

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM, SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS
ET AD PHOTII TEMPORA (ANN. 891) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIMA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA ; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA ; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUGTA ; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA ; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA ; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA ; DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE ; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR ; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETHI EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
A S. BARNABA AD PHOTIUM.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA. ALIA GRÆCO-LATINA. LATINA, JAM PENITUS EXARATA, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA STAT, MOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-INGENTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPECTITUR, ET AD DUODECIM ET CENTUM VOLUMINA UNA CUM INDICIBUS PERVENIET ; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA OCTO ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINEBITUR ; UTRAQUE VIGESIMA QUARTA DIE DECEMBRIIS 1860 OMNINO APPARUERAT, SED LINE INDICIBUS. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR : UTROBIQUE VERO, UT PRETHI HUIUS BENEFICIO FRECATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM COMPARET NECESSE ERIT ; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETHIA ÆQUABUNT. ATTAMEN ; SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVE VEL PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS XXXIV.

SS. MACARII AMBO, ÆGYPTIUS ET ALEXANDRINUS. HISTORIA LAUSIACA.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES
IN VIA DICTA : AVENUE DU MAINE, 208

ΤΩΝ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΕΡΩΝ ΗΜΩΝ

ΜΑΚΑΡΙΟΥ,

ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ,

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΣ,

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

SANCTORUM PATRUM

MACARII ÆGYPTII,

MACARII ALEXANDRINI,

OPERA QUÆ SUPERSUNT OMNIA;

AD FIDEM VATICANI, VINDOBONENSII, BEROLINENSIS, ALIORUM CODICUM, PARTIM PRIMUS EDIDIT, PARTIM EDITA RECOGNOVIT, GRÆCE ET LATINE, HENRICUS JOSEPHUS FLOSS, PHILOS. ET SS. THEOL. DOCTOR, SS. THEOLOGIÆ IN UNIVERSITATE BONNENSI PROFESSOR, NEMPE A PRINCIPIO VOLUMINIS AD COLUMNAM 448 INCLUSIVE, CÆTERIS COLUMNIS INDE AD FINEM AB EDITORIBUS *Cursus completi* SUMMA CURA ABSOLUTIS.

ACCEDIT, AB HISDEM EDITORIBUS, RECOGNITA,

PALLADII HELENOPOLITANI EPISCOPI HISTORIA LAUSIACA.

TOMUS UNICUS.

VENIT 10 FRANCIS GALLICIS.

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES EDITORES, ET J.-P. MIGNE, SUCCESSORES
IN VIA DICTA : AVENUE DU MAIN, 208.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΙΓΥΠΤΙΟΥ

ΟΜΙΛΙΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑΙ,

ΠΑΝΥ ΠΟΛΛΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΠΕΠΛΗΡΩΜΕΝΑΙ,

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΦΕΙΛΟΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΖΟΜΕΝΗΣ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙΣ ΤΕΛΕΙΟΤΗΤΟΣ.

S. P. N. MACARII ÆGYPTII

HOMILIÆ SPIRITUALES,

PERMAGNA UTILITATE REFERTÆ,

DE INTEGRITATE QUÆ DECET CHRISTIANOS, CUIQUE OPERAM DARE DEBENT.

(GALLAND. Vet. Patrum Biblioth. t. VII, p. 3.)

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ.

Ἀλληγορικὴ παράφρασις τῆς παρὰ τῷ Ἐζεκιήλ τῷ προφῆτῃ γεγραμμένης ὀπτασίας.

Α'. Ἦν Ἐζεκιήλ προφῆτης ὀπτασίαν καὶ ὄρασιν ἔνθεον καὶ ἔνδοξον θεωρήσας, διηγήσατο· καὶ ἔγραψεν ὀπτασίαν μυστηρίων ἀλαλήτων γέμουσαν. Εἶδε γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ ἄρμα Χερουβὶμ, τέσσαρα ζῶα πνευματικά· ἐν ἑκάστῳ ζῳῷ τέσσαρα πρόσωπα, ἔχοντα, τὸ ἐν πρόσωπον λέοντος, καὶ τὸ ἐν πρόσωπον ἄετου καὶ τὸ ἕτερον μόσχου, καὶ ἄλλο πρόσωπον ἀνθρώπου. Καὶ πτέρυγες καθ' ἑκάστον πρόσωπον ὡς μὴ ἐννοεῖσθαί τινα τὰ ἔμπροσθεν, ἢ ὀπίσθια. Τὰ νῶτα αὐτῶν ὀφθαλμῶν ἔγεμον· καὶ αἱ καιλῖαι ὁμοίως πεπλήρωνται ὁμμάτων. Καὶ οὐκ ἦν τόπος τις, ὃς οὐκ ἔγεμεν ὀφθαλμῶν. Καὶ τροχοὶ καθ' ἐν πρόσωπον τρεῖς, ὡς ἐν τροχῷ. Καὶ ἐν τοῖς τροχοῖς ἦν πνεῦμα, καὶ εἶδεν ὡς ὁμοίωμα ἀνθρώπου, καὶ τὰ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ὡς ἔργον σαπφείρου. Καὶ ἔφερε τὸ ἄρμα τὰ Χερουβὶμ, καὶ τὰ ζῶα τὸν ἐποχοούμενον Δεσπότην. Οὐ ἂν ἐβούλετο πορεύεσθαι, κατὰ πρόσωπόν ἐστι. Καὶ εἶδεν ὑποκάτω τῶν Χερουβὶμ, ὡς χεῖρα ἀνθρώπου ὑποβαστάζουσιν καὶ φέρουσιν.

Β'. Καὶ τοῦτο ὅπερ εἶδεν ὁ προφῆτης ἐν ἑκστάσει, ἀληθινὸν ἦν καὶ βέβαιον. Ὑπεδείκνυτο δὲ τι ἕτερον καὶ προετυπούτο μυστικὸν καὶ θεϊκὸν πρᾶγμα, μυστήριον ἀποκεκρυμμένον ἀληθῶς ἀπὸ τῶν γενεῶν, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν χρόνων φανερωθὲν ἐπὶ τῆς ἐπι-

A

1-3 HOMILIA PRIMA.

Allegorica interpretatio visionis apud Ezechielem descriptæ.

I. Quam Ezechiel propheta divinam illustremque visionem viderat¹, eam litterarum monumentis mandavit ac descripsit, mysteriis humanæ menti imperviis refertam. Vidit enim in campo currum Cherubim, quatuor animalia spiritualia. Quorum singulis erant quatuor facies, uni quidem leonis, alteri aquilæ, tertio vituli, quarto hominis facies erat. Singulis quoque faciebus erant alæ, ut neque anteriora, neque posteriora cognosci potuerint. Terga illorum oculis plena : et pectora similiter oculis abundabant, nec ullus erat locus, qui oculis non fuerit plenissimus. Et rotæ secundum quamque faciem tres, in modum rotæ : et in rotis inerat spiritus. Et vidit tanquam similitudinem hominis, et quæ subtus pedes ejus erant tanquam opus sapphiri. Et ferebat currus Cherubim, animalia vero insidentem Dominum. Quocunque progredi volebant, in faciem erat. Et vidit subtus Cherubim veluti manum hominis, gestantem et fulcientem.

II. Et hoc quod vidit propheta in ecstasi seu stupore constitutus, verum ac certum erat. Significabatur enim ac adumbrabatur alia quædam, non minus arcana, quam divina res, mysterium scilicet a generationibus revera absconditum, ma-

¹ Ezech. i, 1 seq.; x, 2 seq.

nifestandum tamen ultimis temporibus in apparitione Christi. Videbat enim mysterium animæ, quæ Dominum suum amplexura, et thronus gloriæ futura erat. Anima siquidem, quæ de Spiritus sancti, præparantis illam sibi in sedem et habitationem, participare lumine digna judicata, et pulchritudine inenarrabilis gloriæ ejus illustrata est, tota fit lumen, tota facies et tota oculus : nec ulla est ejus pars, quæ oculis spiritualibus luminis plena non sit : hoc est, nulla ejus pars tenebris offusa, sed tota lumen et Spiritus effecta, et tota oculata, nec anteriorem, nec posteriorem partem ullam habet, sed undique in facie est, descendente super illam, et in ea insidente ineffabili pulchritudine gloriæ luminis Christi. Et quemadmodum sol undequaque sui similis, ⁴ nullam partem posteram aut imperfectam habet, sed totus omnino lumine coruscat, et totus lumen est, ex similibus partibus conflatus ; aut quemadmodum ignis, ipsum scilicet lumen ignis, totus sibi similis est, nec antierius, aut posterius, aut majus, aut minus quid in se habet : sic et anima, ineffabili pulchritudine gloriæ luminis faciei Christi perfecte illustrata, et Spiritus sancti perfecte particeps facta, et quæ fieret habitatio et sedes Dei digna judicata, tota oculus, tota lumen, tota facies, tota gloria et tota spiritus fit, ita præparante eam Christo, ferente, agente, portante, gestante, sicque exornante ac decorante illam pulchritudine spirituali ; inquit enim : *Manus hominis erat subtus Cherubim* ². Quia ipse est qui in ea vehitur, et qui viam ei commonstrat.

III. Quatuor autem illa animalia currum ferentia typum præ se ferebant præcipuarum animæ rationalis partium. Quemadmodum enim aquila cæteris avibus dominatur, et leo agrestibus feris, ac taurus mansuetis animalibus, et homo creaturis præstat : sic et animæ sunt potentiæ, aliæ aliis excellentiores. Dico autem, voluntatem, conscientiam, mentem et diligendi vim. Per illas enim currus animæ gubernatur, et in his requiescit Deus. Aliter vero et ad cœlestem sanctorum Ecclesiam transferri hoc potest. Et quemadmodum illuc dicit, quod *animalia erant valde sublimia, plena oculis, nec cuiquam licebat comprehendere numerum oculorum, aut sublimitatem* ³, quia horum cognitio data non est ; et quemadmodum sidera in cœlo contemplari et admirari datum est omnibus hominibus : numerum vero eorum cognoscere in nullius viribus est : eodem modo in cœlestem sanctorum Ecclesiam ingredi quidem et refocillari omnibus certamen inituris licet : cognoscere vero et comprehendere numerum, soli Deo ascribitur, illique soli tribuitur. Fertur igitur et vehitur insidens ille a curru et throno oculatorum animalium, aut a qualibet anima, quæ ipsi thronus et sedes facta est, et quæ oculus et lumen existit, cum ascenderit

A φανείας τοῦ Χριστοῦ. Ψυχῆς γὰρ μυστήριον ἐθεώρει, τῆς μελλούσης δέχεσθαι τὸν ἐαυτῆς Κύριον, καὶ θρόνος δόξης αὐτῷ γενέσθαι. Ψυχὴ γὰρ ἡ καταξιωθεῖσα κοινωνῆσαι τῷ Πνεύματι τοῦ φωτός αὐτοῦ, καὶ καταλαμφθεῖσα ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς ἀρρήτου δόξης αὐτοῦ, ἐτοίμάσαντι αὐτὴν ἐαυτῷ εἰς καθέδραν καὶ οἰκητήριον, ὅλη φῶς γίνεται, καὶ ὅλη πρόσωπον, καὶ ὅλη ὀφθαλμός· καὶ οὐδὲν αὐτῆς μέρος μὴ γέμον τῶν πνευματικῶν ὀφθαλμῶν τοῦ φωτός· τοῦτ' ἐστὶν οὐδὲν ἐσκοτισμένον, ἀλλ' ὅλη δι' ὅλου φῶς καὶ πνεῦμα ἀπεργασθεῖσα, καὶ ὅλη ὀφθαλμῶν γέμουσα, μὴ ἔχουσα δὲ ὕστερόν τι ἢ ὀπισθεν μέρος, ἀλλὰ πάντῃ κατὰ πρόσωπον τυγχάνει οὖσα, ἐπιβεβηκότος ἐπ' αὐτὴν καὶ ἐπικαθεσθέντος τοῦ ἀρρήτου κάλλους τῆς δόξης τοῦ φωτός, τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὥσπερ ὁ ἥλιος πάντα ὁμοίός ἐστι, μὴ ἔχων τι μέρος ὕστερον ἢ ἐλλείπον, ἀλλ' ὅλος ἐξ ὅλου δεδόξασται τῷ φωτὶ, καὶ ὅλος φῶς ἐστὶν, ὁμοιοφερῆς τυγχάνων· ἡ ὥσπερ πῦρ, αὐτὸ τὸ φῶς τοῦ πυρός, ὅλον ὅμοιον αὐτῷ ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔχει ἐν ἐαυτῷ πρῶτον, ἢ ἔσχατον, ἢ μεῖζον, καὶ ἔλαττον· οὕτω καὶ ψυχὴ ἡ καταλαμφθεῖσα τελείως ὑπὸ τοῦ ἀρρήτου κάλλους τῆς δόξης τοῦ φωτός τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, καὶ κοινωνήσασα Πνεύματι ἁγίῳ τελείως, καὶ κατοικητήριον καὶ θρόνος Θεοῦ καταξιωθεῖσα γενέσθαι, ὅλη ὀφθαλμός, καὶ ὅλη φῶς, καὶ ὅλη πρόσωπον, καὶ ὅλη δόξα, καὶ ὅλη πνεῦμα γίνεται, οὕτως αὐτὴν κατασκευάζοντος Χριστοῦ, τοῦ φέροντος καὶ ἄγοντος, καὶ βαστάζοντος, καὶ φοροῦντος αὐτὴν, καὶ οὕτω εὐτρεπίζοντος, καὶ κατακοσμοῦντος κάλλει πνευματικῷ· καὶ γὰρ φησι, Χεὶρ ἀνθρώπου ὑποκάτω ἦν τῶν Χερουβὶμ· ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ἐν αὐτῇ βασταζόμενος, καὶ ὁδηγῶν αὐτὴν.

C Γ'. Τύπον δὲ ἔφερον τὰ τέσσαρα ζῶα τὰ φέροντα τὸ ἄρμα, αὐτῶν τῶν ἡγεμονικῶν λογισμῶν τῆς ψυχῆς. Ὡσπερ γὰρ ὁ ἀέθρος βασιλεύει τῶν ὀρνέων, καὶ ὁ λέων τῶν ἀγρίων θηρίων, καὶ ὁ ταῦρος τῶν ἡμέρων ζώων, καὶ ὁ ἄνθρωπος τῶν κτισμάτων· οὕτως εἰσὶ καὶ οἱ βασιλικώτεροι λογισμοὶ τῆς ψυχῆς· λέγω δὲ, τὸ θέλημα, ἡ συνείδησις, ὁ νοῦς, ἡ ἀγαπητικὴ δύναμις· δι' αὐτῶν γὰρ τὸ ἄρμα τῆς ψυχῆς κυβερνᾶται, καὶ εἰς τούτους ἐπαναπαύεται ὁ Θεός. Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν τὴν τῶν ἁγίων λαμβάνεται. Καὶ ὥσπερ ἐκεῖ λέγει, ὅτι Τὰ ζῶα ἦν ὑψηλὰ λίαν, γέμοντα ὀφθαλμῶν, καὶ οὐκ ἦν δυνατόν τινι καταλαβεῖν τὸν ἀριθμὸν τῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τὸ ὕψος, ὅτι οὐκ ἐδόθη τούτων ἡ γνώσις· καὶ ὥσπερ τὰ ἐν οὐρανῷ ἄστρον, τὸ μὲν θεωρεῖν καὶ θαυμάζειν ἐδόθη πᾶσιν ἀνθρώποις, τὸ δὲ εἰδέναι τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν οὐδενὶ δυνατόν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῆς ἐπουρανίου Ἐκκλησίας τῶν ἁγίων, τὸ μὲν εἰσελθεῖν καὶ ἀπολαύειν εἰς αὐτὴν πᾶσι τοῖς βουλομένοις ἀγωνίσασθαι ἐδόθη· τὸ δὲ ἰδεῖν καὶ καταλαβεῖν τὸν ἀριθμὸν, αὐτῷ μόνῳ Θεῷ ἀπονέμεται γινώσκειν. Ἀγεται τοίνυν καὶ φέρεται ὁ ἐποχοῦμενος ὑπὸ τοῦ ἄρματος, καὶ τοῦ θρόνου τῶν ὀλοφθαλμῶν ζώων, ἥτοι ὑφ' ἐκάστης ψυχῆς γινομένης αὐτῷ θρόνου καὶ καθέδρας, καὶ ὁὔσης ὀφθαλμοῦ καὶ φωτός,

² Ezech. x, 4. ³ ibid. 12.

ἐπιβεβηκώς αὐτῇ καὶ ἡνιοχῶν τὰς ἡνίας τοῦ Πνεύματος, καὶ καθὼς ἐπίσταται, ὁδηγῶν αὐτήν. Ὡς περ γὰρ τὰ ζῶα τὰ πνευματικά, οὐχ ὅπου ἐβούλοντο πορεύεσθαι ἐπορεύοντο, ἀλλ' ὅπου ἡδεῖ καὶ ἠθέλει ὁ ἐπικαθήμενος καὶ εὐθύνων. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα, αὐτὸς ἡνιοχεῖ καὶ ἄγει ὁδηγῶν τῷ Πνεύματι αὐτοῦ· οὕτως καὶ πορεύονται, οὐ κατὰ τὸ αὐτῶν θέλημα ὅτε βούλονται ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἐρρίμμένου τοῦ σώματος ἡνιοχεῖ καὶ ἐλαύνει ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῷ φρονήματι τὴν ψυχὴν· καὶ πάλιν ὅτε βούλεται, ἐρχεται ἐν τῷ σώματι καὶ τοῖς λογισμοῖς· ὅτε δὲ βούλεται εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ ἀποκαλύψει μυστηρίων δείκνυσιν αὐτῇ. Ὡς τοῦ καλοῦ καὶ χρηστοῦ, μόνου ἡνιοχοῦ ἀληθινοῦ! Οὕτω δὲ καταξιωθήσονται καὶ τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει, τῆς ψυχῆς οὕτω νῦν προδοξαζομένης, καὶ τῷ Πνεύματι ἀνακρινωμένης.

Δ'. Ὅτι δὲ οὐράνιον φῶς γίνονται αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων, αὐτὸς ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις ἔλεγεν· Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Αὐτὸς γὰρ ἀπεργασάμενος αὐτοὺς φῶς, δι' αὐτῶν φωτίζεσθαι τὸν κόσμον προσέταξε· καὶ, Οὐ καίουσι, φησὶ, λύχνου, καὶ τιθέασιν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τῇ λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ· οὕτω λαμπράτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων· ἀντὶ τοῦ, Μὴ κρύψατε τὸ δόμα ὃ ἐλάβετε παρ' ἐμοῦ, ἀλλὰ δότε πᾶσι τοῖς βουλομένοις· καὶ πάλιν· Ὁ λύχνος τοῦ σώματος, ἐστὶν ὁ ὀφθαλμός. Ἐὰν ᾗ ὁ ὀφθαλμός σου φωτεινός, ὅλον τὸ σῶμά σου πεφώτισται· εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινόν ἐσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος, τὸ σκότος πόσον; Ὡς περ γὰρ τοῦ σώματος οἱ ὀφθαλμοὶ φῶς εἰσι, καὶ ἐπ' αὐτοῖς οἱ ὀφθαλμοὶ ὑγιεῖς ὦσιν, ὅλον τὸ σῶμα πεφώτισται· ἐπ' αὐτὸν δὲ παρεμπέσῃ τι καὶ σκοτισθῶσιν, ὅλον τὸ σῶμα σκοτεινόν ἐστίν· οὕτως οἱ ἀπόστολοι, ὀφθαλμοὶ καὶ φῶς ὅλου τοῦ κόσμου ἐτέθησαν. Ἐλεγεν οὖν αὐτοῖς παραγγέλλων ὁ Κύριος· Ἐὰν ὑμεῖς στῆτέ, καὶ μὴ παρατραπῆτε, φῶς ὄντες τοῦ κόσμου, ἰδοὺ ὅλον τὸ σῶμα πεφώτισται τοῦ κόσμου. Εἰ δὲ ὑμεῖς οἱ ὄντες φῶς σκοτισθῆτε, τὸ σκότος πόσον, ὃ ἐστὶν ὁ κόσμος; Φῶς οὖν γενόμενοι οἱ ἀπόστολοι, φῶς διηκόνησαν τοῖς πιστεύουσι, τὰς δὲ καρδίας αὐτῶν φωτίσαντες τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύματος φωτί, ὥς περ καὶ αὐτοὶ πεφωτισμένοι ἐτύγχανον.

Ε'. Καὶ ἄλλας αὐτοὶ ὑπάρχοντες ἥρτυον καὶ ἠλιζον πᾶσαν ψυχὴν πιστεύουσαν τῷ ἁλάτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐλεγε γὰρ αὐτοῖς ὁ Κύριος· Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς, γῆν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καλῶν. Διηκόνησαν γὰρ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων τὸ ἐπουράνιον ἅλας τοῦ Πνεύματος, ἀρτύσαντες αὐτοὺς, καὶ ἀσήπτους καὶ ἀσινεῖς ἀπεργασάμενοι ἐκ πολλῆς δυσωδίας. Ὡς περ γὰρ κρέας, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἅλας, σέσηπται, καὶ πολλῆς δυσωδίας μεμέστωται, ὥστε πάντας ἀποστρέφεισθαι ἐκ τῆς κακίστης ὁσμῆς· καὶ σκώληκες ἐρπουσιν εἰς τὸ σέσηπός κρέας, καὶ

A super illam, habenis Spiritus eam regens, et prout novit dux viæ ei existens. Quemadmodum enim animalia spiritualia, non quocunque volebant, progrediebantur, sed eo quo sciebat et volebat ille, qui insidebat et dirigebat : sic quoque hic ipse habenas tenet ac moderatur, et viam monstrans ducit in Spiritu suo : sic quoque progrediuntur pro non suo habitu, quo volunt, in cælo. Et abjecto corpore ducit et regit in cælis animam sapientia : et rursus quando libet, venit in corpus et cogitationes ; quando autem libet in fines terræ, et revelationes mysteriorum ostendit illi. O bonum et utilem et solum verum agitatore ! Eodem autem et corpora in resurrectione digna judicabuntur honore, quem nunc anima, quæ Spiritui permista est, prius percipit.

IV. Quod autem in cœleste lumen evadant animæ justorum, ipse Dominus apostolis dicit : *Vos estis lux mundi* ⁴. Ipse enim, qui effecit eos lucem, per illos illuminari mundum jussit ac præcepit. *Non accendunt lucernam, inquit, et ponunt illam subter modium, sed super candelabrum, et lucet omnibus, qui sunt in domo : sic luceat lux vestra coram hominibus* ⁵, hoc est, ne occultetis donum, quod accepistis a me, sed date omnibus volentibus. Et rursus : *Lucerna corporis est oculus. Cum igitur oculus tuus fuerit lucidus, totum quoque corpus tuum* **5** *lucidum erit. Quod si malus erit, totum quoque corpus tuum tenebrosus erit. Si igitur lumen, quod in te est, tenebræ sunt, tenebræ quantæ futuræ* ^{6.7} ? Quemadmodum enim oculi corporis lumen sunt, et quando oculi incolumes ac sani sunt, totum corpus illuminatur ; si vero quid incidat, ut tenebris offundantur, totum corpus tenebrosus redditur : sic apostoli, oculi et lumen totius mundi constituti ac ordinati sunt : dixit igitur iis præcipiens Dominus : *Si vos, qui estis lux mundi, perseveraveritis, nec deflectatis, ecce totum corpus mundi illustratum est : si vero vos, qui estis lux, caligine obducti fueritis, quantæ futuræ tenebræ, quæ sunt mundus* ? Lux igitur cum essent facti apostoli, lucem præbuerunt credentibus, illuminantes illorum præcordia cœlesti Spiritus lumine, quo et ipsi illuminati erant.

D V. Et sal cum essent ipsi, condiebant et saliebant omnem animam credentem, sale Spiritus sancti. Dixit enim iis Dominus : *Vos estis sal terræ* ⁸, terram vocans animas proborum hominum ; subministrabant enim animis hominum sal Spiritus cœleste, condientes illos, et a putredine ac noxa ex multo fetore vindicantes. Quemadmodum enim caro, si sale non sit conspersa, putrescit, et multo fetore repletur, adeo ut omnes avertantur ob gravem odorem ; et vermes irrepunt in carnem putridam, illicque pascuntur, comedunt, et in cavernu-

⁴ Matth. v, 14. ⁵ ibid. 15. 16. ^{6.7} Matth. vi, 22, 23 ; Luc. xi, 34. ⁸ Matth. v, 13.

lis delitescunt : si vero supervenerit sal, interficiuntur et pereunt illic depascentes vermes, et gravis odor fetoris cessat : natura siquidem salis est, ut interimat vermes, et fetorem tollat : eodem quoque modo omnis anima, non condita Spiritu sancto, cœlestisque salis, hoc est, potentiæ Dei particeps non facta, putredine vitatur, ac fetore pravarum cogitationum copioso repletur, adeo ut avertatur facies Dei a gravi fetore vanarum ac tenebrosarum cogitationum, et affectionum eidem animæ inhærentium. Et noxii atque improbi vermes, qui sunt spiritus malitiæ, et potestates tenebrarum in ea inambulant, illic pascuntur, delitescunt et repunt, atque eam devorant et corrumpunt : *Fetorem enim præbuerunt, et putruerunt vibices mei*⁹. Si vero ad Deum confugiat, credat et petat salem vitæ, bonum ac humanum Spiritum, tum veniens sal cœleste interimit tetros illos vermes, et sublato pessimo fetore, exstinguit graveolentiam virtute potentiæ salis : et sic illa incolumis et illæsa effecta per verum sal, in usum et ministerium cœlestis Domini ordinatur. Propterea etiam in lege, exemplo utens Deus, jussit omnes victimas sale saliri¹⁰.

θινοῦ, εἰς χρῆσιν καὶ ὑπηρεσίαν τῷ ἐπουρανίῳ Δεσπότη ἀποκαθίσταται. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἐν τῷ νόμῳ ὑποδείγματι χρώμενον ὁ Θεὸς, ἐκέλευε πᾶσαν θυσίαν ἁλατι ἁλίζεσθαι.

VI. Oportet igitur primum victimam mactari a sacerdote, et mori, et tunc dissectam sale condiri, deinde sic igni imponi. Nisi enim prius mactet et occidat ovem sacerdos, non salitur, neque ad holocaustum Domino adducitur : sic et nostram animam accedentem vero Pontifici Christo, oportet mactari ab eo, et cogitationibus ac pessimæ vitæ, cui vivebat, hoc est, peccato mori, et tanquam vitam oportet ex ea egredi pravæ affectiones. Quemadmodum enim corpus, postquam evolavit anima, mortuum est, nec amplius vivit vita, qua vivebat, neque audit, neque ambulat : sic postquam mactavit et gratia virtutis suæ interemit mundo vitam nostram cœlestis Pontifex Christus, moritur illa vitæ perversæ, secundum quam vivebat, et amplius **6** neque audit, neque loquitur, neque versatur in tenebris peccati ; quia per gratiam discedunt, velut anima ejus, malæ affectiones. Et Apostolus exclamat, dicens : *Mihimundus crucifixus est, et ego mundo*¹¹. Anima enim, quæ in mundo et tenebris peccatorum adhuc vivit, ab eoque non est mortificata, sed adhuc animam malitiæ, hoc est, potentiam tenebrosarum peccati affectionum in se habet, et ab illa nutritur, non est de corpore Christi, nec est de corpore lucis, sed est corpus tenebrarum et ex portione tenebrarum adhuc est. Quemadmodum e converso, qui habent animam lucis, hoc est, virtutem Spiritus sancti, ex portione lucis sunt.

VII. Sed dicat aliquis, quo pacto animam dicis

ἔχει ἐννέμονται καὶ ἐσθίουσι καὶ φωλεύουσιν· ἐπ' αὐτὴν δὲ ἔλθῃ τὸ ἅλας, ἀναιροῦνται καὶ ἀπόλλυνται οἱ ἐκεῖ νεμόμενοι σκώληκες, καὶ ὁσμή τῆς δυσωδίας παύεται, (ἡ γὰρ φύσις τοῦ ἁλατος, ἀναιρετική ἐστὶ τῶν σκωλήκων, καὶ τῆς δυσωδίας ἀφανιστική)· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ πᾶσα ψυχὴ ἢ μὴ ἡλισμένη τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ μὴ μετέχουσα τοῦ ἁλατος τοῦ ἐπουρανίου, τοῦτ' ἐστὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, σέσσηπται, καὶ δυσωδίας πολλῆς λογισμῶν πονηρῶν ἐμπέπλη[σ]ται, ὥστε ἀποστρέφεσθαι τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς δεινῆς δυσωδίας τῶν ματαιῶν λογισμῶν τοῦ σκότους, καὶ τῶν παθῶν τῶν ἐν τῇ τοιαύτῃ ψυχῇ ἐνοικούντων. Καὶ οἱ κακοὶ καὶ δεινοὶ σκώληκες, ἃ ἐστὶ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους, ἐν αὐτῇ ἐμπεριπατοῦσι, καὶ ἐννέμονται, καὶ φωλεύουσι, καὶ ἐρπουσι, καὶ αὐτὴν ἐσθίουσι καὶ φθείρουσι. Προσώζεσαν γὰρ, φησὶ, καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου. Ἐπ' αὐτὴν δὲ προσφύγῃ τῷ Θεῷ, καὶ πιστεύσῃ, καὶ αἰτήσῃ τὸ ἅλας τῆς ζωῆς, τὸ ἀγαθὸν καὶ φιλόανθρωπον Πνεῦμα, τότε ἔλθον τὸ ἅλας τὸ οὐράνιον ἀναιρεῖ τοὺς δεινοὺς σκώληκας, καὶ ἀφανίζει τὴν πονηρὰν δυσωδίαν, καὶ καθαίρει αὐτὴν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ οὕτως ὑγιὴς καὶ ἁσυνῆς ἀπεργασθεῖσα, ὑπὸ τοῦ ἁλατος τοῦ ἀλη-

ς'. Δεῖ οὖν πρῶτον τυθῆναι ὑπὸ τοῦ ἱερέως, καὶ ἀποθανεῖν, καὶ τότε ἀλισθῆναι μελισθεν, εἰθ' οὕτως εἰς τὸ πῦρ ἐπιτίθεσθαι. Ἐὰν γὰρ μὴ πρότερον θύσῃ καὶ θανατώσῃ τὸ πρόβατον ὁ ἱερεὺς, οὐχ ἁλίζεται, οὔτε εἰς ὀλοκάρπωσιν τῷ Δεσπότη προσάγεται. Οὕτω καὶ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν προσερχομένην τῷ ἀληθινῷ ἁρχιερεὶ Χριστῷ, δεῖ τυθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τῷ φρονήματι ἀποθανεῖν, καὶ τῇ κακίστῃ ζωῇ, ἣ ἐστὶν, τουτέστι τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ ὥσπερ ζῶν ἐξελεῖν δεῖ ἐξ αὐτῆς, τὴν τῶν παθῶν πονηρίαν. Ὡς περ γὰρ τὸ σῶμα, ἐπ' αὐτὴν ἐξέλθῃ ἡ ψυχὴ, ἀπέθανε, καὶ οὐκέτι ζῇ τῇ ζωῇ ἐν ἣ ἐστὶν, οὔτε ἀκούει, οὔτε περιπατεῖ· οὕτως ἐπ' αὐτὴν θύσῃ καὶ θανατώσῃ τῷ κόσμῳ τὴν ζῶν ὁ ἐπουράνιος ἁρχιερεὺς Χριστὸς τῇ χάριτι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, ἀποθνήσκει τῇ ζωῇ τῆς πονηρίας ἣ ἐστὶν, καὶ οὐκέτι οὔτε ἀκούει, οὔτε λαλεῖ, οὔτε πολιτεύεται ἐν τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας· ὅτι διὰ τῆς χάριτος ἐξέρχεται, ὥσπερ ψυχὴ αὐτῆς, ἡ πονηρία τῶν παθῶν. Καὶ ὁ Ἀπόστολος βοᾷ λέγων· Ἐμοὶ κόσμος ἐστ' αὐρώται, καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ. Ψυχὴ γὰρ ἡ ἀκμὴν ζῶσα ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ τῷ σκότει τῆς ἁμαρτίας, καὶ μὴ θανατωθεῖσα ἀπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐτι τὴν ψυχὴν τῆς κακίας, τοῦτ' ἐστὶ τὴν ἐνεργείαν τοῦ σκότους τῶν παθῶν τῆς ἁμαρτίας ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα, καὶ ὑπ' αὐτῆς ποιματινομένη, οὐκ ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ἐστὶ τοῦ σώματος τοῦ φωτός· ἀλλ' ἐστὶ σῶμα τοῦ σκότους καὶ ἐκ τῆς μερίδος τοῦ σκότους ἀκμὴν ἐστίν. Ὡς περ καὶ πάλιν, οἱ ἔχοντες τὴν ψυχὴν τοῦ φωτός, τοῦτ' ἐστὶ τὴν δυνάμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐκ τῆς μερίδος εἰσὶ τοῦ φωτός.

Ζ'. Ἀλλ' ἐρεῖ τις· Πῶς σῶμα τοῦ σκότους λέγεις τὴν

⁹ Psal. xxxvii, 6. ¹⁰ Lev. ii, 2, 13. ¹¹ Gal. vi, 14.

ψυχὴν, μὴ οὖσαν αὐτοῦ κτίσμα; Ὡς προσέχων, καὶ ὀρθῶς νόησον. Ὡς περ ἐνδυμα ἱμάτιον, ὃ φορεῖς, ἄλλος κατεσκεύασε, καὶ σὺ αὐτὸ ἐν[δύ]θυσαι. ὁμοίως καὶ οἶκον ἕτερος ὠκοδόμησε καὶ ἔκτισε, καὶ σὺ οἰκεῖς ἐν αὐτῷ. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Ἀδὰμ παραβὰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀκούσας τοῦ πονηροῦ ὄφεως, ἐπράθη καὶ ἐπώλησεν ἑαυτὸν τῷ διαβόλῳ. καὶ ἐνεδύσατο τὴν ψυχὴν ὁ πονηρὸς, τὸ καλὸν κτίσμα, ὃ κατεσκεύασεν ὁ Θεός, πρὸς τὴν αὐτοῦ εἰκόνα, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει. Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, ἐθριάμβευσεν αὐτοὺς ἐν τῷ σταυρῷ. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Κυρίου γεγένηται, ἵνα ἐκβάλῃ αὐτούς, καὶ ἀπολάβῃ τὸν ἴδιον οἶκον καὶ ναόν, τὸν ἄνθρωπον. Τούτου τοίνυν ἐνεκεν σῶμα λέγεται ἡ ψυχὴ τοῦ σκοτους τῆς πονηρίας, ἕως οὗ ἐστὶν ἐν αὐτῇ τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας, ὅτι ἐκεῖ ζῇ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν πονηρὸν τοῦ σκοτους, καὶ ἐκεῖ κεκράτηται, καθὼς καὶ ὁ Παῦλος, σῶμα ἁμαρτίας, καὶ σῶμα θανάτου καλὼν λέγει. Ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας. Καὶ πάλιν, Τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; Ὁμοίως πάλιν ἡ πιστεύσασα τῷ Θεῷ ψυχὴ καὶ ἐκ τῆς ἁμαρτίας ῥυσθεῖσα, καὶ θανατωθεῖσα ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ σκοτους, καὶ τὸ φῶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὡς περ ζωὴν λαβοῦσα, καὶ ἐκεῖθεν ζήσασα, ἐκεῖ λοιπὸν διατρίβει, ὅτι ἐκεῖ κεκράτηται τῷ φωτὶ τῆς θεότητος. Οὔτε γὰρ φύσεως τῆς θεότητος ἐστὶν ἡ ψυχὴ, οὔτε φύσεως τοῦ σκοτους τῆς πονηρίας, ἀλλ' ἐστὶ κτίσμα τι νοερὸν, καὶ ὠραῖον, καὶ μέγα, καὶ θαυμαστόν, καὶ καλὸν ὁμοίωμα καὶ εἰκὼν Θεοῦ. καὶ διὰ τὴν παράβασιν εἰσῆλθεν εἰς αὐτὴν ἡ πονηρία τῶν παθῶν τοῦ σκοτους.

Η'. Τὸ λοιπὸν, ὃ συγκέκραται, καὶ συνήνωται ἡ ψυχὴ ἐν τοῖς θελήμασιν. Ἦτοι οὖν τὸ φῶς τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῇ ἔχουσα, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶσα ἐν πάσαις ταῖς ἀρεταῖς, τοῦ φωτὸς τῆς ἀναπαύσεως ἐστὶν. Ἦτοι τὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας ἔχουσα, τῆς κατακρίσεως τυγχάνει. Ψυχὴν γὰρ τὴν θέλουσαν ζῆσαι παρὰ Θεῷ ἐν ἀναπαύσει καὶ φωτὶ αἰώνιῳ, προσελθεῖν δεῖ, ὡς προσέρηται, τῷ ἀληθινῷ ἀρχιερεῖ Χριστῷ, καὶ τυθῆναι καὶ ἀποθανεῖν τῷ κόσμῳ, καὶ τῇ προτέρᾳ ζωῇ τοῦ σκοτους τῆς πονηρίας, καὶ μετατελεῖν ἐν ἑτέρᾳ ζωῇ καὶ ἀνατροφῇ θεῇ. Ὡς περ ἐάν τις ἀποθάνῃ ἐν πόλει, οὔτε φωνῆς τῶν ἐκεῖ ἀκούει, οὔτε λαλιᾶς, οὔτε ἤχων, ἀλλὰ καθάπαξ ἀπέθανε, καὶ μετατίθεται ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, ἐνθα οὐκ εἰσὶ φωναὶ καὶ κραυγαὶ τῆς πόλεως ἐκείνης. οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἐπὶ τὴν τυθὴν καὶ ἀποθάνῃ, ἐν ᾗ διατρίβει καὶ ζῇ πόλει τῆς κακίας τῶν παθῶν, οὐκέτι ἀκούει ἐν ἑαυτῇ τῆς φωνῆς τῶν διαλογισμῶν τοῦ σκοτους. οὐκ ἐτι ἀκούεται λαλιὰ καὶ κραυγὴ ματαίου διαλογισμοῦ, καὶ ταραχῆς πνευμάτων σκοτους. ἀλλὰ μετατίθεται εἰς πόλιν ἀγαθότητος καὶ εἰρήνης μεστήν, εἰς πόλιν φωτὸς θεότητος, κακεῖ ζῇ καὶ ἀκούει, κακεῖ πολιτεύεται καὶ λαλεῖ, καὶ διαλογίζεται, κακεῖ ἐργάζεται ἔργα πνευματικὰ καὶ Θεοῦ ἄξια.

A corpus tenebrarum, cum non sit ab illis genita? Huic adhibens mentem bene attendito, quemadmodum vestem aut indumentum, quod gestas, alius confecit, et tu eo indueris; similiter et domum alius ædificavit et extruxit, et tu nihilominus inhabitas illam: eodem modo Adam transgressus mandatum Dei, et obtemperans malitioso serpenti, vendidit seipsum diabolo, induitque tum animam ille malitiosus: elegantissimam scilicet creaturam, quam condiderat Deus ad sui imaginem, ut et Apostolus dicit: *Exspolians principatus et potestatem, triumphavit de illis in cruce*¹². Propterea enim et adventus Domini contigit ut ejiceret ipsos, et reciperet propriam domum et templum, hominem scilicet. Quocirca dicitur anima corpus tenebrarum malitiæ, quandiu in illa sunt tenebræ peccati. quia illic vivit in sæculo tenebrarum perverso, et illic capta tenetur: quemadmodum et Paulus corpus peccati et corpus mortis appellat, dicens: *Ut destruaturs corpus peccati*¹³. Et rursus: *Quis me liberabit ex corpore mortis hujus*¹⁴? Similiter et e converso anima Deo credens, et a peccati sordibus soluta, ac per mortem sublata ex vita tenebrarum, postquam lumen Spiritus sancti tanquam vitam acceperit, illic vivens reliquum vitæ terit, quia illic capta tenetur a lumine divino. Neque enim naturæ divinæ est anima, neque naturæ tenebrarum malitiæ, sed est quid creatum, intellectuale, pulchrum, insigne, et admirandum, atque elegans similitudo et imago Dei, in quam propter transgressionem invasit malitia affectionum, quæ sunt tenebrarum.

VIII. Reliquum, cum quo commiscetur anima, cujusque tenetur dominio, cum eo quoque voluntatibus conjuncta est. Sive igitur lucem Dei in se habeat, et in illa vivat omnem virtutum orbem complexa, luce acquiescentiæ abundat: sive tenebris peccati obvoluta sit, condemnationis particeps est. Animam igitur, quæ vult vivere apud Deum in requie et luce æterna, accedere oportet, ut dictum est, ad verum Pontificem Christum, mactari, et mori mundo ac priori vitæ tenebrarum et malitiarum, atque transponi in alteram vitam et educationem divinam. Quemadmodum, si quis moritur in civitate, neque voces illorum, qui ibi degunt, neque sermonem, neque sonum ullum exaudit, sed prorsus mortuus est, et transponitur in alium locum, ubi nullæ sunt voces, nulli clamores illius civitatis: sic et anima, postquam mactata et mortua fuerit civitati malarum affectionum, in qua degebat ac vivebat prius, non amplius exaudit in se ipsa vocem cogitationum tenebrarum. Non amplius auditur sermo et clamor frivolarum disputationum, **7** et turbæ spirituum tenebrarum: sed transfertur in civitatem bonitatis et pacis plenam, in civitatem divinæ lucis; illic vivit et audit, illic conversatur, loquitur et ratiocinatur, illic operatur opera spiritualia et Deo digna.

¹² Coloss. II, 15. ¹³ Rom. VI, 6. ¹⁴ Rom. VII, 24.

IX. Oremus igitur et nos, ut per virtutem ejus A
mactemur, et moriamur sæculo malitiæ tenebra-
rum, inque nobis exstinguatur spiritus peccati,
induemurque et accipiamus animam Spiritus cœ-
lestis, ac transferamur ex malitia tenebrarum in
lumen Christi, ad requiescendum in vita per om-
nia sæcula. Veluti enim in cursu stadiorum currus
antevertens impedit, reprimit atque prohibet al-
terum, ne progrediatur et palmam præripiat : sic
et cogitationes animæ et peccati currunt in ho-
mine. Si ergo contingat cogitationem peccati præ-
cedere, id impedit, avertit et prohibet animam,
ne appropinquet Deo, et victoriam adversus pec-
catum reportet ; ubi vero Dominus ipse inscendat
et gubernet animam, semper illa victoriam con-
sequitur, regens et ducens scienter currum animæ B
per omnia ad cœlestes ac divinas contemplationes.
Non enim bellum gerit contra malitiam, sed cum
pro arbitrio et auctoritate sua quidvis agendi
potestatem habeat, victoriam ipse parat. Aguntur
igitur Cherubim, non quo progredi volunt ; sed
qua sessor et dirigens ducit, quoque libuerit illi,
eo progrediuntur, et illos bajulat. *Manus enim,*
inquit, erat sub illis ¹⁵. Ducuntur animæ sanctæ, et
reguntur a Spiritu Christi, qui dirigit illas, quo
vult, et interdum pro voluntate sua per cœlestes
cogitationes, interdum per corpus : ubi libuerit,
illic ei ministrant. Quemadmodum enim pedes
volucrum sunt alæ : sic cœleste lumen Spiritus
accipitalas cogitationum dignarum animæ, eamque
dirigit ac ducit prout ipse novit.

X. Tu igitur, quando auditu hæc percipis, re-
spice te ipsum, an possideas hæc reipsa et re-
vera in anima tua : non enim sunt verba simpli-
citer ac nude prolata, sed opus vere in anima
efficitur. Et si non possideas, ac tantorum spiri-
tualium bonorum egenus sis, tristitiam, mœrorem
ac luctum perpetuum habeto, velut adhuc mortuus
a regno, et velut sauciatus, continuo clama ad
Dominum, et pete confidenter, ut te quoque vera
hæc vita dignetur. Quemadmodum enim Deus,
qui hoc corpus condidit, non ex sua ipsius natura,
neque ex corpore dedit ei habere vitam, cibum,
potum, indumenta et calceamenta : sed, cum
corpus creasset per se nudum, et tale quidem, D
quod absque illis, quæ extra corpus sunt, hoc est,
absque cibo, potu et vestimentis, vivere non pos-
set, omnem sustentationem vitæ extrinsecus con-
cessit : quod si in sua ipsius natura solum consti-
terit, nullo exteriori assumpto, corrumpitur ac
interit : eodem modo et anima, divino lumine
destituta, condita vero secundum imaginem Dei
(sic enim Deo ex dispensatione placuit, eam ha-
bere vitam æternam) non ex, propria natura, sed
ex ipsius Dei divinitate, ex peculiari Spiritu, ac
peculiari lumine, habet cibum ac potum spiritua-

Θ'. Παρακαλέσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς, τυθῆναι
διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ ἀποθανεῖν τῷ αἰῶνι
τῆς πονηρίας τοῦ σκότους, καὶ ἀναιρεθῆναι ἐν ἡμῖν
τὸ πνεῦμα τῆς ἁμαρτίας, καὶ ἐνδύσασθαι καὶ λαβεῖν
ψυχὴν Πνεύματος οὐρανόιου, καὶ μετατεθῆναι ἐκ τῆς
κακίας τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, καὶ
ἀναπαυθῆναι ἐν ζωῇ ὅλους αἰῶνας. Ὡς περ γὰρ ἐν
σταδίῳ τὰ ἄρματα τρέχουσι καὶ προλαμβάνον ἐμπο-
δίζει καὶ ἐπέχει καὶ κωλύει τὸ ἕτερον, τοῦ μὴ προ-
κόψαι, καὶ προλαβεῖν εἰς νίκης · οὕτως οἱ διαλογι-
σμοὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἁμαρτίας τρέχουσιν ἐν τῷ
ἀνθρώπῳ · ἐὰν μὲν τύχῃ προλαβεῖν τὸν διαλόγισμὸν
τῆς ἁμαρτίας, ἐμποδίζει καὶ ἀπέχει, καὶ κωλύει
τὴν ψυχὴν, τοῦ μὴ προσεγγίσει τῷ Θεῷ, καὶ τὸ
κατ' αὐτῆς νίκης ἄρασθαι · ὅπου δὲ αὐτὸς ὁ Κύριος
ἐπιβαίνει καὶ ἡνιοχεῖ τὴν ψυχὴν, πάντοτε αὐτὸς νικᾷ,
ἡνιοχῶν καὶ ὁδηγῶν ἐπιστημόνως τὸ ἄρμα τῆς ψυ-
χῆς εἰς τὸ οὐράνιον καὶ ἐνθεον φρόνημα διὰ παντός.
Οὕτε γὰρ πολεμεῖ πρὸς τὴν κακίαν, ἀλλ' αὐθέντης
καὶ ἐξουσιαστῆς τυγχάνων αἰεὶ, τὴν νίκην αὐτὸς ἐργά-
ζεται. Ἀγεται τοίνυν τὰ Χερουβίμ οὐχ ὅπου θέλουσι
πορεύεσθαι, ἀλλ' ὅπου ὁ ἐπιβεβηκὼς καὶ ὁ ἡνιοχῶν ὁδ-
ηγεῖ, καὶ ὅπου θέλει αὐτὸς, ἐκεῖ πορεύονται, καὶ αὐτὰ
βαστάζει. Χεῖρ γὰρ, φησὶν, ἀνθρώπου ὑποκάτω
αὐτῶν ἦν. Ἀγονται αἱ ἅγαι ψυχαὶ καὶ ὁδηγοῦνται
ὑπὸ τοῦ ἡνιοχοῦντος Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπου βού-
λεται, ὅτε βούλεται, ἐν οὐρανόις λογισμοῖς · ὅτε βούλε-
ται ἐν τῷ σώματι, ἐνθα βούλεται, ἐκεῖ αὐτῷ διακο-
νοῦσιν. Ὡς περ γὰρ τοῦ πετεινοῦ οἱ πόδες τὰ πτερὰ
εἰσιν · οὕτω τὸ οὐράνιον φῶς τοῦ Πνεύματος ἀναλαμ-
βάνει τὰ πτερὰ τῶν λογισμῶν τῶν ἁγίων ψυχῆς, ὁδ-
ηγοῦν καὶ ἡνιοχοῦν ὡς οἶδεν αὐτό.

Γ'. Σὺ τοίνυν ὅταν ἀκούῃς ταῦτα, πρόσχες σεαυ-
τῷ, εἰ κέκτησαι ταῦτα ἐν ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ ἐν τῇ
ψυχῇ σου · οὐ γὰρ εἰσιν ἀπλῶς λόγοι λαλούμενοι,
ἀλλ' ἔργον ἀληθείας ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ γιγνόμενον. Καὶ
εἰ οὐ κέκτησαι, ἀλλὰ πτωχεύεις ἐκ τῶν τηλικούτων
πνευματικῶν ἀγαθῶν, λύπην καὶ πένθος καὶ πόνον
ἀδιάλειπτον ὀφείλεις ἔχειν · ὡς ἀκμὴν νεκρὸς ὢν ἀπὸ
τῆς βασιλείας, καὶ ὡς τραυματίας, αἰεὶ βόα πρὸς τὸν
Κύριον, καὶ αἰτεῖ πιστῶς, ἵνα καὶ αὐτὸς ταύτης τῆς
ἀληθινῆς ζωῆς καταξιωθῇς. Ὡς περ γὰρ τὸ σῶμα
τοῦτο ποιήσας ὁ Θεός, οὐκ ἐκ τῆς αὐτοῦ φύσεως,
οὐδὲ ἐκ τοῦ σώματος ἔδωκεν αὐτῷ ἔχειν τὴν ζωὴν,
τὴν βρώσιν, καὶ τὴν πόσιν, καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ
ὑποδήματα, ἀλλὰ πᾶσαν τὴν οἰκονομίαν τῆς ζωῆς
ἐξώθεν ἔδωκεν ἔχειν, αὐτὸ κατ' ἑαυτὸ τὸ σῶμα
γυμνὸν ποιήσας, καὶ χωρὶς τῶν ἐξώθεν τοῦ σώματος
ὄντων ζῆσαι τὸ σῶμα ἀδύνατον, τοῦτ' ἐστὶ, χωρὶς
βρώσεως καὶ πόσεως, καὶ ἐνδυμάτων · ἐὰν δὲ εἰς τὴν
ἑαυτοῦ φύσιν μόνον στῇ, μὴδὲν τῶν ἐξώθεν προσλα-
βόν, διαφθείρεται καὶ ἀπόλλυται · τὸν αὐτὸν τρόπον
καὶ ψυχὴ ἢ μὴ ἔχουσα φῶς θεῖον, κτισθεῖσα δὲ κατ'
εἰκόνα Θεοῦ · οὕτως γὰρ αὐτὴν ὁκονόμησε καὶ εὐδό-
κησεν ἔχειν τὴν αἰώνιον ζωὴν · οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας φύ-
σεως, ἀλλ' ἐκ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος, ἐκ τοῦ ἰδίου
πνεύματος, ἐκ τοῦ ἰδίου φωτός, ἔχει βρώσιν καὶ πό-

¹⁵ Ezech. x, 21.

σιν πνευματικὴν, καὶ ἐνδύματα οὐρανια, ἃ ἐστὶν ἡ A lem, et vestimenta cœlestia, quæ sunt vera vita
ὄντως ζωὴ τῆς ψυχῆς.

ΙΑ'. Ὡςπερ οὖν τῷ σώματι, καθὼς προεῖρηται ἡ
ζωὴ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐστὶν, ἀλλ' ἐξωθεν αὐτοῦ, τοῦτ'
ἐστὶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ χωρὶς τῶν ἐξωθεν αὐτοῦ
ὄντων, ἀδύνατον αὐτῷ ζῆσαι · οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ, ἐὰν
μὴ γεννηθῇ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς ἐκείνην τὴν γῆν τῶν
ζώντων, καὶ κεῖθεν τροφῇ πνευματικῶς τῷ Κυρίῳ
προκόπτουσα, καὶ ἀμφικισθῇ ἐκ τῆς θεότητος ἀρρήτα
ἄμφια οὐρανίου κάλλους, χωρὶς ἐκείνης τῆς τροφῆς
ζῆσαι αὐτὴν ἐν ἀπόλαύσει καὶ ἀναπαύσει ἀφ' ἑαυτῆς
ἀδύνατον. Ἐχει γὰρ ἡ θεία φύσις καὶ ἄρτον ζωῆς,
τὸν εἰπόντα, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς · καὶ,
"Υδὼρ ζῶν · καὶ, Οἶνον εὐφραίνοντα καρδίαν
ἀνθρώπου · καὶ, Ἀγαλλιᾶσεως ἑλαίου, καὶ παμ-
ποικίλον τροφὴν οὐρανίου Πνεύματος, καὶ ἐνδύματα B
φωτὸς οὐράνια ἐκ τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντα. Ἐν τούτοις
ἐστὶν ἡ αἰώνιος ζωὴ τῆς ψυχῆς. Οὐαὶ σώματι, ὅ-
ταν εἰς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἐστήκη, ὅτι διαφθείρεται
καὶ ἀποθνήσκει · καὶ οὐαὶ ψυχῇ, εἰ εἰς τὴν ἑαυτῆς
φύσιν μόνον ἔστηκε, καὶ εἰς τὰ ἑαυτῆς ἔργα μόνον
πέποιθε, μὴ ἔχουσα θείου Πνεύματος κοινωνίαν, ὅτι
ἀποθνήσκει ζωῆς αἰωνίου θεότητος μὴ καταξιωθεί-
σα. Ὡςπερ γὰρ ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων, ἐπὶ μὴκέτι
τὸ σῶμα δύνηται λαβεῖν τροφὴν, ἀπελπίζουσιν αὐ-
τοὺς, καὶ κλαίουσι πάντες γυνήσιοι φίλοι, συγγενεῖς
καὶ ἀγαπητοί · οὕτω κλαίει ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἅγιοι ἄγ-
γελοι τὰς ψυχὰς τὰς μὴ τρεφομένας τροφὴν οὐρά-
νιον τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐν ἀφθαρσίᾳ ζησάσας. Ταῦ-
τα δὲ καὶ πάλιν φημί, οὐκ εἰσὶν ἀπλῶς λόγοι λαλού-
μενοι, ἀλλ' ἔργον πνευματικῆς ζωῆς, ἔργον ἀλη- C
θείας, εἰς τὴν ἀξίαν καὶ πιστὴν ψυχὴν γιγνόμε-
νον.

ΙΒ'. Εἰ τοίνυν ἐγένου θρόνος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐπιθέ-
θηκεν ἐπὶ σὲ ὁ οὐράνιος ἡνίοχος, καὶ ἐγένετο ἡ ψυχὴ
σου ὅλη ὀφθαλμὸς πνευματικός, καὶ ὅλη φῶς · καὶ εἰ
ἐτράφης ἐκείνην τὴν τοῦ Πνεύματος τροφὴν, καὶ εἰ
ἐποτίσθης ἐκ τοῦ ζῶντος ὕδατος, καὶ εἰ ἐνεδύσω τὰ
τοῦ ἀρρήτου φωτὸς ἐνδύματα · εἰ τούτων ἀπάντων ὁ
ἔσω σου ἄνθρωπος ἐν πείρᾳ καὶ πληροφορίᾳ καθ-
έστηκεν, ἰδοὺ ζῆς καὶ τὴν ὄντως αἰώνιον ζωὴν, ἀπὸ
τοῦ νῦν μετὰ τοῦ Κυρίου ἀναπαυομένης τῆς ψυχῆς
σου. Ἰδοὺ κέκτησαι καὶ ἑλαδες ταῦτα παρὰ τοῦ
Κυρίου ἐν ἀληθείᾳ ἵνα ζῆς ζωὴν ἀληθινὴν. Εἰ δὲ
μηδὲν τούτων σύννοιδας σεαυτῷ, κλαῖε καὶ λυποῦ καὶ D
ὀδύρου, ὅτι τοῦ αἰωνίου καὶ πνευματικοῦ πλούτου
ἀκμὴν οὐδέπω τετύχηκας, καὶ τὴν ὄντως ζωὴν
ἀκμὴν οὐδέπω ἐδέξω. Πόνον οὖν ἔχε περὶ τῆς πτω-
χείας σου, θεόμενος τοῦ Κυρίου νυκτὸς καὶ ἡμέρας,
ὅτι εἰς τὴν δεινὴν πενίαν τῆς ἀμαρτίας ἔστηκας.
Εἴθε δὲ καὶ πόνου τις ἐκέκτητο, διὰ τὴν ἑαυτοῦ
πτωχείαν · τὸ μὴ ὥσπερ κεκορεσμένοι ἐν ἀμεριμνίᾳ
διήγομεν, ὅτι ὁ πόνον ἔχων, καὶ ζητῶν καὶ αἰτῶν τὸν
Κύριον ἀδιαλείπτως, ταχέως τεύξεται τῆς ἀπολυτρώ-
σεως, καὶ τοῦ ἐπουρανίου πλούτου, καθὼς ὁ Κύριος
ἔλεγε, περὶ τοῦ ἀδίκου κριτοῦ καὶ τῆς χήρας διεξερ-
χόμενος τὸν λόγον · Πόσῳ μᾶλλον ὁ Θεὸς ποιήσει

XI. Quemadmodum igitur corpus, ut supra di-
ctum, vitam non ex se, sed aliunde habet, hoc
est a terra, et absque iis, quæ extra sunt, impos-
sibile est ei vitam ducere : ita et anima, nisi ab 8
hoc tempore regeneretur in illam viventium ter-
ram, et illic spiritualiter alatur, et spiritualiter
Domino proficiens crescat, et arcanis vestimentis
cœlestis pulchritudinis ex divinitate desumptis in-
duatur, absque illo cibo in gaudio et quiete ex se
ipsa vivere plane non potest. Habet enim etiam
divina natura panem vitæ, qui dicit : *Ego sum pa-*
*nis vitæ*¹⁶, et : *Aquam viventem*¹⁷, et : *Vinum læ-*
*tificans cor hominis*¹⁸, et : *Oleum exsultationis*¹⁹,
et multiplicem cœlestis Spiritus cibum, et vesti-
menta luminis cœlestia, a Deo profecta. In his
consistit æterna animæ vita. Væ corpori, si in sua
ipsius natura constiterit, quia corrumpitur et mo-
ritur. Væ etiam animæ, si in sua ipsius natura
consistat, et suis operibus solum fidat, non habens
participationem Spiritus divini, quia moritur, nec
vitæ æternæ ac divinæ idonea putatur. Quemad-
modum enim infirmis accidit, ut, si corpus amplius
cibum capere nequeat, omnem de eorum vita spem
abjiciant, omnesque veri amici, cognati atque fami-
liares plorent : sic deplorat Deus et sancti angeli
animas, non vescentes cœlesti cibo Spiritus, nec
in incorruptione viventes. Hæc vero rursus dico,
non sunt verba nude et simpliciter prolata, sed
C opus vitæ spiritualis, opus verum, quod efficitur
in anima digna et fideli.

XII. Si igitur thronus Dei effectus es, et inse-
derit in te cœlestis auriga, et anima tua tota oculus
spiritualis, et tota lumen effecta est : si quoque
cœlesti illo Spiritus cibo enutritus es, et ex aqua
vitæ bibisti, atque vestimenta arcani luminis in-
duisti : si denique tuus interior homo hæc omnia
expertus ac in fidei abundantia constitutus est,
ecce vivis vitam revera æternam, requiescente ani-
ma tua ab hoc momento cum Domino. En adeptus
es et accepisti hæc a Domino in veritate, ut vitam
veram vivas. Si vero nihil horum tibi conscius es,
plora, contristare ac geme, quod æternarum ac
D spiritualium divitiarum particeps factus nondum
es, et veram vitam nondum accepisti. Sollicitus
ergo esto de inopia tua, supplicans Domino noctes
et dies, eo quod in gravi paupertate peccati es
constitutus. Utinam vero sit aliquis qui de penuria
sua anxius sit ! et non velut saturati in securitate
vivamus ! quia qui laborem ejusmodi sustinet,
quærit et indesinenter Dominum obsecrat, mox
consequetur redemptionem ac cœlestes divitias,
quemadmodum Dominus dixit, de injusto iudice
et vidua sermonem habens : *Quanto magis Deus*
vindictam faciet clamantium ad se nocte et die ?

¹⁶ Joan. vi, 35. ¹⁷ Joan. iv, 10. ¹⁸ Psal. civ, 15. ¹⁹ Psal. xlv, 8.

*corte dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum*²⁰. A Cui gloria et potentia in sæcula. Amen.

HOMILIA II.

De regno tenebrarum, hoc est, peccato : et Deum solum posse a nobis peccatum auferre, ac nos liberare e iugo servitutis principis nequissimi.

I. Regnum tenebrarum, malitiosus nimirum ille princeps, homine ab initio captivo reddito, sic circumdedit et induit animam tanquam hominem potestate tenebrarum : *Et creent eum regem, et induant eum vestibus regalibus, et a capite ad ungues regalia ferat vestimenta.* Ita animam, ac totam ejus substantiam peccato induit nequam ille princeps, totam inquinavit, et totam captivam in **9** regnum suum abduxit, nec reliquit ullum ejus membrum a se liberum, non cogitationes, non mentem, non corpus, sed amiccivit eam purpura tenebrarum. Quemadmodum enim corporis non una pars, aut unum membrum patitur, sed totum omnino passioni obnoxium est : sic et tota anima affectionibus malitiæ et peccati. Induit igitur totam animam, præcipuum hominis membrum ac partem, improbus ille malitia sua, hoc est, peccato : et sic corpus passioni ac corruptioni subjectum est.

II. Cum enim Apostolus dicit : *Exuite veterem hominem*²¹, integrum dicit, habentem oculos suis oculis adjectos, caput capiti, aures auribus, manus manibus, pedes pedibus. Totum enim hominem, animam et corpus, improbus ille polluit et distraxit, subiitque hominem, veterem hominem, pollutum, impurum atque Dei hostem, non subjectum legi Dei, hoc est, ipsum peccatum, ita ut amplius non videat homo pro libitu suo, sed ut perperam videat, perperam audiat, et pedes habeat ad perpetrandum facinus accelerantes²², ac manus iniquitatem operantes, et cor cogitans mala. Obsecremus igitur et nos Deum, ut exuat nos homine veteri, quia ipse solus a nobis auferre potest peccatum : quia fortiores sunt, qui nos captivos abduxerunt, et in regno suo delinent. Ipse vero promisit se liberaturum nos ex servitute hac. Quemadmodum enim sol cum lucet, et ventus spirat, sol quidem proprium corpus et propriam naturam habet, item et ventus propriam naturam et proprium corpus habet, et nemo potest separare ventum a sole, nisi solus Deus ventum, ne amplius spiret, sedaverit : sic et peccatum animæ commistum est, utroque nihilominus propriam naturam habente.

III. Impossibile igitur est separare animam a peccato, nisi Deus sedet et sistat malitiosum hunc ventum, habitantem in anima et corpore. Et rur-

OMILIA B'.

Περὶ τῆς βασιλείας τοῦ σκοτους, τοῦτ' ἔστι, τῆς ἀμαρτίας· καὶ ὅτι μόνος ὁ Θεὸς δύναται αἴρειν ἀφ' ἡμῶν τὴν ἀμαρτίαν, καὶ ῥύσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἀρχοντος τοῦ πονηροῦ.

A'. Ἡ βασιλεία τοῦ σκοτους, ὁ πονηρὸς ἀρχων, αἰχμαλωτεύσας τὸν ἄνθρωπον ἀπαρχῆς, οὕτω περιέθηκε καὶ ἐνέδυσε τὴν ψυχὴν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ σκοτους ὡσανεὶ ἄνθρωπον· Καὶ ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, καὶ ἐνδύσωσιν αὐτὸν ἐν δύματα βασιλικὰ, καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ὀνύχων βασιλικὰ φορῇ. Οὕτως τὴν ψυχὴν, καὶ ὅλην τὴν ὑπόστασιν, αὐτῆς ἐνέδυσε τὴν ἀμαρτίαν ὁ ἀρχων ὁ πονηρὸς, καὶ ὅλην ἐμίανε, καὶ ὅλην ἡχμαλώτευσεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὔτε ἐν μέλος αὐτῆς ἐλεύθερον ἀπ' αὐτοῦ, οὐ λογισμοὺς, οὐ νοῦν, οὐ σῶμα, ἀλλ' ἐνέδυσεν αὐτὴν πορφυρίδα τοῦ σκοτους. Ὡς περ γὰρ τὸ σῶμα οὐχὶ ἐν μέρος, ἢ μέλος, πάσχει, ἀλλ' ὅλον ἐξ ὅλου παθητὸν ἐστίν· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ὅλη ἔπαθε τὰ τῆς κακίας πάθη καὶ ἀμαρτίας. Ἐνέδυσεν οὖν τὴν ψυχὴν ὅλην, τὸ ἀναγκαῖον τοῦ ἀνθρώπου μέλος καὶ μέρος ὁ πονηρὸς τὴν κακίαν αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι, τὴν ἀμαρτίαν, καὶ οὕτως τὸ σῶμα παθητὸν καὶ φθαρτὸν ἐγένετο.

B'. Ὅταν γὰρ λέγῃ ὁ Ἀπόστολος· Ἐκδύσασθε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τέλειον λέγει, ὀφθαλμοὺς ἔχοντα πρὸς ὀφθαλμοὺς, κεφαλὴν πρὸς κεφαλὴν, ὦτα πρὸς ὦτα, χεῖρας πρὸς χεῖρας, πόδας πρὸς πόδας. Ὅλον γὰρ τὸν ἄνθρωπον ψυχὴν καὶ σῶμα ἐμίανεν ὁ πονηρὸς, καὶ κατέσπασε, καὶ ἐνέδυσε τὸν ἄνθρωπον, παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ μιαιφόνον, ἀκάθαρτον, καὶ θεομάχον, καὶ μὴ ὑποτασσόμενον τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν, ἵνα μηκέτι βλέπῃ, ὡς θέλει ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἵνα πονηρῶς ὁρᾷ, καὶ πονηρῶς ἀκούῃ, καὶ πόδας ἔχῃ σπεύδοντας ἐπὶ κακοποιίαν, καὶ χεῖρας ἐργαζομένας ἀνομίαν, καὶ καρδίαν πονηρὰ διαλογιζομένην. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἵνα ἐκδύσῃ ἡμᾶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὅτι αὐτὸς μόνος ἄρει ἀφ' ἡμῶν τὴν ἀμαρτίαν δύναται· ὅτι ἰσχυρότεροι ἡμῶν εἰσιν οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς, καὶ κατέχοντες ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτῶν. Αὐτὸς δὲ ἐπηγγείλατο τοῦ ῥύσασθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας ταύτης· ὡς περ γὰρ ὅταν ἥλιος ᾖ, καὶ ἄνεμός τις πνέῃ, ὁ μὲν ἥλιος ἰδίον σῶμα ἔχει καὶ ἰδίαν φύσιν, ὁμοίως καὶ ὁ ἄνεμος ἰδίαν φύσιν ἔχει καὶ ἰδίον σῶμα· καὶ οὐδεὶς δύναται χωρίσαι τὸν ἄνεμον ἀπὸ τοῦ ἡλίου, εἰ μὴ μόνος ὁ Θεὸς παύσῃ, ἵνα μηκέτι πνέῃ· οὕτω, καὶ ἡ ἀμαρτία τῇ ψυχῇ μεμιγμένη ἐστίν, ἐχούσης ἐκάστης ἰδίαν φύσιν.

Γ'. Ἀδύνατον οὖν ἐστὶ χωρίσαι τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς παύσῃ καὶ στήσῃ τὸν πονηρὸν τοῦτον ἄνεμον, τὸν ἐνοικοῦντα τῇ ψυχῇ κα

²⁰ Luc. xxiii, 7. ²¹ Ephes. iv, 22. ²² Psal. lvi, 3.

τῷ σώματι. Καὶ πάλιν, ὡς περ τις θεωρεῖ πετεινὸν πετόμενον, καὶ βούλεται καὶ αὐτὸς πτῆναι, μὴ ἔχων δὲ πτερὰ ἀδυνάτως ἔχει πέτασθαι· οὕτω καὶ τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ μὲν θέλει παράκειται τοῦ εἶναι καθαρὸν, καὶ ἁμωμον, καὶ ἄσπιλον, καὶ μὴ ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὴν κακίαν, ἀλλ' αἰετὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὸ δύνασθαι δὲ οὐκ ἔχει· πετασθῆναι μὲν εἰς τὸν ἀέρα τὸν θεϊκὸν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος θέλει, ἀλλ' ἐὰν μὴ λάβῃ πτέρυγας, οὐ δύναται. Παρακαλέσωμεν οὖν τὸν Θεόν, ἵνα δῶ ἡμῖν πτέρυγας περιστερᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἵνα πετασθῶμεν πρὸς αὐτόν καὶ καταπαύσωμεν, καὶ ἵνα διαχωρίσῃ καὶ παύσῃ ἀπὸ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν τὸν πονηρὸν ἀνεμὸν, αὐτὴν τὴν ἁμαρτίαν τὴν κατοικοῦσαν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἡμῶν. Αὐτῷ γὰρ μόνῳ δυνατόν τοῦτο ποιῆσαι. Ἴδ' ἂν γὰρ, φησὶν, ὁ Ἄμωμος τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Αὐτὸς μόνος τὴν ἐλεημοσύνην ταύτην ἐποίησε τῶν ἀνθρώπων τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, ὅτι λυτροῦται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῖς προσδοκῶσιν αἰετὶ καὶ ἐλπίζουσιν, καὶ ζητοῦσιν ἀδιαλείπτως, ποιεῖ τὴν σωτηρίαν ταύτην τὴν ἀνεκδιήγητον.

Δ'. Ὡς περ ἐν νυκτὶ ζοφερᾷ καὶ μελαίνῃ πνέει ἀνεμὸς τις ἄγριος, καὶ πάντα τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα κινεῖ, καὶ ἐρευνᾷ, καὶ σειεῖ· οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος πεσὼν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς νυκτὸς τοῦ σκότους, τοῦ διαβόλου, καὶ ὢν ἐν νυκτὶ καὶ σκότει, κλονεῖται τῷ δεινῷ ἀνέμῳ τῆς ἁμαρτίας πνέοντι, καὶ σειέται, καὶ κινεῖται. Καὶ ἐρευνᾶται πᾶσαν τὴν φύσιν, τὴν ψυχὴν, τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ καὶ τὸν νοῦν. Καὶ πάντα σειέται τὰ σωματικὰ μέλη· καὶ οὐδὲν ἐλεύθερον, οὐδὲ ἀπαθὲς μέλος ψυχῆς ἢ σώματος ἐστὶν ἀπὸ τῆς ἐνοικουσύνης ἐν ἡμῖν ἁμαρτίας· ὁμοίως ἐστὶν ἡμέρα φωτὸς καὶ ἀνεμὸς θεῖος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πνέων καὶ ἀναψύχων τὰς ψυχὰς, τὰς οὖσας ἐν ἡμέρᾳ τοῦ φωτὸς τοῦ θεικοῦ· καὶ δι-ικνούμενος πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς, καὶ τοὺς λογισμοὺς καὶ πᾶσαν τὴν οὐσίαν, καὶ πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀναψύχων καὶ ἀναπαύων ἀναπαύσει θεϊκῇ καὶ ἀλαλήτῳ. Τοῦτο ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος· Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν τέκνα νυκτὸς, οὐδὲ σκότους· πάντες γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτὸς ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας. Καὶ ὡς περ ἐκεῖ ἐν τῇ πλάνῃ ἄνθρωπον τέλειον ἀπεδύσατο ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, καὶ φορεῖ ἐνδύμα βασιλείας σκότους, ἐνδύμα βλασφημίας, ἀπιστίας, αφοβίας, κενοδοξίας, ὑπερηφανίας, φιλαργυρίας, ἐπιθυμίας· καὶ τὰ ἄλλα ὁμοίως τῆς βασιλείας τοῦ σκότους φορέματα ῥακώδη καὶ ἀκάθαρτα, καὶ μιαιρά· οὕτω πάλιν ἐνταῦθα ὅσοι ἀπεδύσαντο τὸν παλαιὸν καὶ καταχθόνιον, ἄνθρωπον καὶ ὅσους ἂν ἐξεδύσεν ὁ Ἰησοῦς τὰ ἐνδύματα τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, ἐνεδύσαντο τὸν νέον καὶ ἐπουράνιον ἄνθρωπον Ἰησοῦν Χριστόν, πάλιν ὁμοίως ὀφθαλμοὺς πρὸς ὀφθαλμοὺς, ὦτα πρὸς ὦτα, κεφαλὴν πρὸς κεφαλὴν, ἵνα ὅλος καθαρὸς ᾦ, καὶ φορῶν τὴν ἐπουράνιον εἰκόνα.

Ε'. Καὶ ἐνεδύσεν αὐτοὺς ὁ Κύριος ἐνδύματα βασιλείας φωτὸς ἀρρήτου, ἐνδύματα πίστεως, ἐλπίδος,

A sum, quemadmodum si quis cernit avem volentem, vult et ipse volare, alis vero destitutus volare nequit: sic quoque homini adest voluntas, purum, irreprehensibilem et impollutum esse, nihil malitiæ in se ipso habere, sed semper cum Deo conversari, facultatem vero non habet. Volare quidem in aerem divinum atque libertatem Spiritus sancti cupit, sed, nisi acceptis alis, non potest. Precemur igitur Deum, ut concedat nobis alas columbæ²³ sancti Spiritus, ut volumus ad eum et requiescamus, ut etiam segreget et tollat ab anima et corpore nostro improbum ventum, ipsum scilicet peccatum in membris animæ et corporis nostri habitans. Ipsienim hoc facere solum est possibile. *Ecce*, ait enim, *Agnus Dei, qui tollit peccata mundi*²⁴. Ipse solus misericordiam hanc, quod a peccato redimat, exhibuit hominibus in se credentibus, et hanc inenarrabilem salutem confert semper expectantibus, et assidue quærentibus eum, in eoque spem suam ponentibus.

IV. Quemadmodum in nocte caliginosa et obscura vehemens quidam ventus spirat, et omnes plantas ac semina concutit, commovet et agitat: sic quoque homo lapsus sub potestatem noctis tenebrarum diaboli, et in nocte tenebrisque degens, gravi vento peccati flante commovetur, concutitur et quassatur, qui omnem naturam, animam scilicet, **10** cogitationes et mentem perscrutatur: omnia denique concutuntur corporis membra, neque ullum membrum animæ aut corporis immune, nec ullum ab affectionibus peccati, in nobis habitantis, liberum est: similis itaque dies luci, et ventus divinus Spiritui sancto, perspirans et refocillans animas, quæ in die lucis divinæ vivunt, et pertransiens omnem naturam animæ et cogitationes, ac omnem substantiam, et omnia membra corporis recreans et refocillans divina et inenarrabili requie. Id quod dixit Apostolus: *Nos non sumus filii noctis, neque tenebrarum: omnes enim vos filii lucis estis et filii diei*²⁵. Et quemadmodum illic, in via erronea, hominem integrum ac perfectum exiit homo vetus, et gestat indumentum regni tenebrarum, vestimentum blasphemiæ, diffidentiae, audaciæ, inanis gloriæ, superbiæ, avaritiæ et concupiscentiæ, et alia similia regni tenebrarum gestamina pannosa, impura et contaminata: sic e converso quicumque exuerunt veterem et terrestrem hominem et, quoscunque exiit Jesus vestimentis regni tenebrarum, induerunt illi novum et celestem hominem Jesum Christum, ut rursus oculi oculis, aures auribus, caput capiti conjungantur, ut totus purus sit, gestans imaginem cœlestem.

V. Et induit ipsos Dominus indumentis regni lucis arcanæ, indumentis fidei, spei, dilectionis,

²³ Psal. LV, 7. ²⁴ Joan. I, 29. ²⁵ I Thess. V, 5.

gaudii, pacis, bonitatis, humanitatis et omnibus A
cæteris indumentis lucis, vitæ, divinis, viventibus,
requiei inenarrabilis : ut perinde ac Deus dilectio
est, et gaudium, et pax, et benignitas, et bonitas,
talis et novus homo fiat per gratiam. Et quemad-
modum regnum tenebrarum et peccatum in anima
usque ad diem resurrectionis absconditum est,
quando ipsum corpus peccatorum cum tenebris
nunc in anima occultatis revelabitur : sic et regnum
lucis, et cœlestis imago, Jesus Christus, mystice
nunc animam illuminat, et dominatur animis san-
ctorum. Absconditus vero ab oculis hominum
Christus, solis oculis animæ vere conspicitur usque
ad diem resurrectionis, quando et ipsum corpus
revelabitur, et glorificabitur luce Domini, quæ
nunc est in anima hominis, ut et ipsum corpus B
regnet cum anima, quæ nunc regnum Christi
consecuta, requiescit et luce divina illuminatur.
Gloria sit commiserationi et misericordiæ ejus, quia
miseretur servorum suorum, illuminat, et liberat
eos ex regno tenebrarum, ac donat eos lumine et
regno suo, cui gloria et potentia in sæcula. Amen.

τούς δούλους ἑαυτοῦ, καὶ φωτίζει, καὶ ῥύεται αὐτούς ἐκ
ἑαυτοῦ φῶς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

HOMILIA III.

*Quod fratres in sinceritate, simplicitate, dilectione
ac pace inter se conversari, ac in cogitationibus
internis bellum gerere debeant.*

I. Fratres in summa dilectione invicem conversari C
debent, sive preces faciant, sive legant Scripturas,
sive operis quid faciant, ut fundamentum charitatis
mutuum habeant ; et ita approbari poterunt illo-
rum instituta seu studia, et qui precibus operam
dant, et qui legunt, et qui operantur, omnes pos-
sunt in sinceritate et simplicitate degentes a se
invicem adjuvari. Cur enim scriptum est, *Fiat
voluntas tua sicut in cælo et in terra*²⁶ ? ¶ **II** ut quo-
modo angeli in cœlis inter se congregiuntur in
unanimitate summa, in pace et dilectione degentes,
nec est ullus illic fastus aut invidia ; sed in dile-
ctione et sinceritate mutua conversantur : eodem
modo fratres inter se sint. Contingit quosdam ad
triginta in unum convenire, totum diem ac noctem
una perseuerare non possunt ; sed quidam eorum D
dant operam precibus sex horas, et volunt legere :
quidam vero prompte ac benevole ministrant,
cæteri ex ipsis operis quid faciunt.

II. Debent igitur fratres, si quid operis faciunt,
in charitate et lætitia inter se conversari ; et qui
operatur, de eo, qui preces facit, sic dicat : *The-
saurum quem frater meus possidet, quoniam commu-
nis est, et ego habeo* ; et qui precatur, de eo, qui
legit, sic dicat : *Quod ille percipit commodum ex
lectione, in meum cedit lucrum*. Et qui operatur,
rursus sic dicat : *Ministerium quod prætos, in
commnem cedit utilitatem*. Quemadmodum enim
membra corporis multa cum sint, unum corpus

ἀγάπης, χαρᾶς, εἰρήνης, ἀγαθωσύνης, χρηστότητος,
καὶ πάντα ὁμοίως τὰ ἐξῆς ἐνδύματα φωτός, ζωῆς
θεϊκᾶς, ζῶντα, αναπαύσεως ἀνεκλαλήτου, ἵνα ὥσπερ,
ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ χαρὰ, καὶ εἰρήνη, καὶ χρη-
στότης, καὶ ἀγαθωσύνη * οὕτω καὶ ὁ νέος ἄνθρωπος
γένηται κατὰ χάριν. Καὶ ὥσπερ ἡ βασιλεία τοῦ
σκότους καὶ ἡ ἁμαρτία κέκρυπται εἰς τὴν ψυχὴν
ἕως ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅταν καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα
τῶν ἁμαρτωλῶν τῷ σκότει καλυφθῇ τῷ ἀπὸ τοῦ νῦν
κεκρυμμένῳ εἰς τὴν ψυχὴν * οὕτω καὶ ἡ βασιλεία
τοῦ φωτός, καὶ ἡ ἐπουράνιος εἰκὼν Ἰησοῦς Χριστὸς
μυστικῶς νῦν τὴν ψυχὴν φωτίζει, καὶ βασιλεύει εἰς
τὴν ψυχὴν τῶν ἁγίων * κεκρυμμένος δὲ ἀπὸ τῶν
ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων, μόναις ἐστὶ Χριστὸς τοῖς
τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοῖς θεωρούμενος ἐν ἀληθείᾳ ἕως
ἡμέρας τῆς ἀναστάσεως, ὅτε καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα
καλυφθήσεται καὶ δοξασθήσεται τῷ τοῦ Κυρίου φωτὶ,
τῷ ὄντι ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰς τὴν ψυχὴν,
ἵνα καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα συμβασιλεύσῃ τῇ ψυχῇ, τῇ
ἀπὸ τοῦ νῦν λαμβανούσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Χριστοῦ,
ἀναπαυσμένη καὶ φωτιζομένη φωτὶ αἰωνίῳ. Δόξα
τοῖς οἰκτιρμοῖς καὶ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ αὐτοῦ, ὅτι ἐλθεῖ
τῆς βασιλείας τοῦ σκότους, καὶ χαρίζεται αὐτοῖς τὸ

OMILIA IV.

Ὅτι οἱ ἀδελφοὶ ἐν εἰλικρινείᾳ, ἐν ἀκεραιό-
τητι, ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰρήνῃ μετ' ἀλλήλων
συνδιάγειν, καὶ ἐν τοῖς ἔσω λογισμοῖς ἀγῶ-
να καὶ πόλεμον ποιεῖν ὀφείλουσιν.

A'. Οἱ ἀδελφοὶ ὀφείλουσιν ἐν ἀγάπῃ πολλῇ συνει-
ναι ἀλλήλοις, εἴτε εὐχονται, εἴτε ἀναγινώσκουσι τὰς
Γραφάς, εἴτε ἔργον τι ποιῶσιν, ἵνα ἔχωσι τὸν θεμέ-
λιον τῆς ἀγάπης πρὸς ἀλλήλους * καὶ οὕτως δύναται
εὐδοκία γενέσθαι εἰς ἐκείνας τὰς προαιρέσεις, καὶ
οἱ εὐχόμενοι, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες, καὶ οἱ ἐργαζό-
μενοι, πάντες δύνανται ἐν ἀκεραιότητι καὶ ἀπλότητι
διάγοντες μετ' ἀλλήλων ὠφεληθῆναι. Τί γὰρ γέγρα-
πται, Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ
καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ; ἵνα ὅν τρόπον οἱ ἐν οὐρανοῖς ἄγγε-
λοι σύνεισιν ἀλλήλοις, ἐν ὁμοιοῖα πολλῇ, ἐν εἰρήνῃ καὶ
ἀγάπῃ διάγοντες, καὶ οὐκ ἐστὶν ἐκεῖ ἔπαρσις, ἡ φθό-
νος * ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰλικρινείᾳ μετ' ἀλλήλων
εἰσιν, οὕτως ἵνα καὶ οἱ ἀδελφοὶ ὥς μετ' ἀλλήλων.
Συμβαίνει τινὰς εἶναι τριάκοντα ὑπὸ τὸ ἐν, ὅλην τὴν
ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα οὐ δύνανται προσκαρτερεῖν *
ἀλλὰ τινὲς μὲν αὐτῶν σχολάζουσι τῇ εὐχῇ ὥρας ἑξ,
καὶ βούλονται ἀναγῶναι * ἄλλοι δὲ προθύμως δια-
κονοῦσιν, ἄλλοι δ' ἐξ αὐτῶν ἐργάζονται τι ἔργον.

B'. Ὀφείλουσιν οὖν οἱ ἀδελφοὶ, εἴ τι ποιῶσι, ἐν
ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ εἶναι μετ' ἀλλήλων * καὶ ὁ ἐργαζό-
μενος περὶ τοῦ εὐχομένου οὕτω λεγέτω, ὅτι Ὁν ὁ ἀδελ-
φός μου κτᾶται θησαυρὸς, ἐπεὶ κοινός ἐστιν,
καὶ γὰρ ἔχω. Καὶ ὁ εὐχόμενος περὶ τοῦ ἀναγινώσκοντος
οὕτω λεγέτω, ὅτι Ὁ ἐκεῖνος ὠφελεῖται εἰς τὴν
ἀνάγνωσιν, εἰς ἐμὸν προσχωρεῖ κέρδος. Καὶ ὁ
ἐργαζόμενος αὐτῷ τοῦτο λεγέτω, ὅτι Τὴν διακονίαν
ἣν ποιῶ, κοινὴ ἐστὶν ὠφέλεια. Ὡς περ γὰρ
τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλὰ ὄντα ἐν ἐστὶ σῶμα, καὶ

²⁶ Matth. vi, 10.

βοηθοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ ἕκαστον ἴδιον ἐκτελεῖ ἔργον· πλὴν ὁ ὀφθαλμὸς ὑπὲρ ὅλου τοῦ σώματος βλέπει, καὶ ἡ χεὶρ ὑπὲρ ὅλων τῶν μελῶν ἐργάζεται, καὶ ὁ ποὺς περιπατεῖ, ὅλα τὰ μέρη ἐπιφερόμενος, καὶ ἄλλο συμπάσχει· οὕτω καὶ οἱ ἀδελφοὶ μετ' ἀλλήλων ἔστωσαν. Καὶ μὴτε ὁ εὐχόμενος κρινέτω τὸν ἐργαζόμενον, διότι οὐκ εὐχεται· μὴτε ὁ ἐργαζόμενος κρινέτω τὸν εὐχόμενον, ὅτι ἐκεῖνος παραμένει, καὶ γὰρ ἐργάζομαι· μὴτε ὁ διακονῶν κρινέτω τὸν ἕτερον. Ἀλλ' ἕκαστος εἴ τι ποιεῖ εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτω. Ὁ ἀναγινώσκων τὸν εὐχόμενον ἔχη ἐν ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ, τοῦτο λογιζόμενος, ὅτι ὑπὲρ ἐμοῦ εὐχέται· καὶ ὁ εὐχόμενος περὶ τοῦ ἐργαζομένου τοῦτο λογιζέσθω, ὅτι ὁ ποιεῖ, εἰς φοινῇν ὠφέλειαν ποιεῖ.

Γ'. Καὶ οὕτω δύναται ὁμοφωνία πολλή, καὶ εἰρήνη καὶ συμφωνία ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης κρατεῖν ἀλλήλους, καὶ συνδιάγειν μετ' ἀλλήλων ἐν ἀκεραιότητι, καὶ ἀφελότητι, καὶ εὐδοκίᾳ Θεοῦ. Τὸ δὲ κεφαλαιωδέστερον πάντων, δηλονότι ἡ πρὸς καιρὸν καρτέρησις ἐστὶ τῆς εὐχῆς· πλὴν δὲ ἐν ζητεῖται, ἵνα ἔχη τις θησαυρὸν ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τὴν ζωὴν ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος ἐν τῷ νῷ· εἴτε ἐργάζεται, εἴτε εὐχεται, εἴτε ἀναγινώσκει, ἵνα ἔχη ἐκεῖνο τὸ κτῆμα τὸ μὴ παρερχόμενον, ὃ ἐστὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Εἰσὶ δὲ τινες τοῦτο λέγοντες, ὅτι ὁ Κύριος μόνους φανεροὺς καρποὺς ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν ἀνθρώπων· τὰ δὲ κρυπτὰ ὁ Θεὸς κατορθοῖ. Οὐχ οὕτως δὲ εἰσι τὰ πράγματα, ἀλλ' ὥσπερ εἰς τὸν ἔξω ἀνθρώπον ἀσφαλίζεται, οὕτως ὀφείλει καὶ ἐν τοῖς λογισμοῖς ποιεῖν ἀγῶνα καὶ πόλεμον· ἀπαιτεῖ σε γὰρ ὁ Κύριος, ἵνα ὀργισθῇς σεαυτῷ, καὶ μάχην ποιήσῃς μετὰ τοῦ νοός σου, μὴτε συμφωνήσῃς, μὴτε συνηθύνῃς τοῖς λογισμοῖς τῆς κακίας.

Δ'. Λοιπὸν τὸ ἐκριζῶσαι τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸ συνὸν κακόν, τοῦτο τῇ θεῇ δυνάμει μόνον δυνατόν ἐστι κατορθῶσαι. Οὐκ ἔξεστι γὰρ οὔτε δυνατόν ἀνθρώπῳ ἐξ ἰδίας δυνάμεως ἐκριζῶσαι τὴν ἁμαρτίαν· τὸ ἀντιπαλαῖσαι, τὸ ἀντιμαχεσθῆναι, δεῖραι διαρῆναι σὸν ἐστίν· ἐκριζῶσαι δὲ, Θεοῦ ἐστίν. Εἰ γὰρ σὺ ἠδύνῳ τοῦτο ποιῆσαι, τίς χρεῖα τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυρίου; Ὡς γὰρ οὐκ ἐστὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἄνευ φωτὸς βλέπειν, ἢ περιποτεῖν ἄνευ ποδῶν, ἢ ἀκοῦειν ἄνευ ὠτῶν, ἢ περιπατεῖν ἄνευ ποδῶν, ἢ ἐργάζεσθαι ἄνευ χειρῶν· οὕτως οὐ δύνασαι ἄνευ τοῦ Ἰησοῦ σωθῆναι, ἢ εἰσελθεῖν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι Ἐν τοῖς φαινομένοις οὐ πορνεύω, οὐ μοιχεύω, οὐκ εἰμὶ φιλάργυρος, λοιπὸν δίκαιός εἰμι· πεπλάνησαι ἐν τούτῳ, νομίσας ὅτι πάντα ἐξετέλεσας· Οὐκ εἰσι μόνον τρία μέρη τῆς ἁμαρτίας εἰς ἃ ὀφείλει τις ἀσφαλίσασθαι, ἀλλὰ ἄνυρία· ἡ τύφωσις, ἡ ἀποδία, ἡ ἀπιστία, τὸ μῖσος, ὁ φθόνος, ἡ δολιότης, ἡ ὑπόκρισις, πόθεν ἐστίν; οὐκ ὀφείλεις πρὸς ταῦτα ἔχειν τὴν πάλην καὶ τὸν ἀγῶνα ἐν τοῖς λειψόσιν ἐν τοῖς λογισμοῖς; ὥσπερ εἰς τὴν ληστῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, τὸ λοιπὸν ὑποθλίβει σε, καὶ οὐκ ἔα σε ἀμεριμνεῖν, ἀρχὴ δὲ καὶ σὺ ἀντιτύπτειν αὐτόν, δέρεις καὶ δέρη· οὕτως ὀφείλει καὶ ἡ ψυχὴ ἀντιτύπτειν καὶ ἀντιμάχεσθαι, καὶ ἀντικρούειν.

A sunt, et se mutuo adjuvant, et unumquodque suo fungitur officio, velut oculus pro toto corpore videt, et manus pro omnibus membris laborat, et pes ambulat omnia membra sustinens, et aliud membrum compatitur: sic et fratres inter se sint. Itaque qui preces facit, non judicet laborantem, quod non precetur: neque qui laborat, condemnet precantem, quod ille quiescat, ipse vero laboret: neque qui ministrat, alterum damnet. Sed unusquisque, si quid facit, in Dei gloriam faciat. Qui legit, amore et gaudio prosequatur precantem, sic secum colligens, quia pro me orat. Et qui orat, de laborante hoc statuatur, quia quod operatur, ad communem utilitatem facit.

B III. Et sic summa concordia et pax, animarumque consensus in vinculo pacis eos inter se continere potis erit, ut consensentur in sinceritate et simplicitate et benevolentia Dei. Maximum autem omnium est, videlicet, opportuna precum continuatio. Præterea unum requiritur, ut quis habeat thesaurum in anima, et vitam, quæ est Dominus in animo: sive laboret, sive precetur, sive legat, ut habeat illam possessionem non perituram, quæ est Spiritus sanctus. Non desunt, qui dicant Dominum manifestos solos fructus requirere ab hominibus: interiora vero Deum corrigere. Non autem res sic se habet: sed quemadmodum adversus exteriorem hominem se munit, sic et adversus cogitationes bellum inire et gerere debet. Exigit enim a te Dominus, ut tibi ipse irascaris, et pugnam committas cum mente tua, neque assentiaris aut delecteris cogitationibus pravis.

IV. Quod superest, peccatum illique adhærens malum radicitus evellere, hoc divina solum virtute emendari potest. Non licet enim, neque possibili est homini propriis viribus extirpare peccatum. Reluctari quidem, repugnare, cædere, vulnerari in tuis viribus est; eradicare vero solius Dei est. Si etenim hoc præstare in tua potestate fuisset, quid opus fuisset adventus Domini? Perinde enim, ut non licet oculum absque luce videre, aut loqui absque lingua, aut audire absque auribus, aut incedere absque pedibus, aut labores perferre absque manibus: sic nec absque Jesu salvari, aut regnum cælorum ingredi potes. Quod si dicas, manifesto stupro aut adulterio me non polluo, nec avaritiæ crimen incurro, consequens est, ut justis sim: toto cælo hic aberras, putans te omnia perfecisse. Non sunt **12** solum tres species peccati, adversus quas quis se muniat oportet, sed infinitæ. Arrogantia, temeritas, diffidentia, odium, invidia, fraus, hypocrisis unde sunt? Nonne tibi adversus hæc certamen et pugna in secretis tuis cogitationibus ineunda est? Quemadmodum, si latro domum tuam invaserit, jam te molestia magna afficit, nec te vacuum esse curis sinit; incipis vero et tu repugnare illi, cædis atque cæderis: ita et anima debet referire, repugnare et refundere.

V. Demum vero voluntas repugnans, molestia A
atque afflictione obruta, incipit superior fieri, ca-
dit, erigitur. Denuo peccatum conjicit animam in
decem aut viginti congressus; vincit animam atque
prosternit: et anima quidem temporis intervallo
decretoria pugna superat peccatum. Rursum si per-
stiterit anima, nec languidior in parte aliqua fue-
rit, incipit superior evadere, et discernere, repor-
tare palmas adversus peccatum. Sed in his, si re-
cte res suis ponderibus librata examinetur, tamdiu
peccatum hominem subvertit, donec evadat in vi-
rum perfectum, in mensuram ætatis²⁷, et omnino
superet mortem. Scriptum enim est: *Novissimus*
*hostia aboletur mors*²⁸. Et sic superiores evadunt et
victores diaboli. Si vero, ut jam diximus, dicat
quis, nec scortor, nec adulterio me polluo, nec B
avarus sum, hoc sufficit mihi; dimicavit is quidem
hoc modo adversus tres peccati species: contra
reliquas vero viginti, quas peccatum adversus ani-
mam habet, non pugnavit, sed victus est. Pugnan-
dum igitur et dimicandum est illi adversus omnes
peccati species. Mens enim, ut sæpius diximus, ad-
versaria est, et æquas habet vires adversus pecca-
tum, ut contradicat et resistat cogitationibus.

VI. Quod si dicas, potentiores esse adversas
vires, et malitiam omnino homini dominari, inju-
stum facis Deum, qui condemnet humanam natu-
ram, eo quod Satanæ obedierit, quando quidem
fortior est, et vi cogentes hominem sibi subjicit:
majorem et fortiozem eum anima constituis. Sed
tandem me audies. Quemadmodum si juvenis sit, C
qui luctam ineat cum puello, et si puellus, si suc-
cubuerit, condemnetur, quod inferior evaserit, mul-
tum hoc habet iniquitatis: perinde dicimus et nos,
mentem adversariam esse, et æquis viribus prædi-
tam. Et hujusmodi anima, opem et auxilium, si
serio quærat, id consequitur, et digna censetur re-
demptione. Certamen enim et pugna in æqualitate
virium consistit. Glorificemus Patrem et Filium et
Spiritus sanctum in sæcula. Amen.

HOMILIA IV.

*Cursum stadii hujus mundi attente et accurate absol-
vere oportet Christianos, ut cæleste præconium a
Deo et angelis consequantur.*

I. Qui vitam Christianam studio accurato tran- D
sigere intendunt, eos præ cæteris facultatis intel-
ligendi et discernendi, quæ in anima est, summam
curam habere oportet, ut, cum exactam boni ma-
lique dijudicationem nacti ea, quæ præter natu-
ram puræ naturæ undequaque invehantur, distinxe-
rimus, recte et absque offendiculo conversemur;
ut velut discernendi facultate oculo utentes, id con-
sequamur, ut idonei non simus, qui eum pravitate
et malitia fœdus percutere possimus; sicque divino
munere ornati digni Domino fiamus. **13** Exem-
plum capiamus ab iis, quæ visui subjecta sunt. Si

E'. Λοιπὸν ἡ προαίρεσις ἀντιμαχομένη, καὶ ἔχου-
σα πόνον καὶ θλίψιν, ἄρχεται ἀνωτέρα γίνεσθαι·
πίπτει, ἐγείρεται· πάλιν ῥίπτει ἡ ἁμαρτία εἰς δέκα
ἢ εἰς εἴκοσι ἀγῶνας· νικᾷ τὴν ψυχὴν καὶ ῥίπτει,
καὶ ἡ ψυχὴ διὰ ψρόνου εἰς μίαν ἀγωγὴν νικᾷ τὴν
ἁμαρτίαν πάλιν ἔάν ἡ χυχὴ ὑπομείνῃ καὶ μὴ χαυ-
νωθῇ κατὰ μέρος, ἄρχεται πλεονάζειν καὶ διακρίνειν,
καὶ ἀποφέρεισθαι τὰ νικητήρια κατὰ τῆς ἁμαρτίας,
ἀλλ' εἰ καὶ ἐν τούτοις ἐξετάζεται, ἀκμὴν ἡ ἁμαρτία
καταστρέφει τὸν ἄνθρωπον, ἕως οὗ ἔλθῃ εἰς ἄνδρα
τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας, καὶ τελείως νικήσῃ
τὸν θάνατον· γέγραπται γάρ, Ἐσχάτος ἐχθρὸς κατ-
αργεῖται ὁ θάνατος· καὶ οὕτως ἀνώτεροι γίνονται,
καὶ νικηταὶ τοῦ διαβόλου. Εἰ δὲ, καθὼς προείπομεν,
λέγει τις, Οὐ πορνεύω, οὐ μοιχεύω, οὐ φιλαργυρῶ,
ἀρκεῖ μοι· οὕτως εἰς τρία μέρη ἠγωνίσαστο, καὶ εἰς
ἄλλα εἴκοσι, ἅπερ ἔχει ἡ ἁμαρτία κατὰ τῆς ψυχῆς,
οὐκ ἠγωνίσαστο, ἀλλ' ἠττήθη. Ὁφείλει οὖν εἰς πάντα
ἀγωνίσασθαι, καὶ ἀθλεῖν· ὁ γὰρ νοῦς, καθὼς πολ-
λάκις εἵπομεν· ἀντίπαλός ἐστι, καὶ ἔχει ἰσοδύναμον
δύναμιν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ἀντιλέγειν καὶ ἐναν-
τιοῦσθαι τοῖς λογισμοῖς.

ς'. Εἰ δὲ λέγεις ἰσχυροτέραν εἶναι τὴν ἐναντίαν
δύναμιν, καὶ βασιλεύειν τὸ ὅλον τὴν κακίαν κατὰ τοῦ
ἁνθρώπου, ἀδικον ποιεῖς τὸν Θεόν, κατακρίνοντας
τὴν ἀνθρωπότητα, διότι ὑπήκουσε τῷ Σατανᾷ, ὅποτε
ἰσχυρός ἐστι, καὶ ἀναγκαστικῇ τινι δυνάμει ὑπο-
τάσσει· μείζω καὶ ἰσχυρότερον αὐτὸν ἐποίησας τῆς
C ψυχῆς. Καὶ ἐν τέλει μοι ὑπακούσεις· ὡς περ ἔάν ἡ
νεανίσκος, καὶ ἔχῃ πάλιν πρὸς παιδίον, καὶ ἔάν
ἠττήθῃ τὸ παιδίον, κατακρίνεται, διότι ἠττήθη,
τοῦτο πολλῆς ἀδικίας ἐστίν· ὅθεν ἡμεῖς λέγομεν ἀν-
τίπαλον εἶναι τὸν νοῦν καὶ ἰσοδύναμον. Καὶ ἡ τοιαύτη
ψυχὴ ἐπιζητοῦσα, τυγχάνει βοηθείας καὶ ἀντιλή-
ψεως, καὶ καταξιοῦται τῆς λυτρώσεως. Ἡ γὰρ πάλιν
καὶ ὁ ἀγὼν ἐπὶ τῇ ἰσοδυναμίᾳ κεῖται. Δοξάζωμεν
Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶ-
νας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Δ'.

Τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τοῦ κόσμου τούτου
προσεχόντως καὶ ἀκριβῶς διέρχεσθαι δεῖ
τοὺς Χριστιανοὺς, ἵνα ἐπαίνων οὐρανίων
· παρὰ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων τύχωσι.

Δ'. Οἱ τὸν βίον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν πολλῇ ἀκρι-
βείᾳ κατορθῶσαι βουλόμενοι, πρὸ πάντων τοῦ δια-
νοητικοῦ καὶ διακριτικοῦ μέλους τῆς ψυχῆς ἐν πάσῃ
δυνάμει ἐπιμελεῖσθαι ὀφείλουσιν, ἵνα τὴν διακρίσιν
τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν ἀκριβείᾳ κτησάμενοι,
καὶ τὰ παρὰ φύσιν εἰσαχθέντα τῇ καθαρᾷ φύσει
πάντοτε διακρίνοντας, εὐθέως καὶ ἀπροσκόπτως πο-
λιτευσώμεθα· ἵνα ὡς ὀφθαλμοὶ τῷ τῆς διακρίσεως
μέλει χρώμενοι, ἀσυνδύαστοι, καὶ ἀσύνθετοι πρὸς
τὰς τῆς κακίας ὑποθέσεις εἶναι δυνήθωμεν, καὶ οὕ-
τως τῆς θείας δωρεᾶς καταξιοθέντες, ἄξιοι τοῦ Κυ-
ρίου γενώμεθα. Ἀπὸ δὲ τῶν ὁρωμένων ὑπόδειγμα

²⁷ Ephes. iv, 9. ²⁸ I Cor. xv, 26.

λάβωμεν· ἔοικε γὰρ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ, καὶ τὰ τοῦ σώματος πράγματα τῇ ψυχῇ, καὶ τὰ φαινόμενα τοῖς κρυφίοις.

Β'. Ὡς περ γὰρ τὸ σῶμα ἔχει ὁδηγὸν τὸν ὀφθαλμὸν, καὶ αὐτὸς ὁρῶν ὅλον ὁδηγεῖ τὸ σῶμα εἰς εὐθύτητα· ὑπόθου δέ μοι διέρχασθαι τινα διὰ τόπων ὑλωδῶν, καὶ ἀκανθῶν πεπληρωμένων καὶ βορβόρων, ἐνθα καὶ πῦρ ἀναβάλλει, καὶ ξίφη παραπεπήγασι, κρημνοὶ τε καὶ ὑδάτων πλήθη ἐκεῖ τυγχάνει· τὸ λοιπὸν ὁ γοργὸς καὶ σπουδαῖος καὶ ἀκίνητος, ἔχων τὸν ὀφθαλμὸν ὁδηγόν, πάνυ προσεχόντως παρέρχεται τοὺς χαλεποὺς ἐκείνους τόπους, συνέχων πανταχόθεν χερσὶ καὶ ποσὶ τὸν χιτῶνα ἑαυτοῦ, ἵνα μὴ ἐν ταῖς ὕλαις καὶ ἀκάνθαις περισχισθῇ, ἢ ἀπὸ τοῦ βορβόρου ἀφανισθῇ, ἢ ὑπὸ ξίφους διακοπῇ. Καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ὅλον ὁδηγεῖ τὸ σῶμα, φῶς ὦν αὐτοῦ, ἵνα μὴ κρημνοῖς καταρρέκῃ, ἢ ὑδασι καταποντισθῇ, ἢ τινι χαλεπῷ καταβλαθῇ. Ὁ οὕτω γοργὸς καὶ συνετὸς, καὶ μετὰ πάσης νήψεως παρερχόμενος συσφίγγων τὸν χιτῶνα αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ εὐθέως ὁδηγούμενος, φυλάσσει καὶ ἑαυτὸν ἀβλαβῇ, καὶ τὸν χιτῶνα τοῦ ἐνδύματος αὐτοῦ ἀκαυστον καὶ ἀσχιστον διατηρεῖ. Ἐάν δέ τις ἢ ἀργὸς καὶ ὀκνηρὸς, καὶ ῥάθυμος, καὶ βαρὺς, καὶ χαῦνος, διὰ τῶν τοιούτων παρερχόμενος τόπων, περιρρέων ὁ χιτὼν αὐτοῦ ἐνθεν καὶ ἐνθεν, εἰς τὰς ὕλας καὶ ἀκάνθας περισχίζεται, ἢ ὑπὸ τοῦ πυρὸς κατακαίεται, διὰ τὸ μὴ συνέχειν πάντοθεν ἀνδρείως τὸ ἐνδύμα· ἢ ὑπὸ τῶν παραπεπηγμένων ξιφῶν παρακόπτεται, ἢ ὑπὸ τοῦ βορβόρου σπιλοῦται, καὶ ἀπαξ ἀπλῶς τάχιον καταφθείρει τὸν καλὸν καὶ κайνὸν τοῦ ἐνδύματος χιτῶνα, διὰ τὴν ἀπροσεξίαν, καὶ χαυνότητα, καὶ ὀκνηρίαν αὐτοῦ· εἰ δὲ μὴ καλῶς καὶ εὐθέως τῷ ὀφθαλμῷ προσέχει, καὶ αὐτὸς εἰς φάραγγα πεσεῖται, ἢ ἐν τοῖς ὑδασι καταποντισθήσεται.

Γ'. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ φοροῦσα ὥσπερ χιτῶνα καλὸν τὸ ἐνδύμα τοῦ σώματος, ἔχουσα διακριτικὸν μέλος εὐθύρον ὅλην τὴν ψυχὴν μετὰ τοῦ σώματος, παρερχομένην διὰ τῶν ὑλῶν καὶ ἀκανθῶν τοῦ βίου, καὶ βορβόρου, καὶ πυρὸς, καὶ κρημῶν, τοῦτ' ἔστιν ἐπιθυμιῶν, καὶ ἡδονῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀτόπων τοῦ αἰῶνος τούτου, πάντοθεν ὀφείλει μετὰ νήψεως, καὶ ἀνδρίας, καὶ σπουδῆς, καὶ προσοχῆς συσφίγγειν καὶ φυλάσσειν ἑαυτήν, καὶ τὸν χιτῶνα τοῦ σώματος, μὴ που περισχισθῇ ἐν ταῖς τοῦ κόσμου ὕλαις καὶ ἀκάνθαις, μεριμνῶν, καὶ ἀσχολιῶν, καὶ περισπασμῶν γηϊνῶν· καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς ἐπιθυμίας κατακαυθῇ· οἷον ἐνδεδυμένη τὸν ὀφθαλμὸν ἀποστρέφει, τοῦ μὴ ἰδεῖν πονηρά· τὸ οὕς ὁμοίως ἀποστρέφει, τοῦ μὴ ἀκοῦειν καταλαλιάν. Τὴν γλῶσσαν τοῦ μὴ λάλεῖν μάταια· χεῖρας καὶ πόδας ἀπὸ ἐπιτηδευμάτων κακῶν. Ἐχει γὰρ θέλημα ἡ ψυχὴ τοῦ ἀποστρέφαι καὶ κωλύσαι τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ κακίστων θεαμάτων καὶ ἀκοῆς πονηρᾶς, καὶ αἰσχροῦς, καὶ λόγων ἀπρεπῶν, καὶ ἐπιτηδευμάτων κοσμικῶν καὶ πονηρῶν.

Δ'. Ἀποστρέφει δὲ καὶ ἑαυτήν ἡ ψυχὴ ὑπὸ ῥεμβασμῶν πονηρῶν, φυλάττουσα τὴν καρδίαν, τοῦ μὴ ῥεμβεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ τὰ μέλη τῶν λογισμῶν αὐτῆς· καὶ οὕτως ἀγωνιζομένη, καὶ σπουδάζουσα, καὶ συν-

militudinem enim quamdam habet corpus cum anima, et ea, quæ sunt corporis, cum iis quæ ad animam spectant, et quæ videntur, cum iis quæ sub aspectum non cadunt.

II. Quemadmodum enim corpus oculum habet ducem, et ipse oculus videns totum corpus in rectam id viam deducit. Statuas mihi, transire quemdam per loca silvestria, spinosa et lutosa, ubi et ignis erumpat, et gladii affixi, et præcipitia sint, et multæ aquæ. Jam ergo agilis ille, sedulus et immotus, habens oculum ducem, omnino attente transit loca illa difficilia, continens unde quaque manibus et pedibus tunicam suam, ne a fruticibus et spinis discerpatur, aut luto commaculetur, aut a gladio diffindatur. Et oculus totum corpus dirigit, lumen ipsius existens, ne per præcipitia disrumpatur, aut aquis immergatur, aut casu difficili lædatur: sic ergo alacris ille et cautus transgrediens coarctata veste sua, summa animi sobrietate, ab oculo recta deductus, non se ipsum solum illæsum, sec et tunicam suam incombustam et indivisam conservat. Si vero quispiam minus alacer, tardus, segnis, socors, lentus et ignavus hæc loca transgrediatur, tunica ejus hinc inde diffluens, fruticibus et spinis dicerpatur, aut igni comburitur, eo quod eam non strenue contineat; aut ab affixis gladiis diffinditur, aut cœno polluitur, et, ut breviter dicam, citius perdit elegantem ac novam illam vestem, propter negligentiam, oscitantiam et ignaviam suam. Quinimo, si minus diligenter et alacriter oculo attendat, aut incidet in foveam, aut aquis demergetur.

III. Eodem modo et anima, quæ tunicam corporis gestat, veluti præclaram vestem, pollens facultate discernendi, quæ dirigit totam cum corpore animam, transeuntem per nemora et spinas vitæ, et per cœnum, et ignem, et præcipitia, hoc est, cupiditates et voluptates, et reliquas hujus sæculi absurditates, ubique debet sobrie, fortiter, diligenter et attente continere et observare se ipsam, et tunicam corporis, ne dilaceretur inter frutices et spinas hujus mundi, ut sunt sollicitudines, negotia et curæ terrestres; aut ab igne concupiscentiæ comburatur: ea velut induta oculum avertit, ne videat malitiam: similiter et aures, ne audiant detractiones: linguam, ne loquatur vana; manus et pedes ab actionibus et studiis inhonestis. Habet enim anima voluntatem avertendi, et avocandi membra corporis ab inhonestis spectaculis, ab auscultatione ejus quod malum et turpe est, a sermone minus decenti, et officiis mundanis ac perversis.

IV. Avertit etiam seipsam anima ab occupationibus mentis minus piis, observans cor, ne cogitationes ejus per mundum hinc inde circumagantur: et sic non absque pugna et labore, ex omni parte

diligenter et attente continens membra corporis a malitia, ab omni laceratione, combustione et iniquinatione, præclaram corporis tunicam, immunem conservat. Illa ipsa denique per suam voluntatem, quæ cognoscendi, intelligendi et discernendi vi prædita est, ac omnino ut dicam, per Domini virtutem conservabitur, quæ et se ipsam pro viribus suis cohibet et ab omni concupiscentia mundana subducit: **14** atque sic auxilium a Domino nanciscitur, ut revera custodiatur a malis, quæ antea enumeravimus. Si quando enim Dominus quempiam viderit, qui gnaviter ab hujus mundi voluptatibus, distractionibus et curis crassis ac terrenis vinculis atque vanarum cogitationum occupationibus se avocet, præstat illi peculiare gratiæ auxilium, illæsamque animam illam, quæ fortiter præsens hoc sæculum perversum pertransit, conservat. Et sic anima cœleste præconium a Deo et angelis ejus consequitur, quod vestem corporis sui et se ipsam accurate conservavit, et quod, quantum in se fuit, ab omni concupiscentia mundana aversa et remota, auxilioque divino potita, cursum stadii hujus vitæ feliciter absolverit.

V. Si quis autem pigritia et segnitie diffluens, caute in hac vita non ambulet, et ex sua ipsius voluntate omnem concupiscentiam mundanam non aversetur, nec Dominum solum in omni desiderio requirat, in spinas et nemora hujus mundi conjicitur, et ab igni concupiscentiæ vestis corporis comburitur, et cœno voluptatum inquinatur: et sic timida, ac sine fiducia in die judicii anima deprehenditur, eo quod, cum suam vestem immaculatam conservare non potuerit, eam fallaciis hujus sæculi corruperit: et propterea regno extruditur. Quid enim facturus Deus est illi, qui sponte se ipsum mundo tradiderit, voluptatibusque deceptus ac terrenis occupationibus seductus oberat? Illi quidem auxilium præstat, qui sordidas voluptates, et priores mores aversatus, omni vi ac impetu cogitationes suas semper ad Dominum dirigit, et se ipsum abnegat, solumque Dominum ardentem quærit. Hunc conservat, qui se custodit a laqueis ac restibus silvæ hujus mundi, qui etiam cum timore et terrore suam ipsius salutem operatur²⁹, omnique intentione per laques, restes et concupiscentias hujus sæculi transit, Dominique auxilium requirit, ac per gratiam misericordiæ ejus salvari sperat

VI. Ecce enim³⁰ quinque prudentes ac sobriæ virgines, alacriter accersentes hospitem naturæ suæ, accepto in vasibus cordis sui oleo, hoc est, superna gratia Spiritus, potuerunt ingredi una cum Sponso in cœlestem thalamum. Reliquæ vero fatuæ in sua ipsius natura permanentes, non vigilarunt, nec operam dederunt, ut oleum exsultationis acciperent in vasis suis, sed velut in carne adhuc

A έχουσα πάντοθεν ἐν πολλῇ προσοχῇ τὰ μέλη τοῦ σώματος ἀπὸ κακῶν, ἄσχιστον, καὶ ἄκαυστον, καὶ ἄσπιλον τὸν καλὸν χιτῶνα τοῦ σώματος διαφυλάσσει· καὶ αὕτῃ διὰ τοῦ γνωστικοῦ καὶ διανοητικοῦ, καὶ διακριτικοῦ θελήματος αὐτῆς, τὸ δὲ πᾶν διὰ τῆς τοῦ Κυρίου δυνάμεως, φυλαχθήσεται, αὕτῃ ἑαυτὴν ὅση δύναμις συσφίγγουσα, καὶ πάσης ἐπιθυμίας κοσμικῆς ἀποστρέφουσα· καὶ οὕτως ὑπὸ τοῦ Κυρίου βοηθουμένη εἰς τὸ ἐξ ἀληθείας φυλαχθῆναι αὐτὴν ἀπὸ τῶν προειρημένων κακῶν. Ἐπὶ γὰρ ἰδὲ ὁ Κύριός τινα γενναίως ἀποστρεφόμενον τὰς τοῦ βίου ἡδονάς, καὶ περισπασμούς καὶ μερίμνας ὑλικὰς καὶ δεσμούς γνήνους, καὶ ῥεμβασμούς λογισμῶν ματαίων, δίδωσι τὴν ἰδίαν τῆς χάριτος βοήθειαν, ἁπτῶτον διατηρῶν τὴν ψυχὴν ἐκείνην διεξερχομένην καλῶς τὸν ἐνεστῶτα B πονηρὸν αἰῶνα. Καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ ἐπαίνων οὐρανίων παρὰ Θεοῦ καὶ ἁγγέλων τεύξεται, ὅτι τὸν χιτῶνα τοῦ σώματος αὐτῆς καλῶς διεφύλαξε καὶ ἑαυτὴν, ὅσον τὸ ἐν αὐτῇ δυνατόν, πᾶσαν ἐπιθυμίαν τοῦ κόσμου ἀποστραφεῖσα, καὶ ὑπ' αὐτοῦ βοηθηθεῖσα, τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τοῦ κόσμου τούτου καλῶς διεξελήλυθεν.

E'. Εἰ δέ τις ἐν χαυνότητι καὶ ῥαθυμίᾳ μὴ προσεχόντως ἐν τῷ βίῳ τούτῳ πορεύεται, καὶ ἐκ θελήματος ἰδίου οὐκ ἀποστρέφεται πᾶσαν ἐπιθυμίαν τοῦ κόσμου, καὶ τὸν Κύριον μόνον ἐν πάσῃ ἐπιθυμίᾳ ἐπιζητεῖ, εἰς τὰς ἀκάνθας καὶ ὕλας τούτου τοῦ κόσμου περιπίπτει, καὶ ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς ἐπιθυμίας ὁ χιτῶν τοῦ σώματος παρακαίεται, καὶ ὑπὸ τοῦ βορβόρου τῶν ἡδονῶν σπιλοῦται, καὶ οὕτως ἀπαρρησίαστος ἡ ψυχὴ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως εὐρίσκειται, τὸ ἐνδυμα αὐτῆς ἄσπιλον μὴ δυνηθεῖσα τηρῆσαι, ἀλλὰ καταφθειράσα αὐτὸ ταῖς ἀπάταις τοῦ αἰῶνος τούτου· καὶ διὰ τοῦτο ἀπόβλητος τῆς βασιλείας γίγνεται· τί γὰρ ποιήσει ὁ Θεὸς τῷ θελήματι τῷ ἰδίῳ παραδιδόντι ἑαυτὸν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀπατωμένῳ ταῖς ἡδοναῖς αὐτοῦ, ἡ ῥεμβασμοῖς ὑλικοῖς ἐκπλανωμένῳ; ἐκείνῳ γὰρ βοήθειαν δίδωσι, τῷ ἀποστρεφόμενῳ τὰς ὑλικὰς ἡδονάς, καὶ προτέρας συνηθείας· καὶ βίᾳ τὴν διάνοιαν πάντοτε πρὸς Κύριον ἔλκοντι, ἄρνούμενῳ τε ἑαυτὸν, καὶ τὸν Κύριον μόνον ἐπιζητοῦντι· τοῦτον διατηρεῖ, τὸν φυλασσόμενον πανταχόθεν ἐκ τῶν παγίδων καὶ βρόχων τῆς ὕλης τοῦ κόσμου, τὸν μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν κατεργαζόμενον, καὶ μετὰ D πάσης πορσεχείας διὰ τῶν παγίδων καὶ βρόχων καὶ ἐπιθυμιῶν τοῦ αἰῶνος τούτου παρέρχόμενον, καὶ τὴν τοῦ Κυρίου βοήθειαν ἐπιζητοῦντα, καὶ τῷ ἐλέει αὐτὸν διὰ τῆς χάριτος σώζεσθαι ἐλπίζοντα.

ς'. Ἴδού γάραι πέντε παρθένοι αἱ φρόνιμοι, νήψασαι καὶ γοργευσάμεναι τὸ ξένον τῆς ἑαυτῶν φύσεως, λαβοῦσαι τὸ ἔλαιον ἐν τοῖς ἁγγείοις τῆς καρδίας αὐτῶν, τουτέστι τὴν ἄνωθεν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἡδυνήθησαν συνεισελθεῖν τῷ Νυμφίῳ εἰς τὸν ἐπουράνιον νυμφῶνα. Αἱ δὲ ἄλλαι αἱ μωραὶ, αἱ ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει ἀπομείνασαι, οὐκ ἐνήψαν καὶ ἐσπούδασαν δέχεσθαι τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλιᾶσεως ἐν τοῖς ἁγγείοις αὐτῶν,

²⁹ Philip. i., 12. ³⁰ Matth. xxv, 1 sqq.

ὥς ἐτι ἐν σαρκὶ ἦσαν, ἀλλ' ὥσπερ ἀπεκοιμήθησαν δι' ἀμελείαν, καὶ χανυτότητα, καὶ ῥαθυμίαν, καὶ ἀγνωσίαν, ἣ καὶ οἴησιν δικαιοσύνης· διὸ καὶ τοῦ νυμφῶνος νῆς βασιλείας ἀπεκλείσθησαν, μὴ δυνηθεῖσαι εὐαρεστῆσαι τῷ ἐπουρανίῳ Νυμφίῳ. Δεσμῶ γὰρ κόσμου, καὶ ἀγάπῃ τινὶ γήινῃ κατασχεθεῖσαι, τὴν ἀγάπην αὐτῶν ὅλην, καὶ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον οὐκ ἔδωκαν, οὔτε τὸ ἔλαιον ἐκομίσαντο. Καὶ γὰρ αἱ τὸ ξένον τῆς φύσεως τὸν ἁγιασμόν τοῦ Πνεύματος ζητοῦσαι ψυχαί, ὅλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς Κύριον ἀποδεσμοῦσι, κακῶς περιπατοῦσι, κακῶς εὐχονται, κακῶς λογίζονται πάντα ἀποστρεφόμεναι· διὸ καὶ καταξιοῦνται λαβεῖν τὸ ἔλαιον τῆς ἐπουρανίου χάριτος· καὶ οὕτως ἄπλωτοι διεξελθεῖν δύνανται, τελείως τῷ πνευματικῷ Νυμφίῳ εὐαρεστοῦσαι. Αἱ γὰρ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν ἀπομένουσαι ψυχαί τῷ λογισμῷ ἐπὶ τῆς γῆς ἔρπουσιν, ἐπὶ γῆς λογίζονται, ἐπὶ γῆς τὴν δίκαιαν ὁ νοῦς αὐτῶν ἔχει· καὶ τῷ μὲν δοκεῖν νομίζουσι τοῦ Νυμφίου εἶναι, καὶ δικαιώμασι κεκοσμηθῆσαι σαρκός· ἄνωθεν δὲ ἐκ τοῦ Πνεύματος οὐκ ἐγεννήθησαν, τὸ ἔλαιον τῆς ἀγαλλιᾶσεως μὴ δεξαμεναι.

Ζ'. Αἱ γὰρ πέντε λογικαὶ αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς, ἐὰν δεξῶνται τὴν ἄνωθεν χάριν, καὶ τὸν ἁγιασμόν τοῦ Πνεύματος, ἀληθῶς παρθέναι φρόνιμοι τυγχάνουσιν, τὴν ἄνωθεν τῆς χάριτος δεξάμεναι φρόνησιν. Εἰ δὲ εἰς τὴν φύσιν αὐτῶν μόνην ἀπομείνωσι, μωραὶ εὐρίσκονται, καὶ τέχνα τοῦ κόσμου ἀποδείκνυνται· οὐκ ἀπεδύσαντο γὰρ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, καὶ τῷ δοκεῖν νομίζουσι, δι' εὐλογοφανείας τινάς καὶ σχῆμα, τοῦ Νυμφίου εἶναι νύμφαι. Ὡσπερ γὰρ αἱ ὅλαι ἐξ ὅλου τῷ Κυρίῳ πρόσκολλώμεναι ψυχαί, ἐκεῖ εἰσι τῷ λογισμῷ, κακῶς εὐχονται, κακῶς περιπατοῦσι, κακῶς ἐπιποθεῖν εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην· οὕτω πάλιν ψυχαί, αἱ ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ κόσμου δοθεῖσαι, καὶ ἐν τῇ γῇ τὴν δίκαιαν ἔχειν βουλόμεναι, ἐκεῖ περιπατοῦσι, καὶ ἐκεῖ λογίζονται, ἐκεῖ ὁ νοῦς ἐνδικοῦται. Διὸ καὶ ἀμετάτρεπτοι πρὸς τὸ ἀγαθὸν φρόνημα τοῦ πνεύματος τυγχάνουσιν, ξένον ὃν τι τῆς φύσεως ἡμῶν, λέγω δὲ τὴν ἐπουράνιον χάριν, χρεῶν συστήναι καὶ συμπλακῆναι τῇ φύσει ἡμῶν, ἵνα δυνηθῶμεν εἰς τὸν ἐπουράνιον νυμφῶνα τῆς βασιλείας τῷ Κυρίῳ συνεισελθεῖν, καὶ τῆς αἰωνίου σωτηρίας τυχεῖν.

Η'. Ξένου γὰρ τῆς φύσεως ἡμῶν, τὴν κακίαν τῶν παθῶν διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐν ἑαυτοῖς ἐδεξάμεθα, ἣν καὶ ὥσπερ φύσιν ἡμῶν καταστάσαν συνηθεία καὶ προλήψει πολλῇ, διὰ τοῦ ξένου τῆς φύσεως ἡμῶν, τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος ἐξω[σ]θῆναι πάλιν χρῆ, καὶ εἰς ἀρχαίαν καθαρότητα ἀποκαταστήναι· Καὶ ἐὰν μὴ ἐκείνην τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἀγάπην τοῦ Πνεύματος δεξώμεθα νῦν ἐν πολλῇ αἰτήσῃ, καὶ δεήσῃ, καὶ πίστει, καὶ προσευχῇ, καὶ ἀποστροφῇ τοῦ κόσμου· καὶ προσκολληθῇ τῇ ἀγάπῃ, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος, καὶ ἁγιασθῇ ἡ μιανθεῖσα ὑπὸ τῆς κακίας φύσις ἡμῶν, ὑπὸ τῆς ἀγάπης ἐκείνης τοῦ Πνεύματος· καὶ ἕως τέλους διαμείνωμεν ἄπλωτοι, ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ ἀκριβῶς ἀναστρεφόμενοι, τῆς ἐπουρανίου βασιλείας τυχεῖν οὐ δυνήσόμεθα.

A essent, per negligentiam, segnitiam, socordiam, ignorantiam, aut etiam opinionem justitiæ, obdormiverunt. Propterea etiam thalamo regni exclusæ sunt, cum placere non possent cœlesti Sponso. Vinculo enim mundi, et terreno quodam amore detentæ omnem dilectionem et amorem suum cœlesti Sponso non obtulerunt, neque oleum secum sumpserunt. Quæ enim animæ naturæ suæ hospitem, sanctificationem scilicet Spiritus, quærunt, tota sua dilectione Domino devinciuntur, illic ambulant, illic precantur, illicque cogitationes suas defigunt, cæteris omnibus spretis. Propterea etiam dignæ habentur, quæ accipiant oleum divinæ gratiæ: et sic absque ulla offensione vitam transigere possunt, valde spirituali Sponso acceptæ et gratæ. Animæ vero in sua natura permanentes cogitationibus humi repunt, humana cogitant, humi illarum mens domicilium habet: et quidem opinione sua persuasæ, se ad Sponsum spectare, atque justificationibus carnis exornatas se **15** esse putant; desuper vero ex Spiritu natæ non sunt, cum oleum exsultationis non acceperint.

VII. Quinque enim animæ rationalis sensus, accepta superna gratia et sanctificatione Spiritus reverasunt prudentes virgines, quippe quæ acceperint superne sapientiam gratiæ. Si vero in sola natura sua persistent, fatuæ deprehenduntur, et filiæ mundi esse demonstrantur: non enim exuerunt spiritum mundi, quamvis exteriore sermone, opinione ac forma molæ, se esse Sponsi sponsas, falso sibi persuadeant. Quemadmodum enim animæ, quæ totæ omnino Domino devinctæ sunt, illic cogitationes suas, atque illic preces suas exercent, illic ambulant, et illic desiderio dilectionis Dei tenentur: sic e converso animæ, quæ dilectioni mundi deditæ sunt, et in terra domicilium habere volunt, illic ambulant, illic cogitant, illic earum mens habitat. Propterea etiam ad bonam spiritus prudentiam, quæ est hospes naturæ nostræ, consequendam converti nequeunt, cœlestem, inquam, gratiam, quam nostræ conjungi et agglutinari naturæ oportet, ut possimus in cœlestem thalamum regni una cum Domino ingredi, et æternam salutem consequi.

VIII. Loco enim hospitis naturæ nostræ, malitiam affectionum per inobedientiam primi hominis in nos recepimus, quam in nobis veluti quamdam naturam consuetudine et longo usu confirmatam, per hospitem nostræ naturæ, cœleste scilicet donum Spiritus, rursum expelli et pristinae puritati restitui convenit. Et nisi nunc ardenti petitione, et rogatione, et fide, ac oratione atque aversatione mundi, cœlestem dilectionem Spiritus acceperimus, et natura nostra juncta fuerit dilectioni, quæ est Dominus, et a malitia, qua est inquinata, per illam dilectionem Spiritus sanctificata fuerit, et nisi ad finem usque, absque labe et offendiculo, in omnibus mandatis ejus diligenter versati perseveraverimus, cœleste regnum consequi non poterimus.

IX. Atqui subtilius et profundius pro concessa A mihi facultate disseram. Quapropter attente audite. Infinitus, inaccessus et increatus Deus, corpus assumpsit, propter immensam et ineffabilem bonitatem suam, et, ut ita loquar, velut imminuit se ipsum ab inaccessa gloria; ut uniri posset visibilibus suis creaturis, veluti animis sanctorum et angelorum, ut possint vitæ divinæ participes fieri. Unumquodque enim horum, secundum naturam suam corpus est, angelus scilicet, anima et dæmon: quamvis enim subtilia sint, tamen in substantia, forma et figura secundum tenuitatem naturæ eorum, corpora sunt tenuia: quemadmodum et hoc corpus in substantia sua crassum et solidum est. Sic et anima subtilis cum sit, comprehendit in se oculum, per quem videt, aurem, per quam audit: similiter et B linguam, per quam sermonem profert: manus, et in summa totum corpus, et membra ejus completens anima, commiscetur cum eo, per quod omnes hujus actiones seu opera edit et exercet.

X. Eodem modo Deus, qui fines et intellectum nostrum longe transcendit, per bonitatem suam se ipsum imminuit, et induit membra corporis hujus, et retraxit se ipsum ab inaccessa gloria: ac per benevolentiam et humanitatem suam, transmutata forma, assumpsit corpus et commiscetur, atque assumit animas sanctas sibi quam acceptas et fideles, et fit cum eis *unus Spiritus*, secundum dictum Pauli: anima, ut ita loquar, evadit in animam, et substantia in substantiam, ut possit anima in novitate 16 vivere et immortalem vitam sentire, ac æternæ gloriæ particeps fieri, ea, inquam, anima, quæ eo, Deo scilicet, digna est, eique per placet. Si enim Deus ex iis, quæ non erant, ut essent, condidit hanc visibilem creaturam, magna cum differentia et varietate, quæ, antequam fieret, non erat³¹; voluit etiam, et nullo cum labore condidit ex iis, quæ non erant, substantias solidas et duras, velut terram, montes, arbores (quæ durities naturæ sit vides), et rursus medias aquas, et ex iis volucres nasci mandavit: et denuo tenuiora, ignem ac ventos, et cætera, quæ propter subtilitatem aciem oculi corporei effugiunt.

XI. Quo pacto infinita et ineffabilis multiplicis sapientiæ divinæ scientia condidit ex iis, quæ non erant, et crassiora, et subtiliora, et simpliciora D corpora, quæ subsisterent voluntate sua: quanto magis ipse, qui est ut vult, et quod vult, per inenarrabilem clementiam et incomprehensibilem bonitatem se ipse transmutat et imminuit seque assimilat, assumpto, quoad capax fuit, corpore, sanctis, dignis ac fidelibus animabus; ut conspiciatur ab iis is qui sub aspectum non cadit, et contrectetur secundum naturam tenuitatis animæ, is qui tactum omnem effugit: et sic degustent ipsi ejus suavitatem, et benignitate luminis ineffabilis voluptatis ipso experimento fruantur. Quandoque

Θ'. Λεπτὸν δὲ τινα λόγον καὶ βαθὺν κατὰ τὴν προσοῦσάν μοι δύναμιν εἰπεῖν βούλομαι· διὸ συνετῶς ἀκούσατε· Ἐσωματοποίησεν ἑαυτὸν ὁ ἄπειρος καὶ ἀπρόσιτος, καὶ ἀποίητος Θεὸς, διὰ ἄπειρον καὶ ἀνεύνητον χρηστότητα, καὶ ὡς εἰπεῖν ὡς ἐσμίκρυνεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀπροσίτου δόξης, ἵνα συνενωθῇ τὸν δυνήθῃ τοῖς ὁρατοῖς αὐτοῦ κτίσμασιν οἶον ψυχαῖς ἁγίων καὶ ἀγγέλων λέγω, ἵνα δυνηθῶσι ζωῆς θεότητος μετασχεῖν. Ἐκαστον γὰρ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν σῶμά ἐστιν, ὁ ἄγγελος, ἡ ψυχὴ, ὁ δαίμων· ὅτι καὶ λεπτὰ ὦσιν, ὁμῶς ἐν ὑποστάσει καὶ χαρακτῆρι, καὶ εἰκόνι, κατὰ τὴν λεπτότητα τῆς φύσεως αὐτῶν, σώματα τυγχάνει λεπτὰ, ὥσπερ ἐν ὑποστάσει τοῦτο τὸ σῶμα παχύ ἐστιν. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ λεπτὴ οὕσα περιέλαβε τὸν ὀφθαλμὸν δι' οὗ ὁρᾷ, τὸ οὖς δι' οὗ ἀκούει. Ὁμοίως τὴν γλῶσσαν δι' ἧς λαλεῖ, τὴν χεῖρα, καὶ ἀπαξιαπλῶς, πᾶν σῶμα, καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ περιλαβοῦσα ἡ ψυχὴ, συγκέκραται, δι' οὗ ἀπεργάζεται πάντα τὰ τοῦ βίου ἐπιτηδεύματα.

Ι'. Τὸν αὐτὸν τρόπον ὁ ἄπειρος καὶ ἀνεύνητος Θεὸς τῇ χρηστότητι αὐτοῦ ἐσμίκρυνεν αὐτὸν, καὶ ἐνεδύσατο τὰ μέλη τοῦ σώματος τούτου, καὶ περιέλαβεν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἀπροσίτου δόξης· καὶ διὰ ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν μεταμορφούμενος σωματοποιεῖ ἑαυτὸν, καὶ ἀναμίγνυται, καὶ παραλαμβάνει τὰς ἁγίας καὶ εὐαρέστους καὶ πιστὰς ψυχὰς, καὶ γίγνεται μετ' αὐτῶν εἰς ἓν Πνεῦμα, κατὰ λόγιον Παύλου· ψυχὴ ὡς εἰπεῖν εἰς ψυχὴν, καὶ ὑπόστασις εἰς ὑπόστασιν, ἵνα ἡ ψυχὴν δυνηθῇ ἐν τῇ νεότητι ζῆσαι, καὶ αἰσθῆσθαι ἀθανάτου ζωῆς, καὶ δόξης ἀφθάρτου μέτοχος γένηται, ἥ γε ἀξία αὐτοῦ καὶ εὐάρεστος. Εἰ γὰρ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι πεποίηκε τὴν ὁρώμενην κτίσιν τοιαύτην, ἐν πολλῇ τινι διαφορᾷ καὶ ποικιλίᾳ, καὶ πρὶν γενέσθαι οὐκ ἦν· ἠθέλησε δὲ, καὶ εὐκόλως ἐποίησεν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ὑποστάσεις παχείας καὶ σκληράς, οἶον γῆν λέγω, ὄρη, δένδρα (ὁρᾷς οἷα σκληροῦς φύσεως)· καὶ πάλιν μέσα ὕδατα· καὶ ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι πετεινὰ προσέταξε· καὶ πάλιν λεπτότερα, πῦρ, καὶ ἀνέμους, καὶ διὰ λεπτότητα μὴ ὁρώμενα τῷ τοῦ σώματος ὀφθαλμῷ.

ΙΑ'. Πῶς ἡ ἄπειρος καὶ ἀνεκδιήγητος τῆς πολupoικίλου σοφίας τοῦ Θεοῦ τέχνη ἐκτίσεν ἐκ μὴ ὄντων παχύτερα καὶ λεπτότερα καὶ ἀπαλώτερα σώματα ἐνυπόστατα τῷ θελήματι αὐτοῦ; πόσῳ μᾶλλον αὐτὸς ὢν ὡς θέλει, καὶ ὃ θέλει, διὰ χρηστότητα ἀφραστον, καὶ ἀγαθότητα ἀνεύνητον μεταβάλλει καὶ σμικρύνει, καὶ ἐξομοιοῖ ἑαυτὸν, σωματοποιῶν κατὰ χώρασιν, ταῖς ἁγίαις καὶ ἀξίαις πισταῖς ψυχαῖς· ἵνα ὁραθῇ αὐταῖς ὁ ἀόρατος, καὶ ψηλαφηθῇ κατὰ τὴν φύσιν τῆς λεπτότητος τῆς ψυχῆς ὁ ἀψηλάφητος· καὶ αἰσθωνται αὐτοῦ τῆς γλυκύτητος, καὶ τῆς χρηστότητος τοῦ φωτός τῆς ἀρρήτου ἀπολαύσεως αὐτῇ πείρᾳ ἀπολαύσωσιν. Ὅτε βούλεται πῦρ γίνεται, πᾶν φαῦλον καὶ ἐπίσασκτον πάθος τῆς ψυχῆς κατακαῖον· καὶ

³¹ Rom. iv, 17.

γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκου, φησὶν Ἀ
 "Ὅτε βούλεται, ἀνάπαισις ἄοράτος καὶ ἄφρατος, ἵνα
 ἀναπαῇ ἀναπαύσει θεότητος ἡ ψυχὴ· ὅτε βούλεται,
 χαρὰ καὶ εἰρήνη, θάλπων καὶ περιέπων αὐτήν.

IB'. Εἰ δὲ καὶ εἰς ἐν τῶν κτισμάτων ἑαυτὸν ἀφομοιω-
 σαι βούλεται, δι' ἀγαλλίαςιν καὶ εὐφροσύνην τῶν νοερῶν
 κτισμάτων, οἷον ἡ πόλις φωτὸς Ἱερουσαλὴμ, ἡ ὄρος
 Σιών ἐπουράνιον, δύναται ὡς θέλει πάντα καθὼς εἴρη-
 ται· Ὑμεῖς δὲ προσελήλυθατε Σιών ὄρει,
 καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρα-
 νίῳ Πάντα εὐκολὰ αὐτῷ καὶ εὐχερῇ, εἰς ἃ θέλει μετα-
 μορφουμένῳ ταῖς ἀξίαις αὐτοῦ καὶ πισταῖς ψυχαῖς·
 μόνον τις ἀγωνιζέσθω φίλος καὶ εὐάρεστος αὐτῷ γίνεσ-
 θαι, καὶ αὐτῇ πείρᾳ καὶ αἰσθήσει ὀφείτοι ἀγαθὰ ἐπου-
 ράνια, καὶ τρυφὴν ἀνέφραστον, καὶ πλούτον ἀπειρον
 θεότητος ἀληθῶς, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ ἴδε, καὶ οὐς οὐκ
 ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, τὸ
 Πνεῦμα τοῦ Κυρίου γιγνόμενον εἰς ἀνάπαισιν τῶν
 ἀξίων ψυχῶν, καὶ ἀγαλλίαςιν, καὶ τρυφῇ, καὶ
 ζωὴν αἰώνιον. Σωματοποιεῖ γὰρ ἑαυτὸν καὶ εἰς
 βρώσιν καὶ πόσιν ὁ Κύριος, καθὼς γέγραπται ἐν τῇ
 Εὐαγγελίῳ· Ὁ τρώγων τὸν ἄρτον τοῦτον, ζή-
 σεται εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα ἀναπαύσῃ ἀνεκλαλήτως,
 καὶ ἐμπλήσῃ εὐφροσύνης πνευματικῆς τὴν ψυχὴν·
 καὶ γὰρ φησιν· Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς.
 Ὁμοίως καὶ εἰς πόσιν νάματος ἐπουρανίου, καθὼς φησιν,
 Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ,
 γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου
 εἰς ζωὴν αἰώνιον· καὶ πάντες, φησὶ, τὸ αὐτὸ
 πόμα ἐποτίσθημεν.

IG'. Οὕτως ἐκάστῳ τῶν ἁγίων Πατέρων ὥφθη, ὡς
 ἠθέλησε, καὶ ὡς συνέφερεν· ἄλλως τῷ Ἀβραάμ, ἄλ-
 λως τῷ Ἰσαάκ, ἄλλως τῷ Ἰακώβ, ἄλλως τῷ Νῶε,
 τῷ Δαυιδ, τῷ Δαβίδ, τῷ Σολομῶντι, τῷ Ἡσαΐα, καὶ
 ἐκάστῳ τῶν ἁγίων προφητῶν. Ἄλλως τῷ Ἠλίᾳ, ἄλλως
 τῷ Μωϋσῇ· καὶ ἐγὼ νομίζω, ὅτι Μωϋσῆς κατὰ πα-
 σαν ὥραν ἐν τῷ ὄρει, ἐν τῇ τῶν τεσσαράκοντα ἡμε-
 ρῶν νηστείᾳ εἰς ἐκείνην τὴν πνευματικὴν τράπεζαν
 εἰσερχόμενος ἐνετρώφα καὶ ἀπέλαυνεν. Ἐκάστῳ οὖν
 τῶν ἁγίων ὡς ἠθέλησεν ὥφθη, εἰς τὸ ἀναπαύσαι καὶ
 σῶσαι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἀγαγεῖν. Πάντα γὰρ
 αὐτῷ εὐχερῇ ἐστὶν ἃ βούλεται, καὶ ὡς θέλει μικρού-
 νων ἑαυτὸν σωματοποιεῖ, καὶ μεταμορφοῦται ὁπτανό-
 μενος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἐν ἀπροσίτῳ δόξῃ φωτὸς, D
 κατὰ πολλὴν καὶ ἀφραστον ἀγάπην φανερούμενος
 τοῖς ἀξίοις κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν. Ψυχὴ γὰρ
 ἡ καταξιωθεῖσα ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ προσδοκίᾳ,
 καὶ πίστει, καὶ ἀγάπῃ δέξασθαι ἐκείνην τὴν ἐξ
 ὕψους δύναμιν, τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος ἀγά-
 πην, καὶ τὸ ἐπουράνιον πῦρ τῆς ἀθανάτου ζωῆς
 λαβοῦσα, πάσης ἀγάπης κοσμητικῆς ἐξ ἀληθείας λύε-
 ται, καὶ παντὸς δεσμοῦ κακίας ἐλευθεροῦται.

1Δ'. Ὡς περ γὰρ σιδήρος, ἢ μόλιβδος, ἢ χρυσοῦς,
 ἢ ἀργυρὸς ἐπὶ πῦρ βληθεὶς λύεται, ἐκ τῆς φύσεως
 τῆς σκληρᾶς εἰς ἀπαλότητα μεταβαλλόμενος, καὶ

vult fit ignis, omnem improbam et ultro accersi-
 tam affectionem adurens. *Deus enim noster ignis*
consumens est ³², inquit; quando vult fit ineffabilis
 et arcana requies, ut requiescat anima in requie
 divina: quando vult, fit gaudium et pax, fovens et
 protegens animam.

XII. Si vero Deus velit, uni creaturam similem
 se reddere, propter exultationem et lætitiā in-
 telligibilium creaturarum, velut est aut civitas lucis
 Jerusalem, aut mons Sion cœlestis, potest pro
 voluntate omnia, quemadmodum dictum est: *Vos*
autem accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei
viventis, Jerusalem cœlestem ³³; omnia ei sunt facilia
 et proclivia, qui se, in quam vult speciem, trans-
 mutat, in gratiam eo dignarum et fidelium ani-
 marum: modo quis intendat ei gratus et acceptus
 fieri: et quidem ipso facto et sensu videbit bona
 cœlestia, et delicias ineffabiles, atque immensas
 vere divitias divinitatis ³⁴, quæ certe omnia oculus
 non vidit, nec auris audivit, nec quæ in cor ho-
 minis ascenderunt. Fitque Spiritus Domini ad re-
 quietem animarum dignarum, et exultationem, et
 delicias, et vitam æternam. Seipsum enim trans-
 format Dominus in cibum et potum, sicut scriptum
 est in Evangelio: *Qui manducat panem hunc, vivet*
in æternum ³⁵; ut recreet modo ineffabili, et læ-
 titia spirituali repleat animam. Inquit enim: *Ego*
sum panis vitæ ³⁶. Similiter transformat se in potum
 cœlestis scaturiginis, sicut ait: *Quisquis biberit ex*
aquâ, quam ego ei dabo, fiet in eo fons aquæ sa-
lientis in vitam æternam ³⁷. Et omnes, ait, *eundem*
potum bibimus ³⁸.

XIII. Sic singulis sanctis Patribus apparuit, prout
 volebat et in rem videbatur, aliter Abrahæ, aliter
 Isaac, aliter Jacob, aliter Noe, Daniel, David,
 Salomon, Isaïæ, et unicuique sanctorum propheta-
 rum. Aliter Eliæ, et aliter Moysi. Et certe quidem
 ego statuo, Mosen, eo tempore quo erat in 17 monte,
 in jejunio quadraginta dierum spirituali mensæ
 accessisse, ac multis deliciis oblectatum fuisse.
 Unicuique igitur sanctorum ut voluit apparuit, ut
 refocillaret ac servaret eos, et in cogitationem Dei
 deduceret. Omnia enim facilia ei sunt, quæ modo
 vult, et quando ei placet, seipsum imminuens cor-
 poreum reddit ac transformat, et conspicuus fit
 diligentibus eum, in inaccessa gloria luminis; et
 apparet ex immensa et ineffabili dilectione iis, qui
 digni sunt secundum potentiam suam. Anima enim,
 quæ digna fuit habita in summo desiderio, et ex-
 pectatione, et fide, et dilectione, ut recipiat illam
 e sublimi virtutem, cœlestem Spiritus dilectio-
 nem, et quæ cœlestem ignem æternæ vitæ fuit con-
 secuta, omni dilectione mundana exsolvitur, et ab
 omni vinculo malitiæ liberatur.

XIV. Quemadmodum enim ferrum aut plumbum,
 aut aurum, aut argentum in ignem coniecta, a du-
 ritie naturæ suæ solvuntur, in molliem mutata:

³² Deut. iv, 24; Hebr. xii, 29. ³³ Hebr. xii, 22, 23. ³⁴ I Cor. ii, 8. ³⁵ Joan. vi, 35. ³⁶ ibid. 38.
³⁷ Joan. iv, 14. ³⁸ I Cor. x, 4.

et quanto diustius in igne fuerint, tanto magis resolvitur et alteratur eorum naturalis durities, propter calidam ignis virtutem: eodem modo et anima, quæ abnegans mundum solius Domini desiderio tenetur in magna animi pervestigatione, contentione ac labore; atque indesinenter in spe et fide eum exspectat: quæque cœlestem illum ignem divinitatis et dilectionis Spiritus consecuta est: tum revera omni dilectione mundi exsolvitur, et ab omni mala affectione liberatur, et omnia longe a se projicit, atque naturali suo habitu ac duritie peccati mutatis, cætera omnia superflua ducit, solo cœlesti Sponso, quem recepit, requiescens in ferventi et ineffabili ejus dilectione.

XV. Dico autem tibi, quod hos Deo dilectos fratres, quos ante oculos habet, si subducant se ab illa dilectione, ut ita dicam, rejiciat. *Illam enim animæ vita est et requies, mystica nempe et ineffabilis regni cœlestis participatio.* Si enim carnalis communionis dilectio separat a patre, fratre, matribus, et omnia extranea fiunt animo, et si quid diligit, ad modum externorum diligit: omnem vero affectionem erga conjugem suam retinet: *Propterea enim, inquit, relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt hi duo in carnem unam*⁸⁹. Si igitur dilectio carnis sic ab omni amore solvit, quanto magis ii, qui digni habiti sunt vera participatione Spiritus illius sancti, cœlestis ac dilecti, ab omni amore mundi expedientur, et omnia ipsis superflua videbuntur; eo quod cœlesti desiderio victi et lapsui ejus uniti sunt? Illic enim desideria, illic cogitationes suas deponunt, illic vivunt, illic cogitationes eorum circumvagantur, atque illic mens assidue degit, divino ac cœlesti amore et desiderio spirituali superata.

XVI. Tandem, dilecti fratres, cum tanta nobis sint oblata bona, et tantæ promissiones factæ, agite, omnia impedimenta a nobis rejiciamus, omnem amorem mundi aversemur, atque huic soli bono pervestigatione et desiderio nos dedamus, ut possimus participes fieri arcanæ illius dilectionis Spiritus, ad quam divus Paulus nos adhortatus est, ut acceleremus; *Sectamini*, inquit, *dilectionem*⁴⁰: ut digni haberi possimus, quorum mutetur durities per dextram Altissimi, et ut perveniamus ad suavitatem et requiem spiritualem, amore divini Spiritus sauciati. **18** Dominus enim multa in homines fertur benignitate, et intima misericordia tangitur, si quando toti prorsus ad eum convertamur, ab omnibus, quæ contraria sunt, nos eripientes. Quamvis enim nos per summam ignorantiam, infantiam ac anticipatam de malitia opinionem aversemur veram vitam, ac impedimenta multa nobis ipsi ponamus, revera resipiscere nolentes: ipse tamen multum miseretur nostri, longanimiter exspectans, quando

ἐφ' ὅσον ἐν τῷ πυρὶ τυγχάνει, λύεται καὶ ἡλλοίωται τῆς φυσικῆς σκληρότητος, διὰ τὴν τοῦ πυρὸς θερμὴν δύναμιν· τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ψυχὴ ἀρνησαμένη τὸν κόσμον, καὶ τὸν Κύριον μόνον ποθήσασα, ἐν πολλῇ ψυχῆς ζητήσει, καὶ πόνῳ καὶ ἀγῶνι, καὶ τὴν προσδοκίαν ἀδιάλειπτον ἔχουσα πρὸς αὐτὸν ἐλπίδι καὶ πίστει· καὶ δεξαμένη ἐκεῖνο τὸ ἐπουράνιον πῦρ τῆς θεότητος καὶ ἀγάπης τοῦ Πνεύματος· τότε ἐξ ἀληθείας πάσης ἀγάπης κόσμου λύεται, καὶ πάσης κακίας παθῶν ἐλευθεροῦται, καὶ πάντα ἐκτὸς ποιεῖται αὐτῆς, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φυσικῆς ἐξέως καὶ σκληρότητος τῆς ἁμαρτίας μεταβάλλεται, καὶ πάντα περισσὰ ἡγεῖται, πρὸς μόνον τὸν ἐπουράνιον Νυμφίον ὃν ἐδέξατο, αναπαυομένη ἐν τῇ ζεούσῃ καὶ ἀρρήτῳ αὐτοῦ ἀγάπῃ.

B IE'. Λέγω σοι δὲ, ὅτι αὐτοὺς τοὺς περιποθήτους ἀδελφούς, οὓς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν, εἰ ἐμποδίζωσιν ἀπ' ἐκείνης τῆς ἀγάπης, ὥσπερ εἶπεν, ἀποστρέφεται· Ἐκεῖνο γὰρ ἐστὶν αὐτῆς ζωὴ καὶ ἀνάπαυσις, ἡ τοῦ ἐπουρανίου βασιλείως μυστικὴ καὶ ἄρρητος κοινωνία. Εἰ γὰρ σαρκικῆς κοινωνίας ἀγάπη χωρίζει πατρός, μητρός, ἀδελφῶν, καὶ πάντα ἐξώτερὰ αὐτῶν γίνεταί ἐν τῷ νῷ· καὶ εἰ ἀγαπᾷ, ἐξωτέρως ἀγαπᾷ· τὴν δὲ διάθεσιν αὐτοῦ πᾶσαν εἰς τὴν σύνοικον αὐτοῦ κέκτηται· Ἀντὶ τοῦτο γὰρ, φησί, καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Εἰ οὖν ἡ τῆς σαρκὸς ἀγάπη οὕτω λύει πάσης ἀγάπης, πόσῳ μᾶλλον ὅσοι κατηξιώθησαν ἐκεῖνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἐπουρανίου καὶ ἀγαπητοῦ ἐξ ἀληθείας κοινωνῆσαι, πάσης ἀγάπης κόσμου λυθήσονται, καὶ πάντα περισσὰ αὐτοῖς καταφανήσεται, τῷ νενικησθαι αὐτοὺς τῷ οὐρανίῳ πόθῳ, καὶ τῇ πτώσει αὐτοῦ ἠνώσθαι! Ἐκεῖ γὰρ ἐπιποθοῦσιν, ἐκεῖ λογίζονται, ἐκεῖ ζῶσιν, ἐκεῖ οἱ λογισμοὶ αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐκεῖ ὁ νοὺς πάντοτε τὴν διατριβὴν ἔχει, νενικημένος τῷ θεῷ καὶ οὐρανίῳ ἔρωτι, καὶ πόθῳ πνευματικῷ.

IC'. Τὸ λοιπὸν, ὦ ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τοιοῦτων ἀγαθῶν προκειμένων, καὶ τοσούτων ἐπαγγελιῶν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐπηγγελμένων, πάντα τὰ ἐμπόδια ἀφ' ἑαυτῶν ἀπορρίψωμεν, καὶ πᾶσαν ἀγάπην τοῦ κόσμου ἀποστραφώμεν, καὶ πρὸς ἐκεῖνο μόνον τὸ ὑγαθὸν τῇ ζητήσει, καὶ τῷ πόθῳ ἑαυτοὺς ἐκδῶμεν, ἵνα δυνηθῶμεν τυχεῖν ἐκείνης τῆς ἀρρήτου ἀγάπης τοῦ Πνεύματος, περὶ ἧς ὁ μακάριος Παῦλος παρήνευσε σπεύδειν ἡμᾶς πρὸς αὐτήν, λέγων· Διώκετε τὴν ἀγάπην· ἵνα δυνηθῶμεν ἐκ τῆς σκληρότητος ἡμῶν τῆς ἀλλοιώσεως τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου καταξιωθῆναι, καὶ εἰς ἡμερότητα καὶ ἀνάπαυσιν πνευματικὴν ἔλθειν, ἔρωτι θεοῦ Πνεύματος τρωθέντες. Ὁ γὰρ Κύριος πολὺ φιλανθρωπεύεται σπλαγχνιζόμενος, πότε ἐπιστρέψωμεν ὅλοι ἐξ ὅλου πρὸς αὐτόν, πάντων τῶν ἐναντίων ἑαυτοὺς ἐξαίροντες. Εἰ γὰρ καὶ ἡμεῖς διὰ πολλὴν ἀγνωσίαν καὶ νηπιότητα καὶ πρόληψιν κακίας ἀποστρεφόμεθα τὴν ζωὴν, καὶ ἐμπόδια πολλὰ τίθεμεν ἑαυτοῖς, μὴ βουλόμενοι ἐξ ἀληθείας μετανοεῖν· ἀλλ' αὐτὸς πολὺ σπλαγχνίζεται ἐφ' ἡμᾶς μακρο-

⁸⁹ Matth. xix, 5; Ephes. v, 31. ⁴⁰ I Cor. xiv, 1.

θυμῶν, πότε ἐπιστρέψαντες προσέλθωμεν πρὸς αὐτὸν, καὶ τὸν ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπον φωτισθῶμεν, ἵνα μὴ κατασχυνθῶσι τὰ πρόσωπα ἡμῶν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

IZ'. Εἰ δὲ καὶ δύσκολον ἡμῖν καταφαίνεται διὰ τὴν σκληρὰν τῆς ἀρετῆς ἀσκησιν, μᾶλλον δὲ διὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ συμβουλίαν τοῦ ἀντικειμένου, ἰδοὺ αὐτὸς σπλαγχνίζεται καὶ μακροθυμεῖ ἐκδεχόμενος τὴν ἡμετέραν ἐπιστροφὴν, καὶ ἁμαρτανόντων ἡμῶν ἀνέχεται, ἀναμένων τὴν μετάνοιαν ἡμῶν, καὶ πίπτοντας ἡμᾶς οὐκ ἐπαισχύνεται πάλιν δέχεσθαι, καθὼς εἶπεν ὁ Προφήτης· Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει; Μόνον ἡμεῖς διανήψωμεν ἐννοίαν ἀγαθὴν κτησάμενοι, καὶ ἐπιστρέψωμεν εὐθέως καὶ ὀρθῶς, βοήθειαν παρ' αὐτοῦ ἐπιστητοῦντες· καὶ αὐτὸς ἐστὶ σῶσαι ἡμᾶς ἔτοιμος· ἐκδέχεται γάρ τοῦ θελήματος ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ζέουσαν ὁρμὴν, ὅσον ἔχομεν δυνάμει· καὶ τὴν ἐκ προαιρέσεως ἀγαθὴν πίστιν καὶ προθυμίαν, τὴν δὲ κατόρθωσιν πᾶσαν αὐτὸς ἐν ἡμῖν ἐργάζεται. Σπουδάζωμεν τοίνυν, ἀγαπητοί, ὡς τέκνα Θεοῦ, ἀποδυσάμενοι πᾶσαν πρόληψιν καὶ ἀμέλειαν καὶ χάνωσιν, γενναῖοι καὶ ἔτοιμοι γενέσθαι ἀκολουθεῖν ὀπίσω αὐτοῦ, μὴ ἀναδάλωμεν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλεπτόμενοι· οὐ γὰρ οἶδαμεν, πότε ἡ ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἡμῶν ἐξοδὸς γίνεται. Μεγάλαι γὰρ καὶ ἄρρητοί εἰσιν αἱ τῶν Χριστιανῶν ἐπαγγελίαι, τοσοῦτον, ὅτι μιᾶς ψυχῆς πίστιν καὶ πλοῦτον οὐκ ἀναλογεῖ πᾶσα ἡ δοξα καὶ τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ ἡ λοιπὴ διακόσμησις τε καὶ ποικιλία, καὶ πλοῦτος καὶ ὡραιότης, καὶ τρυφή τῶν ὀρωμένων.

II'. Πῶς τοίνυν οὐ θελήσομεν τοσαύταις προτροπαῖς καὶ ἐπαγγελίαις τοῦ Κυρίου, ὅλοι ἐξ ὅλου προσελθεῖν, καὶ ἐκδότους ἑαυτοῦς αὐτῷ καταστῆσαι, ἀρνησάμενοι, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, μετὰ πάντων καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν, καὶ μόνον αὐτὸν ἀγαπήσαι, καὶ σὺν αὐτῷ ἄλλο οὐδέν; Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ταῦτα πάντα, καὶ πόση δοξα ἐδόθη; πόσαι οἰκονομίαι τοῦ Κυρίου ἀπὸ τῶν Πατέρων καὶ προφητῶν γεγόνασιν; πόσαι ἐπαγγελίαι ἐπηγγέλθησαν; καὶ πόσαι προτροπαί; πόση εὐσπλαγχνία τοῦ Δεσπότου ἐξ ἀρχῆς ἐφ' ἡμᾶς γέγονεν; ἔσχατον δὲ, καὶ διὰ τῆς ἰδίας ἐπιδημίας τὴν ἄρρητον χρηστότητα ἐφ' ἡμᾶς διὰ τῆς σταυρώσεως ἐπεδείξατο, ἵνα ἡμᾶς εἰς ζωὴν ἐπιστρέψαντας μετενέγκῃ· καὶ ἡμεῖς τῶν θελημάτων ἡμῶν καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου, καὶ τῶν προλήψεων καὶ συνηθειῶν κακῶν, οὐκ ἀναχωροῦμεν. Διὸ, ὀλιγόπιστοι, ἢ καὶ ἄπιστοι δεικνύμεθα· καὶ ἐπὶ τούτοις πᾶσιν, ἰδοὺ αὐτοῦς χρηστεύεται, ἀοράτως φρουρῶν καὶ περιθάλπων, μὴ κατὰ τὰ ἁμαρτήματα παραδιδούς ἡμᾶς εἰς τέλος τῇ κακίᾳ, καὶ τῇ τοῦ κόσμου ἀπάτῃ ἀφίων ἡμᾶς ἀπολέσθαι, διὰ πολλὴν χρηστότητα καὶ μακροθυμίαν ἀποσκοπῶν, πότε πρὸς αὐτὸν ἐπιστρέψωμεν.

III'. Ἀλλὰ δέδοικα μὴ ποτε τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητὸν πληρωθῇ εἰς ἡμᾶς τῇ καταφρονητικῇ ἐννοίᾳ.

A conversi accedamus ad eum, et quoad internum nostrum hominem illuminemur, ne confundantur facies nostræ in die iudicii.

XVII. Quod si difficile ac molestum nobis id videtur, propter duram virtutis exercitationem, magis vero propter suggestionem ac consilium ad versarii; nihilominus ipse summa commiseratione motus leni et patienti animo est, exspectans nostram conversionem, atque peccantes nos tolerat, ac nostram pœnitentiam desiderat, et lapsos nos recipere non erubescit, ut dixit propheta: *Nunquid qui cadit, non resurgit, aut qui aversus est, non revertitur*⁴¹. Modo nos bono corde præditi, in sobrietate vivamus, et statim ac vere implorato ejus auxilio convertamur: promptissimus vero est ipse ad nostram salutem. Excipit enim benevole ferventem voluntatis nostræ ad illum, quantum in nostris viribus est, impetum, et bonam fidem ac promptitudinem ex voluntate nostra manantem: correctionem vero omnem ipse in nobis operatur. Industriam igitur adhibeamus, o dilecti, tanquam filii Dei, ut omnem occupationem, negligentiam ac pigritiam exuentes, alacres ac prompti fiamus ad eum sequendum; ne de die in diem rem differamus, ac a malitia præveniamur. Nescimus enim, qua hora exitus e carne sit futurus. Magnæ enim sunt et ineffabiles Christianis factæ promissiones, in tantum quidem, ut cum unius animæ fide ac divitiis nullam omnino proportionem habeat omnis gloria et pulchritudo cœli et terræ, et reliquus ornatus et varietas, et divitiæ et decor ac deliciæ spectabilem.

XVIII. Qui fit ergo, quod tantis exhortationibus et promissionibus impulsus, toti omnino eum adire, et nos totos ei dedere, abnegatis secundum Evangelium cum omnibus et anima nostra, eumque solum amore prosequi et nihil aliud cum eo, renuamus? Sed ecce hæc omnia et quanta præterea gloria data est! quot dispositiones a Patrum et prophetarum temporibus factæ sunt? quot promissiones? et quot exhortationes? quanta misericordia Domini in nos ab initio fuit? tandem vero et suo ipsius adventu ineffabilem erga nos benignitatem per crucifixionem ostendit, ut nos conversos in vitam transferat: nos tamen a voluntate nostra, dilectione mundi, anticipationibus et consuetudinibus pravis non secedimus. Quare nos aut exigua, aut nulla omnino fide præditos esse hinc apparet. Et præter hæc omnia, benignum se exhibet nobis, protegit ac fovet nos invisibiliter, nec nos, secundum peccata nostra, malitiæ et mundi deceptionibus in perpetuum traditos, sinit perire propter summam clementiam et longanimitatem suam, ab alto dispiciens, quando ad eum convertamur.

XIX. Atqui vereor, ne dictum Apostoli in nobis, qui animo ad omnia contemnenda proclivi vivi-

⁴¹ Jerem. viii, 4.

mus, et anteceptis opinionibus abripimur, impleatur, quod ait: *An divitias bonitatis illius, ac tolerantiae lenitatisque contemnis, ignorans, quod bonitas* **19** *Dei ad pœnitentiam te invitat* ⁴²? Quod si longanimitate, bonitate et tolerantia ejus abusi, plura addiderimus peccata, et graviora judicia, negligentia et contemptu nostro nobis ipsis accersiverimus, implebitur illud dictum: *Sed secundum duritiam tuam, et cor pœnitere nesciens, coligis tibi ipsi iram in die iræ revelationis justijudicii Dei* ⁴³. Deus enim summa et inenarrabili bonitate ac lenitate ineffabili erga genus humanum utitur, si modo resipiscere velimus, et penitus ad eum converti studeamus, ut salutis participes fieri valeamus.

XX. Quod si cognoscere desideres Dei longanimitatem et summam bonitatem, id est sacrosanctis codicibus discamus. Respice Israelitas, ex quibus sunt patres, quibus promissiones factæ sunt, ex quibus Christus secundum carnem, quibus cultus et testamentum erat ⁴⁴, quanta peccaverunt? quoties aversi sunt? ipse tamen Deus non relinquit eos in perpetuum, sed ad certum tempus ad ipsorum commodum eos castigationibus subjecit: duritiemque cordis eorum per afflictionem emollire cupiens, convertebat, admonebat, prophetas mittebat. Insuper quandiu longanimus erat erga peccatores et offendentes se, et nihilominus conversos cum gaudio recipiebat: et cum denuo sese averterent, eos ipse nos destituit, sed per prophetas ad conversionem revocavit: atque sæpissime a se aversos, et postmodum conversos, benevole toleravit, atque humaniter recepit, donec tandem in magno peccato deprehensi sunt manus injicientes proprio Domino, quem exspectabant secundum traditionem Patrum ac prophetarum sanctorum redemptorem, Salvatorem, regem et prophetam. Venientem enim non amplexi sunt, sed e contrario magna eum ignominia et infamia notatum, tandem crucis supplicio affecerunt. Et in hac tam grandi offensa et ingenti lapsu, peccata illorum, quæ ad summum adaucta erant, completa sunt, et ita tandem perpetuo deserti sunt, Spiritu sancto ab iis recedente, quando velum templi discissum est. Et sic illorum templum gentibus traditum, subversum et desolatum est, **D** secundum Domini dictum: *Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruetur* ⁴⁵. Et sic in perpetuum traditi sunt gentibus, et dispersi in omnem terram a regibus, eos tunc in captivitatem abducentibus, adeo ut in propria loca amplius reverti omnino iis prohibitum sit.

XXI. Sic igitur et nunc Deus bonus et benignus longanimem se præstat erga unumquemque nostrum, videns quantum quisque impingat; et quiescit exspectans, quando resipiscat, et avertatur a committendis peccatis, recipiens eum a peccato

A συζώντας, καὶ ταῖς προλήψεσι συναπαγομένους, τὸ λέγον· Ἡ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστόν τοῦ Θεοῦ εἰς μετανοίαν σε ἄγει; Εἰ δὲ τῇ μακροθυμίᾳ καὶ τῇ χρηστότητι καὶ τῇ ἀνοχῇ αὐτοῦ πλείονα προστίθεμεν ἁμαρτήματα, καὶ κατακρίσεις μείζους διὰ τῆς ἀμελείας καὶ καταφρονήσεως ἡμῶν ἑαυτοῖς πορισόμεθα, πληρωθήσεται τὸ λόγιον· Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου καὶ ἀμετανοήτον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως τῆς δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ. Πολλῇ γὰρ ἀγαθότητι ἀνεκδιηγῆται, καὶ μακροθυμίᾳ ἀνεκφράστῳ κέχρηται ὁ Θεὸς περὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, μόνον εἰ ἡμεῖς ἀνανῆψαι θελήσομεν, καὶ ἐξ ὅλου ἐπιστραφῆναι πρὸς αὐτὸν σπουδάσομεν, ἵνα σωτηρίας τυχεῖν δυνηθῶμεν.

B Κ'. Εἰ δὲ βούλει ἐπιγινῶναι τὴν τοῦ Θεοῦ μακροθυμίαν, καὶ τὴν πολλὴν χρηστότητα, ἀπὸ τῶν θεοπνευστῶν Γραφῶν καταμάθωμεν. Ἀπόβλεψον εἰς τὸν Ἰσραὴλ, ἐξ ὧν οἱ Πατέρες, οἷς αἱ ἐπαγγελίαι ὠρίσθησαν, ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, οἷς αἱ λατρεῖαι καὶ ἡ διαθήκη, πόσα ἡμάρτον; ποσάκις ἐξετράπησαν; καὶ αὐτὸς οὐκ εἴασεν αὐτοὺς εἰς τέλος, ἀλλὰ πρόσκαιρον χρόνον πρὸς τὸ συμφέρον αὐτοῖς παιδείᾳ παρεδίδου, τὸ σκληρὸν τῆς καρδίας αὐτῶν διὰ τῆς θλίψεως μαλάξαι βουλόμενος, ἐπέστρεφε, παρεκάλει, προφήτας ἀπέστελλε. Καὶ πόσοις χρόνοις ἐμακροθύμει ἁμαρτανόντων καὶ προσκοπόντων αὐτῶν; καὶ ἐπιστρέφοντας μετὰ χαρᾶς προσεδέχετο, καὶ πάλιν ἐκτρεπομένων αὐτῶν αὐτὸς οὐκ ἀφίστατο, **C** ἀλλὰ διὰ τῶν προφητῶν εἰς ἐπιστροφὴν αὐτοὺς μετακαλεῖτο· καὶ πλεονάκις ἐκτραπέντων καὶ ἐπιστρεφόμενων ἡδέως ἀντείχετο, καὶ φιλανθρώπως προσεδέχετο, ἕως οὗ ὕστερον ἐν τῷ μεγάλῳ παραπτώματι εὗρέθησαν, χειρας ἐπιβαλόντες ἐπὶ τὸν ἴδιον Δεσπότην, ὃν προσεδόκων διὰ παραδόσεων Πατέρων καὶ προφητῶν ἁγίων λυτρωτὴν καὶ Σωτῆρα, καὶ βασιλέα, καὶ προφήτην. Ἐλθόντα γὰρ οὐ παρεδέξαντο, ἀλλὰ τούναντίον πολλὰ αὐτῷ ἐνδειξάμενοι ἀτιμίας ἄξια, ὕστερον σταυρῷ θανάτου ἐτιμωρήσαντο, καὶ ἐν τούτῳ τῷ μεγάλῳ προσκόμματι, καὶ ὑπερβάλλοντι παραπτώματι, αἱ ἁμαρτίαι αὐτῶν ὑπερπληθύνασαι ἀνεπληρώθησαν, καὶ οὕτω λοιπὸν εἰς τέλος ἀφείθησαν, τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκεῖθεν ἀναχωρήσαντος, ὅτε τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη. Καὶ οὕτως αὐτῶν ὁ ναὸς ἔθνεσι παραδοθεὶς κατεσχάφη, καὶ ἡρημώθη κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν· Οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθον ὧδε, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Καὶ οὕτως εἰς τέλος παρεδόθησαν τοῖς ἔθνεσι, καὶ διεσκορπίσθησαν ἐν πάσῃ τῇ γῇ ὑπὸ τῶν αἰχμαλωτισάντων αὐτοὺς τότε βασιλέων, μηκέτι εἰς τοὺς ἰδίους ἀνακάμψαι τόπους κελευσθέντες.

ΚΑ'. Οὕτως οὖν καὶ νῦν ἐφ' ἐκάστῳ ἡμῶν χρηστὸς ὢν καὶ ἀγαθός, μακροθυμεῖ, ὁρῶν πόσα ἕκαστος προσκόπτει, καὶ ἡσυχάζει ἐκδεχόμενος, πότε διανήψει, καὶ ἀποστραφῆσεται τοῦ μηκέτι προσκόπτειν, ἐν πολλῇ ἀγάπῃ καὶ χαρᾷ τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τῆς

⁴² Rom. ii, 4. ⁴³ ibid. 5. ⁴⁴ Rom. ix, 4, 5. ⁴⁵ Matth. xxiv, 2.

ἀμαρτίας δεχόμενος. Οὕτω γάρ φησι· Χαρά γίνεται Ἀ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῷ μετανοοῦντι· καὶ πάλιν· Οὐκ ἔστι θέλημα τοῦ Πατρὸς μου, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων. Εἰ δέ τις τῆς χρηστότητος καὶ μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ πολλῆς ἐπικειμένης ἐπ' αὐτῷ, μὴ ἐπεξερχομένου εἰς ἄμυναν τοῖς κατὰ μέρος τῶν ἀμαρτημάτων προσκόμμασιν, εἴτε κρυπτοῖς, εἴτε φανεροῖς, ὁρῶντος καὶ ἡσυχάζοντος ὡς εἰς μετάνοιαν ἐκδεχομένου τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς εἰς καταφρόνησιν πολλὴν ἔλθων, ἀμαρτήματα προστίθῃσιν ἐπὶ ἀμαρτήματα, καὶ ῥαθυμίαν ἐπὶ ῥαθυμίαν συνάπτει, καὶ πρόσκομμα ἐπὶ πρόσκομμα οἰκοδομεῖ, πληροῖ τοὺς ὅρους τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ εἰς τοσοῦτον λοιπὸν πρόσκομμα ἔρχεται, ἐξ οὗ οὐκέτι δύναται ἀνανεῦσαι, ἀλλὰ συντρίβεται καὶ εἰς τέλος τῷ πονηρῷ παραδοθεὶς ἀπόλλυται.

B

ΚΒ'. Οὕτως ἐπὶ Σοδόμων γέγονε. Πολλὰ γὰρ ἀμαρτάνοντες καὶ οὐκ ἐπιστρέφοντες, ὕστερον οὕτω προσέκοψαν ἐμὶ τῇ τῶν ἀγγέλων κακῇ βουλῇ, ἄρρενοκοιτίαν εἰς αὐτοὺς ἐργάσασθαι θελήσαντες, ὥστε μηκέτι αὐτοὺς ἔχειν μετάνοιαν, ἀλλ' εἰς τέλος ἀπεδοκιμάσθησαν. Ἀνεπλήρωσαν γὰρ τὸν ὅρον τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ ὑπερέβησαν· διὸ καὶ πυρίκαυστοι ὑπὸ τῆς θείας δίκης γεγόνασιν· οὕτως καὶ ἐπὶ Νῶε γέγονε, προσκόπτοντες πολλὰ καὶ μετανοοῦντες, εἰς τηλικαῦτα ἀμαρτήματα ἐφθασαν, ὥστε εἰς τέλος πᾶσαν τὴν γῆν καταφθάρῃναι. Οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν Αἰγυπτίων πολλὰ προσκοψάντων, καὶ εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ ἀμαρτησάντων, ἐχρηστεύετο ὁ Θεὸς μὴ τοιαύτας αὐτοῖς μαστίγας ἐπιφέρειν, ὥστε εἰς τέλος αὐτοὺς διαφθεῖραι· ἀλλ' εἰς παιδείαν, καὶ ἐπιστροφὴν, καὶ μετάνοιαν ἔφερεν αὐτοῖς ἐκείνας τὰς μικρὰς πληγὰς τῶν μαστίγων, μακροθυμῶν, καὶ εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἐκδεχόμενος. Οἱ δέ, πολλὰ ἀμαρτήσαντες εἰς τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπιστρέφοντες, καὶ πάλιν μεταμελόμενοι, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπιστίαν τῆς κακῆς προαιρέσεως καθιστάμενοι, καὶ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καταπονήσαντες, ὕστερον, ὅτε διὰ θαυμασίων πολλῶν ὁ Θεὸς τὸν λαὸν ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξέβαλε, μέγα προσέκοψαν, καταδιώξαντες ὀπίσω τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Διὸ καὶ εἰς τέλος ἡ θεία δίκη τούτους ἀνήλωσε καὶ διέφθειρε, καὶ ἐν τοῖς ὕδασι κατέπόντισε, μηδὲ τῆς ὀρωμένης ζωῆς ἀξίους κρίνασα.

ΚΓ' Ὁμοίως ὁ Ἰσραὴλ, ὡς προειρηται, πολλὰ προσκόπτων καὶ ἀμαρτάνων, τοὺς προφήτας τοῦ Θεοῦ ἀποκτείνων, καὶ ἄλλα πολλὰ κακὰ ποιῶν, ἐπεὶ ὁ Θεὸς ἐμακροθύμει ἡσυχάζων, καὶ εἰς μετάνοιαν αὐτοὺς ἐκδεχόμενος, ἐσχατον οὕτω προσέκοψαν, ὅθεν συντρίβέντες οὐκέτι ἠγέρθησαν. Εἰς τὸ Δεσποτικὸν γὰρ αξίωμα τὰς ἐαυτῶν χεῖρας ἐπέβαλον. Διὸ καὶ εἰς τέλος καταλειφθέντες ἀπεβλήθησαν, καὶ ἦρθη ἀπ' αὐτῶν ἡ προφητεία, καὶ ἡ ἱερατεία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ ἐδόθη τοῖς πιστεύουσιν ἔθνεσιν, ὡς φησιν ὁ Κύριος· Ἀρθήσεται ἅψ' ὑμῶν ἡ βασιλεία, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Μέχρι γὰρ τότε ἠνείχετο αὐτῶν, καὶ ὁ Θεὸς ἐμακροθύμει, καὶ οὐκ ἀφίστατο σπλαγχιζόμενος ἐπ' αὐτοὺς·

conversum cum magna dilectione et gaudio. Sic enim inquit: *Gaudium fit super uno peccatore resipiscente*⁴⁶. Et rursum: *Non enim est voluntas Patris mei, ut pereat unus ex pavidis istis minimis*⁴⁷. Si vero quis ingenti erga se bonitate ac lenitate Dei, qui in vindictam singulorum peccatorum, tam occultorum quam manifestorum, non procedit, sed spectat, tacet, ac tanquam pœnitentiam præstolatur, abusus, eo contumaciæ procedat, ut peccata peccatis apponat, et socordiam socordiæ annectat, et offensam offensæ superædificet, ille omnes fines peccati implet, et in tantam iniquitatem incidit, ex qua emergere non possit, sed conteritur, et malo in perpetuum traditus, perit.

20 XXII. Sic Sodomitis contigit. Multa enim cum peccassent, nec conversi fuissent, eo criminis, ob pessimum in angelos consilium, masculinum coitum cum illis exercituri, prolapsi sunt, ut nec amplius pœnitentia ducerentur, sed in perpetuum reprobarentur. Impleverunt enim terminos peccati, quinimo transgressi sunt. Quare igni ex divino iudicio consumpti sunt. Ita et temporibus Noe contigit, multa cum scelera perpetrassent, nec resipuissent, in tanta peccata inciderunt, ut tandem universa terra periret. Sic in Ægyptios multum offendentes et in Dei populum peccantes clementia Deus usus est, non tantis pœnis illos afficiens, ut omnino perirent: sed ad castigationem, conversionem et pœnitentiam inflixit ipsis exiguas has flagellorum plagas, patienti animo exspectans eorum resipiscentiam. Vrrum hi, cum multis modis in populum Dei peccassent, et ad Deum conversos postmodum conversionis pœniteret, et in inveterata pravæ voluntatis diffidentia ipsi constituerentur, populumque Dei molestiis fere opprimerent, tandem, cum per ingentia miracula Deus populum suum ex Ægypto per Mosen educeret, graviter peccarunt, persequentes a tergo populum Dei. Quapropter demum iudicium divinum illos penitus consumpsit et delevit, et aquis obrutos ne hac quidem vita dignatus est.

XXIII. Eodem modo populus Israel, ut prædictum est, cum multis iniquitatibus et peccatis se pollueret, interficiens prophetas Dei, et alia facinora, infinita perpetrans, quia Deus quiescens, et illorum pœnitentiam exspectans, lenitate multa utebatur, tandem ita peccarunt, ut contriti non resurrexerint; siquidem in Dominicam majestatem manus iniecerant. Quocirca in perpetuum deserti ac rejecti sunt, et ablata ab illis prophetia, sacerdotium, et cultus Dei, et data sunt ea gentibus credentibus, sicut ait Dominus: *Auferetur a vobis regnum, et dabitur genti fructus ejus facienti*⁴⁸. Hactenus enim sustinuerat illos Deus, nec destituerat illos ex intimis visceribus eorum misertus. Quoniam autem

⁴⁶ Luc. xv, 10. ⁴⁷ Matth. xviii, 14. ⁴⁸ Matth. xxi, 43.

impleverunt terminum peccati, imo manibus Domini-
nicæ majestati injectis transgressi sunt, in perpetuum a Deo sunt deserti.

XXIV. Cæterum, dilecti, hæc copiosius disseruimus, ex sacris Litteris astruentes, oportere nos converti celerius, et festinare ad Dominum, qui clementer exspectat nos, et ab omni pravitate et præoccupatione mala penitus recedentes magno cum gaudio recipit, ne exaugeatur in nobis contemptus de die in diem, et peccata cumulata in nos redundant, et ob id iram divinam nobis ipsis accersamus. Demus igitur operam, ut conversi cum vero corde ad eum accedamus, non desperantes de salute (quod malitiæ et pravitatis proprium est) per recordationem prævenientium peccatorum, quæ hominem ad desperationem, ad socordiam, ad negligentiam et ad segnitiem adigunt, ne conversus ad Dominum accedat, et salutis particeps fiat, cum tamen summa benignitas generi humano a Deo proposita sit.

XXV. Quod si vero velut difficile et impossibile nobis videatur, nos a magna peccatorum mole velut præoccupatos converti, quod, ut prædiximus, indicium malitiæ, et impedimentum salutis nostræ est, recordemur et perpendamus, quomodo Dominus in mundo dum esset, cæcis visum restituerit, **21** paralyticos curaverit, omnem morbum sanaverit, mortuos jam fere corruptos, et in oblivione constitutos, resuscitaverit, surdos audire fecerit, legionem diabolorum ex homine ejecerit, et tanta insania laborantem mentis integritati restituerit? Quanto magis igitur animam ad eum conversam, et misericordiam ab eo requirentem, et ejus ope indigentem, convertet, et in lætam affectionum vacuitatem, et statum omnis virtutis ac mentis renovationem restituet; atque sanitate et aspectu mentis et tranquillitate cogitationum redditus, a cæcitate, surditate, morte infidelitatis, et ignorantia atque temeritate ad sapientiam virtutis, et puritatem cordis eam traducet? Qui enim condidit corpus, idem ipse condidit quoque animam. Et quemadmodum in terris dum versaretur, accedentibus ad se et ab eo petentibus auxilium et sanitatem; liberaliter et benigne præstitit et exhibuit, velut bonus et solus medicus; eodem modo in spiritualibus.

XXVI. Si enim erga corpora, quæ dissolvuntur et morte pereunt, tanta commotus est misericordia, et unicuique quod quærebat prompte et benevole præstitit; quanto magis animæ immortalis, indissolubili et incorruptibili, oppressæ morbo ignorantiae, malitiæ, infidelitatis, temeritatis et reliquarum peccati affectionum, accedenti ad Dominum, et ab eo auxilium requirenti, ac in misericordia ejus intuenti, nec non gratiam Spiritus ab eo recipere desideranti ab redemptionem et salutem suam, et ab omni malitia et affectu liberationem, concedet quam celerrime et promptissime velut medicam li-

A ὅτι δὲ ἀνεπλήρωσαν τὸν ὅρον τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ ὑπερεπλέονασαν, εἰς τὸ Δεσποτικὸν ἀξίωμα τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπιβαλόντες, εἰς τέλος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατελείφθησαν.

ΚΔ'. Ταῦτα δὲ διὰ πλειόνων διεξήλθομεν, ἀγαπητοί, ἀπὸ Γραφικῶν ἐννοιῶν συνιστῶντες, τὸ δεῖν ἡμᾶς ἐπιστρέφειν τάχιον, καὶ σπεύδειν πρὸς τὸν Κύριον χρηστευόμενον καὶ ἐκδεχόμενον ἡμᾶς ἀπὸ πάσης πονηρίας καὶ προλήψεως κακῆς τελείως ἀναχωροῦντας, καὶ ἐπιστρέφοντας μετὰ πολλῆς χαρᾶς προσδεχόμενον, ἵνα μὴ ἐπαυξήσῃ ἡ καταφρόνησις ἡμῶν ἡμέραν ἐξ ἡμέρας, καὶ τὰ προσκόμματα τιθέμενα πλεονάσῃ εἰς ἡμᾶς, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐπενέγκωμεν ἑαυτοῖς. Σπουδάζωμεν τοίνυν ἐπιστραφέντες ἐν ἀληθινῇ καρδίᾳ προσελθεῖν αὐτῷ, μὴ ἀπελπίζοντες τὴν σωτηρίαν, ὅπερ καὶ αὐτὸ τῆς κακίας καὶ πανουργίας τυγχάνει, ὑπομνήσει προλαβουσῶν ἁμαρτιῶν, εἰς ἀπελπισμὸν φερουσῶν τὸν ἄνθρωπον, καὶ εἰς χάυνωσιν καὶ ὀλιγωρίαν, καὶ ῥαθυμίαν· ἵνα μὴ ἐπιστρέψας καὶ προσελθὼν τῷ Κυρίῳ, σωτηρίας τύχῃ, πολλῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου ἐπικειμένης τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει.

ΚΕ'. Εἰ δὲ ὥσπερ δύσκολον ἡμῖν καταφαίνεται, καὶ ἀδύνατον ἐκ πολλῶν ἁμαρτημάτων ἐπιστρέφειν, ὡς προειλημμένους, ὅπερ, ὡς προειρήκαμεν, ὑπόθεσις τυγχάνει τῆς κακίας, καὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἐμπόδιον· μνημονεύσωμεν καὶ ἀπιδώμεν, πῶς ὁ Κύριος ἐπιδημήσας τῇ ἀγαθότητι αὐτοῦ τυφλοὺς ἀναβλέψαι ἐποίησε, παραλυτικοὺς ἐθεράπευσε, πᾶσαν νόσον ἴασατο, νεκροὺς τοὺς εἰς διαφθορὰν καὶ ἀφανισμόν ἤδη τυγχάνοντας ἀνέστησε, κωφοὺς ἀκοῦσαι πεποίηκε, λεγεῶνα δαιμόνων ἀπὸ ἐνὸς ἀνθρώπου ἐξέβαλε, καὶ εἰς σωφροσύνην κατέστησε τὸν εἰς τσαύτην μανίαν κεχωρηκότα. Πόσω οὖν μᾶλλον ψυχὴν ἐπιστρέφουσιν πρὸς αὐτὸν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος ἐπιζητοῦσαν, καὶ δεομένην τῆς αὐτοῦ βοηθείας, οὐκ ἐπιστρέψει, καὶ εἰς εὐφροσύνην ἀπαθείας, καὶ κατάστασιν πάσης ἀρετῆς, καὶ νοδὸς ἀνακαινισμού ἐνεγκεῖ, καὶ μεταβαλεῖ εἰς ὑγιότητα, καὶ ἀνάβλεψιν διανοίας, καὶ λογισμῶν εἰρήνην ἀπὸ τῆς τυφλώσεως, καὶ κωφώσεως τῆς ἀπιστίας καὶ ἀγνωσίας, καὶ ἀφοβίας, εἰς σωφρονισμόν ἀρετῆς καὶ καθαρότητα καρδίας ἐνεγκών! ὁ γὰρ κτίσας τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὸς πεποίηκε. Καὶ ὥσπερ ἐπιδημήσας ἐν τῇ γῇ, τοῖς προσερχομένοις καὶ ζητοῦσι τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν καὶ ἴασιν, ἀφθόνως τῇ χρηστότητι αὐτοῦ παρείχετο, καθὼς ἐχρηζον, ὡς ἀγαθὸς καὶ μόνος ἰατρός· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πνευματικῶν.

Κς'. Εἰ γὰρ ἐπὶ τὰ λυόμενα καὶ ἀποθνήσκοντα πάλιν σώματα, οὕτως εὐσπλαγχνίσθη, καὶ ἐκάστῳ ὃ ἐπεζητεῖ πεποίηκε προθύμως, καὶ χρηστῶς, πόσω μᾶλλον τῇ ἀθανάτῳ ψυχῇ καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ ἀφθάρτῳ τυγχανούσῃ ἐν νόσῳ ἀγνοίας, τῆς κακίας, ἀπιστίας τε καὶ ἀφοβίας, καὶ τῶν λοιπῶν τῆς ἁμαρτίας παθῶν· προσερχομένη δὲ τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἐπιζητούσῃ, καὶ εἰς τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἐπισκοπούσῃ, καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος παρ' αὐτοῦ δέξασθαι ἐπιθυμούσῃ εἰς λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν αὐτῆς, καὶ πάσης κακίας καὶ παντὸς πάθους ἀπαλλαγὴν, οὐ δωρήσεται τάχιον καὶ ἐτοιμότερως τὴν

ἀπολύτρωσιν τῆς ιασεως, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον · Ἀ πόσω μᾶλλον ὁ οὐράνιος Πατήρ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν βωοντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας τε καὶ νυκτός; καὶ ἐπάγει λέγων, Καὶ λέγω ὑμῖν, ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει · καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ πᾶραινεῖ · Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν · πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρισκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται · καὶ διεξελθὼν ἐπιφέρει, Πόσω μᾶλλον ὁ Πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει Πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν! Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ διὰ τὸ εἶναι φίλον αὐτοῦ μὴ δώσει αὐτῷ, διὰ γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ δώσει αὐτῷ ἀναστάς, ὅσον χρήζει.

ΚΖ' Ἀναιδῶς οὖν καὶ ἀδιαλείπτως, καὶ ἀπερικακῆτως αἰτεῖν ἡμᾶς τὴν παρ' αὐτοῦ τῆς χάριτος ἀντίληψιν, διὰ τούτων πάντων προετρέψατο. Διὰ γὰρ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἦλθεν, ἵνα ἐπιστρέψωσι πρὸς αὐτόν, καὶ ἱάσῃ τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ · μόνον ἡμεῖς τῶν κακῶν προλήψεων ἀποστήσωμεν ἑαυτοὺς, ὅσον τὸ ἐν ἡμῖν δύνατον, καὶ μισήσωμεν τὰ φαῦλα ἐπιτηδεύματα, καὶ τὰς τοῦ κόσμου ἀπάτας, καὶ τοὺς πονηροὺς καὶ ματαίους λογισμοὺς ἀποστραφῶμεν, καὶ πάντοτε πρὸς αὐτόν ὅση δύναμις προσκολληθῶμεν · καὶ αὐτὸς ἑτοιμος ποιεῖν ἡμῖν τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν. Εἰς τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἑλῶν, καὶ ζωοποιῶν, καὶ ἰώμενος τὰ ἀνίατα πάθη, καὶ λύτρωσιν ποιῶν τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν καὶ πρὸς αὐτόν ἐπιστρέφουσι, πάσης κοσμικῆς ἀγάπης ὅση δύναμις ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀναχωροῦσι, καὶ τὴν διάνοιαν ἀπὸ γῆς ἔλκουσι, καὶ πρὸς αὐτόν τῇ ἐπιζητήσει καὶ ἐπιποθήσει ἀποκρεμαμένοις · ἡ τοιαύτη ψυχὴ τῆς παρ' αὐτοῦ βοηθείας ἀξιοῦται, ἡ πάντα περισσὰ ἡγουμένη, καὶ ἐπὶ μηδενὶ τοῦ κόσμου ἀναπαυομένη · ἀλλ' εἰς τὴν αὐτοῦ ἀνάπαυσιν τῆς χρηστότητος ἀναπῆναι καὶ εὐφρανθῆναι ἐκδεχομένη · καὶ οὕτως διὰ τῆς τοιαύτης πίστεως ἐπιτυχοῦσα τῆς ἐπουρανίου θωριᾶς, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς ἐν πληροφορίᾳ διὰ τῆς χάριτος ἀναπαύσασα, καὶ λοιπὸν συμφῶνως καὶ ἀκολούθως τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ διακονήσασα, καὶ ὅσημέραι εἰς τὸ ἀγαθὸν προκόπτουσα, καὶ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης ἐμμένουσα, καὶ εἰς τὸ τέλος ἄκαμptos καὶ ἀσυνδύαστος εἰς τὸ κακίας μέρος διαμείνας, καὶ τὴν χάριν ἐν μηδενὶ λυπήσασα τῆς αἰωνίου σωτηρίας σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις καταξιοῦται ἅτε δὴ κοινωνὸς καὶ σύνδρομος κατὰ μέμησιν αὐτῶν ἐν κόσμῳ διαστραφεῖσα. Ἀμὴν.

OMILIA E'.

Πολλὴ μετὰστασις μετὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου. Οἱ μὲν γὰρ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἔχοντες, τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ γῶ ἐν τοῖς γήινοις δεσμοῖς δέδυνται · οἱ δὲ τὴν ἀγάπην τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς ἐπιποθοῦσιν, αὐτόν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ ἔχοντες.

Α'. Ὁ τῶν Χριστιανῶν κόσμος ἑτερός ἐστι, καὶ διαγωγή, καὶ νοῦς, καὶ λόγος, καὶ πράξεις ἑτέρα τυγχάνει, καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων τοῦ κόσμου τούτου διαγωγή, καὶ νοῦς, καὶ λόγος, καὶ πράξεις ἑτέρα. Ἄλλο τί εἰσιν ἐκεῖνοι καὶ ἄλλο τί εἰσιν οὗτοι, καὶ

berationem, secundum idem dictum: *Quanto magis Pater cælestis faciet vindictam clamantium ad se die ac nocte?* Et subdit, dicens: *Certe dico vobis, cito faciet vindictam illorum* ⁴⁹. Et rursum alibi adhortatur: *Petite et dabitur vobis. Omnis enim qui petit, accipit, et qui quærit, invenit, et pulsanti aperietur* ⁵⁰. Et paulum progressus subjicit: *Quanto magis Pater vester cælestis dabit Spiritum sanctum poscentibus eum* ⁵¹? *Amen dico vobis, etsi non dabit illi, eo quod amicus sit, propter impudentiam tamen ejus surget, et dabit quantum opus habet* ⁵².

XXVII. Absque pudore igitur, indesinenter et indefesse ut petamus ab eo donum gratiæ, hisce omnibus exhortatus est. Propter peccatores enim venit, ut converterent se ad illum, et curaret credentes ipsi. Modo nos ipsi a malis præoccupationibus abstinenceamus, quantum in viribus nostris est, et odio prosequamur opera mala, et mundi technam atque improbos ac vanos sermones abhorreamus, et per omnia ei, quantum fieri potest, agglutinemur. Ipse quidem paratus est exhibere nobis suum auxilium. Propterea enim misericors est, vivificans et sanans affectiones incurabiles, et redemptionem faciens iis qui invocant eum, et qui ad eum conversi, ab omni dilectione mundi, quantum fieri potest, sponte et voluntarie recedunt, quique mentem a terrenis abstractam ad eum voto et desiderio suspendunt. Ejusmodi anima ejus auxilio digna habetur, quæ omnia pro superfluis existimat, et in nulla re mundana acquiescit; sed expectat in requie benignitatis requiescere et gaudere: et sic per hujusmodi fidem cœleste donum consecuta, omne suum desiderium in plena fide per gratiam collocat, et denique congrue et convenienter Spiritui sancto ministrat, quotidie bonitate **22** proficit, inque via justitiæ perseverans in perpetuum, ad malitiæ genera non flectitur, nec ad vitia ullo modo declinat, atque gratiam in nulla re tristitia afficit, et æterna salute cum omnibus sanctis digna censetur, velut iis socia et comes imitatione eorum in mundo conversata. Amen.

D

HOMILIA V.

Magna differentia inter Christianos et homines hujus sæculi. Hi enim spiritu mundi præditi animo tenus ac corde terrestribus vinculis vincti sunt: illi vero dilectione cælestis Patris detenti, eum solum ob oculos in omni desiderio habent.

I. Alius est Christianorum mundus, aliud vitæ institutum, alia mens, alius sermo atque alia opera, et aliud est vitæ institutum hominum hujus mundi, alia mens, alius sermo, atque alia opera: aliud sunt illi, et aliud sunt hi: et magna differentia est inter

⁴⁹ Luc. xiii, 7, 8. ⁵⁰ Matth. vii, 7, 8. ⁵¹ Luc. xi, 9. ⁵² ibid. 10.

hos et illos. Habitatores enim terræ, et filii hujus sæculi similes sunt frumento in cribrum hujus terræ coniecto, quippe qui commoventur fluxis hujus mundi cogitationibus, et jactationibus perpetuis terrenarum rerum, desideriorum ac variarum cogitationum crassarum : jactante animas Satana, et cribrante cribro, hoc est, rebus terrenis, omne genus humanum, peccato obnoxium a tempore lapsus Adæ, qui transgressus mandatum, in principis malitiæ potestatem venit. Qua ille accepta, perpetuis fraudum et perturbationum cogitationibus cribrat, et collidit cribro terræ omnes filios hujus sæculi.

II. Quemadmodum enim in cribro triticum a cribrante alliditur, et in eo agitatum continue convertitur : sic princeps malitiæ terrenis rebus detinet homines, iisque eos agitat, conturbata commovet ; et ut allidantur cogitationibus vanis, cupiditatibus turpibus ac vinculis terrenis et mundanis, efficit, absque ulla intermissione captivans, perturbans, et inescans omne genus Adæ peccato obnoxium : quemadmodum Dominus apostolis futuram principis nequitie adversus eos insurrectionem prædixit : *Expetivit Satanas vos ad cribrandum sicut triticum : sed ego rogavi Patrem meum, ne deficiat fides vestra* ⁵³. Verbum enim illud quod a Creatore Caino dictum est, et sententia illa palam prolata, videlicet, *Gemens ac tremens super terram agitaberis* ⁵⁴, typus et imago occulta omnium peccatorum est. Sic enim genus Adæ, cum neglecto Dei præcepto, peccato obnoxium factum esset, illam imaginem latenter in se possidere cœpit, agitatum postea continuis cogitationibus metus et timoris, atque omnis perturbationis, variis cupiditatibus et voluptatibus, principe hujus mundi, omnem animam ex Deo non renatam, huc illuc impellente, et velut triticum in cribro agitatum assidue hominum cogitationes conturbante, atque seductionibus hujus mundi, et voluptatibus, et timoribus ac perturbationibus omnes agitante atque inescante.

III. Itaque Dominus, ostendens eos qui illecebras et voluntatem principis nequam sequuntur, imaginem Caini malitiæ gestare, et reprehendens eosdem dixit : *Vos, ait, desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit* ⁵⁵. Itaque universum genus Adæ peccato obnoxium, condemnationem illam latentem in se habet, videlicet *gementes ac tremantes eritis, atque agitabimini in cribro terræ a Satana cribrante*. Sicut enim ab uno Adam genus hominum super terra multiplicatum est ; ita una pravitas affectionum universum genus hominum invasit, illosque omnes princeps malitiæ continuis, crassis, vanis ac tumultuosis cogitationibus potest cribrare. Nam sicut unus ventus omnes plantas ac semina potest agitare et

πολλή διάστασις μεταξύ τούτων κάκείνων. Οἱ γὰρ τῆς γῆς οἰκήτορες, καὶ τὰ τέκνα τοῦ αἰῶνος τούτου, εἰκάσαι σίτω βεβλημένοι ἐν σινίῳ τῆς γῆς ταύτης, σινιαζόμενοι ἐν ἀστάτοις λογισμοῖς τοῦ κόσμου τούτου, καὶ σάλῳ ἀπαύστῳ τῶν γηίνων πραγμάτων, ἐπιθυμιῶν, καὶ πολυπλόκων ἐννοιῶν ὕλικῶν, τὰς ψυχὰς κλυδωνίζοντος καὶ σινιάζοντος Σατανα διὰ τοῦ σινίου, τούτέστε τῶν γηίνων πραγμάτων, πᾶν τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τῆς τοῦ Ἀδὰμ ἐκπτώσεως παραβάτος τὴν ἐντολὴν · καὶ ὑπὸ τὸν ἄρχοντα τῆς πονηρίας γεγονότος, λαθόντος αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ἀπαύστοις λογισμοῖς ἀπάτης καὶ κλονοῦ σινιάζοντος καὶ προσκρούοντος τῷ σινίῳ τῆς γῆς πάντας τοὺς υἱοὺς τοῦ αἰῶνος τούτου.

Β' Ὡςπερ γὰρ ἐν τῷ σινίῳ ὁ σῖτος ὑπὸ τοῦ σινιάζοντος προσκόπτει, καὶ ἐν αὐτῷ ἀστάτως σαλευόμενος στρέφεται · οὕτω διὰ τῶν γηίνων πραγμάτων πάντας τοὺς ἀνθρώπους κατέχει ὁ τῆς πονηρίας ἄρχων, καὶ δι' αὐτῶν σαλεύει, καὶ κλονεῖ, καὶ προσκόπτειν ποιεῖ διαλογισμοῖς ματαιοῖς, καὶ αἰσχροῖς ἐπιθυμίαις καὶ δεσμοῖς γηίνοις καὶ κοσμικοῖς, ἀστάτως αἰχμαλωτίζων καὶ κλονῶν, καὶ δελεάζων πᾶν τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τοῦ Ἀδὰμ, ὡς ὁ Κύριος τοῖς ἀποστόλοις τὴν τοῦ πονηροῦ κατ' αὐτῶν ἐπανάστασιν μέλλουσαν εἶσεσθαι προέλεγεν · Ἐξητήσατο ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον · ἀλλ' ἐγὼ ἐδεδέθην τοῦ Πατρὸς μου, ἵνα μὴ ἐκλίπῃ ἡ πίστις ὑμῶν. Ὁ γὰρ τῷ Κάϊν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ῥηθεὶς λόγος, καὶ ἡ ἀπόφασις εἰς τὸ προφανές, τὸ, Στένων, καὶ τρέμων, καὶ σειόμενος ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς, τύπος καὶ εἰκὼν παντῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τυγχάνει κατὰ τὸ κρυπτόν. Οὕτω γὰρ ἐκπεσὼν τῆς ἐντολῆς τὸ γένος Ἀδὰμ, καὶ ἁμαρτωλὸν καταστὰν, ἐκείνην τὴν εἰκόνα κατὰ τὸ κρυπτόν κέκτεται, σαλευόμενον ἀστάτοις λογισμοῖς δειλίας τε καὶ φόβου, καὶ πάσης ταραχῆς, ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς παντοδαπαῖς καὶ ποικίλαις τοῦ ἄρχοντος τοῦ κόσμου τούτου πᾶσαν ψυχὴν κλυδωνίζοντος, τὴν μὴ γεγεννημένην ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς σῖτον ἐν σινίῳ στρεφόμενον ἀστάτως τοὺς τῶν ἀνθρώπων λογισμοὺς ποικίλως κλυδωνίζοντος, ἐν ἀπάταις κοσμικαῖς σαρκὸς, καὶ φόβοις, καὶ ταραχαῖς πάντας σαλεύοντος, καὶ δελεάζοντος.

Γ'. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος τοὺς ταῖς ἀπάταις καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ πονηροῦ ἐξακολουθοῦντας δεικνύων, ὅτι τὴν εἰκόνα τοῦ Κάϊν τῆς πονηρίας φέρουσιν, ἐλέγχων αὐτοὺς ἔλεγεν · Ὑμεῖς, φησὶ, τὰς ἐπιθυμίας τοῦ Πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν · Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπαρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν. Ὡστε πᾶν ἁμαρτωλὸν γένος τοῦ Ἀδὰμ τὴν καταδίκην ἐκείνην κατὰ τὸ κρυπτόν κέκτεται, τὸ, Στένοντες καὶ τρέμοντες εἰσεσθε σειόμενοι ἐν τῷ σινίῳ τῆς γῆς, ὑπὸ τοῦ σινιάζοντος Σατανᾶ. Ὡςπερ γὰρ ἐξ ἐνὸς τοῦ Ἀδὰμ πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς ἐρηπλώθη · οὕτω μία τις κακία τῶν παθῶν εἰς τὸ ἁμαρτωλὸν γένος τῶν ἀνθρώπων ἐγκατέδυσε, καὶ πάντας ὁ τῆς κακίας ἄρχων ἐν ἀστάτοις, καὶ ὕλικοις, καὶ ματαιοῖς, καὶ ταραχώδεσ

⁵³ Luc. xii, 31, 32. ⁵⁴ Gen. iv, 12. ⁵⁵ Joan. viii, 44.

λογισμοῖς σινιάζειν ἐπαρκεῖ. Ὡςπερ γὰρ εἰς ἄνεμος A commovere; aut veluti unæ tenebræ noctis per πάντα τὰ φυτὰ καὶ τὰ σπέρματα ἐπαρκεῖ κλονεῖν universam terram multiplicantur: ita princeps καὶ σείειν· ἢ ὥςπερ ἐν σκότος τῆς νυκτός ἐπὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐφαπλοῦται, οὕτως ὁ τῆς πονηρίας ἄρχων, σκότος τι λογικὸν κακίας καὶ θανάτου ὑπάρχων, καὶ ἄνεμός τις κρυπτός καὶ ἄγριος τυγχάνων, πᾶν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς γένος τῶν ἀνθρώπων κλυδωνίζει, καὶ περιφέρει ἄστατοις λογισμοῖς, καὶ ἐπιθυμίαις κόσμου δελεάζων τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκότους ἀγνωσίας, πηρώσεως καὶ λήθης ἐμπίμπλησι πᾶσαν ψυχὴν, τὴν μὴ ἄνωθεν γεγεννημένην, καὶ τῷ φρονήματι καὶ τῷ νῷ ἐν ἄλλῳ αἰῶνι μεταβεβηκυῖαν· καθὼς εἴρηται· Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.

Δ'. Ἐν τούτῳ γὰρ διαφέρουσιν οἱ ἀληθεῖς Χριστιανοὶ παντός τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ πολλὰ διάστασις μεταξύ ἀμφοτέρων τυγχάνει, ὡς προελέγμεν, ἐν τῷ τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν πάντοτε ἐν τῷ οὐρανίῳ φρονήματι τυγχάνειν, καὶ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ ἐνοπτρίζεσθαι διὰ τὴν μετουσίαν καὶ μετοχὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, τῷ ἄνωθεν αὐτοῦ ἐκ Θεοῦ γεγεννησθαι, καὶ τέκνα Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ δυνάμει γενέσθαι κατηξιῶσθαι, καὶ εἰς στάσιν καὶ ἐδραιότητα, καὶ ἀταραξίαν καὶ κατάπausιν αὐτοῦς διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ κόπων, καὶ χρόνων κατηντηκέναι, μηκέτι σινιαζομένους καὶ κυμαινομένους ἐν ἄστατοις, καὶ ματαίοις λογισμοῖς· ἐν τούτῳ εἰσὶ μείζους καὶ κρείττονες τοῦ κόσμου, διὰ τὸ τὸν νοῦν αὐτῶν καὶ τὸ φρονῆμα τῆς ψυχῆς ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ εἰρήνῃ, καὶ ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος ἀγάπῃ τυγχάνειν· ὥςπερ καὶ ὁ Κύριος περὶ τῶν τοιούτων διεξερχόμενος ἔλεγε μεταβεβηκέναι ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Τοιγαροῦν οὐκ ἐν σχήμασι καὶ τύποις ἐξωτέροις ἢ ἀλλοιώσεσι τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχει, ὡς οἱ πολλοὶ ἐν τούτῳ οἴονται εἶναι τὴν διαφορὰν καὶ διάκρισιν μεταξύ καὶ αὐτῶν ἐν σχήμασι καὶ τύποις· καὶ ἰδοὺ τῷ νῷ καὶ τῇ διανοίᾳ ὅμοιοι τῷ κόσμῳ τυγχάνουσι, τὸν σεισμόν καὶ ἀκαταστασίαν τῶν λογισμῶν, καὶ ἀπιστίαν, καὶ σύγχυσιν, καὶ ταραχὴν, καὶ δειλίαν ὡς πάντες οἱ ἄνθρωποι ἔχοντες. Καὶ τῷ μὲν σχήματι, καὶ τῷ δοκεῖν τοῦ κόσμου διαφέρουσι, καὶ τισιν ἐξωτέροις κατορθώμασι· τῇ δὲ καρδίᾳ, καὶ τῷ νῷ, ἐν τοῖς γήϊνοις δεσμοῖς δέθενται, ἀνάπausιν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ εἰρήνην τὴν τοῦ Πνεύματος οὐράνιον ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ κεκτημένοι· ἐπεὶ οὖν οὐκ ἐζήτησαν παρὰ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐπίστευσαν τούτων καταξιωθῆναι.

Ε'. Ἐν γὰρ τῇ τοῦ νοός ἀνακαινίσσει καὶ τῇ τῶν λογισμῶν εἰρήνῃ, καὶ τῇ τοῦ Κυρίου ἀγάπῃ καὶ οὐρανίῳ ἔρωτι, ἡ καινὴ κτίσις τῶν Χριστιανῶν πάντων ἀνθρώπων τοῦ κόσμου διαρέει. Διὸ καὶ ἡ ἔλευσις τοῦ Κυρίου γέγονε, τούτων τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν καταξιῶσαι τοὺς ἀληθῶς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Χριστιανῶν γὰρ ἡ δοξά, καὶ τὸ κάλλος, καὶ ὁ πλοῦτος ὁ οὐράνιος ἀλλάλητός ἐστι, καὶ μετὰ πόνου, καὶ ἰδρώτων, καὶ δοκιμασιῶν, καὶ ἀγώνων πολλῶν ποριζόμενος· τὸ δὲ ὅλον, χάριτι Θεοῦ. Εἰ γὰρ ἡ τοῦ ἐπιλείου βασιλέως θεὰ ἐπιθυμητὴ παρὰ πᾶσιν

IV. In hoc enim differunt veri Christiani ab omni genere hominum; et magna differentia inter utroque, ut prædixi, versatur in eo, quod animus et intellectus Christianorum semper circa cœlestes cogitationes versetur, et cœlestia bona intueatur propter participationem Spiritus sancti; quod desuper ex Deo nati, et ut fiant filii Dei in veritate et potentia, digni existimati sint, atque ad statum et stabilitatem, et tranquillitatem ac requiem per magnos labores ac sudores multa post tempora devenierint, nullo amplius cribro agitati, neque fluctuantes in caducis ac vanis cogitationibus. In quo majores ac meliores sunt mundo, eo quod intellectus eorum, et cogitatio animæ in Christi pace, atque in dilectione Spiritus versetur, sicut Dominus de hisce sermonem habens, dixit: *Eos transiisse ex morte in vitam* ⁵⁷. Non igitur in figuris aut formis exterioribus diversitas Christianorum consistit. quemadmodum in hoc existimant multi consistere diversitatem ac differentiam inter eos, in superficie ac figuris. Quippe quod tales mente atque cogitatione similes sunt mundo, ac commotione et instabilitate cogitationum, incredulitate, confusione, et perturbatione ac metu, ut cæteri omnes homines, laborent. Et hi quidem superficie tenus ac opinione et externo quodam recte facto, a mundo differunt: sed corde atque animo terrenis laqueis impediti sunt, requiem divinam et cœlestem pacem Spiritus in corde non possidentes, eo quod non petierint a Deo, nec iis se crediderint dignos reputatum iri.

V. Per mentis enim renovationem, et cogitationum tranquillitatem, et dilectionem Domini, et amorem cœlestem, omnis nova creatura Christianorum ab hominibus hujus mundi discrepat. Propterea enim adventus Domini contigit, ut hisce spiritualibus bonis dignaretur vere in se credentes. Gloria enim Christianorum et pulchritudo, et divitiæ cœlestes ineffabiles sunt, et magno labore ac sudore, tentationibus et certaminibus multis acquisitæ. Quod totum gratiæ divinæ ascribendum. Si enim terreni regis aspectus ab omnibus hominibus

desideratur, et omnis, qui in urbe regis diversatur, desiderat ad minimum pulchritudinem ejus videre, aut elegantiam **24** vestimentorum, aut purpuræ splendorem, variarum margaritarum nitorem, diadematis decorem, atque præstantiam eorum, quæ ad majestatem ejus pertinent; nisi quod spirituales isthæc contemnant, quia aliam gloriam cœlestem incorpoream experti, alia ineffabili pulchritudine sauciati, aliarumque divitiarum participes sunt facti, et secundum internum hominem, alium spiritum consecuti sunt. Quoniam igitur hujus mundi homines, qui spiritum mundi possident, magno desiderio tenentur terreni regis contemplandi, saltem cum omni ornatu et gloria ejus: quanto enim in iis quæ videntur, conditio ejus major est quam omnium hominum, tanto gloriosius, tanto optabilius ab omnibus habetur vel tantum vidisse, et unusquisque apud se dicit: *Utinam quis mihi illam gloriam, decorem ac splendorem concedat!* prædicans eum beatum, similem alioqui sui, terrenum, iisdemque affectionibus obnoxium atque mortalem, propter momentaneum vero ornatum et gloriam desiderabilem.

VI. Si igitur, inquam, carnales homines desiderant tantopere gloriam terreni regis, quanto magis hi, in quos instillavit gutta Spiritus vitæ, qui est divinitatis; et quorum cor vulneravit amore divino erga cœlestem regem Christum, devincti sunt pulchritudine illa et gloria ineffabili, et decore incorruptibili et incomprehensibilibus divitiis veri et æterni regis Christi, cujus voto et desiderio capti tenentur, toti omnino ad eum conversi, atque desiderant consequi inenarrabilia illa bona, quæ per Spiritum intuentur; quorum gratia omnia, quæ sunt super terram pulchra, et ornatum, et gloriam, et honorem, et divitias regum ac principum nihili ducunt: divina enim pulchritudine sauciati sunt, et vita immortalitatis cœlestis in illorum animis instillavit. Quocirca illam dilectionem cœlestis regis exoptant, illumque solum ob oculos in omnibus desideriis habentes, seipsos omni mundana dilectione per eum exsolvunt, et recedunt ab omni vinculo terreno, ut possint illud desiderium solum semper in cordibus suis possidere neque aliud cum illo commiscere. Pauci vero sunt admodum qui bono initio bonum finem procurent, et ad finem perveniant absque lapsu, dilectionem soli Deo habentes, et seipsos ab omnibus solventes. Multi enim compunguntur, et multi gratiæ cœlestis participes fiunt, et cœlesti amore vulnerati sunt, sed per quotidianas pugnas et certamina, et labores, et tentationes varias maligni non sustinentes, variis et diversis mundanis cupiditatibus agitati, quia voluntatem quisque habet diligendi aliquid ex hoc mundo, et non solvendi se omnino ab ejus dilectione, manserunt et submersi sunt in mundi abyso, ob propriæ voluntatis ve-

Α ανθρώποις τυγχάνει, καὶ πᾶς τις ἐπιδημῶν ἐν πόλει βασιλείῳ, ἐπιθυμεῖ καὶ μόνον θεάσασθαι τὸ κάλλος αὐτοῦ, ἢ τὴν ὡραιότητα τῶν ἐνδυμάτων, ἢ τῆς πορφύρας τὴν δόξαν, τῶν ποικίλων μαργαριτῶν τὸ κάλλος, τοῦ διαδήματος τὴν εὐπρέπειαν, τῶν σὺν αὐτῷ ἁξιωμάτων τὴν τιμιότητα· ἐκτὸς εἰ μὴ οἱ πνευματικοὶ ἐξουθενοῦσιν αὐτά, διὰ τὸ ἄλλης δόξης ἐπουρανίου καὶ ἁσωμάτου πεπειρᾶσθαι, καὶ ἄλλῳ κάλλει ἀρρήτῳ τετρώσθαι, καὶ ἄλλου πλοῦτου κεκοινωνηκέναι, καὶ τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ ἔσεσθαι, καὶ ἄλλου πνεύματος μετέχειν. Ἐπεὶ οὖν τοῦ κόσμου τούτου ἄνθρωποι, οἱ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἔχοντες, ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ εἰσὶ τοῦ τὸν ἐπίγειον βασιλέα θεάσασθαι, μόνον σὺν πάσῃ τῇ εὐπρεπείᾳ καὶ δόξῃ αὐτοῦ· ὅσον γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις πολλῶ μείζων ἢ μερίς αὐτοῦ ἐστὶ παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, οὕτως ἐνδοξον, οὕτως ἐπιθυμητὸν ὑπὸ πάντων, καὶ τῷ θεαθῆναι μόνον· καὶ ἕκαστος ἐν ἑαυτῷ λέγει· Εἴθε τις ἔδωκέ μοι ἐκείνην τὴν δόξαν, καὶ τὴν εὐπρέπειαν, καὶ τὴν ὡραιότητα, μακαρίζων ἐκεῖνον τὸν ὁμοιον αὐτοῦ γένον, καὶ ὁμοιοπαθῆ καὶ θνητὸν ὄντα, διὰ δὲ τὴν πρόσκαιρον εὐπρέπειαν, καὶ δόξαν, ἐπιθυμητόν.

Ζ'. Εἰ οὖν οὕτως οἱ σαρκικοὶ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦσι τῆς δόξης τοῦ γήινου βασιλέως, πόσῳ μᾶλλον οἷς ἐνέσταξεν ἐκείνη ἡ βάνις τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς τῆς θεότητος, καὶ ἔτρωσε τὴν καρδίαν αὐτῶν ἔρωτι θείῳ, πρὸς τὸν ἐπουράνιον βασιλέα Χριστόν, εἰς ἐκεῖνο τὸ κάλλος δέδενται καὶ τὴν ἀνεκλάλητον δόξαν καὶ ἄφθαρτον εὐπρέπειαν, καὶ τὸν ἀνενόητον πλοῦτον τοῦ ἀληθινοῦ καὶ αἰωνίου βασιλέως Χριστοῦ, οὗ τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῷ πόθῳ αἰχμαλωτίζονται, ὅλοι ἐξ ὅλου πρὸς αὐτὸν τυγχάνοντες, καὶ ἐπιθυμοῦσι τυχεῖν ἐκείνων ὧν ἐνοπτρίζονται διὰ τοῦ Πνεύματος ἀλαλήτων ἀγαθῶν, οὗ ἕνεκεν πάντα τὰ ἐπὶ γῆς κάλλη καὶ εὐπρεπείας, καὶ δόξας, καὶ τιμὰς, καὶ πλοῦτον βασιλέων καὶ ἀρχόντων ἐξουθενοῦσι· θείῳ γὰρ κάλλει ἐτρώθησαν, καὶ ζωὴ ἀθανασίας οὐρανίου ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐνέσταξε. Διὸ καὶ εἰς ἐκείνην τὴν ἀγάπην τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως ἐπιποθοῦσι, καὶ αὐτὸν μόνον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ ἔχοντες δι' αὐτοῦ πάσης ἀγάπης κόσμου λύουσιν ἑαυτοὺς, καὶ ἀναχωροῦσι παντὸς γήινου δεσμοῦ, ἵνα δυνηθῶσιν ἐκεῖνον μόνον τὸν πόθον ἐν ταῖς ἑαυτῶν καρδίαις ἔχειν πάντοτε [(1), καὶ μηδὲν ἕτερον σὺν ἐκείνῳ μιγνύειν· ὀλίγοι δὲ εἰσὶ πάνυ οἱ τῇ ἀγαθῇ ἀρχῇ τέλος ἀγαθὸν πορισάμενοι, καὶ διεξερχόμενοι, ἕως τέλους ἅπτωτοι, τὴν μίαν ἀγάπην πρὸς μόνον τὸν Θεὸν ἔχοντες, καὶ πάντων ἑαυτοὺς λελυκότες. Πολλοὶ γὰρ καταλύσσονται, καὶ πολλοὶ χάριτος οὐρανίου μέτοχοι γίνονται, καὶ ἔρωτι οὐρανίῳ τιτρώσκονται, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν μέσῳ ἀγῶνας καὶ ἀθλήσεις καὶ πόνους καὶ πειρασμοὺς διαφόρους τοῦ πονηροῦ μὴ ὑπομένοντες, ἐν ποικίλαις καὶ διαφόροις ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς τρεπόμενοι, διὰ τὸ θέλημα ἔχειν ἕκαστον τοῦ ἀγαπήσαι τι τοῦ κόσμου τούτου, καὶ μὴ λελυκέναι πάντοθεν τὴν ἀγάπην αὐ-

(1) Uncis inclusa supplentur ex cod. ms. Græc. n. 16 Bibliothecæ Berolinensis.

τοῦ, ἀπέμειναν καὶ ἐδυθίσθησαν ἐν τῷ τοῦ κόσμου A
 βυθῷ, διὰ τοῦ ἰδίου θελήματος ἀνανδρίαν, καὶ χαύ-
 νωσιν, ἢ δειλίαν, ἢ δι' ἀγάπην τινὰ γήινον. Οἱ γὰρ
 ἐξ ἀληθείας διεξέλθουσιν ἕως τέλους ἐν ἀγαθῇ διαγωγῇ
 βουλόμενοι ἄλλον ἔρωτα καὶ ἄλλην ἀγάπην σὺν ἐκεί-
 νῃ τῇ ἐπουρανίῳ παραδέξασθαι ἐκουσίως καὶ μίξαι
 οὐκ ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ ἐμποδισθῶσι τῶν πνευματι-
 κῶν, καὶ στραφῶσιν εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ τέλος ἐκπέ-
 σωσι τῆς ζωῆς. Ὡς περ γὰρ μεγάλα καὶ ἀλλάγητα
 καὶ ἀνεκδιήγητα ἐπηγγελμένα παρὰ Θεοῦ τυγχάνει, οὕτω
 πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ πόνου καὶ ἀγῶνων μεγάλων
 χρεῖα καὶ πολλῆς δοκιμασίας. Οὐ γὰρ τι μικρὸν τυγ-
 χάνει, ἃ ἐλπίζει ἀγαθὰ λαβεῖν ὁ ἄνθρωπος βασιλείας
 οὐρανῶν ἐπιθυμῶν· συμβασιλεύσαι Χριστῷ εἰς τοὺς
 ἀπεράντους αἰῶνας βούλει, καὶ τοὺς ἀγῶνας καὶ πόνους
 καὶ πειρασμοὺς τοῦ ὀλίγου χρόνου τῆς ζωῆς ταύτης B
 καταδέξασθαι προθύμως ἕως θανάτου οὐ καταδέχη; τοῦ
 Κυρίου βοῶντος· Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν,
 ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυ-
 ρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν χαίρων, καὶ ἀκολου-
 θεῖτω μοι. Καὶ πάλιν· Ἐάν μὴ τις μισήσῃ
 πατέρα, μητέρα, γυναῖκα, τέκνα, ἀδελφούς,
 ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐ
 δύναται μοι εἶναι μαθητής· οἱ πλείστοι δὲ τῶν
 ἀνθρώπων βασιλείας μὲν ἐπιτυχεῖν βούλονται, καὶ τὴν
 αἰώνιον ζωὴν κληρονομήσαι θέλουσι, ζῆν δὲ ἐν τοῖς
 τῆδε αἰῶσι θελήμασι, καὶ αὐτοῖς ἐξακολουθεῖν οὐκ
 ἀπαντῶνται, μᾶλλον δὲ τῷ σπεύρουσι τὰ μάταια (16),
 καὶ μὴ ἀπαρνούμενοι ἑαυτοὺς βούλονται τὴν αἰώνιον
 κληρονομήσαι ζωὴν, ὅπερ ἐστὶν ἀδύνατον.

Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Κυρίου ἀληθὴς τυγχάνει. Οὗτοι C
 γὰρ ἄπρωτοι διεξέρχονται, οἱ κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ
 Κυρίου ἀρνησάμενοι ὅλοι ἐξ ὅλου ἑαυτοὺς, καὶ πάσας
 τὰς τοῦ κόσμου ἐπιθυμίας καὶ δεσμοὺς καὶ μετεω-
 ρισμοὺς καὶ ἡδονὰς καὶ ἀσχολίας βδελυζάμενοι, καὶ
 αὐτὸν μόνον πρό ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ τὰς ἐντολὰς
 αὐτοῦ ποιεῖν ἐπιθυμοῦντες, ὥστε ἰδίῳ θελήματι
 ἀποστρέφεται ἕκαστος, τῆς βασιλείας τὸ ἐξ ἀληθείας
 μὴ θελῆσαι λαβεῖν καὶ ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν, καὶ
 ἀγαπᾶν τι σὺν ἐκείνῃ τῇ ἀγάπῃ, τῷ ἡδεσθαί τισι
 τοῦ αἰῶνος τούτου ἡδοναῖς ἢ ἐπιθυμίαις, καὶ τῷ μὴ
 ὅλην τὴν ἀγάπην, ὅσον ἐν προαιρέσει καὶ θελήματι
 δυνατόν, πρὸς Κύριον ἔχειν. Ἐξ ἐνὸς δὲ ὑποδείγμα-
 τος συννόησόν μοι πάντα. Διακρίνων μὲν ἐνίοτε
 διακρίνει ἕκαστος καὶ οἶδεν, ὅτι ἀτοπὸν ἐστίν, ὃ
 θέλει ποιῆσαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀγαπᾷ καὶ οὐκ ἀρνεῖται,
 ἡττηται αὐτῷ. Πρότερον γὰρ ἔσω ἐν τῇ καρδίᾳ ὁ D
 πόλεμος γίνεται, καὶ ὁ ἀγὼν, καὶ τὸ στάθμιον, καὶ
 ἡ ῥοπή, καὶ τὸ ζύγιον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καὶ
 τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου, καὶ τότε προσέρχεται, καὶ
 διακρίνει ἕκαστος, εἰ τύχῃ εἰς μάχην καὶ διαπλη-
 κτισμὸν πρὸς τὸν ἀδελφόν, λέγων ἐν ἑαυτῷ· Εἰπω;
 λαλήσω; ἀλλὰ μὴ λαλήσω; μνημονεύων μὲν καὶ τοῦ

cordiam, et imbecillitatem, et timiditatem, aut
 ob terrestrem quamdam dilectionem. Qui enim in
 veritate ad finem pervenire volunt in bona conver-
 satione, alium amorem aut aliam dilectionem cum
 illa cœlesti dilectione admittere libenter et ad-
 miscere non debent, ne impediantur a spiritua-
 libus, et convertantur retrorsum, et demum a vita
 sua excident. Sicut enim magna, et ineffabilia, et
 inenarrabilia promissa apud Deum inveniuntur;
 ita fide, et spe et laboribus et pugnis magnis opus
 est et multa probatione. Non enim parvum aliquid
 sunt bona quæ sperat homo accipere, quando
 regnum cœlorum affectat: regnare cum Christo
 in infinita sæcula cupis, et pugnās et labores et
 tentationes brevis temporis hujus vitæ sustinere
 viriliter usque ad mortem non suscipis? Dicente
 Domino: *Si quis vult venire post me, abneget semet-*
ipsum, et tollat crucem suam quotidie gaudens, et
*sequatur me*⁵⁸; et rursum: *Si quis non oderit pa-*
trēm, matrem, uxorem, filias, fratres, sorores, ad-
huc autem et animam suam, non potest meus esse
*discipulus*⁵⁹. Plerique homines regnum adipisci vo-
 lunt, et æternam vitam accipere cupiunt; vivere
 autem in propriis suis voluntatibus, et illis ob-
 temperare non recusant, magis autem similes facti
 huic qui vana seminat, neque abnegantes semet-
 ipsos volunt æternam vitam accipere; quod impos-
 sibile est.

Sermo enim Domini verus invenitur. Nam illi
 lapsu perveniunt, qui secundum Domini man-
 datum abnegant toti seipsos, et omnia mundi cu-
 piditates, vincula, superbias, voluptates et impe-
 dimenta abjiciant, et illum solum quæ oculis
 habent, et illius mandata servare cupiunt, ita ut
 quisque propria voluntate avertatur, regnum nolle
 in veritate obtinere et seipsum abnegare, et
 diligere aliquid cum illa dilectione, gaudendo in
 aliquibus sæculi hujus voluptatibus et cupidita-
 tibus, et non habendo in Dominum totam dile-
 ctionem, quantum intentioni, et voluntati possibile
 est. Ex uno exemplo mihi intellige omnia. Judi-
 cando judicat quisque et nescit indecorum esse
 quod facere vult; sed quando diligit et non recu-
 sat, hoc vincitur. Primum enim in corde intus
 bellum fit, et pugna, et libratio, ponderatioque
 dilectionem Dei inter ei dilectionem mundi; tunc
 accedit quisque et judicat, si forte agatur de
 rixa et iracundia contra fratrem: dicam, aut non
 dicam? loquar, aut non loquar? memor quidem
 Dei, sed propriam gloriam procurans, et non
 seipsum abnegans, verum si paulo prævaluerit

⁵⁸ Matth. xvi, 24. ⁵⁹ Luc. xiv, 26.

VARIAE LECTIONES.

(16) Locus certe mutilus; post μάταια nullum in codice interpunctionis signum.

dilectio et pondus mundi in cordis libra, statim progreditur pravus sermo usque ad labia. Deinde tanquam sagittas dirigens mens intus proximum telis impetit per linguam, jaciens tela sermonum contumeliosorum in voluntate spontanea, suamet gloriam procurans. Deinde multis ita telis proximum impetens per contumeliosos sermones, usquedum et in decursu crescat peccatum ad læsiones aliquando et vulnera, in corpore multas belli partes exercet, quandoque usque ad mortem; sic necis auctor efficitur hominis pravi cupiditas, vide, unde exorta sit, et qualem habuerit finem dilectio mundanæ gloriæ pondere prævalens in cordis libra et propria voluntate. Quoniam enim aliquis seipsum non abnegavit, et aliquid e mundo dilexit, illa omnia flagitia eveniunt. Ita esse arbitrare in quocunque peccato et consuetudine mala, cum blanditur malitia et voluntatem mentis in inat ad mundanas cupiditates et illecebras et voluptates carnis. Ita omne malitiæ opus exercetur, ita impuditiæ et furtum, ita avaritia et pigritia, ita auri cupiditas et vana gloria, ita invidia et ambitio, et quodcunque est malitiæ opus. Aliquando opera quæ bona videntur ad gloriam et laudem hominum perficiuntur, quæ apud Deum similia sunt injustitiæ, furto et aliis peccatis. Deus enim dicit: *Dispersit ossa eorum qui hominibus placent*⁶⁰; ita ut per ea quæ bona videntur malignus minister diligens apparere velit, varius enim est et mendax in cupiditatibus mundi. Nam per dilectionem quamdam terrestrem et carnalem, in qua vincitur homo propria voluntate, allicitur malitia, ut fiat illi vinculum insolubile et sarcina gravis, immergens et suffocans eum in sæculo nequitiae, neque sinens assurgere, et ad Deum redire; quoniam, quidquid e mundo aliquis dilexerit, illius mentem opprimit et obtinet, neque assurgere sinit. In hac enim libratione et ponderatione quæ per libram malitiæ fit, penditur et probatur omne hominum genus, Christianorum nempe in urbibus degentium, aut in montibus, aut in monasteriis, aut in agris, aut in desertis locis, quia voluntate propria seductus homo diligit aliquid et quovis modo vineta est ejus dilectio, et non est tota in Deum; hic enim, verbi gratia, dilexit opes, alius aurum et argentum, alius disertam mundi sapientiam ob gloriam hominum, alius dilexit potentiam, alius laudem et honores hominum, alius iram et violentiam. Nam permittendo se prompte passioni hanc diligit, alius inutiles eventus, alius invidiam, alius omni die superbit et lætatur, alius inanibus rationibus illuditur, alius tanquam legis magister haberi diligit, ob hominum gloriam, alius socordia et incuria gaudet, alius vestibus et pannis detinetur, alius curis terrestribus se dat, alius somnum et sermonis lepo-

Α Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν δόξαν περιποιούμενος, καὶ μὴ ἑαυτὸν ἀρνούμενος. Ἀλλ' ἰὰν ὀλίγον καταβαρῇ ἡ ἀγάπη τοῦ κόσμου καὶ ἡ ῥοπή ἐν τῷ τῆς καρδίας ζυγίῳ, εὐθὺς προέρχεται ὁ πονηρὸς λόγος μέχρι τῶν χειλέων. Εἴτα ὥσπερ βέλη ἐντείνων ὁ νοῦς ἐνδοθεν τοξεύει τὸν πλησίον διὰ γλώττης, πέμπων βέλη λόγων ἀπρεπῶν ἐν θελήματι ἐκουσίῳ, τὴν ἑαυτοῦ δόξαν περιποιούμενος. Εἴτα τοξεύων ἐπὶ πολὺ τὸν πλησίον διὰ λόγων ἀπρεπῶν, ἕως οὗ καὶ ἐν τοῖς μέλεσι διαχυθῇ τὸ ἀμάρτημα εἰς συμπληγάδας ἐνίοτε καὶ τραύματα, διὰ τοῦ σώματος ἄλλα τὰ μέλη πολεμοῦντα ἀπεργάζεται, ἐνίοτε καὶ ἕως φόνου, θανάτου ἀπαρτίζεται τὸ τοῦ πονηροῦ ἐπιθύμημα. Ἴδε, πόθεν ἤρξατο, καὶ ποῖον ἔσχε τὸ τέλος ἀγάπη δόξης κοσμικῆς βαρυθεῖσα (1) τῇ ῥοπῇ τοῦ τῆς καρδίας ζυγοῦ ἐξ ἰδίου θελήματος. Διὰ γὰρ τὸ μὴ ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν, καὶ ἀγαπᾶν τι τοῦ κόσμου, ἐκεῖνα ὅλα τὰ ἀτοπήματα γίγνεται. Οὕτως νόει μοι καὶ εἰς ἕκαστον ἀμάρτημα καὶ ἐπιτηδεύμα φαῦλον τῆς κακίας κολακευούσης, καὶ προτρεπομένης τὸ θέλημα τοῦ νοῦς καὶ ἐπιθυμίαις κοσμικαῖς καὶ ἀπάτῃ καὶ ἡδονῇ σαρκός. Οὕτω πᾶν πρᾶγμα κακίας ἀπαρτίζεται (2), οὕτω μοιχεία καὶ κλοπῇ, οὕτω πλεονεξία καὶ μέθη οὕτω φιλαργυρία καὶ κενοδοξία, οὕτω ζῆλος καὶ φιλαρχία καὶ πᾶν ὅτιοῦν ἐστὶ τῆς κακίας ἐπιτηδεύμα. Ἐνίοτε καλὰ δοκοῦντα ἐπιτηδεύματα διὰ δόξαν καὶ ἑπαινον ἀνθρώπων ἐπιτελεῖται, ὥστε ἐστὶ παρὰ Θεῷ ἵνα ἀδικίας καὶ κλοπῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀμαρτημάτων. Ὁ Θεὸς γὰρ φησιν· Ἐσκόρπισεν ὁ σὺν ἄνθρωπαρέσχων· ὥστε διὰ τῶν δοκούντων καλῶν ὁ πονηρὸς ὑπηρετεῖσθαι βούλεται. Πολυποῖκιλος γὰρ ἐστὶ καὶ ἀπατηλὸς ἐν ἐπιθυμίαις κόσμου. Διὰ γὰρ ἀγάπην τινὰ γήινην (3) καὶ σαρκικὴν, εἰς ἣν δεσμεῖται ἄνθρωπος θελήματι ἰδίῳ, δελεάζεται ὑπὸ τῆς κακίας, ὅπως γίνεται αὐτῷ ἄλυσις καὶ δεσμός καὶ φορτίον βαρὺ, καταβυθίζον καὶ πνίγον ἐν τῷ αἰῶνι τῆς πονηρίας, μὴ συγχωροῦν ἀνακύψαι, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἀπελθεῖν. Ἐπειδὴ ὅπερ τις ἠγάπησε τοῦ κόσμου, καταβαρεῖ τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ κατακρατεῖ (4), καὶ οὐκ ἔξ ἀνακύψαι. Εἰς τοῦτο γὰρ τὸ στάθμιον καὶ τὴν ῥοπήν καὶ τὸ τῆς κακίας ζύγιον κρέμαται, καὶ δοκιμάζεται νῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ἥτοι Χριστιανῶν τῶν ἐν πόλεσιν οἰκούντων, ἢ ἐν ὄρεσιν, ἢ ἐν μοναῖς, ἢ ἐν ἀγροῖς, ἢ ἐν ἐρήμοις τόποις, ὅτι θελήματι ἰδίῳ δελεαζόμενος ὁ ἄνθρωπος ἀγαπᾶ τι καὶ ὅπουδῆποτε δέδεται αὐτοῦ ἡ ἀγάπη, καὶ οὐκ ἔστιν ὅλη πρὸς τὸν Θεόν· ἠγάπησε γὰρ τις, εἰ τύχοι κτήματα, ἄλλος χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ἄλλος σοφίαν λογίαν κόσμου διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος ἠγάπησιν ἀρχὴν ἄλλος δόξαν καὶ τιμὰς ἀνθρώπων, ἄλλος ὀργὴν καὶ μῆνιν· διὰ γὰρ τὸ ταχέως ἑαυτὸν ἐπιδιδόναι τῷ πάθει ἀγαπᾶ αὐτό· ἄλλος ἀκαίρους συντυχίας, ἄλλος ζῆλον, ἄλλος πᾶσαν ἡμέραν μενεωρίζεται καὶ ἡδεταί, ἄλλος ἀργοῖς λογισμοῖς ἀπατᾶται, ἄλλος ὡς νομοδιδάσκαλος εἶναι

⁶⁰ Psal. LI, 6.

VARIE LECTIONES.

(1) Sic cod. (2) Cod. ἀπαρτίζεται. (3) Sic cod. (4) Cod. κατακρατεῖ.

ἀγαπᾷ διὰ δόξαν ἀνθρώπων, ἄλλος χαυνώσκει καὶ ἀμελεία ἡδεται, ἄλλος ματίοις καὶ ῥάκεσι δέδεται, ἄλλος μερίμναις γηϊναῖς ἑαυτὸν δίδωσιν, ἄλλος ὕπνον καὶ εὐτραπελίαν ἢ αἰσχρολογίαν ἀγαπᾷ· καὶ μικρῷ γάρ τις καὶ μεγάλῳ δεσμούμενος τοῦ κόσμου, ἐκείνῳ κατέχεται καὶ οὐκ εἴται ἀνακύψαι. Πρὸς ὃ γάρ τις πάθος οὐ πολεμεῖ γενναίως, ἐκεῖνο ἀγαπᾷ, κάκεινο κρατεῖ αὐτόν, καὶ βαρύνει, καὶ γίνεται αὐτῷ ἐμπόδιον καὶ ἄλυσις, τοῦ μὴ τὸν νοῦν αὐτοῦ ἀπέναι πρὸς τὸν Θεόν, καὶ εὐαρεστῆσαι αὐτῷ, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσαντα χρησιμεύσαι τῇ βασιλείᾳ, καὶ ζωῆς αἰωνίου τυχεῖν· ψυχὴ γὰρ ἡ ἀληθῶς πρὸς Κύριον τὴν ὁρμὴν ἔχουσα ὅλη ἐξ ὅλου τὴν ἀγάπην αὐτῆς πρὸς αὐτὸν ἔλκει (5), καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον ἐκ προαιρέσεως, ὅση δύναμις, δεσμεῖται, κάκειθεν τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος προσκτάται, καὶ ἑαυτὴν ἀρνεῖται, καὶ τοῖς θελήμασι τοῦ νοῦς αὐτῆς οὐκ ἀκολουθεῖ, ὅτι δολίως πορεύεται μεθ' ἡμῶν διὰ τὸ συνὸν καὶ δελεάζον κακόν, ἀλλὰ τῷ τοῦ Κυρίου λόγῳ ὀλοτελῶς ἑαυτὴν ἐκδίδωσι, καὶ παντὸς φαινομένου δεσμοῦ λύει ἑαυτὴν, ὅσον ἐκ θελήματος δυνατόν, καὶ τῷ Κυρίῳ ἐξ ὅλου ἑαυτὴν δίδωσι, καὶ οὕτω διεξελθεῖν εὐχερῶς θυνήσεται τοὺς ἀγῶνας καὶ πόνους καὶ θλίψεις. Ὅπου γὰρ ἀγαπᾶται, ἐκεῖθεν βοηθεῖται, κάκειθεν βαρεῖται· ἐάν τι τοῦ κόσμου ἀγαπᾷ, αὐτὸ ἐκεῖνο γίνεται αὐτῷ φορτίον καὶ δεσμοὶ καθέλκοντες κάτω, καὶ μὴ συγχωροῦντες ἄνω πρὸς Θεὸν ἀνελθεῖν. Ἐάν δὲ τὸν Κύριον καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἀγαπᾷ, ἐκεῖθεν βοηθεῖται κάκειθεν κουφίζεται, καὶ εὐκολα αὐτῷ πάντα γίνεται τὰ τοῦ Κυρίου παραγγέλματα τῷ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἀποσώζειν ὀλοκλήρως, καὶ βαρεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν, μᾶλλον δὲ καὶ κουφίζει καὶ ἐλαφρύνει πάντα πόλεμον καὶ πάσαν θλίψιν, καὶ διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὸν κόσμον διακόπτει, καὶ τὰς δυνάμεις τῆς κακίας, τὰς ἐν αὐτῷ παγιθευούσας τὴν ψυχὴν, καὶ βρόχοις ἐπιθυμιῶν παντοδαπῶν ἐν τῷ τοῦ κόσμου βυθῷ καταδεσμούσας, καὶ οὕτως ἐξελησθαι (6) ἐξ αὐτῶν διὰ τῆς ἰδίας πίστεως καὶ σπουδῆς πολλῆς, καὶ διὰ τῆς ἁνωθεν βοηθείας, ἐνθα ἡγάπησε, τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀξιούται, ἣν ἰδίῳ θελήματι ἀγαπήσας ἐξ ἀληθείας, καὶ ὑπὸ τοῦ Κυρίου βοηθηθεὶς, τῆς αἰωνίου ζωῆς οὐκ ἐκπίπτει. Ἵνα δὲ ἀπὸ πραγμάτων φανερῶν ἀποδείξωμεν, πῶς θελήματι ἰδίῳ πολλοὶ ἀπολλύνται, καὶ ἐν θαλάσῃ βυθίζονται, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀρπάζονται, ὑπόθου μοί τινα οἶκον ἐμπίπρασθαι πυρὶ, καὶ ὃς μὲν σῶσαι ἑαυτὸν βουλόμενος, αἰσθηθεὶς τοῦ ἐμπρησμοῦ, γυμνὸς ἔφυγε, καταλιπὼν πάντα, καὶ ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν μόνον περιποιήσασθαι βουλευθεὶς διεσώθη. Ἄλλος δὲ βουλόμενος λαβεῖν τινα τοῦ οἴκου σκεύη ἢ ἄλλα τινὰ εἰσῆλθεν ἄραι, καὶ ὡς ἔλαβε, κατεκυρίευσεν τὸ πῦρ τοῦ οἴκου, καὶ συνέλαβεν αὐτὸν ἔνδον καὶ κατέκαυσεν. Ὅρα, ὅτι ἰδίῳ θελήματι δι' ἀγάπην, τινὰ πρὸς καιρὸν παρ' ἑαυτὸν ἀγαπήσας, ἐν τῷ πυρὶ ἀπώλετο· ὁμοίως πάλιν ἐν τῇ θαλάσῃ

rem aut obscenitatem diligit, et statim ac aliquis parvo aut magno mundi vinculo detinetur, hoc possidetur nec sinitur assurgere. Passionem enim, contra quam homo non pugnat viriliter, illam diligit; et illa hunc dominatur et opprimit, fit ei impedimentum et catena, ne mentem suam ad Deum dirigat, nec illi complaceat, neque illi soli serviens regnum obtineat et ad vitam æternam perveniat. Anima enim quæ vere ad Dominum dirigitur, tota omnino suam dilectionem in illum contrahit, et illi soli ex intentione, quantum potest, vincitur; et inde gratiæ auxilium acquirit, et seipsam abnegat, et voluntati mentis suæ non obtemperat, quia in nobis per fraudem ambulat perconcomitans et seducens malum; sed verbo Domini perfecte seipsam permittit, et ab omni visibili vinculo se liberat, quantum ex voluntate possibile est, et Domino totam omnino semelipsam dat, et ita pertransire feliciter poterit pugnas, labores et ærumnas. Ubi enim diligitur, inde auxilium venit et inde pondus venit si quid e mundo diligit homo, hoc ipsum fit illi sarcina ei vincula deorsum demittentia, nec sursum permittentia ad Deum se attollere; sin autem Dominum et ejus mandata diligit, inde auxilium recipit, inde sustinetur, et expedita illi omnia fiunt Domini præcepta ad servandam omnino suam in Dominum dilectionem, et inclinant ad bonum, amplius autem et levius et facilius efficiunt omne bellum et omnem ærumnam, et per virtutem divinam mundum profligaret, et malitiæ vires, quæ in illo animam illaqueant, et cupiditatum retibus multiplicium in mundi abyssu illum devinciunt, et ita liberatus ab eis per suam fidem et magnam fortitudinem, et per cœleste auxilium, ubi dilexit, æterni regni dignus judicatur, quod propria voluntate dilexit in veritate, et a Domino auxilium accipiens, æterna vita non privatur. Ut autem rebus evidentibus ostendere possimus, quomodo propria voluntate multi pereant, et in mare submergantur, et in servitutem trahantur, suppose mihi quamdam domum igne incendi, qui voluerit se salvare, ubi incendium sensit, nudus effugit, omnia relinquens et suæ vitæ solum volens curam habere, salvatus est. Alius vero volens servare aliqua domus suppellectilia aut alia quædam ingressus est ad tollendum ea, et cum apprehendit invasit ignis totam domum, et illum intus detinuit et combussit. Vides ne, quomoda propria voluntate per dilectionem, qui aliqua ad tempus apud se dilexit, in igne perierit? similiter iterum per mare in rupem fluctuum stationem incidentes quidam naufragaverunt; et qui nudus et vestibus exutus in aquas se conjecit se solum salvare volens, et ita fluctibus agitato, et super eos natans, eo quod expeditus admodum sit, lætatus est transiisse

VARLÆ LECTIONES.

amarum æquor, sicque vitæ suæ salutem præstitit. Alius autem, volens aliquid vestimentorum suorum salvare, putavit se posse enatare et transire cum eis, quæ tulit secum, et illa quæ sumpsit illum oppresserunt et immerserunt in maris abyssum, et interiit ob exiguum lucrum, neque vitæ suæ salutem præstitit. Videsne quomodo propria voluntate sua disperierit? Iterum suppose mihi rumorem hostium venire; et hic, statim ac audit, effugit continuo, absque vestibus et nudus evadens; alius autem credere nolens, appropinquare hostes, aut volens aliquid servare e rebus suis, et auferre secum, moratus est fugam. Et intrantes hostes apprehenderunt illum, et captivum abduxerunt in alienigenarum patriam, et illic servire coegerunt. Videsne quomodo propria sua voluntate, ob socordiam, debilitatem et dilectionem aliquam rerum in captivitatem reductus sit? similiter qui non mandatis Domini obediens, nec seipsos abnegantes non solum Dominum diligunt; sed vinculis terrestribus libenter detinentur, quando venerit ignis æternus, sicut inveniuntur captivi virtutem, vincti autem magis in mundi dilectione immergentur; et sub amarum mare nequitiae præcipitantur, et in servitute alienigenarum, id est spiritum nequitiae captivi facti pereunt. Si vero velis dilectionis perfectæ rectitudinem ad Dominum e sanctis et a Deo inspiratis Scripturis ediscere; vide Job, quomodo omnia exuerit, ut ita dicam, quæ possidebat; filios, divitias, animalia, famulos et reliqua quæ habebat; quomodo sic nudatus effugerit et salvaverit seipsum, et ipsam tunicam dimittens et injiciens Satanæ, nihil in sermone blasphemans neque corde neque labiis coram Domino, sed e contra benedixit Dominus. dicens: *Dominus dedit, Dominus abstulit; ut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum* ⁶¹. Etsi putabatur multa possidere, a Domino probatus, patuit nihil possedens nisi solum Deum. Similiter Abraham jussus a Domino egredi e terra, et e familia, et e domo patris sui, continuo, ut ita dicam, omnia exuit, patriam, terram, consanguineos, parentes, et obedivit verbo Domini; deinde interea multis probationibus et tentationibus illi contingentibus, sive quando ejus uxor ablata est, sive quando in terra aliena degens injustitiam passus est, per omnia ostensus est Deum solum super omnia diligere; denique cum per promissionem et post multos annos unicum filium quem multum desideraverat possedit, jussus hunc in sacrificium viriliter per se immolare, exuens seipsum et vere abnegans, ostendit quomodo præter Deum nihil aliud amaverit per unigenit oblationem. Si enim hunc generose exuit, quanto magis, si

εἰς στάσιν τινὲς κλύδωνος περιπεσόντες ἐναυάγησαν· καὶ ὃς μὲν γυμνὸς ἀποδυσάμενος εἰσῆλθεν ἐν τοῖς ὕδασι, ἑαυτὸν μόνον βουλομενος σῶσαι, καὶ οὕτως ὑπὸ τῶν κυμάτων τυπτόμενος, καὶ ἄνωθεν αὐτῶν ἐπικολυμβῶν, διὰ τὸ ἄλυστον αὐτὸν εἶναι, ἠδυνήθη διεξελθεῖν τὴν πικρὰν θάλασσαν, καὶ οὕτως τὴν ψυχὴν αὐτοῦ περιποιήσατο. Ἄλλος δὲ, βουλομενος σῶσαί τι τῶν ἐνδυμάτων αὐτοῦ ἐνόμισε δύνασθαι κολυμβῆσαι καὶ διεξελθεῖν σὺν ἐκείνοις, οἷς ἦρε σὺν ἑαυτῷ, καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα ἅπερ ἔλαβε, κατεδάρησαν αὐτόν, καὶ κατεδάπτισαν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, καὶ ἀπώλετο δι' ὀλίγον κέρδος, μὴ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν περιποιήσας. Ὅρας, ὅτι ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ ἐθανατώθη; πάλιν ὑπόθου μοι ἀκοὴν ἁλλοφύλων ἐρχεσθαι. Καὶ ὃς μὲν ἅμα τῷ (7) ἀκοῦσαι ἔφυγεν εὐθέως, μὴ ἀναβαλλόμενος αὐτὸς γυμνὸς ἐξελθῶν. Ἄλλος δὲ δυσπιστῶν, ὅτι ἐρχονται οἱ ἐχθροί, ἢ θέλων τινὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων, καὶ βουλομενος ἄραι μεθ' ἑαυτοῦ, ἐδράδυνε φυγεῖν. Καὶ ἐπελθόντες οἱ πολέμοι κατέλαβον αὐτόν, καὶ ἠχμαλωτεύσαντο εἰς τὴν τῶν ἁλλοφύλων πατρίδα, κακεὶ δουλεύειν κατηνάγκασαν. Ὅρας, ὅτι τῷ ἰδίῳ θελήματι αὐτοῦ διὰ χάνωσιν καὶ ἀνανδρίαν καὶ ἀγάπην τινὰ πραγμάτων εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἀπηνέχθη; ὁμοίως καὶ οἱ μὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἐξακολουθοῦντες καὶ ἑαυτοὺς ἀρνούμενοι καὶ μόνον τὸν Κύριον ἀγαπῶντες, ἀλλὰ δεσμοῖς γῆϊνοῖς ἐκουσίως δεσμούμενοι, ἐπελθόντος τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου, ὡς εὐρισκόμενοι αἰχμαλῶται ἀρετῶν, συνδεδεμένοι δὲ μᾶλλον ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ κόσμου καταβυθ[ισθ]ήσονται, καὶ ὑπὸ τῆς πικρᾶς θαλάσσης τῆς πονηρίας καταβυθίζονται, καὶ ὑπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἁλλοφύλων, τοῦτ' ἐστὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας αἰχμαλωτιζόμενοι ἀπόλλυνται (8). Εἰ δὲ βούλῃ ἀγάπης (9) ἀπηρτισμένης εὐθύτητα πρὸς Κύριον ἐκ τῶν ἁγίων θεοπνεύστων Γραφῶν καταμαθεῖν, ἴδε τὸν Ἰωβ, πῶς ἀπεδύσατο πάντα, ὥσπερ εἶπεῖν, ἅπερ ἦν κεκτημένος, τέκνα, κτήματα, ζῶα, παῖδας καὶ τὰ λοιπὰ ὑπάρχοντα, πῶς ἀπεκδυσάμενος ἔφυγε, καὶ διέσωσεν ἑαυτόν, καὶ αὐτόν τὸν χιτῶνα ἀφείλετο καὶ ῥίψας τῷ Σατανᾷ, καὶ μήτε ἐν λόγῳ βλασφημήσας μήτε τῇ καρδίᾳ, μήτε τοῖς χεῖλεσι φθεγξάμενος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ τὸν αὐτίκον εὐλόγησε τὸν Κύριον, εἰπὼν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως καὶ ἐγένετο· εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον. Καὶ ἐνομίζετο γὰρ κεκτηθῆναι πολλὰ, δοκιμασθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου, ἐφανερῶς μὴδὲν κεκτημένος ἢ μόνον τὸν Θεόν. Ὅμοίως ὁ Ἀβραάμ κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐξελθεῖν ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς συγγενείας καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εὐθέως, ὥσπερ εἶπεῖν, ἀπεδύσατο πάντα, πατρίδα, γῆν, συγγενεῖς, γονεῖς καὶ ἐξηκολούθησε τῷ λόγῳ τοῦ Κυρίου· εἶτα μετὰ πολλῶν δοκιμασιῶν καὶ πειρασμῶν αὐτῷ γινομένων, τοῦτο μὲν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ λαμβανομέ-

⁶¹ Job. 1, 21.

VARIAE LECTIONES.

(7) Cod. τό. (8) Cod. ἀπόλλωνται. (9) Cod. ἀγάπην.

της, τοῦτο δὲ ἐπὶ ξένης (10) διαίγων, καὶ ἀδικούμενος, καὶ διὰ πάντων ἀποδειχθεὶς, ὅτι Θεὸν μόνον ἀγαπᾷ ὑπὲρ πάντα· ὕστερον ἐπεὶ δι' ἐπαγγελίας καὶ δι' ἐτῶν πολλῶν μονογενῆ υἱὸν κατὰ πολλὴν ἐπιθυμίαν ἐκτήσατο, αἰτήθεις τοῦτον εἰς θυσίαν προθύμως δι' ἑαυτοῦ ἀναφέρειν, ἀποδυσάμενος ἑαυτὸν καὶ ἀληθῶς ἀρνησάμενος· ἀπέδειξε γὰρ, ὅτι παρέκ (11) Θεοῦ ἄλλο τι οὐκ ἠγάπησε διὰ τῆς τοῦ μονογενοῦς προσκομιδῆς. Εἰ γὰρ ἐκεῖνον προθύμως ἀπεδύσατο, πόσω μᾶλλον, εἰ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ὑπάρχοντα ἀκελεύσθη εἶσαι ἢ πέννησιν ὑφ' ἐν διανεῖμαι, ἐτοίμως καὶ προθύμως ἂν ἐποίησεν! Ὅρας ἀγάπης ἀπηρτισμένης ἐκ θελήματος πρὸς Κύριον εὐθύτητα; οὕτως καὶ οἱ τούτων συγληρονόμοι γενέσθαι βουλόμενοι παρέκ (12) Θεοῦ οὐδὲν ὀφείλουσιν ἀγαπῆσαι, ἵνα, ὅταν δοκιμασθῶσι, χρήσιμοι καὶ δοκιμοὶ εὑρεθῶσι, τελειὰν τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς Κύριον ἀποσώζοντες. Οἱ τοιοῦτοι ἕως τέλους διεξελθεῖν τὸν ἀγῶνα δυνήσονται, οἱ ἐκ θελήματος Θεὸν μόνον ἀγαπήσαντες πάντοτε, καὶ πάσης ἀγάπης κόσμου ἑαυτοὺς λελυκότες. Ὀλίγοι δὲ σφόδρα εὐρίσκονται οἱ τοιαύτην ἀγάπην ἀναλαβόντες, καὶ πάσας τὰς τοῦ κόσμου ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας ἀποστρεφόμενοι, καὶ μακροθύμως τὰς ἐπαναστάσεις καὶ πειρασμοὺς τοῦ πονηροῦ ὑπομένοντες· μὴ γὰρ, ἐπειδὴ πολλοὶ ποταμοὺς παρέρχόμενοι παρασύρονται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, οὐκ εἰσὶν οἱ διαπερῶντες τοὺς θαλεροὺς ποταμοὺς τῶν τοῦ κόσμου ἐπιθυμιῶν παντοδαπῶν, καὶ ποικίλων πειρασμῶν τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας; καὶ ἐπειδὴ πολλὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσῃ καλυπτόμενα ὑπὸ τῶν κυμάτων βυθίζεται, οὐκ εἰσὶ διαπερῶντα, καὶ ἐπάνω τῶν κυμάτων διοδεύοντα, καὶ εἰς λιμένα εἰρήνης καταντήσαντα; διὰ τοῦτο πίστεως πολλῆς καὶ μακροθυμίας καὶ ἀγῶνος καὶ ὑπομονῆς καὶ πόνων καὶ πείνης καὶ δίψης εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ὁξύτητος καὶ ἀναιδείας καὶ διακρίσεως καὶ συνέσεως πάντοτε χρεῖα· οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἄνευ καμάτων καὶ ἀγῶνων καὶ ἰδρώτων ἐπιτυχεῖν βασιλείας βούλονται (13)· ὅπερ ἀδύνατόν ἐστι. Ὡς περ οὖν ἐν κόσμῳ ἀπέρχονται τινες ἄνδρες πρὸς τινὰ πλούσιον ἐργάσασθαι εἰς θέρος ἢ εἰς ἕτερον ἔργον, ὅπως πορίσωνται, ἃ χρῆζουσιν ἔχειν εἰς τὴν διατροφὴν αὐτῶν· εἰσὶ δὲ τινες ἐν αὐτοῖς ὀκνηροὶ καὶ ἄργοι, μὴ κάμνοντες δὲ οὕτως, μήτε ἀρμοζόντως ἐργαζόμενοι· αὐτοὶ μὴδὲν κοπιᾶσαντες, μήτε καμώντες εἰς τὸν οἶκον τοῦ πλουσίου, βούλονται τὸν μισθὸν ἐξ ἴσου λαβεῖν τοῖς ἀνδρείως καὶ ὀξέως καὶ ὅλη αὐτῶν καμουσιν ἰσχύϊ, ὡς ἤδη τὸ αὐτῶν ἔργον πεποιηκότες· τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπ' ἀν' ἀναγινώσκωμεν τὰς Γραφάς, πῶς ὁ δεῖνα δίκαιος εὐηρέστησε τῷ Θεῷ, πῶς φίλος καὶ συνόμελος Θεοῦ γέγονε, καὶ πάντες δὲ οἱ πατέρες πῶς φίλοι καὶ κληρονόμοι Θεοῦ γεγόνασι, πόσας θλίψεις ὑπέμειναν, πόσα διὰ τὸν Θεὸν ἔπαθον, πόσα ἠνδραγάθησαν καὶ ἠγωνίσαντο, μακαρίζομεν αὐτοὺς, καὶ τῶν ἴσων αὐτοῖς θωρεῶν καὶ ἀξιωματῶν τυχεῖν βουλόμεθα, καὶ ἐπιθυμοῦμεν προθύμως λαβεῖν

A reliqua omnia quæ possidebat jussus fuisset relinquere, aut privationem in uno experiri, libenter ac genere fecisset. Videsne dilectionis perfectæ ex voluntate ad Dominum rectitudinem? Sic et qui talium participes fieri volunt præter Deum nihil debent diligere, ut, quando probabuntur, utiles et apti inveniantur, perfectam dilectionem suam ad Dominum conservantes. Tales usque ad finem pugnam pertransire poterunt, qui e voluntate Deum solum omnino dilexerunt, et ab omni mundi dilectione se liberaverunt. Pauci autem admodum inveniuntur qui talem dilectionem suscipiunt, et omnes mundi voluptates et cupiditates aversantur, et viriliter impugnationes et tentationes maligni sustinent. B Nonne enim, quoniam multi fluvios transeunt aquis abripiuntur, sunt qui transeunt turbidos fluvios mundanarum cupiditatum tam diversarum variarumque tentationum spirituam nequitiae? et, quoniam multa navigia in mari abscondita fluctibus immerguntur, nonne sunt qui mare pertranseunt, qui in fluctibus procedunt, et in portum pacis deveniunt? Quocirca multa fide et fortitudine, pugna, patientia, laboribus, fame et siti ad bonum, alacritate, perseverantia, judicio et reflexione admodum opus est. Plerique enim homines sine laboribus et pugnis et sudoribus regnum obtinere volunt, quod impossibile est. Ut igitur in mundo exeunt quidam viri ad aliquem divitem, ut laborent ad messem aut ad aliud opus, quo procurabunt quæ sibi necessaria sunt ad suum victum habendum: sunt ex illis C quidam pigri et vecordes, et ita non laborantes, neque conveniens opus exercentes; isti non fatigati neque laborantes in divitis domus gratiam, volunt mercedem æqualem accipere illis qui viriliter, alacriter et omnibus viribus laboraverunt, tanquam illorum opus jam fecissent. Pari modo, quando legimus in Scripturis, quomodo iste justus placuit Deo, quomodo amicus et contubernalis Dei factus est, et omnes patres quomodo amici et participes Dei facti sunt, quantas ærumnas perpessi sunt, quanta propter Deum sustinuerunt, quanta fortitudine luctati sunt et pugnaverunt, illos gratulamur, et æquales illis mercedes et honores obtinere volumus, et cupimus ardenter accipere incluta ista dona, omittentes illorum labores, pugnas, ærumnas D et cruciatus; et illorum honores, et dignitates, quæ a Deo possederunt, ardenter obtinere volumus, labores autem et pugnas eorum non suscipimus. Dico vero tibi hoc omne hominem cupere et velle etiam meretrices, publicanos et homines injustos, facile scilicet sine laboribus et pugnis obtinere regnum; sed propter hoc in medio manent tentationes, et probationes multæ, et ærumnæ, et pugnae, et sudores, ut clare noscantur quinam in veritate,

VARIE LECTIONES.

(10) Sic. cod. (11) Cod. παρέξ. (12) Cod. παρέξ. (13) Cod. βούλωνται.

usque ad mortem progredientes, cum omni intentione et virtute Dominum solum dilexerint, et nihil aliud desiderandum cum illius amore habuerint. Ideo juste in regnum cœlorum ingrediuntur qui seipsos abnegaverunt secundum Domini verbum, et per propriam voluntatem Dominum solum dilexerunt; ideo summis cœlestibus donis ob summam suam dilectionem remunerabuntur. Nam in ærumnis, crucialibus, patientia, et fide latent promissiones, gloria, bonorum cœlestium possessio, tanquam in semine quod in terram jactum est fructus latet, aut in arbore spinis circumdato et inter corruptum et ignobile stercus crescente. Et tunc vestimenti dignitatem, et gloriam, et multiplicem fructum ostendentur habere, ut dicit Apostolus: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum*⁶²; et Dominus: *In patientia vestra possidebitis animas vestras*⁶³; et rursus: *In mundo pressuram habetis*⁶⁴. Labore enim, et patientia, et abstinence et omni circumspectione opus est, et alacritate, et perseverantia in oratione ad Dominum, ut possit homo pertransire terrestrium cupiditates, laqueos et illecebras voluptatum, et mundi tempestates, et malorum spirituum impugnationes devitare, et bene noscere quali vigilantia et impetu fidei et dilectionis sancti cœlestem thesaurum, id est, spiritus virtutem in suis animabus et cœlo possideant; quod est quasi arrhæ regni cœlestis. Nam beatus apostolus Paulus de hoc cœlesti thesauro, id est, gratia Spiritus enarrans, et multitudinem tribulationum exponens, simulque ostendens, quid debeat quisque exinde quærere. Et, quid possidere oporteat, dicit: *Scimus enim quod, si terrenum nostrum domicilium hujus tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex Deo habemus, domicilium non manufactum, æternum in cœlis*⁶⁵.

πνευματων ἐπαναστάσεις διαφυγεῖν, καὶ γινῶναι καλῶς, ἐν ποίᾳ νήψει καὶ γοργότητι πίστεως καὶ ἀγάπης οἱ ἅγιοι τὸν ἐπουράνιον θησαυρόν, τοῦτ' ἐστὶ τὴν τοῦ Πνεύματος δύναμιν ἐν ταῖς ψυχαῖς ἑαυτῶν ἐντεῦθεν ἐκτῆσαντο. Ὅπερ ἐστὶν ἀρράβων τῆς βασιλείας. Ὁ γὰρ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος περὶ τούτου τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ τοῦτ' ἐστὶν τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος διηγούμενος, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν θλίψεων εξαγορεύων, ἅμα δὲ καὶ ὑποδεικνύων, τί ὀφείλει ἕκαστος ζητεῖν ἐντεῦθεν. [Καὶ τί ὀφείλει κτήσασθαι, λέγει· Ὁ ἴδμεν γὰρ ὅτι εἰάν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ Θεοῦ ἔχομεν οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν οὐρανοῖς.]

VII. Contendendum igitur et laborandum omnibus per omnes virtutes, atque credendum, ut deinceps possideant illam domum. Si enim solvatur domus corporis nostri, non habemus aliam domum, ad quam divertat anima, Si tamen, inquit, induti, non nudi reperimur⁶⁶, hoc est, nudi a communione et participatione Spiritus sancti, in qua fidelis anima solum requiescere potest. Propterea enim, qui revera et virtute Christiani sunt, bono sunt animo, et gaudent migrantes e corpore, quia habent domum illam manibus non exstructam, quæ domus est virtus Spiritus sancti in illis habitans. Si igitur

τὰ ἐνδοξα ἐκεῖνα χαρίσματα, ὑπερβαίνοντες αὐτῶν τοὺς πόνους, καὶ ἀγῶνας, καὶ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα, καὶ τὰς μὲν τιμὰς αὐτῶν, καὶ τὰ ἀξιώματα, οἷα ἀπὸ Θεοῦ κέκτηνται, προθύμως λαβεῖν θέλομεν, τοὺς δὲ καμάτων καὶ πόνους καὶ ἀγῶνας αὐτῶν οὐ καταδεχόμεθα. Λέγω δὲ σοι, ὅτι τοῦτο πᾶς τις ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ καὶ θέλει, καὶ πόρνοι καὶ τελῶναι καὶ ἄδικοι ἄνθρωποι, εὐκόλως ἄνευ κόπων καὶ ἀγῶνων τυχεῖν βασιλείας· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐν μέσῳ πειρασμοῖ, καὶ δοκιμασίαι πολλαί, καὶ θλίψεις, καὶ ἀγῶνες, καὶ ἰθρῶτες πρόκεινται, ἵνα φανεροὶ γένωνται, τίνες ἐξ ἀληθείας ἕως θανάτου ἐλθόντες ἐξ ὅλης προαιρέσεως καὶ δυνάμεως τὸν Κύριον μόνον ἠγάπησαν, καὶ οὐδὲν ἕτερον σὺν τῇ πρὸς αὐτὸν ἀγάπῃ περιπόθητον ἔσχον. Διὸ καὶ δικαίως εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰσέρχονται, ἀρνησάμενοι ἑαυτοὺς κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, καὶ παρὰ τὴν ἰδίαν πνοὴν τὸν Κύριον μόνον ἠγαπηκότες· διὸ καὶ ἄχροις δώροις οὐρανίοις τὴν ἄκραν ἀγάπην αὐτῶν ἀμειψθήσονται. Εἰς γὰρ τὰς θλίψεις, καὶ τὰ παθήματα, καὶ ὑπομονὴν, καὶ πίστιν ἐγκεχυρμέναι εἰσὶν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν ἀποκατάστασις, ὥσπερ ἐν τῷ ῥιπτομένῳ σίτῳ εἰς τὴν γῆν ὁ καρπὸς ἡ δένδρῳ ἐπικεντριζομένῳ διὰ σήψεως τίνος καὶ ἀτιμίας διερχομένῳ. Καὶ τότε τοῦ ἐνδύματος τὴν εὐπρέπειαν καὶ τὴν δόξαν καὶ τὸν πολυπλασιάζοντα καρπὸν ἀπεδείχθησαν ἔχειν, ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολος· Διὰ πολλῶν θλίψεων, φησὶ, θυνάμεθα εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ ὁ Κύριος· Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Καὶ πάλιν· Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε. Πόνου γὰρ, καὶ σπουδῆς, καὶ νήψεως, καὶ πολλῆς προσοχῆς χρεῖα, καὶ ὀξύτητος, καὶ ἀναιδεῖας ἐν τῇ πρὸς Κύριον αἰτήσῃ, εἰς τὸ θυνηθῆναι διεξελθεῖν τὰς τῶν γῆινων ἐπιθυμίας, παγίδας, καὶ βρόχους τῶν ἡδονῶν, καὶ καταγίδας (14) τοῦ κόσμου, καὶ τὰς τῶν πονηρῶν

Z'. Ὅφείλει οὖν ἕκαστος ἀγωνίσασθαι, καὶ σπουδάζειν διὰ πασῶν ἀρετῶν, καὶ πιστεῦσαι, ἐντεῦθεν κτήσασθαι τὸν οἶκον ἐκεῖνον. Ἐὰν γὰρ καταλυθῇ ἡμῶν ὁ οἶκος τοῦ σώματος, οὐκ ἔχομεν ἄλλον οἶκον, εἰς ὃν καταλύσει ἡμῶν ἡ ψυχὴ. Εἶγε, φησὶ, καὶ ἐνδυσάμενοι οὐ γυμνοὶ εὐρεθῆσόμεθα, τουτέστιν ἀπὸ τῆς κοινωνίας καὶ ἀνακράσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς ἣν μόνον ἡ πιστὴ ψυχὴ ἀναπαύεσθαι δύναται. Διὰ τοῦτο γὰρ οἱ ὄντες ἐν ἀληθείᾳ καὶ θυνάμει Χριστιανοὶ θαρρόυσι καὶ χαίρουσιν ἐξερχόμενοι τῆς σαρκὸς, ὅτι ἔχουσιν ἐκεῖνον τὸν οἶκον τὸν ἀχειροποίητον, ὃς ἐστὶν οἶκος, ἡ οἰκοῦσα ἐν αὐτοῖς

⁶² Act. xiv, 21. ⁶³ Luc. xxi, 19. ⁶⁴ Joan. xvi, 33. ⁶⁵ II Cor. v, 1. ⁶⁶ ibid. 3.

τοῦ Πνεύματος δυνάμεις. Καὶ καταλυθῆσιν ἡ τοῦ σώματος οἰκία, οὐ φοβοῦνται· ἔχουσι γὰρ τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος οἰκίαν, καὶ τὴν δόξαν ἐκείνην τὴν ἀφθαρτον, ἣτις δόξα ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως οἰκοδομήσει καὶ δοξάσει καὶ τὸν οἶκον τοῦ σώματος, ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος· Ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν. Καὶ πάλιν· Ἰνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν· καὶ ἵνα, φησὶ, καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς.

Η'. Ἀγωνισώμεθα οὖν διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐναρέτου πολιτείας ἐντεῦθεν κτήσασθαι τὸ ἐνδύμα ἐκεῖνο, ἵνα μὴ ἐνδυσάμενοι τὸ σῶμα γυμνοὶ εὐρεθῶμεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ διστάσει ἡμῶν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὴν σάρκα. Ἐκαστος γὰρ ὅσον κατηξιώθη διὰ τῆς πίστεως καὶ σπουδῆς μέτοχος ἁγίου Πνεύματος γενέσθαι, τοσοῦτον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ δοξασθήσεται αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα. Ὁ γὰρ νῦν ἐναπεθυσάρισε ἐνδον ἡ ψυχὴ, τότε ἀποκαλυφθήσεται καὶ φανήσεται ἐξωθεν τοῦ σώματος. Ὡς περ τὰ δένδρα παρεληλυθότα τὸν χειμῶνα ἐπιθαλψάσης δυνάμεως ἀοράτου, ἐκ τε τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀνέμων ἔσωθεν, ἐκφύει καὶ ἐκβάλλει ὥς περ ἐνδύματα φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπούς· ὁμοίως τὰ τοῦ χόρτου ἄνθη ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐνδοθεν ἐκ τῶν κόλπων τῆς γῆς προέρχονται, καὶ σκέπεται καὶ ἀμφιέννυται ἡ γῆ, καὶ ὁ χόρτος ὡς τὰ κρίνα, περὶ ὧν ὁ Κύριος εἶπεν· Ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων. Ταῦτα γὰρ πάντα ὑποδείγματα, καὶ τύποι, καὶ εἰκόνες εἰσὶ τῶν Χριστιανῶν ἐν τῇ ἀναστάσει.

Θ'. Οὕτω πάσαις ταῖς φιλοθέοις ψυχαῖς, τουτέστι τοῖς ἀληθινοῖς Χριστιανοῖς, ἔστι μὴν πρῶτος Ξανθικός, ὁ καλούμενος Ἀπρίλλιος, ὅπερ ἔστιν ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως, καὶ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης ἐνδοθεν ἐξέρχεται δόξα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καλύπτουσα καὶ σκεπάζουσα τὰ σώματα τῶν ἁγίων· ἥν περ δόξαν εἶχον ἐνδον ἐγκεκρυμμένην ἐν ταῖς ψυχαῖς. Ὅπερ γὰρ ἔχει νῦν, αὐτὸ προέρχεται ἐξωθεν τοῦ σώματος τότε. Οὗτος, φημὶ, ὁ μὴν πρῶτός ἐστι τοῖς μηνὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ· οὗτος χάριν προσφέρει πάσῃ τῇ κτίσει· οὗτος ἀμφιέννυσι τὰ γυμνά δένδρα, τὴν γῆν διανοίγων· οὗτος πᾶσι τοῖς ζώοις χάριν προσφέρει, οὗτος τὴν ἰλαρότητα πᾶσι δεικνύει, οὗτός ἐστι τῶν Χριστιανῶν πρῶτος μὲν Ξανθικός, ὃς ἔστι τῆς ἀναστάσεως καιρὸς, ἐν ᾧ δοξασθήσονται τὰ σώματα αὐτῶν, διὰ τοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν ὄντος ἐν αὐτοῖς φωτὸς ἀρρήτου, τουτέστι τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἔσται αὐτοῖς τότε ἐνδύμα, βρώσις, πόσις, ἀγαλλίασις, χαρὰ, εἰρήνη, ἀμφιον, ζωὴ αἰώνιος· πᾶσα γὰρ καλλοπὴ λαμπρότης, καὶ ὡραιότητος οὐρανίου, εἰς αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος γίνεται τότε, ὅπερ ἀπὸ τοῦ νῦν δέξασθαι κατηξιώθησαν.

Ι'. Πῶς τοίνυν ἕκαστος ἡμῶν ὀφείλει πιστεῦσαι,

A destructum fuerit corporis domicilium, non timent: habent enim cœleste Spiritus domicilium, et gloriam illam immarcescibilem, quæ gloria in die resurrectionis ædificabit et glorificabit domum corporis, ut inquit Apostolus: *Is qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit et mortalia corpora nostra propter ipsius Spiritum inhabitantem in nobis*^{67.60}. Et rursum: *Ut et vita Jesu manifestetur in mortali carne nostra*⁶¹. — *Et ut, inquit, absorbeatur mortale quod in nobis est, a vita*⁶².

25 VIII. Certemus igitur per fidem et conversationem in omni virtute, posthac comparare nobis indumentum illud, ne corpore induti nudi deprehendamus, nec sit quod glorificet in illa die nostram carnem, Quantum enim unusquisque per fidem ac studium Spiritus sancti accipere dignus habitus est, tantum in illa die glorificabitur quoque ejus corpus. Quos enim nunc thesauros collegit intus anima, tunc revelabuntur et apparebunt externe in corpore. Quemadmodum arbores, præterita hieme, fovente illa potentia invisibili, quæ a sole et ventis est, extra projiciunt et emittunt tanquam indumenta, folia et flores et fructus: similiter et graminum flores illo tempore ab intimo sinu terræ progrediuntur, et ita tegitur atque decoratur terra, et gramen veluti lilia, de quibus Dominus dixit: *quod neque Salomon in universa gloria sua sic amictus fuerit ut unum ex his*⁶³. Omnia enim hujusmodi exempla sunt typi ac imagines Christianorum in resurrectione.

IX. Propterea omnibus animis Deum diligentibus, hoc est, veris Christianis, primus mensis est Xanthicus, qui dicitur Aprilis, qui quidem est dies resurrectionis, in quo per virtutem solis justitiæ intus exsurgit gloria Spiritus sancti, protegens ac fovens corpora sanctorum: quam gloriam intus habebant absconditam in animis. Quod enim nunc habent, illud emergit tunc extra corpus. Hic, inquam, mensis primus est inter menses anni: hic gaudium affert omni creaturæ; hic vestit nudas arbores, terram aperiens; hic omnibus animalibus gaudium parit, hic omnibus hilaritatem affert, hic est Christianorum primus mensis Xanthicus, qui est tempus resurrectionis, in quo glorificabuntur corpora illorum per lumen, quod ab hoc tempore in illis est arcanum, hoc est, virtutem Spiritus, qui ipsis tunc erit indumentum, cibus, potus, exultatio, lætitia, pax, ornamentum, et vita æterna. Spiritus enim divinitatis, quem ab hoc momento consequi digni habiti sunt, fit tunc in illis omnis pulchritudo splendoris et decoris cœlestis.

X. Quomodo igitur unusquisque nostrum debet cre-

^{67.60} Rom. viii, 11. ⁶¹ II Cor. iv, 10. ⁶² II Cor. v, 4. ⁶³ Matth. vi, 29.

dere et contendere, et in omni virtutis conversatione operam navare, et perseverare in spe ac tolerantia multa, ut nunc dignus censeatur consequi virtutem cœlestem, et gloriam Spiritus sancti in interiore anima, ut tum dissolutis corporibus habeamus, quod teget et vivificet nos. *Si tamen, inquit, induti, non nudi reperiemur* ⁶⁴. Et, *Resuscitabit corpora nostra mortalia per inhabitantem Spiritum ejus in nobis* ⁶⁵. Beatus enim Moses subindicavit nobis typo quodam, per gloriam scilicet Spiritus in facie ejus hærentem, quam nemo defixis oculis contemplari poterat, quomodo in resurrectione justorum, glorificabuntur corpora sanctorum: quam quidem gloriam nunc in interiore homine animæ sanctorum et fidelium dignæ putantur habere. *Nos enim, inquit, omnes, resecta facie, hoc est, interiori homine, gloriam Domini in speculo contemplamur, ad eandem imaginem transformati de gloria in gloriam* ⁶⁶. Itidem: *Moses quadraginta diebus ac quadraginta noctibus, ut scriptum est, panem non comedit, nec aquam bibit* ⁶⁷. Fieri autem non potest, ut corporea natura absque pane tantum temporis vitam transigat, nisi alius cibi spiritualis particeps fiat: quem **26** cibum nunc temporis sanctorum animæ invisibiliter virtute Spiritus sancti consequuntur.

XI. Duobus igitur typis beatus Moses ostendit, quam in resurrectione habituri sint gloriam veri Christiani: gloriam scilicet luminis et delicias intellectuales Spiritus, quibus etiam occulte nunc digni reputantur. Propterea tunc in corpore illorum hæc apparebunt. Quam enim nunc in suis animis gloriam sancti habent, ut prædictum est, illa tum teget et operiet nuda corpora, et ad cœlos rapiet, et tandem corpore et anima in regno cum Domino requiescemus in sæcula. Cum enim Adam Deus conderet, non præparavit ei corporeas alas, ut volatilibus, quippe Spiritus sancti alas ei apparans, hoc est, quas largiturus ei esset in resurrectione, ut ipsum elevarent et abriperent quorum Spiritui placeret: quas alas jam nunc animæ sanctorum habere dignæ habentur, quæ mente ad cœlestes cogitationes subvolant. Christianorum enim mundus alius est, et alia mensa, et alia indumenta, et alia fruitio, alia communicatio, et alius intellectus. Quapropter et præstantiores sunt omnibus hominibus. Hanc autem virtutem intus in animis nunc digni putantur accipere per Spiritum sanctum. Propterea quoque in resurrectione corpora æternis illis Spiritus sancti bonis habebuntur digna, et gloriæ illi permiscebuntur, cujus in hac vita animæ illorum experimentum sumpserunt.

XII. Debet igitur unusquisque nostrum contendere, elaborare et in omni virtutum genere operam adhibere, et credere, et requirere a Domino,

αὐτὸν ἀγωνίσασθαι, καὶ σπουδάσαι ἐν πάσῃ ἐναρέτῃ πολιτείᾳ, καὶ προσδοκῆσαι ἐν ἐλπίδι καὶ ὑπομονῇ πολλῇ, νῦν καταξιοθῆναι τὴν ἐξ οὐρανοῦ δύναμιν λαβεῖν καὶ δοῖαν τοῦ ἁγίου. Πνεύματος ἐντὸς ἐν τῇ ψυχῇ, ἵνα τότε λυομένων τῶν σωμάτων, ἔχωμεν ὁ ἀμφιάσει, καὶ ζωοποιήσῃ ἡμᾶς; Εἰ γε, φησὶν, ἐνδυσόμεθα, οὐ γυμνοὶ εὐρεθῆσόμεθα· καὶ Ζωοποιήσῃ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν. Μωϋσῆς γὰρ ὁ μακάριος ὑπέδειξε τὸν τύπον διὰ τῆς τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐπικειμένης τοῦ Πνεύματος δόξης, εἰς ἣν οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀτενίσαι ἠδύνατο, πῶς ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων δοξασθήσεται τὰ σώματα τῶν ἁγίων, ἥνπερ δοῖαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνδοθεν ἐπὶ τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ ψυχῇ ἁγίων καὶ πιστῶν καταξιοῦνται ἔχειν. Ἡμεῖς γὰρ, φησὶ, πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ, τοῦτέστι τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ, τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου κατοπτριζόμεθα, εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμενοι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν. Ὁμοίως πάλιν· Τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ τεσσαράκοντα νύκτας ἄρτον οὐκ ἔφαγεν, ὡς γέγραπται, καὶ ὕδωρ οὐκ ἐπιεν. Ἀδύνατον δὲ τὴν τοῦ σώματος φύσιν ἄνευ ἄρτου τοσοῦτον ζῆσαι, εἰ μὴ τροφῆς ἐτέρας πνευματικῆς μετελάμβανεν· ἥσπερ τροφῆς ἀπὸ τοῦ νῦν τῶν ἁγίων ψυχῇ ἀοράτως ἐκ τοῦ Πνεύματος μεταλαμβάνουσι.

ΙΑ'. Κατὰ δύο οὖν τύπους ὁ μακάριος Μωϋσῆς ὑπέδειξεν, ἥνπερ ἐν τῇ ἀναστάσει ἔξουσι δοῖαν φωτὸς καὶ τρυφῇν νοερὰν τοῦ Πνεύματος οἱ ἀληθινοὶ Χριστιανοί, ἧς καὶ κρυπτῶς ἀπὸ τοῦ νῦν καταξιοῦνται. Διὸ καὶ τότε ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῶν φανερωθήσονται. Ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν ἔχουσιν ἐν ταῖς ψυχαῖς οἱ ἅγιοι δόξαν, ὡς προεῖρηται, ἐκείνη καλύψει καὶ ἀμφιάσει, καὶ τὰ γυμνὰ σώματα καὶ εἰς οὐρανοὺς ἄρπάσει, καὶ τὸ λοιπὸν σώματι καὶ ψυχῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ εἰς αἰῶνας σὺν τῷ Κυρίῳ ἀναπαυσόμεθα. Τὸν γὰρ Ἀδάμ κτίσας ὁ Θεός, οὐ κατεσκεύασεν αὐτῷ σωματικὰς πτέρυγας ὡς τοῖς πετεινοῖς, τὰς τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου πτέρυγας προευντρεπίσας αὐτῷ, τοῦτέστιν ἃς μέλλει διδόναι αὐτῷ ἐν τῇ ἀναστάσει, ἵνα αὐτὸν κουφίσωσι καὶ ἄρπάσωσιν ἐνθα τὸ Πνεῦμα βούλεται· ἃς πτέρυγας ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ ψυχῇ τῶν ἁγίων καταξιοῦνται ἔχειν εἰς τὸ οὐράνιον φρόνημα τῷ νῷ ἀνιπτάμεναι· Χριστιανῶν γὰρ κόσμος ἕτερός ἐστι καὶ ἄλλη τράπεζα, καὶ ἄλλα ἐνδύματα, καὶ ἄλλη ἀπόλαυσις, καὶ ἄλλη κοινωνία, καὶ ἄλλο φρόνημα. Διὸ καὶ κρείττους πάντων ἀνθρώπων τυγχάνουσι. Τούτων δὲ τὴν δύναμιν νῦν ἐνδοθεν ἐν ταῖς ψυχαῖς καταξιοῦνται λαβεῖν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· διὸ καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει τὰ σώματα καταξιοθήσονται τῶν αἰωνίων ἐκείνων τοῦ Πνεύματος ἀγαθῶν, καὶ τῇ δόξῃ ἐκείνῃ ἀνακραθήσονται, ἧς ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ ψυχῇ αὐτῶν τὴν πείραν ἐδέξαντο.

ΙΒ'. Ὅφειλε τοίνυν ἕκαστος ἡμῶν ἀγωνίσασθαι, καὶ πονῆσαι, καὶ σπουδάσαι ἐν πάσαις ἀρεταῖς, καὶ πιστεῦσαι καὶ ζητῆσαι παρὰ Κυρίου, ἐξ ἐκείνης

⁶⁴ II Cor. v, 3. ⁶⁵ Rom. viii, 11. ⁶⁶ II Cor. iii, 18. ⁶⁷ Exod. xxxiv, 28.

τῆς δόξης ἀπὸ τοῦ νῦν μέτοχον γενέσθαι τὸν ἕσω ἄνθρωπον, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁγιότητι τοῦ Πνεύματος τὴν ψυχὴν κοινωνῆσαι, ἵνα καθαρισθέντες τὸν ῥύπον τῆς κακίας ἔχωμεν καὶ τῇ ἀναστάσει ὁ ἀμφιάσει γυμνὰ τὰ σώματα ἡμῶν ἀνιστάμενα, καὶ τὴν ἀσχημοσύνην ἐνδύσει καὶ ζωοποιήσῃ, καὶ εἰς αἰῶνας ἐν τῇ βασιλείᾳ ἀναπαύσει τῶν οὐρανῶν. Μέλλει γὰρ ὁ Χριστὸς ἐκ τῶν οὐρανῶν κατέρχεσθαι, καὶ πάντα τὰ φύλα τοῦ Ἀδὰμ ἀναστήσει, τοὺς ἀπ' αἰῶνος κοιμηθέντας, κατὰ τὰς ἁγίας Γραφάς. Καὶ εἰς δύο μέρη στήσει πάντας, καὶ τοὺς ἔχοντας τὸ ἴδιον σημεῖον, τουτέστι τὴν σφραγίδά τοῦ Πνεύματος, τούτους ὡς ἰδίους προσφωνήσας ἐκ δεξιῶν στήσει. Τὰ ἐμὰ γὰρ, φησί, πρόβατα τῆς ἐμῆς φωνῆς ἀκούουσιν. καὶ· Γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκωμαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καὶ τότε δόξῃ θείᾳ τὰ σώματα τούτων περιβληθήσονται ἐκ τῶν ἀγαθῶν ἔργων, καὶ δόξης Πνεύματος ἔσονται πλήρεις, ἧς ἀπὸ τοῦ νῦν εἶχον ἐν ταῖς ψυχαῖς. Καὶ οὕτω δοξασθέντες ἐν τῷ θείῳ φωτί, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀρπαχθέντες εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, κατὰ τὸ γεγραμμένον, πάντοτε σὺν τῷ Κυρίῳ ἔσόμεθα, σὺν αὐτῷ βασιλεύοντες εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

OMILIA 5'.

Οἱ βουλόμενοι Θεῷ εὐαρεστῆσαι, τὰς εὐχὰς ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ ἡμερότητι, καὶ σοφίᾳ ποιεῖσθαι ὀφείλουσιν, ἵνα μὴ κραυγαῖς κεχρημένοι εἰς πάντας σκανδαλίζωνται. Συνέχει δὲ ἡ ὁμιλία ζητήσεις δύο, εἰ οἱ θρόνοι καὶ οἱ στέφανοι κτισματὰ εἰσιν, καὶ περὶ τῶν δώδεκα θρόνων τοῦ Ἰσραὴλ.

Α'. Οἱ προσερχόμενοι τῷ Κυρίῳ, ὀφείλουσι τὰς εὐχὰς ἐν ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ καὶ καταστάσει πολλῇ ποιεῖσθαι, καὶ οὐχὶ ἀπρεπέσι κραυγαῖς καὶ συγκεχυμέναις, ἀλλὰ πόνῳ καρδίας καὶ λογισμοῖς νήφουσι προσέχειν τῷ Κυρίῳ. Καὶ ὡς περ ἐάν τις ἔχων πάθη καὶ καυτηριάσῃται, καὶ χειρουργῇται, οὕτως ἀνδρείως καὶ ὑπομονητικῶς φέρεי τὸν προσφερόμενον πόνον, ἀνευ θορύβου καὶ ταραχῆς κρατῶν ἑαυτοῦ· εἰσὶ δὲ ἄλλοι τὸν αὐτὸν πόνον ἔχοντες, καὶ ἐν τῷ καυτηριάζεσθαι ἢ χειρουργεῖσθαι κραυγαῖς ἀπρεπέσι κέχρηται· καὶ αὐτὸς ἐστὶ πόνος τοῦ βοῶντος καὶ τοῦ μὴ βοῶντος, τοῦ ταρασσομένου καὶ τοῦ μὴ ταρασσομένου. Εἰσὶ τινες οὕτως ἔχοντες θλίψιν καὶ πόνον, καὶ εὐκαταστάτως φερόμενοι ἀνευ ταραχῆς, κρατοῦντες ἑαυτῶν τὸν νοῦν ἐν τοῖς λογισμοῖς. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι τὴν αὐτὴν θλίψιν ἔχοντες, καὶ ἀνυπομονητικῶς φερόμενοι, μετὰ θορύβου καὶ ταραχῆς τὰς προσευχὰς ποιῶντες εἰς τὸ καὶ τοὺς ἀκούοντας σκανδαλίζεσθαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι μὴ ἔχοντες πόνον, εἰς δὲ ἐπίδειξιν, ἢ ἰδιωτεῖαν φερόμενοι, κραυγαῖς ἀτάκτοις κέχρηται, ὡς διὰ τούτων δυνάμενοι εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ.

Β'. Οὐ χρὴ δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ δούλον ἐν τοιαύτῃ ἀκαταστασίᾳ εἶναι, ἀλλ' ἐν σπάσῃ ἡμερότητι καὶ σοφίᾳ, καθὼς εἶπεν ὁ προφήτης· Ἐπὶ τίνα ἐπι-

A ut illius gloriæ ab hoc tempore particeps fiat interior homo, et in sanctitate illa de Spiritu participet anima, ut, expurgatis sordibus malitiæ, habeamus quoque in resurrectione quod nuda corpora nostra resurgentia operiat, deformitatem tegat, vivificet, et in æternum in regno cœlorum refocillet. Descensus enim est de cœlis Christus et omnes generationes Adæ suscitaturus, quæ ab initio sæculi obdormiverunt, ut sacra Scriptura testatur. Et in duas partes statuet omnes: et quip peculiare signum, id est, signum Spiritus habuerint, hoc velut suos compellabit, et a dextris statuet. *Meæ enim, inquit, oves meæ vocem audiunt* ⁶⁸; et: *Ego cognosco meas, et cognoscor a meis* ⁶⁹. Et tum eorum corpora gloria divina circumdabuntur ex bonis operibus, et illi ipsi gloria Spiritus replebuntur, quam in vita hac in anima habebant. Et ita lumine divino illustrati, et in cœlum abrepti in occursum Domini, in aera, ut scriptum est, in æternum cum Domino erimus ⁷⁰, una cum eo regnantes in infinita sæculorum sæcula. Amen.

HOMILIA VI.

Qui Deo placere cupiunt, preces suas in pace, tranquillitate, mansuetudine ac sapientia facere debent, ne clamori bususi, omnibus scandalum parinat. Continet vero homilia duas quæstiones, utrum throni et coronæ creaturæ sint, et de duodecim thronis Israel.

I. Qui accedunt ad Dominum, debent preces suas in quiete, pace et tranquillitate multa fundere, non ineptis aut confusis clamoribus uti, sed intentione cordis et cogitationibus sobriis attendere Domino. Veluti, dum quis morbo **27** oppressus, si cauterio inuratur et chirurgica manu tractetur, quam fortiter et patienter dolorem illatum tolerat, absque tumultu et perturbatione seipsum continens. Nec desunt alii, qui eodem dolore affecti, dum cauteria adhibentur, aut a chirurgis ipsi tractantur, indecentibus clamoribus utuntur: et par tamen est dolor clamantis et non clamantis, tumultuantis et non tumultuantis. Sunt quidam qui, dum eundem dolorem et molestiam sustinent, tranquillo animo ferunt, et absque perturbatione suæ mentis cogitationes sustinent. Sunt et alii eadem afflictione oppressi, qui impatienti animo dum illam ferunt, cum tumultu et perturbatione preces fundunt, ut qui audiunt, scandalum in contrahant. Sunt et alii, qui quamvis nullum dolorem sentiant, ad ostentationem tamen, aut ex peculiari more, importunis clamoribus utuntur, ac si his possint placere Deo.

II. Non autem decet servum Dei in hoc tam incomposito statu vivere, sed in omni tranquillitate ac sapientia, ut inquit propheta: *Ad quem respi-*

⁶⁸ Joan. x, 27. ⁶⁹ Ibid. 14. ⁷⁰ I Thess. iv, 16, 17.

ciam, nisi ad mansuetum, et quietum, et tremmentem A sermones meos ⁷¹ ? Et temporibus Moysis et Eliæ reperimus, quod, cum in apparitionibus, quæ illis obtigerunt, multa ministeria tubarum et virtutum præcessissent Domini majestatem, in illis omnibus agnitus fuerit et apparuerit adventus Domini in pace, et tranquillitate, et quiete. *Ecce enim, inquit, vox auræ tenuis, et in ea Dominus* ⁷². Liqueet ergo, quod requies Domini sita sit in pace et tranquillitate. Fundamentum enim, quod jecerit homo, et initium quod ceperit, in eo usque ad finem permanet. Si alta nimis et querula voce preces fundere cœperit, ad finem usque eandem consuetudinem obtinet. Quia autem Dominus humanitate plenus est, contingit, ut huic etiam auxilium præstet. Hi igitur propter impulsu gratiæ ad finem usque eadem consuetudine utuntur, quamvis videamus, quod hic precandi modus idiotarum sit, propterea quod aliis scandalum pariant, et seipsos inter precandum perturbent.

III. Verum autem orationis fundamentum hoc est, attendere nimirum cogitationibus, et in multa tranquillitate et pace preces fundere, ut cæteri nulla ratione scandalum accipiant. Hic enim, si consecutus gratiam Dei et perfectionem, usque ad finem tranquille precatus fuerit, magis multos ædificabit. *Non enim est confusionis Deus, sed pacis* ⁷³. Qui enim clamoribus utuntur, hortatoribus similes sunt, et non possunt ubique precari, neque in ecclesiis, neque in vicis, nisi forte in solitudinibus, pro lubitu suo. Qui autem tranquille precantur, omnes in omni loco ædificant. Decet enim omnem laborem hominis consumi in cogitationibus, ac subjectam materiam pravæ cogitationum præcidere, et compellere seipsum ad Deum, nec obtemperare voluntati cogitationum, sed eas undique errantes colligere, discernendo naturales a pravis. Anima enim quæ peccato obnoxia est, perinde se habet ac si sit in monte magna silva, aut in flumine arundines, aut densæ spinæ ac nemora. Quicunque igitur illum locum transgressuri sunt, eos extendere manus, et cum violentia ac labore subjectam materiam amoliri oportet. Ita quoque materia cogitationum adversariæ potestatis animæ adhæret. Magna igitur animi diligentia ac attentione opus est, ut quis secernat externas cogitationes ab adversaria potestate ortas.

28 IV. Est enim quis suasolius virtute confisus, existimans suapte marte circumjectos se excidere posse montes. Est quoque alius, qui, cum in tranquillitate et discretionem animum suum regat, absque ulla defatigatione plenius opus suum perficit, quam ille. Sic in precibus quoque sunt quidam, qui, cum clamoribus ineptis utantur, veluti robore corporis confisi, haud norunt furta cogitationum:

βλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρᾶον καὶ ἡσύχιον καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; Καὶ ἐπὶ τοῦ Μωσέως καὶ τοῦ Ἠλία εὐρίσκομεν, ὅτι ἐν τῇ γιγνομένῃ αὐτοῖς ἐπιφανείᾳ πολλῆς διακονίας γιγνομένης σαλπύγων καὶ θυνάμεων ἔμπροσθεν τῆς Δεσποτικῆς ἀξίας, ἐν ἐκείνοις πᾶσι διεκρίθη καὶ ἐφανερώθη ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία, ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡσυχίᾳ, καὶ ἀναπαύσει. Ἰδοὺ γάρ, φησὶ, φωνὴ αὖρας λεπτῆς, καὶ ἐν αὐτῇ ὁ Κύριος. Δείκνυται τοίνυν, ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάπαυσις ἐν εἰρήνῃ καὶ καταστάσει ἐστὶ θεμέλιον γὰρ ὃν τίθησιν ἄνθρωπος, καὶ ἀρχὴν ἣν ἀρχεται, ἐν αὐτῇ μέχρι τέλους διαμένει· ἐὰν ἐν φωνῇ, καὶ ταραχῇ ἀρξῇται τὴν προσευχὴν ποιεῖσθαι, μέχρι τέλους τὴν αὐτὴν συνθέειν κρατεῖ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κύριος φιλόανθρωπος ἐστὶ, συμβαίνει, ὅτι καὶ τούτῳ δίδωσι βοήθειαν. Οὗτοι οὖν διὰ τὴν προτροπὴν τῆς χάριτος, ἕως τέλους τῇ αὐτῇ συνηθείᾳ ἀποκέχρηται, ἀλλ' ὁρώμεν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἰδιωτῶν ἐστὶ, διὰ τὸ καὶ ἄλλους σκανδαλίζειν, καὶ αὐτοὺς τεταραγμένους ποιεῖσθαι τὴν προσευχὴν.

Γ'. Ὁ δὲ ἀληθινὸς θεμέλιος τῆς προσευχῆς οὗτός ἐστι, τὸ προσέχειν τοῖς λογισμοῖς, καὶ ἐν πολλῇ ἡσυχίᾳ καὶ εἰρήνῃ ποιεῖσθαι τὴν προσευχὴν, ὥς μήτε τοὺς ἔξωθεν σκανδαλίζεσθαι. Οὗτος γὰρ ἐὰν ἐπιθέξῃται τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, καὶ τελειώσιν ἄχρι τέλους ἐν ἡσυχίᾳ ποιήσει, πλεον τοὺς πολλοὺς οἰκοδομήσει. Οὗ γάρ ἐστιν ἀκατάστασις ὁ Θεός, ἀλλ' εἰρήνης. Οἱ γὰρ ταῖς κραυγαῖς κεχρημένοι, κελευσταῖς ἐοίκασι, μὴ θυνάμενοι πανταχοῦ εὐξασθαι, μήτε ἐν ἐκκλησίαις, μήτε ἐν κώμας, εἰ μὴ τάχα ἐν ἐρημίαις, κατὰ τὸ θέλημα αὐτῶν. Οἱ δ' ἐν ἡσυχίᾳ προσευχόμενοι, πάντας οἰκοδομοῦσιν ἐν παντὶ τόπῳ. Χρὴ γὰρ ὅλον τὸν ἄγωνα τοῦ ἀνθρώπου ἐκτελεῖν ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ τὴν περιχειμένην ὕλην τῶν πονηρῶν λογισμῶν ἀποκόπτειν, καὶ ἐπείγειν ἑαυτὸν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μὴ ποιεῖν τὰ θελήματα τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ πανταχοῦ ῥεμβομένους αὐτοὺς συναγεῖν, διακρίνοντα τοὺς φυσικοὺς ἀπὸ τῶν πονηρῶν. Πελάζεται γὰρ ἡ ψυχὴ οὕσα ὑπὸ ἁμαρτίας, ὥσπερ ἐὰν ᾖ ἐν ὄρει ὕλη μεγάλη, ἢ ἐν ποταμῷ καλαμώνες, ἢ δάση τινὰ ἀκανθῶν, καὶ ὕλων. Οἱ οὖν βουλόμενοι δι' ἐκείνου τοῦ τόπου παρελθεῖν, ὀφείλουσιν ἐκτείνειν τὰς χεῖρας, καὶ μετὰ βίας καὶ καμάτου ἀπωθεῖσθαι τὴν περιχειμένην ὕλην. Οὕτω καὶ ἡ τῶν λογισμῶν τῆς ἐναντίας θυνάμεως ὕλη περιέχεται τῇ ψυχῇ. Πολλῆς οὖν σπουδῆς καὶ προσοχῆς νοὸς χρεῖα, ἵνα τις διακρίνῃ τοὺς ἁλλοτρίους λογισμοὺς τῆς ἐναντίας θυνάμεως.

Δ'. Ἔστι γὰρ τις θαρρόων τῇ ἑαυτοῦ θυνάμει, νομίζων ἀφ' ἑαυτοῦ ἐκκόπτειν τὰ περιεχόμενα ὄρη. Ἔστι δὲ ἄλλος ἀπὸ καταστάσεως καὶ διακρίσεως διοικῶν τῷ νοῖ αὐτοῦ, καὶ ἀκαμάτως πλεον ἐκείνου τὸ ἔργον αὐτοῦ διακύνων. Οὕτω καὶ ἐν ταῖς προσευχαῖς εἰσὶ τινες κραυγαῖς κεχρημένοι ἀπρεπέειν, ὥς δὴ τῇ σωματικῇ ἰσχύϊ πεποιθότες, μὴ εἰδότες τὰς κλοπὰς τῶν λογισμῶν, ἀλλὰ νομίζοντες τῇ ἰδίᾳ θυνάμει τὸ

⁷¹ Isa. LXVI, 2. ⁷² I Reg. XIX, 12. ⁷³ I Cor. XIV, 13.

τέλειον κατόρθωμα ποιῆσθαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι, οἱ τοῖς λογισμοῖς προσέχοντες, καὶ ὅλον τὸν ἀγῶνα ποιούμενοι ἔσωθεν. Οὗτοι διὰ τῆς συνέσεως αὐτῶν καὶ διακρίσεως δύνανται κατορθῶσαι, καὶ ἀποσεῖσασθαι τοὺς ἐπανισταμένους λογισμοὺς, καὶ μετὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου πορεύεσθαι. Εὐρίσκομεν δὲ ἐν τῷ Ἀποστόλῳ, ὅτι τὸν οἰκοδομοῦντα τὸν ἄλλον μείζονα λέγει. Φησὶ γάρ· Ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, μείζων ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις. Ἐκαστος οὖν ἐπιλέξεται τὸ ἄλλους οἰκοδομῆσαι, καὶ καταξιούται τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Ε'. Ἑρώτησις. Ἐπειδὴ τινες λέγουσιν, ὅτι οἱ θρόνοι καὶ οἱ στέφανοι κτίσματα εἰσι, καὶ οὐχὶ πνεύματα, πῶς ὀφείλομεν ἀκοῦσαι.

Ἀπόκρισις. Ὁ θρόνος τῆς θεότητος ὁ νοῦς ἡμῶν, ἐστὶ· καὶ πάλιν ὁ θρόνος τοῦ νοῦ, ἡ θεότης ἐστὶ, καὶ τὸ πνεῦμα. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Σατανᾶς, καὶ αἱ δυνάμεις, καὶ οἱ ἄρχοντες τοῦ σκότους, ἀπὸ τῆς παραβάσεως, τῆς ἐντολῆς ἐνεκάθισαν εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸν νοῦν, καὶ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ, ὡς εἰς θρόνον ἴδιον. Λοιπὸν οὖν διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Κύριος, καὶ ἔλαβεν ἐκ τῆς Παρθένου τὸ σῶμα. Εἰ γὰρ ἠθέλησε γυμνῇ τῇ θεότητι κατελθεῖν, τίς ἠδύνατο ὑπενεγκεῖν; Ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀργάνου τοῦ σώματος ἐλάλει τοῖς ἀνθρώποις. Λοιπὸν οὖν τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, ἃ ἐνεκαθέζοντο εἰς τὸ σῶμα, καθεῖλεν ἀπὸ τῶν θρόνων, τῶν νοημάτων καὶ τῶν λογισμῶν, οἷς ἐνεπολιτεύοντο. Καὶ ἐκαθάρισε τὴν συνείδησιν ὁ Κύριος, καὶ ἑαυτῷ θρόνον ἐποίησε τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ τὸ σῶμα.

Ζ'. Ἑρώτησις. Τὶ οὖν ἐστὶν ὁ εἶπε· «Καθησέσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ;»

Ἀπόκρισις. Τοῦτο εὐρίσκομεν ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ἐγένετο, ὅτε ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς· ἐπεμφε γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον εἰς τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, καὶ τὴν ἁγίαν δύναμιν, ἥτις ἐλθούσα κατεσκήνωσε, καὶ ἐνεκάθισεν εἰς τοὺς θρόνους τῶν νοημάτων αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ οἱ παρεστηκότες εἶπον, ὅτι οὗτοι γλύκους εἰσὶ μεμεστωμένοι, λοιπὸν ἤρξατο Πέτρος κρίνειν αὐτούς, λέγων περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι ἄνδρα δυνάτον ἐν λόγοις καὶ σημείοις ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. Καὶ ἴδε, ἔχει ποιεῖ θαυμάσια, διαρρήσσει τοὺς λίθους τῶν μνημείων, καὶ ἐγείρει τοὺς νεκρούς. Γέγραπται γάρ· Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν. Εἰς μετάνοιαν οὖν ἦλθον καταχηθέντες ἐκλεκτὸν Θεοῦ.

Ζ'. Ὅρᾳς πῶς ἐφάνη ἀρχὴ κρίσεως; Ἐκεῖ γὰρ ἐφάνη κόσμος καινός. Ὡς γὰρ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία καθεσθῆναι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ κρίναι. Καίτοι μελλόντων αὐτῶν καθέζεσθαι καὶ ποιεῖν κρίσιν ἐπὶ

sed existimant se propria virtute absolutum opus perfecturos. Sunt quoque alii, qui cogitationibus attendunt, et prælium omne intus committunt. Hique propter intellectum ac discretionem possunt recte agere, et amoliri insurgentes cogitationes, et secundum voluntatem Domini ambulare. Reperimus autem apud Apostolum, quod eum, qui alium ædificat, majorem dicat; inquit enim: *Qui loquitur lingua, seipsum ædificat: at qui prophetat, congregationem ædificat: quiaulem prophetat, major est quam qui loquitur linguis* ⁷⁴. Unusquisque igitur eligat potius alios ædificare, et dignus censebitur regno cœlorum.

V. Interrogatio. Quoniam quidam dicunt, quod throni et coronæ creaturæ sint, et non spiritus, quomodo hæc intelligenda.

Responsio. Thronus divinitatis est mens nostra, et ex adverso, thronus nostræ mentis est divinitas et spiritus. Similiter quoque Satanas, et potestates, et principes tenebrarum post transgressionem mandati, insederunt cor et mentem, et corpus Adæ, tanquam thronum proprium. Propterea ergo venit Dominus, et assumpsit ex Virgine corpus. Si enim in sola divinitate descendere placuisset, quis potuisset sufferre? Verum per organum corporis loquebatur cum hominibus. Quapropter spiritus malitiæ, qui insedebant corpus, extrusit e thronis intellectus et cogitationum, quos inhabitabant; et expurgavit conscientiam Dominus, et sibi thronum paravit mentem, et cogitationes, et corpus.

VI. Interrogatio. Quid igitur est, quod dixit: «Sedebitis super duodecim thronis, judicantes duodecim tribus Israel ⁷⁵?»

Responsio. Hoc invenimus impletum esse in terris, quando Dominus assumptus est in cœlos. Misit enim Spiritum consolatorem in duodecim apostolos, et virtutem sanctam; quæ adveniens tentoria posuit, et sedit in thronis mentium ipsorum. Quia autem, qui astiterunt, dicebant musto repletos esse, inde cœpit Petrus judicare eos, dicens de Jesu: *Virum potentem et verbis et prodigiis, vos crucifixistis, suspendentes de ligno* ⁷⁶. Et ecce illic mirabilia facit, dirumpit lapides monumentorum et suscitatur mortuos. Scriptum enim est: *In novissimis diebus effundam de Spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri et filiæ vestræ* ⁷⁷. Quocirca multi a Petro instructi, ad pœnitentiam redierunt, ut fieret mundus novus, isque electus a Deo.

ὑπὸ τοῦ Πέτρου πολλοί, ὥστε γενέσθαι κόσμον καινόν

VII. Vides ergo quomodo apparuit initium iudicii? **29** Illic enim apparuit mundus novus. Hic enim illis data est potestas sedendi in hoc mundo et judicandi. Et licet futurum sit, ut sedeant et fa-

⁷⁴ 1 Cor. xiv, 4. ⁷⁵ Matth. xix, 28. ⁷⁶ Act. II, 23. ⁷⁷ Joel. II, 28; Act. II, 17.

ciant iudicium in adventu Domini, in resurrectione mortuorum, tamen hic quoque id fit, Spiritu sancto sedente in thronis mentium ipsorum. Verum nec diademata, quæ Christiani in futuro sæculo accepturi sunt, sunt creaturæ; et qui hoc dicunt, absurdum asserunt: verum hæc spiritum transformatum ostendunt. Quid enim dicit apostolus Paulus de Jerusalem cœlesti? *Illam matrem esse nostrum omnium, quacum una confitemur* ⁷⁸. Vestem autem, quam gestant Christiani, quod attinet, Spiritus videlicet amicit illos in nomine Patris et Filii, et Spiritus sancti, in sæcula. Amen.

HOMILIA VII.

De clementia Christi erga hominem. Continet etiam homilia interrogationes et responsiones. quasdam.

I. Quemadmodum si quis ingressus domos regias, contempletur illic depictas historias et omnem ornatum, alia in parte thesauros reconditos, et alia in parte alia; et accumbat cum rege, eique apponantur esculenta et poculenta suavissima, et fruatur cum delectatione omnimodo hac contemplatione et splendore; postmodum autem abstrahatur inde, et in loca graveolentia abreptus inveniatur: aut quemadmodum si puella quædam, cæteris omnibus longe formosior, sapientior, ac locupletior, accipiat virum pauperem, humilem et deformem, pannis dilaceratis obsitum; et exutum sordida veste induat veste regia, ac imposita corona fiat ei conjux: tandem pauper ille incipit attonitus reddi ac dicere: Mihine misero pauperi, vili et abjecto homini data est hæc consors? ita quoque Deus misero atque abjecto homini fecit. Gustum ei præbuit alterius sæculi, aliusque cibi suavissimi: ostendit illi gloriam et delicias regias, ineffabiles, cœlestes. Et tandem ille, dum confert ille spiritualia cum iis, quæ sunt hujus sæculi, omnia hæc rejicit; sive regem aspiciat, sive potentes, sive sapientes, thesaurum cœlestem intuetur. Siquidem enim Deus charitas est, accipit cœlestem ac divinum ignem Christi, et hoc fruitur, ac lætitia afficitur, et illic devinctus hæret.

II. *Interrogatio. Utrum Satanas sit cum Deo, tam in aere, quam in hominibus.*

Responsio. Si sol hic, qui est creatura, illustrans loca cæno plena, nec quidquam læditur; quanto magis divinitas, si fuerit cum Satana, nec inquinatur, nec polluitur? Permisit autem Deus malum, ad exercitium hominum. Verum malum illud obtenebratum et occæcatum est, nec potest videre puritatem et simplicitatem Dei. Si vero quis dicat, proprium locum habere Satanam, proprium quoque Deum, circumscriptum eum facit, usque ad eum locum, ubi habitat Nequam. Quomodo ergo dicimus, bonum incircumscriptum esse, et in-

A τῆς παρούσης τοῦ Κυρίου ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν, καὶ ὧδε γίνεται, τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθέσθεντος ἐν τοῖς θρόνοις τῶν νοημάτων αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ διαδήματα, ἅπερ λαμβάνουσιν οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι, οὐκ εἰσὶ κτίσματα. Καὶ οἱ λέγοντες, κακῶς λέγουσιν. Ἀλλὰ ταῦτα τὸ πνεῦμα μεταμορφούμενον ὑποδεικνύει. Τί λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ τῆς ἐπουρανίου; ὅτι Ἀὐτὴ ἐστὶ μῆτηρ πάντων ἡμῶν, ἥ συνομολογοῦμεν. Περὶ δὲ τοῦ ἐνδύματος, ὃ φοροῦσιν οἱ Χριστιανοί, δηλονότι αὐτὸ τὸ Πνεῦμα ἀμφιάζει αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA Z'.

B Περὶ τῆς χρηστότητος τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία ζητήσεις καὶ ἀποκρίσεις τινάς.

A'. Ὡς περ εἴαν τις εἰσέλθῃ εἰς οἴκους βασιλικούς, καὶ ἴδῃ τὰς ἐκεῖ ἱστορίας καὶ τὰ κάλλη, ἀλλαχοῦ θησαυροὺς ἀποκειμένους, καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλα, καὶ ἀνακληθῇ μετὰ τοῦ βασιλέως, καὶ παρατεθῇ αὐτῷ ἐδέσματα καὶ πόματα ἡδύτατα, καὶ ἀναπαῇ παντοίως εἰς τὰς θεωρίας καὶ τὰ κάλλη· μετὰ ταῦτα δὲ ἀποσπασθῇ ἐκεῖθεν, καὶ εὔρεθῇ εἰς δυσώδεις τόπους ἀπαχθεῖς· ἢ ὥς περ εἴαν τις ὠραιότερα κόρη, καὶ σαφωτέρα, καὶ πλουσιωτέρα ὑπὲρ πάσας, λάβῃ δὲ ἄνδρα πενιχρὸν, ταπεινόν, καὶ δυσειδῆ, ἐνδεδυμένον ῥακώδη, καὶ ἀποδύσῃ αὐτὸν τὰ ῥυπαρὰ ἐνδύματα, καὶ ἐνδύσῃ βασιλικὴν ἐσθῆτα, καὶ ἐπιθῇ αὐτῷ διάδημα, καὶ γένηται αὐτῷ κοινωνικὴ· λοιπὸν ἄρχεται ὁ πτωχὸς ἐκεῖνος πτοεῖσθαι καὶ λέγειν· Ἐμοὶ τῷ ταλαιπώρῳ, καὶ πτωχῷ, καὶ μετρίῳ, καὶ ταπεινῷ τοιαύτη κοινωνικὴ ἐδόθη; οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τῷ ταλαιπώρῳ καὶ ταπεινῷ ἀνθρώπῳ ἐποίησεν. Ἐγευσεν αὐτοῦ ἄλλου αἰῶνος, ἄλλης τροφῆς ἡδυτάτης· ἔδειξεν αὐτῷ δόξας, καὶ κάλλη βασιλικά ἄρρητα, ἐπουράνια· καὶ λοιπὸν συγκρίνων ἐκεῖνα τὰ πνευματικὰ τοῖς τοῦ αἰῶνος τούτου, πάντα ἀποβάλλει, εἴτε βασιλεῖα βλέπει, εἴτε δυνάστας, εἴτε σοφοὺς, θησαυρὸν τὸν οὐράνιον ἀποβλέπων. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν, ἐδέξατο τὸ οὐράνιον καὶ θεῖον πῦρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνεπάη, καὶ ἐχάρη, καὶ ἐκεῖ ἐστὶν ἀποδεδεμένος.

B'. Ἐρώτησις. Εἰ σύνεστιν ὁ Σατανᾶς τῷ Θεῷ, εἴτε ἐν τῷ ἀέρι, εἴτε ἐν τοῖς ἀνθρώποις;

D Ἀπόκρισις. Εἰ ὁ ἥλιος οὗτος κτίσμα ὢν, καταλάμπων εἰς τόπους βορβορώδεις, οὐ βλάπτεται, πόσω μᾶλλον τὸ θεῖον, συνὸν τῷ Σατανᾷ, οὔτε ῥυποῦται, οὔτε μιάνεται; ἐπέτρεψε δὲ εἶναι τὸ κακὸν εἰς γυμνασίαν τῶν ἀνθρώπων· πλὴν τὸ κακὸν ἐσκότῳται καὶ τετύφλωται, καὶ οὐ δύναται ἰδεῖν τὸ καθαρὸν καὶ λεπτὸν τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ λέγει τις, ἴδιον τόπον ἔχει τὸν Σατανᾶν, καὶ ἴδιον τὸν Θεόν, ποιεῖ αὐτὸν καὶ περιγράφον εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐνθα κατοικεῖ ὁ Πονηρὸς. Πῶς δὲ λέγομεν τὸ ἀγαθὸν ἀπερίγραφτον εἶναι, καὶ ἀκατάληπτον, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ εἶναι, καὶ

⁷⁸ Gal. iv, 26.

μὴ μαιίνεσθαι τὸ ἀγαθὸν ὑπὸ τοῦ κακοῦ ; Μὴ γάρ, ἔπειδὴ ὁ οὐρανὸς καὶ ὁ ἥλιος καὶ τὰ ὄρη ἐν αὐτῷ εἰσι τῷ Θεῷ, καὶ δι' αὐτοῦ συνέστηκε, μὴ καὶ αὐτὰ Θεὸς ἐγένετο ; Τὰ δημιουργήματα εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν πέπνηται, καὶ ὁ δημιουργὸς ὁ συνὼν τοῖς κτίσμασι, Θεὸς ἐστίν.

Γ'. Ἑρώτησις. Ἐπειδὴ ἡ ἁμαρτία μεταμορφοῦται εἰς ἄγγελον φωτός, καὶ παρομοία τῆς χάριτος ἐστίν, πῶς ἂν νοήσῃ ὁ ἄνθρωπος τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου ; καὶ πῶς δέξεται καὶ διακρινεῖ τὰς τῆς χάριτος ;

Ἀποκρίσις. Τὰ τῆς χάριτος χαρὰν ἔχει, εἰρήνην ἔχει, ἀγάπην ἔχει, ἀλήθειαν ἔχει. Αὕτη ἡ ἀλήθεια ἀναγκάζει τὸν ἄνθρωπον ἀλήθειαν ἐπιζητεῖν · τὰ δὲ τῆς ἁμαρτίας εἶδη ἐστὶ τεταραγμένα, καὶ οὐκ ἔχει ἀγάπην καὶ χαρὰν πρὸς τὸν Θεόν. Ὡς περ γάρ ἐστιν ἡ πικρὴ ὁμοία τῆς θρίδακος, τὸ μὲν ἐν γλυκύ, τὸ δὲ ἐν πικρὸν · καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ χάριτί ἐστίν ὁμοία ἀληθείας, καὶ ἐστίν αὕτη ἡ ὑπόστασις τῆς ἀληθείας. Οἷόν ἐστιν ἡ αὐγὴ τοῦ ἡλίου, καὶ αὐτὸς ὁ κύκλος, καὶ ἄλλως ἡ αὐγὴ φαίνει, καὶ ἄλλως τὸ φῶς, τὸ ἀποκείμενον ἐν τῷ κύκλῳ. Ἔστι λύχνος ἅπτων εἰς αἶκον · ἄλλη ἐστὶ ἡ αὐγὴ ἡ πανταχοῦ λάμπουσα, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ φῶς, τὸ ἐν αὐτῷ τῷ λύχνῳ, λαμπρότερον καὶ φαιδρότερον. Οὕτως ἐστὶ τινα τῆς χάριτος, ὅτε μακρόθεν αὐτοῦ ὡς ὁράσεις τινὰς βλέπει ὁ ἄνθρωπος, καὶ χαίρει εἰς αὐτάς τὰς ὁράσεις, καὶ ἐστίν ἄλλος, ὅτε εἰσέρχεται εἰς αὐτὸν ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καὶ κατέχει αὐτοῦ τὰ μέλη καὶ τὴν καρδίαν, καὶ αἰχμαλωτίζει τὸν νοῦν εἰς ἀγάπην Θεοῦ. Ὅτε τὸν Πέτρον ἐκράτησαν, καὶ ἔβαλον εἰς φυλακὴν, ὡς δ' ἦν ἐγκεκλεισμένος, ἦλθεν ἄγγελος, καὶ ἐρρήξε τὰ δεσμὰ αὐτοῦ, καὶ ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ αὐτὸς ὥς περ ἐν ἐκστάσει ὦν, ἐνόμιζεν ὄραμα εἶναι.

Δ'. Ἑρώτησις. Καὶ πῶς πίπτουσιν οἱ ἐνεργούμενοι ὑπὸ χάριτος Θεοῦ ;

Ἀποκρίσις. Αὐτοὶ οἱ λογισμοὶ οἱ καθαροὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει ὀλισθαίνουν καὶ πίπτουσιν. Ἀρχεται γὰρ ἐπαίρεσθαι, κατακρίνειν, καὶ λέγειν · Σὺ ἁμαρτωλὸς εἶ, ἔχειν δ' ἐαυτὸν δίκαιον · οὐκ οἶδας τί λέγει ὁ Παῦλος ; Ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος Σατάν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. Ἐχει γάρ ἡ καθαρὰ φύσις τὸ ὑπεραίρεσθαι.

Ε'. Ἑρώτησις. Εἰ δύναται τις διὰ τοῦ φωτός ἰδεῖν τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἔπειδὴ τινες τὴν ἀποκάλυψιν ἀναιροῦσι, καὶ λέγουσι, διὰ γνώσεως καὶ αἰσθήσεως εἶναι τὴν ὄρασιν ;

Ἀποκρίσις. Ἔστιν αἴσθησις, καὶ ἐστίν ὄρασις, καὶ ἐστὶ φωτισμός. Καὶ οὗτος ὁ ἔχων τὸν φωτισμόν, μείζων ἐστὶ τοῦ ἔχοντος τὴν αἴσθησιν. Ἐφωτίσθη γάρ ὁ νοῦς αὐτοῦ, ὡς ὅτι μερίδα τινὰ μείζονα ἔλαβε παρὰ τὸν τὴν αἴσθησιν ἔχοντα, ἔπειδὴ εἶδεν ἐν ἑαυτῷ τινα πληροφορίαν ὁράσεων. Πλὴν ἄλλο ἐστὶν ἀποκάλυψις, ὅτε πράγματα μεγάλα καὶ μυστήρια Θεοῦ ἀποκαλύπτεται τῇ ψυχῇ.

A comprehensibile, et omnia in eo esse, nec infici bonum a malo ? Nunquid enim, siquidem cœlum, et sol, et montes in Deo ipso sint ac per eum consistent, et ipsa sunt Deus ? Opificia quælibet suo ordine constructa sunt, et opifex, qui illis adest, Deus est,

30 III. Interrogatio. Cum peccatum in angelum lucis transformetur, et simile sit gratiæ, quo pacto cognoscet homo insidias diaboli ? et quo pacto suscipiet et discernet semitas gratiæ ?

Responsio. Ea quæ sunt gratiæ, plena sunt lætitiæ, pacis, dilectionis et veritatis. Hæcce veritas impellit hominem ad inquirendam veritatem. Sed peccati species sunt turbulentæ, nec lætitiā aut dilectionem erga Deum habent. Quemadmodum enim intybus similis est lactucæ: hæc quidem dulcis, illa vero amara : in ipsa etiam gratia quadam similia sunt veritatis, et quidem ipsa est substantia veritatis. Veluti est splendor solis et circulus ipse, et aliter splendor apparet, aliter lumen in circulo repositum. Sit lucerna in domo, alius est splendor ubique refulgens, et aliud est lumen in ipsa lucerna splendidius et elegantius. Sic sunt quædam, quæ a gratia manant : quando ea procul a se, tanquam visiones quasdam, intuetur homo, eorum visionibus delectatur et fit alius, quando in eum ingressa potentia Dei, detinet membra et cor ejus, ac captivam illius mentem reddit in amorem Dei. Quando Petrum comprehensum in carcerem detruserunt, cumque carcer esset clausus, venit angelus, et effractis vinculis ejus eduxit eum, ipse vero tanquam in excessu mentis constitutus, visionem putabat esse ⁷⁹.

IV. Interrogatio. At quomodo cadunt, qui a gratia Dei diriguntur ?

Responsio. Ipsæ cogitationes puræ in propria natura labuntur ac cadunt. Incipit enim homo extolli, judicare, ac dicere : *Tu peccator es, se ipsum vero justum æstimare*. Nescis, quid loquatur Paulus ? *Datus est mihi aculeus carni, angelus Satanæ, ut me colaphis cædat, ne supra modum efferrer* ⁸⁰. Habet enim pura quoque natura in se quamdam superbiam.

V. Interrogatio. Utrum quis per lumen conspicere suam ipsius animam potest, quando quidem quidam revelationem tollunt, dicentes, per cognitionem et sensum fieri visionem ?

Responsio. Est sensus, et est visio, et est illuminatio : atque qui illuminatus est, major est, quam qui habet sensum : illuminata est enim mens ejus, quippe qui majorem partem acceperit, quam qui sensum habet. Siquidem videt in se certitudinem quamdam visionum. Verumtamen aliud est revelatio, quando res magnæ et arcanæ divinitatis revelantur animæ.

VI. *Interrogatio. Utrum videt quis per revelationem et lumen divinum animam?*

31 Responsio. Quemadmodum oculi nostri aspi-
ciunt solem : sic et illuminati vident imaginem
animæ, sed hanc pauci vident Christiani.

VII. *Interrogatio. Utrum habet anima formam?*

Responsio. Habet formam et imaginem similem
angelo. Sicut enim angeli habent imaginem ac for-
mam, et sicut exterior homo habet imaginem : sic
et interior habet similem angelo et interiori homini
imaginem.

VIII. *Interrogatio. Utrum aliud est mens, aliud
anima?*

Responsio. Quemadmodum corporis membra, B
multa cum sint, unus homo dicuntur : ita et mem-
bra animæ sunt multa, mens, conscientia, voluntas,
cogitationes accusantes et defendentes : verum hæc
omnia in unam rationem devincta sunt, et membra
nihilominus sunt animæ. Unica autem est anima,
interior homo. Veluti autem exteriores oculi pro-
spiciunt eminus spinas, et præcipitia ac foveas : sic
et mens, cum sit alacrior, prævidet adversariæ
animæ potestatis machinas et insidias, et præmu-
nit animam, veluti animæ oculus exsistens. Gloriam
ergo referamus Patri, et Filio, et Spiritui sancto,
in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII.

*De his quæ contingunt Christianis inter orandum,
et de gradibus perfectionis, utrum videlicet ad
perfectum gradum pervenire possint Christiani?* C

I. Si ingreditur quispiam ad flectendum genu,
quamprimum cor ejus repletur divina virtute, et
exultat anima cum Domino, ut sponsa cum sponso,
secundum quod dixit Isaias propheta, dicens : Quo-
modo gaudebit sponsus super sponsam, sic gaudebit
Dominus super te⁸¹. Contingit autem, ut qui totum
diem negotiis districtus erat, una hora se preca-
tioni dedat, et interior homo ad orationem et infi-
nitam profunditatem sæculi illius in multa suavi-
tate abripiatur, adeo ut tota ejus mens suspensa,
et illuc abrepta peregrinetur ; atque ut illo tempore
oblivione sepeliantur cogitationes terrenarum
curarum : propterea quod repletæ sint cogitationes, D
et captivæ ad divinas, ad cœlestes, ad infinitas et
incomprehensibiles res, ad mirabilia quædam,
quæ humano ore explicari nequeunt, ut eadem hora
optet et dicat, Utinam simul egrediatur anima cum
precatione !

II. *Interrogatio. Utrum semper penetrat quis in
hujusmodi res?*

32 Responsio. Gratia quidem indesinenter adest
et radicata et commista a tenera ætate, et tanquam
naturale et concretum quiddam est, quod adhæret

ς'. Ἐρώτησις. Εἰ βλέπει τις δι' ἀποκάλυ-
ψεως καὶ φωτὸς θεικοῦ τὴν ψυχὴν ;

Ἀπόκρισις. Ὡς περ οἱ ὀφθαλμοὶ οὗτοι βλέπουν
τὸν ἥλιον, οὕτω καὶ οἱ φωτισθέντες βλέπουν τὴν
εἰκόνα τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ταύτην ὀλίγοι ὁρῶσι Χριστι-
ανοί.

Ζ'. Ἐρώτησις. Εἰ ἔχει μορφὴν ἡ ψυχὴ ;

Ἀπόκρισις. Ἐχει εἰκόνα καὶ μορφὴν ὁμοιάζου-
σαν τῷ ἀγγέλῳ. Ὡς περ γὰρ οἱ ἄγγελοι ἔχουσιν
εἰκόνα καὶ μορφὴν, καὶ ὥς περ ὁ ἔξω ἄνθρωπος ἔχει
εἰκόνα, οὕτω καὶ ὁ ἔσω εἰκόνα ἔχει ὁμοίαν τῷ ἀγγέλῳ
καὶ τῷ ἔξω ἀνθρώπῳ μορφὴν.

Η'. Ἐρώτησις. Εἰ ἄλλο ἐστὶν ὁ νοῦς, καὶ
ἄλλο ἡ ψυχὴ ;

Ἀπόκρισις. Ὡς περ τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλὰ
ὄντα εἰς ἄνθρωπος λέγεται, οὕτω καὶ μέλη ψυχῆς
εἰσι πολλὰ, νοῦς, συνείδησις, θέλημα, λογισμοὶ κατ-
ηγορεύοντες καὶ ἀπολογούμενοι, ἀλλὰ ταῦτα πάντα
εἰς ἓνα λογισμόν εἰσιν ἀποδεδεμένα, καὶ μέλη ἐστὶ
ψυχὴ, ὁ ἔσω ἄνθρωπος. Ὡς περ δὲ οἱ ἔξωθεν ὀφθαλ-
μοὶ προβλέπουν μακρόθεν τὰς ἀκάνθας, καὶ τοὺς
κρημνοὺς, καὶ τοὺς βόθρους : οὕτω καὶ ὁ νοῦς προ-
βλέπει, γρήγορος ὢν, τῆς ἀντικειμένης θυνάμειος
τὰς τέχνας, καὶ τὰς ἐπισκευὰς, καὶ προασφαλίζε-
ται τὴν ψυχὴν, ὡς ὀφθαλμὸς ὢν τῆς ψυχῆς. Δοξᾶν
οὖν ἀναπέμψωμεν Πατρί, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι,
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Η'.

Περὶ τῶν συμβαινόντων τοῖς Χριστιανοῖς
μεταξὺ τοῦ εὐχῆς ποιεῖσθαι, καὶ περὶ τῶν
μέτρων τῆς τελειότητος, δηλαδὴ εἰ εἰς τὸ
μέτρον τὸ τέλειον ἔρχεσθαι δύνανται οἱ
Χριστιανοί.

Α'. Εἰσέρχεται τις κλῖναι γόνυ, καὶ ἡ καρδίᾳ
αὐτοῦ πληροῦται τῆς θείας ἐνεργείας, καὶ εὐφραίνεται
ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ Κυρίου, ὡς νυμφίου, κατὰ τὸν
λόγον Ἡσαίου τοῦ προφήτου λέγοντος : Ὁν τρόπον
εὐφραίνεται νυμφίος ἐπὶ νύμφῃ, οὕτως εὐφ-
ρανθήσεται Κύριος ἐπὶ σοί : καὶ συμβαίνει, ὅτι
ἀσχολούμενος πᾶσαν ἡμέραν, οὗτος ἐν μιᾷ ὥρᾳ δίδωσιν
ἑαυτὸν εἰς εὐχὴν, καὶ ἀρπάζεται εἰς προσευχὴν ὁ
ἔσω ἄνθρωπος, εἰς ἀπειρον βάθος ἐκείνου τοῦ αἰῶ-
νος, ἐν ἡδύτητι πολλῇ, ὥστε ξενίζεσθαι τὸν νοῦν ὅλον
ὄντα μετέωρον, καὶ ἡρπασμένον ἐκεῖ : ὥστε κατ'
ἐκεῖνον τὸν καιρὸν λήθην ἐγγενέσθαι τοῖς λογισμοῖς
τοῦ φρονήματος τοῦ ἐπιγείου, διὰ τὸ μεστωθῆναι
τοὺς λογισμοὺς, καὶ αἰχμαλωτισθῆναι εἰς τὰ θεῖα
καὶ ἐπουράνια, εἰς ἀπέραντα καὶ ἀκατάληπτα πρα-
γματα, εἰς θαυμάσιά τινα, ἀνθρωπίνῳ στόματι
φρασθῆναι ἀδύνατα, ὥστε ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εὐχε-
σθαι καὶ λέγειν, Ὡς εἴθε συναπῆλθεν ἡ ψυχὴ σὺν τῇ
εὐχῇ.

Β'. Ἐρώτησις. Εἰ πάντοτε εἰσέρχεται τις
εἰς ἐκεῖνα τὰ πράγματα ;

Ἀπόκρισις. Ἡ μὲν χάρις ἀδιαλείπτως σύνεστι καὶ
ἐρρίζωται, καὶ ἐξύμνεται ἐκ νέας ἡλικίας, καὶ ὡς
φυσικὸν καὶ πηκτὸν ἐγένετο, αὐτὸ τὸ συνὸν τῷ ἀνθρώπῳ

⁸¹ Isa. LXII, 5.

ὥς μία οὐσία · πολυτρόπως δὲ, ὥς θέλει πρὸς τὸ συμφέρον, οἰκονομεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν πλεόν ἐκκαίεται καὶ ἄπτεται τὸ πῦρ · ποτὲ δὲ ὥς μαλθακώτερον καὶ πραότερον, καὶ αὐτὸ τὸ φῶς κατὰ καιροὺς τινὰς πλεόν ἐξάπτεται καὶ λάμπει, ποτὲ δὲ ὑποστέλλεται, καὶ στυγνάζει, καὶ αὐτὴ ἡ λαμπρὰ πάντοτε καιομένη καὶ λάμπουσα, ὅταν παιδρυνθῇ πλεόν ἐν μέθῃ ἐξάπτεται τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ · αὐθις δὲ κατ' οἰκονομίαν ἐκδίδωσι, καίτοι συνὸν τὸ φῶς ἀμβλύτερόν ἐστι.

Γ'. Πλὴν ἐπεφάνη τισὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ φωτὸς, καὶ προσεπάγη τῷ ἔσω ἄνθρώπῳ, ἄλλοτε πάλιν ἐν τῇ εὐχῇ, ὥς ἐν ἐκστάσει γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ εὐρέθη εἰς θυσιαστήριον ἐστὼς ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ προσηνέχθησαν τῷ τοιούτῳ ἄρτοι τρεῖς ὡς δι' ἐλαίου ἐζυμωμένοι, καὶ ὅσον ἤσθιεν, ἐκεῖνο πλεόν ἠϋξανε καὶ ἐμηκύνετο, ἄλλοτε πάλιν ὥσπερ ἐνδυμάτι φωτεινόν, οἷον οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον, οὔτε ὑπὸ ἀνθρωπίνων χειρῶν δυνατὸν κατασκευασθῆναι. Ὁν γὰρ τρόπον εἰς τὸ ὅρος ἀνελθὼν ὁ Κύριος μετὰ Ἰωάννου καὶ Πέτρου, μετήμειψεν αὐτοῦ τὰ ἱμάτια καὶ ἐξαστράψαι πεποίηκεν · οὕτως ἦν τὸ ἐνδυμα ἐκεῖνο, καὶ ἐθαύμασε, καὶ ἐθαμβεῖτο ὁ ἐκδεδυμένος ἄνθρωπος · ἐν ἄλλῳ δὲ καιρῷ αὐτὸ τὸ φῶς ἐν τῇ καρδίᾳ φαῖνον, ἤνοιγε τὸ ἐνδότερον καὶ βαθύτερον, καὶ ἀπόκρυφον φῶς, ὥστε ὅλον τὸν ἄνθρωπον καταποθέντα εἰς ἐκείνην τὴν γλυκύτητα καὶ θεωρίαν, μηκέτι ἔχειν ἑαυτόν, ἀλλ' εἶναι ὡς μωρὸν καὶ βάρβαρον τῷ κόσμῳ τούτῳ, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην καὶ γλυκύτητα, διὰ τὰ ἀπόκρυφα μυστήρια · ὥστε τὸν ἄνθρωπον κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἐλευθερωθέντα φθάσαι εἰς τὰ τέλεια μέτρα, καὶ εἶναι καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον ἐκ τῆς ἁμαρτίας · ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ὑπέστειλεν ἡ χάρις, καὶ ἦλθε τὸ κάλυμμα τῆς ἐναντίας δυνάμεως · φαίνεται δὲ πως μερικῶς, καὶ ἔσται εἰς ἓνα βαθμὸν τὸν κατώτερον τῆς τελειότητος.

Δ'. Ὡς, ἵνα εἰπώμεν, χρὴ δώδεκα βαθμοὺς παρελθεῖν τινὰ, καὶ φθάσαι εἰς τὴν τελειότητα. Ἐν καιρῷ τις ἔφθασε καταλαβεῖν ἐκεῖνο τὸ μέτρον, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν τελειότητα · πάλιν ἐνδίδωσιν ἡ χάρις, καὶ κατέρχεται παρ' ἓνα βαθμὸν, καὶ ἐστίκει εἰς τοὺς ἑνδεκά. Εἰς δὲ τις πλούσιος ἐν τῇ χάριτι, πάντοτε νυκτὸς καὶ ἡμέρας, εἰς τὰ τέλεια μέτρα ἔστηκεν, ὢν ἐλεύθερος καὶ καθαρὸς, πάντοτε ἀιχμάλωτος καὶ μετέωρος. Καὶ νῦν ὃ ἐδείχθη ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια, καὶ ὢν πείραν ἔλαβεν ὁ ἄνθρωπος, εἰ συνῇ αὐτῷ πάντοτε, οὐκ ἐδύνατο τὴν οἰκονομίαν τοῦ λόγου ἢ τὸ βάρος ὑποδέξασθαι, οὔτε ἠνείχετο ἀκούειν ἢ μεριμνᾶν εἰς τὸ τυχόν, περὶ ἑαυτοῦ, οὔτε περὶ τῆς αὔριον, εἰ μὴ μόνον καθῆσθαι ἐν μιᾷ γωνίᾳ μετέωρον, καὶ μεμεθυμένον. Ὡστε τὸ τέλειον μέτρον οὐκ ἐδόθη, ἵνα δυνήθῃ σχολάσαι εἰς τὴν μερίμναν τῶν ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὴν διακονίαν τοῦ λόγου, πλὴν τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ διαλέλυται, καὶ γενίκεται ὁ θάνατος.

Ε'. Τὰ δὲ πράγματα οὕτως ἐστίν. Ὡς γνωφώδης

A homini velut una substantia : variis vero modis ad libitum voluntatis, quantum prodest, disponit hominem : aliquando enim intentus accenditur et ardet ignis ; aliquando vero remissius et lentius : ipsum quoque lumen quibusdam temporibus vehementius accenditur et lucet : aliquando vero remittitur et tristius est. Sic ipsa quoque lucerna, scilicet gratia, ubique accensa et lucens, quando splendidior fuerit, intensius accenditur ab ebrietate dilectionis Dei. Rursum autem dispensatione quadam exhibet lumen, quod inest obtusius.

III. Porro per lumen apparuit quibusdam signum crucis, et affixum est in interiori homine : alias item nter precandum homo, velut in excessu constitutus, inventus est ante altare stans in ecclesia, et oblatis ei tres panes, velut oleo fermentati, et quanto magis ederet, tanto magis augebantur et crecebant : aliis item apparuit velut vestimentum splendidum, quale non est in terra hoc sæculo ullum, nec manibus hominum confici potest. Quemadmodum enim montem ascendens Dominus cum Joanne et Petro transformavit vestimenta sua, illaque splendida fulguris instar reddit⁸² : ejusmodi erat vestimentum illud, ut admiraretur et obstupesceret exutus illud homo. Interdum verum lumen ipsum in corde fulgens, aperuit interius et profundius ac latens lumen, adeo ut totus homo illa suavitate et contemplatione demersus, non amplius sit sui compos, sed sit tanquam stultus et barbarus huic mundo, propter nimiam dilectionem ac suavitatem, et arcana mysteria, adeo ut homo tunc libertate donatus perveniat ad perfectum gradum purus ac liber a peccato. Verum postea subduxit se gratia et accessit velamen adversariæ potestatis ; apparet tamen aliqua ex parte, et consistit in uno gradu inferiori perfectionis.

IV. Velut, ut dicamus, oportet aliquem duodecim gradus transcendere, et demum ad perfectionem pertingere. Aliquando quis consecutus est hunc gradum, et pervenit ad perfectionem. Iterum remissior facta gratia, descendit unum gradum, et in reliquis undecim consistit. Dives autem aliquis in gratia semper noctes atque dies in perfecto gradu consistit, liber ac purus, semper captivus ac suspensus. Et quidem, si mirabilia illa, quæ homini monstrata sunt, et quorum experientiam cepit, ei semper adessent, nec ministerium verbi aut onus aliquod suscipere posset, neque audire aut curam gerere, si quando opus esset, sui ipsius, neque crastini diei, sed solum sedere in uno angulo suspensus et inebriatus. Quapropter gradus perfectus non est concessus, ut possit vacare curæ fratrum et ministerio verbi. Verum tamen interstitium maceriæ dirutum est, et mors devicta.

V. Res autem sic se habet. Quemadmodum

⁸² Matth. xvii, 2 ; Marc. ix, 3.

tenebrosa quædam vis incumbit, et leviter velut A crassus quidam aer inopacat locum, lucerna licet semper ardente et lucente : sic adhæret illi lumini velamen. Unde confitetur ille, se nequaquam esse perfectum, neque omnino immunem a peccato : ita ut dicat, **33** dirutum et perfossum esse interjectum parietem maceriæ, atque iterum, in aliqua parte, non esse plane dirutum, neque in perpetuum. Aliquando enim vehementius accendit, admonet et refocillat gratia : aliquando vero remissior facta subtristior apparet, prout ipsa gratia dispensat ad emolumentum hominis. Quis vero unquam ad perfectum gradum progressus gustavit et periculum fecit illius sæculi ? Nondum enim ullum vidi perfectum hominem Christianum aut liberum. Sed quamvis acquiescat quis in gratia, B atque ad mysteria, revelationes ac immensam suavitatem gratiæ perveniat, nihilominus tamen peccatum adhuc in eo hæret. Qui tales vero sunt, propter immensam gratiam et lumen illis adhærens, se perfectos et liberos reputant, ex imperitia decepti, postquam possident vim gratiæ. Verum necdum vidi ullum liberum. Siquidem et ego ex parte aliqua aliquando ad gradum illum perveni, et cognovi, nullum esse hominem perfectum.

VI. *Interrogatio. Dic nobis in quibus tu consistis gradibus ?*

Responsio. Post signum crucis gratia nunc sic operatur, et quieta reddit omnia membra et cor, C ut anima præsumma lætitia, tanquam puellus fraudisignarus videatur, nec amplius homo condemnet Græcum aut Judæum, aut peccatorem, aut mundo deditum : verum interior homo oculo puro omnes aspicit, et lætatur homo de toto mundo, omninoque cupit venerari et diligere Græcos et Judæos. Alia quadam hora veluti filius regis confidit Filio Dei tanquam patri, et aperiuntur ei fores, et ingreditur intro in multas mansiones. Et quanto magis ingreditur, rursum aperiuntur ei juxta proportionem a centum mansionibus ad alias centum mansiones, et ditescit ; et quanto magis ditescit, de novo alia recentiora mirabilia ei monstrantur. Et creduntur ei tanquam filio et hæredi res, quæ ab humana natura explicari nequeunt, nec ore aut lingua enodari. Gloria Deo. Amen.

HOMILIA IX.

Promissiones ac prophetias divinas per varias probationes et tentationes impleri : et soli Deo adhærendo liberari nos ab infestationibus dæmonis.

I. Spiritualis gratiæ Dei virtus, quæ et anima versatur, cum summa longanimitate, sapientia, et dispensatione mentis mystica operatur, magna etiam cum patientia cum temporis opportunitatibus homine dimicante. Tunc autem opus gratiæ perfectum in eo apparet, quando liberam ejus voluntatem post magnam tentationem Spiritui sancto

τις δύνამις ἐπίκειται καὶ σκεπάζει ἐλαφρῶς ὡς ἄῃρ παχύς, καίτοι πάντοτε τῆς λαμπάδος καιομένης καὶ φαινούσης · οὕτως ἐπίκειται ἐκείνῳ τῷ φωτὶ κάλυμμα. Ὅθεν ὁμολογεῖ οὗτος, ὅτι οὐκ ἔστι τέλειος, οὐδὲ ἐλεύθερος τὸ ὅλον ἐκ τῆς ἀμαρτίας. Ὡστε εἰπεῖν, ὅτι διαλέλνται καὶ τέθρανται τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ πάλιν ἐν τινὶ οὐ διαλέλνται τὸ ὅλον, οὕτε πάντοτε. Ἔστι γὰρ καιρὸς ὅτε πλέον ἐξάπτει, καὶ παρακαλεῖ, καὶ ἀναπαύει · ἔστι καιρὸς, ὅτε ὑποστέλλεται καὶ στυγνάζει, ὡς αὐτὴ ἡ χάρις οἰκονομεῖ πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ. Τίς δὲ ὁ ἐλθὼν εἰς τὸ μέτρον τὸ τέλειον ἐν καιροῖς, καὶ γευσάμενος, καὶ πεῖραν ἔχων ἐκείνου τοῦ αἰῶνος ; Ἀκμὴν γὰρ οὐδένα εἶδον τέλειον ἀνθρώπου Χριστιανόν, ἢ ἐλεύθερον · ἀλλ' εἰ καὶ ἀναπαύεται τις ἐν τῇ χάριτι, καὶ εἰσέρχεται εἰς μυστήρια καὶ ἀποκαλύψεις, καὶ εἰς ἡδύτητα πολλὴν τὴν χάριτος, ὅμως καὶ ἡ ἀμαρτία σύνεστιν ἀκμὴν ἔσω · αὐτοὶ δὲ, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς φῶς, νομίζουσιν ἐλεύθεροι εἶναι καὶ τέλειοι, παρὰ ἀπειρίαν σφαλλόμενοι, ἐπειδὴ ἔχουσιν ἐνεργειαν τῆς χάριτος, ἀκμὴν δὲ οὐδένα εἶδον ἐλεύθερον. Ἐπειδὴ καὶ γὰρ μερικῶς ἐν καιροῖς τισιν, εἰσῆλθον εἰς ἐκεῖνο τὸ μέτρον, καὶ οἶδα καταμαθὼν, πῶς οὐκ ἔστι τέλειος ὁ ἀνθρώπος.

ς'. Ἐρώτησις. Εἰπέ ἡμῖν σὺ, ἐν ποίοις εἶ μέτροις ;

Ἀπόκρισις. Μετὰ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, νῦν ἡ χάρις οὕτως ἐνεργεῖ καὶ εἰρηνεύει ὅλα τὰ μέλη καὶ τὴν καρδίαν, ὥστε τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὡς παιδίον ἄκακον φαίνεσθαι, καὶ οὐκέτι κατακρίνει ὁ ἀνθρώπος Ἑλλήνα ἢ Ἰουδαῖον, ἢ ἀμαρτωλὸν, ἢ κοσμικόν · ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνθρώπος καθαρῶ ὀφθαλμῶ πάντας ὁρᾷ, καὶ χαίρει ὁ ἀνθρώπος ἐπὶ ὅλῳ τῷ κόσμῳ, καὶ πάντως θέλει προσκυνεῖν καὶ ἀγαπᾷν Ἑλλήνας καὶ Ἰουδαίους. Ἀλλῃ ὥρα υἱὸς βασιλέως οὕτω θαρρῶ τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ ὡς πατρὶ, καὶ ἀνοίγονται αὐτῷ θύραι, καὶ εἰσέρχεται ἐνδον εἰς πολλὰς μονάς, καὶ ὅσον εἰσέρχεται, πάλιν ἀνοίγονται αὐτῷ πρὸς λόγον, ἀπὸ ἑκατὸν μονῶν εἰς ἄλλας ἑκατὸν μονάς, καὶ πλουτεῖ · καὶ ὅσω πλουτεῖ, πάλιν ἄλλα καὶ νοτερά θαυμάσια δείκνυται αὐτῷ. Καὶ ἐμπιστεύεται ὡς υἱῷ, καὶ κληρονόμῳ πράγματα μὴ θυνάμενα ῥηθῆναι ὑπὸ φύσεως ἀνθρωπίνης, ἢ στόματι καὶ γλώσσει D διαορθρωθῆναι. Δόξα τῷ Θεῷ. Ἀμήν.

OMILIA Θ'.

Τὰς ἐπαγγελίας καὶ προφητείας τοῦ Θεοῦ διὰ παμποικίλης δοκιμασίας καὶ πειράσεως διαπληροῦσθαι · καὶ μόνῳ τῷ Θεῷ προσκαρτεροῦντας λυτροῦσθαι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν τοῦ Πονηροῦ πειράσεων.

Α'. Ἡ τοῦ Θεοῦ πνευματικὴ τῆς χάριτος ἐνέργεια ἐν ψυχῇ γιγνομένη, μετὰ πολλῆς μακροθυμίας, καὶ σοφίας, καὶ οἰκονομίας νοὸς μυστικῆς κατεργάζεται, καὶ μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς χρόνοις καὶ καιροῖς τοῦ ἀνθρώπου ἀγωνιζομένου · καὶ τότε τὸ ἔργον τῆς χάριτος τέλειον εἰς αὐτὸν ἀποδείκνυται, τῆς αὐτῆς ἐξουσίας προαιρέσεως μετὰ πολλῆς δοκιμασίας εὐα-

ρέστου τῷ Πνεύματι ἀποδειχθείσης, καὶ διὰ χρόνων τὴν δοκιμὴν καὶ τὴν ὑπομονὴν ἐπιδειξαμένου. Ταύτην δὲ τὴν ἀκολουθίαν ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν διὰ τῶν ἐν φανερῷ γεγεννημένων τύπων παραστήσωμεν.

Β'. Ὁ δὲ λέγω τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ. Ἐν πόσοις καιροῖς καὶ χρόνοις τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ τὸ περὶ αὐτοῦ ὠρισμένον ἐτελέσθη, καὶ τὰ ὀράματα ἐπληρώθη; καὶ ἐν πόσοις πρότερον πόνοις καὶ θλίψεσι, καὶ στενοχωρίαις δοκιμασθεὶς ὑπέμεινε πάντα γενναίως, καὶ εἰς πάντα δόκιμος καὶ πιστὸς τῷ Θεῷ εὑρεθεὶς δοῦλος, τότε βασιλεὺς Αἰγύπτου γέγονε, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ διέθρεψε, καὶ προφητεία τῶν ἀοράτων ἀπετελέσθη, καὶ τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ διὰ χρόνων καὶ οἰκονομίας πολλῆς τὴν πρόβρῃσιν εἰληφός.

Γ'. Ὁμοίως περὶ τοῦ Δαβὶδ. Ὁ Θεὸς ἔχρισεν αὐτὸν εἰς βασιλείαν διὰ Σάμουηλ τοῦ προφήτου· καὶ ὅτε ἔχρισθαι, τότε ἔφυγε διωκόμενος ὑπὸ τοῦ Σαοὺλ ἀναιρεθῆναι. Καὶ ποῦ ἡ χρίσις τοῦ Θεοῦ, καὶ ποῦ ἡ ἐπαγγελία, ὡς πρὸς τὸ τάχος; Μετὰ γὰρ τὸ χρισθῆναι, τότε δεινῶς ἐθλίβετο, ἐν ἐρημίαις πελαζόμενος, καὶ ὑστερούμενος ἕως ἄρτου, καὶ εἰς ἔθνη καταφεύγων διὰ τὴν τοῦ Σαοὺλ πρὸς αὐτὸν ἐπιβουλὴν γιγνομένην· ὃν ὁ Θεὸς ἔχρισεν εἰς βασιλείαν, τοιαύταις περιείχετο θλίψεσιν. Εἴτα χρόνοις δοκιμασθεὶς, καὶ θλιβεὶς, καὶ πειρασθεὶς, καὶ μακροθυμήσας, ἅπαξ πεπιστευκῶς τῷ Θεῷ, καὶ ἑαυτὸν πληροφορήσας, ὅτι ὁ ἐποίησε διὰ τῆς τοῦ προφήτου χρίσεως εἰς ἐμὲ, καὶ ὁ εἶπεν ὁ Θεὸς γενέσθαι περὶ ἐμοῦ, ἀναμφισβόλως γενέσθαι δεῖ. Καὶ διὰ πολλῆς μακροθυμίας, ὕστερον γέγονε τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα, καὶ ἐβασίλευσεν ὁ Δαβὶδ μετὰ πολλὰς πείρας. Καὶ τότε ἐφανερώθη ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ χρίσις ἡ διὰ τοῦ προφήτου γεγεννημένη, βεβαία καὶ ἀληθὴς ἀπεδείχθη.

Δ'. Ὁμοίως καὶ περὶ Μωϋσέως. Ὁ Θεὸς τοῦτον προγνοὺς καὶ προορίσας εἰς ἡγούμενον καὶ λυτρωτὴν τοῦ λαοῦ, υἱὸν ἐποίησε γενέσθαι θυγατρὸς Φαραῶ, καὶ εἰς πλοῦτον βασιλικόν, καὶ εἰς δόξαν καὶ τρυφὴν ἡῤῥήθη, πάσῃ σοφίᾳ παιδευθεὶς Αἰγυπτίων, καὶ ἀνδρωθεὶς, καὶ πίστει γινόμενος μέγας, ἡρνήσατο πάντα ἐκεῖνα, τὴν κακουχίαν καὶ τοὺς ὀνειδισμοὺς τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον ἐλόμενος κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν. Καὶ φυγὰς Αἰγύπτου γεγωνὺς, πόσον χρόνον ἐν ποιμαντικῇ διήγεν ἐργασίᾳ ὁ βασιλέως υἱός, καὶ εἰς τσαυτὴν ἀπόλαυσιν, καὶ τρυφὴν βασιλικὴν ἀνατραφεὶς; καὶ οὕτως ὕστερον δόκιμος τῷ Θεῷ, καὶ πιστὸς διὰ τῆς πολλῆς μακροθυμίας εὑρεθεὶς, οἷα πολλοὺς πειρασμοὺς ὑπομείνας, ἐγένετο λυτρωτὴς καὶ ἡγούμενος καὶ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ Θεὸς τοῦ Φαραῶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προσηγορεύθη· δι' αὐτοῦ γὰρ Αἴγυπτον ἐμάστιξε, καὶ τὰ μεγάλα καὶ θαυμάσια ὁ Θεὸς δι' αὐτοῦ τῷ Φαραῶ ἐνεδείξατο, καὶ τέλος ἐν

A placere manifestum est, et quando ex successu temporis probationem et perseverantiam ipsa ostendit. Hanc consequentiam autem ex sacrosanctis Litteris per manifestos typos in medium producamus.

II. Quod autem dico, tale est, quale legitur de Josepho. Quanto post tempore voluntas Dei de eo prædefinita perfecta est, et visiones completæ sunt? et quantis ante laboribus, afflictionibus, et angustis probatus, omnia strenue sustinuit? et per omnia probatus et fidelis Deo inventus servus, tunc rex 34 Ægypti constitutus est, et familiam suam enutrivit; et prophetia eorum, quæ non videbantur, completa est, et voluntas Dei per tempora, et dispensationem multam pronuntiata 35.

B

III. Idem de David traditur 36. Deus unxit eum in regem per Samuelem prophetam 37. Et postquam unctus est, continuo fuga sibi consuluit, persecutionem a Saulo, eum occidere conante, perpesus. Ubi ergo unctio Dei? et ubi promissio, ut quæ statim effectum consecuta esset? Paulo enim postquam unctus esset, graviter affligebatur, in desertis degens; et ad penuriam panis usque redactus ad gentes confugiebat, propter Saulis adversus eum structas insidias 38: quem Deus unxerat in regem, tantis involvebatur afflictionibus. Deinde successu temporis probatus, afflictus, tentatus et patienter adversa ferens, unice Deo confidens, et plena fide se erigens, sic colligebat, *quia quod fecit Deus per unctionem in me, et quod dixit Deus futurum de me, absque omni dubio fieri oportet*. Et post longam expectationem tandem voluntas Dei completa est 39, et regnavit David post multas tentationes. Et tunc manifestatum est Dei verbum, et unctio per prophetam collata, firma et vera demonstrata est.

IV. Idem de Moyse. Deus cum eum præcivisset et prædestinasset in ducem et servatorem populi, filium fecit fieri filiæ Pharaonis 40, atque hic quidem regis opibus et gloria, atque deliciis auctus, omni Ægyptiorum disciplinā instructus est: et ad virilem ætatem cum pervenisset, ac fide grandior factus esset, respuit ea omnia, potius eligens afflictionem et contumelias 41 Christi, juxta sermonem apostolicum, quam temporalibus peccati commodis frui 42. Et exsul Ægypti factus cum esset, quantum temporis modo in pastoris vitam transegit opera, regis filius qui erat, et in tantis lautitiis ac regis deliciis educatus? Et sic tandem probatus Deo, et fidelis per multam patientiam inventus, quippe qui multas tentationes sustinuerat, constitutus est servator et dux, et rex populi Israel 43, atque Deus Pharaonis a Deo appellatus? Per eum enim percussit Deus Ægyptum, et magna atque admiranda per eum Pharaoni ostendit, ac tandem in mari

33 Gen. xxxix, 1 seq.; xli, 39, 40. 34 I. Reg. xvi, 13. 35 I. Reg. i, xix, 11 seq.; xxiii, 7 seq.; xxvi, 1 seq. 36 I. Reg. xxi, 11 seq.; xxvii, 1 seq. 37 II. Reg. ii, 4. 38 Exod. ii, 10. 39 Hebr. xi, 24, 25. 40 Exod. ii, 15. 41 Exod. iii, 10; v, 26; vii, 1. Exod. viii, 1, 2; ix, 1; v, 23; x, 1, 21. Exod. xiii, 23.

Ægyptios submersit. Ecce Dei voluntas et propositum, quanta post temporum spatia manifestata, et quantas post probationes et afflictiones completa est.

V. Idem et de Abraham⁹². Quanto tempore ante promiserat Deus, se ei largiturum filium, nec tamen statim dedit: sed quot interea annorum probationes et tentationes ipsi incubuerunt! Ille vero animo patienti omnia accidentia sufferens, plena fide seipsum obfirmavit, inquiens, *quod qui promisit, cum sit mendacii expers, complebit verbum suum*. Sicque fidelis inventus, quod promissum erat, consecutus est.

VI. Sic et Noe quingentesimo anno jussus a Deo arcam construere⁹³, qui inducturum se toti terræ diluvium nuntiaverat; et sexcentesimo anno inducebat; centum annos patienter expectans nihil omnino dubitabat, utrum quæ dixerat Deus facturus esset, necne; verum fide nixus sic constituebat, *quod quæ Deus locutus esset, absque omni dubio fieri oporteat*. Sic ergo spectatæ atque integræ voluntatis, fidei, patientiæ et lenitatis magnæ **35** deprehensus, solus servatus est cum domo sua, mandatum pure observans.

VII. Hæc argumenta ex Scripturis attulimus ad demonstrandum, quod virtus gratiæ divinæ inest homini; et donum Spiritus sancti, quod fidelis anima consequi digna censetur, magna cum contentione, tolerantia multa, patientia, tentationibus ac probationibus comparatur, libera ejus voluntate omnibus afflictionibus probata. Et si, quando ea in nulla re Spiritum contristet, sed gratiæ in omnibus præceptis consonet, tunc liberationem ab omnibus affectionibus consequi digna reputatur, plenamque adoptionem Spiritus, de qua in mysterio dicitur, accipit, et spirituales divitias ac sapientiam, quæ non est hujus mundi, sed cujus, qui vere Christiani sunt, participes sunt. Quocirca hi ab hominibus, qui hujus mundi spiritum habent, ac prudentia, intellectu, et sapientia præditi sunt, per omnia differunt.

VIII. Siquidem, qui hujusmodi est, omnes homines dijudicat⁹⁴, ut scriptum est: novit unde quisque loquatur, et ubi consistat, et in quibus gradibus constituatur: ipsum vero nullus hominum habentium spiritum mundi, cognoscere et dijudicare potest, nisi solus is, qui similem cœlestem divinitatis Spiritum habet, cognoscit similem, ut inquit Apostolus: *Spiritualibus comparantes spiritualia. Animalis autem humo non accipit ea, quæ sunt Spiritus Dei, siquidem stultitia illi sunt, nec potest cognoscere. At spiritualis dijudicat quidem omnia: ipse vero a nemine dijudicatur*⁹⁵. Ejusmodi qui est, omnes mundi res pretiosas, divitias, luxum, ac om-

θαλάσσης τοὺς Αἰγυπτίους κατεπόντισεν. Ἰδοὺ τὸ τοῦ Θεοῦ βούλημα καὶ ἡ πρόθεσις μετὰ πότους χρόνους ἀπεδείχθη, καὶ μετὰ πόσας δοκιμασίας καὶ θλίψεις ἐτελέσθη.

Ε'. Ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ. Πρὸ πόσων χρόνων ἐπηγγείλατο ὁ Θεὸς χαρίσασθαι υἱόν, καὶ οὐ παρ' αὐτὰ δέδωκεν, ἀλλὰ μετὰ πόσοις ἔτεσι δοκιμασίαι καὶ πειρασμοὶ πρὸς αὐτὸν γεγονάσιν. Αὐτὸς δὲ μακροθύμως πάντα τὰ ἐπερχόμενα ὑπομείνας, καὶ ἑαυτὸν τῇ πίστει πληροφορήσας, ὅτι ὁ ἐπαγγειλάμενος, ἀψευδὴς τυγχάνων, πληρώσει τὸν ἑαυτοῦ λόγον. Καὶ οὕτως πιστὸς εὐρεθεὶς, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας.

ς'. Ὡσαύτως καὶ Νῶε πεντακοσιοστῷ ἔτει κελευσθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τὴν κιβωτὸν κατασκευάζειν, ἐπαγγειλαμένου κατακλυσμὸν ἐπαγαγεῖν τῇ οἰκουμένῃ, καὶ ἐξακοσιοστῷ ἔτει ἐπαγαγόντος, ἑκατὸν ἔτη ἐμακροθύμησεν ἐν μηδενὶ διστασας, ἅρα ποιεῖ ἅπερ εἶπεν ὁ Θεός, ἡ μὴ ποιεῖ· ἀλλ' ἀπαξ τῇ πίστει πληροφορηθεὶς, ὅτι ἅπερ ἐλάλησεν ὁ Θεός, ἀναμφιβόλως γενέσθαι δεῖ. Καὶ οὕτω δόκιμος τῇ προαιρέσει ἐν πίστει, καὶ ὑπομονῇ, καὶ μακροθυμίᾳ πολλῇ εὐρεθεὶς, διεσώθη μόνος μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ τὴν ἐντολὴν καθαρῶς φυλάξας.

Ζ'. Ταύτας δὲ τὰς ἀφορμὰς ἐκ τῶν Γραφῶν ἠνέγκαμεν, πρὸς τὸ ἀποδείξαι, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ τῆς χάριτος ἐν ἀνθρώπῳ γιγνομένη ἐνέργεια, καὶ τὸ χάρισμα τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ὅπερ ἡ πιστὴ ψυχὴ λαμβάνειν καταξιοῦται, μετὰ πολλοῦ ἀγῶνος, καὶ ὑπομονῆς πολλῆς, καὶ μακροθυμίας, καὶ πειρασμῶν, καὶ δοκιμασιῶν γίγνεται, τῆς αὐτεξουσίᾳ προαιρέσεως διὰ πασῶν θλίψεων δοκιμαζομένης. Καὶ ἐπὶ ἐν μηδενὶ τὸ Πνεῦμα λυπήσῃ, ἀλλὰ τῇ χάριτι διὰ πασῶν ἐντολῶν γένηται σύμφωνος, τότε τῆς ἐκ τῶν παθῶν ἐλευθερίας τυχεῖν καταξιοῦται, καὶ τῆς υἰοθεσίας τοῦ Πνεύματος πλήρῳσιν λαμβάνει, καὶ τῆς ἐν μυστηρίῳ λαλομένης, καὶ τοῦ πνευματικοῦ πλοῦτου, καὶ τῆς συνέσεως τῆς μὴ οὐσης τοῦ κόσμου τούτου, ἧς οἱ οὕτως ὄντες Χριστιανοὶ μέτοχοι γίνονται. Διὸ καὶ πάντων ἀνθρώπων τῶν ἐχόντων τὸ τοῦ κόσμου πνεῦμα, φρονίμων, συνετῶν, σοφῶν, οὗτοι εἰς πάντα διαφέρουσιν.

Η'. Ὁ τοιοῦτος γὰρ πάντας ἀνθρώπους ἀνακρίνει, κατὰ τὸ γεφραμμένον· γινώσκει ἕκαστον πόθεν λαλεῖ καὶ ποῦ ἔστηκε, καὶ ἐν ποίοις μέτροις ἐστίν· αὐτὸν δὲ οὐδεὶς ἀνθρώπων τῶν ἐχόντων τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου, γινώσκειν καὶ ἀνακρίνειν δύναται, εἰ μὴ μόνον ὁ τὸ ὁμοίον ἔχων ἐπουράνιον τῆς θεότητος Πνεῦμα γινώσκει τὸν ὁμοίον, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· Πνευματικοὶς πνευματικὰ συγκρίνοντες· ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐδέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν. Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. Ὁ τοιοῦτος πάντα τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐνδοξά, πλοῦτον, καὶ τρυφὴν, καὶ πᾶσαν ἀπόλαυσιν, αὐτὴν

⁹² Gen. xv, 4; xvii, 3, 6; xviii, 10; xx, 2 seq. xxii, 1 seq. ⁹³ Gen. vi, 7; vii, 1; viii, 1; ix, 1. seq. ⁹⁴ I. Cor. ii, 15. ⁹⁵ Ibid., 14, 15.

τε τὴν γνῶσιν, καὶ πάντα τὰ τοῦ αἰῶνος τούτου βδελυκτὰ ἡγεῖται, καὶ μισητά.

Θ'. Ὡσπερ γὰρ ὁ φλεγόμενος καὶ κατεχόμενος πυρετῷ, ὅπερ ἂν προσενέγκῃς αὐτῷ βρῶμα ἢ πόμα ἡδιστον βδελύσσεται καὶ ἀποβάλλει, διὰ τὸ πυρετῷ φλέγεσθαι αὐτόν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ σφοδρῶς ἐνεργεῖσθαι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ φλεγόμενοι τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύματος ἱερῷ καὶ σεμνῷ πόθῳ, καὶ τῷ ἔρωτι τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τὴν ψυχὴν τρωθέντες, καὶ τῷ θείῳ καὶ ἐπουρανίῳ πυρὶ, ὃ ὁ Κύριος ἐν τῇ γῇ ἤλθε βαλεῖν, καὶ θέλει ἐν τάχει ἀναφθῆναι, σφοδρῶς ἐνεργούμενοι, καὶ ἐκκαίμενοι εἰς τὸν οὐράνιον τοῦ Χριστοῦ πόθον, ὡς προεῖρηται, πάντα τὰ τοῦ αἰῶνος ἐνδοξα τούτου, καὶ τίμια, ἀπόβλητα καὶ μισητὰ λογιζονται, διὰ τὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πῦρ, τὸ συνέχον καὶ ἐκκαῖον, καὶ φλέγον αὐτοὺς τῇ πρὸς τὸν Θεὸν διαθέσει, καὶ τοῖς ἐπουρανίοις ἀγαθοῖς τῆς ἀγάπης· ἐξ ἧς ἀγάπης οὐδὲν τῶν ἐπουρανίων, ἢ ἐπιγείων, ἢ καταχθονίων χωρίσαι δύνησεται τούτους· καθὼς ὁ ἀπόστολος ἐμαρτύρησε Παῦλος, ὅτι Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; καὶ τὰ ἐξῆς.

Ι'. Τὴν δὲ κτῆσιν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, καὶ τῆς ἐπουρανίου τοῦ Πνεύματος ἀγάπης, οὐκ ἐνδέχεται τινα εὑρεῖν, ἐὰν μὴ πάντων τῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἑαυτὸν ἀλλοτριώσας, πρὸς τὴν ζήτησιν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ἑαυτὸν ἐπιθῶ, καὶ πασῶν ὑλικῶν καὶ περισπασμῶν γηίνων ὁ νοῦς ἐκτὸς γένηται, ἵνα περὶ τὸν ἑνα σκοπὸν ὅλος ἀσχοληθῇ δυνήθῃ, διὰ πασῶν ἐντολῶν ταῦτα κατευθύνων, ἵνα ὅλη ἡ μέριμνα, καὶ ἡ ζήτησις, καὶ ὁ περισπασμὸς, καὶ ἡ ἀσχολία τῆς ψυχῆς περὶ τὴν ἔρευναν τῆς νοερᾶς οὐσίας ἢ, πῶς αὐτὴν κοσμηθῇ δει ταῖς τῶν ἀρετῶν ἐντολαῖς, καὶ τῷ ἐπουρανίῳ τοῦ Πνεύματος κόσμῳ, καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῆς τοῦ Χριστοῦ καθαρότητος καὶ ἁγιασμοῦ, ἵνα τις πᾶσιν ἀποταξάμενος, καὶ πάντα ἑαυτοῦ περικόψας τὰ τῆς ὕλης καὶ γῆς ἐμπόδια, καὶ σαρκικῆς ἀγάπης, ἢ προσπαθείας γονέων, ἢ συγγενῶν ἐκτὸς γενόμενος, ἐν μηδενὶ ἐτέρῳ συγχωρήσῃ τῷ ἑαυτοῦ νῷ ἀσχοληθῇ, ἢ περισπασθῇ, οἷον ἢ ἀρχῇ, ἢ θόξῃ, ἢ τιμαῖς, ἢ φιλίαις σαρκικαῖς κόσμου, ἢ ἐτέραις τισὶ φροντίσι γηίναις, ἀλλ' ὅλος ἐξ ὅλου περὶ τὴν ζήτησιν τῆς νοερᾶς οὐσίας τῆς ψυχῆς τὴν μέριμναν καὶ θλίψιν ὁ νοῦς ἀναλάβῃ, καὶ τῇ προσδοκίᾳ καὶ ἀναμονῇ τῆς τοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως ὅλος ἐξ ὅλου ὑπομένῃ, καθὼς φησιν ὁ Κύριος· Ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν· καὶ πάλιν· Ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν.

ΙΑ'. Γένοιτο δὲ, ἵνα οὕτω τις ἀγωνιζόμενος καὶ πάντοτε προσέχων ἑαυτῷ, εἴτε ἐν ὑπακοῇ, εἴτε ἐν ἔργῳ οἰωδῇποτε κατὰ Θεὸν γινομένῳ, τὸ σκότος τῶν πονηρῶν δαιμόνων ἀποφυγεῖν δυνήθῃ. Ὁ γὰρ νοῦς τῆς ἑαυτοῦ ἐρεῦνης, καὶ τῆς πρὸς Κύριον ζητήσεως ἐκτὸς μὴ γινόμενος, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν κτήσασθαι δύνταται οὕσαν ἐν ἀπωλείᾳ παθῶν, τῷ πρὸς Κύριον

A nem voluptatem, ipsam quoque cognitionem, et omnia quæ sunt hujus sæculi, execranda ducit et odio digna.

IX. Quemadmodum enim qui ardenti febris laborat, quemcunque ei offeras cibum aut potum, id quamvis suavissimum, abominatur ac renuit, eo quod febris inflammatus ab ea valde exarceatur: eodem modo, qui Spiritus cœlestis sancto ac venerabili desiderio accensi, amore dilectionis Dei in anima sauciati, ac divino cœlestique igne, quem Dominus in terram missurus venit ⁹⁶, vultque velociter accendi, vehementer incitati; atque cœlesti desiderio Christi accensi sunt, omnia, ut dictum est, quæ sunt in hoc sæculo præclara ac pretiosa, repudianda et odio digna reputant, propter ignem dilectionis Christi, qui constringit, accendit et inflammat eos affectione Dei, et cœlestibus bonis dilectionis. A qua quidem nihil, sive terrenum, sive subterraneum sit, eos separabit: sicut apostolus Paulus testatum fecit, scilicet: *Quis nos separabit a charitate Christi* ⁹⁷? et quæ sequuntur.

X. Possessionem vero suæ animæ, et Spiritus cœlestis dilectionis non contingit quempiam invenire, nisi ab omnibus, quæ sunt hujus sæculi, se ipsum abstrahat, et indagationi charitatis Christi se ipsum tradat, ac ab omnibus crassis et terrenis rebus mens procul absit; ut circa unum scopum totus satagere possit, per omnia præcepta hæc bene dirigens, ut omnis cura, inquisitio, distractio et occupatio animæ in investiganda intellectuali substantia hæreat, quomodo eam ornari oporteat præceptis virtutum, ac cœlesti Spiritus ornatu, et participatione puritatis et sanctificationis Christi: ut **36** quis omnibus valedicens omniaque crassa ac terrena impedimenta resecans, ac carnalis dilectionis aut affectionis erga parentes ac cognatos expers factus, nulli alteri rei concedat animam vacare, aut ea distrahi: velut aut regnandi cupiditati, aut gloriæ, aut honoribus aut amicitii carnalibus mundi, aut aliis quibusdam curis terrenis; se totus omnino in indaganda intellectuali substantia animæ curam et laborem animus suscipiat, et in spe atque expectatione adventus Spiritus, totus omnino patiens sit: quemadmodum ait Dominus: *In patientia vestra possideatis animas vestras* ⁹⁸. Etrursum: *Querite primum regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis* ⁹⁹.

XI. Fieri autem potest, ut quis sic decertans, et continuo sibi attendens, sive in precibus, sive in obsequio, sive in opere quocunque secundum Deum perficiendo, tenebras malitiosorum dæmonum effugere possit. Animus enim, qui a sui persecutione et indagatione Domini non desistit, animam suam possidere potest, quæ animi motus pedetentim amit-

⁹⁶ Luc. xii, 49. ⁹⁷ Rom. viii, 35. ⁹⁸ Luc. xxi, 29. ⁹⁹ Matth. vi, 33.

tit, dum se ipsum violenter semper atque prompte A
captivum ducit ad Dominum, et illi soli adhæret
ut dictum est: *Captivam ducentes omnem cogita-
tionem et obediendum Christo*¹: ut per hujusmodi
certamen, desiderium et indagacionem mens digna
reddatur, quæ sit cum Domino in unum Spiritum
doni et gratiæ Christi, requiescens in vase animæ,
ad omne bonum eam adornantis, nec ulla afficien-
tis contumelia Spiritum Domini, suæ libidini ob-
temperando, atque hujus sæculi occupationibus
aut honoribus, aut dignitatibus, aut propriis
opinionibus, aut carnalibus voluptatibus, aut im-
proborum hominum sodalitiis et collegiis ad-
hærendo.

XII. Amabile enim est quidpiam anima, quæ to-
ta omnino seipsam Domino consecrans, illique soli B
adhærens, in ejus mandatis sine ulla oblivione
ambulans, atque Spiritum Christi advenientem, et
obumbrantem reverenter honorans digna habetur,
ut cum ipso unus spiritus, et una massa fiat.
Sicut inquit Apostolus: *Qui adhæret Domino, unus
spiritus est*². Si vero quis seipsum tradat curis,
aut gloriæ, aut dignitatibus, aut honorum huma-
norum curam habeat, et hæc studiose quærat: si-
que anima ejus terrenis cogitationibus commisceat-
ur aut confundatur, aut rei alicui hujus sæculi
de ditas ita obstricta teneatur, desideretque hujus-
modi anima transilire, effugere atque expellere
tenebras affectionum, in quibus detinetur a mali-
tiosis potestatibus, non potest; eo quod diligat ac
faciat voluntatem tenebrarum, nec capitali odio C
per sequatur studia malitiæ.

XIII. Præparemus igitur nos ipsos, ut omni
promptitudine ac tota voluntate ad Dominum ac-
cedamus, et Christi affectatores fiamus, ad perfici-
endam voluntatem ejus; et recordemur omnium
mandatorum ejus, eadem ut faciamus; atque nos
ipsos penitus a dilectione mundi separantes in eum
solum animas nostras vertamus, et studium, curam
ac investigationem ejus solius in mente habeamus.
Et licet propter corpus observationi mandatorum,
et obsequio divino minus diligenter vacaverimus,
mens tamen a dilectione Domini, et indagacione,
ac desiderio ejus non avertatur: at hujusmodi
mente decertantes, ac recto senso viam justitiæ
incedentes, semperque nobis ipsi attendentes, con-
sequamur promissionem Spiritus ejus, et libere-
mur per gratiam ab interitu tenebrosarum affe-
ctionum, quibus anima affligitur; **37** quo digni
æterno regno evadamus, et frui Christo per om-
nia sæcula digni habeamur, glorificantes Patrem,
et Filium, et Spiritum sanctum per omnia sæcula.
Amen.

HOMILIA X.

*Humilitate et alacritate retinentur et augentur dona
gratiæ divinæ: elatione autem et ignavia per-
duntur.*

I. Animæ veritatis ac Dei amantes, quæ plene Chri-

ἀεὶ βίᾳ καὶ προθυμίᾳ αἰχμαλωτίζειν ἑαυτὸν, καὶ
αὐτῷ μόνῳ προσκαλλᾶσθαι, καθὼς εἴρηται· Αἰχμα-
λωτίζοντες πᾶν νοῆμα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ
Χριστοῦ· ὅπως διὰ τοῦ τοιούτου ἀγῶνος, καὶ πό-
θου, καὶ ζητήσεως ὁ νοῦς καταξιώθῃ γενέσθαι
μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς ἓν πνεῦμα τῆς δωρεᾶς
καὶ χάριτος τοῦ Χριστοῦ, ἀναπαυσάμενος ἐν τῷ
ἀγγείῳ τῆς ψυχῆς, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν προε-
τρεπισαμένης αὐτῆς, καὶ οὐκ ἐνυβριζούσης τὸ τοῦ
Κυρίου Πνεῦμα ἐν τοῖς ἰδίῳις θελήμασι, καὶ τοῖς
τοῦ αἰῶνος τούτου ῥεμβασμοῖς, ἡ δόξαις, ἡ ἀρχαῖς
ἢ ἰδιογνωμοσύναις, ἢ ἡδοναῖς σαρκικαῖς, καὶ τῶν
πονηρῶν ἀνθρώπων συνδυασμοῖς, καὶ κοινωνίαις.

IB'. Ἀγαπητὸν γὰρ ἔαν ὅλη ἐξ ὅλου ἑαυτὴν τῷ
Κυρίῳ ἀναθεῖσα, καὶ αὐτῷ μόνῳ προσκολλημένη,
καὶ ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ ἀνεπιλήστως ἐνδιατρίβουσα,
καὶ τὸ ἐπιφοιτῆσαν καὶ ἐπισκιάσαν τοῦ Χριστοῦ
Πνεῦμα ἀξίως τιμῆσασα, καταξιώθῃ μετ' αὐτοῦ εἰς
ἓν πνεῦμα καὶ μίαν κρᾶσιν γενέσθαι, καθὼς φησιν
ὁ Ἀπόστολος· Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἓν
πνεῦμά ἐστιν. Ἐὰν δέ τις ἐκδῷ ἑαυτὸν εἰς μέριμναν,
ἡ δόξαν, ἡ ἀρχὴν, ἡ τιμῶν ἀνθρωπίνων ἐπιμελήσεται,
καὶ ταῦτα ἐπιζητῇ, καὶ ἐν γήϊνοις λογισμοῖς ἡ ψυχὴ
ἀναφύρηται καὶ συγχέεται, ἡ ἐν τινι τοῦ αἰῶνος
τούτου δέδῃται καὶ κεκράτηται, καὶ ποθῇ ἡ τοιαύτη
ψυχὴ διαπερᾶσαι καὶ φυγεῖν, καὶ ἐξελάσαι τὸ σκό-
τος τῶν παθῶν, εἰς ὃ κατέχεται ὑπὸ τῶν πονηρῶν
δυνάμεων, οὐ δύναται, διὰ τὸ ἀγαπᾶν, καὶ ποιεῖν
τὸ θέλημα τοῦ σκότους, καὶ τελείως μὴ μισεῖν τὰ
ἐπιτηδεύματα τῆς κακίας.

II'. Ἐτοιμάσωμεν οὖν ἑαυτοὺς ὅλη προαιρέσει,
καὶ ὅλῳ θελήματι πρὸς Κύριον πορεύεσθαι, καὶ
Χριστοῦ ἀκολουθεῖν γίνεσθαι, εἰς τὸ τὰ θελήματα
αὐτοῦ ἐπιτελεῖν, καὶ μεμνησθαι πασῶν τῶν ἐντολῶν
αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι αὐτάς, καὶ ὅλους ἑαυτοὺς ἀπὸ
τῆς ἀγάπης τοῦ κόσμου χωρίσαντες, αὐτῷ μόνῳ
τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς ἀναρτήσωμεν, καὶ τὴν ἀσχολίαν
καὶ μέριμναν καὶ ζήτησιν αὐτοῦ μόνου ἐν νῷ ἔχω-
μεν. Εἰ δὲ καὶ διὰ τοῦ σώματος, εἰς ἀσχολίαν ἐντο-
λῶν, καὶ διὰ Θεὸν ὑπακοὴν, ὀλίγον ἀσχοληθῶμεν,
ὁ νοῦς τῆς πρὸς Κύριον ἀγάπης καὶ ζητήσεως καὶ
πόθου μὴ χωριζέσθω· ὅπως τοιούτῳ νοὶ ἀγωνιζό-
μενοι, καὶ ὀρθῇ φρονήματι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης
διοδεύοντες, καὶ πάντοτε ἑαυτοῖς προσέχοντες,
ἐπιτύχωμεν τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ,
καὶ λυτρωθῶμεν διὰ τῆς χάριτος ἐκ τῆς ἀπωλείας
τοῦ σκότους τῶν παθῶν, ὑφ' ὧν ἡ ψυχὴ ἐνεργεῖται,
ἵνα τῆς αἰωνίου βασιλείας ἀξιοὶ γενώμεθα, καὶ συν-
απολαῦσαι Χριστῷ ὅλους αἰῶνας καταξιώθωμεν,
δοξάζοντες Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς
τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA I'.

Ταπεινοφροσύνη καὶ προθυμία διασώζεται
καὶ αὕξεται τὰ δῶρα τῆς θείας χάριτος·
ἐπάρσει δὲ καὶ ῥαθυμία ἀπόλλυται.

A'. Αἱ φιλαλήθεις καὶ φιλόθεοι ψυχαί, αἱ τελείως

¹ II Cor. x, 5. ² I Cor. vi, 17.

τὸν Χριστὸν ἐνδύσασθαι ἐν πολλῇ ἐλπίδι καὶ πίστει ἐπιποθοῦσαι, τῆς παρ' ἐτέρων ὑπομνήσεως οὐ τοσοῦτον χρῆζουσιν, οὔτε τοῦ οὐρανοῦ πόθον, καὶ τοῦ πρὸς Κύριον ἔρωτος, καὶ ἐπὶ πόσον ἐλαττωσθαι ὑπομένωσιν, ἀλλ' ὅλαι ἐξ ὅλου τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ προσηλωμέναι, πρὸς τὸν πνευματικὸν νυμφίον, ὅσημέραι πνευματικῆς προκοπῆς ἐν ἑαυταῖς αἰσθῆσιν ἐπιγινώσκουσι. Τετρωμέναι δὲ τῷ οὐρανόῳ πόθῳ καὶ ἐκπεινοῦσαι περὶ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἀρετῶν, τὴν ἐκλαμψιν τοῦ πνεύματος ἐν ἐπιθυμίᾳ πολλῇ καὶ ἀκορέστῳ ἔχουσιν. Εἰ δὲ καὶ θείων μυστηρίων διὰ τῆς πίστεως αὐτῶν ἐπίγνωσιν λαβεῖν ἀξιοῦνται, εἴτε καὶ εὐφροσύνης ἐπουρανοῦ χάριτος μέτοχοι γίνονται, οὐ πεποιθήσιν ἐν ἑαυταῖς οἰόμεναι εἶναι τι, ἀλλ' ὅσον πνευματικῶν χαρισμάτων καταξιοῦνται, τοσοῦτον μᾶλλον ἀκορέστως ἔχουσαι τοῦ οὐρανοῦ πόθον, ἐμπόνως ἐπιζητοῦσι· καὶ ὅσον ἂν πνευματικῆς προκοπῆς ἐν ἑαυταῖς αἰσθῆσιν λάβωσι, τοσοῦτον μᾶλλον ἐν πείνῃ καὶ δίψῃ εἰς τὴν μετέληψιν καὶ αὐξήσιν τῆς χάριτος ὑπάρχουσι· καὶ ὅσω πνευματικῶς πλουτοῦσι, τοσούτῳ μᾶλλον, ὡς πενόμεναι εἰσι παρ' ἑαυταῖς, ἀκορέστως ἔχουσαι τῷ πνευματικῷ πόθῳ πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον· ὡς φησιν ἡ Γραφή· Οἱ ἔρωγοντές με ἔτι πεινάσουσι, καὶ οἱ πίνοντές με ἔτι διψήσουσιν.

Β'. Αἱ τοιαῦται ψυχαί, αἱ ἐμπύρως καὶ ἀκορέστως τὴν ἀγάπην πρὸς Κύριον ἔχουσαι, ἄξιαι τῆς αἰωνίου ζωῆς τυγχάνουσι· διὸ καὶ τῶν παθῶν τῆς ἀπολυτρώσεως καταξιοῦνται, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἀρρήτου καὶ μυστικῆς κοινωνίας, ἐν πληρώματι χάριτος, ἐκλαμψιν καὶ μετουσίαν τελείως κομίζονται. Ὅσαι δὲ ἄνθρωποι καὶ χαῦνοι ψυχαί, μὴ ζητοῦσαι ἀπαντεῦθεν, ὡς ἔτι ἐν σαρκὶ τυγχάνουσι, τὸν ἁγιασμόν τῆς καρδίας οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλὰ τελείως, δι' ὑπονομῆς καὶ μακροθυμίας δέξασθαι, καὶ κοινωνῆσαι τῷ παρακλήτῳ Πνεύματι ἐν τελειότητι μετὰ πάσης αἰσθήσεως καὶ πληροφορίας μὴ ἐλπίσασαι, καὶ τῶν παθῶν τῆς κακίας λυτρωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος μὴ ἐκδεξάμεναι, ἢ πάλιν χάριτος θείας καταξιώθῃσαι εἰς ἀμεριμνίαν τινὰ καὶ ἄνεσιν, ὑπὸ τῆς κακίας κλεπτόμεναι, ἑαυτὰς ἐξέδωκαν.

Γ'. Ὡς ὅτι λαβοῦσαι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἔχουσαι παράκλησιν τῆς χάριτος ἐν ἀναπαύσει, καὶ πόθῳ, καὶ γλυκύτητι πνευματικῇ, καὶ ἐπὶ τούτῳ πεποιθυῖαι, ὑψοῦνται καὶ ἀμεριμνοῦσι, μὴ συντριβόμεναι τὴν καρδίαν, καὶ τῷ φρονήματι μὴ ταπεινούμεναι, μήτε οὔσαι εἰς τὸ τέλειον τῆς ἀπαθείας μέτρον, μήτε πληρωθῆναι τελείως τῆς χάριτος ἐν πάσῃ σπουδῇ καὶ πίστει ἐκδεξάμεναι, ἀλλ' ἐπληροφορήθησαν, καὶ ἐπανεπάησαν, καὶ ἐναπέμειναν εἰς τὴν ὀλίγην τῆς χάριτος παράκλησιν, εἰς ἑπαρσιν μᾶλλον, ἢ περ εἰς ταπείνωσιν προκόψασαι αἱ τοιαῦται ψυχαί καὶ οὐπερ κατηξιώθησαν χαρίσματος, ὅτε δῆποτε ἀπογυμνοῦνται διὰ τὴν ἀμελῆ καταφρόνησιν, καὶ τὸν μάλιστα τῆς οἰήσεως αὐτῶν τύπον.

Δ'. Ψυχὴ ἡ ἀληθῶς φιλόθεος καὶ φιλόχριστος καὶ μυρίας δικαιοσύνας ποιήσῃ ὡς μηδὲν ἐργασαμένη,

stum induere in multa spe et fide desiderant, aliorum admonitione non tantopere indigent, nec etiam desiderio cœlesti, nec Domini amore; licet aliquatenus eum imminui patienter ferant; sed totæ penitus cruci Christi affixæ, quodidie spiritualem profectum erga sponsum spiritualem in seipsis percipiunt. Vulneratæ autem cum sint cœlesti desiderio, et justitiam virtutum esuriant, illustrationem spiritus summo ac insatiabili desiderio expectant. Et licet divinorum mysteriorum per fidem suam cognitionem consequi dignæ habeantur, aut lætitiæ gratiæ cœlestis participes fiant; non confidunt tamen sibi ipsæ, existimantes se aliquid esse: sed quanto magis spiritualibus donis dignæ reputantur, tanto magis ac diligentius insatiabili aviditate cœlestis desiderii detentæ inquirunt: et quanto magis spiritualem profectum in se senserint, tanto magis esuriunt ac sitiunt participationem et augmentum gratiæ: et quanto spiritualiter ditiores sunt, tanto pauperiores apud se sunt, insatiabili desiderio spirituali erga cœlestem Sponsum flagrant: ut inquit Scriptura: *Qui edunt me, adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sitient*³.

II. Hujusmodi animæ, quæ tam ardenti et insatiabili amore Dominum prosequuntur, dignæ sunt vita æterna: quocirca quoque liberatione ab affectionibus dignæ indicantur, et Spiritus sancti arcane et mysticæ communionis illustrationem ac participationem in plenitudine gratiæ perfecte consequuntur. Quæ vero sunt minus viriles atque socordes, haud quærentes talia, ut quæ adhuc in carne vivunt, quippe sanctificationem cordis non ex parte, sed perfecte perseverantia et animo patiente consequi, et participare cum Spiritu consolatore in plenitudine cum omni sensu et certitudine, non expectarint, nec ab affectionibus malitiæ liberationem per Spiritum acceperint; aut e diverso, quæ gratiæ divina dignæ habitæ, ignaviæ ac socordiae, clam a malitia correptæ, sese dederint.

III. Ut quæ cum acceperint gratiam Spiritus, et habeant consolationem gratiæ in requie, et desiderio, et suavitate spirituali, hoc ipso confisæ extolluntur ac secure vivunt, non contritæ corde, nec animo humiliatæ, nec perfectam mensuram vacuitatis affectionum adeptæ, non integram plenitudinem gratiæ omni diligentia ac fide consecutæ; sed repletæ ac acquiescentes permanserunt in pauca gratiæ consolatione, elatione magis quam humilitate proficientes hujusmodi animæ: et quibus dignæ erant gratiæ donis, eis videlicet denudantur ob negligentem contemptum, et vanam opinionis earum negligentiam.

IV. Anima vero, quæ vere Deum ac Christum diligit, licet mille justitiæ opera ediderit, ita se ge-

³ Eccli. xxiv, 28.

rit, **38** ac si nihil fecerit, propter insatiabile desiderium ad Dominum; licet jejuniis et vigiliis corpus consumpserit, ita se habet, perinde ac si nunquam cœpisset circa virtutes elaborare; licet dona Spiritus varia, aut etiam revelationes et mysteria cœlestia consequi digna habeatur, ita se, ac si ne nunc quidem quidquam possideret, habet, propter immensam ac insatiabilem Domini dilectionem, sed quotidie esuriens ac sitibunda per fidem et dilectionem in precibus perseverando, mysteria gr̃tiæ, et omnem statum virtutis summopere appetit, amore Spiritus cœlestis sauciata, et ardens desiderium cœlestis Sponsi, per gratiam, quam in se semper habet, excitans, desiderans perfecte digna haberi mystica et arcana, in sanctificatione spiritus cum eo communione, relecta animæ facie, defixis super oculis aspiciens Sponsum cœlestem, facie ad faciem, in lumine spirituali et ineffabili, admista ei in omni certitudine fidei, configurata morti ejus, summis votis pro Christo mortem optetere semper sperans, et a peccatis ac tenebrosis affectionibus liberationem consequi per Spiritum certo ac plene credens: ut purificata per Spiritum, anima ac corpore sanctificata, quæ vas purum ad recipiendam cœlestem unctionem, et quæ habitatio cœlestis et veri regis Christi fiat, digna sit. Et tunc cœlesti vita digna habetur, habitaculum purum Spiritus sancti inde effecta.

V. Ad eum autem usque gradum ut anima perveniat, neque una opera statim, neque sine probatione; sed per labores et certamina multa, per longa temporum spatia et studia, cum probatione et tentationibus variis spirituale augmentum ac incrementum sumit, usque ad perfectum vacuitatis affectionum gradum demum pertingat: ut ad omnem tentationem, quæ a nequitia invehitur, fortiter ac strenue perdurans, maximos honores, et dona spiritualia, divitiasque cœlestes consequatur, et sic cœlestis regni hæres evadat in Jesu Christo Domino nostro, cui gloria et imperium in sæcula. Amen.

HOMILIA XI.

Virtutem sancti Spiritus in corde hominis, se habere instar ignis. Et quibus rebus indigeamus, ad discernendum cogitationes in corde scaturientes: et de serpente mortuo ad sublimitatem ligni a Mose affixo, qui typus fuit Christi. Continet quoque homilia disputationes duas: unam quidem, Christi cum nequissimo Satana; alteram vero, peccatorum cum eodem.

I. Ignis ille cœlestis divinitatis, quem accipiunt Christiani intus in corde suo nunc in hoc sæculo, ille ipse, qui intus nunc cor illorum dirigit, quando corpus dissolvitur, erumpit: et rursus coaugmentat membra, et facit resurrectionem dissolutorum membrorum. Quemadmodum enim ignis, qui Hierosolymis ministrabat altari, tempore captivitatis

A οὕτως ἔχει παρ' ἑαυτῇ, διὰ τὸν πρὸς Κύριον ἀκόρεστον πόθον· καὶ νηστεύει, καὶ ἀγρυπνῶν τὸ σῶμα καταδαπανήσῃ, ὥς μηδέπω ἀρξαμένη πονεῖν περὶ τὰς ἀρετὰς διάκειται· καὶ χαρισμάτων τοῦ Πνεύματος διαφόρων, ἧ καὶ ἀποκαλύψεων, καὶ μυστηρίων οὐρανίων τυχεῖν καταξιώθῃ, ὥς μηδὲν ἀκμὴν κεκτημένη ἐν ἑαυτῇ ἔστι, διὰ τὴν ἀμετρον καὶ ἀκόρεστον πρὸς Κύριον ἀγάπην, ἀλλὰ πᾶσαν ἡμέραν ἐκπεινας, καὶ ἐκδιψὸς διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐν προσκαρτερήσει εὐχῆς εἰς τὰ τῆς χάριτος μυστήρια, καὶ εἰς πᾶσαν κατάστασιν ἀρετῆς ἀκορῶστως ἔχει, ἔρωτι Πνεύματος οὐρανίου τετρωμένη, καὶ πόθον ἔμπυρον διὰ τῆς χάριτος αἰεὶ ἐν αὐτῇ πρὸς τὸν οὐράνιον νυμφίον ἀνακινουσα, ἐπιθυμοῦσα τελείως καταξιώθῃ τῆς πρὸς αὐτὸν μυστικῆς καὶ ἀόρητου ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος κοινωνίας, ἀποκαλυμμένη τῷ τῆς ψυχῆς προσώπῳ, καὶ ἐνατενίζουσα τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ πρόσωπον ἐν φωτὶ πνευματικῷ καὶ ἀνεκλαλήτῳ, ἀνακινουμένη τούτῳ ἐν πληροφορίᾳ πάσῃ, συμμορφιζομένη τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, ἐν ἐπιθυμίᾳ μολλῇ, τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον προσδοκῶσα πάντοτε, καὶ τῆς ἁμαρτίας, καὶ τῆς σκοτίας τῶν παθῶν τελείαν λύτρωσιν δέξασθαι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ἐν πληροφορίᾳ πιστεύουσα· ἵνα καθαρῶς καθαροῦ σκεῦος εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἐπουρανίου μύρου, καὶ μονῆν τοῦ ἐπουρανίου καὶ ἀληθινοῦ βασιλείως Χριστοῦ γενέσθαι καταξιώθῃ· καὶ τότε τῆς ἐπουρανίου ζωῆς ἀξία καθίσταται, οἰκητήριον καθαρὸν Πνεύματος ἁγίου ἐντεῦθεν γενομένη.

C Ε'. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ μέτρα ψυχὴν ἔλθεῖν, οὔτε ὑφ' ἑν, οὔτε ἀδοκιμάστως ἔστιν, ἀλλὰ διὰ πόνων πολλῶν καὶ ἀγώνων, καὶ χρόνων, καὶ σπουδῆς, μετὰ δοκιμασίας καὶ πειρασμῶν ποικίλων τὴν πνευματικὴν αὐξήσιν καὶ προκοπὴν λαμβάνει, ἕως τοῦ τελείου τῆς ἀπαθείας μέτρου, ἵνα εἰς πάντα πειρασμὸν ὑπὸ τῆς κακίας ἐπαγόμενον ὑπομένουσα προθύμως καὶ γενναίως, τότε τῶν μεγάλων τιμῶν καὶ χαρισμάτων πνευματικῶν, καὶ πλούτου οὐρανίου ἀξιώθῃ, καὶ οὕτως τῆς ἐπουρανίου βασιλείας γένηται κληρονόμος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA IA'.

D Τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡς πῦρ· καὶ τίνων χρῆζωμεν πρὸς τὸ διακρίνεσθαι τοὺς λογισμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ βρῦντας. Καὶ περὶ τοῦ νεκροῦ ὄφεως εἰς τὸ ἀκράτατον τοῦ ξύλου παρὰ Μωσέως προσπεπηγμένου, ὅς τύπος ἐγένετο τοῦ Χριστοῦ. Συνέχει καὶ ὁμιλία διαλογισμοὺς δύο· ἕτερον μὲν Χριστοῦ μετὰ τοῦ πονηροῦ Σατανᾶ, θάτερον δὲ τῶν ἁμαρτωλῶν μετὰ τοῦ αὐτοῦ.

A' Τὸ πῦρ τὸ οὐράνιον τῆς θεότητος, ὅπερ δέχονται οἱ Χριστιανοὶ ἐντὸς αὐτῶν ἐν τῇ καρδίᾳ νῦν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, τοῦτο αὐτὸ τὸ ἐντὸς τῆς καρδίας αὐτῶν διακονοῦν, ὅταν ἀναλυθῇ τὸ σῶμα, ἐξώτερον γίνεται, καὶ πάλιν συμπήσσει τὰ μέλη, καὶ ποιεῖ ἀνάστασιν τῶν λελυμένων μελῶν. Ὡς περ γὰρ τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις πῦρ τὸ διακονοῦν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ

κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ αἰχμαλωτισμοῦ χωσθὲν ἦν ἐν A
λάκκῳ, καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο ἐν τῷ γενέσθαι εἰρήνην καὶ
ἐπανελθεῖν τοὺς αἰχμαλωτισθέντας, ὥσπερ ἀνεκαι-
νίσθη καὶ συνήθως διακονεῖ· οὕτω καὶ νῦν τὸ πλη-
σίον σῶμα, ὃ μετὰ τὸ λυθῆναι γίνεται βόρβορος,
ἐργάζεται τὸ οὐράνιον πῦρ καὶ ἀνακαινίζει, καὶ
ἀνιστᾷ τὰ ἐφθαρμένα σώματα. Τὸ γὰρ νῦν ἐσώτερον
ἐν τῇ καρδίᾳ ἐνοικοῦν πῦρ, τότε ἐξώτερον γίνεται,
καὶ ποιεῖ ἀνάστασιν τῶν σωμάτων.

B'· Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ, τὸ πῦρ ἐν τῇ
καμίνῳ οὐκ ἦν θεῖκόν, ἀλλ' ἦν κτίσμα· οἱ δὲ τρεῖς
παῖδες διὰ τὴν δικαιοσύνην αὐτῶν ἐν τῷ φαινομένῳ
πυρὶ ὄντες, ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἶχον τὸ θεῖκόν
οὐράνιον πῦρ ἐντὸς τῶν λογισμῶν διακονοῦν καὶ
ἐνεργοῦν ἐν αὐτοῖς. Καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο ἐφάνη ἐξώτε-
ρον αὐτῶν· ἀνὰ μέσον γὰρ αὐτῶν ἔστη, καὶ ἐπεῖχε B
τὸ φαινόμενον πῦρ, τοῦ μὴ καίειν καὶ βλάπτειν τι
τοὺς δικαίους· Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰσραὴλ,
ἐπειδὴ ὁ νοῦς αὐτῶν καὶ ὁ λογισμὸς ἐν προθέσει
εἶχε τοῦ μακρυνθῆναι ὑπὸ Θεοῦ ζῶντος, καὶ εἰς
εἰδωλολατρείαν τραπῆναι, ἠναγκάσθη Ἀαρὼν εἰπεῖν
αὐτοῖς, ἐνεργεῖν τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ κόσμια.
Λοιπὸν ὁ χρυσός, καὶ τὰ σκεύη, ὅσπερ ἐνέβαλλον εἰς
τὸ πῦρ, εἰδῶλον ἐγένετο, καὶ ὥσπερ ἐμιμήσατο τὸ
πῦρ τὴν προαίρεσιν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ θαυμαστὸν
πράγμα. Ἐπειδὴ γὰρ κατὰ πρόθεσιν ἐν τῷ κρυπτῷ,
καὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῶν ἐβουλεύσαντο τὴν εἰδωλο-
λατρείαν, καὶ τὸ πῦρ ὁμοίως τὰ ἐμβληθέντα σκεύη
εἰδῶλον ἐργάσατο, καὶ λοιπὸν ἐν τῷ φαινομένῳ εἰδω-
λολάτρησαν. Ὡσπερ οὖν οἱ τρεῖς παῖδες δικαιοσύ-
νην λογισάμενοι, ἐδέξαντο ἐν ἑαυτοῖς τὸ τοῦ Θεοῦ C
πῦρ, καὶ προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ ἐν ἀληθείᾳ· οὕτω
καὶ νῦν αἱ πισταὶ ψυχαὶ δέχονται ἐκεῖνο τὸ θεῖκόν
καὶ ἐπουράνιον πῦρ, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἐν τῷ
κρυπτῷ· καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο μορφοῖ εἰκόνα ἐπουράνιον
εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Γ'. Ὡσπερ οὖν ἐμόρφωσε τὸ πῦρ τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ,
καὶ ἐγένετο εἰδῶλον· οὕτω καὶ ὁ Κύριος, ὃς μιμεῖται
τῶν πιστῶν καὶ ἀγαθῶν ψυχῶν τὰς προαιρέσεις, καὶ
κατὰ τὸ θελημα αὐτῶν μορφοῖ εἰκόνα καὶ νῦν ἐν τῇ
ψυχῇ, καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει ἐξώτερον αὐτῶν φαίνεται,
καὶ δοξάζει τὰ σώματα αὐτῶν ἔσωθεν καὶ ἐξωθεν.
Ἀλλ' ὅν τρόπον τὰ σώματα αὐτῶν ἐφθαρμένα εἰς τῶς
ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ νεκρά, καὶ λελυμένα· οὕτως
εἰς καὶ οἱ λογισμοὶ τινῶν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ ἐφθαρμέ-
νοι, καὶ νεκροὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς, καὶ κεχωσμένοι εἰς D
βόρβορον καὶ γῆν· ἀπώλετο γὰρ αὐτῶν ἡ ψυχὴ·
Ὡσπερ οὖν οἱ Ἰσραηλῖται ἔβαλον τὰ χρυσᾶ σκεύη
εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἐγένετο εἰδῶλον, οὕτω νῦν τοὺς κα-
θαροὺς λογισμοὺς καὶ καλοὺς ἐπέδωκε τῇ κακίᾳ ὁ
ἄνθρωπος, καὶ κατεσχέθησαν εἰς τὸν βόρβορον τῆς
ἀμαρτίας, καὶ ἐγένοντο εἰδῶλον. Καὶ πῶς τις ἴνα
αὐτοὺς ἐξεύρη, καὶ διακρίνῃ, καὶ ἐκβάλῃ ἐκ τοῦ ἰδίου
πυρός; Ὡς δὲ λύχνου θεικοῦ χρεῖαν ἔχει ἡ ψυχὴ,
Πνεύματος ἁγίου τοῦ κοσμοῦντος τὸν ἐσκοτισμένον
οἶκον, τοῦ φωτεινοῦ Ἠλίου τῆς δικαιοσύνης, τοῦ φω-
τίζοντος καὶ ἀνατέλλοντος εἰς τὴν καρδίαν, ὅπου
χρεῖαν ἔχει τοῦ νικῶντος τὸν πόλεμον.

⁴ Dan. iii, 19. ⁵ Ibid.

defossus erat in fovea, et ille ipse pace facta, ac
reversis captivis veluti renovatus pro more servie-
bat : sic et corpus hoc familiare, quod post disso-
lutionem in cœnum vertitur, reficit et renovat ignis
cœlestis, et resuscitat corrupta corpora. Interior
enim ille ignis, cordi nostro inhabitans, tunc emer-
git, facitque resurrectionem corporum.

II. Nabuchodonosoris enim tempore ignis in ca-
mino **39** qui ardebat ⁴, non erat divinus, sed erat
creatura : tres autem illi pueri, qui eo quod justi
essent, in apparenti igne erant, in cordibus suis
habebant divinum ac cœlestem ignem, intra cogi-
tationes ministrantem et operantem in ipsis. Et
idem ille ignis apparuit extra illos ; in medio enim
illorum stetit, et cohibuit apparentem ignem, ne
ureret aut læderet aliqua ex parte justos. Similiter
quoque Israelitarum temporibus, cum animus et
cogitationes illorum statuissent recedere a Deo vivo,
et ad idololatriam converti, coactus est Aaron indi-
cere illis, ut afferrent aurea et venusta vasa. Post-
modum aurum et vasa, quæ conjecerant in ignem,
in idolum sunt conversa, et quasi imitatus est ignis
illorum propositum. Hoc autem admiratione di-
gnum. Cum enim secundum sententiam animi in-
terioris. et in cogitationibus suis, idololatriam exer-
cere decrevissent ; etiam ignis similiter injecta vasa
in idolum convertit : et tum palam idolis cultum
exhibuerunt ⁵. Quemadmodum ergo tres illis pue-
ri, qui, justitiæ operam dantes, susceperunt in se
ipsi ignem divinum, et adorarunt Dominum in ve-
ritate : sic quoque nunc animæ fideles recipiunt
occulte illum divinum et cœlestem ignem in hoc
præsenti sæculo : et ille ignis format imaginem
cœlestem in homine.

III. Sicut igitur formavit ignis vasa aurea, et fa-
ctum est idolum : ita quoque Dominus, qui imitatur
fidelium ac piarum animarum intentiones, ac pro
voluntate earum format imaginem, quæ nunc qui-
dem in anima est, et in resurrectione exterius ap-
parebit ; et glorificat corpora illorum intus et extra
Verum, sicut corpora illorum corrupta sunt illo tem-
pore, mortua et dissoluta : sic quoque cogitationes
quorundam a Satana sunt corruptæ et mortuæ ne
vivant, et defossæ in lutum et terram : periit enim
illorum anima. Quemadmodum igitur Israelitæ
conjecerunt aurea vasa in ignem, et factum est
idolum : sic nunc puras et bonas cogitationes tra-
didit homo malitiæ, quæ obrutæ luto peccati, ido-
lum factæ sunt. At quomodo quispiam illas possit
invenire, discernere et educere e proprio igne ?
Hic lucerua divina opus habet anima, Spiritus vi-
delibet sancto, qui exornet obtenebratam domum ;
et splendido Sole justitiæ, qui illuminet et oriatur
in corde ; armis quoque opus habet. quibus evadat
in bello superior.

IV. Illic enim vidua, quæ perdiderat drachmam⁶: A primum accendit lucernam, postea emundavit domum: sicque purgata domo, accensaque lucerna, inventa est drachma, sordibus atque impuritate et terra obruta; verum anima non potest a se ipsa investigare propria cogitationes, easque discernere; sed cum accensa fuit lucerna divina, tunc lux est in tenebris obducta domo; et tunc videt cogitationes suas, quomodo sint obrutæ impuritate et cæno peccati: oritur sol, et tum perspicit anima sui interitum, atque incipit revocare cogitationes, sordibus et squalore permistas. Perdidit enim imaginem suam anima, quæ mandatum Dei transgressa est.

V. Perinde ac si quis, rex sit, qui bona et servos sub se habeat, sibi ministrantes: contingat autem hunc ab inimicis comprehensum captivum abduci: eo capto et extra terminos abrepto, utique oportet servos et ministros a tergo illum sequi: sic quoque Adam conditus est purus a Deo in ejus ministerium: **40** hæc vero creaturæ ad serviendum ei datæ sunt: Dominus enim et rex constitutus est omnium creaturarum. Verum postquam sermo improbus ad illum pervenit, et cum eo conversatus est, ipse primum auditu exteriori suscepit eum, deinde is penetravit in cor ejus, et omnem ejus substantiam occupavit: et ita tandem capto illo, capto quoque est, quæ ministrabat et subserviebat ei, creatura. Per eum enim imperium obtinuit mors super omnem animam, et omnino imaginem Adæ delevit propter ejus inobedientiam, adeo ut conversi atque prolapsi sint homines ad adorandos dæmones. Ecce enim fructus terræ qui in bonum usum a Deo creati sunt, offeruntur dæmonibus. Panem, vinum et oleum offerunt altaribus eorum, et animalia imponunt. Sed non hæc tantum; sed filios etiam et filias immolarunt dæmoniis.

VI. Hoc igitur tempore ille, qui formavit corpus et animam, ipse prodit et dissolvit omne institutum mali dæmonis, ac opera ejus in cogitationibus constructa; et renovat atque format imaginem cælestem, et condit novam animam, ut Adam denuo fiat rex mortis et dominus creaturarum. Et in umbra quidem legis Moses appellabatur servator Israel: eduxit enim eos ex Ægypto. Sic quoque nunc verus Redemptor Christus penetrat occulta animæ, eamque ejicit ex tenebrosa Ægypto, gravissimo iugo et dura servitute. Præcipit igitur nobis, ut egrediamur emundo, et paupertatem suscipiamus, relictis omnibus quæ videmus, nec habeamus curam terrenam, sed nocte dieque ad januam stemus, et expectemus quando Dominus aperiat clausa corda, et effundat in nos domum Spiritus sancti.

VII. Jussit, ergo, ut relictis auro, argento, et

⁶ Luc. xv, 8.

Δ'. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χήρα τὴν ἡ ἀπολέσασα δραχμὴν, πρῶτον ἤψε τὸν λύχνον, εἶτα ἐκόσμησε τὸν οἶκον, καὶ οὕτω κοσμηθέντος τοῦ οἴκου, καὶ τοῦ λύχνου ἀφθέντος, εὗρεθῆ ἡ δραχμὴ ἐν τῇ κόπρῳ, καὶ ἐν τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ γῇ κεχωσμένη. Καὶ νῦν ἡ ψυχὴ οὐ δύναται ἀφ' ἐαυτῆς εὗρεῖν τοὺς ἰδίους διαλογισμοὺς αὐτῆς καὶ χωρίσαι, ἀλλ' ὅταν ἀφθῇ ὁ λύχνος ὁ θεϊκός, ἄπτει εἰς τὸν ἐσκοτισμένον οἶκον, καὶ τότε βλέπει τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς, πῶς εἰσι κεχωσμένοι εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ τὸν βόρβορον τῆς ἀμαρτίας. ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, καὶ τότε βλέπει ἡ ψυχὴ τὴν ἀπώλειαν αὐτῆς, καὶ ἄρχεται ἀνακαλεῖσθαι τοὺς ἐν τῇ κόπρῳ καὶ ῥυπαρίᾳ ἀναμεμιγμένους λογισμοὺς. Ἀπώλεσε γὰρ τὴν εἰκόνα αὐτῆς ἡ ψυχὴ παραδῶσα τὴν ἐντολήν.

Ε'. Ὡς περ εἰάν τις βασιλεὺς, καὶ ἔχῃ ὑπαρξίαν καὶ διακόνους ὑφ' ἐαυτὸν τοὺς ὑπηρετοῦντας αὐτῷ. συμβῇ δὲ τοῦτον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν παραληφθῆναι, καὶ αἰχμαλωτισθῆναι, τοῦτον παραληφθέντος καὶ ἐξορισθέντος, ἀνάγκη καὶ τοὺς διακόνους αὐτοῦ καὶ ὑπηρέτας ὀπίσω αὐτοῦ ἀκολουθεῖν. οὕτω καὶ ὁ Ἀδὰμ ἐκτίσθη καθαρὸς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς διακονίαν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα τὰ κτίσματα εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῷ ἐδόθη. Κύριος γὰρ καὶ βασιλεὺς κατεστάθη πάντων τῶν κτισμάτων. ἀλλ' ἐξ οὗ ὁ λόγος ὁ πονηρὸς προσῆλθεν αὐτῷ, καὶ προσωμίλησεν, αὐτὸς πρότερον διὰ τῆς ἐξωθεν ἀκοῆς ὑπεδέξατο αὐτὸν, εἶτα διῆλθεν αὐτοῦ διὰ τῆς καρδίας, καὶ κατέσχευεν αὐτοῦ πᾶσαν τὴν ὑπόστασιν. καὶ οὕτω λοιπὸν αὐτοῦ παραληφθέντος, συμπαρελήφθη καὶ ἡ διακονοῦσα καὶ ὑπηρετοῦσα αὐτῷ κτίσις. Δι' αὐτοῦ γὰρ ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος, καὶ πᾶσαν εἰκόνα τοῦ Ἀδὰμ ἠφάνισεν ἐκ τῆς ἐκείνου παρακοῆς, ὥστε τραπῆναι τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐλθεῖν εἰς προσκύνησιν δαιμόνων. Ἰδοὺ γὰρ οἱ καρποὶ τῆς γῆς οἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κτισθέντες καλῶς, προσφέρονται τοῖς δαίμοσιν. Ἄρτον καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον ἐν τοῖς βωμοῖς αὐτῶν, καὶ ζῶα ἐπιτιθέασιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν, καὶ τὰς θυγατέρας ἐθύσαν τοῖς δαιμονίοις.

Ζ'. Νῦν οὖν αὐτὸς ὁ πλάσας τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, αὐτὸς ἔρχεται καὶ διαλύει πᾶσαν τὴν ἀναστροφὴν τοῦ πονηροῦ, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ ἐπιτελούμενα ἐν τοῖς λογισμοῖς, καὶ ἀνακαίνιζει καὶ μορφοῖ εἰκόνα ἐπουράνιον, καὶ ποιεῖ καινὴν ψυχὴν, ἵνα γένηται πάλιν βασιλεὺς ὁ Ἀδὰμ τοῦ θανάτου, καὶ Κύριος τῶν κτισμάτων. Καὶ ἐν τῇ σκιᾷ δὲ τοῦ νόμου Μωϋσῆς Σωτὴρ ἐπεκαλεῖτο τοῦ Ἰσραὴλ. ἐξέβαλε γὰρ αὐτοὺς ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Οὕτω καὶ νῦν ὁ ἀληθινὸς λυτρωτὴς Χριστὸς διέρχεται εἰς τα κρύφια τῆς ψυχῆς, καὶ ἐκβάλλει ἐκ τῆς σκοτεινῆς Αἰγύπτου, τοῦ βαρυτάτου ζυγοῦ, καὶ τῆς πικρᾶς δουλείας. Ἐντέλλεται οὖν ἡμῖν, ὥστε ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ κόσμου, καὶ πτωχεῦσαι ἀπὸ πάντων τῶν φαινομένων, καὶ μὴ ἔχειν μέριμναν γῆτιν, ἀλλὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐστηκέναι εἰς τὴν θύραν, καὶ ἀπεκδέχεσθαι πότε ὁ Κύριος ἀνοίξει τὰς συγκεκλεισμένας καρδίας, καὶ ἐπιχεῖ ἡμῖν τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ζ'. Εἶπεν οὖν ἀφιέναι χρυσόν, ἄργυρον, συγγέ-

νειαν, πωλῆσαι τὰ ὑπάρχοντα, καὶ διαδοῦναι πτωχοῖς, καὶ θησαυρίζειν αὐτὰ, καὶ ζητεῖν εἰς τοὺς οὐρανούς· Ὅπου γὰρ ὁ θησαυρὸς σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου. Ἦδει γὰρ ὁ Κύριος, ὅτι ἐντεῦθεν ὁ Σατανᾶς κατισχίει τῶν λογισμῶν, τοῦ καταφέρειν αὐτοὺς εἰς τὴν φροντίδα τῶν ὑλικῶν καὶ γηίνων πραγμάτων. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς προνοούμενος τῆς ψυχῆς σου, εἶπεν ἀποτάξασθαι πᾶσιν, ἵνα καὶ ἄκων ἐπιζητήσης τὸν οὐράνιον πλοῦτον, καὶ ἔχῃς τὴν καρδίαν σου πρὸς τὸν Θεόν. Ἐὰν γὰρ καὶ θελήσῃς ἐπιστραφῆναι πρὸς τὰ κτίσματα, οὐδὲν εὐρίσκεις τῶν φαινομένων κεκτημένος. Θέλεις, οὐ θέλεις, ὅπου ταῦτα ἐθησαύρισας καὶ ἀπέθου, ἀναγκάζει πέμψαι τὸν νοῦν σου πρὸς τὸν οὐράνιον· Ὅπου γὰρ ὁ θησαυρὸς σου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία σου.

Η'. Καὶ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσεῖ, ἵνα ποιήσῃ ὄφιν χαλκοῦν, καὶ τοῦτον ὑψώσῃ, καὶ προσπήξῃ εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου· καὶ ὅσοι τῶν ὄφρων ἐπλήσσοντο, προσέχοντες τῷ ὄφει τῷ χαλκῷ, ἰάσεως ἐτύγχανον. Τοῦτο οἰκονομικῶς ἐγίνετο, ἵνα οἱ κατεχόμενοι εἰς τὰς γηίνας μερίμνας, καὶ εἰς τὰς εἰδωλολατρείας, καὶ εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ Σατανᾶ, καὶ εἰς πᾶσαν ἀσέβειαν, διὰ τούτου τοῦ τρόπου μερικῶς πῶς ἀναχύψωσιν ἐπὶ τὰ ἄνω, καὶ ἀναψύξαντες ἀπὸ τῶν κάτω προσέχωσιν ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ, καὶ πάλιν ἀπ' ἐκείνων προκόψωσιν εἰς τὸ ὑψηλότερον· καὶ οὕτως κατὰ μικρὸν προκόπτοντες εἰς τὸ ὑψηλότερον καὶ ἀνώτερον γένος ἐπιγινώσκωσιν, ὅτι ἐστὶν ὑψιστος παρὰ πᾶσαν τὴν κτίσιν. Οὕτω καὶ σὲ ἐκέλευσε πτωχὸν γενέσθαι, καὶ πάντα πωλῆσαντα δοῦναι πτωχοῖς, ἵνα λοιπὸν καὶ θελήσῃς κάτω ῥέψαι ἐπὶ τῆς γῆς, μὴ θυνηθῇς. Ἐρευνήσας γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἄρχου μετὰ τῶν λογισμῶν σου διαλέγεσθαι, Παρ' ὃ ἐπὶ τῆς γῆς οὐδὲν ἔχομεν, ἄγωμεν πρὸς τὸν οὐρανόν, ὅπου ἔχομεν τὸν θησαυρόν, ὅπου ἐπραγματευσάμεθα. Ἀρχεται ὁ νοῦς σου ἀνανεύειν πρὸς τὸ ὕψος, καὶ ἐπιζητεῖν τὰ ἀνώτερα, καὶ προκόπτειν ἐν τούτῳ.

Θ'. Τί δέ ἐστὶν ὁ νεκρὸς ὄφης, ὁ προσπεπηγμένος εἰς τὸ ἀκρότατον τοῦ ξύλου, ἰατρὰ τοὺς πεπληγμένους; ὁ νεκρὸς ὄφης τοὺς ζῶντας ἐνίκα, ὥστε τύπος ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου. Τὸ σῶμα γὰρ ὁ ἔλαβεν ἐκ τῆς Μαρίας, ἀνήνεγκεν αὐτὸ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐκρέμασε, καὶ προσέπηξεν ἐπὶ τοῦ ξύλου, καὶ τὸν ἐν τῇ καρδίᾳ ὄφιν ζῶντα καὶ ἔρποντα νεκρὸν σῶμα ἐνίκησε καὶ ἀπέκτεινεν. Ὡδὲ θαῦμα μέγιστον, πῶς ὁ νεκρὸς ὄφης τὸν ζῶντα ἀπέκτεινεν; ἀλλ' ὃν τρόπον ἐποίησε Μωϋσῆς καινὸν ἔργον, ὁμοίωμα τοῦ ζῶντος ὄφως ποιήσας· οὕτω καὶ ὁ Κύριος καινὸν ἔργον ἐκ τῆς Μαρίας ἐποίησε, καὶ τοῦτο ἐνεδύσατο ἀλλ' οὐκ ἤνεγκε τὸ σῶμα ἐξ οὐρανοῦ· τὸ Πνεῦμα τὸ οὐράνιον ἐν τῷ Ἀδὰμ εἰσελθὼν εἰργάσατο, καὶ τοῦτον συνεκέρασε τῇ θεότητι καὶ ἐνεδύσατο, ἀνθρωπίνην σάρκα, καὶ ἐμόρφωσεν ἐν τῇ μήτρᾳ. Ὡσπερ οὖν ὄφης χαλκοῦς ἕως τοῦ Μωϋσέως οὐκ ἐκελεύθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐν κόσμῳ γενέσθαι. οὕτω δὴ σῶμα καινὸν καὶ ἀναμάρτητον, ἕως τοῦ Κυρίου οὐκ ἐφάνη ἐν τῷ κόσμῳ. Παραβάντος γὰρ

A cognatis, vendamus bona nostra, et distribuamus pauperibus⁷, et colligamus ea in thesaurum, quæramusque in cœlis: *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum*⁸. Novit enim Dominus, quod inde Satanas roboret se adversum cogitationes, ut traducat eas in sollicitudinem rerum mundanarum et terrenarum. Propterea Deus, qui curam gerit animæ tuæ, jussit renuntiare omnibus, ut vel invitus quæras cœlestes divitias, et habeas cor tuum apud Deum. Quamvis enim volueris reverti ad res creatas, nihil tamen eorum, quæ videntur, te possidere deprehendes: velis, nolisve, cogeris mittere mentem ad cœlestem thesaurum, ubi ea collegisti et deposuisti: *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum*⁹.

B VIII. Sic etiam in lege præcepit Deus Mosi, ut faceret serpentem æneum, et illum exaltaret ac affigeret ad summitatem ligni¹⁰: et quicumque a serpentibus percutiebantur, intuentes in æneum serpentem, medelam consequerentur. Hocque non absque dispensatione fiebat, ut qui terrenis curis ac idololatria, atque voluptatibus Satanæ, omnique impietate districti essent, hoc saltem modo aliquatenus respicerent superiora, et ab inferioribus respirantes ad sublimia attenderent, et rursus ab illis proficerent ad altissimum: et ita paulatim progredientes ad sublimiorem et superiorem progeniem, cognoscerent esse quemdam altissimum supra omnem creaturam. Sic quoque te jussit Deus pauperem fieri, et omnia vendentem pauperibus largiri, ut postea, si velis denuo repere super terram, non possis. Scrutans ergo in corde tuo, incipe cum cogitationibus tuis disputare: *Cum nihil in terris possideamus, transeamus* 41 *ad cælum ubi habemus thesaurum, et ubi negotiati sumus*. Incipit mens tua ad sublimia emergere, et superiora indagare et in eo proficere.

IX. Verum quid innuit serpens ille mortuus, qui sublimitati ligni affixus, sanabat percussos? Serpens ille mortuus vivos superabat, ut typus sit corporis Domini. Corpus enim quod assumpsit ex Maria, exaltavit in cruce, suspendit et affixit ligno: et ita serpentem in corde viventem et repentem corpus mortuum vicit et occidit. Hic miraculum magnum! quomodo serpens mortuus occiderit vivum! At quemadmodum fecit Moses novum opus, cum similitudinem vivi serpentis effingeret: sic quoque Dominus novum opus ex Maria condidit, et hoc induit, non autem attulit corpus ex cœlo. Spiritum cœlestem, qui Adamum ingrediebatur, creavit, et hunc permiscuit divinitati, et induit carnem humanam, eamque formavit in utero. Sicut ergo serpentem æneum usque ad Mosen non jussit Dominus in mundo fieri: ita corpus novum et peccati expers usque ad Dominum non apparuit in mundo. Postquam enim primus Adam mandatum Dei transgressus est, regnavit mors in universos ejus filios: su-

⁷ Matth. xix, 20. ⁸ Matth. vi, 21.

peravit ergo corpus mortuum serpentem vivum. A τὴν ἐντολὴν τοῦ πρώτου Ἀδὰμ, ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἐπὶ ὅλα τὰ τέκνα αὐτοῦ· ἐνίκησεν οὖν νεκρὸν σῶμα τὸν ζῶντα ὄφιν.

X. Et hoc miraculum Judæis quidem offendiculum, Græcis autem stultitia est. Quid enim Apostolus ait: *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis vero stultitiam, nobis vero, qui servamur, Christum Dei potentiam ac Dei sapientiam* ¹¹. In corpore enim mortuo vita est: hic redemptio, hic lumen; hic accedit ad mortem, et disputat cum ea Dominus, ac mandat, ut ejiciat ex inferno et morte animas, ac reddat eas sibi. Ecce hæc hisce percussa, adit ministros suos, congregatque omnes potestates ac principes malitiæ, adducit chirographa, et dicit: « Ecce hi obedierunt verbo meo! ecce quomodo adorarunt nos mortales! Deus B autem, qui est justus judex, illic ostendit justitiam suam, ac dicit ad eam: Paruit tibi Adam et obtinuisti inde omne cor ejus. Obtemperavit tibi humanitas, meum corpus autem quid facit hic? Hoc peccati est expers. Corpus illud primi Adæ obligatum tibi est, et jure ob id ejus chirographa obtines: mihi autem omnes perhibent testimonium, quod non peccaverim, nihil tibi debeo, et quod sim Filius Dei universi mihi attestantur. Desuper enim ex coelis in terram veniens vox testimonium tulit: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite* ¹². Joannes testatur: *Ecce, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi* ¹³. Et iterum scriptura: *Qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in eo* ¹⁴. Et: *Venit princeps hujus mundi, et in me non habet quidquam* ¹⁵. Quinimo C tu ipse, Satana, de me testaris dicens: *Novi te quod sis Filius Dei* ¹⁶. Et iterum: *Quid reinobis tecum est, Jesu Nazarene? venisti huc ad cruciandum nos ante tempus* ¹⁷, Tres ergo mihi testimonium perhibent, qui desuper e coelis vocem emittit, et qui sunt in terra, et tu ipse. Redimo igitur corpus tibi venditum a primo Ada: dissolvo tua chirographa: ego enim satisfeci pro debitis Adæ, dum crucifixus sum, et in infernum descendi. Et mando tibi, inferne, tenebræ et mors, emitte inclusas animas Adæ. » Sicque tandem improbæ potestates, metu percussæ, restituunt inclusum Adam. καὶ θάνατε, ἐκβάλτε τὰς ἐγκεκλεισμένους ψυχὰς τοῦ Ἀδὰμ. » Καὶ οὕτω λοιπὸν αἱ πονηραὶ δυνάμεις τρομάξασαι ἀποδιδούσι τὸν ἐγκεκλεισμένον Ἀδὰμ.

42 XI. Verum si audieris, quod illo tempore liberarit animas ex inferno et tenebris, et quod ad inferos descenderit Dominus, et perfecerit opus præclarum, ne longe ab anima tua hæc negotia abesse existimes. Homo siquidem facile capit et: uscipit malum. Detinet enim mors animam Adæ, et in tenebris sunt inclusæ cogitationes animæ. Et cum audieris de monumentis, ne de rebus sub aspectum cadentibus tandem cogites: monumentum enim et sepulcrum cor tuum est. Cum enim princeps nequitiae, et angeli ejus illic nidum composuerint,

I'. Καὶ τοῦτο θαυμάσιον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δὲ μωρία. Τί δὲ λέγει ὁ Ἀπόστολος· Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλήσι δὲ μωρίαν, ἡμῖν δὲ τοῖς σωζομένοις Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν. Ἐν γὰρ τῷ νεκρῷ σώματι ἡ ζωὴ· ὥδε ἡ ἀπολύτρωσις, ὥδε τὸ φῶς, ὥδε ἔρχεται πρὸς τὸν θάνατον, καὶ διαλέγεται αὐτῷ ὁ Κύριος, καὶ προστάσσει τοῦ ἐκβάλλειν ἐκ τοῦ Ἄδου καὶ τοῦ θανάτου τὰς ψυχὰς, καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ. Ἰδοὺ οὖν οὗτος πρὸς ταῦτα ταρασσόμενος εἰσέρχεται πρὸς τοὺς διακόνους αὐτοῦ, καὶ συνάγει πάσας τὰς δυνάμεις, καὶ προσφέρει ὁ ἄρχων τῆς πονηρίας τὰ χειρόγραφα, καὶ λέγει· « Ἴδε οὗτοι ὑπήκουσαν τῷ λόγῳ μου, ἴδε ὅπου προσεκύνησάν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι. Ὁ δὲ Θεὸς, δικαιοκρίτης ὢν, κάκει δείκνυσι τὸ δίκαιον αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτῷ· Ὑπήκουσέ σοι ὁ Ἀδὰμ, καὶ κατέτχες αὐτοῦ πάσας τὰς καρδίας· ὑπήκουσέ σοι ἡ ἀνθρωπότης, τὸ ἐμὸν σῶμα τί ποιεῖ ὥδε. Τοῦτο ἀναμάρτητόν ἐστιν· ἐκεῖνο τὸ σῶμα τοῦ πρώτου Ἀδὰμ ἐχρεώστησέ σοι, καὶ δικαίως αὐτοῦ κατέχεις τὰ χειρόγραφα· ἐμοὶ δὲ πάντες μαρτυροῦσιν, ὅτι οὐχ ἡμαρτον· οὐ χρεωστῶ σοι οὐδέν· καὶ ὅτι Υἱὸς εἰμι τοῦ Θεοῦ, πάντες μοι μαρτυροῦσιν. Ἐπάνω γὰρ τῶν οὐρανῶν ἐμαρτύρησε φωνὴ ἐλθοῦσα ἐπὶ τῆς γῆς, Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε. Ἰωάννης μαρτυρεῖ, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου· καὶ πάλιν ἡ Γραφή, Ὁς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὗρέθη δόλος ἐν αὐτῷ· καὶ ὅτι, Ἐρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν. Καὶ σὺ δὲ αὐτός, Σατανᾶς, μαρτυρεῖς μοι λέγων, Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν, Τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρενέ; ἡλθες πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς. Τρεῖς μοι μαρτυροῦσιν, ὁ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν φωνὴν ἀφίησιν, οἱ ἐπὶ γῆς, καὶ σὺ αὐτός. Ἐξαγοράζω οὖν τὸ σῶμα τὸ πραθέν σοι διὰ τοῦ πρώτου Ἀδὰμ, παραλύω σου τὰ χειρόγραφα. Ἐγὼ γὰρ ἀπέδωκα τὰ χρέα τοῦ Ἀδὰμ σταυρωθείς καὶ κατελθὼν ἐν τῷ ᾄδῃ· καὶ κελεύω σοι, ᾄδῃ καὶ σκότος, » Καὶ οὕτω λοιπὸν αἱ πονηραὶ δυνάμεις τρομάξασαι

ΙΑ'. Ἀλλ' ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐκρύβητο τὰς ψυχὰς ἐκ τοῦ Ἄδου, καὶ τοῦ σκότους, καὶ ὅτι κατῆλθεν εἰς τὸν ᾄδῃ ὁ Κύριος, καὶ ἐποίησεν ἐνδοξὸν ἔργον, μὴ μακρὰν ἀπὸ τῆς ψυχῆς σου τὰ πράγματα ταῦτα εἶναι νομίσης. Ὁ γὰρ ἄνθρωπος ἐστὶ χωρητικὸς καὶ δεκτικὸς τοῦ πονηροῦ· κατέχει γὰρ ὁ θάνατος τὰς ψυχὰς τοῦ Ἀδὰμ, καὶ ἐντὸς τοῦ σκότους εἰσὶν οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς ἐγκεκλεισμένοι. Καὶ ὅταν ἀκούσῃς περὶ μνημείων, μὴ τὰ φαινόμενα λογίσῃ μόνον· μνημεῖον γὰρ καὶ τάφος ἡ καρδιά σου ἐστίν. Ὅταν γὰρ ὁ ἄρχων τῆς κακίας,

⁹ Matth. vi, 21. ¹⁰ Num. xxi, 8. ¹¹ I Cor. i, 23, 24. ¹² Matth. iii, 16; xvii, 5. ¹³ Joan. i, 29. ¹⁴ Isa. v, 9. ¹⁵ Joan. xvi, 30. ¹⁶ Marc. iii, 11. ¹⁷ Matth. viii, 20.

καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐκεῖ ἐμφωλεύωσι, καὶ ὅταν τὰς A
 τρίβους καὶ τὰς διόδους ἐκεῖ ποιῶνται, ὅπου ἐμπε-
 रिπατοῦσιν αἱ δυνάμεις τοῦ Σατανᾶ εἰς τὸν νοῦν σου,
 καὶ εἰς τοὺς λογισμοὺς σου, οὐχὶ ἄδης, καὶ τάφος,
 καὶ μνημεῖον, καὶ νεκρὸς εἰ τῷ Θεῷ; ἐκεῖ γὰρ ὁ
 Σατανᾶς ὀργύριον ἀδόκιμον ἐχάραξεν. Ἐν τῇ ψυχῇ
 ταύτῃ ἔσπειρε σπέρματα πικρίας· ἐζύμωσε ζύμη
 παλαιᾶ· βρῦει ἐκεῖ πηγὴ βορβόρου. Ἐρχεται οὖν ὁ
 Κύριος εἰς τὰς ἐπιζητούσας αὐτὸν ψυχὰς, εἰς τὸ βά-
 θος τοῦ ἄδου τῆς καρδίας, καὶ κεῖ προστάσσει τῷ θα-
 νάτῳ λέγων, Ἐκβάλε τὰς ἐγχεκλεισμένας
 ψυχὰς, τὰς ἐμὲ ἐπιζητούσας, ἃς κατέχεις
 βιαίως. Διαρρήσσει οὖν τοὺς βαρεῖς λίθους ἐπικειμέ-
 νους τῇ ψυχῇ, ἀνοίγει τὰ μνημεῖα, ἀνιστᾷ τὸν ἀληθινὸν νεκρὸν, ἐκβάλλει ἐκ τῆς σκοτεινῆς φυλακῆς τὴν
 ἐγχεκλεισμένην ψυχὴν.

IB'. Ὅν τρόπον ἐὰν ἡ ἀνθρωπος δεδεμένος χειρας B
 καὶ πόδας ἀλύσει, καὶ ἔλθῃ τις ὁ διαλύων αὐτοῦ τὰ
 δεσμὰ, καὶ ἄφῃ αὐτὸν ἐλεύθερον περιπατεῖν ἐν ἀνε-
 κτοτητι· οὕτω τὴν δεδεμένην ψυχὴν ταῖς ἀλύσει τοῦ
 θανάτου λύει ὁ Κύριος ἀπὸ δεσμῶν, καὶ ἀφήσιν
 αὐτήν, καὶ ἐλευθεροῖ τὸν νοῦν τοῦ ἀκόπως ἐν ἀνα-
 παύσει περιπατεῖν εἰς τὸν θεϊκὸν ἄερα. Ὡσπερ ἐὰν
 ἡ ἀνθρωπος ἐν πλησμονῇ ποταμοῦ ἐν μέσῳ, καὶ
 καταβυθισθεὶς ἐν τῷ ὕδατι κεῖται νεκρὸς, πεπνιγμέ-
 νος ἀναμέσον θεινῶν θηρίων· καὶ εἰ θελήσει ἄλλος
 ἀνθρωπος ἄπειρος τοῦ κολυμβᾶν, διασῶσαι τὸν ἐμπε-
 σουτα, καὶ αὐτὸς συναπόλλυται καὶ πνίγεται. Λοι-
 πὸν οὖν ὧδε ἐμπείρου κολυμβητοῦ, καὶ τεχνίτου
 χορεία, ἵνα εἰσελθὼν εἰς τὸ βάθος τοῦ κόλπου τοῦ
 ὕδατος ἐκεῖ καταδύσῃ καὶ ἀνενέγκῃ τὸν καταπεπον-
 τισμένον καὶ ὄντα ἀναμέσον τῶν θηρίων· καὶ αὐτὸ C
 δὲ τὸ ὕδωρ ὅταν ἴδῃ ἐμπείρου καὶ εἰδότα πλέειν,
 βοηθεῖ τούτῳ, καὶ ἀναφέρει αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἀνώτερα
 μέρη. Οὕτως ἡ ψυχὴ εἰς ἄβυσσον σκότους, καὶ εἰς τὸ
 βάθος τοῦ θανάτου καταποντισθεῖσα πέπνικται, καὶ
 νεκρά ἐστίν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀναμέσον θηρίων θεινῶν.
 Καὶ τίς δύναται εἰς τὰ ταμειῖα ἐκεῖνα καὶ τὰ βάθη
 τοῦ ἄδου καὶ τοῦ θανάτου, κατελθεῖν, εἰ μὴ αὐτὸς ὁ
 τεχνίτης ὁ ἐργασάμενος τὸ σῶμα; Αὐτὸς ἔρχεται εἰς
 τὰ δύο μέρη, εἰς τὸ βάθος τοῦ ἄδου, καὶ πάλιν εἰς
 τὸν βαθὺν κόλπον τῆς καρδίας, ὅπου κατέχεται ἡ
 ψυχὴ ὑπὸ τοῦ θανάτου σὺν τοῖς λογισμοῖς αὐτοῖς,
 καὶ ἀναφέρει ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ βυθοῦ τὸν νενεκρω-
 μένον Ἀδάμ. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ θάνατος, διὰ τῆς
 γυμνασίας εἰς βοήθειαν γίνεται αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὥσπερ τὸ ὕδωρ τῷ κολυμβῶντι.

II'. Τί γὰρ δυσχερές ἐστι τῷ Θεῷ εἰσελθεῖν εἰς D
 τὸν θάνατον, καὶ πάλιν εἰς τὸν βαθὺν κόλπον τῆς
 καρδίας, καὶ κεῖθεν ἀνακαλέσασθαι τὸν νενεκρωμένον
 Ἀδάμ; ἐν γὰρ τῷ φαινομένῳ αἰῶνι εἰσιν οἰκίαι καὶ
 οἰκοδομαί, ὅπου ἡ ἀνθρωπότης κατοικεῖ. Καὶ εἰσιν
 ὅπου θηρία, λέοντες, ἡ δράκοντες, καὶ ἄλλα ἰοδόλα
 θηρία. Εἰ τοίνυν ὁ ἥλιος κτίσμα ὢν, εἰσέρχεται παν-
 ταχόθεν, διὰ τῶν θυρίδων, ἤτοι θυρῶν, καὶ εἰς τὰ
 σπήλαια τῶν λεόντων, καὶ εἰς τὰς ὁπὰς τῶν ἑρπε-
 τῶν, καὶ ἐξέρχεται, καὶ οὐδὲν βλάπτεται· πόσω
 μᾶλλον ὁ Θεὸς καὶ Δεσπότης πάντων εἰσέρχεται εἰς
 τοὺς φωλεοὺς, καὶ εἰς τοὺς οἴκους, ὅπου κατεσκή-
 ωσεν ὁ θάνατος, καὶ εἰς τὰς ψυχὰς, καὶ κεῖθεν ῥυό-

illicque vias et itinera confecerint, quibus inambu-
 lent potestates Satanæ in mente tua, et cogitationi-
 bus tuis, nonne infernus, et sepulcrum, et monu-
 mentum, et mortuus Deo es? Illic enim Satanas ar-
 gentum reprobum impressit: in anima haec semi-
 navit semina amara, et fermentavit fermento veteri;
 scaturit illic fons luti. Descendit ergo Dominus in
 animas eum inquirentes, in profunditatem inferni
 cordis, illicque mandat morti, dicens: *Emitte ani-
 mas inclusas me quærentes, quas videtines*. Perrumpit
 igitur graves lapides impositos animæ, aperit
 monumenta, resuscitat vere mortuum et educit e
 carcere tenebroso animam inclusam.

XII. Quemadmodum si homo sit vinctus catenis
 manibus pedibusque, et veniat aliquis qui vincula
 ipsius solvat, et dimittat eum, ut liber ambulet in
 propatulo: sic animam catenis mortis vinctam
 solvit Dominus a vinculis, et dimittit illam ac li-
 berat mentem, ut absque molestia et cum quiete
 ambulet in aerem divinum. Perinde ac si quis
 homo in pleno ac medio flumine demersus aqua,
 jaceat mortuus, suffocatus in medio horrendorum
 et crudelium animalium: et si quis alius natandi
 ignarus velit hunc in aquam collapsum servare,
 ipse simul pereat et suffocetur; certe opus hic pe-
 rito natandi artifice est, ut ingresus in profundum
 aquæ sinum, illic aquas subeat: et referat eum qui
 demersus in medio belluarum erat: ei ipsa aqua,
 si quando peritum artis natandi artificem nacta fue-
 rit, ipsum adjuvat. et tollit in superficiem aquæ,
 Eodem modo anima in abyssum tenebrarum et
 profunditatem mortis demersa, suffocata, et mor-
 tua est a Deo in medio ferocium animalium. Et quis
 potest in penetralia illa et profunda inferni et mor-
 tis descendere, nisi ipse opifex, qui condidit cor-
 pus? Ipse penetrat duas partes, profundum scilicet
 inferni, et profundum sinum cordis, ubi detinetur
 anima a morte cum omnibus suis cogitationibus,
 atque educit ex tenebrosa profunditate mortuum
 Adam. Ipsa quoque mors exercitationis gratia adju-
 mento est ipsi homini, veluti aqua natanti.

XIII. Quid enim est difficile Deo penetrare mor-
 tem et profundum sinum cordis, ac inde revocare
 mortuum Adam? In hoc enim præsentī sæculo
 sunt habitationes et mansiones, ubi homines habi-
 tent: et sunt quoque ubi belluæ, leones, dracones,
 et aliæ venenum emittentes feræ habitent. Si igitur
 sol, qui est creatura, quocunque penetrat, fe-
 nestras, aut januas, tam speluncas leonum, quam
 cavernas reptilium, et egressus nequidquam lædi-
 tur, quanto magis Deum et Dominum omnium, in-
 gressus nidos et domicilia ubi mors habitat, atque
 etiam animas, et illinc eripiens Adam, nulla injuria
 afficitur! Ac pluvia e cœlo descendens ad intimas

erræ partes usque pertingit, ubi exsiccatas radices
43 rursus humectat et renovat, ac producit germen
 novum.

XIV. Alius est, qui certamine et bello cum Satana inito, afflictionem patitur : hic contritam habet animam : in sollicitudine enim, luctu ac lacrymis constitutus est : duplicem ejusmodi homo personam sustinet. Sic igitur in his negotiis firmus permanet, in bello Dominus ei adest et conservat eum, quia quærit assidue et pulsatur janua, quando ei aperiat. Iterum vero, si appareat tibi frater strenuus eo in bello, a gratia est confirmatus : qui vero fundamentum non habet, non tantopere Deum timet, nec contritum est cor ejus, nec in metu est, nec observat cor suum, et membra, ne inordinate ambulent : ejusmodi adhuc dissolutam habet animam suam ; nondum enim prælium ingressus est. Alius igitur est, qui in bello et afflictione est, et alius qui rei militaris ignarus adhuc est. Etenim semina quoque in terram missa afflictionem sustinent, in gelu, hieme, et frigore aeris : ac deinceps debito tempore reviviscit germen.

XV. Contingit autem interdum, ut Satanas in corde tecum disputet, scilicet : *Ecce quanta mala commisisti, ecce quanta insania anima tua repleta est, et quam onustus es peccatis, ut amplius salvari non possis.* Hæc autem ideo facit, ut te in desperationem deducat, et quia non est accepta et grata tua pœnitentia. Postquam enim per transgressionem malitia introivit, postea singulis horis disputat cum anima, ut homo cum homine. Responde tu quoque sic : *Habeo testimonia Domini, scripto consignata : Nolo mortem peccatorum, sed pœnitentiam, ut convertatur ipse a via perversa, et vivat.* Propterea enim descendit Dominus, ut peccatores salvaret, mortuos suscitaret, et a morte vulneratos vivificaret, et eos qui in tenebris erant, illuminaret. Vere enim Dominus adveniens, vocavit nos in adoptionem filiorum, ad sanctam et pacis studiosam civitatem, ad vitam nunquam perituram, ad gloriam incorruptibilem, modo nos principio bonum finem superstruamus, perseverantes in paupertate, peregrinatione, afflictione et postulatione erga Deum, absque ullo pudore pulsantes janua. Quemadmodum enim corpus propinquum est animæ, ita propior est Dominus ad veniendum et aperiendum occlusas fores cordis, et ad largiendum nobis divitias cœlestes. Bonus siquidem est et hominum amans ; et falsitate ejus promissiones carent, modo nos perseveremus ad finem usque in studio eum quærendi. Gloria miserationibus Patris, et Filii, et Spiritus sancti in sæcula. Amen.

Α μενος τὸν Ἀδὰμ οὐκ ἀδικεῖται ὑπὸ τοῦ θανάτου ; Καὶ ὁ ὑετός ἐξ οὐρανοῦ κατερχόμενος, φθάνει κατέρχεσθαι εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς, κάκειθεν τὰς ξηρανθείσας ῥίζας ἀνύγρανε καὶ ἀνεκαίνισε, καὶ ἐποίησεν ἐκεῖ γέννημα καινόν.

ΙΔ'. Ἄλλος ἐστὶν ὁ ἔχων ἀγῶνα, καὶ θλίψιν, καὶ πόλεμον πρὸς τὸν Σατανᾶν· οὗτος συντετριμμένην ἔχει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· ἐν μερίμνῃ γὰρ ἐστὶ καὶ πένθει καὶ δάκρυσιν. Εἰς δύο πρόσωπα εἰστίχκει ὁ τοιοῦτος. Εἰ τοίνυν ἐν τοιούτοις πράγμασιν εἰστίχκει οὗτος, εἰς τὸν πόλεμον μετ' αὐτοῦ ἐστὶν ὁ Κύριος καὶ φυλάσσει αὐτόν· ἐπιζητεῖ γὰρ σπουδαίως, καὶ κρούει τὴν θύραν, πότε αὐτῷ ἀνοίγει. Πάλιν δὲ εἰ φαίνεται σοι ἀδελφὸς ἀγαθὸς ὧδε, ὑπὸ τῆς χάριτός ἐστιν ἐστηριγμένος. Ὁ δὲ μὴ ἔχων θεμέλιον, οὐκ ἔχει τοσούτον φόβον Θεοῦ, οὐ συντέτριπται αὐτοῦ ἡ καρδιά, οὔτε ἐστὶν ἐν φόβῳ, οὔτε ἀσφαλίζεται αὐτοῦ τὴν καρδίαν καὶ τὰ μέλη, τοῦ μὴ ἀτάκτως περιπατεῖν. Οὗτος ἀκμὴν ἀπολελυμένην ἔχει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· οὐπω γὰρ εἰσῆλθεν εἰς ἀγῶνα. Ἄλλος οὖν ἐστὶν ὁ ἐν ἀγῶνι καὶ θλίψει, καὶ ἄλλος ὁ μὴ εἰδώς τί ἐστὶ πόλεμος. Καὶ γὰρ τὰ σπέρματα ὅταν βληθῇ εἰς τὴν γῆν, θλίβειν ὑπομένει εἰς τοὺς πάγους, εἰς τὸν χειμῶνα, εἰς τὴν ψυχρότητα τῶν ἀέρων· καὶ ἐν τῷ θέοντι καιρῷ ἀναζωοποιεῖται τὸ γέννημα.

ΙΕ'. Συμβαίνει δὲ ὅτι ὁ Σατανᾶς διαλέγεται σοι ἐν τῇ καρδίᾳ· Ἰδε πόσα κακὰ ἐποίησας, ἰδοὺ πόσων μανιῶν πεπλήρωται σου ἡ ψυχὴ, καὶ βεβαρημένος εἶ ἀπὸ ἁμαρτιῶν, ὅτι οὐκέτι δύνασαι σωθῆναι. Ταῦτα δὲ ποιεῖ, ἵνα ἐνέγκῃ σε εἰς ἀπελπισμόν, καὶ ὅτι οὐκ ἐστὶν εὐπρόσδεκτος ἡ μετανοιά σου. Ἐπειδὴ γὰρ παρεισῆλθε διὰ τῆς παραβάσεως ἡ κακία, λοιπὸν καθ' ἑκάστην ὥραν διαλέγεται τῇ ψυχῇ ὡς ἄνθρωπος μετὰ ἀνθρώπου. Ἀποκρίθητι αὐτῷ καὶ σὺ, ὅτι ἔχω τὰς μαρτυρίας τοῦ Κυρίου ἐγγράφως, καὶ ὅτι οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὴν μετάνοιαν, καὶ τὸ ἀποστραφῆναι αὐτόν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς πονηρίας, καὶ ζῆν αὐτόν. Διὰ τοῦτο γὰρ κατῆλθεν αὐτός, ἵνα τοὺς ἁμαρτωλοὺς σώσῃ, τοὺς νεκροὺς ἀνεγείρῃ, τοὺς τεθνατωμένους ζωοποιήσῃ, τοὺς ἐν τῷ σκότει φωτίσῃ. Ἀληθῶς γὰρ ἔλθων εἰς υἱοθεσίαν ἡμᾶς ἐκάλεσεν, εἰς πόλιν ἁγίαν, εἰρηνευομένην, εἰς ζωὴν τὴν μηδέποτε ἀποθνήσκουσιν, εἰς δόξαν ἄφθαρτον. Μόνον ἡμεῖς τῇ ἀρχῇ ἡμῶν δώμεν τέλος ἀγαθόν· ἐμμενῶμεν τῇ πτωχείᾳ, τῇ ξενητείᾳ, τῇ κακουχίᾳ, τῇ αἰτήσῃ τῇ πρὸς τὸν Θεόν, μετὰ ἀναιδεῖας κρούοντες τὴν θύραν. Ὡςπερ γὰρ ἐγγύς ἐστι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς, οὕτως ἐγγύτερος ὁ Κύριος τοῦ ἔλθειν καὶ ἀνοῖξαι τὰς κεκλεισμένας θύρας τῆς καρδίας, καὶ δωρῆσασθαι ἡμῖν τὸν πλοῦτον τὸν οὐράνιον. Ἀγαθὸς γὰρ ἐστὶ καὶ φιλόανθρωπος, καὶ ἀψευθεῖς εἰσιν αὐτοῦ αἱ ἐπαγγελίαι, μόνον ἔαν ὑπομείνωμεν ἕως τέλους ἐπιζητοῦντες αὐτόν. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA IB'.

A

HOMILIA XII.

Περὶ τῆς στάσεως τοῦ Ἀδὰμ πρὸ τοῦ παρα-
βῆναι αὐτὸν τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· καὶ με-
τὰ τὸ αὐτὸν ἀπολέσαι καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα
καὶ τὴν ἐπουράνιον. Συνέχει καὶ ἡ ὁμιλία
ζητήσεις τινὰς πάνυ ὠφελίμους.

Α'. Ὁ Ἀδὰμ τὴν ἐντολὴν παραβὰς, κατὰ δύο
τρόπους ἀπώλετο· ἓνα μὲν, ὅτι ἀπώλεσε τὸ κτῆμα
τὸ καθαρὸν τῆς φύσεως αὐτοῦ, τὸ ὥραϊον, τὸ κατ'
εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ· ἕτερον δὲ, ὅτι ἀπώλεσεν
αὐτὴν τὴν εἰκόνα, ἐν ᾗ ἀπέκειτο αὐτῷ κατ' ἐπαγ-
γελίαν ἡ ἐπουράνιος πᾶσα κληρονομία. Ὡς περ εἴαν
ἡ νόμισμα, τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως ἔχον, καὶ τοῦτο
παραχαράγῃ, ὁ χρυσὸς τε ἀπώλετο, καὶ ἡ εἰκὼν οὐ
χρησιμεύει, τοιοῦτον ἔπαθε καὶ ὁ Ἀδὰμ· μέγας γὰρ
πλοῦτος καὶ μεγάλη ἡ κληρονομία εὐτρέπιστο αὐτῷ.
Ὡς περ εἴαν ἡ χωρίον μέγα, καὶ τοῦτο ἔχῃ προσόδους
πολλὰς, ἐκεῖ ἄμπελος εὐθύνουσα, ἐκεῖ χῶραι εὐφο-
ροῦσαι, ἐκεῖ ἀγέλαι, ἐκεῖ χρυσὸς καὶ ἄργυρος· οὕτως
ἦν τίμιον τὸ χωρίον πρὸ τῆς παρακοῆς, αὐτὸ τὸ
σκεῦος τοῦ Ἀδὰμ. Ἀλλ' ἐπειδὴ κακὰ ἔσχε διανοή-
ματα καὶ λογισμοὺς, ἀπώλετο ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

Β'. Οὐ λέγομεν δὲ ὅτι ἀπώλετο τὸ ὅλον καὶ ἠφανί-
σθη, καὶ ἀπέθανεν· ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπέθανε, τῇ δὲ ἰδίᾳ
φύσει ζῇ. Ἰδοὺ γὰρ ὅλος ὁ κόσμος περιπατεῖ ἐν τῇ
γῇ, καὶ πραγματεύεται· ἀλλ' ὀφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ
βλέπει αὐτὸν τὸν νοῦν, καὶ τὰς ἐνθυμήσεις, καὶ ὡς
περιβλέπει, καὶ παραβλέπει, καὶ οὐ ποιεῖ ἐν αὐτοῖς
κοινωνίαν, ἐπειδὴ οὐδὲν εὐάρεστον τῷ Θεῷ λογίζον-
ται. Ὡς περ εἴαν ὦσι πανθοχεῖα, καὶ πορνεία, καὶ
τόποι ὅπου ἀταξίαι γίνονται καὶ ἁσωτίαι· λοιπὸν οἱ
θεοσεβεῖς παρερχόμενοι οὐ βδελύσσονται, καὶ βλέ-
ποντες οὐ βλέπουσιν; ὡς νεκρὰ γὰρ αὐτοῖς ἔστιν·
οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τοὺς ἀποστατήσαντας διὰ τοῦ
λόγου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς ἐντολῆς, ἐπιβλέπει μὲν,
ἀλλὰ παραβλέπει αὐτούς, καὶ οὐ ποιεῖ ἐκεῖ κοινω-
νίαν, οὔτε ἐπαναπαύεται εἰς τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν ὁ
Κύριος.

Γ'. Ἐρώτησις. Πῶς τις δύναται εἶναι πτω-
χὸς τῷ πνεύματι, μάλιστα ὅτε αἰσθηθῇ ἐν ἑαυ-
τῷ, ὅτι μετετέθη καὶ προέκοψε, καὶ εἰς γνῶσιν
καὶ σύνεσιν ἦλθεν, ἣν τὸ πρότερον οὐκ εἶχε;

Ἀποκρίσις. Ἔως οὗ ταῦτά τις κτᾶται, καὶ προ-
κόπτει, οὐκ ἔστι πτωχὸς τῷ πνεύματι, ἀλλ' οἶεται
περὶ ἑαυτοῦ· ὅταν δὲ ἔλθῃ εἰς ταύτην τὴν σύνεσιν
καὶ τὴν προκοπὴν, αὕτη ἡ χάρις διδάσκει αὐτὸν
εἶναι πτωχὸν τῷ πνεύματι, τὸν ὄντα τινὰ δίκαιον καὶ
ἐκλεκτὸν Θεοῦ, μὴ ἡγεῖσθαι τι ἑαυτοῦ εἶναι, ἀλλ'
ἔχειν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐξουθενουμένην,
ὡς μηδὲν εἰδὸτα ἢ ἔχοντα, καίτοι εἰδὸτα καὶ ἔχοντα.
Τοῦτο δὲ ὡς φυσικὸν καὶ πηκτὸν γίνεται ἐπὶ τῷ νοῦ
τῶν ἀνθρώπων. Οὐχ ὁρᾷς ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀβραάμ
ὢν ἐκλεκτὸς, γῆν ἑαυτοῦ καὶ σποδὸν ὠνόμαζε; καὶ ὁ
Δαβὶδ, χρισθεὶς εἰς βασιλεία, Θεὸν εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ·
καὶ τί λέγει; Σκώληξ εἰμὶ καὶ οὐκ ἄνθρωπος,
ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένωμα λαῶν.

Δ'. Οἱ οὖν θέλοντες τούτων εἶναι συγκληρονόμοι,

*De statu Adæ antequam transgrederetur mandatum
Dei: et postquam amisit propriam ac cælestem
imaginem. Continet quoque homilia quasdam quæ-
stiones valde utiles.*

I. Adam transgressus mandatum, duobus modis
periit: uno quidem, quod perdidit possessionem
puram naturæ suæ, speciosam, et secundum ima-
ginem ac similitudinem Dei conditam: altero vero,
quod perdidit ipsam imaginem, in qua reposita ei
erat juxta promissionem, tota hæreditas cœlestis.
Perinde ac si sit moneta, imagine regis insignita,
quæ si adulteretur, et aurum perit, et imago **44**
nullius est pretii: tale quippiam evenit Adæ; in-
gentes siquidem divitiæ, et magna hæreditas ei
præparata erat. Perinde ac si sit prædium amplum,
illudque multos habeat reditus, in quo sit vinea
fructuosa; illicque sint fertiles agri, illic greges,
illicque aurum et argentum: ita vas Adæ ante in-
obedientiam erat tanquam prædium quoddam pre-
tiosum. Verum ubi pravis commentis et cogitatio-
nibus se involvit, periit a Deo.

II. Non tamen dicimus, quod totus perierit, et
extinctus ac mortuus sit: a conspectu Dei quidem
mortuus est, sua autem natura vivit. Ecce enim
universus mundus ambulat in terra, et negotia
peragit: at oculus Dei videt ipsam mentem ac co-
gitationes, et quasi respicit et despicit, nec cum
eis ullam societatem init; quia nihil quod gratum
sit Deo cogitationibus moliantur. Perinde ac si
sint diversoria ac lupanaria, et loca, ubi omnia
incompositis moribus ac intemperanter geruntur:
postea si religiosi homines transeant, nonne exse-
crantur? et videntes non vident: (sunt enim illis
quasi mortua:) sic Deus aversos a verbo ac man-
dato suo respicit quidem; attamen despicit eos,
nec cum eis ullum commercium colit, nec requi-
escit in cogitationibus illorum Dominus.

III. *Interrogatio. Quomodo quis potest esse pau-
per spiritu, maxime cum senserit apud se, se trans-
latum esse ac profecisse, et cognitionem atque intel-
ligentiam consecutum esse, qua antea carebat?*

Responsio. Quandiu hæc quis possidet et proficit,
non est pauper spiritu, sed de se ipso sic opinatur:
quando vero pervenerit ad talem intelligentiam et
profectum, ipsa gratia docet eum, qui re vera qui-
dem justus et electus Dei est, ne putet se aliquid
esse, sed animo vili et abjecto se gerat, tanquam
nihil sciens aut habens, quamvis sciat et habeat.
Hoc vero tanquam naturale et infixum in mente
hominum est. Nonne vides, primum patrem no-
strum Abraham ¹⁸, cum esset electus, terram et
cinerem se ipsum nominasse? Et David unctus in
regem, Deum habebat secum ¹⁹, et sane quid ait?
*Vermis sum, et non homo, opprobrium hominum, et
abjectio plebis* ²⁰.

IV. Qui volunt igitur esse horum cohæredes, et

¹⁸ Gen. xviii, 27. ¹⁹ I Sam. xvi, 13 ²⁰ Psal. xxii, 7

cives civitatis cœlestis, et cum eis glorificari, debent ac humilitate animi esse ornatī, et non existimare aliquid in se esse, sed cor contritum habere. Quamvis enim gratia in singulis Christianis diversimode operetur, et diversa membra habeat, omnes tamen sunt ejusdem civitatis, animi et linguæ, se mutuo cognoscentes. Sicut in corpore membra sunt multa, una autem in omnibus anima ista movens: ita Spiritus unus operatur in omnibus diversimode, ejusdem tamen sunt civitatis, ejusdem viæ. Justi enim omnes angustam et arctam viam ambularunt, sustinentes persecutionem, afflictionem, et contumelias, ac viventes in pellibus caprinis, in speluncis et cavernis terræ²¹. Similiter et apostoli ad hanc usque horam dicunt: *Et esurimus et sitimus, et nudi sumus, et contumeliis afficimur, et instabiles sine sede vivimus*. Quorum nonnulli sunt capitis supplicio affecti, quidam vero cruci affixi, **45** alii vero variis modis afflicti. Insuper ipse Dominus prophetarum et apostolorum, oblitus quasi divinæ gloriæ, quomodo conversatus est? ille nobis in exemplum factus²², summa cum contumelia coronam spineam in capite gestavit, sputa, colaphos et crucem sustinuit.

V. Si Deus in terris sic versatus est, tuum erit, ut eum imiteris: et si apostoli ac prophetæ sic conversati sunt, nos quoque, si modo velimus fundamento Domini et apostolorum superædificari, eos imitari debemus. Inquit enim Apostolus per Spiritum sanctum: *Imitatores estote mei, sicut et ego Christi*²³. Quod si gloriam hominum expetis, et adorari colive desideras, atque vitam voluptariam quæris, de via declinasti. Oportet enim te simul crucifigi cum crucifixo²⁴, simul pati cum eo qui passus est, ut ita simul glorificeris cum glorificato. Necesse enim est, sponsam pati cum sponso, ac sic sociam ac cohæredem Christi fieri. Non enim conceditur, nisi per afflictiones, per asperam, angustam, arctamque viam ingredi civitatem sanctorum, et requiescere ac regnare cum rege in infinita sæcula.

VI. *Interrogatio. Quoniam propriam ac cœlestem imaginem perdidit Adam, igitur, si particeps fuit cœlestis imaginis, habuit Spiritum sanctum?*

Responsio. Quandiu Verbum Dei erat cum illo, habebat omnia. Ipsum enim Verbum erat ei hæreditas, erat indumentum, et gloria eum operiens, ipsum erat doctrina. Data enim ei erat potestas nominandi omnia: hoc nominabat cœlum, illud solem; hoc lunam, illud terram; hoc volucrum, illud belluam, illud arborem; ut edocebatur, ita quoque nomina indiderat.

VII. *Interrogatio. Habebatne sensum, et participationem Spiritus sancti?*

Responsio. Verbum ipsum ei adhærens, erat ei

καὶ συμπολιταὶ τῆς πόλεως τῆς ἐπουρανίου, καὶ συνδοξασθῆναι αὐτοῖς, ταύτην ὀφείλουσι τὴν ταπεινοφροσύνην ἔχειν, καὶ μὴ οἶσθαι ἐν ἑαυτοῖς εἶναι τι, ἀλλ' ἔχειν συντετριμμένην τὴν καρδίαν. Εἰ γὰρ καὶ διαφόρως εἰς ἕκαστον τῶν Χριστιανῶν ἐνεργεῖ ἡ χάρις καὶ διάφορα ἔχει μέλη· ὁμοῦ δὲ μιᾶς εἰσι πόλεως οἱ πάντες, ὁμόψυχοι, ὁμόγλωττοι, ἐπιγινώσκοντες ἀλλήλους. Ὡς περ μέλη πολλά ἐστὶν ἐν σώματι, μία δὲ ψυχὴ ἐν πᾶσιν ἡ κινουσα ταῦτα· οὕτως ἐν πνεύματι ἐνεργεῖ ἐν πᾶσι διαφόρως, μιᾶς δὲ εἰσι πόλεως, μιᾶς ὁδοῦ· πάντες γὰρ οἱ δίκαιοι τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδὸν διώδευσαν, διωκόμενοι, κακουχούμενοι, ὀνειδιζόμενοι, ἐν αἰγείοις δέσμασι ζῶντες, ἐν σπηλαίοις, ἐν ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς. Ὁμοίως καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἕως τῆς ἄρτι ὥρας φασί, Καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ ὀνειδιζόμεθα, καὶ ἄστατοῦμεν. Ὡς οἱ μὲν ἀπεκεφαλίσθησαν, οἱ δὲ ἐστραυρώθησαν, ἄλλοι δὲ διαφόρως ἐθλίβησαν· αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης προφητῶν τε καὶ ἀποστόλων, ὥς περ ἐπιλαθόμενος τῆς θεϊκῆς κόξης, πῶς διώδευσε; τύπος ἡμῖν γινόμενος, διὰ ὧν στέφανον ἀκάνθινον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐφόρεσεν, ἐμπτύσματα ὑπέστη, ῥαπίσματα, σταυρόν.

Ε'. Εἰ ὁ Θεὸς οὕτως διώδευσε ἐπὶ τῆς γῆς, ὀφείλεις καὶ σὺ μιμητὴς αὐτοῦ γενέσθαι· καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται οὕτως διώδευσαν· καὶ ἡμεῖς, εἰ θέλομεν τῷ θεμελίῳ τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἀποστόλων ἐποικοδομηθῆναι, ὀφείλομεν μιμηταὶ αὐτῶν γενέσθαι. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, **C** Μιμηταὶ μου γίνεσθε, καθὼς καὶ γὼ Χριστοῦ. Εἰ δὲ ἀγαπᾷς δόξας ἀνθρώπων, καὶ προσκυνεῖσθαι θέλεις, καὶ ἀνάπαυσιν ζητεῖς, ἐξεστράπης τῆς ὁδοῦ. Χρὴ γὰρ σε συσταυρωθῆναι τῷ σταυρωθέντι, συμπαθεῖν τῷ παθόντι, ἵνα οὕτως συνδοξασθῇς τῷ δοξασθέντι. Ἀνάγκη γὰρ τὴν νύμφην συμπαθεῖν τῷ νυμφίῳ, καὶ οὕτω γενέσθαι κοινωνὸν καὶ συγκληρονόμον Χριστοῦ. Οὐκ ἐγχωρεῖ γὰρ ἄνευ παθημάτων, καὶ τῆς τραχείας καὶ στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ εἰσελθεῖν τινα εἰς τὴν πόλιν τῶν ἁγίων, καὶ ἀναπαῆναι, καὶ συμβασιλεῦσαι τῷ βασιλεῖ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας.

ς'. Ἐρώτησις. Ἐπειδὴ ὅτι καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπουράνιον ἀπώλεσεν ὁ Ἀδάμ, οὐκοῦν εἰ ἐκοινωνήσε τῇ εἰκόνι τῇ ἐπουρανίῳ, **D** εἶχε Πνεῦμα ἅγιον;

Ἀπόκρισις. Ἔως ὅτε ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ συνῆν αὐτῷ, καὶ ἡ ἐντολὴ, εἶχε πάντα· αὐτὸς γὰρ ὁ Λόγος ἦν αὐτῷ κληρονομία, αὐτὸς ἐνδύμα καὶ δόξα σκέπουσα αὐτόν, αὐτὸς διδασκαλία. Ὑπετίθετο γὰρ αὐτῷ καλέσαι πάντα, τοῦτο εἶπε οὐρανόν, τοῦτο ἥλιον, τοῦτο σελήνην, τοῦτο γῆν, τοῦτο πτηνόν, τοῦτο θηρίον, τοῦτο δένδρον, καθὼς ἐδιδάσκετο, οὕτως καὶ ἔλεγεν.

Ζ'. Ἐρώτησις. Αἴσθησιν εἶχε καὶ κοινωνίαν τοῦ Πνεύματος;

Ἀπόκρισις. Αὐτὸς ὁ Λόγος συνὼν, πάντα ἦν

²¹ Hebr. xi, 37, 38. ²² Matth. xxvii, 28 29. ²³ I Cor. iv, 14; xi, 1. ²⁴ Rom. viii, 17.

αὐτῶ, εἴτε γνῶσις, εἴτε κληρονομία, εἴτε διδασκαλία. Καὶ Ἰωάννης τί λέγει περὶ τοῦ Λόγου; Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος· ὁρᾷς ὅτι ὁ Λόγος πάντα ἦν. Εἰ δὲ καὶ ἐξῶθεν συνῆν αὐτῷ δόξα, οὐ σκανδαλιζώμεθα ἐπὶ τούτῳ, καὶ γὰρ λέγει ὅτι γυμνοὶ ἦσαν, καὶ οὐκ ἔβλεπον ἀλλήλους, καὶ μετὰ τὸ παραβῆσαι τὴν ἐντολήν, τότε εἶδον αὐτοὺς γυμνοὺς, καὶ ἡσχύνθησαν.

Η'. Ἐρώτησις. Οὐκοῦν πρὸ τούτου ἦσαν ἀντὶ περιβολαίου ἐνδεδυμένοι δόξαν Θεοῦ;

Ἀπόκρισις. Ὡς ἐπὶ τῶν προφητῶν ἐνῆργει τὸ Πνεῦμα καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς, καὶ ἔσωθεν αὐτῶν ἦν ὁ καὶ ἐξῶθεν αὐτοῖς παρεφαίνατο· οὕτω καὶ εἰς τὸ, Ἀδὰμ ὅτε ἤθελε τὸ Πνεῦμα σὺν αὐτῷ ἦν, καὶ ἐδίδασκε καὶ ὑπετίθετο, οὕτως εἶπε καὶ λέγει. Πάντα γὰρ ἦν ὁ Λόγος αὐτῷ, καὶ ἕως ὅτε ἐνέμενε τῇ ἐντολῇ, φίλος ἦν Θεοῦ. Καὶ τί θαυμαστόν, εἰ ἐν τούτοις ὦν, παρέβη τὴν ἐντολήν; ὅποτε καὶ οἱ πεπληρωμένοι Πνεύματος ἁγίου, ἔχουσι τοὺς φυσικοὺς λογισμοὺς, καὶ ἔχουσι θέλημα τοῦ συμφωνῆσαι; Οὕτως καὶ αὐτὸς συνὼν τῷ Θεῷ ἐν παραδείσῳ, ἀφ' ἑαυτοῦ ἰδίῳ θελήματι παρέβη, καὶ ὑπήκουσε μέρει πονηρῷ· πλὴν καὶ μετὰ τὴν παράβασιν ἔσχε γνῶσιν.

Θ'. Ἐρώτησις. Ὅποιαν;

Ἀπόκρισις. Ὡς περὶ ὅταν συλληφθῇ ληστὴς εἰς δικαστήριον, καὶ ἄρχεται κρίνεσθαι, λέγει αὐτῷ ὁ ἄρχων, Ὅτε ἐποίεις τὰ κακὰ, οὐκ ἤδεις, ὅτι συλληφθῆναι ἔχεις καὶ ἀποθανεῖν; Ἐκεῖνος οὐ τολμᾷ εἰπεῖν ὅτι Οὐκ ἤδειν· οἶδε γὰρ, καὶ τιμωρούμενος, πάντα μνημονεύων ἐξομολογεῖται. Καὶ ὁ πορνεύων οὐκ οἶδεν ὅτι κακῶς ποιεῖ; καὶ ὁ κλέπτων, οὐκ οἶδεν ὅτι ἀμαρτάνει; οὕτως καὶ ἄνευ Γραφῶν, οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τοῦ φυσικοῦ λογισμοῦ, οὐκ οἶδασιν ὅτι Θεός ἐστιν; οὐ δύνανται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ εἰπεῖν, Οὐκ ᾔδειμεν ὅτι Θεός εἶ. Λέγει γὰρ αὐτοῖς τὰς γιγνομένους ἐκ τοῦ οὐρανοῦ βροντὰς, καὶ ἀστραπὰς, οὐκ οἶδατε ὅτι ἐστὶ Θεός διοικῶν τὴν κτίσιν; Τί οὖν ἔκραζον οἱ δαίμονες· Σὺ εἶ Υἱὸς Θεοῦ, τί πρὸ καιροῦ ἤλθες βασιανίσαι ἡμᾶς; Καὶ ἔτι ἐν τοῖς μαρτυρίοις λέγουσι, Καίεις με, καίεις με. Οὐκ ᾔδεισαν οὖν τὸ ξύλον τῆς γνύσεως τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ, ἢ παράβασιν τοῦ Ἀδὰμ τὴν γνῶσιν ἔδωκεν.

Ι' Ἐκαστος γὰρ ἄρχεται ἐπερωτᾶν, ὡς ἐν τίνι ἦν ὁ Ἀδὰμ, καὶ τί ἐπραξεν; Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἀδὰμ τὴν γνῶσιν ἐδέξατο καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Λοιπὸν ἀκούομεν ἐκ τῶν Γραφῶν, ὅτι ἐν τιμῇ καὶ ἐν καθαρότητι ἦν· καὶ παραβὰς τὴν ἐντολήν ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου, καὶ ὠργίσθη αὐτῷ ὁ Θεός. Λοιπὸν καὶ τὰ καλὰ αὐτοῦ μνησθάνει, καὶ τὰ κακὰ μαθὼν ἀσφαλίζεται ἑαυτὸν, ἵνα μηκέτι ἀμαρτήσας ἐμπίσῃ εἰς κρίμα θανάτου. Γινώσκουμεν δὲ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις τοῦ Θεοῦ δι' αὐτοῦ οἰκονομεῖται. Αὐτὸς γὰρ ἐποίησεν οὐρανὸν, γῆν, ζῶα, ἐρπετὰ, θηρία, ἃ βλέπομεν, τὸν δὲ ἀοιθμόν ἀγνοοῦμεν. Τίς γὰρ ἀνθρώπων οἶδεν, εἰ μὴ μόνον ὁ Θεός ὁ ὢν ἐν πᾶσι, καὶ τοῖς ἐμβόροις δὲ τῶν

A omnia, et cognitio, et sensus, et hæreditas, et disciplina. Quidnam enim Joannes inquit de Verbo: *In principio erat Verbum*²⁵. Vides, quod Verbum omnia erat. Quod si extrinsecus ei adhærebat gloria, ne offendamur propterea, quia dicit: *Quod nudi fuerint*²⁶, nec se mutuo videbant, at post transgressionem mandati, tunc se nudos perspexerunt, ac pudore suffusi sunt.

VIII. *Interrogatio. Ergo antea erant loco indumenti induti gloria Dei?*

Responsio. Quemadmodum in prophetis operabatur Spiritus, et docebat eos, et intra eos erat, et extra eos apparebat, sic quoque in Adam, quando volebat Spiritus, cum eo erat, et docebat ac præcipiebat: *Sic nomina, sic appella.* Verbum ei erat omnia, et intra mandatum subsistebat, gratus erat Deo. Et sane quid mirum, quod hoc in statu degens, transgressus **46** sit mandatum, cum et ii, qui repleti sunt Spiritu sancto, naturalibus cogitationibus occupati sint, habeantque voluntatem, quæ illis consentiat: ita quoque ipse Adam, cum esset cum Deo in paradiso, ipse sua sponte transgressus est, et obtemperavit parti deteriori: at post transgressionem habuit cognitionem.

IX. *Interrogatio. Qualem?*

Responsio. Perinde ac si quando latro deprehensus ad supplicium rapitur, et accusari incipit, iudex ei dicit: *Cum committeres mala, numquid sciebas, quod comprehensus capitis pæna offici possis?* Ille non audet dicere: Non sciebam. Sciebat enim, et supplicio dum afficitur, omnia in memoriam revocans confitetur. Item qui stuprum committit, nonne scit se male agere? et qui furtum, nonne scit se peccare? Sic etiam absque Scripturis homines naturaliratione sola, nonne cognoscunt Deum esse? Non possunt itaque in illa die dicere: *Non scivimus Deum fuisse.* Enarrat enim illis emissa de cælo tonitrua, et fulmina nescitis esse Deum, qui regit creaturam? Quid igitur clamabant dæmones: *Tu es Filius Dei: quare venisti ad cruciandum nos antetempus*²⁷? Insuper in tormentis quoque dicunt: *Uris me, uris me*²⁸. Non noverant igitur lignum notitiæ boni et mali, transgressio Adæ cognitionem dedit.

X. Quilibet enim incipit interrogare: *In quo statu erat Adam, quidque agebat?* Ipse enim Adam notitiam acceperat boni et mali. Alterum audimus ex Scripturis, quod in honore et in puritate erat; at cum transgressus esset mandatum, ejectus est paradiso, et succensuit ei Deus. Tandem quid in se bonum ac præclarum esset, discit, ac calamitatem suam edoctus cavet sibi, ne ulterius peccando incidat in iudicium mortis, Cognoscimus igitur omnem creaturam Dei per eum regi. Ipse enim fecit cælum et terram, animalia, reptilia, belluas, quas videmus, numerum vero ignoramus. Quis enim hominum novit, excepto solo Deo, qui

²⁵ Joan. I, 1. ²⁶ Gen. III, 25. ²⁷ Matth. II, 41. ²⁸ Matth. VIII, 29.

est in omnibus, etiam in fetibus animalium imperfectis? Nonne ipse scit, quæ sunt sub terra et super coelos?

XI. Relictis igitur his, potius quæramus, velut boni negotiatores, hæreditatem cœlestem possidere, et ea, quæ conducunt animæ nostræ. Discamus possidere bona, quæ sunt nobiscum permanura. Quod si enim homo cœperit indagare sensum Dei, ac dicere: *Inveni quiddam ac comprehendere*, deprehendetur mens humana transcendere sensum Dei. Verum in hoc longe aberrat, et quanto plus volueris per cognitionem scrutari ac penetrare, tanto profundius descendis, nec quidquam percipis. Ipsæ enim considerationes, quæ tibi occurrunt, quid singulis diebus in te peragatur, et quomodo, arcanæ sunt et incomprehensibiles, nisi quod tantum sint cum gratiarum actione suscipiendæ, atque credendum sit. Animam enim tuam, ex quo natus es ad hunc usque diem, potuistine cognoscere? recense ergo mihi a mane ad vesperam usque scaturientes in te cogitationes. Dic mihi cogitationes trium dierum; at non potes. Si igitur cogitationes animæ tuæ comprehendere non potuisti, cogitationes Dei atque mentem Dei quomodo potes scrutari?

47 XII. Verum tu quantum invenis, ede panem, ac universam terram dimitte; et abi ad ripam fluminis, ac bibe quantum indiges; mox redi, nec inquire, unde permanet, aut quomodo fluat. Nava operam, ut sanetur pes tuus, aut morbus oculi tui, ut aspicias lumen solis, nec curiose indages, quantum luminis contineat sol, aut in quoto exurgat signo. Quod cedit in commodum tuum accipe. Et quid ascendis monte, et investigas, quot illic pascantur onagri aut bestię? et puellus quando accedit ad ubera matris, lactatur et enutritur. At nescit scrutari radicem aut scaturiginem, und sic affluit. Sugit enim lac et regionem omnem mamillarum exhaurit: et denuo alia hora repletur mamilla, hoc neque puellus novit, neque mater ejus, quamvis revera ab omnibus membris proveniat lac. Si quæris ergo Dominum in profundo, illic invenis eum signa facientem. Si quæris eum in fovea, illic invenis eum in medio duorum leonum²⁹, conservantem justum Danielelem. Si quæris eum in igni, illic invenis eum auxilium ferentem ministris suis³⁰. Si quæris eum in monte, illic reperis eum cum Elia et Mose.³¹ Ubique igitur est, tam sub terra, quam super cœlis, etiam apud nos, ubique est. Sic quoque anima prope te est, intra te est, et extra te est. Ubi enim volueris, in remotis regionibus, illic est mens tua, sive in occidente, sive in oriente, sive in cœlis illic invenitur.

XIII. Studeamus igitur in primis cauterium et sigillum Domini in nobis habere, quia in die iudicii, facta segregatione illa a Deo, et congregatis

A ζώων; Οὐχὶ αὐτὸς ἐπίσταται τὰ ὄντα ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν.

ΙΑ'. Παραλιποντες οὖν ταῦτα, μᾶλλον ζητήσωμεν, ὡς καλοὶ ἔμποροι, κληρονομίαν κτήσασθαι ἐπουράνιον καὶ τὰ συμφέροντα ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν· μάθωμεν κτήσασθαι κτήματα ἅπερ συμπαραμένει ἡμῖν. Ἐάν γάρ ἄρξῃ ἄνθρωπος ὧν ἐρευνᾷ τὸν λογισμὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγειν, εὐρὸν τι καὶ κατέλαβον, εὐρεθήσεται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ὑπερβαίνων τὸν λογισμὸν τοῦ Θεοῦ. Ἐν τούτῳ δὲ πολὺ πλανᾷ· καὶ ὅσον θέλεις διὰ γνώσεως ἐρευνῆσαι καὶ εἰσελθεῖν, χωρεῖς εἰς βάθος, καὶ οὐδὲν καταμλδάνεις· αὐτὰς γὰρ τὰς ἐπισκέψεις τὰς γιγνομένας σοι, τί ἐργάζεται καθ' ἡμέραν ἐν σοὶ, καὶ πῶς, ἄρρητὰ ἐστὶ, καὶ ἀκατάληπτα, ἢ μόνον δεῖξασθαι μετὰ εὐχαριστίας καὶ πιστεύειν. Τὴν γὰρ σὴν ψυχὴν ἐξ οὗ ἐγεννήθη καὶ ἕως ἄρτι, ἠδυνήθη γνώρισι; ἐπεὶ ἐπάγγελόν μοι ἀπὸ πρωῒ καὶ ἕως ὅψε τοὺς βρῦντας ἐν σοὶ λογισμοὺς. Εἰπέ μοι τὰς ἐνθυμήσεις τριῶν ἡμερῶν· ἀλλ' οὐ δύνασαι. Εἰ οὖν νοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς σου καταλαβεῖν οὐκ ἠδυνήθη, τοὺς λογισμοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν νοῦν πῶς δύνασαι εὐρεῖν;

ΙΒ'. Ἀλλὰ σὺ ὅσον εὐρίσκεις ἄρτον φάγε, καὶ ἄφες ὅλην τὴν γῆν καὶ ἀπελθε εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, καὶ πίε ὅσον χρεῖαν ἔχεις, καὶ πάρελθε, καὶ μὴ ζητήσης πόθεν ἔρχεται, ἢ πῶς ῥέει. Σπούδασον θεραπευθῆναι τὸν πόδα, ἢ τὸν πόνον τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, ἢ αἰδοῦ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Μὴ ζητήσης δὲ πόσον ἔχει φῶς ὁ ἥλιος πόσον ἀνατέλλει ζῶων. Ὁ προσχωρεῖ σοι εἰς χρῆσιν, λάβε. Καὶ τί ἀπέρχῃ εἰς ὄρη, καὶ ζητεῖς πόσοι ἐκεῖ νέμονται ὄναγροι ἢ θηρία; καὶ τὸ παιδίον ὅτε προσέρχεται τῷ μαζῷ τῆς μητρὸς, λαμβάνει τὸ γάλα καὶ τρέφεται. Οὐκ οἶδεν δὲ ἐρευνᾷ τὴν ῥίζαν ἢ τὴν πηγὴν πόθεν οὕτως ἐπιρρέει· θηλάζει γὰρ τὸ γάλα, καὶ τὸν ὅρον ὅλον ἀποκενοῖ· καὶ πάλιν ἄλλην ὥραν μεστοῦται ὁ μαζός· τοῦτο οὐτε τὸ παιδίον οἶδεν, οὔτε ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἀπὸ ὅλων τῶν μελῶν τῆς μητρὸς ἐξέρχεται τὸ γάλα. Εἰ ζητεῖς οὖν τὸν Κύριον εἰς βάθος, ἐκεῖ εὐρίσκεις αὐτὸν ποιῶντα σημεῖα. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐν λάκκῳ, ἐκεῖ εὐρίσκεις αὐτὸν ἐν μέσῳ δύο λεόντων φυλάσσοντα τὸν δίκαιον Δαυιδ. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν εἰς πῦρ, ἐκεῖ εὐρίσκεις αὐτὸν βοηθοῦντα τοῖς δούλοις αὐτοῦ. Εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐν ὄρει, ἐκεῖ εὐρίσκεις αὐτὸν μετὰ τοῦ Ἡλία καὶ Μωσέως. Πανταχοῦ οὖν ἐστὶ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, εἴτε ἐν ἡμῖν, πανταχοῦ ἐστίν. Οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἐγγύς σου ἐστὶ, καὶ ἔσωθεν σου ἐστὶ, καὶ ἔξωθεν σου ἐστίν. Ὅπου γὰρ θέλεις, εἰς μακρὰς πατρίδας, ἐκεῖ ἐστὶν ὁ νοῦς σου, εἴτε ἐπὶ δυσμᾶς, εἴτε ἐπὶ ἀνατολᾶς, εἴτε εἰς τοὺς οὐρανούς ἐκεῖ εὐρίσκεται.

ΙΓ'. Ζητήσωμεν οὖν προηγουμένως τὸν καυτῆρα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν σφραγίδα ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν· ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως, γινομένης τῆς ἀποτομίας τοῦ

²⁹ Dan. vi, 17. ³⁰ Dan. iii, 28. ³¹ Matth. xvii, 3.

Θεοῦ, καὶ συναγομένων ὅλων τῶν φυλῶν τῆς γῆς ὅλου τοῦ Ἀδάμ, ὅταν καλέσῃ ὁ ποιμὴν τὴν ἰδίαν ποίμνην, ἔσοι ὁχουσι τὸν καυτῆρα, ἐπιγινώσκουσι τὸν ἰδίον ποιμένα, καὶ ὁ ποιμὴν τοὺς ἔχοντας τὴν ἰδίαν σφραγίδα γνωρίζει, καὶ ἐπισυνάγει ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν. Τῆς φωνῆς γὰρ αὐτοῦ ἀκούουσιν οἱ ἴδιοι, καὶ ὑπάγουσιν ὀπίσω αὐτοῦ. Εἰς δύο γὰρ μέρη ἵσταται ὁ κόσμος, καὶ γίνεται μία ποίμνη σκοτεινὴ, ἡ χωροῦσα εἰς πῦρ αἰώνιον. Καὶ μία πλήρης φωτός, ἡ πρὸς τὴν οὐράνιον λήξιν ἀναγομένη· αὐτὸ οὖν ὃ νῦν κτώμεθα ἐν ταῖς ψυχαῖς, αὐτὸ ἐκεῖνο λάμπει καὶ φανεροῦται, καὶ τὰ σώματα ἐνδύει δόξαν.

ΙΔ'. Ὡςπέρ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Ξανθικοῦ μηνὸς αἱ ῥίζαι κεχωσμέσαι ἐν τῇ γῇ, τοὺς ἰδίους καρπούς, καὶ τὰ ἴδια ἄνθη καὶ κάλλι ἐκβλαστάνουσι, καὶ καρποφοροῦσι, καὶ φανεροῦνται αἱ καλὰ ῥίζαι, καὶ αἱ τὰς ἀκάθαρτας ἔχουσαι φανεραὶ γίνονται οὕτως ἐνὲ κείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἕκαστος διὰ τοῦ ἰδίου σώματος, ἅπερ ἔπραξεν, ἐμφανίζει, καὶ φανεροῦται τὰ τε καλὰ καὶ τὰ κακά. Ἐκεῖ γὰρ ἐστὶ πᾶσα ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀνταπόδοσις. Ἔστι γὰρ ἄλλη τροφή παρὰ ταύτην τὴν φαινομένην· καὶ γὰρ Μωϋσῆς ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, ἡμέρας τεσσαράκοντα ἐνήστευσεν. Ἀνῆλθεν ἄνθρωπος, κατῆλθε Θεὸν ἔχων. Καὶ ἴδε βλέπομεν ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐν ὀλίγαις ἡμέραις, ἐὰν μὴ ὑποστηριχθῇ τὸ σῶμα βρώμασι, φθείρεται. Καὶ αὐτὸς ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις νηστεύσας, πλεῖον ὅλων ἐνδυναμώτερος κατῆλθεν. Ἐτρέφετο γὰρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὠκονομεῖτο αὐτοῦ τὸ σῶμα ἄλλῃ τροφῇ ἐπουρανίῳ. Ὁ γὰρ λόγος τοῦ Θεοῦ τροφή αὐτῷ ἐγίγνετο, καὶ εἶχε δόξαν εἰς τὸ πρόσωπον· τὸ γενόμενον, τύπος ἦν· ἐκείνη γὰρ ἡ δόξα νῦν ἐσωθεν εἰς τὰς καρδίας τῶν Χριστιανῶν λάμπει. Ἀνιστάμενα γὰρ τὰ σώματα ἐν τῇ ἀναστάσει ἄλλῳ ἐνδύματι θεϊκῷ σκεπάζονται, καὶ βρώσει ἐπουρανίῳ τρέφονται.

ΙΕ' Ἑρώτησις. Τί ἐστὶ, γυνὴ ἀκατακαλύπτῳ κεφαλῇ προσευχομένη;

Ἀπόκρισις. Ἐπειδὴ ἐν τῷ καιρῷ τῶν ἀποστόλων ἀφιεμένους εἶχον τὰς τρίχας ἀντὶ σκεπάσματος· διὰ τοῦτο ὁ Κύριος καὶ οἱ ἀπόστολοι ἦλθον εἰς τὴν κτίσιν καὶ ἐσωφρόνησαν αὐτήν. Πλὴν ἡ γυνὴ καίται εἰς τύπον τῆς Ἐκκλησίας· καὶ ὥσπερ εἰς τὸ φαινόμενον ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐκεῖναι εἶχον ἐξηπλωμένας τὰς τρίχας ἀντὶ σκεπάσματος· οὕτω καὶ ἡ Ἐκκλησία τὰ τέκνα αὐτῆς ἐνδύει καὶ περιβάλλει ἐνδύμασι θεϊκοῖς καὶ δεδοξασμένοις. Καὶ εἰς τὸ παλαιὸν δὲ τῆς Ἐκκλησίας Ἰσραὴλ, μία ἦν ἡ συναγωγὴ, καὶ ἐσχέπετο ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, καὶ ἦσαν ἀντὶ δόξης περιβεβλημένοι τὸ Πνεῦμα, εἰ καὶ αὐτοὶ οὐκ ἐστοιχῆσαν. Ἐκκλησία οὖν λέγεται καὶ ἐπὶ πολλῶν, καὶ ἐπὶ μιᾶς ψυχῆς· αὕτη γὰρ ἡ ψυχὴ συνάγει ὅλους τοὺς λογισμούς, καὶ ἐστὶν Ἐκκλησία τῷ Θεῷ. Ἠρμόσθη γὰρ εἰς κοινωνίαν ἡ ψυχὴ τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ, καὶ χιρνᾷται τῷ ἐπουρανίῳ, τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ πολλῶν νοεῖται, καὶ ἐπὶ ἐνός. Καὶ γὰρ ὁ προφῆτης λέγει περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, Εὐρόν σε ἔρημον καὶ γυμνήν, καὶ ἐνέδυσά σε, καὶ τὰ ἐξῆς ὡς ἐπὶ τοῦ ἐνός προσώπου εἶπεν.

A omnibus tribubus terræ universæ Adæ, quando vocabit pastor suum gregem, quicunque cauterium habuerint, cognoscent pastorem suum, et pastor sigillo insignitos agnoscet, et congregabit ex omnibus gentibus. Vocem enim ejus audiunt, qui sunt sui, et sequuntur eum. In duas enim partes mundus dividitur, et est unus grex tenebrosus, qui discedet in ignem inextinguibilem et æternum; alter vero plenus lumine, qui ad hæreditatem cœlestem deducetur. Illud igitur, quod nunc posidemus in animis, illud ipsum splendet et manifestabitur, et corpora induent gloriam.

XIV. Perinde ac tempore mensis Aprilis radices terra coopertæ, suos fructus, suosque flores ac lautitias producunt, fructumque ferunt, ac manifestantur fecundæ radices, uti et quæ spinas ferunt, patefiunt: sic in illa die, quilibet suo corpore, quid egerit, patefaciet, et manifestabuntur mala et bona. Illic enim erit universale judicium, et retributio. Est enim alius cibus præter eum, qui videtur. Moses enim cum ascenderet montem, quadraginta dies jejunavit. Ascendit homo, descendit habens Deum. Et ecce, videmus in nobis, quod per paucorum dierum spatio, nisi corpora suffulcianur cibis, ipsa pereant, ipse vero quadraginta dies cum jejunus fuisset, fortior omnibus descendit. Alebatur enim a Deo, et corpus ejus sustentabatur alio cibo cœlesti. Sermo enim Dei cibus ei erat, et habebat gloriam in facie. Omne quod fiebat, typus erat alterius rei. Illa enim gloria non intus in cordibus Christianorum fulget. Resurgentia enim corpora in resurrectione, alio vestimento divino operientur, ac cibo cœlesti nutriuntur.

48 XV. Interrogatio. Quid est illud, Femina non velato capite orans³²?

Responsio. Quoniam temporibus apostolorum prolixos alebant crines pro velamine, propterea Dominus et apostoli venerunt ad creaturam, ut eam ad modestiam adducerent. Verum mulier typus est Ecclesiæ. Et quemadmodum ad aliorum conspectum tempore illo mulieres gerebant passos crines pro velamine, sic Ecclesia filios suos induit et amicit vestiments divinis et gloriosis. Antiquitus autem Ecclesiæ Israel una erat congregatio, quæ operiebatur Spiritu: et induti erant Spiritu pro gloria, quamvis ipsi non consentirent. Dicitur ergo Ecclesia tam de pluribus quam de una anima. Hæc enim anima congregat omnes cogitationes, atque Deo est Ecclesia. Aptā enim est anima ad societatem cœlestis Sponsi, et temperatur cum cœlesti. Hoc vero non in pluribus tantum, sed etiam in uno potest intelligi. De Jerusalem enim propheta inquit: *Inveni te desertam et nudam, et indui te*³³, et cætera, tanquam de una persona loqueretur.

³² I Cor. xv, 5. ³³ Ezech. xvi, 6.

XVI. *Interrogatio.* Quid est, quod Martha dixerat Domino de Maria : *Ego de multis sollicita sum, et hæc assidet tibi ?*

Responsio. Quod debebat dicere Maria Marthæ, id Dominus præoccupans, eidem dixit, quod illa, omnibus relictis, sederet ad pedes Domini, ac Deo benediceret tota die. Vides assidendi beneficium, pro dilectione datum. Ut autem clarius appareat verbum Dei, audi. Si quis diligit Jesum, eique attendit assidue vero, et non remisit attendit, sed perseverat quoque in dilectione jam Deus cogitat pro dilectione illa dare aliquid illi animæ, quamvis homo nesciat, quid accepturus sit, aut qualem portionem Deus largiturus sit animæ. Et sane Mariæ, quæ diligebat eum, et assidebat pedibus ejus, non simpliciter se adjunxit; sed virtutem illi quamdam occultam ex sua substantia contulit. Sermone enim quibus alloquebatur Deus in quiete Mariam, spiritus erant et virtus quædam. Hique sermones penetrabant cor, et anima animam, spiritus spiritum, et virtus divina multiplicabatur in corde ejus. Necessario enim virtus illa, quocumque diverterit, illic perseverat, velut possessio, quæ auferri nequit. Quare Dominus sibi conscius, quid Mariæ contulisset, ait : *Maria optimam partem elegit* ³⁴. Non ita longe postea, quæ benevole egerat Martha circa ministerium, promoverunt eam ad donum illud gratiæ. Illa enim consecuta est virtutem divinam in anima.

XVII. Et sane quid mirum, si qui accedunt ad Dominum, eique corporaliter junguntur, receperunt virtutem, cum, apostolis loquentibus verbum Dei, ceciderit super credentes Spiritus ? Cornelius ex verbo Dei, quod audivit, accepit virtutem : quanto magis, cum Dominus loqueretur cum Maria, aut Zacchæo, aut peccatrice, quæ **49** passis capillis abstergebat pedes Domini, aut cum Samaritana, aut latrone, egressa est virtus, et permistus est cum eorum animis Spiritus sanctus ³⁵ ! Nunc quoque qui Deum amore prosequuntur, et, relictis omnibus, in oratione perseverant, docentur secreto, quæ non noverant. Ipsa enim veritas secundum illorum propositum apparet illis, et docet eos. *Ego sum veritas* ³⁶. Et ipsi quoque apostoli ante passionem apud Dominum perseverantes, viderunt prodigia magna, scilicet quo pacto leprosi mundarentur et mortui resuscitarentur ³⁷. Nec tamen cognoverunt quomodo conversaretur virtus divina, aut ministraret in corde ; et quod spiritualiter renasci et temperari cum anima coelestis oporteat, ac fieri novam creaturam. Propter signa vero, quæ faciebat, diligebant Dominum. Tandem Dominus dixit eis : *Quia admiramini signa, hæreditatem magnam do vobis, quam non habet unus versus mundus.*

XVIII. Tandiu vero hæc verba illis peregrina fuerunt, donec surrexit a mortuis, et extulit cor-

IS'. Ἐρώτησις. Τί ἐστὶν ὃ ἡ Μάρθα εἶπε τῷ Κυρίῳ περὶ τῆς Μαρίας, ὅτι Ἐγὼ κάμνω εἰς πολλὰ, καὶ αὕτη παρακαθέζεται σοι ;

Ἀπόκρισις. Ὁ ὁφείλει εἰπεῖν ἡ Μαρία τῇ Μάρθᾳ, ὁ Κύριος προλαβὼν εἶπεν αὐτῇ, ὅτι πάντα ἀφῆκεν ἐκείνη, καὶ παρὰ τοὺς πόδας ἐκάθητο τοῦ Κυρίου, καὶ τὸν Θεὸν εὐλόγει ὅλην τὴν ἡμέραν. Ὅρας προσεδρεύειν ὑπὲρ ἀγάπης. Ἵνα δὲ σαφέστερον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ φωτισθῇ, ἀκουσον. Εἴ τις ἀγαπᾷ τὸν Ἰησοῦν, καὶ προσέχει αὐτῷ ὀρθῶς καὶ οὐχ ἀπλῶς προσέχει, ἀλλὰ καὶ παραμένει ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἥδη καὶ ὁ Θεὸς λογίζεται ἂν τὴν τῆς ἀγάπης ἐκείνης δοῦναι τι ἐκείνῃ τῇ ψυχῇ, εἰ καὶ ὁ ἄνθρωπος οὐκ οἶδε τί μέλλει λαμβάνειν, ἢ ποῖον μέρος μέλλει ὁ Θεὸς διδόναι τῇ ψυχῇ. Καὶ τῇ Μαρίᾳ γὰρ ἀγαπῶσα αὐτὸν, καὶ παρακαθεζομένη παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, οὐχ ἀπλῶς προσετέθη, ἀλλὰ δύναιμι τινα κρυφιαίαν ἐκ τῆς αὐτοῦ οὐσίας ἔδωκεν αὐτῇ. Αὐτοὶ γὰρ οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλει ὁ Θεὸς μετὰ εἰρήνης τῇ Μαρίᾳ, πνεύματα ἦσαν καὶ δυνάμεις τις · καὶ οὗτοι οἱ λόγοι εἰσερχόμενοι εἰς τὴν καρδίαν, ψυχὴ εἰς ψυχὴν, καὶ πνεῦμα εἰς πνεῦμα, καὶ δυνάμεις θεϊκὴ ἐπληροῦτο εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς. Ἐξ ἀνάγκης γὰρ ἐκείνη ἡ δύναμις, ὅπου καταλύσει παράνομον γίνεταί, ὥς κτῆμα ἀναφαίρετον. Διὰ τοῦτο ὁ Κύριος εἰδὼς τί ἔδωκεν αὐτῇ, εἶπε, Μαρία τὴν καλὴν μερίδα ἐξελέξατο. Μετὰ δὲ καιρὸν ἐκεῖνα ἃ ἐποίει προθύμως περὶ τὴν διακονίαν ἡ Μάρθα, ἤνεγκεν αὐτὴν εἰς τὸ χάρισμα ἐκεῖνο. Καὶ αὕτη γὰρ ἐδέξατο δύναιμι θεϊκὴν τῇ ψυχῇ αὐτῆς.

IZ'. Καὶ τί θαυμαστόν, εἰ οἱ προσερχόμενοι τῷ Κυρίῳ, καὶ προσκολλώμενοι σωματικῶς ἐλάβανον δύναιμι, ὅποτε οἱ ἀποστόλοι ἐλάλουν λόγον, καὶ ἔπιπτεν ἐπὶ τοὺς πιστεύοντας τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ; ὁ Κορνήλιος ἐκ τοῦ λόγου οὗ ἤκουσεν ἔλαβεν δύναιμι · πόσω μᾶλλον ὁ Κύριος ὅτε ἐλάλει λόγον τῇ Μαρίᾳ, ἢ τῷ Ζακχαίῳ, ἢ τῇ ἁμαρτωλῷ, ἥτις λιπάνασα τὰς τρίχας, ἀπέμασσε τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου · ἢ τῇ Σαμαρίτιδι, ἢ τῷ ληστῇ, ἐγίνετο δύναιμι, καὶ συνεκράσθη ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ νῦν οἱ ἀγαπῶντες τὸν Θεόν, καὶ καταλιμπάνοντες πάντα, καὶ τῇ εὐχῇ προσκαρτεροῦντες, διδάσκονται ἐν κρυπτῷ, ἃ οὐκ οἶδασιν · αὕτη γὰρ ἡ ἀλήθεια κατὰ τὴν προαίρεσιν αὐτῶν φανεροῦται αὐτοῖς, καὶ διδάσκει αὐτοὺς, ὅτι Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια. Καὶ αὐτοὶ γὰρ οἱ ἀπόστολοι πρὸ τοῦ σταυροῦ παραμένοντες τῷ Κυρίῳ, ἔβλεπον σημεῖα μεγάλα, ὅπως τε λεπροὶ ἐκαθαρίζοντο, καὶ νεκροὶ ἠγείροντο. Καὶ οὐκ ἤδεισαν πῶς ἀναστρέφεται θεία δύναμις καὶ διακονεῖ ἐν καρδίᾳ, καὶ ὅτι ἡμελλον πνευματικῶς ἀναγενναῖσθαι, καὶ συγκιρναῖσθαι τῇ ἐπουρανίῳ ψυχῇ, καὶ γίνεσθαι καινὴ κτίσις, διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει, ἡγάπων τὸν Κύριον. Λοιπὸν ὁ Κύριος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί θαυμάζετε τὰ σημεῖα, κληρονομίαν μεγάλην δίδωμι ὑμῖν, ἣν οὐκ ἔχει ὁ κόσμος ὅλος.

II'. Λοιπὸν αὐτοὶ ἐξενίζοντο εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἕως ὅτου ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καὶ ἀνῆνεγκε τὸ

³⁴ Luc. x, 42.

³⁵ Act. x, 44 ; Luc. x, 42 ;

Luc. xix, 9 ; Luc. vii, 48 ; Joan. iv, 14 ; Luc. xxiii, 43.

³⁶ Joan. xiv, 6.

³⁷ Matth. xi, 5.

σῶμα υπὲρ ἡμῶν, ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν · καὶ τότε εἰσῆλθε καὶ συνεκράσθη ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον. Καὶ αὕτη ἡ ἀλήθεια φανεροῖ ἑαυτὴν εἰς τὰς ψυχὰς τὰς πιστάς · καὶ ἔρχεται ὁ ἐπουράνιος ἄνθρωπος μετὰ τοῦ ἀνθρώπου σου, καὶ γίγνεται εἰς μίαν κοινωνίαν. Ὅσοι οὖν εἰσιν εἰς διακονίαν, καὶ προθύμως πάντα ποιῶσι διὰ ζῆλον, καὶ πίστιν, καὶ ἀγάπην Θεοῦ, αὐτὸ ἔχειν μετὰ καιρὸν τινε φέρει αὐτοὺς εἰς γνῶσιν αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Ὁ γὰρ Κύριος φανεροῦται ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, καὶ διδάσκει αὐτοὺς τὴν ἀναστροφὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Δόξα καὶ προσκύνησις τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA II'.

Ὁν καρπὸν ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς παρὰ τῶν Χριστιανῶν;

Πάντα τὰ φαινόμενα ἔκτισεν ὁ Θεός, καὶ ἔδωκε τοῖς ἀνθρώποις εἰς ἀνάπαυσιν καὶ τρυφήν, καὶ νόμον δικαιοσύνης ἔδωκεν αὐτοῖς. Ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, ἄλλον καρπὸν ζητεῖ ὁ Θεός, καὶ ἄλλην δικαιοσύνην, τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας, συνείδησιν ἀγαθὴν, λόγους χρηστοὺς, ἐνθυμήσεις σεμνὰς καὶ ἀγαθὰς, καὶ πάντα τὰ τῶν ἁγίων κατορθώματα. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος, Ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ δύνασθε εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, Μὴ πορνεύσῃς· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μήτε ἐπιθυμήσῃς, μήτε ὀργισθῇς. Χρὴ γὰρ τὸν βουλούμενον φίλον εἶναι Θεοῦ, φυλάττειν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ῥύπου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίου τοῦ ὄντος ἐν ἡμῖν. Τοῦτο ἀξιόους τῆς βασιλείας καθίστησιν ἡμᾶς. Δόξα τῇ εὐσπλαγχνίᾳ αὐτοῦ, καὶ γενομένη εὐδοκίᾳ τοῦ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

OMILIA IA'.

Οἱ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὸν νοῦν τῷ Θεῷ ἐπιδιδόντες, τοῦτ' ἐπ' ἐλπίδι τοῦ φωτισθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ποιῶσι, καὶ ὁ Θεὸς τοιοῦτους ἐν ἀγιότητι καὶ καθαρότητι μεγίστη μυστηρίων ἀξιοῖ, καὶ μεταδίδωσιν αὐτοῖς ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ. Καὶ τί ἀγαθῶν ἐπουρανίων τυχεῖν βουλούμενοι ποιεῖν ὀφείλωμεν. Λοιπὸν οἱ ἀποστολοὶ καὶ οἱ προφῆται ἀφομοιοῦνται τοῖς ἀκτίσιν ἡλίου διὰ θυρίδος εἰσερχομένοις. Διδάσκει καὶ ἡ ὁμιλία, τίς ἡ γῆ τοῦ Σατανᾶ, καὶ τίς τῶν ἀγγέλων, καὶ ὅτι ἀμφοτερά ἀψηλάφητος καὶ ἀόρατος.

Α'. Πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ φαινόμενα ἔργα ἐπ' ἐλπίδι γίνεται, αἰεὶ τὸ μεταλαβεῖν τῶν καμάτων · καὶ εἰ μὴ τις ἐν πάσῃ πληροφορίᾳ ἀπολαύσῃ τῶν πόνων, οὐδὲν ὠφελεῖται. Καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς σπεῖρει ἐπ' ἐλπίδι καρπῶν, καὶ καμάτους ὑποφέρει διὰ τὴν προσδοκίαν · Ἐπ' ἐλπίδι, φησὶν ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾷ · καὶ ὁ λαμβάνων γυναικᾶ, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ἔχειν κληρονόμους. Καὶ ὁ ἔμπορος δίδωσιν ἑαυτὸν εἰς θάλατταν καὶ θάνατον ἔτοιμον διὰ τὸ κέρδος. Οὕτω καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐπ' ἐλπίδι τοῦ φωτισθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας, δίδωσί τις ἑαυτὸν, ἀναχωρῶν τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, καὶ σχολάζων ἐν

pus pro nobis super cœlos. Et tunc introiit ac commistus est eorum animis Spiritus paracletus. Ipsa quoque veritas manifestat se ipsam animis fidelibus: ac congregitur cœlestis homo cum homine tuo, et fit una societas. Quicunque igitur ministerio vario vacant, et alacriter omnia peragunt, zelo, fide, dilectione Dei impuls, illud ipsum aliquanto post ducit eos in cognitionem ipsius veritatis. Dominus enim apparet animis illorum, et docet eos conversationem Spiritus sancti. Gloria et adoratio Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula. Amen.

HOMILIA XIII.

Quem fructum a Christianis Deus requirat?

Omnia, quæ videntur, creavit Deus, et dedit hominibus in recreationem et delicias, ac legem illis dedit justitiæ. Ex quo vero Christus advenit, alium fructum requirit Deus, atque aliam justitiam, puritatem nempe cordis, conscientiam bonam, sermones utiles, cogitationes castas et bonas, atque omnia sanctorum officia. Dicit enim Dominus: *Nisi abundaverit vestra justitia, plus quam Scribarum et Phariseorum, non potestis ingredi in regnum cœlorum. In lege scriptum est: Non concupiscas aut irascaris*³⁸. Oportet enim eum qui exoptat amicum Dei esse, conservare se a cœno peccati, et ignis æterni, qui in nobis viget. Hoc dignos regno constituit. Gloria misericordiæ ejus, et propensæ voluntati erga nos, Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen.

HOMILIA XIV.

Qui cogitationes ac mentem Deo tradunt, hoc sub spe illuminandorum oculorum cordis faciunt: ac Deus hujusmodi in summa sanctimonia ac puritate mysteriis dignos reputat, ac participes facit illos gratiæ suæ. Quidque bona cœlestia consecuturi agere debeamus. Tandem apostoli et prophetæ assimilantur radiis solaribus, per fenestram ingressis. Docet quoque homilia, quæ sit terra Satanæ, et quæ angelorum, et quod utraque nec contrectari nec videri possit.

D 50 I. Omnia opera, quæ in hoc mundo videntur, sub spe aliqua fiunt fruendi laboribus suis. Et nisi quis plene sibi persuadeat se fruiturum laboribus, nil commodi percipit. Agricola enim semina sub spe fructuum, ac labores sustinet propter expectationem. *In spe, inquit, qui arat, debet arare: et qui duxit uxorem, sub spe habendorum hæredum*³⁹. Mercator quoque committit se mari et morti promptissimæ, lucri gratia. Ita quoque in regno cœlorum, sub spe illuminandorum oculorum cordis, tradit aliquis se ipsum, procul abscedens a rebus sæcularibus, intentus precatio-

³⁸ Matth. v, 20 seq.

nibus et obsecrationibus, exspectans Dominum A quando veniens manifestet ei se ipsum, et emundet eum peccato ei inhærente.

II. Nec spem habet in laboribus suis, et vitæ ratione, donec consequatur quæ sperat, quoad veniens Dominus habitet in eo in omni sensu et operatione Spiritus. Cumque gustaverit bonitatem Domini, et fructibus spiritus delectatus fuerit, ac sublatum sit velamen tenebrarum, lumenque Christi splendescat, et operetur in lætitia ineffabili: tunc plene confirmabitur, habens secum Dominum in multa dilectione, perinde ac ibi mercator, dum lucrum facit lætatur: multas tamen molestias sustinet, et metuit a latronibus et spiritibus nequitiae, ne remissior factas perdat operam, donec consequatur regnum cœlorum, supernam Jerusalem.

III. Obsecremus igitur nos quoque Deum, ut exutos nos veteri homine, induat cœlesti Christo ex hoc tempore, ut in exultatione constituti, sicque ab eo ducti in summa tranquillitate simus. Inquit enim Dominus, replere nos cum vellet gustu regni: *Sine me nihil potestis facere* ³⁹. Et quidem apostolorum ope multos novit illuminare: creaturæ enim cum essent illi, conservos educabant: et fratrem ac filium Christi fieri, præstantius quid quam cæteri homines, efficere; hoc est, ipsum cor et mentem sanctificabant, itidem et cogitationes, ut ad Deum eas dirigerent; et sic Deus largitur occulte vitam et opem cordi, ac se ipsum ei committit. Cum enim secreta, hoc est, mentem et cogitationes quis Deo dedicat, nulla alia re aut cogitatione occupatus ac districtus, sed se ipsum vi quadam cohibens, tunc Dominus mysteriorum participem facit eum, in sanctimonia ac puritate multa, et cibum cœlestem exhibet se ipsum, ac potum spiritualem.

IV. Perinde ac quis, qui multa bona, servos ac filios possidet, alium cibum præbet servis, alium filiis ex semine suo procreatis: quia filii sunt hæredes patris, et cum eo comedunt, similes scilicet patri suo: sic Christus verus ille Dominus omnia creavit, et nutrit improbos ac ingratos: filios vero quos genuit ex semine suo, quosque participes fecit gratiæ suæ, in quibus formatus est Dominus, peculiari refectione, alimento, cibo et potu, præter cæteros homines enutrit, ac præbet se ipsum illis conversantibus eum patre suo, sicut ait Dominus: *Qui edit meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo, et mortem non videbit* ⁴¹. Qui enim possident veram hæreditatem, tanquam filii sunt ex Patre cœlesti progeniti, et in domo patris sui degunt, ut ait Dominus: *Servus non manet in domo, filius vero manet in æternum* ⁴².

εὐχαῖς καὶ δεήσεσι, προσδεχόμενος τὸν Κύριον, πότε ἐλθὼν ἐμφανίσει αὐτῷ ἑαυτόν, καὶ καθαρίσει αὐτὸν ἐκ τῆς ἐνοικουσίας αὐτῷ ἁμαρτίας.

Β'. Οὐκ ἐπελπίζει δὲ ἐπὶ τοῖς καμάτοις αὐτοῦ, καὶ τῇ πολιτείᾳ, ἕως οὗ τύχη τῶν ἐλπιζομένων, ἕως οὗ ἐλθὼν ὁ Κύριος οἰκήσῃ ἐν αὐτῷ, ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος. Καὶ ὅταν γεύσῃται τῆς χρηστότητος τοῦ Κυρίου, καὶ τοῖς καρποῖς τοῦ πνεύματος ἐντρυνύσῃ, καὶ περικαιρεθῇ τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους, καὶ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ ἐλλάμψῃ καὶ ἐνεργήσῃ ἐν χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ, τότε πληροφορεῖται ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Κύριον ἐν πολλῇ στοργῇ· ὥσπερ ἐκεῖ ὁ ἔμπορος κερδήσας χαίρει. Ἀγῶνα δὲ ἔχει καὶ φόβον τῶν ἀπὸ τῶν ληστῶν καὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, μή πω χαυνωθείς ἀπολέσῃ τὸν κάματον, ἕως οὗ καταξιώθῃ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐν τῇ αἰῶνι Ἱερουσαλὴμ.

Γ'. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, ἵνα ἀποδύσῃ ἡμᾶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύσῃ τὸν ἐπουράνιον Χριστὸν ἀπὸ τοῦ νῦν, ὅπως ἐν ἀγαλλιάσει γενόμενοι, καὶ οὕτως ὑπ' αὐτοῦ ὀδηγούμενοι ἐν πολλῇ γαλήνῃ ἐσόμεθα. Φησι γὰρ ὁ Κύριος, πληρῶσαι ἡμᾶς τῆς γεύσεως τῆς βασιλείας βουλόμενος, Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Καίτοι γε διὰ τῶν ἀποστόλων πολλοὺς οἶδε φωτίζειν· κτίσματα γὰρ ὄντες, τοὺς ὁμοδούλους ἐξέτρεφον· καὶ ἀδελφὸν καὶ υἱὸν Χριστοῦ γενέσθαι, περισσον τι παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ποιεῖν, τουτέστιν αὐτὴν τὴν καρδίαν, αὐτὸν τὸν νοῦν ἀφιερῶν, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἀνασεῖν πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ οὕτως ὁ Θεὸς δίδωσι κρυπτῶς ζωὴν καὶ βοήθειαν εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἑαυτόν ἐμπιστεύει αὐτῇ. Ὅτε γὰρ τὰ κρυπτὰ, τουτέστι τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, δίδωσι τῷ Θεῷ, μὴ ἀσχολούμενος, μήτε ῥεμβόμενος ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἑαυτόν βιαζόμενος, τότε ὁ Κύριος μυστηρίων ἀξιοῖ τοῦτον ἐν ἀγιότητι καὶ καθαρότητι πλείονι, καὶ τροφὴν ἐπουράνιον δίδωσιν αὐτόν, καὶ πόμα πνευματικόν.

Δ'. Ὡσπερ εἰάν ἦ τις κεκτημένος πολλὴν περιουσίαν, καὶ δούλους, καὶ τέχνα, ἄλλην τροφὴν δίδωσι τοῖς δούλοις, καὶ ἄλλην τοῖς ἰδίῳις τέχνῳις τοῖς ἐκ τοῦ σπέρματος γεγεννημένοις· ἐπειδὴ τὰ τέχνα κληρονομοῦσι τὸν πατέρα, καὶ μετ' αὐτοῦ ἐσθίουσιν, ἀφωμοιωμένα τῷ πατρὶ αὐτῶν· οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Δεσπότης, πάντα αὐτὸς ἔκτισε, καὶ τρέφει τοὺς πονηροὺς καὶ ἁχαρίστους· τὰ δὲ τέχνα, ἃ ἐγέννησεν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ, καὶ οἷς μετέδωκεν ἐκ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐμορφώθη ὁ Κύριος, ἰδίαν ἀνάπαυσιν καὶ τροφὴν, καὶ βρώσιν, καὶ πόσιν, παρὰ τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ἐκτρέφει, καὶ δίδωσιν ἑαυτόν αὐτοῖς ἀναστρεφομένοις μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ὥς φησιν ὁ Κύριος, Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ, καὶ θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ. Οἱ γὰρ ἔχοντες τὴν ἀληθινὴν κληρονομίαν, ὡς υἱοὶ ἐκ Πατρὸς ἐπουρανίου γεγεννημένοι εἰσὶ, καὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς αὐτῶν διαγούσιν, ὥς φησιν ὁ Κύριος, Ὁ δούλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὁ δὲ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

³⁹ II Cor. ix, 10. ⁴⁰ Joan. xv, 5. ⁴¹ Joan. vi, 54. ⁴² Joan. viii, 35.

Ε'. Εἴπερ οὖν καὶ ἡμεῖς βουλόμεθα ἐκ τοῦ Πατρὸς Α τοῦ ἐπουρανίου γεννηθῆναι, περισσὸν τι παρά τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ὀφείλαμεν ποιεῖν, σπουδῇ, ἀγῶνα, ζῆλον, ἀγάπην, πολιτείαν ἀγαθὴν, ἐν πίστει καὶ φόβῳ εἶναι, ὡς βουλόμενοι τηλικούτων ἀγαθῶν τυχεῖν, καὶ Θεὸν κληρονομήσαι. Κύριος γὰρ μερὶς τῆς κληρονομίας μου, καὶ τοῦ ποτηρίου μου. Καὶ οὕτως βλέπων ὁ Κύριος τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν καὶ τὴν ὑπομονήν, ποιεῖ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ καθαρίσας ἡμᾶς τῷ λόγῳ τῷ οὐρανίῳ, καὶ νοήματα νενεκρωλένα, καὶ διεφθαρμένα, διὰ τῆς καλῆς αὐτῶν ἀναστροφῆς καὶ διδασκαλίας, ἀναζωοποιῶν, καὶ ἀνεγείρων· κτίσμα γὰρ ἕτερον κτίσμα ἐκτρέφει καὶ ζωοποιεῖ. Ὡς περ τὰ σπέρματα τοῦ σίτου, ἢ τῶν κριθῶν τὰ νέφη, κτίσματα ὄντα· ὁ ὑετός τε καὶ ὁ ἥλιος ζωοπονοῦσι κελευόμενα. Ὡς περ δὲ ἐστὶ φῶς διὰ θυρίδος Β εἰσερχόμενον, ὁ δὲ ἥλιος ὅλη τῇ οἰκουμένῃ τὰς ἀκτῖνας ὑπαφίησιν, οὕτως ἦσαν οἱ προφῆται τοῦ ἰδίου οἴκου μόνον φωστῆρες τοῦ Ἰσραὴλ· οἱ δὲ ἀπόστολοι ἥλιοι ἦσαν ἐκλάμποντες τὰς ἀκτῖνας εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

Σ'. Ἐστὶν οὖν γῆ ἐν ἣ κατοικοῦσι τὰ τετράποδα· καὶ ἐστὶ γῆ ἐν τῷ ἀέρι, ἐν ἣ περιπατοῦσι καὶ ζῶσι τὰ ὄρντα. Καὶ ταῦτα ἐὰν θελήσωσιν ἐν τῇ γῇ στήναι ἢ περιπατῆσαι, ἔχουσι θηρευτὰς τοὺς κρατοῦντας αὐτὰ. Καὶ ἐστὶ γῆ τῶν ἰχθύων, τὸ ὕδωρ τῆς θαλάσσης, καὶ ἕκαστον ἐν ᾧ τόπῳ ἐγεννήθη, καὶ γῆ καὶ ἀέρι, ἔχει ἐκεῖ τὴν διαγωγὴν καὶ τροφήν καὶ ἀνάπαυσιν. Οὕτως ἐστὶ γῆ καὶ κατὰ σατανικὴν, οὗ διαγούσι καὶ ἐμπεριπατοῦσι, καὶ ἐπαναπαύονται αἱ δυνάμεις τοῦ σκότους, καὶ τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας· καὶ ἐστὶ γῆ φωτεινὴ τῆς θεότητος, ὅπου ἐμπεριπατοῦσι καὶ ἐπαναπαύονται πῖ παρεμβολαὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων. Καὶ οὔτε ἡ σκοτεινὴ γῆ τοῖς ὀφθαλμοῖς τούτου σώματος ὁραθῆναι, ἢ ψηλαφηθῆναι δύναται· οὔτε ἡ γῆ τῆς θεότητος ἢ φωτεινὴ ψηλαφᾶται, ἢ ὁράται τοῖς σαρκικοῖς ὀφθαλμοῖς· τοῖς δὲ πνευματικοῖς φαίνεται τῷ ὀφθαλμῷ τῆς καρδίας, καὶ ἡ Σατανικὴ τοῦ σκότους, καὶ ἡ φωτεινὴ τῆς θεότητος.

Ζ'. Ὡς δὲ ὁ λόγος τῶν ἔξωθεν λέγει, ἐστὶν ὅρη πύρινα, ὅτι ἐκεῖ πῦρ ἐστὶ, καὶ ἐστὶν ἐκεῖ ζῶα ὅμοια τοῖς προβάτοις. Λοιπὸν οἱ θηρεύοντες αὐτὰ ποιοῦσι σιδηροὺς τροχοὺς, καὶ βύλλουσιν ἄγκιστρα, καὶ πέμπουσιν εἰς τὸ πῦρ ἐπειδὴ ἐκεῖνα τὰ ζῶα τὸ πῦρ ἔχει βρώσιν, τὸ πῦρ ἔχει πόσιν, ἀνάπαυσιν, αὔξησιν, Ζ ζῶην, ἀντὶ πάντων τὸ πῦρ αὐτοῖς ἐστὶ. Καὶ ἐὰν ἐξενέγκῃς αὐτὰ εἰς ἄλλον ἀέρα, ἀπόλλυνται, καὶ τὰ ἐνδύματα αὐτῶν ὅταν ῥυπωθῇ, εἰς τὸ ὕδωρ οὐ πλύνονται, ἀλλὰ εἰς τὸ πῦρ, καὶ γίνονται καθαρώτερα καὶ λευκότερα. Οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ τὸ ἐπουράνιον πῦρ ἐκεῖνο ἔχουσι βρώσιν. Ἐκεῖνο αὐτοῖς ἐστὶν ἀνάπαυσις· ἐκεῖνο καθαρίζει, καὶ πλύνει, καὶ ἁγιάζει αὐτῶν τὴν καρδίαν· ἐκεῖνο φέρει αὐτοὺς εἰς αὔξησιν· ἐκεῖνο αὐτοῖς ἐστὶν ἀήρ, καὶ ζωή. Ἄν δὲ ἐκεῖθεν ἐξέλθωσιν, ἀπόλλυνται ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, ὥς περ ἐκεῖ τὰ ζῶα ἐξερχόμενα ἀπὸ τοῦ

51 V. Si igitur nos quoque velimus ex Patre cœlesti pronasci, præstantius quid quam cæteri homines agere debemus, studere nempe, contendere, æmulari, diligere, bene conversari, in fide ac metu vivere, velut consecuturi tanta bona, et Deum hæreditario jure possessuri: *Dominus enim pars hæreditatis meæ et calicis mei* 43. Et ita intuens Dominus propositum illud bonum, ac tolerantiam, misericordiam suam exserit: ac purificans nos verbo cœlesti, mentes mortuas ac deperditas, per bonam ipsorum apostolorum conversationem et doctrinam, vivificat alteram creaturam. Perinde ac semina frumenti aut hordei fovēt nubes, quæ creaturæ sunt. Pluvia quoque et sol vivificant ea, cum jubentur. Quemadmodum autem se habet lumen, quod per fenestram ingreditur, ac sol, qui per universam terram radios suos extendit, sic erant prophetæ luminaria peculiaris domus Israel. Apostoli vero erant soles, emittentes radios in universam mundi partem.

VI. Est igitur terra, in qua quadrupedia habitant: est quoque terra in aere, in qua ambulant ac vivunt volucres. Quæ si velint consistere super terram et deambulare, habent venatores, qui eas capiant. Est quoque terra piscium, aqua scilicet maris; at unumquodque, in quo loco fuerit natum, sive in terra sive in aere, illic degit, nutritur ac quiescit. Sic quoque terra est patria Satanæ, in qua degunt, et circumambulant, ac in qua requiescunt C potestates tenebrarum et spiritus nequitiae. Est quoque terra lucida divinitatis, in qua circumambulant ac requiescunt, castra et acies angelorum et sanctorum spirituum. Atque nec terra tenebrosa oculis hujus corporis conspici aut contrectari potest; nec terra divinitatis lucida contrectatur aut videtur oculis carneis: spiritualibus vero patet, oculo nempe cordis, tum quæ est Satanæ ac tenebrarum, tum etiam quæ est lucida ac divina.

VII. Verum, ut profanus sermo perhibet, sunt quidam montes ignei, quia illic ignis permanet, suntque illic animalia similia ovibus. Cæterum venatores ad ea capienda conficiunt ferreas rotas, et projectos hamos mittunt in ignem, quandoquidem illa animalia ignem habent loco cibi, requiei, incrementi, vitæ, omnium denique loco ignis illis est. Ac si transferas ea alium in aerem, pereunt: et indumenta illorum, si fuerint sordibus inquinata, aqua non eluuntur, sed igni, fiuntque puriora ac candidiora: sic quoque Christiani cœlestem illum ignem habent vice alimenti, ille ipsis est requies, ille expurgat, lavat, et sanctificat cor illorum: ille præbet eis argumentum: ille eis est aer et vita. Si vero inde egrediantur, interficiuntur a pravis spiritibus, velut ibi animalia igni egredientia moriuntur, velut pisces aqua egredientes, velut quadrupedia

43 Psal. xvi, 3.

animalia in mare projecta suffocantur: velut volucres ambulantes super terram capiuntur ab aucupibus: sic quoque anima, quæ non permanet in terra, illa suffocatur et perit: et nisi habeat ignem illum divinum loco cibi, potus, indumentorum, purificationis cordis, et sanctificationis animæ, comprehenditur ab improbis spiritibus, ac perit. Nos autem studiose inquiramus, num seminati simus in invisibili illa terra, ac plantati in cœlesti vinea. Gloria miserationibus ejus in æternum. Amen.

52 HOMILIA XV.

Docet homilia hæc prolixè, quo pacto anima in sanctitate, castitate ac puritate erga sponsum suum Christum Jesum, Servatorem mundi, se gerere debeat. Continet vero quasdam quæstiones summa doctrina refertas, videlicet, utrum in resurrectione omnia membra resurgant, et alias infinitas de vitio, de gratia, de libertate arbitrii et dignitate generis humani.

I. Quemadmodum vir quidam, admodum dives, rex illustris, si delectetur femina paupere, nihil præterquam corpus suum possidente, ejusque amator fiat, ac velit eam sibi in sponsam ac conjugem assumere: illa contra omnem benevolentiam præstat viro, amoremque, quo eum prosequitur, conservat: ecce pauper illa ac egena, quæ nihil possidet, omnium bonorum viri sui fit domina: si vero quid præter decorum ac officium commiserit, nec convenienter ac decenter in domo viri sui versata fuerit, tunc cum infamia ac contumelia ejicitur, ambabus manibus capiti impositis: quemadmodum et in lege Moysis obscure innuitur de muliere refractaria, quæ viro suo nihil commodi præstat. Tum demum illa dolorem ac luctum maximum sustinet, cum secum perpendit quantis divitiis exciderit, qua gloria sit privata, contempta ob dementiam suam.

II. Sic quoque anima, cujus connubium petierit cœlestis Sponsus Christus in mysticam ac divinam societatem suam, atque gustaverit cœlestes divitias, magna in diligentia atque ingenue placere debet suo Sponso Christo, et ministerium spiritum sibi concreditum decenter et convenienter implere, ut placeat Deo in omnibus, et Spiritum in nulla re contristet, ac præclaram erga illum modestiam et dilectionem decenter conservet, atque in domo cœlestis Regis recte conversetur, sitque concessa gratia ipsi in omnibus grata et accepta. Ecce ejusmodi anima omnium Domini bonorum domina constituitur, atque ipse splendor divinitatis corpus ejus existit. Si vero quid aberrarit, ac citra decorum egerit quid in ministerio suo, nec grata ei fecerit, nec voluntati ejus paruerit, neque cooperata cum gratia Spiritus secum habitante fuerit, tunc non absque contumelia ac dedecore, honore exuitur, ac privatur vita tanquam inutilis effecta, minimeque apta societati cœlestis Regis. Ac tandem propter

πυρὸς ἀποθνήσκει, ὥσπερ οἱ ἰχθύες ἀπὸ τῶν ὑδάτων, ὥσπερ τὰ τετράποδα ζῶα βαλλόμενα εἰς τὴν θάλασσαν πνίγεται, ὥσπερ τὰ πετεινὰ περιπατοῦντα εἰς τὴν γῆν κατέχεται ὑπὸ τῶν θηρευτῶν, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἢ μὴ μένουσα ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ, συμπνίγεται καὶ ἀπὸλλυται. Καὶ ἐὰν μὴ ἔχῃ τὸ πῦρ ἐκεῖνο τὸ θεῖον ἀντὶ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἐνδυμάτων, καὶ καθαρισμοῦ καρδίας, καὶ ἁγιασμοῦ ψυχῆς, κατέχεται ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ διαφθείρεται. Ἡμεῖς δὲ σὺν σπουδῇ ζητήσωμεν, εἰ ἐσπάρημεν ἐν τῇ ἀοράτῳ γῇ ἐκείνῃ, καὶ ἐφυτεύθῃμεν ἐν τῇ ἐπουρανίῳ ἀμπέλῳ. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ. Ἀμήν.

OMILIA IE'.

Διδάσκει αὕτη ἡ ὁμιλία διὰ πολλῶν, πῶς τὴν ψυχὴν ἐν ἀγιότητι καὶ ἀγνότητι καὶ ἀθαρρότητι πρὸς τὸν νυμφίον αὐτῆς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου, χρὴ διακεῖσθαι. Συνέχει δὲ τινὰς ζητήσεις πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας, δηλαδὴ εἰ ἐν τῇ ἀναστάσει ὅλα τὰ μέλη ἀνίστανται; Καὶ ἄλλας μυρίας περὶ τοῦ κακοῦ, καὶ τῆς χάριτος καὶ τοῦ αὐτεξουσίου, καὶ τῆς ἀξιότητος τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Α'. Ὡσπερ ἀνὴρ τις πλούσιος σφόδρα, βασιλεὺς ἐνδοξος, ἐὰν εὐδοκήσῃ ἐπὶ γυναικὶ πενιχρᾷ μηδὲν κεκτημένῃ, εἰ μὴ μόνον τὸ ἴδιον σῶμα, καὶ ταύτης ἐραστὴς γένηται, καὶ βουληθῇ ἑαυτῷ νύμφην καὶ σανοικὸν αὐτὴν ἀγαγέσθαι, κἀκεῖνη λοιπὸν πᾶσαν εὐνοίαν ἐνδείκνυται τῷ ἀνδρὶ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην ἀποσώζουσα· ἰδοὺ ἡ πενιχρὰ ἐκείνη καὶ ἐνδεής, ἢ μηδὲν κεκτημένη, πάντων θέσποινα τυγχάνει τῶν τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ὑπαρχόντων, Ἐὰν δὲ τι παρὰ τὸ δέον καὶ ὀφειλόμενον πράξῃ, καὶ μὴ ἀρμοζόντως ἀναστρέφῃται ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς, τότε μετὰ ἀτιμίας καὶ ὕβρεως ἐκβάλλεται, τὰς δύο χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς θέισα, καθάπερ καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως αἰνέττεται περὶ γυναικὸς ἀνυποτάκτου, καὶ μὴ χρησιμεύουσας τῷ αὐτῆς ἀνδρὶ. Καὶ τότε λοιπὸν ὀδύνην καὶ πένθος μέγιστον κτᾶται, λογιζομένη, ἐξ οἴου πλούτου ἐξέπεσε, καὶ οἷας δόξης ἐκτὸς γέγονεν, ἀτιμασθεῖσα διὰ τὴν ἀφροσύνην αὐτῆς.

Β'. Οὕτω καὶ ψυχὴ ἥν ἂν μνηστεύσῃται νύμφην ὁ ἐπουράνιος νυμφίος Χριστὸς, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ μυστικὴν καὶ θεῖαν κοινωνίαν, καὶ γεύσῃται ἐπουρανίου πλούτου, ἐν πολλῇ σπουδῇ γνησίως ἀρέσκειν ὀφείλει τῷ αὐτῆς μνηστῆρι Χριστῷ, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος διακονίαν, ἣν ἐμπεπίστευται, θεόντως καὶ ἀρμοζόντως ἐκπληροῦν, τῷ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ ἐν πᾶσι, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν μηδενὶ λυπεῖν, καὶ τὴν καλὴν πρὸς αὐτὸν σωφροσύνην καὶ ἀγάπην προσηκόντως τηρεῖν, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἐπουρανίου Βασιλέως καλῶς ἀναστρέφεσθαι ἐν πάσῃ εὐνοίᾳ τῆς δοθείσης χάριτος. Ἰδοὺ ἡ τοιαύτη ψυχὴ πάντων τῶν τοῦ Κυρίου ἀγαθῶν θέσποινα καθίσταται, καὶ αὐτὸ τὸ ἐνδοξὸν τῆς θεότητος αὐτοῦ, σῶμα αὐτῆς τυγχάνει. Ἄν δὲ σφαλῇ τι, καὶ παρὰ τὸ δέον πράξῃ ἐν τῇ διακονίᾳ αὐτῆς, καὶ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ οὐ πράττῃ, καὶ τῷ θελήματι αὐτοῦ οὐκ ἐξακολουθῇ, οὔτε συνεργὸς τῆς συνούσης τοῦ Πνεύματος χάριτος γίνηται, τότε μετὰ ὕβρεως ἀπρεπῶς ἀτιμάζεται, καὶ ἀφρορίζεται τῆς ζωῆς ὡς ἀχρεῖα γενομένη, καὶ ἀνεπιτήδευτος τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἐπου-

ρανίου βασιλείας. Καὶ λοιπὸν ἐπ' ἐκείνῃ τῇ ψυχῇ, λύπη καὶ ὀδύνη, καὶ κλαυθμὸς πᾶσιν ἁγίοις καὶ νοε-
ροῖς πνεύμασι γίνεται· ἄγγελοι, δυνάμεις, ἀπόστολοι,
προφῆται, μάρτυρες κλαίουσιν ἐπ' αὐτῇ.

Γ'. Ὡςπερ γὰρ χαρὰ γίγνεται ἐν οὐρανῷ, ὡς ὁ
Κύριος εἶπεν, ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι·
οὕτως λύπη πολλὴ καὶ κλαυθμὸς ἐν τῷ οὐρανῷ γίνεται,
ἐπὶ μιᾷ ψυχῇ ἀποπειπούσῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Καὶ ὥςπερ
ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ τὴν πλούσιον ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, μετὰ
μελωδιῶν, καὶ θοήνου, καὶ κοπετοῦ ἐκκομίζεται τοῦ
βίου ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀδελφῶν, καὶ πρὸς συγγενῶν,
καὶ φίλων, καὶ γνωρίμων· οὕτως καὶ ἐπὶ τῇ ψυχῇ
ἐκείνῃ πάντες οἱ ἅγιοι πενθοῦσι μετὰ θήνων καὶ
μελωδιῶν. Καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ τοῦτο ἡ Γραφή αἰνίττε-
ται λέγουσα, πέπτωκε πίτυς, πενθεῖτε, κέδροι·
ὥςπερ γὰρ ὁ Ἰσραὴλ ὅτε ἐδόκει εὐαρεστεῖν τῷ Δε-
σπότη, εἰ καὶ μηδέποτε ὄν δεῖ τρόπον εὐηρέστησε,
στύλον νεφέλης εἶχεν ἐπισκιάζοντα, καὶ στύλον πυρὸς
καταυγάζοντα, θάλασσαν ἑώρα σχιζομένην ἔμπροσθεν
αὐτοῦ, ὕδωρ ἐκ πέτρας διαυγὲς ἐξερχόμενον· ἐπεὶ
δὲ ἐστρέφετο ὁ νοῦς αὐτῶν, καὶ ἡ προαίρεσις ἀπὸ τοῦ
Θεοῦ, τότε ὄφεισι παρεδίδουτο, καὶ τοῖς ἐχθροῖς αὐ-
τῶν, ἐν αἰχμαλωσίαις δειναῖς ἀπαγόμενοι, καὶ δου-
λείαις πικραῖς ἐξεταζόμενοι· τὸ αὐτὸ πάντως καὶ
ἐπὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν γίνεται. Τοῦτο δὲ καὶ ἐν τῷ
προφῆτῃ Ἰεζεκιήλ μυστικῶς ἐμφαίνειν τὸ Πνεῦμα
περὶ τῆς τοιαύτης ψυχῆς, ὥςπερ Ἱερουσαλὴμ, ἔλε-
γεν· Εὐρὸν σε, φησὶν, ἐν τῇ ἐρήμῳ γυμνήν, καὶ
ἐλουσά σε ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς ἀκαθαρσίας σου,
καὶ ἐνέδυσά σε ἐνδυμα, καὶ ψέλλια περιέθηκα
ἐν ταῖς χερσί σου, καὶ μανιᾶκια περὶ τὸν
τράχηλόν σου, καὶ ἐνώτια ἐν τοῖς ὠσί σου,
καὶ ἐγένου μοι ὀνομαστή ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι.
σεμίθαιον, καὶ ἔλαιον, καὶ μέλι ἔφαγες, καὶ
εἰς ὕστερον ἐπελάθου τῶν εὐεργεσιῶν μου,
καὶ ἐπορεύθης ὀπίσω τῶν ἐραστῶν σου, καὶ
ἐπόρνευσας ἐν αἰσχύνῃ.

Δ'. Οὕτως καὶ ψυχῇ τῇ διὰ τῆς χάριτος ἐπιγινω-
σκούσῃ τὸν Θεόν, τὸ Πνεῦμα παραινεῖ, ἥτις καθари-
σθεῖσα ἀπὸ τῶν προτέρων ἁμαρτιῶν καὶ τοῖς τοῦ ἁγίου
Πνεύματος κοσμίαις κοσμηθεῖσα, καὶ μεταλαβοῦσα
θείας καὶ ἐπουρανίου τροφῆς, μὴ δεινῶς δὲ ἐν
πολλῇ γνώσει ἀναστρεφόμενη, καὶ ἁρμοζόντως μὴ
τηροῦσα τὴν ὀφειλομένην τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ
Χριστῷ εὐνοίαν καὶ ἀγάπην, ἀπορρίπτεται καὶ ἐκ-
βαλλεται τῆς ζωῆς ἧς ποτε μέτοχος γέγονε. Δύναται
γὰρ ὁ Σατανᾶς καὶ μετὰ τῶν ἐχόντων τοιαῦτα μέ-
τρα ἐπαίρεσθαι καὶ ὑψοῦσθαι, καὶ κατὰ τῶν τὸν
Θεόν ἐν χάριτι καὶ δυνάμει ἐπιγινόντων, ἀκμὴν ἢ
κακία ἐπαίρεται, καὶ ἀγωνίζεται καταράξαι. Ἀγω-
νιστέον τοίνυν καὶ παραφυλακτέον καὶ ἡμᾶς πάσῃ
συνέσει μετὰ φόβου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κα-
τεργάζεσθαι, καθὼς γέγραπται. Ὅσοι οὖν μέτοχοι
τοῦ Πνεύματος Χριστοῦ γεγονάτε, ἐν μηδενὶ πράγματι,
μήτε ἐν μικρῷ μήτε ἐν μεγάλῳ, καταφρονητικῶς
διάτεθῃτε, καὶ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος μὴ ἐνυδρί-
σητε, ἵνα μὴ τῆς ζωῆς ἐκτὸς γένησθε, ἧς μέτοχοι
ἦδη γεγονάτε.

A illam animam tristitia, dolor ac luctus omnes san-
ctos et intellectuales spiritus invadit : angeli, po-
testates, apostoli, prophetæ, martyres lugent ejus
vicem.

III. Quemadmodum enim *gaudium est in cælo*,
ut dixit Dominus, *super uno peccatore pœnitentiam*
agente ⁴⁴, ita tristitia multa est et luctus in cælo su-
per una anima, quæ excidit vita æterna. Et quem-
admodum in terris, si quis locuples vir mortuus
fuerit, cum cantu lugubri, lamentatione ac plan-
ctu effertur e vita per suos fratres, consanguineos,
amicos ac familiares : sic quoque propter eam ani-
mam omnes sancti lugent lamentatione ac voce lu-
gubri. Alibi enim Scriptura ad hoc obscure alludit,
inquiens : *Cecidit pinus, lugete, cedri* ⁴⁵. Quemad-
modum enim populus Israel, cum videretur placere
Domino, quamvis nullo modo, quo debuit, ei pla-
cuerit, columnam nubis habebat obumbrantem,
53 et columnam ignis illustrantem, mare videbat di-
vidi coram ipsis, ac limpidam aquam e petra erum-
pere ⁴⁶ : postquam vero aversa est mens et voluntas
eorum a Deo, tum serpentibus traditi et hostibus
suis, ac in captivitatem miserrimam abducti, atque
servitutibus duris tentati sunt : idem prorsus quo-
que animis nostris contingit. Quod ipsum quoque
per prophetam Ezechielem mystice commonstrans
Spiritus de hujusmodi anima, velut de Jerusalem,
loquebatur : *Inveni te, inquit, in deserto nudam, et*
ablui te aqua ab impuritate tua, et indui te vesti-
mento, et armillas circumposui manibus tuis, et
torques circa collum tuum, et in aures in auribus tuis,
et facta es mihi nominata inter omnes gentes. Simi-
lam et oleum ac mel comedisti, et ad ultimum es
oblita beneficia mea. Abiisti post amatores tuos, et
cum pudore fornicata es ⁴⁷.

IV. Sic quoque animam, quæ per gratiam Deum
cognoscit, Spiritus admonet : quæ purificata qui-
dem a pristinis peccatis, et Spiritus sancti orna-
mentis decorata, ac particeps facta divini ac cœlestis
cibi, minus vero decenter in multa cognitione ver-
sata, nec convenienter debitam cœlesti sponso
Christo benevolentiam et dilectionem conservans,
projicitur et detruditur a vita, cujus erat particeps
facta. Valet namque Satanas vel adversus eos, qui
ad hos gradus pervenerunt, insurgere et elevari : et
adversus eos, qui Deum in gratia et virtute cogno-
verunt, adhuc nequitia insurgit, ac conatur eos de-
turbare. Contendendum igitur ac prudenter caven-
dum quoque nobis est, *ut cum timore nostram ipso-*
rum salutem operemur ⁴⁸, ut scriptum est. Quicun-
que igitur participes Spiritus Christi facti estis, in
nulla re, sive parva sive magna, contemptim ita
sitis animo dispositi, ut hæc contemnatis, neque
gratiam Spiritus contumelia afficiatis, ne vita
privemini, cujus participes facti eratis.

⁴⁴ Luc. xv, 7. ⁴⁵ Zach. xi, 2. ⁴⁶ Exod. xsiii, 21 ; xiv, 19. ⁴⁷ Ezech. xvi, 6 seq. ⁴⁸ Philipp. ii, 12.

V. Hoc ipsum denuo in alia persona dicam. Quem- A
admodum servus palatium aliquod ingressus, ut
tractet vasa ministerii, ex regis bonis sumit, nudus
cum ipse venerit, atque in ipsis vasibus quæ sunt
regis, ministrat regi: cæterum hic magna prudentia
ac judicio opus est, ne præter decorum quid mini-
stret, alia pro aliis esculenta apponens regiæ men-
sæ, sed ut ordine servato, prima atque postrema
apponat cibaria; sin vero ex ignorantia ac judicii
defectu non juxta ordirem regi ministrat, periculo
mortique obnoxius fit: sic et anima, quæ in gratia
et Spiritu ministerium Deo exhibet, accurato ju-
dicio et cognitione indiget, ne quid aberret in va-
sibus divinis, aut ministerio spirituali, propriam
voluntatem, non congruentem gratiæ, habens. Li-
cet enim, ut utique in ministerio spirituali, quod B
clam per interiorum hominem peragitur, et in
propriis vasibus, hoc est, spiritu proprio, anima
Domino ministrat. Absque vero Dei vasibus, hoc
est, absque gratia, impossibile est quempiam Deo
servire, hoc est placere in quacunque Dei volun-
tate.

VI. At ubi acceperit gratiam, tum summa pru-
dentia atque judicio opus est, quæ etiam ipsa con-
cedit Deus animæ a se postulanti, ut gravissima ei
possit exhibere servilia in Spiritu, quem accipit; et
in nullo vincatur a malitia atque fallatur, per igno-
rantiam, temeritatem ac negligentiam aversa, præ-
terque decorum Dominicæ voluntatis omnia per-
agens: quia supplicium, mors et luctus hujusmodi
54 animam manet. Quod etiam divus Apostolus
dixit: *Ne forte cum aliis prædicaverim, ipse repro-
bus efficiar* ⁴⁹. Vides cum Dei apostolus esset, quo
fuerit timore? Obsecremus igitur Dominum, ut ser-
vitium Spiritus secundum voluntatem ejus in pri-
mis exhibeamus, quicunque gratiæ divinæ participes
facti sumus, neque mente ad contemptum dispo-
sita convivamus, ut hoc modo gratissima Deo con-
versatione utentes, ac spirituali cultu secundum
voluntatem ejus illi ministrantes, æternæ vitæ hæ-
reditatem cernamus.

VII. Morbo si quis laborat, tamen fieri potest,
ut is membra quædam illæsa ac sana habeat, ocu-
lum videlicet visionis, aut aliud membrum: reli- D
qua vero membra afficiuntur: sic quoque habet se
res in spiritualibus. Probabile est, quempiam mem-
bra spiritus tria habere sana, sed non propterea
perfectus est. Vides quot gradus et modi sint spiri-
tus: quomodo per partes defæcet ac minuatur
malitia, et non uno momento. Universa, quæ sunt,
providentia ac dispensatione divina fiunt, tum quod
oriatur sol, tum quod omnes creaturæ propter re-
gnum, quod hæreditario jure possessuri sunt
electi, factæ sint, ut pacificum ac ex concordia
constituant regnum.

VIII. Debent igitur Christiani per omnia conten-

E. Καὶ πάλιν ἐτέρῳ προσώπῳ λέξω. Ὡς περ δοῦλος
ἐὰν εἰσέλθῃ ἐν παλατίῳ, ὑπηρετῆσαι τὰ σκεύη τῆς
ὑπηρεσίας, ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως ὑπαρχόντων λαμ-
βάνει, αὐτὸς δὲ γυμνὸς εἰσέρχεται, καὶ ἐν τοῖς τοῦ
βασιλέως σκεύεσιν ὑπηρετεῖ τῷ βασιλεῖ· λοιπὸν ὥδε
πολλῆς συνέσεως καὶ διακρίσεως χρεία, ἵνα μήτι
παρὰ τὸ θεὸν διακονήσῃ, ἀλλὰ ἀντὶ ἄλλων ἐδέσματα
εἰσαγαγὼν τῇ τοῦ βασιλέως τραπέζῃ, ἀλλὰ κατὰ
ἁκολουθίαν τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἔσχατα παραθῇ σιτία·
εἰ δὲ κατὰ ἄγνοιαν καὶ ἀδιακρισίαν μὴ διακονήσῃ
τῷ βασιλεῖ καθεξῆς, κινδύνου καὶ θανάτου ἐνοχος
τυγχάνει· οὕτως καὶ ψυχὴ ἐν τῇ χάριτι καὶ τῷ Πνεύ-
ματι διακονοῦσα τῷ Θεῷ, πολλῆς διακρίσεως καὶ
γνώσεως χρῆζει, ὅπως μήτι σφαλῇ ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ
σκεύεσιν, ἡδουν τῇ τοῦ Πνεύματος διακονίᾳ, τὴν
B ἰδίαν προαίρεσιν μὴ συμφωνοῦσαν τῇ χάριτι ἔχουσα.
Ἔστι γὰρ ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος διακονίᾳ κρυπτῶς
ὑπὸ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἐπιτελουμένη, καὶ ἐν τοῖς
ἰδίοις σκεύεσιν, τουτέστι τῷ πνεύματι αὐτοῦ διακο-
νεῖσθαι τὸν Κύριον ὑπὸ τῆς ψυχῆς. Ἄνευ δὲ τῶν
αὐτοῦ σκευῶν, τουτέστι τῆς χάριτος, ἀδύνατόν τινα
τῷ Θεῷ διακονῆσαι, τουτέστιν, εὐαρεστῆσαι εἰς πάντα
τὰ τοῦ Θεοῦ θελήματα.

ς'. Καὶ ὅταν λάβῃ τὴν χάριν, καὶ τότε πολλῆς
συνέσεως καὶ διακρίσεως χρεία, ὥς περ καὶ ταῦτα
αὐτὸς δίδωσιν αὐτῇ ζητούσῃ παρὰ Θεοῦ, ὅπως εὐ-
αρέστως αὐτῷ διακονήσῃ ἐν τῷ Πνεύματι ὃ λαμβάνει,
καὶ ἐν μηδενὶ κρατῇ ὑπὸ τῆς κακίας καὶ σφαλῇ,
ὑπὸ ἀγνοίας καὶ ἀφοβίας καὶ ἀμελείας παρατρα-
πέῃσα, καὶ παρὰ τὸ θεὸν τοῦ Δεσποτικοῦ διαπραξα-
C μένη θελήματος, ἐπεὶ τιμωρία, καὶ θάνατος, καὶ
πένθος τῇ τοιαύτῃ ἔσται ψυχῇ· ὃ καὶ ὁ θεὸς φησιν
Ἀπόστολος· Μὴ πῶς ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς
ἀδόκιμος γένωμαι· ὁρᾷς, ἀπόστολος ὢν τοῦ Θεοῦ,
οἷον εἶχε φόβον; Παρακαλέσωμεν τοίνυν τὸν Θεόν, ὅπως
τὴν διακονίαν τοῦ Πνεύματος κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα
διακονήσωμεν ἐξαιρέτως, ὅσοι τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ
ἐτύχομεν, καὶ μὴ τῇ καταφρονητικῇ συζῶμεν ἐννοίᾳ,
ἵνα οὕτως εὐαρέστως αὐτῷ πολιτευσάμενοι, καὶ
πνευματικῇ λατρείᾳ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ λατρεύ-
σαντες αὐτῷ, τὴν αἰώνιον ζωὴν κληρονομήσωμεν.

Ζ'. Ἀσθενεῖαν περικεῖται τις, καὶ συμβαίνει τινὰ
μέλη ἔχειν αὐτὸν ὑγιᾶ, ὀφθαλμὸν ἴσως ὀψέως, ἢ τι
D ἕτερον, ἀλλὰ τὰ λοιπὰ μέλη ἡφάνισται· οὕτως ἐστὶ
καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. Εἰκὸς τινα ἔχειν ὑγιᾶ μέλη
τοῦ πνεύματος τρία, ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο τελειὸς
ἐστίν. Ὅρᾷς πόσοι βαθμοὶ εἰσι καὶ μέτρα τοῦ πνεύ-
ματος· πῶς κατὰ μέρος διυλίζεται καὶ λεπτύνεται
τὸ κακόν, καὶ οὐχ ἅπαξ. Ὅλη ἡ πρόνοια καὶ οἰκονο-
μία τοῦ Κυρίου, καὶ τὸ ἀνατέλλειν τὸν ἥλιον, καὶ
πάντα τὰ δημιουργήματα, διὰ τὴν βασιλείαν, ἣν
μέλλουσι κληρονομεῖν οἱ ἐκλεκτοί, γεγόνاسι, διὰ τὸ
τὴν εἰρηνικὴν καὶ καθ' ὁμόνοιαν συστῆναι βασιλείαν.

Η'. Ὅφειλουσιν οὖν οἱ Χριστιανοὶ εἰς πάντα ἀγω-

⁴⁹ I Cor. ix, 27.

νίζεσθαι, καὶ μήτε κρίνειν ὁλῶς τινὰ, μὴ πόρνην προεστῶσαν, μὴ ἁμαρτωλοῦς, ἢ ἀτάκτους, ἀλλ' ἀπλῆ προαιρέσει καὶ καθαρῷ ὀφθαλμῷ πάντας ὁρᾶν, ἐν ὑπάρχει τοῦτο τινι ὡς φυσικὸν καὶ πηκτὸν, μηδὲν ἐξουθενεῖν, μήτε ἀνακρίνειν, ἢ βδελύσσεσθαι, ἢ ἔχειν αὐτοὺς ἐν διακρίσει. Μονόφθαλμον ἐὰν ἴδῃς, μὴ διακριθῇς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἀλλ' ὡς ὑγιεῖ αὐτῷ πρόσχες· τὸν ἔχοντα κυλλὴν τὴν χεῖρα, ὡς μὴ κεκυλ- λωμένην ἴδῃς, τὸν χωλὸν ὡς ὀρθόν, τὸν παραλυτικὸν ὡς ὑγιαίνοντα· αὕτη γὰρ ἐστὶν ἡ καθαρότης τῆς καρ- δίας, ἵνα ἰδὼν τοὺς ἁμαρτωλοῦς ἢ ἀσθενεῖς συμπα- θήσῃς, καὶ εὐσπλαγγνος ἐπ' αὐτοῖς γενῇ· συμβαίνει γὰρ καὶ ἁγίους Κυρίου καθέζεσθαι εἰς θέατρα καὶ βλέπειν τὴν ἀπάτην τοῦ κόσμου· αὐτοὶ δὲ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον λαλοῦσι μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ κατὰ τὸν ἔξω ἄνθρωπον φαίνονται τοῖς ὀφθαλμοῖς ὡς θεωροῦν- B τες τὰ ἐν τῷ κόσμῳ γινόμενα.

Θ'. Ἄλλην οὖν ἔχουσιν οἱ κοσμικοὶ ἐνέργειαν ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς πλάνης τοῦ φρονεῖν τὰ γήινα. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἄλλην ἔχουσι προαίρεσιν, ἄλλον νοῦν, ἄλλου αἰδωνός εἰσιν, ἄλλης πόλεως. Πνεῦμα γὰρ Θεοῦ κοινωνεῖ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν, καὶ καταπατοῦσι ἀντι- κείμενον. Γέγραπται γάρ· Ἐσχατος ἐχθρὸς κα- ταργεῖται ὁ θάνατος. Οἱ γὰρ θεοσεβεῖς πάντων εἰσὶ δεσπόται. Πάλιν δὲ οἱ χαῦνοι τῇ πίστει, καὶ ἁμαρτωλοὶ, ὁλῶς εἰσὶ δοῦλοι, καὶ πῦρ αὐτοὺς καίει, καὶ λίθος καὶ ξίφος ἀποκτείνει· καὶ τελευταῖον δαίμονες αὐτῶν κατακυριεύσουσιν.

Ι'. Ἑρώτησις. Εἰ ἐν τῇ ἀναστάσει ὅλα τὰ μέλη ἀνίστανται;

Ἀπόκρισις. Τῷ Θεῷ πάντα εὐκολὰ ἐστὶ, καὶ οὕ- τως ἐπηγγείλατο· ἀνθρωπίνη δὲ ἀσθενεία. καὶ λογι- σμῷ ὥσπερ ἀδύνατον τοῦτο καταφαίνεται. Ὡσπερ γὰρ ἀπὸ τοῦ χοῦ καὶ τῆς γῆς λαβὼν ὁ Θεός, ὡς ἄλλην τινὰ φύσιν κατεσκεύασε τὴν τοῦ σώματος μὴ ἐοικυῖαν τῇ γῇ, καὶ γένη πολλὰ ἐποίησεν, οἶον τρί- χας, καὶ δέρμα, καὶ ὀστέα, καὶ νεῦρα· καὶ ὅν τρό- πον βαλλομένη ῥαφίς εἰς πῦρ, ἀλλάσσει τὴν χροάν, καὶ μεταβάλλεται εἰς πῦρ· μέντοιγε ἡ φύσις τοῦ σιδήρου οὐκ ἀνηρεῖται, ἀλλὰ συνέστηκεν· οὕτως καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει ὅλα τὰ μέλη ἀνίστανται, καὶ θριξ οὐκ ἀπόλλυται, καθὼς γέγραπται, καὶ ὅλα γίνονται φωτισθῇ, ὅλα εἰς φῶς καὶ πῦρ βάπτονται, καὶ με- ταβάλλονται, ἀλλ' οὐχ, ὡς τινες λέγουσιν, ἀναλύεται D καὶ γίνεται πῦρ, καὶ οὐκέτι ὑφῆσθηκεν ἡ φύσις. Πέτρος γὰρ Πέτρος ἐστὶ, καὶ Παῦλος Παῦλος, καὶ Φίλιππος Φίλιππος· ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει καὶ ὑποστάσει μένει πεπληρωμένος τοῦ Πνεύματος. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι ἀνελύθη ἡ φύσις, οὐκέτι Πέτρος, ἢ Παῦλος, ἀλλὰ πάντη καὶ πανταχοῦ ὁ Θεός, καὶ οὔτε οἱ εἰς γένναν ἀπερχόμενοι αἰσθάνονται τῆς κολά- σεως, οὔτε οἱ εἰς βασιλείαν, τῆς εὐεργεσίας.

ΙΑ'-ΙΒ'. Ὡσπερ ἵνα ἡ παράδεισος ἔχων παντοῖα δένδρα καρποφόρα, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄπιος, ἢ μῆλον, καὶ ἄμπελος ἔχουσα τὸν καρπὸν, καὶ τὰ φύλλα· συμβῇ δὲ τὸν παράδεισον καὶ ὅλα τὰ δένδρα, καὶ τὰ φύλλα

A dere, neque omnino judicare quempiam, ne qui- dem meretricem prostitutam, nec peccatores, nec lurcones, sed simplici intentione ac puro oculo omnes aspicere; ut si hoc cuidam quasi naturale et infixum, ne quemquam contemnat, nec judicet, aut abominetur, aut ipsos habeat in discrimine. Si monoculum aspexeris, ne dijudices in corde tuo, sed eum perinde ac si sanus esset intueri; man- cum aliquem manu minime veluti mutilatum aspice, claudum velut erecto corpore incedentem, paraly- ticum velut sanum. Hæc enim est puritas cordis, ut visis peccatoribus aut infirmis, compatiaris, ac misericors erga eos sis. Contingit enim, ut sancti quoque Domini, velut in specula sedentes, prospici- ant deceptiones mundi; quippe qui secundum B interiorem hominem cum Deo colloquuntur, secun- dum vero exteriorem hominem apparent oculis quasi spectare ea, quæ fiunt in mundo.

IX. Aliam igitur habent sæculares virtutem a spiritu erroris, ut sapiant videlicet terrena. Chri- stiani vero aliam habent intentionem, alium ani- mum, alius sunt sæculi, alius civitatis. Spiritus enim Dei societatem init cum illorum animis, et conculcant adversarium. Scriptum enim est: *No- vissimus hostis aboletur mors*⁵⁰. Deum enim qui ve- nerantur, omnium sunt domini. E contrario vero, qui lenti sunt fide ac peccatores, penitus sunt servi, ignis eos urit, lapisque et gladius eos interficit; ac tandem dæmones dominabuntur in eos.

X. *Interrogatio. Utrum in resurrectione omnia C membra resurgant.*

Responsio. Deo omnia facilia sunt, et sic promi- sit: humanæ vero imbecillitati et cogitationi velut impossibile hoc videtur. Quemadmodum enim Deus e pulvere et terra sumens, velut aliam quamdam naturam condidit, naturam nimirum corporis, terræ minus similem, et genera multa creavit, velut pilos, pellem, ossa et nervos: et quemadmo- dum projecta 55 in ignem acus, alterato colore vertitur in ignem: quanquam natura quidem ferri non penitus tollitur, sed subsistit; ita in resurre- ctione omnia membra resurgent, *nec perit capil- lus*⁵¹, ut scriptum est, omniaque lucida redduntur, atque omnia lumine et igni tincta mutantur qui- dem, sed non, ut nonnulli aiunt, resolvuntur, et in ignem evadunt, adeo ut non amplius subsistat eo- rum natura. Petrus enim Petrus est, et Paulus Paulus, et Philippus Philippus. Quilibet in sua ipsius natura et substantia permanet repletus Spiritu. Quod si dicas, resolutam esse naturam, non am- plius est Petrus aut Paulus, sed prorsus et ubique Deus: nec qui in gehennam abeunt, sentiunt supplicium, nec qui in regnum, beneficium.

XI-XII. Velut si sit hortus consitus variis arboribus fructiferis, ac sit illic pyrus, pomus et vitis habens fructum et folia: accidit autem hortum omnesque arbores ac folia mutari, et converti in aliam natu-

⁵⁰ I Cor. xv, 26. ⁵¹ Luc. xxi, 18; Marc. ix, 49.

ram, fierique priora illa lucida : sic quoque homines mutantur in resurrectione, et fiunt membra eorum sancta et lucida. Quamobrem divini homines debent se præparare ad certamen et pugnam. Perinde autem, ut juvenis generosus illatas plagas ac luctam sustinet ac referit : sic quoque Christiani perferre debent afflictiones, tum externas, tum interiora bella, ut percussi per tolerantiam superiores evadant. Via enim Christianæ religionis sic se habet. Ubi spiritus sanctus, illic sequitur, velut umbra, persecutio et pugna. Vides prophetas, quomodo persecutione afflicti fuerint ab omnibus contri-
bulibus suis, in quibus nihilominus operabatur Spiritus. Vides quomodo Dominus, qui est *via et veritas* ⁵², non ab alio populo persecutionem pas-
sus est, sed a suis, a propria scilicet tribu Israel
persecutione affectus, ac cruci affixus est : itidem et apostoli. Ex eo enim tempore, quo cruci affixus est, transiit Spiritus paracletus, et migravit in Christianos. Cæterum nullus Judæorum persecu-
tionem pertulit, sed Christiani solum martyrio af-
fecti sunt. Quare non est quod Christiani in stu-
porem adducantur, verum oportet veritatem perse-
cutionem pati.

XIII. *Interrogatio. Quidam aiunt exterius vitium ingredi, et si velit homo, non recipit, sed rejicit illud.*

Responsio. Quemadmodum serpens locutus cum Eva ⁵³, cum obediret ipsa, introgressus est : sic quoque nunc ob obedientiam hominis ingreditur peccatum, quod extra est. Habet enim peccatum plenam potestatem et libertatem in cor ingredien-
di. Neque enim cogitationes extra sunt, sed intus, ex corde proficiscentes. Inquit enim Apostolus : *Voloviros orares sine ira et cogitationibus pravis* ⁵⁴. *Cogitationes enim de corde exeunt* ⁵⁵, secundum Evangelium. Accede itaque ad orationem, et examina cor tuum et animum, atque desidera orationem tuam Deo committere puram, atque circumspice ibi potissimum, numquid non sit aliquod impedimen-
tum : num oratio sit pura ; num intentus sit animus tuus Domino, perinde ac animus agricolæ agricul-
turæ, animus viris uxori, et mercatoris negotiationi ; num flectas genua tua ad orandum, nec tuas cogitationes alii distrahant.

56 XIV-XV. At inquis, *Dominum*, postquam venit per crucem, *condemnas peccatum* ⁵⁶, nec amplius intus hærere. Verum peride, ac similes, qui depo-
nat currum suum in domo alicujus, quando pla-
cuerit ei, facultatem habet ingrediendi et egrediendi domum illam : sic quoque peccatum habet pote-
statem disputationes serendi in corde. Scriptum enim est : *Introit Satan in cor Judæ* ⁵⁷. Si vero instes, per adventum Christi condemnatum esse peccatum, nec post baptismum pabulum habere malum dis-
putandi in corde ; ignoras quod ab adventu Do-

μεταβληθῆναι, καὶ ἀλλαγῆναι εἰς ἄλλην φύσιν, καὶ γενέσθαι τὰ πρῶτα φωτισθῆναι· οὕτως καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀλλάσσονται ἐν τῇ ἀναστάσει, καὶ γίνονται τὰ μέλη αὐτῶν ἅγια καὶ φωτισθῆναι. Οἱ οὖν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι ὀφείλουσιν εὐτρεπίσαι ἑαυτοὺς εἰς ἀγῶνα καὶ ἀθλήσιν. Ὡς περ δὲ νεανίας γενναῖος τὰς ἐπι-
φερομένας πληγὰς, καὶ τὴν πάλιν βαστάζει καὶ ἀν-
τιτύπτει, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλουσι φέρειν τὰς θλίψεις, τὰς τε ἐξωθεν, καὶ τοὺς ἐνδοθεν, πολέ-
μους, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς τυπτόμενοι νικῆσωσιν. Ἡ γὰρ ὁδὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ οὕτως ἐστίν. Ὅπου γὰρ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκεῖ ἐπακολουθεῖ, οἷον σκιά, ὁ διωγμὸς καὶ ἡ πάλιν. Ὅρας τοὺς προφήτας, πῶς ἐδιώκοντο ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων δι' ὅλου, εἰς οὓς ὁμῶς ἐνήργει τὸ Πνεῦμα. Ὅρας, πῶς ὁ Κύριος, ὅστις ἐστὶν ὁ δὸς καὶ ἀλήθεια, οὐχ ὑπὸ ἄλλου ἔθνους ἐδιώ-
χθη, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὑπὸ τῆς ἰδίας φυλῆς τοῦ Ἰσραὴλ ἐδιώχθη καὶ ἐσταυρώθη· ὁμοίως καὶ οἱ ἀπόστολοι. Ἐξ οὗ γὰρ ὁ σταυρὸς μετῴθη τὸ Πνεῦμα τὸ παράκλητον, καὶ ἐχώρησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς. Λοιπὸν οὐδεὶς Ἰουδαίων ἐδιώχθη, ἀλλὰ μόνον Χρι-
στιανοὶ ἐμαρτύρησαν. Διὸ οὐχ ὀφείλουσι ξενίζεσθαι, ἀλλὰ ἀνάγκη διώκεσθαι τὴν ἀλήθειαν.

II'. Ἐρώτησις. Τινὲς λέγουσιν ὅτι ἐξωθεν ἐπεισέρχεται τὸ κακόν, καὶ ἐὰν θέλῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐ δέχεται, ἀλλ' ἀποπέμπεται αὐτό.

Ἀπόκρισις. Ὡς περ ὁ ὄφις λαλήσας τῇ Εὐά, διὰ τὴν ὑπακοὴν ἐνδοθεν ἐπεισῆλθεν, οὕτω καὶ νῦν διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐπεισέρχεται ἡ ἁμαρτία ἐξω οὕσα. Ἐχει γὰρ ἐξουσίαν καὶ παρρησίαν εἰσερ-
χεσθαι ἡ ἁμαρτία εἰς τὴν καρδίαν· οἱ γὰρ λογισμοὶ οὐκ εἰσὶν ἐξ αθεν ἀλλ' ἐνδοθεν ἐκ τῆς καρδίας. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος· Βούλομαι τοὺς ἄνδρας προ-
σεύχεσθαι χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. Εἰσὶ γὰρ λογισμοὶ ἐξερχόμενοι ἐκ τῆς καρδίας, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀπελθε οὖν εἰς εὐχὴν, καὶ ἐπίσκεψαί σου τὴν καρδίαν καὶ τὸν νοῦν, καὶ θέλησον τὴν εὐχὴν σου καθαρὰν ἀναπέμψαι τῷ Θεῷ, καὶ βλέψον ἐξαιρέτως ἐκεῖ, εἰ οὐδὲν ἐστὶ τὸ ἐμποδίζον, εἰ γίνεται εὐχὴ καθαρὰ, εἰ ἡσχόληταί σου ὁ νοῦς περὶ τὸν Κύριον, ὃν τρόπον τοῦ γεωργοῦ περὶ τὴν γεωργίαν, τοῦ ἀνδρὸς περὶ τὴν γυναῖκα, τοῦ ἐμπόρου περὶ τὴν ἐμπορίαν, εἰ κλίνεις τὰ γόνατά σου εἰς εὐχὴν, καὶ τοὺς λογισμούς σου ἄλλοι μὴ διαρ-
πάζουσιν.

ΙΑ'.-ΙΕ'. Ἀλλὰ λέγεις, ὅτι ὁ Κύριος ἐλθὼν διὰ τοῦ σταυροῦ κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ οὐκέτι ἐστὶν ἔσω. Ἀλλ' ὥς περ ἐὰν ἡ στρατιώτης καὶ ἀποθῇται τὸ ἄρμα αὐτοῦ εἰς οἰκίαν τινός, ὅτε θέλει, ἐξουσίαν ἔχει εἰσιέναι καὶ ἐξιέναι ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ· οὕτως καὶ ἡ ἁμαρτία ἔχει ἐξουσίαν διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ. Γέγραπται γὰρ· Εἰσῆλθεν ὁ Σατανᾶς εἰς τὴν καρδίαν Ἰοῦδα. Εἰ δὲ λέγεις, ὅτι διὰ τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ κατεκρίθη ἡ ἁμαρτία, καὶ μετὰ τὸ βά-
πτισμα οὐκέτι ἔχει νομὴν τὸ κακόν τοῦ διαλογίζεσθαι ἐν τῇ καρδίᾳ, ἄγνοεῖς ὅτι ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Κυ-

⁵² Joan. xvi, 6. ⁵³ Gen. iii, 5, 6. ⁵⁴ I Tim. ii, 8. ⁵⁵ Matth. xxv, 19. ⁵⁶ Rom. viii, 3. ⁵⁷ Luc. xxi, 3.

ρίου μέχρι τοῦ νῦν, ὅσοι ἐκαπτίσθησαν, καὶ πονηρὰ ποτὲ ἐλογίσθησαν; ἢ οὐκ εἰς κενοδοξίαν τινὲς αὐτῶν, ἢ πορνείαν, ἢ γαστριμαργίαν ἐτράπησαν; ἀλλὰ ὅλοι οἱ κατοικοῦντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κοσμικοὶ, ἁμωμον καὶ καθαρὰν ἔχουσι τὴν καρδίαν; ἢ εὐρίσκομεν, ὅτι μετὰ τὸ βάπτισμα πολλὰ ἁμαρτίαι γίνονται, καὶ πολλοὶ ἁμαρτάνουσιν; Ἐχει οὖν νομὴν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα εἰσελθεῖν ὁ ληστής, καὶ πράττειν ὃ θέλει. Γέγραπται γάρ· Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου. Ἀλλὰ λέγεις, ὅτι Ἀγαπῶ, καὶ ἔχω Πνεῦμα ἅγιον. Ἐχεις τὴν μνήμην, καὶ τὸν ἔρωτα, καὶ τὴν καῦσιν πρὸς τὸν Κύριον; νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκεῖ ἀποδέδεται; καὶ εἰ μὲν ἔχεις τοιαύτην ἀγάπην, καθαρὸς εἶ. Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, ζήτησον ἔτι ὅταν ἔλθωσιν ἀπὸ τῶν γηίνων πραγμάτων, καὶ ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν καὶ πονηρῶν λογισμῶν, εἰ μὴ πρὸς ταῦτα ὑποκλίνῃ, ἀλλὰ πάντοτε εἰς ἀγάπην καὶ πόθον Θεοῦ ἔλκεται σου ἡ ψυχὴ. Οἱ γὰρ λογισμοὶ τοῦ κόσμου κατασπῶσι τὸν νοῦν εἰς τὰ ἐπίγεια καὶ θαρτὰ, καὶ οὐκ ἐῷσιν ἀγαπήσαι Θεόν, ἢ μνημονεῦσαι τοῦ Κυρίου. Καὶ πολλάκις ἀπέρχεται εἰς προσευχὴν ὁ ἰδιώτης, καὶ κλίνει γόνυ, καὶ εἰσέρχεται ὁ νοῦς αὐτοῦ εἰς ἀνάπausιν, καὶ ὅσον σκάπτει καὶ βαθύνει, ῥύσσεται τὸ τεῖχος τῆς κακίας τὸ ἀνθιστάμενον, καὶ εἰσέρχεται εἰς ὄρασιν καὶ σοφίαν, ὅπου οὐ φθάνουσι δυνάσται ἢ σοφοί, ἢ ῥήτορες καταλαβεῖν ἢ γινῶναι τὴν λεπτοτητα τοῦ νοῦς αὐτοῦ· ἐπειδὴ ἀσχολεῖται εἰς θεῖα μυστήρια. Καὶ γὰρ ἄπειρος τοῦ δοκιμάζειν μαργαρίτας, οὐκ οἶδε διατιμήσασθαι τούτους, διὰ τὸ ἄπειρον αὐτὸν τυγχάνειν. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ τὰ ἐνδοξα τῆς γῆς βδελύσσονται, καὶ ἡγοῦνται ταῦτα ὡς κοπρίαν πρὸς ἐκείνων τὴν σύγκρισιν τῆς μεγαλειότητος τῆς ἐνεργούσης ἐν αὐτοῖς.

Ις'. Ἑρώτησις. Εἰ δύναται πεσεῖν ἄνθρωπος ἔχων χάρισμα;

Ἀπόκρισις. Ἐὰν ἀμελήσῃ, πίπτει· οἱ γὰρ πολέμιοι οὐδέποτε ἀργοῦσι, οὔτε ὀκνοῦσι πολεμοῦντες· πόσῳ μᾶλλον σὺ οὐκ ὀφείλεις παύσασθαι ἀπὸ τῆς ζητήσεως τῆς πρὸς Θεόν; πολλὴ γάρ σοι ζημία γίνυται ἀμελοῦντι, εἰ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ μυστηρίῳ τῆς χάριτος δοκεῖς ἐξετάζεσθαι.

ΙΖ'. Ἑρώτησις. Εἰ παραμένει ἡ χάρις μετὰ τὸ πεσεῖν ἄνθρωπον;

Ἀπόκρισις. Ὁ Θεὸς θέλει τὸν ἄνθρωπον εἰς ζωὴν πάλιν ἀγαγεῖν, καὶ προτρέπεται ἐπὶ τὸ πάλιν προσκλαῦσαι καὶ μετανοῆσαι τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν δὲ καὶ παραμείνῃ, ἐπὶ τὸ πάλιν προσκλαῦσαι καὶ μετανοῆσαι τὸν ἄνθρωπον, μετανοοῦντα τὰ ἐφ' οἷς πάλαι ἐπλημμέλησεν.

ΙΗ'. Ἑρώτησις. Εἰ τοῖς τελείοις ἐπίκειται θλίψις, ἢ πόλεμος, ἢ τὸ ὅλον ἀμεριμνοῦσιν;

Ἀπόκρισις. Ὁ πολέμιος κατ' οὐδενὸς παύεται πολεμῶν, ὁ Σατανᾶς δὲ ἀσπλαγχνὸς ἐστὶ καὶ μισάνθρωπος· διὸ καὶ παντὶ ἀνθρώπῳ πολεμεῖν οὐκ ὀκνεῖ.

A mini ad huncusque diem quot modo baptizati sint, et aliquando tamen nihilominus mala cogitaverint? Aut nonne quidam eorum ad vanam gloriæ cupiditatem, ad stuprum aut helluationem conversi sunt? Porro, an omnes qui habitant in Ecclesia homines mundani, puro et inculpabili corde præditi sunt? aut nonne reperimus post baptismum multa perpetrari peccata, ac multos errare? Habet igitur pabulum et licentiam latro, etiam post baptismum, ingrediendi atque agendi pro lubitu. Scriptum enim est: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo* ⁵⁸. Verum dicis: *Diligo, et habeo Spiritum sanctum*. Habesne memoriam et amorem, ac flagrans desiderium directum erga Dominum? esne noctu diuque illic devinctus? et siquidem hac dilectione præditus es, purus es. Sin ea minus sis præditus, ultra inquire, ubi se obtulerint negotia terrena, aut cogitationes turpes et pravæ, annon adhæc declinaveris, an vero perpetuo ad amorem ac desiderium Dei trahatur anima tua? cogitationes enim mundanæ distrahunt mentem ad terrena et corruptibilia, nec permittunt diligere Deum, aut Domini memorem esse. At sæpenumero accedit ad orandum idiota flexo poplite, ingrediturque mens ejus in requiem, et quandiu fodit ac ima rimatur, perrumpit objectum parietem malitiæ, ac transit in visionem et sapientiam, quo non perveniunt potentes, aut sapientes, aut rhetores, ut comprehendant aut cognoscant subtilitatem mentis ejus: siquidem attentus est ad divina mysteria. Qui enim margaritas probare haud novit, ille nec eas æstimare novit, eo quod imperitus sit ejus rei. Quamobrem Christiani in terra, quæ præclara sunt, exsecrantur, ac pro stercore reputant ea, collatione cum majestate, quæ operatur in illis, instituta.

XVI. Interrogatio. *Utrum labi potest homo, qui donum gratiæ habet?*

Responsio. Si negligat, utique labitur. Inimici enim nunquam quiescunt, nec bellum ciere gravantur: quanto magis tu Deum quærere desistere non debes! non enim exiguum detrimentum manet te, si negligas, quamvis in ipso mysterio gratiæ videre probatus.

XVII. Interrogatio. *Utrum permanet gratia post lapsum hominis?*

Responsio. Deus in votis habet hominem novitam denuo reducere, atque adhortatur eum iterum ad luctum et resipiscentiam. Sin vero perseveret, ad luctum et pœnitentiam iterum hortatur hominem, ut resipiscat propter ea, quæ olim deliquit.

57 XVIII. Interrogatio. *Utrum perfectis imminet afflictio aut bellum, aut penitus secure vivunt*

Responsio. Hostis nemini bellum inferre desinit: Satanas vero immisericors est, et odit homines: quapropter etiam omnibus hominibus bellum in-

ferre non pigrescit. Verum non iisdem modis videtur omnes adoriri. Præfecti enim ac comites tributa pendunt regi; verum hic confisus divitiis suis, auro atque argento, tanquam ex eo quod abundat, sua tributa colligit, damnatione non habita. Quemadmodum enim, qui eleemosynam præbet, nullo modo jacturam reputat: sic quoque Satanas ista tanquam sibi superflua proponit. Cæterum est quidam pauper, destitutus cibo quotidiano. Hic affligitur et torquetur, nec potest opus illud adimplere. Est quoque, qui atteritur angustiis et torquetur, nec tamen moritur. Est quoque alius, qui propter verbum unicum capitis supplicio affici jubetur, et perit. Sic quoque inter Christianos sunt, qui vehementer impugnantur ac vellicantur a peccato: atque insuper adhuc in bello et robur et prudentiam sibi conciliant, spretis adversariorum viribus: et expertes hac in parte sunt pertiuli, quia certi ac firmi sunt de salute sua, eo quod valde exercitat. sunt in bello adversus vitia, et experientia edocti. Habentes itaque Deum apud sese, diriguntur ac requiescunt.

XIX. Alii vero nunquam exercitati, si in angustiam aliquam inciderint, aut moveatur bellum, continuo in perniciem aut interitum delabuntur. Perinde ac qui proficiscuntur in civitatem, amicos invisuri et familiares suos, quamvis multis in nundinis occurrant, non tamen ab iis impediuntur; scopus enim illorum est, ut amicos convenient: et cum foris januam pulsaverint ac vocaverint, læti aperiunt amici illorum, sin vero hæreant in foris et plateis, et illudantur aut retineantur ab iis, qui occurrunt, occluditur janua et nemo illis aperit: ita, qui ad Dominum nostrum Jesum Christum verum amicum, vadere impelluntur, cætera omnia debent contemnere et despiciere. Et quemadmodum, qui palatium ingrediuntur regem visuri, sive sint comites, sive præsides, valde metuunt, quomodo sint responsuri, et ne in respondendo lapsi, in reprehensionem et supplicium incidant; rustici vero ac plebei homines, qui nunquam principem conspexere, nihil solliciti sunt: sic quoque mundus hic, qui sub cœlis est, a regibus ad pauperes usque se habet. Cum gloriam Christi ignorent, curam gerunt rerum sæcularium: nec cito quis recordatur divini iudicii. Qui vero cogitationibus ad tribunal Christi ascendunt, ubi est thronus ejus, et in ejus conspectu perpetuo sunt, semper metuunt ac tremunt, ne quovis pacto aberrant a sanctis ejus præceptis.

XX. Et quemadmodum divites in terra, sicubi multos fructus in horreo suo reposuerint, denuo majorem laborem singulis diebus sumunt, ut locupletiores sint, et non deficient: si vero opibus in horreo reconditis freti, alias colligere negligant, ac, quæ reposita erant, consumant, continuo in paupertatem et inopiam incidunt. Propterea percipientes ac inferentes fructus debent operam na-

A 'Αλλ' οὐ τοῖς αὐτοῖς μέτροις φαίνεται πᾶσαν ἐπιών· καὶ γὰρ ἑπαρχοὶ καὶ κόμητες φόρους διδῶσι τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' οὗτος θαρρῶν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, καὶ τῷ χρυσῷ, καὶ τῷ ἀργύρῳ ὥς ἐκ τῶν περισσευμάτων αὐτοῦ ποιεῖται τὰς συντελείας, οὐ ζημίαν ἡγούμενος. Ὡς περὶ γὰρ ὁ ποιῶν ἐλεημοσύνην οὐδέποτε ἡγεῖται ζημίαν· οὕτω καὶ ὁ Σατανᾶς, ὡς ἐκ παρέργου ταῦτα ἡγεῖται. Ἔστι δὲ πτωχὸς λειπόμενος τροφῆς ἐφημέρου· οὗτος μαστίζεται καὶ βασανίζεται, μὴ θυμώμενος ἐκεῖνο τὸ συντέλεσμα ἀποπληρῶσαι· καὶ ἔστι ξέσμενος καὶ βασανιζόμενος χαλεπῶς, καὶ οὐκ ἀποθνήσκει. Καὶ ἔστιν ἄλλος, ὅτι καὶ ἀπὸ μιᾶς φάσεως κελεύεται ἀποκεφαλίσθηναι, καὶ ἀπόλλυται. Οὕτως καὶ εἰς τοὺς Χριστιανούς εἰσιν ἰσχυρῶς πολεμούμενοι καὶ ξέσμενοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· καὶ ἐτι εἰς τοὺς πολέμους στερεοῦνται καὶ σοφίζονται, καταφρονούντες τῆς ἐναντίας δυνάμεως, καὶ οὐκ ἔχουσι κίνδυνον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ὅτι ἄπτωτοί εἰσι καὶ ἀσφαλίζονται περὶ τῆς ἐκτῶν σωτηρίας, διὰ τὸ πολλάκις γεγυμνασθαι ἐν τῷ πολέμῳ τῆς κακίας, καὶ ἐμπείρους γεγενῆσθαι. Ἐχόντες δὲ τὸν Θεὸν μεθ' ἐαυτῶν, ὁδηγοῦνται καὶ ἀναπαύονται.

ΙΘ'. Ἄλλοι δὲ μηδέπω γυμνασθέντες, εἰς μίαν θλίψιν ἐὰν ἐμπέσωσι καὶ ἐπικινηθῇ πόλεμος, εὐθέως καταπίπτουσιν εἰς ὀλεθρον καὶ ἀπώλειαν· ὥς περ οἱ διοδεύοντες ἐν πόλει, θέλοντες ἰδεῖν τοὺς ἀγαπητοὺς αὐτῶν καὶ γνωρίμους, εἰ καὶ πολλοῖς συναντῶσιν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, οὐκ ἐμποδίζονται ὑπ' αὐτῶν· ἔχουσι γὰρ σκοπὸν τοῦ τοῖς φίλοις ἐντυχεῖν· καὶ ὅταν ἐξωθεν κρούσῃ τὴν θύραν καὶ καλέσῃ, χαίροντες ἀνοίγουσιν οἱ ἀγαπητοὶ αὐτῶν· εἰ δὲ ἀπομείνωσιν ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ χλευάζωνται, ἤτοι ἐπέχονται ἀπὸ τῶν ἀπαντῶντων, ἀποκλείεται ἡ θύρα, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἀνοίγει· οὕτως καὶ οἱ πρὸς τὸν Δεσπότην ἡμῶν Χριστὸν τὸν ὄντως ἀγαπητὸν ἐπειγομενοὶ φθάσαι, τῶν ἄλλων ἀπάντων ὀφείλουσι καταφρονεῖν καὶ ὑπερορᾶν. Ὅν δὲ τρόπον οἱ εἰσερχόμενοι εἰς τὸ παλάτιον πρὸς τὸν βασιλέα, κόμητες μὲν ὄντες ἢ ἑπαρχοὶ, ὑπὸ φόβον πολὺν εἰσι, πῶς τὰς ἀποκρίσεις δώσουσι, καὶ μὴ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ πταίσαντες εἰς λόγον καὶ τιμωρίαν ὑποβληθῶσιν· ἄγροικοὶ δὲ καὶ ἰδιῶται ὄντες, οἱ μηδέποτε θεασάμενοι ἄρχοντα, ἐν ἀμεριμνίᾳ διάγουσιν· οὕτω δὲ καὶ ὁ κόσμος οὗτος ὁ ὑπὸ τῶν οὐρανῶν ἀπὸ βασιλέων ἕως πτωχῶν. Τὴν τοῦ Χριστοῦ δόξαν ἀγνοοῦντες, τὴν μέριμναν ἔχουσι περὶ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων· οὐ ταχέως δὲ τις μέμνηται τῆς ἡμέρας τῆς κρίσεως. Οἱ δὲ εἰσερχόμενοι τῷ λογισμῷ εἰς τὸ βῆμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἔστιν ὁ θρόνος αὐτοῦ, καὶ κατέναντι αὐτοῦ διὰ παντός ὄντες, ὑπὸ φόβον καὶ τρόμον εἰσιν αἰεὶ, τοῦ μὴ τι σφαλῆναι περὶ τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς.

Κ'. Καὶ ὥς περ οἱ πλούσιοι τῆς γῆς, ὅταν πολλοὺς καρποὺς εἰσενέγκωσιν εἰς τὰς ἀποθήκας αὐτῶν, πάλιν ἐργάζονται καθ' ἐκάστην ἡμέραν πλεῖον, ἵνα εὐπορῶσι καὶ μὴ ἐλλείπωνται. Εἰ δὲ θαρρῆσουσι τῷ ἐναποκειμένῳ ταῖς ἀποθήκαις πλούτῳ, καὶ ἀμελήσουσι μὴ ἐπισυνάγοντες ἕτερον, ἀλλὰ καταναλίσκοντες τὰ ἀποκείμενα, ταχέως εἰς πένιαν καὶ πτωχείαν ἐμπίπτουσιν. Ὅθεν προσοδευόμενοι καὶ εἰσφέροντες

ὀφείλουσι κάμνειν καὶ ἐπισυνάγειν, ἵνα μὴ ὑστερήσωσιν. Οὕτως ἐστὶν ἐν τῷ Χριστιανισμῷ τὸ γεύσασθαι τινα τῆς χέριτος τοῦ Θεοῦ · Γεύσασθε γάρ, φησί, καὶ ἴδετε ὅτι χρηστός ὁ Κύριος. Ἔστι δὲ ἡ γεῦσις αὕτη ἐνεργητικὴ ἐν πληροφορίᾳ δύνάμις Πνεύματος διακονοῦσα ἐν καρδίᾳ. Ὅσοι γὰρ υἱοὶ εἰσι τοῦ φωτός, καὶ τῆς διακονίας τῆς καινῆς διαθήκης ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, οὗτοι παρὰ ἀνθρώπων οὐδὲν μαυθάνουσι · θεοδιδάκτοι γὰρ εἰσιν. Αὕτη γὰρ ἡ χάρις ἐπιγράφει ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν εἰς τὰς Γραφὰς μόνον τὰς διὰ μέλανος γεγραμμένας πληροφορεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πλάκας τῆς καρδίας ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐγγράφει τοὺς νόμους τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ ἐπουράνια μυστήρια · ἡ γὰρ καρδία ἡγεμονεύει καὶ βασιλεύει ὅλου τοῦ σωματικοῦ ὀργάνου. Καὶ ἐπὶ πάντας κατὰσχῃ τὰς νομὰς τῆς καρδίας ἡ χάρις, βασιλεύει ὅλων τῶν μελῶν, καὶ τῶν λογισμῶν · ἐκεῖ γὰρ ἐστὶν ὁ νοῦς, καὶ ὅλοι οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ προσδοκία αὐτῆς. Διὸ καὶ διέρχεται ἡ χάρις εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος.

ΚΑ'. Οὕτως πάλιν ὅσοι εἰσιν υἱοὶ τοῦ σκότους, βασιλεύει τῆς καρδίας ἡ ἁμαρτία, καὶ διέρχεται εἰς ὅλα τὰ μέρη. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ · καὶ οὕτως ὑπεκχεομένη σκοτίζει τὸν ἄνθρωπον. Οἱ δὲ μὴ λέγοντες εἶναι τὸ κακὸν σύντροφον, καὶ συναυξάνον τῷ ἀνθρώπῳ, μήτε μεριμνήσωσι περὶ τῆς αὔριον, μήτε ἐπιθυμήσωσι · καιρῷ γὰρ τινι ἐπαύσατο ἐν αὐτοῖς ἐνοχλοῦν τὸ κακόν, τινὰ ἐπιθυμίαν ὑποβάλλον · ὥστε ἐν ὄρκῳ διαβεβαιοῦσθαι τὸν ἄνθρωπον, ὅτι Οὐκέτι ἐπανίσταται μοι τὸ τοιοῦτον πάθος · καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν κατεκλή τῇ ἐπιθυμίᾳ, ὥστε εὑρεθῆναι αὐτὸν πρὸς ἐπὶ τούτοις καὶ ἐπίορχον. Ὡς περὶ γὰρ δι' ὀχετοῦ διέρχεται ὕδωρ, οὕτως καὶ διὰ τῆς καρδίας καὶ τῶν λογισμῶν ἡ ἁμαρτία · Ὅσοι δὲ τοῦτο ἀναιροῦσιν, ὑπ' αὐτῆς τῆς ἁμαρτίας μελλούσης θριαμβεύεσθαι, ἐλέγχονται καὶ χλευάζονται. Σπουδάζει γὰρ τὸ κακὸν λανθάνειν καὶ κρύπτεσθαι ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἀνθρώπου.

ΚΒ'. Εἰ οὖν ἀγαπᾷ τις τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς συγκοινωνᾷ τούτῳ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην · πιστευθεὶς δὲ ἅπαξ ὑπ' αὐτοῦ, προστιθεῖ τούτῳ τὴν ἐπουράνιον πίστιν, καὶ γίγνεται διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος. Ὅπως οὖν ἐκ τῶν μελῶν σου προσφέρῃς αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν ἰδίων ὁμοία μελῶν συγκοινωνᾷ τῇ ψυχῇ σου, ἵνα ᾗς πάντα καθαρῶς ποιῶν, καὶ ἀγαπῶν, καὶ προσευχόμενος · μεγάλου γὰρ ἀξιώματός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος · ἴδε πόσος ἐστὶν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη, καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος, εἰ μὴ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μόνῳ, ἐπαναπαύεσθαι. Τιμιώτερος οὖν ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα, τάχα δὲ τολμήσω λέγειν, ὅτι μὴ μόνον τῶν ὁρατῶν δημιουργημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀοράτων, ἡγουν τῶν λειτουργικῶν πνευμάτων. Οὐ γὰρ περὶ Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ, τῶν ἀρχαγγέλων εἶπεν, ὅτι Ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέ-

A vare, **58** et acervos accumulare, ne paupertatis jugo premantur. Hoc modo inter Christianos contingit, ut quis degustet gratiam Dei: *Gustate enim, inquit, et videte quoniam suavis est Dominus*⁵⁹. Est autem gustatio hæc virtus Spiritus in plenitudine fidei operans, quæ in corde ministrat. Quotquot enim filii sunt lucis, et ministerii novi testamenti per Spiritum Sanctum, hi ab hominibus nihil discunt: edocti enim a Deo sunt. Ipsa enim gratia inscribit in cordibus illorum leges Spiritus. Non igitur debent in Scripturis, atramento solum descriptis, plenam fiduciæ spem ponere; verum etiam in tabulis cordis gratia divina inscribit leges Spiritus et cœlestia mysteria. Cor enim dirigit ac gubernat universa corporis organa. Ac si pascua cordis gratia obtinuerit, dominatur omnibus membris ac cogitationibus. Illic enim mens hæret, et omnes cogitationes animæ ejusque fiducia. Quapropter penetrat etiam gratia in universa corporis membra.

XXI. Sic e contrario quotquot sunt filii tenebrarum, eorum cordi imperat peccatum, ac penetrat omnia membra: *Ex corde enim exeunt cogitationes malæ*⁶⁰: et ita diffusum tenebris offundit hominem. Qui vero asserunt, vitium nequaquam cum homine foveri et crescere, illi neque de crastino solliciti sunt, nec concupiscentia ducuntur. Certo enim tempore cessavit illos molestia afficere vitium, quamdam concupiscentiam suggerendo, ut jurejurando confirmare non vereatur homo, non ultra in se assurgere talem affectionem; at non ita multo post uritur concupiscentia, ut vel in eo perjurus deprehendatur. Perinde enim ut per fistulam transit aqua, sic quoque per cor et cogitationes peccatum. Quicunque vero hæc negant, a peccato ipso triumphum acturo, arguuntur et illuduntur. Conatur enim malitia latere et delitescere in mente hominis.

XXII. Si igitur quispiam Deum diligit, Deus quoque cum eo commiscet suam dilectionem. Et cum semel crediderit in eum, addit illi Deus cœlestem fidem, et ita evadit homo duplex. Ut igitur ex membris tuis Deo offeras, ille ipse ex propriis similia membrorum permiscet cum anima tua, ut omnia sincere ac pure peragere, diligere atque precari possis. Summæ enim dignitatis est homo. Vide quantum sit cœlum, terra, sol et luna: nec tamen placuit in iis Domino, sed in solo homine requiescere. Præstantior ergo est homo omnibus creaturis, et forsan dicere non verebor, non tantum aspectabilibus creaturis, verum etiam invisilibus, nempe ministratoriis spiritibus. Non enim de Michaelē aut Gabriele, archangelis, Deus dixit: *Faciamus ad imaginem et similitudinem nostram*⁶¹, sed de substantia intellectiva hominis, immortalī,

⁵⁹ Psal. xxxiii, 9. ⁶⁰ Matth. xv, 19. ⁶¹ Gen. i, 26.

inquam, anima. Scriptum enim est, *esse ordines angelorum in circuitu timentium eum* ⁶². Creaturæ autem visibiles natura quadam immutabili præditæ sunt.

XXIII. Cælum semel ordinatum est, sol, luna et terra, nec tamen acquievit in iis Dominus, neque aliter ac creata sunt, converti possunt, neque habent voluntatem. Tu vero propterea es ad imaginem et similitudinem Dei factus, quia quemadmodum Deus sui juris est, et quod vult facit: quando ei ita visum est, pro potestate et jure suo mittit justos in gehennam, ac peccatores in regnum, **59** quamvis hoc minime velit, nec placeat ei; justus enim est Dominus; sic quoque tu tui juris es, et si velis perire, mutabilis naturæ. Si libeat blasphemias effundere, venena conficere aut interficere aliquem, nemo tibi reluctatur aut prohibet te. Si velit quis, morem gerit Deo, et ingreditur viam justitiæ, ac vincit concupiscentias. Mens enim hujusmodi, quæ resistit ac repugnat, potest superare, obfirmata ratione, impetus vitiorum et obscenas concupiscentias.

XXIV. Si enim in domo ampla, in qua sunt vasa aurea, auro tecta, et argentea, varii generis vestimenta, aurum atque argentum, adolescentes et juvenculæ, quæ ibi versantur, cohibent animum suum (quamvis natura propter inhabitans peccatum omnia concupiscat), et quia metuunt more hominum dominos, reprimunt impetus concupiscentiæ: quanto magis, ubi viget timor Dei, reluctari atque reniti mens debet inhærenti pravitali? Quæ enimabilia tibi sunt, præcepit Deus. Animalium quidem ratione destitutorum natura vincula est, velut natura serpentis est amara ac venenum emittens: universi igitur serpentes sunt ejusmodi. Lupus rapax esse consuevit: omnes ergo lupi sunt ejusdem naturæ. Agnus, qui simplex est, obnoxius est rapinæ: omnes ergo agni sunt ejusdem naturæ. Columba simplex est ac sincera: omnes ergo columbæ sunt ejusdem naturæ. Homo vero non ita se habet. Quidam enim est lupus rapax, et quidam velut agnus rapinæ patet, et ex eodem genere humano utrumque oritur.

XXV. Est qui non contentus uxore sua, scortatur: est quoque alius, qui ne concupiscentiam quidem in corde suo excitari permittit. Est qui bona proximi diripit: est quoque alius, qui pietatis cultu motus, sua bona distribuit. Vides quam mutabilis sit ipsa natura, tam ad vitia propendens, quam e diverso ad honestum; et secundum utramque proprietatem apta declinare ad quascunque libuerit actiones. Capax igitur est natura tum boni tum mali, sive divinæ gratiæ, sive adversariæ potestatis: necessitati tamen subiaci nequit; quandoquidem ab initio Adam in puritate cum viveret, dominabatur cogitationibus suis; verum ex quo

ραν, ἀλλὰ περὶ τῆς νοερᾶς οὐσίας τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀθανάτου λέγω ψυχῆς. Καὶ γὰρ γέγραπται, ὅτι Παρεμβολαὶ ἀγγέλων κύκλῳ τῶν φοβουμένων αὐτόν. Τὰ μὲν οὖν κτίσματα τὰ φαινόμενα, φύσει τινὶ ἀμεταβλήτῳ δέδεται.

ΚΓ'. Ὁ οὐρανὸς ἀπαξ τέτακται, ὁ ἥλιος, ἡ σελήνη, ἡ γῆ, καὶ οὐκ εὐδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Κύριος· ἀλλ' οὐδὲ παρ' ὃ ἐκτίσθησαν μετατραπήναι δύνανται, οὔτε ἔχουσι θέλημα. Σὺ δὲ διὰ τοῦτο εἰ κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ, ἐπειδὴ ὡσπερ ὁ Θεὸς αὐτ' ἐξουσίος ἐστὶ, καὶ ὁ θέλει ποιεῖ· ἐὰν θέλῃ, κατὰ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ πέμψῃ τοὺς δικαίους εἰς γένναν, καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς βασιλείαν· ἀλλ' οὐχ αἰρεῖται, οὐδὲ καταδέχεται τοῦτο· δικαιοκρίτης γὰρ ἐστὶν ὁ Κύριος· οὕτως καὶ σὺ αὐτεξουσίος εἶ, καὶ ἐὰν θέλῃς ἀπολέσθαι, τρεπτῆς φύσεως εἶ· εἰ θέλεις βλασφημῆσαι, ποιῆσαι φάρμακα, καὶ ἀποκτεῖναι τινὰ, οὐδεὶς σοὶ ἀντίκειται ἢ κωλύει σε. Εἰ θέλει τις, ὑποτάσσεται τῷ Θεῷ, καὶ διοδεύει τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, καὶ κρατεῖ τῶν ἐπιθυμιῶν. Ὁ γὰρ νοῦς οὗτος ἀντίπαλός ἐστιν, ἐπικρατεῖν δυνάμενος ἐρῶμένῳ λογισμῷ τὰς τῆς κακίας ὁρμὰς καὶ ἐπιθυμίας αἰσχυράς.

ΚΔ'. Εἰ γὰρ ἐν οἰκίᾳ μεγάλῃ, ὅπου ἐστὶ χρυσώματα, χρυσόφορα, καὶ ἀργυρώματα, καὶ ἐσθῆς διάφορος, χρυσὸς τε καὶ ἀργυρος, νεανίσκοι καὶ νεάνιδες διατρίβοντες ἄγχουσι τὸν ἑαυτῶν νοῦν· εἰ καὶ ἡ φύσις διὰ τὴν σύννοικον ἁμαρτίαν πάντων ἐπιθυμεῖ· καὶ διὰ τὸν ἀνθρώπινον φόβον τῶν δεσποτῶν, ἐπέχουσι τὰς ὁρμὰς τῶν ἐπιθυμιῶν· πόσῳ μᾶλλον, ὅπου ἐστὶ φόβος Θεοῦ, ἀντιμάχεσθαι καὶ ἀντιπράττειν ὁ νοῦς ὀφείλει τῇ συνούσῃ κακίᾳ; Τὰ γὰρ δυνατὰ σοὶ προσέταξεν ὁ Θεός. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἀλόγων ζώων φύσις δετὴ ἐστὶν, οἷον ἡ τοῦ ὄφεως φύσις πικρά ἐστὶ καὶ ἰοδόλος· ὅλοι οὖν οἱ ὄφεις ταιοῦτοί εἰσιν. Ὁ λύκος ἀρπάζειν εἴωθεν· ὅλοι οἱ λύκοι τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Τὸ ἀρνίου ἀφελὲς ὃν ἀρπάζεται· ὅλα τὰ ἀρνία τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Ἡ περιστερὰ ἄβολός ἐστι καὶ ἀκέραιος· ὅλαι αἱ περιστερὰί τῆς αὐτῆς εἰσι φύσεως. Ὁ δὲ ἄνθρωπον οὐχ οὕτως ἐστίν. Εἰς ἐστὶν ὁ λύκος ἀρπάζων, καὶ εἰς ἐστὶν ὡς ἀρνίον ἀρπαζόμενος· ἐκ τοῦ γένους τῆς ἀνθρωπότητος ἀμφοτέρα γενήσεται.

ΚΕ'. Ἔστι τις μὴ ἀρκούμενος τῇ ἰδίᾳ γυναικί, ἀλλὰ καὶ πορνεύων· καὶ ἐστὶν ἄλλος, ὅστις οὐκ ἔσθ' οὐδὲ ἐπιθυμίαν ἀνελθεῖν ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Ἔστι τις διαρπάζων τὰ τοῦ πλησίον· καὶ ἐστὶν ἄλλος διὰ θεοσέβειαν καὶ τὰ ἴδια διαδιδοῦς. Ὅρας πῶς τρεπτὴ ἐστὶν αὐτὴ ἡ φύσις· ἐστὶν ἐπὶ τὸ κακὸν ῥέπουσα, καὶ ἐστὶν ἐπὶ τὸ καλὸν αὐθις· καὶ δι' ἀμφοτέρων ἐπιτηδεύως ἔχει νεῦσαι πρὸς ἃς βούλεται πράξεις· δεκτικὴ οὖν ἡ φύσις τοῦ καλοῦ τε καὶ τοῦ κακοῦ, ἥτοι θείας χάριτος, ἥτοι ἐναντίας δυνάμεως, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαστικὴ· ἐπειδὴ τὸ πρὶν αὐτὸς ὁ Ἀδὰμ ἐν καθαρότητι ὢν, ἐβασίλευε τῶν λογισμῶν αὐτοῦ· ἀφ' οὗ δὲ παρέδωκε τὴν ἐντολήν, ὁρῇ δυσβάστακτα

⁶² Psal. xxxiv, 8.

ἐπίκειται τῷ νῷ αὐτοῦ. Καὶ οἱ τῆς κακίας λογισμοὶ παραμιγνέσθαι, ὅλοι ὡς ἰδιοὶ αὐτοῦ ἐγένοντο, καὶ οὐδὲ εἰς αὐτοῦ ἰδιότης ἐστίν, ἐπειδὴ κατέχονται ὑπὸ τῆς κακίας.

Κς'. Λοιπὸν ὀφείλεις ζητῆσαι λύχνον, ἵνα ἀφθῇ καὶ εὐρῆς τοὺς καθαροὺς λογισμούς. Οὗτοι γὰρ εἰσιν οἱ φυσικοὶ, οὓς ἐποίησεν ὁ Κύριος. Οἱ ἀνατραφέντες εἰς θάλασσαν, ἔμαθον κολυμβᾶν, καὶ ὅταν ἐπαναστῶσι κλύδωνες καὶ κύματα, οὐ ξενίζονται. Οὕτως εἰσιν οἱ Χριστιανοί. Ὡς περ νοῦς τριτοῦ παιδίου οὐ δύναται χωρῆσαι ἢ καταλαβεῖν νοῦν τελείου σοφιστοῦ, ἐπειδὴ περ ἐν μέσῳ παρῆλθε πολὺς τις χρόνος· οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὡς βρέφη νήπια τὸν κόσμον κατανοοῦσιν, ἀφορῶντες εἰς τὸ μέτρον τῆς χάριτος· ξένοι γὰρ εἰσι τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἡ δὲ πόλις αὐτῶν καὶ ἡ ἀνάπαυσις ἄλλη ἐστίν· ἔχουσι γὰρ οἱ Χριστιανοὶ τὴν παράκλησιν τοῦ Πνεύματος, δάκρυα, καὶ πένθος, καὶ στεναγμὸν, καὶ αὐτὰ τὰ δάκρυα τροφή αὐτοῖς ἐστίν. Ἐχουσι δὲ καὶ φόβον ἐν χαρᾷ καὶ ἀγαλλιᾶται· καὶ οὕτως εἰσιν ὡς ἄνθρωποι βαστάζοντες εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν τὸ αἶμα αὐτῶν, μὴ θαρρόντες ἑαυτοῖς, ἢ οἰομενοὶ τι εἶναι, ἀλλ' ὄντες ἐξουθενούμενοι καὶ ἀποδεδοκιμασμένοι παρὰ πάντας ἀνθρώπους.

ΚΖ'. Ὡς περ εἴαν ἡ βασιλεὺς, καὶ πτωχῷ τινι παραθήται τὸν ἑαυτοῦ θησαυρὸν, ὁ παραλαβὼν φυλάξαι, οὐκ ἔχει αὐτὸν ὡς ἰδίον, ἀλλ' ὁμολογεῖ πάντοτε τὴν πτωχείαν αὐτοῦ, μὴ τολμῶν διασκορπίσαι ἐκ τοῦ ἀλλοτρίου θησαυροῦ· τοῦτο γὰρ ἐνθυμεῖται πάντοτε, ὡς οὐ μόνον ἀλλότριός ἐστιν ὁ θησαυρός, ἀλλὰ καὶ βασιλεὺς δυνάστης παρέθετό μοι αὐτὸν, καὶ ὅταν θέλῃ λαμβάνει αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ· οὕτως ἑαυτοῦς ὀφείλουσιν ἡγεῖσθαι καὶ οἱ ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ταπεινοφρονεῖν καὶ ὁμολογεῖν τὴν πτωχείαν αὐτῶν. Ὡς περ γὰρ ὁ πτωχὸς ὁ λαβὼν τὴν παραθήκην τοῦ θησαυροῦ παρὰ τοῦ βασιλέως, εἴαν πεποιθῶς ἐπὶ τῷ ἀλλοτρίῳ θησαυρῷ, ὡς ἰδίῳ πλούτῳ ἐπαρθῇ, καὶ τύφον λάβῃ ἢ καρδίαν αὐτοῦ, αἶρει ἀπ' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ, καὶ μένει ὁ ἐσχηκὼς αὐτὸν ἐν παρακαταθήκῃ, οἷος ἦν πρὸ τούτου πτωχός· οὕτως καὶ οἱ ἔχοντες τὴν χάριν, εἴαν ἐπαρθῶσι καὶ τύφον λάβωσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, αἶρει ἀπ' αὐτῶν ὁ Κύριος τὴν χάριν αὐτοῦ, καὶ μένουσι τοιοῦτοι, οἷοι ἦσαν πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν χάριν παρὰ τοῦ Κυρίου.

ΚΗ'. Ἀλλὰ πολλοὶ καίτοι συνοῦσης τῆς χάριτος, κλεπτόμενοι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας οὐκ οἶδασιν. Ὡς περ εἴαν ἡ νεωτέρα ἐν οἴκῳ τινὶ, ὁμοίως καὶ νεώτερος· καὶ λοιπὸν κολακευομένη ὑπ' ἐκείνου αὐτὴ συνθῆται αὐτῷ, μοιχᾶται, καὶ ἀπόβλητος γίνεται· οὕτω καὶ ὁ δεινὸς ὄφιος τῆς ἁμαρτίας σύνεστι τῇ ψυχῇ γαργαρίζων καὶ προτρεπόμενος· καὶ εἴαν συνθῆται, κοινωνεῖ ἢ ἀσώματος ψυχῇ τῇ ἀσώματῳ κακίᾳ τοῦ πνεύματος, τοῦτο ἐστίν, πνεῦμα πνεύματι κοινωνεῖ, καὶ μοιχεύει ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ συντιθέμενος καὶ καταδεχόμενος τὸν λογισμὸν τοῦ πονηροῦ. Τὸ οὖν μέτρον τοῦ ἀγῶνός σου τοῦτό ἐστιν, ἵνα μὴ μοιχεύσης ἐν τοῖς λογισμοῖς ἀλλ' ἵνα ἀντιστῇς τῷ νῷ, καὶ ἔσωθης ποιήσης πόλεμον καὶ ἀγῶνα, καὶ μὴ ὑπακούσης, μηδὲ συνηδυνθῇς τῇ κα-

A transgressus est mandatum, gravissimi montes ejus incumbunt animo. Ac pravæ cogitationes permistæ, omnino factæ sunt velut ejus propriæ, nec lamen ulla ipsius propria est, quia possidentur a vitiis.

XXVI. Debes igitur quærere lucernam, qua accensa reperias puras cogitationes. Illæ enim sunt naturales, quas fecit Dominus; quæ quidem enutritæ in mari didicerunt natâre: nec, si quando assurrexerint tempestates ac fluctus, stupescunt. Sicque sunt Christiani. Velut mens pueri trimi, quæ non potest assequi aut comprehendere mentem perfecti sophistæ, quia interfluxit multum temporis, sic quoque Christiani perinde ac infantes mundum despiciunt, intuentes gradum gratiæ. Hospites enim sunt hujus sæculi. Civitas autem illorum et requies est alia. Habent enim Christiani consolationem Spiritus, lacrymas, luctum et planctum: et ipsæ lacrymæ sunt illis vice deliciarum. Habent quoque metum cum gaudio et exultatione: sicque sunt velut homines gestantes in manibus sanguinem suum, non nimium sibi ipsis confidentes, aut existimantes se aliquid esse, sed sunt neglecti, contempti ac reprobati apud omnes homines.

XXVII. **60** Quemadmodum si rex apud pauperem quemdam deponat suum thesaurum, is qui accepit ad custodiendum, non reputat illum ut suum, sed ubique fatetur paupertatem suam, non audens dilapidare aliquid ex alieno thesauro: hoc semper in animo versans, non esse solum alienum thesaurum, sed etiam regem virum summæ potentiæ eum deposuisse apud se, ac, quando ei visum sit, a se repossidere: eosdem debent se reputare, qui gratiam divinam consecuti sunt, demisse ac humiliter de se sentire, ac confiteri inopiam suam. Perinde enim ac si pauper, qui thesaurum a rege depositum accepit, alieno thesauro fretus velut suis opibus efferatur, ac cor ejus altosumat spiritus, aufert ab eo rex thesaurum suum, ac permanet ille, qui depositi loco eum acceperat, qualis erat antea, pauper: sic quoque, qui gratiam consecuti sunt, si extollantur, ac superbiam concipiant eorum corda, aufert ab illis Dominus gratiam suam, et remanent tales, quales erant priusquam consecuti essent gratiam a Domino.

XXVIII. Verum multi, se vel in habitante in se gratia, a peccato clam subripi non percipiunt. Quemadmodum si sit in domo aliqua quædam juvenula, similiter et adolescens; cæterum hæc verborum illecebris ab eo devicta, illi consentit, stuprum committit, ac, quæ expellatur, meretur: sic terribilis ille serpens peccati perpetuo adest animæ. eam alliciens ac provocans, quæ si astipuletur, communicat anima incorporea cum vitio spiritus incorporeo, hoc est, spiritus cum spiritu societatem init, et adulterium committit in corde suo is, qui societate inita recipit cogitationem nequissimi. Modus ergo certaminis tui hic est, ne adulterium committas in cogitationibus tuis, sed ut relucteris,

et internum bellum ac pugnam suscipias, nec morem geras, neve delecteris a nequitia in cogitationibus. Quam animi promptitudinem si Dominus in te deprehendat, in novissimo die recipiet te in regnum cœlorum.

XXIX. Sunt enim quædam, quæ ita moderatur Dominus, ne nullum testimonium gratiæ divinæ et vocationis suæ ediderit: sunt item et alia, quæ ita permittendo administrat Deus, ut probetur et exerceatur homo, ac patefiat liberum voluntatis humanæ arbitrium. Afflictionibus enim ac tentationibus oppressi, si sustinuerint, non excidunt regno cœlorum. Christiani ergo in rebus asperis nullo nec dolore nec tristitia afficiuntur. Si inopia aut contumelia explorantur, non debent admiratione affici; potius paupertate delectari, ac pro divitiis habere, jejunium pro deliciis, ignominiam pro gloria. Ex adverso si inciderint in res in hac vita præclaras, quæ eos allectant ad quietem carnalem, ad divitias, ad gloriam, aut ad delicias, omnino non his delectari debent, sed velut ab igni aufugere.

XXX. Idem oculis subjiciamus: si gens aliqua exigua moveatur ad bellum regi inferendum, non valde sollicitus est ipse in eo conficiendo, sed mittit milites cum ducibus, qui bellum gerant. Si vero gens mota non sit exigui numeri, quæ nempe possit evertere regnum ejus, cogitur ipse rex cum domesticis et exercitu suo in bellum procedere, atque collectis copiis bellum profligare. Respice ergo dignitatem tuam, nempe, Deum exsurrexisse cum suo exercitu⁶³, angelorum, inquam, et sanctorum⁶¹ spirituum, ut ea, quæ ad se spectat, legatione ipse perfunctus te redimeret a morte. Obfirma igitur te ipsum, ac cogita, quanta providentia tui gratia facta sit! Cæterum utimur exemplo e vita humana petito tanquam in vita adhuc existentes. Perinde ac si rex incidat in quemdam pauperem, infirmitate affectum, nec erubescat salubribus medicamentis ejus curare vulnera, et cum in palatium suum illatum induat purpura ac diademate, atque participem faciat mensæ suæ: sic cœlestis rex Christus accedens ad hominem graviter affectum, sanavit eum atque socium fecit regiæ mensæ suæ; et hoc quidem nulla vi ejus voluntatem compellens, sed alliciens in tantam dignitatem eum constituit.

XXXI. Scriptum enim est in Evangelio: *Dominum dimisisse servos ad vocandum eos, qui volunt venire, denuntians illis, Prandium meum paratum est. Qui vero vocati erant excusarunt se, dicentes, alter quidem. Emi, inquit, juga boum; alius, Uxorem duxi*⁶⁴. Vides paratum fuisse qui vocavit, vocatos vero renuisse. Profecto hi sui ipsius rei facti sunt. Tanta est igitur dignitas Christianorum. Perpende, Dominum præparasse illis regnum, et vocasse il-

Α κία ἐν τοῖς λογισμοῖς· καὶ ἐὰν ταύτην τὴν ἐτοιμασίαν εὕρῃ ὁ Κύριος ἐν σοὶ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ παραλαμβάνει σε ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

ΚΘ'. Εστί γὰρ τινὰ πράγματα, ἃ οἰκονομεῖ ὁ Κύριος ἵνα μὴ ἁμάρτυρον ἑαυτὸν ποιήσῃ τῆς θείας χάριτος καὶ τῆς κλήσεως αὐτοῦ· καὶ ἔστι τινὰ πράγματα, ἃ οὕτως οἰκονομεῖ κατὰ παραχώρησιν, ἵνα δοκιμασθῇ καὶ γυμνασθῇ ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ἀποδειχθῇ τὸ αὐτεξούσιον τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ γὰρ ἐν θλίψεσι καὶ πειρασμοῖς ὄντες, ἐὰν ὑπομείνωσιν, οὐκ ἀποτυγχάνουσι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ ἐν τοῖς θλιβεροῖς πράγμασιν οὐκ ἄχθονται ἢ λυποῦνται· ἐὰν ἐν πενίᾳ ἢ κακουρίᾳ ἐξετασθῶσιν, οὐκ ὀφείλουσι ξενίζεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον συνηθύνεσθαι τῇ πτωχείᾳ, καὶ ἡγεῖσθαι ἀντὶ πλούτου, τὴν νηστείαν ἀντὶ τρυφῆς, τὴν ἀτιμίαν καὶ ἀδοξίαν ἀντὶ δοξῆς· πάλιν δὲ, ἐὰν ἐμπέσωσιν εἰς πράγματα ἐνδοξὰ τῷ βίῳ τούτῳ, ἅπερ προτρέπεται αὐτοὺς εἰς ἀνάπαυσιν σαρκικὴν, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ τρυφήν, ὀφείλουσι μὴ συνηθῆσθαι τούτοις, ἀλλ' ἀποφεύγειν ὡς ἀπὸ πυρός.

Λ'. Εἰς τὸ φαινόμενον· ὅθνος ἐὰν ἐλάχιστον ἐπικινήθῃ τῷ βασιλεῖ πρὸς πόλεμον, οὐ κάμνει πολεμῶν αὐτός, ἀλλ' ἀποστέλλει στρατιώτας μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτῶν, καὶ ποιοῦνται τὸν πόλεμον. Ἐὰν δὲ ἔθνος μέγιστον ἢ τὸ ἐπικινήθῃ, δυνάμενον ἐμπορθῆσαι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, ἀναγκάζεται αὐτός ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς ἐν τῷ παλάτιῳ καὶ τοῖς στρατοπέδοις αὐτοῦ ἀπελθεῖν συγκροτῆσαι τὸν πόλεμον. Βλέπε οὖν σου τὸ ἄξιωμα, ὅτι ὁ Θεὸς ἐκινήθη μετὰ τοῦ ἰδίου στρατοπέδου, τῶν ἀγγέλων λέγω καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων, εἰς σὴν πρεσβείαν δι' ἑαυτοῦ ἐλθὼν, ἵνα σε λυτρώσῃται ἐκ τοῦ θανάτου. Ἀσφάλισαι οὖν σεαυτὸν, καὶ ἐννοήθητι οἷα πρόνοια διὰ σέ γεγένηται. Ὑποδείγματι δὲ βιωτικῶς κερήμεθα, ὡς ἐν βίῳ. Ὡς περ ἂν ἢ βασιλεὺς, καὶ εὕρῃ τινὰ ἐνδεῆ, καὶ ἔχοντα πάθη, καὶ μὴ ἐπαισχυθῇ αὐτὸν, ἀλλὰ φαρμάκοις ἱαματικοῖς θεραπεύσῃ αὐτοῦ τὰ τραύματα, καὶ ἀπενέγκῃ αὐτὸν εἰς τὸ ἑαυτοῦ παλάτιον, καὶ ἐνδύσῃ αὐτὸν τὴν πορφύριδα καὶ τὸ διάδημα, καὶ ποιήσῃ αὐτὸν κοινωνόν τῆς τραπέζης αὐτοῦ· οὕτως καὶ ὁ ἐπουρανίος βασιλεὺς Χριστὸς, ἐλθὼν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔχοντα πάθη ἰάσατο, καὶ ἐποίησε κοινωνόν τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ τραπέζης· καὶ τοῦτο οὐ βιάσάμενος τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀλλὰ προτρεψάμενος αὐτὸν εἰς τὴν τοιαύτην ἱστησι τιμὴν.

ΛΑ'. Καὶ γὰρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται, ὅτι Ἀπέστειλε τοὺς ἑαυτοῦ δούλους ὁ κύριος, καλῶν τοὺς θέλοντας, δηλώσας αὐτοῖς, ὅτι Τὸ ἄριστόν μου ἡτοιμάσται· αὐτοὶ δὲ οἱ κεκλημένοι παρητήσαντο λέγοντες, ὅς μὲν, Ἡ γόρρασα, φησί, ζεύγη βοῶν· ἄλλος, Γυναῖκα ἡρμოსάμην. Ὅρας ὅτι ὁ κλήτωρ ἐτοιμος, οἱ δὲ κληθέντες ἀντεῖπον. Ἄρα αὐτοὶ ἑαυτῶν αἵτιοι γεγόνασι. Τοσοῦτον οὖν ἔστι τὸ ἄξιωμα τῶν Χριστιανῶν. Βλέπε ὅτι ὁ Κύριος ἡτοί-

⁶³ Psal. xxxiv, 8. ⁶⁴ Luc. xiv, 18-20; Matth. xxii, 4.

μασεν αὐτοῖς τὴν βασιλείαν, καὶ καλεῖ αὐτοὺς εἰσελθεῖν, αὐτοὶ δὲ οὐ θέλουσι. Πρὸς τὸ δόγμα οὖν ὁ μέλλουσι κληρονομεῖν, τοῦτο ἄντις ὀρθῶς εἶποι, Εἰ ἕκαστος ἀφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ Ἀδὰμ, ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου, ἐπολέμει πρὸς τὸν Σατανᾶν, καὶ ὑπέμεινε τὰς θλίψεις, οὐδὲν μέγα ἐποίει πρὸς τὴν δόξαν ἣν μέλλει κληρονομεῖν. Συμβασιλεύσει γὰρ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας μετὰ Χριστοῦ. Δόξα τῷ οὕτως ἀγάπησαντι τὴν τοιαύτην ψυχὴν, ὅτι αὐτὸν αὐτός καὶ τὴν χάριν αὐτοῦ ἔδωκε, καὶ ἐνεπίστευσε τῇ ψυχῇ. Δόξα τῇ μεγαλωσύνῃ αὐτοῦ.

ΑΒ'. Κατὰ τὰ φαινόμενα, πράγματα, ἰδοὺ πάντες οἱ καθεζόμενοι ἀδελφοὶ μίαν εἰκόνα ἔχομεν, καὶ ἐν πρόσωπον τοῦ Ἀδὰμ. Ἄρα καὶ εἰς τὸ κρυπτόν, καὶ εἰς τὰ ἐνδότερα πράγματα, μία ἐστὶν ἡ προαίρεσις πάντων; καὶ μία καρδιά; πάντες ἄρα ἐν ἑσμεν, ἀγαθοὶ καὶ θεοσεβεῖς. Ἡ ἄρα εἰσὶ τινες ἐξ ἡμῶν, ὅτι οἱ μὲν κοινωνοῦσι Χριστῷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, οἱ δὲ τῷ Σατανᾶ καὶ τοῖς δαίμοσι· καὶ ὅλοι ὡς εἰς φαινόμενοι ὁμοῦ καθεζόμεθα· ἐν πρόσωπον τοῦ Ἀδὰμ πάντες ἔχομεν. Ὅρᾳς πῶς ἄλλοτί ἐστιν ἡ νοερά οὐσία, ὁ ἔσω ἄνθρωπος, παρὰ τὸν ἔσω; ὅτι εἰς φαινόμεθα οἱ πάντες· καὶ οἱ μὲν μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων εἰσὶν· οἱ δὲ μετὰ τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Εἰ οὖν ἡ καρδιά βάθος τι ἔχει ἀπεράντον, ἐκεῖ εἰσι τρίκλινοι, καὶ κοιτῶνες, θύραι, καὶ πρόθυρα, καὶ διακονίαι πολλαί, καὶ διέξοδοι. Ἐκεῖ ἐστὶ τὸ ἐργαστήριον τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀδικίας· ἐκεῖ ὁ θάνατος· ἐκεῖ ἐστὶν ἡ ζωὴ· ἐκεῖ ἐστὶν ἡ ἀγαθὴ ἐμπορία, καὶ ἡ ἐναντία.

ΑΓ'. Ὡςπερ ἐὰν ἡ παλάτιον μέγιστον, καὶ τοῦτο ἐρημωθῇ, καὶ πληρωθῇ πάσης δυσωδίας, καὶ νεκρῶν πολλῶν· οὕτω καὶ τὸ παλάτιον τοῦ Χριστοῦ ἡ καρδιά ἐστὶ, καὶ γέμει πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ ὀχλῶν πολλῶν πονηρῶν πνευμάτων. Χρὴ οὖν τοῦτο ἀνακτισθῆναι, καὶ ἀνοικοδομηθῆναι, καὶ εὐτρεπισθῆναι τὰ ταμεῖα, καὶ τὰ κουβούκλεια. Ἐκεῖ γὰρ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς μετὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἁγίων πνευμάτων ἔρχεται ἐπαναπαῆναι, καὶ οἰκῆσαι, καὶ ἐμπεριπατῆσαι, καὶ θεῖναι τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν. Λέγω δὲ, ὥςπερ ἐὰν ἡ πλοῖον ἔχον πολλὴν κατασκευὴν, ἐκεῖ ὁ κυβερνήτης διοικεῖ τοὺς πάντας, καὶ οἰκονομεῖ, τοῖς μὲν ἐπιπλήττων, ἄλλους δὲ ὁδηγῶν· οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ καρδιά ἔχουσα τὸν νοῦν κυβερνήτην, τὴν συνείδησιν ἐλέγχουσαν, λογισμοὺς κατηγοροῦντας καὶ ἀπολογουμένους· λέγει γὰρ· Μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγοροῦντων, ἡ καὶ ἀπολογουμένων.

ΑΔ'. Ὅρᾳς ὅτι ἡ συνείδησις οὐ συγκρίνει τοὺς τοιοῦτους λογισμοὺς τοὺς ὑπακούοντας τῇ ἀμαρτίᾳ, ἀλλ' εὐθὺς ἐλέγχει. Οὐ ψεύδεται γὰρ, ἐπεὶ τί εἶποι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως μαρτύρεται, ὡς πάντοτε ἐλέγχουσα. Ὡςπερ ἐὰν ἡ ἄρμα καὶ ἡνίαί, τὰ ζῶα, καὶ πᾶσα ἡ κατασκευὴ ὑπὸ ἑνα ἡνίοχόν ἐστι, λοιπὸν, ὅτε θέλει ἐκεῖνος, ὅξυτάτῃ ὀρμῇ φέρεται ὑπὸ τοῦ ἄρματος· ὅτε δὲ θέλει, ἐπέχει αὐ-

A los ad ingrediendum, ipsos vero noluisse. De munere ergo, quod Christiani hæreditario jure possessori sunt, recte hoc quis dicere possit: Si quisque, ex quo creatus est Adam, usque ad consummationem mundi, dimicaret contra Satanam, et sustineret afflictiones, nihil magni perageret respectu gloriæ, quam consecuturus est. Regnabit enim in infinita sæcula una cum Christo. Gloria sit illi, qui tanto persecutus est amore talem animam, ut se ipsum ac suam gratiam contulerit ac crediderit animæ. Gloria sit magnificentiæ ejus.

XXXII. Secundum ea, quæ oculis patent, ecce nos omnes fratres, qui sedemus, una sumus præditi imagine, atque una facie Adæ. Estne ergo etiam in secretis et intimis rebus, una omnium voluntas? unum cor? omnes ergo unum erimus boni et religiosi: an utique quidam ex nobis sunt, qui societatem inierunt cum Christo ejusque angelis; reliqui vero cum Satana et dæmonibus utcumque omnes velut unus videamur sedere? unam quippe faciem Adæ gestamus. Videsne, quomodo aliud quidpiam sit substantia intellectiva, interior videlicet homo, quam exterior? omnes enim tanquam unus esse videmur. Et hi quidem cum Christo et angelis ejus sunt, illi vero cum Satana et immundis spiritibus. Cum ergo cor profunditatem infinitam habeat, ibi sunt triclinia, cubicula, fores, vestibula, ministeria multa et exitus: ibi est officina justitiæ, atque injustitiæ ibi mors, ibique vita: ibi bona negotiatio et contraria.

XXXIII. Quemadmodum si palatium sit amplum, ac deseratur illud, et omnis generis graveolentia repleatur, ac cadaveribus multis; sic quoque cor quod palatium Christi est, abundat omnimoda impuritate et plurimis turbis pravorum spirituum. Oportet igitur id restaurari, et reædificari, ac præparari conclavia et cubicula. Illuc enim rex Christus cum angelis et spiritibus sanctis venit, ut ibi requiescat, habitet et inambulet, atque colloset regnum suum. Dico autem, perinde ac si navis multo apparatu instructa sit, in qua gubernator regatet moderetur omnes, hos quidem objurgans, illos vero dirigens: eodem modo se habet cor, pro gubernatore habens mentem conscientiam arguentem, **62** cogitationes accusantes ac defendentes: inquit enim: *Cogitationibus inter se invicem accusantibus et defendentibus* ⁶⁵.

XXXIV. Vides conscientiam non approbare hujusmodi cogitationes, quæ peccato obtemperant, sed statim arguere. Non enim mentitur, quia quid dictura sit coram Deo in die judicii testificatur, tanquam continue reprehendens. Perinde ac si sit currus, et frena, animalia, et omnis apparatus sub uno moderatore sunt: quando ergo ei placet, velocissime cursu vehitur a curru; quando vero ei

placet aliter, retinet illum : denuo ubi placet eum A
convertere, ibi sequitur currus ; totus igitur currus
sub potestate dirigentis est : sic quoque cor habet
multas cogitationes naturales, adhærentes sibi,
mens autem et conscientia reprehendunt et diri-
gunt cor, atque sopiunt et sedant naturales cogita-
tiones in corde scaturientes. Membra enim plura
habet anima, licet una sit.

XXXV. Ex quo enim transgressus est Adam
mandatum, accessit serpens, dominusque factus
est domus, velut et altera anima cum anima. Ait
enim Dominus : *Quicumque non renuntiaverit sibi
ipsi, et qui non oderit animam suam, non est meus
discipulus* ⁶⁶. Et : *Qui diligit animam suam, perdet
eam* ⁶⁷. Siquidem peccatum postquam invasit ani-
mam, membrum ejus factum est, ipsique corporeo B
homini adhæret, ac scaturiunt inde multæ atque
impuræ cogitationes in corde. Quocirca, qui facit
voluntatem animæ suæ, voluntatem cordis facit ;
quia cum illo connexa et permixta est anima. Qua-
propter, qui subjugum animam suam mittit, et qui
sibi innatisque cupiditatibus succenset, perinde se
habet, ac qui civitatem hostium suorum subjugat :
hicque dignus habetur assequi bonam mensuram
Spiritus, atque induit virtute divina adjutus purum
hominem, seque ipso præstantior evadit. Ejusmodi
enim qui est, postea divinæ naturæ fit particeps,
et evadit filius Dei, recipiens signaculum cœleste
in anima sua. Electi enim ejus unguuntur oleo san-
ctificante, in magna dignitate constituuntur, ac re-
ges evadunt.

XXXVI. Est enim homo ejusmodi naturæ, ut et
qui in profundum nequitiae demersus est et peccato
servit, converti ad bonum, et qui Spirituo sancti
devinctus, et rebus cœlestibus inebriatus est, ad
malum converti possit. Perinde ac si mulier pannis
laceris obsita, esuriens et squalida ; et quæ non
absque multo labore regiam dignitatem consacuta,
induitur purpura et corona, ac fit sponsa regis, in
memoriam sibi revocet pristinas sordes, ac in ani-
mo habeat ad pristinum statum reverti, nec tamen
pristinam infamiam redire malit : hoc enim sto-
lidum est : ita quoque, qui « *gustarunt gratiam di-
vinam, ad Spiritus participes facti sunt* ⁶⁸, nisi sibi
caveant, deficiunt, ac deteriores evacunt, quam
cum essent mundani : non, quod Deus sit mutabilis D
aut imbecillæ mentis, aut quod exstinguatur Spiritus
sanctus, verum, quod ipsi homines non con-
sentiant gratiæ, propterea avertuntur, et in infinita
peccata incurrunt. Qui enim donum illud degusta-
runt, utrumque instar comitis habent, gaudium
videlicet et consolationem, metum ac tremorem,
exultationem et luctum. Deplorant enim te ipsos
et universum Adam, quia una est hominum natura.
Et lacrymæ his vice panis sunt, et luctus vice sua-
vitatis et requiei.

τό · πάλιν ὅπου θέλει μετατρέψαι αὐτό, ἐκεῖ αὐτό
συνέρχεται · ὅλον οὖν τὸ ἄρμα ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ
ἡνιοχοῦντος κεῖται · οὕτως καὶ ἡ καρδία ἔχει πολ-
λοὺς λογισμοὺς φυσικοὺς, συνδεδεμένους αὐτῇ, καὶ
ὁ νοῦς ἐστὶ καὶ ἡ συνειδήσις ἐπιτιμῶσα καὶ κατευ-
θύνουσα τὴν καρδίαν, καὶ διὑπνίζουσα τοὺς φυσι-
κοὺς βρύοντας ἐν τῇ καρδίᾳ. Μέλη γὰρ πολλὰ ἔχει
ψυχὴ, καὶ μία ἐστίν.

ΛΕ'. Ἀφ' οὗ γὰρ παρέβη ὁ Ἀδὰμ τὴν ἐντολὴν,
ἐπεισελθὼν ὁ ὄφις δεσπότης γέγονε τοῦ οἴκου, καὶ
ὡς ψυχὴ ἑτέρα μετὰ τῆς ψυχῆς ἐστὶ. Λέγει γὰρ ὁ
Κύριος. Ἡς ὅστις οὐκ ἀρνεῖται ἑαυτὸν, καὶ οὐ
μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, οὐκ ἐστὶ μου μαθη-
τῆς · καὶ ὁ ἀγαπῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέ-
σει αὐτήν. Ἐπεὶ ἡ ἡμαρτία ἐπεισελθοῦσα τῇ ψυχῇ,
μέλος αὐτῆς γέγονε, καὶ αὐτῷ τῷ σωματικῷ ἀνθρώ-
πῳ κεκόλληται, καὶ βρύουσι πολλοὶ καὶ ἀκάθαρτοι
λογισμοὶ ἐν τῇ καρδίᾳ. Ὁ οὖν ποιῶν τὰ θελήματα
τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τὰ θελήματα τῆς καρδίας ποιεῖ ·
ἐπειδὴ συμπέπλεκται καὶ συγκέκραται ἡ ψυχὴ. Ὁ
οὖν ὑποτάσσων τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ, καὶ ὀργιζόμενος
ἑαυτῷ καὶ ταῖς συνούσαις αὐτῷ ἐπιθυμίαις, οὕτως
ἐστίν, ὡς ὁ ὑποτάσσων πόλιν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ
οὗτος καταξιοῦται ἔλθειν εἰς μέτρα ἀγαθὰ Πνεύμα-
τος, καὶ ἀπολαμβάνει διὰ τῆς θείας δυνάμεως τὸν
καθαρόν ἄνθρωπον, καὶ γίνεται ἑαυτοῦ μείζων.
Ἀποθεοῦται γὰρ λοιπὸν ὁ τοιοῦτος, καὶ γίγνεται
υἱὸς Θεοῦ, λαμβάνων τὸ οὐράνιον σίγγον ἐν τῇ ψυχῇ
αὐτοῦ. Οἱ γὰρ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ χρίονται τὸ ἁγιαστι-
κὸν ἔλαιον, καὶ γίνονται ἀξιωματικοὶ καὶ βασιλεῖς.

C

ΛΣ'. Ἐχει γὰρ τὴν φύσιν ὁ ἄνθρωπος τοιαύτην,
καὶ ὁ ὢν ἐν βάθει τῆς κακίας, καὶ δουλεύων τῇ
ἡμαρτίᾳ, τοῦ τραπῆναι ἐπὶ τὸ ἀγαθόν · καὶ ὁ δεδε-
μένος Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ μεμεθυμένος εἰς τὰ
ἐπουράνια, ἔχει ἐξουσίαν τοῦ τραπῆναι ἐπὶ τὸ κα-
κόν. Ὡς περὶ ἵνα ἡ γυνὴ ἱμάτια ῥακώδη περιβεβλη-
μένη, λιμώσσουσα, ἐρόνυμμένη, καὶ αὕτῃ μετὰ
πολλοῦ καμάτου ἔλθῃ εἰς ἀξίωμα βασιλικόν, καὶ ἐνδύ-
σῃται πορφύραν καὶ στέφανον, καὶ γένηται νύμφη
βασιλέως, αὕτῃ μέμνηται τῆς προτέρας ῥυπαρίας,
καὶ ἔχει θέλημα ἐπανέλθειν εἰς τὸ ἀρχαῖον, ἀλλ'
οὐχ αἰρεῖται εἰς τὴν προτέραν αἰσχύνην ἔλθειν ·
μωρὸν γὰρ ἐστὶ · καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ γευσάμενοι τῆς
χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ μέτοχοι ὄντες τοῦ
Πνεύματος, ἐὰν μὴ ἀσφαλίσωνται, κατασβέννυνται,
καὶ γίνονται χεῖρους οὗ ἦσαν, κοσμικοὶ ὄντες · οὐχ ὅτι
ὁ Θεὸς τρεπτός ἐστὶ καὶ ἀσθενής, ἡ τὸ Πνεῦμα
σβέννυται, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι οὐ συμφωνοῦσι
τῇ χάριτι · διὰ τοῦτο ἐκτρέπονται καὶ πίπτουσιν
εἰς μυρία κακά. Οἱ γὰρ γευσάμενοι ἐκείνης τῆς
δωρεᾶς, ἔχουσι τὰ ἀμφοτέρωθεν συνόντα αὐτοῖς, χαρὰν
καὶ παρὰ κλησιν, φόβον καὶ τρόμον, ἀγαλλίασιν καὶ
πένθος. Πενθοῦσι γὰρ ἑαυτοὺς καὶ ὅλον τὸν Ἀδὰμ,
ἐπειδὴ μία ἐστὶν ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων · καὶ τὰ
δάκρυα τῶν τοιούτων ἄριστος ἐστὶ, καὶ τὸ πένθος
γλυκύτης καὶ ἀνάπαυσις.

D

⁶⁶ Luc. xiv, 33. ⁶⁷ Joan. xii, 25. ⁶⁸ Hebr. vi, 4.

AZ'. Ἐάν δὲ ἴδῃς τινὰ ἐπηρμένον καὶ τετυφωμένον ὡς μέτοχον ὄντα τῆς χάριτος, οὗτος ἐάν καὶ σημεῖα ποιῇσῃ, καὶ νεκροὺς ἐγείρῃ, μὴ ἔχῃ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἄτιμον καὶ ἐξουθενουμένην, καὶ ἡ πτωχὸς τῷ πνεύματι καὶ βδελυκτός, κλέπτεται ὑπὸ τῆς κακίας καὶ οὐκ οἶδε· καὶ εἰ ποιεῖ σημεῖα, οὐκ ἔστιν αὐτῷ πιστεῦσαι· τὸ γὰρ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦτό ἐστι, τὸ ὄντα τινὰ δοκιμον τοῦ Θεοῦ, σπουδάζειν λανθάνειν ἀνθρώπους. Καὶ εἰ ἔχει ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως, κρύπτειν αὐτούς, καὶ πάντοτε λέγειν ὅτι Οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἄλλος μοι παρέθετο τὸν θησαυρὸν τοῦτον· ἐγὼ γὰρ πτωχὸς εἰμι. Καὶ ὅτε θέλει, λαμβάνει αὐτόν ἀπ' ἐμοῦ. Εἰ δὲ τις λέγει, Πλούσιός εἰμι, ἄρκει, ἐκτησάμην, οὐκέτι χρῆζω, ὁ τοιοῦτος οὐκ ἔστι Χριστιανός, ἀλλὰ σκευὸς ἐστὶ τῆς πλάνης καὶ τοῦ διαβόλου. Ἡ γὰρ ἀπόλαυσις τοῦ Θεοῦ ἀκόρεστος ἐστὶ, καὶ ὅσον αὐτοῦ γεύεται τις καὶ ἐσθίει, τοσοῦτον ἐκπεινος γίγνεται. Καὶ τὴν παῦσιν καὶ τὸν ἔρωτα πρὸς τὸν Θεὸν ἔχουσιν ἀκατάσχετον οἱ τοιοῦτοι· καὶ ὅσω σπουδάζουσι προκόπτειν, καὶ ἐπιπορίζειν, τοσοῦτον ἑαυτοὺς ἡγοῦνται πτωχοὺς, ὡς ἐνδεεῖς καὶ μὴδὲν κεκτημένους· τοῦτο γὰρ λέγουσιν, ὅτι Οὐκ εἰμι ἄξιος, ἵνα οὗτος ὁ ἥλιος ἐπιλάμψῃ μοι· Τοῦτό ἐστι τὸ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, αὕτη ἡ ταπεινώσις.

ΛΗ'. Εἰ δὲ τις λέγει ὅτι Ἀρκοῦμαι καὶ πεπλήρωμαι, οὗτος πλάνος ἐστὶ καὶ ψεύστης. Ὡς περ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἐδοξάσθη, ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρος, καὶ μετεμορφώθη εἰς τὴν θεϊκὴν δόξαν, καὶ εἰς τὸ φῶς τὸ ἀπείρου, οὕτως καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων δοξάζεται καὶ ἐξαστράπτει. Ὡς γὰρ ἔσωθεν ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ οὕτω ἐφηπλώθη τῷ σώματι αὐτοῦ καὶ ἐξέλαμψε· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῖς ἁγίοις, ἡ ἔσωθεν οὖσα τοῦ Χριστοῦ δύναμις, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐξῶθεν εἰς τὰ σώματα αὐτῶν ὑπερεκχεῖται. Καὶ γὰρ ἐκ τῆς αὐτοῦ οὐσίας καὶ φύσεως ἀπὸ τοῦ νῦν μετέχουσιν ἐν τῷ νῶ αὐτῶν. Γέγραπται γάρ. Ὁ τε ἁγιάζων, καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἐνός. Καὶ· Δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς. Ὡς περ ἀπὸ ἐνός πυρὸς ἄπτονται λύχνοι πολλοί, ἀνάγκη καὶ τὰ σώματα τῶν ἁγίων μέλη Χριστοῦ ὄντα, τὸ αὐτὸ γίνεσθαι ὅπερ ἐστὶν ὁ Χριστός.

ΛΘ'. Ἐρώτησις. Πῶς ἀνώτεροι γίνονται οἱ Χριστιανοὶ τοῦ πρώτου Ἀδάμ; ἐκεῖνος γὰρ ἀθάνατος ἦν, καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀφθαρτος· οἱ δὲ ἀποθνήσκουσι καὶ φθείρονται.

Ἀπόκρισις. Ὁ ἀληθινὸς θάνατος ἐνδον ἐστὶν ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ κέκρυπται, καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἔσω νεκρῶται· εἰ τις οὖν μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν κατὰ τὸ κρυπτόν, οὗτος ἀληθῶς εἰς τοὺς αἰῶνας ζῇ, καὶ οὐκ ἀποθνήσκει. Ἀλλ' εἰ καὶ τὰ σώματα τῶν τοιούτων λύεται πρὸς καιρὸν, ἐγείρεται αὐθις ἐν δόξῃ· ἡγιασμένα γὰρ εἰσιν. Ὑπνον οὖν λέγομεν καὶ κοιμήσιν τῶν Χριστιανῶν τὸν θάνα-

A **63** XXXVII. Si vero quempiam videas fastu ac superbia elatum, veluti qui sit particeps gratiæ, hic licet signa faciat, ac mortuos exsuscitet, et non tamen habeat abjectam et humilem animam, nec pauper spiritu et abominandus sit, is subripitur a vilitate, et quidem nescius : et licet signa faciat, non tamen ei credendum est. Signum enim Christianismi hoc est, ut aliquis Deo sit probatus, utque studeat latere coram hominibus ; et ut, si vel universos thesauros regis possideat, eos occultet ac semper dicat : *Thesaurus non est meus, sed alius eum apud me deposuit : ego enim mendicus sum : et quando ei placuerit, repetet eum a me*. Si vero quis dicat : *Dives sum, sufficit, bona possideo, nihili amplius indigeo*, ejusmodi qui est, non est Christianus, sed vas imposturæ et diaboli. Delectatio enim Dei insatiabilis est, et quanto magis quis gustarit et ederit, tanto magis esuriet. Et qui ejusmodi sunt, ardorem atque amorem erga Dominum habent, qui coerceri nequit, et quanto majorem adhibuerint operam proficiendi ac crescendi, tanto se pauperiores reputant, tanquam egeni ac nihil possidentes. Hoc enim dicunt : *Non sum dignus, ut sol radiis suis me illuminet*. Hoc est signum Christianismi, ipsa scilicet humilitas.

XXXVIII. At si quispiam dicat : *Contentus sum et plenus*, seductor ille est et mendax. Quemadmodum enim glorificatum est corpus Domini, cum conscendisset montem, et in divinam gloriam, et in infinitum lumen esset transfiguratum : sic et corpora sanctorum glorificantur, et fulgoris instar lucent. Quemadmodum enim gloria Christi interior sic contexit corpus, et exsplenduit ; eodem modo et in sanctis interior Christi virtus in die illa exterius in corpora illorum effunditur. Etenim substantiæ et naturæ ejus ex hoc tempore participes sunt in animo suo. Scriptum est enim : *Qui sanctificat, et sanctificatur, ex uno sunt*⁶⁹. Et : *Gloriam, quam dedisti mihi, dedi illis*⁷⁰. Quemadmodum ab uno eodemque igne plures lucernæ accenduntur, sic necesse quoque est, ut corpora sanctorum, quæ sunt Christi membra, idem evadant, quod ipse Christus est.

D XXXIX. Interrogatio. Quo pacto evadunt Christiani ipso primo Adam superiores? ille siquidem immortalis erat, et non anima modo, verum etiam corpore incorruptibilis : hi vero moriuntur et corrumpuntur.

Responsio. Vera mors intus in corde hæret ac latet, atque homo interior mortuus est. Si quis ergo transierit a morte in vitam occultam, ille revera in sæcula vivit, nec moritur. Licet enim corpora horum solvantur ad tempus, denuo tamen suscitantur in gloria ; sunt enim sanctificata. Somnum ergo ac dormitionem esse dicimus Christianorum mortem. Quod si homo immortalis esset, et

⁶⁹ Hebr. ii. 11. ⁷⁰ Joan. xvii, 22.

corpore incorruptibilis, universus mundus rem insolentem perspiciebat, quod scilicet corpora Christianorum non corrumpantur, necessitate quadam, at non spontanea voluntate, ad id quod bonum est, properaret.

XL. Verum, ut penitus appareat, et rata sit libera arbitrii voluntas, quam ab initio Deus concessit **64** homini, ejus res summa cum dispensatione administrantur, fitque solutio corporum; ut in voluntate hominis sit, converti eum ad id quod bonum, aut quod malum est. Neque enim perfectus homo ad bonum, aut in peccato demersus, et se ipsum constituens vas diaboli, a quo totus mundus condemnatus est, ad id quod malum est, necessitate quadam est devinctus; sed habet liberum arbitrium, ut fiat vas electionis et vitæ. Similiter e converso, qui divinitate sunt inebriati, licet pleni sint ac devincti Spiritu sancto, non tamen necessitate ulla tenentur, sed liberum habent arbitrium, ut convertantur et faciant, quidquid placuerit, in hoc sæculo.

XLI. *Interrogatio. Paulatimne extenuatur et eradicatur, quod malum est, atque ita proficit homo gratia; an statim, ubi progressum fecerit, exstirpatur quod malum est?*

Responsio. Quemadmodum infans imperfectus in utero non confestim in hominem concrevit, sed paulatim formam recipit et gignitur; neque continuo perfectus homo est, sed multorum demum annorum decursu incrementum sumit, atque in virum evadit: estque velut semina hordei aut tritici, quæ in terram coniecta non statim radices agunt, verum ubi præterierint hiemes et venti, tum demum commodum tempore spicæ enascuntur: item, qui pyrum plantat, non statim percipit fructum: eodem modo in spiritualibus quoque, ubi tanta sapientia et subtilitas est, paulatim homo progreditur, *evaditque in virum perfectum, et plenitudinem ætatis*: non, ut quidam aiunt: *Induere et exuere* ⁷¹.

XLII. Qui litteras discere in votis habet, pergit primum ad ediscenda signa: ubi si primus fuerit, pergit ad scholam Latinorum, estque omnium ultimus. Rursum illic ubi fuerit primus, pergit ad scholam forensem, estque in ea rursum omnium ultimus et tiro. Deinde ubi fuerit scholasticus, omnium causidicorum et novitius et ultimus. Denovo ubi illic evaserit primus, tum dux evadit; qui si principatum adeptus fuerit, adiutorem sibi sumit assessorem. Si ergo in rebus externis tot habet homo progressum gradus: quanto magis mysteria cœlestia habent profectus, et per multos gradus incrementum sumunt; et tum, qui per multas exercitationes, et per multa pericula transcenderit, perfectus evadit. Christiani enim, qui revera gustum gratiæ perceperunt, et signum crucis in mente et corde habent, hi a regibus ad pauperes usque, pro stercore et fœtore reputant omnia: et hi possunt

τον. Εἰ δὲ ἀθάνατος ἦν ὁ ἄνθρωπος, καὶ κατὰ τὸ σῶμα ἀφθαρτος, βλέπων ὅλος ὁ κόσμος τὸ παράδοξον τοῦ πράγματος, ὅτι μὴ φθείρονται τὰ σώματα τῶν Χριστιανῶν, ἀνάγκη τοῖνυν τινὶ, ἀλλ' οὐχ ἐκουσίᾳ γνώμῃ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἀνήρχετο.

Μ'. Ἀλλ' ἵνα φανῇ καθάπαξ καὶ διαμείνῃ τὸ αὐτεξούσιον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ὁ Θεὸς ἔδωκε τῷ ἀνθρώπῳ, τοῦτου οἰκονομικῶς τὰ πράγματα διοικεῖται, καὶ γίνεται λύσις σωμάτων, ἵνα ἐν τῷ θελήματι τοῦ ἀνθρώπου ἢ τὸ τραπῆναι αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακόν. Οὕτε γὰρ ὁ τέλειος εἰς τὸ ἀγαθόν, ἢ βαθὺς εἰς τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ποιῶν ἑαυτὸν σκεῦος τοῦ διαβόλου, ὑφ' οὗ τὸ ὅλον κατεκρίθη, εἰς τὸ κακὸν ἀνάγκη τινὶ θέτεται· ἀλλ' ἔχει τὴν ἐλευθερίαν τοῦ γενέσθαι σκεῦος ἐκλογῆς καὶ ζωῆς. Ὁμοίως πάλιν οἱ μεμεθυσμένοι εἰς τὴν θεότητα, καίτοι πεπληρωμένοι καὶ δεδεδεμένοι Πνεύματι ἁγίῳ, οὐκ ἀνάγκη τινὶ κεκράτνται, ἀλλ' ἔχουσι τὸ αὐτεξούσιον τοῦ τραπῆναι αὐτοὺς, καὶ ποιεῖν ὃ θέλουσιν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτου.

ΜΑ'. Ἐρωτησις. Κατὰ μέρος λεπτύνεται τὸ κακόν, καὶ ἐκρίζοῦται, καὶ προκόπτει εἰς τὴν χάριν ὁ ἄνθρωπος, ἢ εὐθέως, εἰ τύχοι προκοπῆς, ἐκρίζοῦται τὸ κακόν;

Ἀπόκρισις. Καθάπερ τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ οὐκ εὐθέως πηγνύται εἰς ἄνθρωπον, ἀλλὰ κατὰ μέρος γίνεται εἰκὼν καὶ γεννᾶται, οὐκ ἡδὴ δὲ ἐστὶ τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐξάνει ἐν ἔτεσι πολλοῖς, καὶ γίνεται ἀνὴρ· ἐστὶ δὲ ὡσπερ τὰ σπέρματα τῶν κριθῶν ἢ τοῦ σίτου, οὐκ εὐθέως βαλλόμενα εἰς τὴν γῆν ῥίζοι, ἀλλὰ παρέρχονται χειμῶνες καὶ ἄνεμοι, καὶ τότε τῷ θεῶντι καιρῷ γίνονται στάχυες· καὶ ὁ φυτεύων ἄπιον, οὐκ εὐθέως μεταλαμβάνει τὸν καρπὸν· ὡσαύτως καὶ τοῖς πνευματικοῖς, ὅπου τοσαύτη σοφία καὶ λεπτότης, κατὰ μικρὸν ὁ ἄνθρωπος αὐξάνει, καὶ γίνεται εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας· οὐχ ὡσπερ τινὲς λέγουσιν· Ἐνδύσαι, ἐκδύσαι.

ΜΒ'. Ὁ θέλων μαθεῖν γράμματα ἀπέρχεται καὶ μακθάνει τὰ σημεία, καὶ ὅταν γένηται ἐκεῖ πρῶτος, ἀπέρχεται πρὸς τὴν σχολὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν, καὶ ἐστὶν ὅλων ἔσχατος. Πάλιν ἐκεῖ ὅταν γένηται πρῶτος, ἀπέρχεται πρὸς τὴν σχολὴν τῶν γραμμάτων, καὶ ἐστὶ πάλιν ἐκεῖ ὅλων ἔσχατος, ἀρχάριος. Εἴτα ὅταν γένηται σχολαστικὸς, ὅλων τῶν διολογῶν ἀρχάριος καὶ ἔσχατός ἐστι. Πάλιν ὅταν ἐκεῖ γένηται πρῶτος, τότε γίνεται ἡγεμὼν· καὶ ὅταν γένηται ἄρχων, λαμβάνει ἑαυτῷ βοηθὸν τὸν συγκάθερδον. Εἰ οὖν τὰ φαινόμενα τοσαύτας ἔχει προκοπὰς, πόσῳ μᾶλλον τὰ ἐπουράνια μυστήρια ἔχει προκοπὰς, καὶ βαθμοὺς πολλοὺς αὐξάνει! καὶ τότε διὰ πολλῆς γυμνασίας καὶ πολλῶν πειρατηρίων ὁ διαφυγὼν γίνεται τέλειος. Οἱ γὰρ Χριστιανοὶ οἱ γευσάμενοι τῆς χάριτος ἐξ ἀλήθείας, καὶ τὸ σημεῖον ἔχοντες τοῦ σταυροῦ ἐν τῷ νῷ καὶ τῇ καρδίᾳ, οὗτοι ἀπὸ βασιλείων ἕως πτωχῶν, κοπρίαν καὶ θυσωδίαν ἡγοῦνται τὰ πάντα. Καὶ

⁷¹ Ephes. vi, 12.

οὗτοι δύνανται εἰδέναι, ὅτι ὁλος ὁ κόσμος ὁ γήνοις, καὶ οἱ θησαυροὶ τοῦ βασιλείως, καὶ ἡ δόξα, καὶ οἱ τῆς σοφίας λόγοι, ἐν φαντασίᾳ τινὶ εἰσι, μὴ ἔχοντα στερεὰν βάσιν, ἀλλὰ παρερχόμενα. Καὶ εἴ τί ἐστιν ὑπὸ τὸν οὐρανόν, τούτοις ἐστὶν εὐκαταφρόνητον.

ΜΓ'. Διὰ τί ; ὅτι ξένα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν, τὰ μὴ ὄντα μήτε εἰς θησαυροὺς βασιλείων, μήτε εἰς σοφίαν λόγων, μήτε εἰς δόξαν κοσμικὴν, καὶ ἀξιώματα, ἢ πλοῦτον, οἷον ἐκεῖνοι ἐκτήσαντο, τὸν Κύριον καὶ κτίστην πάντων ἔχοντες ἐν τῷ ἐνδοτάτῳ ἀνθρώπῳ, κτῆμα τὸ μὴ παρερχόμενον, ἀλλὰ παραμένον. Οἱ γὰρ Χριστιανοὶ τιμίαν οἶδασιν τὴν ψυχὴν ὑπὲρ πάντα τὰ δημιουργήματα · μόνος γὰρ ὁ ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ ἐγένετο · ἰδοὺ ὁ οὐρανὸς πόσον ἐστὶν ὑπερμεγέθης, καὶ ἡ γῆ, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς κτισματα τίμια, καὶ μεγάλα τὰ σκεύη αὐτῶν, ὁ δὲ ἄνθρωπος ὑπὲρ πάντα τὰ σκεύη τίμιός ἐστιν, ἐπειδὴ εἰς αὐτὸν μόνον εὐδόκησεν ὁ Κύριος · καὶ τὰ κῆτη δὲ τῆς θαλάσσης, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰ θηρία, εἰς τὸ φαινόμενον μεῖζονά εἰσι τοῦ ἀνθρώπου. Βλέπε οὖν σου τὸ ἀξίωμα, πῶς εἴ τίμιος, ὅτι ὑπὲρ ἀγγέλους ἐποίησέ σε ὁ Θεός, ὅποτε καὶ αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ εἰς σὴν πρεσβείαν καὶ λύτρωσιν παρεγένετο ἐπὶ τῆς γῆς.

periores angelis fecerit Deus, quando vel ipse legatione ad te et redemptione tui perfuncturus, in terris se præsentem exhibuit.

ΜΔ'. Ὅτε οὖν καὶ οἱ ἄγγελοι εἰς τὴν σὴν σωτηρίαν ἤλθον ; βασιλεὺς γὰρ υἱὸς βασιλείως συμβούλιον ἐποίησατο μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἀπεστάλη ὁ Λόγος, καὶ σάρκα ἐνδυσάμενος, καὶ κρύψας τὴν ἑαυτοῦ θεότητα, ἵνα διὰ τοῦ ὁμοίου τὸ ὅμοιον σωθῇ, ἔθηκε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Τοσαύτη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐστὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ! Ἡρετίσατο ὁ ἀθάνατος σταυρωθῆναι διὰ σέ. Βλέπε οὖν πῶς ὁ Θεός ἡγάπησε τὸν κόσμον, ὅτι τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν ἔδωκεν ὑπὲρ αὐτοῦ. Πῶς οὐχὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίζεται ; καὶ πάλιν ἄλλαχού λέγει · Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. Δείκνυσι δὲ καὶ ἄλλαχού τοὺς ἀγγέλους λειτουργοὺς εἶναι τῶν ἁγίων · καὶ γὰρ Ἡλίας ὅτε ἦν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἤλθον κατ' αὐτοῦ οἱ ἀλλόφυλοι, τὸ παιδίον ἔλεγε · Πολλοὶ ἔρχορται καθ' ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς μονοὶ ἐσμέν. Τότε ἀποκρίνεται Ἡλίας · Οὐχ ὁρᾷς παρεμβολὰς καὶ πλήθη ἀγγέλων μεθ' ἡμῶν κύκλῳ βοηθούντων ἡμῖν ; Ὅρας ὅτι ὁ Δεσπότης, καὶ τὰ πλήθη τῶν ἀγγέλων σύνεστι τοῖς δούλοις αὐτοῦ. Πόση οὖν ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ πῶς τετίμηται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ! ὅτι ὁ Θεός καὶ οἱ ἄγγελοι ταύτην ἐπιζητοῦσιν εἰς κοινωνίαν ἰδίαν, καὶ εἰς βασιλείαν. Ὁ δὲ Σατανᾶς καὶ αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ταύτην ἐπιζητοῦσιν εἰς τὸ ἴδιον μέρος.

ΜΕ'. Ὡς γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις ὁ βασιλεὺς οὐ διακονεῖται ὑπὸ ἀγγελημαίων ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ ὠραίων καὶ καλῶς πεπαιδευμένων, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἐπουράνιον παλάτιον ἐκεῖνοι διακονοῦσι τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ, οἱ ἄμωμοι, οἱ ἀνεπίληπτοι, οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν. Καὶ ὥσπερ ἐν τῷ παλατίῳ, ὠραῖαι κό-

A intelligere, universum mundum terrenum, thesaurosque regis, opes, gloriam ac sapientiæ eloquia, externam modo speciem de se præbere, nec habere solidum fundamentum, sed præterire ac evanescere. Et quidquid sub cælo est, ab eis facile contemnitur.

XLIII. Qui hoc ? Eo quod peregrina et admiranda sint, quæ supra cælos sunt, ac neque in thesauris regum, neque in sapientia verborum, neque in gloria mundana reperiantur : ac quia dignitates, aut divitiæ, quæ illi possident, qui Dominum et Creatorem omnium in interiori homine habent, sint possessio nunquam interitura, sed permanens. Christiani enim noverunt, animam longe præstantiorem **65** esse cæteris omnibus creaturis : solus siquidem homo secundum imaginem et similitudinem Dei factus est. Ecce cælum quam immensum sit ! item et terra ! quam creaturæ in illis viventes pretiosæ ! quamque magna corpora eorum ! Homo nihilominus hisce corporibus omnibus multo præstantior est ; quandoquidem in illo solo complacitum est Domino. Præterea cete quoque maris, montes et belluæ secundum conspectum externum magnitudine sua excedunt hominem. Respice ergo dignitatem tuam, quam sis pretiosus ! quod te su-

XLIV. Quando enim angeli ad te salvandum venerunt ? Rex siquidem filius regis consilium iniit cum patre suo, missumque est Verbum, ac carnem induit ; atque occultans suam ipsius divinitatem, ut persimile servaretur, animam suam cruci imposuit. C Tanta erat Dei dilectio erga hominem ! Immortalis qui erat, elegit tui causa cruci affigi. Perpende ergo, quam ardentem *Deus dilexerit mundum, ut unigenitum Filium daret pro eo : qui fieri potest, ut non et cum eodem omnia nobis donet*⁷² ? Et rursum alibi dicit : *Amen dico vobis, super omnia bona constituet eum*⁷³. Ostendit quoque alibi, angelos ministros esse sanctorum. Cum enim Elias esset in monte, et adversus eum insurgerent alienigenæ, puer ejus aiebat : *Multi veniunt adversus nos, et nos soli sumus* ; tunc respondet Elias : *Non vides ordines et multitudines angelorum nobiscum in circuitu nobis opitulantium*⁷⁴ ? Vides Dominum et multitudinem angelorum adesse servis suis. Quanta igitur est anima, et quantis honoribus a Deo affecta ! Siquidem et Deus et angeli hanc accersunt in consortium et regnum suum. Satanas vero et potestates ejus eam desiderant ad suam partem traducere.

XLV. Quemadmodum vero in rebus visui subjectis, rex nulla ministeria recipit ab hominibus greges pascentibus, sed ab speciosis et optime institutis : sic et in cœlesti palatio illi ministrant cœlesti regi, qui omni culpa et reprehensione vacantes ac puri cordis sunt. Et quemadmodum in palatio ve-

⁷² Joan. iii, 16 ; Rom. viii, 32. ⁷³ Malth. xxiv, 27. ⁷⁴ IV Reg. vi, 17.

nustæ quæque puellæ, omnis labis ac reprehensionis expertes. speciosissimæ scilicet, regiæ societatis participes fiunt : sic quoque in spirituali palatio, animæ, quæ omni virtutum bonarum genere sunt exornatæ, societatem ineunt cum cœlesti rege. In rebus, quæ visui patent, si ad domum quamdam inhabitandam princeps abeat, quæ sordibus quibusdam contractis impura sit, præparatur illa, ac vario ornatus genere instruitur, effusis quoque aromatibus : quanto majori domus animæ, in qua Dominus requiescit, ornatu indiget, ut illam ingredi possit, et ibi requiescere is, qui reprehensione nulla, nec macula, nec labe seu nævo notari potest ! In hujusmodi enim corde tum Deus, tum universa cœlestis Ecclesia requiescit.

XLVI. Præterea in rebus, quæ aciei oculorum patent, si pater quispiam possideat bona, et inter hæc diademata habeat ac lapides pretiosos, hæc in conditoria reponit, et reservat filio suo, cui ea largiturus est : sic quoque Deus possessionem quam cum rebus suis pretiosis concredidit animæ. Tandem in rebus visibilibus, si exoriatur bellum, et venerit rex cum exercitu suo ad decertandum, sintque partes **66** ejus minores, aut imbecilliores, continuo legatos mittit, ad rogandum ea quæ faciunt ad pacem. Si vero gens maxima cum æquali conflictum ineat, sitque rex cum rege, rex, inquam, Persarum cum rege Romanorum, oportet omnino hos reges ad bellum commoveri cum omni exercitu ac milite suo. Perpende ergo quanta tua sit dignitas, cum Deus motus sit cum omni suo exercitu, angelorum, inquam, aut spirituum, ad committendum pugnam cum adversario, ut te redimeret a morte. Deus igitur venit tui causa.

XLVII. Perinde ac si sit rex, qui in pauperem quemdam, cujus membra omnia lepra pervasit, incidat, nec erubescat medicamenta ejus vulneribus admoveere, ac adeo curet ejus plagas : illumque potea regia mensa exceptum, purpura induat, ac regem faciat : sic quoque Deus se exhibuit humano generi : abluit illius vulnera, et sanavit illud, atque introduxit in cœlestem thalamum. Maxima igitur est Christianorum dignitas, tanta quidem, ut quod cum ea comparetur, non sit. Si vero ad defectionem excitetur et subripiatur a malitia, perinde est, ac si sit civitas, quæ muris cincta non est, quam invadunt latrones, quacunque parte volunt, nulla omnino re impediti, eamque desertam reddunt, ac incendio flammisque tradunt : sic dum negligis te ipsum, et frigide tibi ipse attendis, subeunt te spiritus malitiæ, atque deformant atque desertam reddunt mentem tuam, dispergentes cogitationes tuas in hoc sæculum.

XLVIII. Multi enim, qui circa externarum rerum inquisitionem satagunt, et scientiam excolunt, ac curam recte vivendi habent, hunc reputant perfectum, non inspicientes in cor, nec videntes malitiam animam involventem. Siquidem mens interior, malitia scatens, radices mittit in reliqua membra :

A ραι, καὶ μὴ ἔχουσαι μῶμόν τινα, εὐειδέσταται ἐκείναι εἰς κοινωνίαν βασιλέων ἀπέρχονται · οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν, ψυχὰς αἱ ἐν πᾶσι τρόποις ἀγαθοῖς κεκοσμημέναι, αὗται κοινωνοῦσι τῷ ἐπουρανίῳ βασιλεῖ. Εἰς τὸ φαινόμενον, ὅπου ἀπέρχεται ἄρχων μέιναι, καὶ συμβαίνει ἐκείνην τὴν οἰκίαν ἔχειν ἀκαθαρσίαν τινὰ, εὐτρεπίζεται, καὶ διακόσμησις πολλὴ γίνεται, καὶ ἄρώματα ἐκχεῖται. Πόσῳ μᾶλλον ὁ οἶκος τῆς ψυχῆς, εἰς ὃν ὁ Κύριος ἀναπαύεται, πολλῆς διακόσμήσεως χρῆζει, ἵνα δυναθῇ ἐκεῖ εἰσελθεῖν καὶ ἀναπαῆναι ὁ ἄσπιλος, ὁ ἄμωμος ! εἰς γὰρ τοιαύτην καρδίαν ὁ Θεός, καὶ ὅλη ἡ ἐπουράνιος. Ἐκκλησία ἐπαναπαύεται.

B Μζ'. Ἐν τοῖς φαινομένοις, ἐὰν ἔχῃ πατὴρ κτήματα, ἔχῃ δὲ καὶ διαθήματα καὶ λίθους τιμίους, ταῦτα εἰς οἶκους ἀποθέτους κρύπτει, καὶ ταμιεύεται τῷ ἀγαπητῷ αὐτοῦ υἱῷ, κάκεινῳ δίδωσιν αὐτά · οὕτω καὶ ὁ Θεός τὴν ἑαυτοῦ κτῆσιν μετὰ τῶν ιδίων τιμίων ἐνεπίστευσε τῇ ψυχῇ. Εἰς τὸ φαινόμενον, ἐὰν ᾖ πόλεμος, καὶ ἔλθῃ βασιλεὺς μετὰ τοῦ στρατοπέδου ἐπὶ τὸ πολεμῆσαι, καὶ ὑπάρχῃ τὸ μέρος αὐτοῦ ἐλαττον, ἢ ἀσθενέστερον, εὐθέως ἀποστέλλει πρεσβείαν ἔρωτᾶν τὰ πρὸς εἰρήνην. Εἰ δὲ ἔθνος μέγιστον πρὸς ἴσον ᾖ, καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς βασιλέα, λέγω δὴ ὁ Περσῶν καὶ ὁ Ῥωμαίων, ἀνάγκη πᾶσά τοὺς δύο βασιλεῖς κινηθῆναι μετὰ τῶν στρατοπέδων ὅλων. Βλέπε οὖν οἶόν σου ἐστὶ τὸ ἀξίωμα, ὅτι ὁ Θεός ἐκινήθη μετὰ τῶν ιδίων στρατοπέδων, λέγω δὴ τῶν ἀγγέλων καὶ πνευμάτων. **C** συμακαλεῖν τῷ ἀντικειμένῳ, ἵνα σε λυτρώσῃται ἐκ τοῦ θανάτου. Ὁ Θεός οὖν παρεγένετο διὰ σέ.

MZ'. Ὡςπερ ἐὰν ᾖ βασιλεὺς καὶ εὖρῃ πτωχόν τινα ἔχοντα λέπραν εἰς ὅλα τὰ μέλη, καὶ μὴ ἐπαισχυθῇ, ἀλλ' ἐπιθῇ φάρμακα καὶ ἐν ταῖς τραύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἰάσῃται αὐτοῦ τὰς πληγὰς, καὶ λοιπὸν εἰς τράπεζαν βασιλικὴν ἀπαγάγῃ αὐτόν, καὶ περιθῇ αὐτῷ πορφύραν, καὶ ποιήσῃ αὐτόν βασιλέα · οὕτως καὶ ὁ Θεός ἐποίησε τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων. Ἀπέπλυνεν αὐτῶν τραύματα, καὶ ἰάσατο αὐτούς, καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὸν ἐπουράνιον νυμφῶνα. Μέγα οὖν ἐστὶ τὸ ἀξίωμα τῶν Χριστιανῶν, τοσοῦτον, ὥς μηδὲ συγκρίνειν ἔχειν. **D** Ἐὰν δὲ μετεωρισθῇ καὶ κλαπῇ ὑπὸ τῆς κακίας, ἔοικε τοιούτῳ τινί, ὥςπερ ἐὰν ᾖ πόλις μὴ ἔχουσα τεῖχος, καὶ οἱ λησταὶ εἰσέρχονται δι' αὐτῆς, ὅθεν θέλουσι, μὴ ἐμποδιζόμενοι, καὶ ἐρημοῦσι, καὶ ἐμπυρίζουσιν αὐτήν · οὕτως ἀμελοῦντός σου, καὶ μὴ ἑαυτῷ προσέχοντος, ἐπισείρχονται τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, καὶ ἀφανίζουν καὶ ἐρημοῦσι τὸν νοῦν, σκορπίζοντες τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον.

MH'. Πολλοὶ γὰρ περὶ τὰ ἔξωθεν ἡκριθωμένοι, καὶ ἐπιστήμην ἀσχοῦντες, καὶ βίου ὀρθοῦ ἐπιμελοῦμενοι, τοῦτον νομίζουσιν εἶναι τέλειον, μὴ ἐγκύπτοντες εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ὀρνῶτες τὰ ἐκεῖ συνέχοντα τὴν ψυχὴν κακὰ. Ἐπειδὴ κατὰ τὸν τῆς κακίας ἐσώτερον νοῦν, ῥίζα ἐστὶν ἐν τοῖς μέλεσιν · καὶ ὁ ληστής ἐν τῇ

οἰκία ἐστὶ, τουτέστιν ἡ ἐναντία δύναμις. Ἀντιστα-
τική οὖν καὶ νοερά ἐστι· καὶ ἐὰν μὴ τις θῇ ἀγῶνα
κατὰ τῆς ἀμαρτίας, κατὰ μέρος ὑπεκχεομένη ἡ ἔσω
κακία διὰ τὸν πλεονασμὸν, φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς
φανερὰς ἀμαρτίας, ἐπὶ τὸ κατεργάζεσθαι αὐτάς. Τὸ
γὰρ κακὸν ὥσπερ πηγῆς ὀφθαλμός ἐστι πάντοτε
βρύων. Καὶ σὺ οὖν γίνου ἐπὶ τὸ ἐπισχεῖν τὰ ρεύματα
τῆς κακίας, ἵνα μὴ εἰς μυρία κακὰ ἐμπίπτων ὡς
θαμβούμενος ᾖς. Ὁν τρόπον ἐὰν ᾖ τις εὐγενὴς ἀμέ-
ριμνος πλούσιος· καὶ τοῦτον οἱ διάκονοι τοῦ ἀρχόντος
καὶ οἱ ταξέωται ἀρπάσωσιν, ἀποφέροντες πρὸς αὐ-
τὸν, λέγοντες, ὅτι κατηγορήθης ἐπὶ ἐγκλήματι,
καὶ θανάτῳ ὑπόκεισαι. Λοιπὸν ἐκ τῆς φήμης τοῦ
φόβου ἀπόλεσεν αὐτοῦ πάσας τὰς ἐνθυμήσεις, καὶ ὥσ-
περ τεθαμβημένος ἐστίν.

ΜΘ'. Ὑπολάβανε οὖν οὕτως καὶ περὶ τῶν πνευ-
μάτων τῆς πονηρίας. Ὁ γὰρ φαινόμενος κόσμος ἀπὸ
βασιλέων ἕως πτωχῶν, ἐν θορύβῳ εἰσὶ, καὶ ἀκατα-
στασία, καὶ μάχη, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν οἶδε τὴν αἰτίαν·
ἡγουν φαινόμενον τὸ κακὸν, τὸ παρεισελθὸν διὰ τῆς
παρακοῆς τοῦ Ἀδὰμ, τὸ κέντρον τοῦ θανάτου. Ἡ
γὰρ ἀμαρτία ἡ παρελθοῦσα, δύναμις τις οὖσα λογικὴ
τοῦ Σατανᾶ, καὶ οὐσία, ἐνέσπειρε τὰ κακὰ πάντα·
ἐπειδὴ λεληθότως εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον καὶ εἰς τὸν
νοῦν ἐνερεῖ, καὶ μάχεται τοῖς λογισμοῖς. Οὐκ ἴσασι
δὲ οἱ ἄνθρωποι, ὅτι ἀπὸ ἁλλοτρίας τινὸς δυνάμεως
ἐλαυνόμενοι ταῦτα πράττουσιν, ἀλλὰ νομίζουσι φυ-
σικὰ ταῦτα εἶναι, καὶ ἀπὸ ἰδίας φρονήσεως ταῦτα
ποιεῖν. Οἱ δὲ τὴν εἰρήνην τοῦ Χριστοῦ ἔχοντες ἐν
αὐτῷ τῷ νῷ, καὶ τὸν φωτισμὸν αὐτοῦ, ἴσασι πόθεν
ταῦτα κινεῖται.

Ν'. Πάσχει γὰρ ὁ κόσμος πάθος κακίας, καὶ οὐκ
οἶδε. Καὶ ἔστι πῦρ ἀκάθαρτον, ὅπερ ἀνάπτει τὴν
καρδίαν, καὶ οὕτω διατρέχει ὅλα τὰ μέλη, καὶ προ-
τρέπεται τοὺς ἄνθρώπους εἰς ἀσελγείας, καὶ μυρία
κακὰ. Οἱ οὖν γαργαλιζόμενοι καὶ συνηθόμενοι, ἐν-
δον ἐν τῇ καρδίᾳ ἐπιτελοῦσι τὴν πορνείαν, καὶ οὕτως
νεμομένου τοῦ κακοῦ, καταπίπτουσι καὶ εἰς φανεράν
πορνείαν. Τὸ αὐτὸ νόει καὶ περὶ τῆς φιλαργυρίας,
κενοδοξίας, τύφου, ζήλου, θυμοῦ. Ὡσπερ ὅταν τις
κληθῇ εἰς ἄριστον, καὶ παρατεθῇ αὐτῷ ἐδέσματα
πολλὰ, λοιπὸν ἡ ἀμαρτία ὑποβάλλει πάντων ἄψα-
σθαι· καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ συνηθωμένη βαρύνεται. Ὅρη
γὰρ δυσδιάστακτά ἐστι τὰ πάθη, ὧν ἐν μέσῳ ποτα-
μοὶ δρακόντων καὶ ἰοβάων θηρίων καὶ ἐρπετῶν·
ὥσπερ ἐὰν ᾖ κῆτος, καὶ καταπῇ τὸν ἄνθρωπον ἐν τῇ
κοιλίᾳ· οὕτω καὶ ἡ ἀμαρτία καταπίνει τὰς ψυχάς.
Φλόγες πυρὸς εἰσε κατακαίουσαι, καὶ βέλη πεπυρω-
μένα τοῦ πονηροῦ. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, Πρὸς τὸ
δυννηθῆναι ὑμᾶς τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πε-
πυρωμένα σβέσαι. Ἐνεμήθη γὰρ τὸ κακὸν, καὶ τε-
θεμελιώται περὶ τὴν ψυχὴν.

ΝΑ'. Οἱ δὲ φρόνιμοι, ὅταν ἐπαναστῇ τὰ πάθη, οὐχ
ὑπακούουσιν, ἀλλ' ὀργίζονται ταῖς κακαῖς ἐπιθυ-
μίαις, καὶ ἐχθροὶ ἑαυτῶν γίνονται. Ὁ γὰρ Σατανᾶς
πολὺ θέλει ἐπαναπαῆναι τῇ ψυχῇ, καὶ ἐραπλωθῆναι,

et latro, hoc est, adversaria potestas, domum in-
gressus est. Contraria igitur potestas etiam intel-
lectualis est. Et nisi quis bellum ineat adversus
peccatum, paulatim malitia intus latens, effusa præ
nimia copia abducit hominem ad manifesta peccata
commitlenda. Malitia enim velut fontis scaturigo
est undiquaque scaturiens. Tu igitur cura diligen-
ter, ut cohibeas rivos malitiæ, ne infinitis malis
obrutus velut attonitus evadas. Quemadmodum, si
quispiam sit nobilis, qui, cura omni abjecta, in
affluentia rerum vivat; quem ministri principis et
apparitores abreptum, ad eum protrahant, dicen-
tes: *Accusatus es ob crimen aliquod, ac capitali
supplicio subjaces.* Cæterum ille præ metu ex fama
contracto, perdit omnes cogitationes suas, ac velut
attonito stupore pavet.

XLIX. Eamdem igitur sententiam quoque concipias
de spiritibus malitiæ. Mundus enim conspicuus
a regibus ad infimos in tumultu, perturbatione ac
pugna constitutus est, nec ullus illorum causam no-
vit: nimirum apertum malum, quod subiit pro-
pter inobedientiam Adæ, et stimulus est mortis.
Peccatum enim quod subiit, cum sit potentia quæ-
dam et substantia rationalis Satanæ, in sevit omnia
mala. Siquidem occulte et latenter in interiori ho-
mine ac mente operatur, atque cogitationibus re-
pugnat. Nesciunt tamen homines, quod aliena qua-
dam vi impulsī hæc agant, sed putant hæc esse na-
turalia, et propria quædam animi deliberatione
se hæc agere. Qui vero Christi pacem habent in
animo ipso, et ab eo sunt illuminati, illi norunt
unde hæc oriantur.

L. Sustinet enim mundus affectiones vitiosas, et
67 id nescit: quæ quidem sunt ignis impurus, qui
accendit cor, et pervadit omnia membra, atque in-
citat homines ad libidines et infinita mala. Quicun-
que igitur titillantur, et voluptate afficiuntur, in-
tus in corde fornicationem committunt, atque sic
paulatim, dum fovetur malum, incidunt in mani-
festum stuprum. Idem sentias quoque de avaritia,
vana gloria, fastu, æmulatione et ira. Perinde ac
si quis ad prandium fuerit vocatus, cui apponantur
varia ciborum genera; tum vero peccatum suggerit,
ut omnia degustet: sic quoque anima delectatione
capta oneratur. Montes enim difficillimi sunt affe-
ctiones illæ, quorum in medio decurrunt flumina
draconum, venenosarum ferarum ac reptilium. Per-
inde vero ac si balæna hominem devoret in ven-
trem, sic quoque peccatum absorbet animas. Flam-
mæ sunt ignis ardentes illæ affectiones, et tela mali
ignita. Inquit enim Apostolus: *Ut possitis vos om-
nia tela mali ignita extinguere* ⁷³? Fovetur enim
vitium, ac fundamentum ponit in amina.

LI. Prudentes autem insurgentibus affectionibus
non obtemperant, sed iram concipiunt adversus pra-
vas cupiditates, atque hostes sui evadunt, Satanæ
enim valde cupit in anima requiescere, ac cubile

⁷³ Ephes. vi, 16.

suum constituere, et affligitur ac torquetur, quando non obtemperat anima. Non tamen desunt, qui divina virtute continentur, quia, cum videant cum muliere adolescentem, licet quædam cogitent, illorum tamen animus non polluitur, neque intus peccatum committit. Verum nondum huic est fidentum. Sunt vero alii, in quibus libido prorsus extincta atque arefacta cessat: verum hi gradus sunt summorum. Quemadmodum autem mercatores nudi in profundum maris, ac mortem aquæ descendunt, ut illic accipiant margaritas ad coronam regiam et purpuram commodas; sic quoque, qui solitariam vitam agunt, nudi exeunt mundo, et in profundum maris malitiæ, atque in abyssum tenebrarum descendunt: e qua sumunt ac reportant pretiosos lapides, aptos ad coronam Christi, ad Ecclesiam cœlestem, ad sæculum novum, ad civitatem splendidam et populum angelicum.

LII. Perinde vero ac in sagenam multa genera piscium incidunt, et minus utiles denuo statim in mare projiciuntur: sic quoque sagena gratiæ super omnes expansa est, ac quærit requiem. Verum non obtemperant homines propterea denuo in eandem profunditatem tenebrarum conjiciuntur. Veluti enim aurum a copiosa arena dilutum invenitur, suntque grana exigua instar milii: sic quoque ex multis pauci probabuntur. Qui enim regni opus habent, manifesti sunt, et qui verbum ejus exornant, conspicui sunt. Eadem ratione manifesti sunt, qui sale cœlesti sunt conditi, et qui ex thesauris Spiritus loquuntur. Apparent vasa, in quibus complacitum est Deo, quibusque suam largitur gratiam. Sunt quoque alii, qui multa cum patientia accipiunt virtutem sanctificatricem, prout Dominus vult ratione multiplici. Qui ergo loquitur, nisi dirigatur a cœlesti lumine ac sapientia, uniuscujusque mentem in plena fide constituere nequit; quia varia sunt hominum vitæ instituta; quidam enim bello, alii vero quietam magis delectantur vita.

LIII. Perinde ac qui civitatem solo exæquatam ædibus reficere velit, continuo ruinam ac lapsum minantia omnino dejicit ac destruit, sicque incipit fodere, et in loco defosso fundamenta jacere, ac **68** ædificium superstruere: nec dum vero est domus. Itidem, qui hortum constructurus est in locis desertis ac graveolentia fetidis, primum incipit purgare, ac sepimentum circumponere, et præparare aquæductus, et sic tandem plantat, et plantæ incrementum sumunt, ut hoc modo longo post tempore hortus proferat fructus: sic quoque intentiones hominum post transgressionem desertæ, devastatæ atque spinosæ sunt. Dixit enim homini Deus: *Spinās ac tribulos tibi terra producet*⁷⁶. Opus igitur est labore ac sudore multo, ut quis conquirat ac jaciāt fundamentum, donec veniat in corda homi-

α καὶ θλίβεται καὶ στενοχωρεῖται μὴ ὑπακούουσης τῆς ψυχῆς. Εἰσὶ δὲ τινες κρατούμενοι ὑπὸ θείας δυνάμεως, ὅτι ἐὰν ἴδωσί τινα μετὰ γυναικὸς νέον, οὗτοι εἰ καὶ διαλογίζονται τινα, ὅμως οὐ μαινέται ὁ νοῦς αὐτῶν, οὔτε ἐπιτελεῖ ἐνθὺν ἁμαρτίαν. Ἀλλ' οὕτω ἐστὶ τῷ τοιούτῳ θαρσῆσαι. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι εἰς οὓς τελείως πέπνυται, καὶ κατεσβέσθη, καὶ ἐξηράνθη· ἀλλὰ τὰ μέτρα τῶν μεγάλων εἰσὶν. Ὡς περ δὲ οἱ ἔμποροι γυμνοὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης, εἰς θάνατον τοῦ ὕδατος, ἵνα ἔκκει εὐρωσι μαργαρίτας εἰς στέφανον ποιῶντας βασιλικόν, καὶ πορφύραν, οὕτως καὶ οἱ μονάζοντες, γυμνοὶ ἐξέρχονται τοῦ κόσμου, καὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης τῆς κακίας, καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ σκότους, καὶ ἀπὸ τῶν βαθύων λαμβάνουσι καὶ ἀναφέρουσι τιμίους λίθους προχωροῦντας εἰς στέφανον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐπουράνιον, εἰς αἰῶνα καινὸν, καὶ πόλιν φωτεινὴν, καὶ δῆμον ἀγγελικόν.

NB'. Ὡς περ ἐν τῇ σαγῇνῃ πολλὰ εἶδη ἰχθύων ἐμπίπτει, καὶ τὰ ἀχρηστότερα πάλιν εὐθέως εἰς θάλασσαν ῥίπτουσιν· οὕτως καὶ ἡ σαγῇνῃ τῆς χάριτος ἐφαπλοῦται ἐπὶ πάντας, καὶ ζητεῖ ἀνάπαυσιν. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι οὐχ ὑπακούουσι· διὰ τοῦτο πάλιν εἰς αὐτὸν τὸν βόθυνον τοῦ σκότους καταρρίπτονται. Ὡς περ γὰρ ὁ χρυσὸς ἀπὸ πολλῆς ἄμμου πλυνόμενος εὐρίσκειται, καὶ ταῦτα ἐλάχιστα ὡς κεγχρίδες· οὕτως καὶ ἀπὸ πολλῶν ὀλίγοι εἰσὶ δόκιμοι. Καὶ γὰρ οἱ ἔχοντες τὸ ἔργον τῆς βασιλείας, φανεροὶ εἰσι, καὶ οἱ κοσμοῦντες τὸν λόγον αὐτῆς φαίνονται. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἡρτυμένοι τῷ ἁλάτι τῷ ἐπουρανίῳ φαίνονται, καὶ οἱ ἐκ τῶν θησαυρῶν τοῦ Πνεύματος λαλοῦντες. Φαίνεται τὰ σκεύη ἐν οἷς ὁ Θεὸς εὐδοκεῖ, καὶ δίδωσι τὴν ἑαυτοῦ χάριν· καὶ ἄλλοι μετὰ πολλῆς ὑπομονῆς δέχονται τὴν ἁγιαστικὴν δύναμιν, καθὼς ὁ Κύριος θέλει πολυτρόπως. Ὁ οὖν λαλῶν, εἰ μὴ ἡ ὁδηγούμενος ὑπὸ φωτὸς οὐρανοῦ καὶ σοφίας, οὐ δύναται πληροφορεῖν τὸν ἐκάστου νοῦν, ἐπειδὴ πολλαὶ εἰσιν αἱ προαιρέσεις, αἱ μὲν ἐν πολέμῳ, ἄλλαι ἐν ἀναπαύσει.

NI'. Ὡς περ ὅταν ἡ ἡρημωμένη πόλις, καὶ θελήσῃ τις ταύτην ἀνακτίσαι, εὐθέως τὰ καταρρέυσαντα καὶ πεσόντα τελείως καταβάλλει, καὶ οὕτως ἀρχεται σκάπτειν, καὶ ἐν τῷ σκάμματι τοὺς θεμελίους τιθέναι, καὶ προβάλλεσθαι τὴν οἰκοδομὴν, οὐδέπω δὲ ἐστὶν οἰκία. Καὶ ὁ θέλων παράδεισον ποιῆσαι εἰς τόπους ἐρήμους καὶ δυσώδεις, πρῶτον ἀρχεται καθαρίζειν, καὶ φραγμὸν περιτιθέναι, καὶ ἐτοιμάζειν ὄχλους, καὶ οὕτως φυτεύει, καὶ αὔξονται τὰ φυτὰ, ἵνα οὕτως μετὰ πολὺν χρόνον ἐνέγκῃ καρποὺς ὁ παράδεισος· οὕτως καὶ αἱ προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων, μετὰ τὴν παράδασιν κεχερσωμέναι εἰσὶ, καὶ ἡρημωμέναι, καὶ ἀκανθώδεις. Εἶπε γὰρ ὁ Θεὸς τῷ ἀνθρώπῳ, Ἀχάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοὶ ἡ γῆ. Χρεῖα οὖν καμάτου καὶ κόπου πολλοῦ, ἵνα τις ζητήσῃ καὶ ἀποθῇ τὸν θεμέλιον, ἕως ὅτε ἔλθῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν

⁷⁶ Gen. III, 18.

ἀνθρώπων πῦρ, καὶ ἄρξεται περικαθαίρειν τὰς ἀκάθαρτας· καὶ οὕτως ἄρχονται ἀγιάζεσθαι, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA IΓ'.

Τοὺς πνευματικοὺς ἀνθρώπους ὑποκεῖσθαι τοῖς πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι, ταῖς ἐκ πρώτης ἁμαρτίας βρυούσαις.

Α'. Πᾶσαι αἱ νοεραὶ οὐσίαι, λέγω δὴ ἀγγέλων, καὶ ψυχῶν, καὶ δαιμόνων, ἀκέραιοι καὶ ἀπλούστατοι ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ἐκτίσθησαν· τὸ δὲ τινὰς ἐξ αὐτῶν τραπῆναι εἰς τὸ κακόν, ἐκ τοῦ αὐτεξουσίου προσεγένετο αὐτοῖς. Ἰδίῳ γὰρ θελήματι ἐξετράπησαν τοῦ προσηκόντος λογισμοῦ. Εἰ δὲ φάμεν οὕτως ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κτισθῆναι, ἄδικον κριτὴν λέγομεν τὸν Θεόν, πέμποντα εἰς πῦρ τὸν Σατανᾶν. Εἰσὶ γὰρ τινες τῶν αἰρετικῶν, λέγοντες ὕλην ἀναρχον, καὶ ὕλην ῥίζαν, καὶ ῥίζαν δύναμιν, καὶ ἰσοδυναμίαν. Πρὸς τούτῳ οὖν ἔχεις εὐλόγως ἀντιθεῖναι, ὅτι ποία ἐστὶ λοιπὸν ἡ νικῶσα δύναμις; ἀνάγκη δὲ ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ. Λοιπὸν οὐκέτι ἐστὶν ἰσόχρονος, ἢ ἰσοδύναμος ὁ ἡττώμενος. Οἱ λέγοντες ἐνυπόστατον τὸ κακόν, οὐδὲν ἴσασι. Θεῶ γὰρ οὐδὲν ἐστὶ κακόν ἐνυπόστατον, κατὰ τὸ ἀπαθὲς αὐτοῦ καὶ θεϊκόν· ἡμῖν δὲ ἐστὶν ἐνεργοῦν ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ αἰσθήσει, πάσας ἐπιθυμίας ῥυπαρὰς ὑποβάλλον, οὐ συνεκράθη δὲ οὕτως, ὅν τρόπον τινὲς λέγουσι τὴν μίξιν τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος· ἀλλ' ὥς ἐστὶν ἐν μιᾷ χώρᾳ ὁ σῖτος καθ' ἑαυτὸν, καὶ τὰ ζιζάνια καθ' ἑαυτὰ· ὥς ἐστὶν ἐν οἴκῳ ὁ ληστὴς κατ' ἰδίαν, καὶ ὁ οἰκοδεσπότης κατ' ἰδίαν.

quo vinum aqua dilui tradunt, permistum est : seorsim situm frumentum, et seorsim lolia : perinde ac est in domo seorsim latro, et seorsim dominus domus.

Β'. Ἔστι πηγὴ ῥέουσα ὕδωρ καθαρὸν, καὶ ὑπόκειται βόρβορος, ὅταν ταράξῃ τις τὸν βόρβον, ὅλη ἡ πηγὴ θολοῦται. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ὅταν ταράσσεται καὶ κλονᾶται τῇ κακίᾳ· καὶ ἐν τῇ γίνεται ὁ Σατανᾶς μετὰ τῆς ψυχῆς, πνεύματα ἀμφοτέρω, κατὰ τὴν πόρνειαν, ἢ τὸν φόνον· διὰ τοῦτο ὁ καλλώμενος τῇ πόρνῃ ἐν σώματι ἐστὶ. Πλὴν ἐν ἄλλῃ ὥρᾳ καθ' ἑαυτήν ἐστιν ἡ ψυχὴ ἐνυπόστατος, μεταμελουμένη ἐφ' οἷς ἐπραξέ, καὶ κλαίει, καὶ εὐχεται, καὶ μνημονεύει Θεοῦ. Εἰ γὰρ πάντοτε ἦν ἡ ψυχὴ βεβυθισμένη εἰς τὸ κακόν, πῶς ἡδύνατο ταῦτα πράττειν, τοῦ Σατανᾶ μηδέποτε θέλοντος εἰς μετάνοιαν ἔρχεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, ἀσπλάγχυνος γὰρ ὑπάρχει. Καὶ ἡ γυνὴ κατὰ συντίθεσθαι τῷ ἀνδρὶ, ἐν μετ' αὐτοῦ, ἄλλη δὲ ὥρᾳ κεχωρισμένοι εἰσὶν· ὅτι πολλάκις ὁ εἰς αὐτῶν ἀποθνήσκει, καὶ ὁ ἕτερος ζῇ. Τοιοῦτόν τί ἐστὶ καὶ ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐν πνεύμα γίνονται. Ὁ καλλώμενος γὰρ τῷ Κυρίῳ ἐν πνεύματι ἐστὶ. Τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν καταποθῇ ὁ ἄνθρωπος ἐν αὐτῇ τῇ χάριτι.

Γ'. Εἰσὶ δὲ τινες ἔχοντες γεῦσιν Θεοῦ, ἔτι ἐνεργοῦμενοι ὑπὸ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ ξενίζονται, ἀπειροὶ ὄντες, ὅτι μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Θεοῦ ἐνεργοῦσι

num ignis, qui comburat ac depurget spinas ; et sic incipiant homines sanctificari, glorificantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum in sæcula. Amen.

HOMILIA XVI.

Spirituales homines obnoxios esse tentationibus atque afflictionibus, ex primo peccato scaturientibus.

I. Omnes intellectu præditæ substantiæ, angelorum, inquam, animarum ac dæmonum, sinceræ ac simplicissimæ a Conditore creatæ sunt. Quod vero nonnullæ ex iis ad malitiam dilapsæ sunt, ortum est id a libero arbitrio. Propria enim voluntate deflexerunt a recta ratione. Si vero asseramus tales a Deo conditore creatas esse, injustum iudicem esse Deum statuimus, qui Satanam in ignem conijciat. Non desunt enim quidam hæretici, qui dicant materiam initio carere, et materiam esse radicem, et radicem esse virtutem, et quidem potestate Deo parem. Cui commodè ac scite objicere possis, quænam ergo demum est virtus palmam reportans? Oportet autem dubio procul potestatem Dei esse ; quapropter tempore aut potestate par esse non potest, qui victus succumbit. Qui vero affirmant, malum subsistentiam in aliquo habere, omnium rerum rudes sunt : in Deo enim nullum malum subsistit, cum ipse passionibus non sit obnoxius et deitatem possideat : in nobis autem operatur cum omni potestate et sensu, obscenas omnis generis cupiditates suggerens : non tamen eo modo, verum perinde ac est in una eademque regione

II. Sit fons, qui puram aquam emittat, ac subiectum habeat cœnum : cum ergo aliquis cœnum turbaverit, totus fons inquinatur : sic quoque anima, si fuerit perturbata, inquinatur et permiscetur malitiæ : fitque Satanas consensu unum cum anima, utrumque quidem spiritus, ad stuprum, aut cædem committendum. Quocirca : *Qui adhæret meretrici, unum corpus est*⁷⁷. Verum alia hora seorsim anima subsistit, atque pœnitentia eorum quæ commisit ducta, luget et precatur, atque Dei recordatur. Si enim anima semper demersa esset in malitiam, quo pacto posset hæc facere? cum Satanas nunquam velit, ut ad pœnitentiam revertantur homines ; immisericors siquidem est. Itidem mulier, quando cum viro fœdus connubii init, est unum cum illo, alia vero hora disjuncti sunt, cum sæpius unus ex iis vita defungatur, alter vero superstes maneat. Non aliter se res habet in societate Spiritus sancti, in unum spiritum evadunt. *Qui enim Domino adhæret, unus spiritus est*⁷⁸. Quod fit, cum homo absorbetur a gratia.

69 III. Sunt nonnulli, qui licet gustum divinitatis perceperint, adhuc tamen ab adversario agitantur et vexantur, adeo ut obstupescant, velut adhuc ignari,

quod post visitationem divinam cogitationes vim suam exserant ad mysteria Christianæ religionis. Qui vero in iis consenuere, nulla admiratione ducuntur. Ac perinde ut agricolæ perili, ex longa consuetudine, si feracior ac uberior fuerit anni tempestas, non plane absque cura vivunt, sed expectant famem et angustiam : nec e diverso, si fames aut angustia eos opprimat, spem omnem deponunt, eum vicissitudinem optime cognitam habeant : eodem modo se res habet in spiritualibus ; ubi enim variis tentationibus oppressa fuerit anima, non obstupescit, neque spem abjicit ; quia novit se ex permissione expositam esse probationibus, ac castigari a malitia : nec vicissim quando rerum omnium copia et requie affluit, cura vacat, sed expectat vicissitudinem. Atque sol cum sit corpus et opificium, illuminans quoque loca fetida, cœno ac sordibus plena, nihil læditur aut infuscat : quanto magis purus et sanctus Spiritus, conjunctus animæ, quæ adhuc a malo affligitur, nihil inde contrahit vitii ? Etenim : *Lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt* ⁷⁹.

IV. Quamvis igitur homo in profunditate sit, ac ditiescat gratia, nihilominus adest ei olus ad fovendam malitiam. Habet vero protectorem sibi opitulantiem. Quare si quis afflictionibus aut affectionum fluctibus obrutus fuerit, spem non abjicere debet. Magis enim hoc modo peccatum accumulatur et subintrat. Si quis vero perpetuo spem suam in Deo collocarit, attenuatur quodammodo, et exsiccatur malum. Quod igitur quidam ex paralyti, ex partium quarundam mutilatione, ex febre, et ex morbis laborent, hoc totum a peccato proficiscitur. Hoc siquidem radix est omnium malorum : et affectiones concupiscentiarum animæ, et pravarum cogitationum, ex eo scaturiunt. Perinde ac si fons decurrat, cui loca proxime subjecta sint uliginosa et humida : calore vero ingruente, tam fons, quam loca proxima exsiccantur ; sic quoque servis Dei accidit, in quibus abundat gratia ; exsiccatur enim non solum concupiscentias a Satana, verum etiam a natura suggestas : eo quod nunc viri Dei præstantiores sint primo Ada.

V. Deus incircumscriptus est et incomprehensus, ubique apparens, et in montibus, et in mari, et subter abyssum ; et id quidem non ratione transitus, sicut angeli descendunt e cœlo in terram. Est enim in cœlo, est quoque hic. Verum objicies mihi, quo pacto potest Deus esse in gehenna, aut quo pacto potest in tenebris esse, aut in Satana, aut in locis graveolentia fetidis ? Respondeo tibi, pati ipsum non posse, atque omnia continere : incircumscriptus enim est ; Satanas vero, qui est ejus creatura, ligatur. Bonum autem ipsum nec sordibus inquinatur, nec tenebris offunditur. Quod si neges eum omnia continere, et gehennam, et Satanam, ipsum facis circumscriptum, quoad eum locum in quo

λογισμοὶ εἰς τὰ μυστήρια τοῦ Χριστιανισμοῦ · οἱ ἐν αὐτοῖς δὲ γηράσκοντες οὐ ξενίζονται. Καὶ ὥσπερ οἱ ἔμπειροι γεωργοὶ ἐκ τῆς πολλῆς συνηθείας, ὅταν γένηται εὐφορία, οὐ τελείως ἀμεριμνοὶ εἰσιν, ἀλλ' ἐκδέχονται καὶ λιμὸν καὶ στενοχωρίαν · οὔτε δὲ πάλιν, ὅταν καταλάβῃ αὐτοὺς λιμὸς, ἢ στενοχωρία, ἐπιπολὺ ἀπελπίζουσι, γνωρίζοντες τὴν μεταβολήν · οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν, ὅταν πειρασμοῖς παικίλοις περιπέσῃ ἡ ψυχὴ, οὐ ξενίζεται, οὔτε ἀπελπίζει, ἐπειδὴ οἶδεν, ὅτι κατὰ συγχώρησιν ἀφίεται δοκιμασθῆναι, καὶ παιδευθῆναι ὑπὸ τῆς κακίας. Οὔτε δὲ πάλιν, ὅτε ἐν πλούτῳ πολλῷ ἐστὶ καὶ ἀναπαύσει ἀμεριμνεῖ, ἀλλ' ἐκδέχεται τὴν μεταβολήν. Καὶ ὁ ἥλιος σῶμα καὶ θημιούργημα ὢν, καταλάμπων δὲ εἰς τόπους δυσώδεις, ἐνθα ἐστὶ βόρβορος καὶ ἀκαθαρσία, οὐδὲν βλάπτεται ἢ μολύνεται · πόσω μᾶλλον τὸ καθαρὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα συνον τῇ ψυχῇ ἐτι ἐνεργουμένη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ, οὐδὲν συμπεριλαμβάνει ἀπ' αὐτῶν ; καὶ γὰρ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε.

Δ'. Καὶ ὅτε οὖν ἐν βάθει ἐστὶ, καὶ πλουτεῖ τῇ χάριτι ὁ ἄνθρωπος, ἐστὶ λάχανον ἐτι παρ' αὐτῷ τῆς κακίας · ἔχει τὸν ἀντιλήπτορα βοήθουντα αὐτῷ. Ὅταν οὖν τις ἐν θλίψεσιν ἢ καὶ παθῶν τρικυμίας, οὐκ ὀφείλει ἀπελπίσαι · ἐπὶ πλείον γὰρ οὕτω παχύνεται ἡ ἁμαρτία καὶ ἐπιεσέρχεται. Ὅταν δὲ ἔχῃ τις πάντοτε τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ, ὥσπερ λεπτύνεται καὶ ἐξυθαροῦται τὸ κακόν. Τὸ οὖν εἶναι τινὰς παραλελυμένους, ἢ λελωδημένους, πυρεσσοντας καὶ ἀσθενούντας, τοῦτο ἐκ τῆς ἁμαρτίας προσεγένετο. Αὕτη γὰρ ῥίζα ἐστὶ πάντων τῶν κακῶν, καὶ τὰ πάθη δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ψυχῆς, καὶ τῶν κακῶν διαλογισμῶν ἐξ αὐτῆς εἰσιν. Ὡσπερ ἐὰν ἡ πηγὴ ῥέουσα, καὶ ἔχῃ τοὺς παραχειμένους τόπους διῶγρους καὶ νοτερούς · θερμῆς δὲ γενομένης, καὶ αὕτη καὶ οἱ ἔγγιστα τόποι ξηραίνονται · οὕτως καὶ εἰς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ, εἰς οὓς πλεονάζει ἡ χάρις, ξηραίνει τὴν τοῦ πονηροῦ ἐπιθυμίαν, ὁμοίως δὲ καὶ τὴν φυσικὴν, ἐπειδὴ νῦν οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι μείζονες γίνονται τοῦ πρώτου Ἀδάμ.

Ε'. Ὁ Θεὸς ἀπερίγραπτός ἐστι καὶ ἀκατάληπτος, πανταχοῦ ἐπιφαινόμενος, καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου · καὶ οὐχὶ κατὰ μετάβασιν, ὃν τρόπον οἱ ἄγγελοι κατερχόμενοι ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν. Ἔστι γὰρ ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐστὶν ὧδε. Ἄλλ' ἐρεῖς μοι πῶς δύναται ὁ Θεὸς ἐν τῇ γέννῃ εἶναι, ἢ πῶς δύναται ἐν τῷ σκότει εἶναι, ἢ ἐν τῷ Σατανᾷ, ἢ τοποῖς ὅπου ἐστὶ δυσωδία ; Ἀποκρίνομαί σοι κάγῳ, ὅτι ἀπαθὴς ἐστὶ καὶ πάντα περιέχει · ἀπερίγραπτος γὰρ ἐστὶ, καὶ ὁ Σατανᾶς ὢν κτίσμα αὐτοῦ δεσμεῖται. Τὸ δὲ ἀγαθὸν οὔτε ῥυπουται, οὔτε σκοτίζεται. Εἰ δὲ οὐ λέγεις αὐτὸν περιέχειν τὰ πάντα, καὶ τὴν γένναν, καὶ τὸν Σατανᾶν, ποιεῖς αὐτὸν περιέγραπτον εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐστὶν ὁ πο-

νηρός, ἵνα ζητῶμεν ἄλλον ἀνώτερον αὐτοῦ. Ἀνάγκη γάρ τὸν Θεὸν πανταχοῦ ἀνώτερον αὐτὸν εἶναι· διὰ δὲ τὸ μυστήριον τῆς θεότητος καὶ τὸν λεπτότητα ἐν αὐτῷ περιεχόμενον τὸ σκότος, οὐ καταλαμβάνει αὐτόν· οὔτε δύναται τὸ κακὸν μετέχειν τῆς καθαρότητος, ἣ ἐν αὐτῷ ἐστὶ. Τῷ οὖν Θεῷ οὐδὲν κακὸν ἐνυπόστατον, ἐπεὶ οὐδὲν ἀδικεῖται.

ς'. Ἡμῖν δὲ ἐστὶ κακὸν διὰ τὸ οἰκεῖον ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐνεργεῖν, ὑποβάλλον λογισμοὺς πονηροὺς καὶ ῥυπαροὺς, καὶ μὴ συγχωροῦν καθαρῶς προσεύχεσθαι, ἀλλ' αἰχμαλωτίζον τὸν νοῦν εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον. Ἐνδεδυται οὖν τὰς ψυχὰς, ἡψατο δὲ καὶ αὐτῶν τῶν ὀστέων μελῶν. Ὡς περ οὖν ἐστὶν εἰς τὸν ἀέρα ὁ Σατανᾶς, καὶ ὁ Θεὸς παρὼν ἐκεῖ οὐδὲν ἀδικεῖται, οὕτως καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ὁμοίως δὲ καὶ χάρις Θεοῦ σύνεστι μηδὲν ἀδικουμένη. Ὡς περ ἐὰν ᾧ δούλος ἐγγὺς τοῦ δεσπότου αὐτοῦ, οὗτος πάντοτε ἐγγιστα αὐτοῦ ὢν ὑπὸ φόβον ἐστὶ, μηδὲν ἄνευ αὐτοῦ διαπραττόμενος· οὕτως καὶ ἡμεῖς τῷ Δεσπότη Χριστῷ τῷ καρδιογνώστῃ τοὺς λογισμοὺς ἡμῶν ἀνατιθέναι καὶ φανεροῦν ὀφείλομεν, καὶ ἔχειν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποιθήσιν ἐπ' αὐτόν, ὅτι Αὐτός μού ἐστὶ δόξα, καὶ αὐτός μού ἐστὶ Πατήρ, καὶ αὐτός μού ἐστὶ πλοῦτος. Πάντοτε οὖν ἐν τῇ συνειδήσει ὀφείλεις ἔχειν τὴν μέριμναν καὶ τὸν φόβον. Ἐὰν δὲ καὶ τις μὴ ἔχῃ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πεφυτευμένην καὶ πεπηγμένην ἐν ἑαυτῷ, ἔστω νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὡς φυσικὸν εἶναι προσκεκολλημένον τῇ ψυχῇ, τὸ καθ' ὥραν ὀδηγοῦν αὐτόν καὶ διωπνίζον, καὶ ὑπορθοῦν εἰς τὰ ἀγαθὰ· ἵνα γοῦν τὴν μέριμναν ἔχῃ, τὸν φόβον, τὸν πόνον, ὡς φυσικὸν καὶ ἄτρεπτον τὸν συντριμμὸν τῆς καρδίας πάντοτε πεπηγμένον.

Ζ'. Ὡς περ δὲ μέλισσα κρυπτῶς ἐργαζομένη τὸ κηρίον ἐν τῷ κοσκινῷ, οὕτως καὶ ἡ χάρις κρυπτῶς ἐργάζεται ἐν ταῖς καρδίαις τὴν ἑαυτῆς ἀγαπην, καὶ μεταβάλλει ἀπὸ πικρότητος εἰς γλυκύτητα, ἀπὸ τραχύτητος εἰς λειότητητα. Ὡς περ δὲ ἀργυροκόπος καὶ ἀναγλυφάριος ἀναγλύφῳν δίσκον κατὰ μέρος σκεπάζει ἅπερ γλύφει διάφορα ζώδια, ἐπὶ δὲ τελέσῃ, τότε φανεροῖ αὐτόν ἐξαστράπτοντα τῷ φωτί· οὕτως καὶ ὁ Κύριος ἀληθινὸς τεχνίτης ἀναγλύφει τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ ἀνακαινίζει ἐν μυστηρίῳ, ἕως οὗ ἐκδημήσωσιν ἐκ τοῦ σώματος, καὶ τότε φαίνεται τῆς ψυχῆς τὸ κάλλος. Οἱ γὰρ θέλοντες σκευὴ κατασκευάσαι, καὶ ἐνυφάνει ζώδια, πρῶτον κηροπλαστοῦσι, καὶ οὕτως ἐκχέουσι καθ' ὁμοιότητα ἐκείνου, ὥστε τὸ ἔργον κατ' ἐκεῖνο ἀποτελεσθῆναι τὸ σχῆμα· οὕτως καὶ ἡ ἁμαρτία πνεῦμα οὐσα εἰκόνα ἔχει, καὶ μεταβάλλεται εἰς μορφὰς πολλὰς. Ὅμοίως δὲ καὶ ὁ ἔσω ἄνθρωπος ζώδιόν ἐστὶ τι, ἔχον εἰκόνα καὶ μὴ ὁμοίωμα γὰρ ἐστὶ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ὁ ἔσω. Μέγα οὖν ἐστὶ τὸ σκεῦος καὶ τίμιον, ἐπεὶ δὲ ἀπὸ πάντων τῶν κτισμάτων ἐκεῖ εὐδόκησεν ὁ Κύριος. Καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς εἰκόνασι λίθοις τιμίαις καὶ μαργαρίταις, οἱ δὲ ἀκάθαρτοι λογισμοὶ μεμειστωμένοι εἰσὶν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ δυσωδίας.

Π'. Οἱ οὖν Χριστιανοὶ ἄλλου αἰῶνός εἰσιν, υἱοὶ

A habitat ille nequam, ut inde inquiramus alium eo superiorem. Necesse est enim Deum ipsum ubique superiorem esse. Verum propter mysteria divinitatis et subtilitatem ejus, tenebræquæ ab eo capiuntur, eum non comprehendunt: nec quod malum est, particeps esse potest puritatis, quæ est apud Deum. In Deo ergo nihil mali subsistit, quia re omnino nulla lædi potest.

70 VI. In nobis vero hæret malum, eo quod habet in corde, et vires suas ibidem exserat, suggerens cogitationes pravas et obscenas, nec permittens preces effundere puras, sed captivam ducens mentem in hoc sæculum. Induit igitur animas, atque attigit quoque ossea membra. Quemadmodum igitur Satanas est in aere, et Deus, qui præsto ibi est, nihil læditur omnino: sic peccatum est in anima, similiter quoque gratia divina, nec tamen læditur. Perinde ac si sit servus juxta dominum suum, qui cum perpetuo, dum ab ejus latere est, sit sub metu, nihil absque ejus jussu suscipit: sic quoque nos Domino Christo cordium exploratori cogitationes nostras exponere atque aperire, ac spem et fiduciam in eo collocatam habere debemus, dicentes: *Ipse est gloria mea, ipse est Pater meus, ipse divitiarum mearum*. Perpetuam igitur in conscentia habere debes sollicitudinem ac metum. Quod si quis gratiam divinam plantatam et infixam in sese non habeat, noctu diuque curet, ut, tanquam naturale sit, adhæreat animæ id, quod ad horam ipsum ducit, excitat atque dirigit ad ea quæ bona sunt, ut saltem curam habeat, metum ac laborem, tanquam naturalem et immutabilem contritionem cordis perpetuo infixam.

VII. Quemadmodum autem apis secreto favum fingit ac construit in alveo; sic quoque gratia secreto exercet in cordibus dilectionem suam, et quod amarum est mutat in dulce, quod autem asperum, in id quod leve est. Sicut autem faber argentarius et sculptor, quando discum sculpsit, aliquatenus operit varia illa, quæ sculpsit animalia: ubi vero opus fecerit, tunc profert illum in luce splendentem: sic quoque Dominus, verus ille artifex, sculpsit corda nostra, ac occulte renovat, donec e corpore discedant, atque tum conspicua fit animæ pulchritudo. Qui enim supellectilem parare in eaque animalcula exprimere volunt, primum ceram effigiant, atque tum ad imaginem illam fundunt, ut opus secundum effigiem illam absolutum reddatur: non aliter peccatum, cum sit spiritus, imaginem habet, ac in varias formas convertitur. Similiter interior quoque homo animalculum quoddam est, imagine et forma præditum, siquidem similitudo est exterioris hominis interior. Præclarum ergo ac pretiosum vas est, quia præ omnibus creaturis in eo Domino complacitum est. Et bonæ quidem cogitationes assimulantur lapidibus pretiosis et margaritis; impuræ vero cogitationes plenæ sunt ossium mortuorum, et omnis spurcitiei ac fetoris.

VIII. Christiani ergo alterius sunt sæculi, filii

Adæ coelestis, germen novum, filii Spiritus sancti, illustres fratres Christi, similes Patris sui, Adæ spiritualis, et illustris illius civitatis, illius generis ac illius virtutis; nequaquam sunt hujus mundi, sed alterius mundi sunt. Ipse enim ait: *Non estis de hoc mundo, quoniam nec ego sum de hoc mundo*⁸⁰. Verum perinde ac mercator ex longa peregrinatione reversus, auctaque sua negotiatione ad suos mitit, ut construant sibi domos et hortos, ac vestimenta conficiant necessaria: et eum pervenerit ad sua, tum magnas divitias affert; magna vero excipiunt eum lætitia, tum domestici, tum cognati; sic quoque se res habet in spiritualibus rebus, si quidam mercati fuerint coelestes divitias, norunt id eorum cives, hoc est, spiritus sanctorum et angelorum, et admiratione ducti, dicunt: *Immensas divitias consecuti sunt fratres nostri, qui in terris sunt*. Hi ergo **71** cum secum habeant Dominum, cum discedunt, magna cum lætitia veniunt ad coelestes incolas; quos excipiunt, qui sunt a latere Domini, ac qui illic eis domos et hortos et splendida atque sumptuosa vestimenta præparant, excipiunt.

IX. Sobrietate igitur in omnibus opus est, ne, quæ videmur possidere bona, in perniciem nostram vertantur. Nam qui natura sunt benigni, ni sibi caveant, parum abest, quin ab ipsa bonitate subtrahantur: et qui sapientia pollent, quin ab ea ipsa surripiantur. Oportet ergo in omnibus partibus, temperatum esse hominem, nempe humanitatem cum severitate permistam habere, sapientiam cum iudicio, sermonem cum opere, atque omnino fiduciam suam in Domino, non seipso collocare. Virtus enim conditur variis modis, tanquam cibus quidam necessarius conditu aut alio quodam, et hoc non tantum melle, sed etiam pipere, et ita reperitur utilis.

X. Qui asserunt non esse peccatum in homine, perinde sunt, ac qui inundatione ingentium aquarum demersi, hoc ipsum fateri verentur, sed aiunt: *Sonum aquarum audivimus*. Sic quoque profundis malitiæ fluctibus demersi, negant in mente ac cogitationibus suis peccatum hære. Alii sunt igitur, qui sermone quidem valent, et loquuntur, non tamen sale coelesti conditi sunt; narrantque multa de mensa regia; cum tamen nihil comederint, nec quidquam adepti sint. Alius vero est qui conspecto rege, apertisque sibi thesauris, ingreditur, ac hæreditatem cernit, edens et bibens de cibis illis pretiosissimis.

XI. Perinde vero ac matrem, habentem unicum filium, formosissimum, sapientem omnique bonorum genere exornatum, in quo omnem spem sitam habet, si eum contingat ab illa terris mandari, nihil nisi dolor assiduus, et luctus consolationem non admittens occupat: sic quoque mens, quasi a

Ἀδὰμ τοῦ ἐπουρανίου, γέννημα καινόν, τέχνα Πνεύματος ἁγίου, ἀδελφοὶ Χριστοῦ φωτεινοί, ὅμοιοι τῷ πατρὶ αὐτῶν, Ἀδὰμ τῷ πνευματικῷ καὶ φωτεινῷ, ἐκείνης τῆς πόλεως, ἐκείνου τοῦ γένους, ἐκείνης τῆς δυνάμεως, οὐκ εἰσὶ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ ἄλλου κόσμου εἰσὶν· αὐτὸς γὰρ λέγει, Οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ἀλλ' ὥσπερ ἔμπορος ἀπὸ πολλῶν μονῶν ἀπερχόμενος, καὶ πολυπλασιάζων αὐτοῦ τὴν ἐμπορίαν, ἀποστέλλει πρὸς τοὺς ἰδίους ἐπὶ τῷ κτισθῆναι αὐτῷ οἴκους, παραδείτους, ἐνδύματα ἀναγκαῖα· καὶ ὅταν ἀναλύσῃ εἰς τὰ ἴδια, τότε πλοῦτον πολὺν ἐπιφέρειται· μετὰ πολλῆς δὲ χαρᾶς προσδέχονται αὐτὸν οἱ ἴδιοι αὐτοῦ καὶ προσγενεῖς· οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς, εἴ τινες ἐμπορεύονται τὸν ἐπουράνιον πλοῦτον, ἴσασιν οἱ συμπολῖται, τουτέστι τὰ πνεύματα τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ θαυμάζουσι λέγοντες, Εἰς μέγαν πλοῦτον εἰσῆλθον οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν οἱ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐχοντες οὖν οὗτοι μεθ' ἑαυτῶν τὸν Κύριον ἐν τῇ ἀναλύσει, ἐν μεγάλῃ χαρᾷ ἔρχονται πρὸς τοὺς ἄνω, καὶ δέχονται αὐτοὺς οἱ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ εὐτρεπίσαντες αὐτοῖς οἴκους καὶ παραδείτους, καὶ ἐνδύματα ὀλόλαμπρα καὶ πολυτελῆ.

Θ'. Νήψεως οὖν ἐν πᾶσι χρεῖα, ἵνα μὴ καὶ ὁ δοκούμεν ἔχειν ἀγαθὰ, πρὸς βλάβην ἡμῶν γένωνται. Καὶ γὰρ οἱ χρηστοὶ κατὰ φύσιν, ἐὰν μὴ ἀσφαλίσωνται, κατὰ μικρὸν δι' αὐτῆς τῆς χρηστότητος ὑποσύρονται, καὶ οἱ ἔχοντες σοφίαν, δι' αὐτῆς τῆς σοφίας κλέπτονται. Δεῖ οὖν ἐν πᾶσι τοῖς μέρεσι, συγκεκραμένον εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τὸ χρηστὸν μετὰ τοῦ ἀποτόμου, τὸ σοφὸν μετὰ διακρίσεως, τὸν λόγον μετὰ τοῦ ἔργου, τὸ ὅλον πεποιθέναι ἐπὶ Κυρίῳ, καὶ μὴ ἐφ' ἑαυτόν. Ἡ γὰρ ἀρετὴ διὰ πολλῶν ἀρτύεται, ὥσπερ ἔδεσμά τι τῶν ἀναγκαίων διὰ κονδίτου ἢ ἐτέρου τινός, καὶ τοῦτο οὐ μόνον διὰ μέλιτος, ἀλλὰ καὶ πεπéρεως, καὶ οὕτως εὐρίσκεται χρήσιμον.

Ι'. Οἱ λέγοντες μὴ εἶναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὕτως εἰσὶν, ὥς ὑπὸ πλημμύρας ὑδάτων πολλῶν καταπεποντισμένοι, καὶ τοῦτο μὴ ὁμολογούντες, ἀλλὰ λέγοντες, Ἦχον ὑδάτων ἠκούσαμεν· οὕτω καὶ αὐτοὶ καταπεποντισμένοι ὑπὸ τοῦ βυθοῦ τῶν κυμάτων τῆς κακίας, οὐ λέγουσιν εἶναι ἐν τῷ νῳ καὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῶν τὴν ἁμαρτίαν· ἄλλοι οὖν εἰσὶν, οἱ λόγον μὲν ἔχοντες καὶ λαλοῦντες, μὴ ἡρτυμένοι δὲ τῷ ἐπουρανίῳ ἄλλατι, καὶ διηγοῦνται περὶ τραπεζῆς βασιλικῆς μηδὲν φαγόντες, ἢ κτησάμενοι. Ἄλλος δὲ ἐστὶν ὁ θεασάμενος αὐτὸν τὸν βασιλέα, καὶ ἀνοιγόντων αὐτῷ θησαυρῶν, εἰσελθὼν, καὶ κληρονομήσας καὶ φαγὼν καὶ πῖων ἐκ τῶν ἐδεσμάτων ἐκείνων τῶν πολυτελῶν.

ΙΑ'. Ὡςπερ ἐὰν ἡ μήτηρ ἔχουσα υἱὸν μονογενῆ, εὐειδέστατον, σοφόν, πᾶσι κεκοσμημένον ἀγαθοῖς, ἐφ' ᾧ ἔχει πάσας τὰς ἐλπίδας; καὶ συμβῇ τοῦτον ταφῆναι ὑπ' αὐτῆς, λοιπὸν προσγίνεται αὐτῇ πόνος ἀπαυστος, καὶ πένθος ἀπαραμύθητον· οὕτως καὶ ὁ νοῦς ὡς ἀποθανούσης ἀπὸ Θεοῦ τῆς ψυχῆς, ὀφείλει

⁸⁰ Joan. xvii, 16.

πένθος ἀναλαβεῖν καὶ δάκρυα, πόνον ἀπαυστον, συν-
 τετριμμένην ἔχειν καρδίαν, ὑπὸ φόβον εἶναι καὶ μέ-
 ριμναν, ἔχειν δὲ καὶ τὴν πείναν καὶ δίψαν τοῦ ἀγα-
 τοῦ πάντοτε· τὸν τοιοῦτον λοιπὸν διαδέχεται χάρις
 Θεοῦ καὶ ἐλπίς, καὶ οὐκέτι ἐστὶν ἐν τῷ τοιοῦτῳ πέν-
 θος, ἀλλὰ χαίρει ὡς ὁ εὐρὺν θησαυρὸν, καὶ πάλιν
 τρέμει μὴ πῶς ἀπολέσῃ αὐτόν. Ἐπέρχονται γὰρ οἱ
 λησταί. Ὡςπερ εἴαν τις εἰς πολλὰς ληστουργίας, καὶ
 ζημίας ἐμπεσὼν, μετὰ πολλοῦ καμᾶτου διαφύγῃ,
 καὶ μετὰ ταῦτα εὖρῃ περιουσίαν μεγάλην, καὶ ὑπό-
 στασιν πολλήν, καὶ οὐκέτι δέδοικε ζημίαν διὰ τὸν
 πλεονάσαντα πλοῦτον· οὕτως καὶ οἱ πνευματικοί,
 πρῶτον διελθόντες ἐν πολλοῖς πειρασμοῖς καὶ φοβε-
 ροῖς τόποις. Εἶτα χάριτος πληρωθέντες καὶ μεμε-
 στωμένοι τῶν ἀγαθῶν, οὐκέτι δεδούκασι τοὺς θέλον-
 τας αὐτοὺς συλῆσαι, ἐπειδὴ ὁ πλοῦτος οὐκ ἐστὶν
 αὐτοῖς ὀλίγος· ἔχουσι δὲ καὶ φόβον, οὗ τῶν φοβου-
 μένων τὰ πονηρὰ πνεύματα, ἀλλὰ φόβον καὶ μέρι-
 μναν, πῶς διοικήσουσι τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτοῖς
 πνευματικὰ χαρίσματα.

IB'. Ἐχει δὲ ὁ τοιοῦτος ἐξουθενούμενον ἑαυτὸν
 παρὰ πάντας ἁμωρτωλοὺς, καὶ ἔχει ἐν ἑαυτῷ τὸν
 τοιοῦτον λογισμὸν ἐμψυτευθέντα ὡς φυσικόν, καὶ
 ὅσον εἰσέρχεται εἰς γνῶσιν Θεοῦ, τοσοῦτον ἔχει αὐ-
 τὸν ἰδιώτην, καὶ ὅσον μαυθάνει, εἰς μηδὲν εἰδὼς
 ἐστὶ. Ταῦτα δὲ ἡ χάρις διακονοῦσα, ὡς φυσικὰ ἐν τῇ
 ψυχῇ ἀπεργάζεται. Ὡςπερ εἴαν ἡ παιδίον ὑπὸ νεανί-
 σκου βασταζόμενον καὶ ὁ βασταζὼν, αὐτὸ περιφέρει
 ὅπου θέλει, οὕτω καὶ κατὰ βάθος ἐνεργουμένη χάρις
 βασταάζει τὸν νοῦν, καὶ ἀναφέρει εἰς τοὺς οὐρανοὺς,
 εἰς τὸν τέλειον κόσμον, εἰς τὴν αἰώνιον κατάπαυσιν.
 Καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ χάριτί εἰσι μέτρα καὶ ἀξιώματα.
 Ἄλλος ἐστὶν ὁ στρατηλάτης ἔχων παρρησίαν πρὸς
 τὸν βασιλέα, καὶ ὁ ἄλλος ἐστὶν ὁ ἡγεμὼν. Ὡςπερ
 οἶκος πεπληρωμένος καπνοῦ ὑπερεκχεῖ τοῦτον, καὶ
 εἰς τὸν ἔξω ἀέρα· οὕτως καὶ τῇ ψυχῇ μεμεστωμένη
 ἡ κακία ὑπερεκχεῖται ἔξωθεν καὶ ἐπιτελεῖ καρπούς.
 Ὡς οἱ ἐγκεχειρισμένοι ἀρχὰς ἐπαρχότητος, ἡ θη-
 σαυρὸν βασιλικόν, πάντα τὸν χρόνον ἐν μερίμνῃ εἰσι,
 μήπως ἄρα προσκρούσωσι τῷ βασιλεῖ· οὕτω καὶ οἱ
 ἐμπιστευθέντες ἔργον πνευματικὸν ἅει ἐν μερίμνῃ
 εἰσι, καὶ ἔχοντες ἀνάπαυσιν, ὥςπερ οὐκ εἰσιν ἀνα-
 πεπαυμένοι. Ἡ βασιλεία γὰρ τοῦ σκότους ἡ ἐπεισ-
 ελθοῦσα τῇ πόλει, τοῦτέστι τῇ ψυχῇ, καὶ οἱ διακατ-
 ἔχοντες βάρβαροι τὰς νομάς αὐτῆς, ἐξωθῶνται ἀπ'
 αὐτῆς.

II'. Ἀποστέλλει γὰρ ὁ βασιλεὺς Χριστὸς εἰς ἐκδί-
 κησιν τῆς πόλεως, καὶ δεσμοῖ τοὺς τυράννους, καὶ
 στρατηγίαν ἐπουρανίον, καὶ παράταξιν πνευμάτων
 ἁγίων ἐκεῖ καταικίζει, ὥςπερ πατρίδα ἰδίαν· καὶ
 λοιπὸν φαίνει ὁ ἥλιος ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ αἱ ἀκτῖνες
 αὐτοῦ διατρέχουσιν εἰς ὅλα τὰ μέλη. Καὶ ἐστὶν ἐκεῖ
 λοιπὸν βαθεῖα εἰρήνη ἡ βασιλεύουσα. Ὁ δὲ ἄγων
 τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἀθλησις, καὶ δοκιμασία, καὶ ἡ
 πρὸς Θεὸν εὐνοία τότε φαίνεται, ὅτε τῆς χάριτος
 ὑποστελλομένης ἀνδρίσεται καὶ βοηθήσει πρὸς τὸν
 Θεόν· ἀλλὰ σὺ ἀκούων, ὅτι εἰσι ποταμοὶ δρακόντων,

A Deo mortua sit anima, lugere debet, ac lacrymas
 effundere, continuoque mœrore affici, contritum
 habere cor, cum metu et sollicitudine vitam agere,
 et continua fame ac siti ipsius boni laborare. Talem
 postmodum amplectitur gratia Dei et spes, nec ultra
 est in luctu, sed gaudio perfunditur, perinde ac ille
 qui thesaurum reperit, ac rursus intremiscit, ne
 quo pacto eum perdat. Insurgunt enim latrones.
 Perinde vero ac qui in multas latronum rapinas et
 pericula illapsus, non absque magno labore evadit,
 ac postea, ingentibus opibus ac facultatibus inven-
 tis, non amplius damnum illud propter affluentiam
 divitiarum metuit: sic quoque spirituales homines,
 qui prius per multas tentationes et formidabilia
 loca transierunt: deinde gratia impleti, bonisque
 cumulati sunt, non amplius illos formidant, qui
 deprædare eos volebant, quoniam haud exiguae sunt
 ipsorum opes; non tamen prorsus metu ac timore
 omni carent, metu, inquam, non qualis est, qui
 extimescunt malos spiritus; sed hoc metu ac solli-
 citudine urgentur, quomodo rite administrent con-
 credita sibi spiritualia dona.

XII. Verum qui ejusmodi est, reputat se abjectio-
 rem omnibus peccatoribus, talemque cogitationem,
 velut naturalem, sibi insitam habet; et quanto
 magis in notitia Dei proficit, tanto simplicior se
 existimat idiotam: et quanto magis didicerit, eo
 rudior se reputat. Hæc autem gratia directrix
 velut innata animæ, peragit. Quemadmodum **72** si
 sit infans, qui a juvene gestetur, is qui eum portat,
 circumfert eundem quocunque libuerit: sic quo-
 que gratia, in profundo vires suas exserens, gestat
 animum, eumque defert ad cœlos, ad mundum
 perfectum, ad æternam requiem. Verum in ipsa
 gratia sunt gradus et dignitates. Alius enim est
 præfectus militum, qui liberam habet adeundi regis
 potestatem: alius vero est dux. Perinde vero ut
 domus fumo repleta, eum effundit in aerem exter-
 num; sic etiam in anima redundans malitia effun-
 ditur foras, ac fructus producit. Et sicut ii, quibus
 gerendæ præfecturæ, aut custodiendi thesauri regii,
 cura commissa est, nunquam curis vacant, ne quo
 pacto regem offendant: sic quoque quorum fidei
 opus aliquod spirituale commissum est, continua
 sollicitudine tenentur; et ita quiete fruuntur, per-
 inde ac si ea carerent. Regnum enim tenebrarum
 subintrans civitatem, hoc est, animam, et barbari
 occupantes ejus pascua, ex illa expelluntur.

XIII. Mittit enim rex Christus, qui vindictam de
 civitate illa sumant, et tyrannos in vincula conjicit,
 ac exercitum cœlestem, et ordines spirituum san-
 ctorum illic collocat, tanquam in patria propria.
 Tum vero sol in corde splendet, et radii ejus pene-
 trant omnia membra, atque sibi summa pax impe-
 rium tenet. Verum certamen ac pugna hominis,
 probatio, et erga Deum benevolentia tunc apparet,
 quando, gratia se subducente, virum se præstat, et
 clamat ad Dominum. Cum vero audis fluvios esse
 draconum, ora leonum, et potestates sub cœlo cali-

ginosas, ignem urentem, et strepitantem in omnibus A membris (ut nihil tale terra continet), et ignoras, nisi acceperis arrhabonem Spiritus sanctis, dum e corpore discedis; animam hæc tuam comprehendunt, nec ad cœlos tibi ascensum concedunt. Itidem de dignitate animæ ubi audieris, quam præclara sit substantia illa intellectu prædita, non intelligis, quod Deus non de angelis, sed de natura humana dixerit illud: *Faciamus ad imaginem et similitudinem nostram*⁸¹, et quod cœlum et terra transeant, tu vero ad immortalitatem vocatus sis, ut sis filius, frater et sponsa regis? In rebus enim quæ in hoc sæculo videntur, omnia quæ sunt sponsi, ad sponsam pertinent; sic quoque omnia quæ sunt Domini, quanta quanta sint, committit ille tuæ fidei. Venit ipse ad legationem tui causa obeundam, ut te revo- B caret. Tu vero nihil intelligis, neque percipis nobilitatem: ac merito ergo deplorat casum tuum ille Spiritu plenus, inquit: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis*⁸². Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula. Amen.

HOMILIA XVII.

De spirituali Christianorum unctione et gloria: et quod absque Christo salvari, aut vitam æternam consequi impossibile sit.

I. Christiani perfecti, qui digni habentur attingere gradum perfectionis, ac fieri regi proximi, hi cruci Christi perpetuo consecrati sunt. Quemadmodum enim prophetarum temporibus unctio erat res omnino pretiosa, cum in reges et prophetas ungerentur: sic quoque nunc spirituales, cœlesti unctione peruncti, evadunt Christiani per gratiam, ut ipsi sint reges et prophetæ cœlestium mysteriorum. Quinimo hi sunt filii et domini et dii, vincti ac captivi, abjectissimi, crucifixi ac consecrati. **73** Si enim unctio olei, a planta spectabili et ligno visibili profecta, tantam habuit virtutem, ut eo peruncti dignitatem citra omnem controversiam consequerentur (ratum enim erat, ut constituerentur ipsi reges): quo etiam David inunctus⁸³, statim persecutionibus et afflictionibus expositus est, ac septimo post anno rex factus⁸⁴: quanto magis ii qui secundum mentem et interiorem hominem, sanctificante et lætificante cœlesti ac spirituali exultationis oleo⁸⁵ peruncti sunt, recipiunt signum regni illius incorruptibilis, æternæque virtutis arrhabonem scilicet Spiritus, ipsum Spiritum sanctum et paracletum? (intellige vero Paracletum, qui consoletur, et gaudio perfundat afflictionibus oppressos).

II. Hi unguento ex ligno vitæ Jesu Christi, et planta cœlesti inuncti, idonei habentur, qui perveniant ad gradum perfectionis, regni, inquam, et adoptionis; quippe qui sunt secretarii regis cœlestis, ac freti fiducia Omnipotentis, ingrediuntur palatium ipsius, ubi sunt angeli et spiritus sanctorum,

καὶ στόματα λεόντων, καὶ δυνάμεις αἱ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν σκοτειναί, καὶ πῦρ φλέγον καὶ καχλάζον ἐν τοῖς μέλεσιν, ὡς οὐδὲν ἢ γῆ, μὴ εἰδὼς ὅτι ἐὰν μὴ δέξῃ τὸν ἀρράβωνα τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι τοῦ σώματος, κατέχουσί σου τὴν ψυχὴν, μὴ ἐὼντές σε ἀνελθεῖν εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς ψυχῆς ἀκούων, πῶς ἐστὶ τιμία ἢ νοερά οὐσία, οὐ συνιείς, ὅτι οὐκ εἶπε περὶ ἀγγέλων, ἀλλὰ περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὸ, Ποιήσωμεν κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν· καὶ, ὅτι οὐρανόσ καὶ ἡ γῆ παρέρχεται· σὺ δὲ εἰς υἱοθεσίαν, εἰς ἀδελφότητα, εἰς νύμφην βασιλέως. Ἐν τοῖς φαινομένοις γὰρ πάντα τὰ τοῦ νυμφίου τῆς νύμφης εἰσὶ, καὶ πάντα τὰ τοῦ Κυρίου ὅσα εἰσὶν ἐμπιστεύει σοι. Ἦλθε γὰρ εἰς πρεσβείαν σὴν δι' αὐτοῦ, ἵνα σε ἀνκαλέσται· καὶ σὺ οὐδὲν νοεῖς, οὐδὲ συνῆκας τὴν εὐγένειάν σου; Δικαίως οὖν ὁ πνευματοφόρος πενθεῖ σου τὴν πτῶσιν, λέγων, Ἀνθρώπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε· παρεσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς. Δόξα Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA 12'.

Περὶ τῆς πνευματικῆς τῶν Χριστιανῶν χρίσεως καὶ δόξης, καὶ ὅτι ἄνευ Χριστοῦ σωθῆναι ἢ ζωῆς αἰωνίου μέτοχον γίνεσθαι ἀδύνατόν ἐστι.

A'. Οἱ τέλει Χριστιανοὶ οἱ καταξιοθέντες ἔλθειν εἰς μέτρα τελειότητος, καὶ γενέσθαι ἐγγύτατοι βασιλέως, οὗτοι τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ πάντοτε ἀφιερωμένοι εἰσὶν. Ὡς περὶ γὰρ ἐπὶ τῶν προφητῶν τὸ χρίσμα ἦν ὅλου τιμιώτερον, ἐπειδὴ εἰς βασιλεῖς καὶ προφῆτας ἐχρίοντο, οὕτω νῦν οἱ πνευματικοὶ τὸ ἐπουράνιον χρίσμα χριόμενοι, γίνονται Χριστιανοὶ κατὰ χάριν, ὥστε εἶναι αὐτοὺς βασιλεῖς καὶ προφῆτας ἐπουρανίων μυστηρίων. Οὗτοί εἰσι καὶ υἱοὶ, καὶ κύριοι, καὶ θεοὶ, δεδεμένοι, ἡχμαλωτισμένοι, βεβυθισμένοι, ἐσταυρωμένοι, ἀφιερωμένοι· εἰ γὰρ τὸ χρίσμα τοῦ ἐλαίου, ὅπερ ἦν φυτοῦ φαινομένου, καὶ εὗλου ὁρατοῦ, τοσαύτην εἶχε δύναμιν, ὥστε τοὺς χριομένους ἀναντιρρήτως ἀξίωμα λαμβάνειν (ἦν γὰρ κεκυρωμένον, ὥστε καθίστασθαι αὐτοὺς βασιλεῖς)· ὁ καὶ Δαβὶδ χρισθεὶς εὐθέως διωγμοῖς περιέπεσε καὶ ἐθλίβετο, καὶ μετὰ ἐπτὰ ἔτη ἐγένετο βασιλεὺς· πόσω μᾶλλον ὅσοι χροῖνται κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, τὸ ἁγιαστικὸν καὶ χαροποιὸν ἔλαιον τῆς ἀγαλλιάσεως, τὸ οὐράνιον καὶ πνευματικόν, δέχονται τὸ σίγγον τῆς βασιλείας ἐκείνης τῆς ἀφθάρτου καὶ αἰδίου δυνάμεως, τὸν ἀρράβωνα τοῦ Πνεύματος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ παράκλητον; Ἀκούε δὲ παράκλητον, καὶ τὸ παρακαλεῖν καὶ χαροποιεῖν τοὺς ἐν θλίψεσιν ὄντας.

B'. Οὗτοι ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκ τοῦ φυτοῦ τοῦ ἐπουρανίου χριόμενοι, καταξιοῦνται ἔλθειν εἰς μέτρα τῆς τελειότητος, τῆς βασιλείας λέγω καὶ τῆς υἱοθεσίας, ὄντες συμμύσται ἐπουρανίου βασιλέως ἔχοντες παρρησίαν πρὸς τὸν παντοκράτορα, εἰσερχόμενοι εἰς τὸ παλάτιον αὐτοῦ, ἐνθα οἱ

⁸¹ Gen. i, 26. ⁸² Psal. xcix, 21. ⁸³ I Reg. xvi, 13.⁸⁴ II Reg. ii, 4. ⁸⁵ Psal. xlv, 8.

ἄγγελοι καὶ τὰ πνεύματα τῶν ἁγίων, καὶ ἔτι ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ· μήπω γὰρ τὴν τελείαν κληρονομίαν λαβόντες τὴν εὐτρεπισμένην αὐτοῖς ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι, ἀσφαλεῖς εἰσιν ἀπὸ τοῦ ἀρρέχθωνος, οὗ ἐδέξαντο νῦν, ὡς ἤδη ἐστεφανωμένοι, καὶ βασιλεύοντες. Καὶ οὐ ξενίζονται μέλλοντες συμβασιλεύειν Χριστῷ, ἐπὶ τῷ πλεονασμῷ, καὶ τῇ παρρησίᾳ τοῦ Πνεύματος. Διὰ τί; ἐπειδὴ ὄντες ἔτι ἐν τῇ σαρκὶ εἶχον τὸν νόστον ἐκείνου τῆς γλυκύτητος, καὶ τὴν ἐνεργεῖαν ἐκείνην τῆς δυνάμεως.

Γ'. Ὅν γὰρ τρόπον ὅταν ἢ τις φίλος βασιλέως, σχολάζων τῷ παλατίῳ, γνωρίζων τὰ μυστήρια, καὶ ὁρῶν αὐτοῦ τὴν πορφύραν· συμβῇ δὲ τοῦτον γενέσθαι βασιλέα, καὶ στεφανωθῆναι, οὐ ξενίζεται, οὔτε πταίνεται, ἐπειδὴ ἐν πολλῷ χρόνῳ ἐνεγυμνάσθη εἰς τὰ μυστήρια τοῦ παλατίου. Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τινα τῶν ἀγγελημαίων καὶ ἰδιωτῶν καὶ ξένων τῶν μυστηρίων εἰσελθεῖν, καὶ βασιλεῦσαι, εἰ μὴ τοὺς ἐμπείρους καὶ πεπαιδευμένους· οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι μέλλοντες βασιλεῦειν, οὐ ξενίζονται, ἤδη προεγνωκότες τὰ μυστήρια τῆς χάριτος. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἄνθρωπος παρέβη τὴν ἐντολὴν, ὁ διάβολος ὅλην τὴν ψυχὴν ἐκάλυψε καλύμματι σκοτεινῷ. Λοιπὸν οὖν ἔρχεται ἡ χάρις, καὶ ἀπεκδύεται ὅλον τὸ σκέπασμα, ὥστε λοιπὸν τὴν ψυχὴν καθαρὰν γενομένην καὶ ἀπολαβοῦσαν τὴν ἰδίαν φύσιν τὸ κτίσμα τὸ ἁμωμον καὶ καθαρὸν, πάντοτε λοιπὸν καθαρῶς ἐν τοῖς καθαροῖς ὀφθαλμοῖς τὴν δόξαν τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ καθορᾶν, καὶ τὸν ἀληθινὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐξαστράπτοντα αὐτῇ τῇ καρδίᾳ.

Δ'. Ὡςπερ γὰρ ἐν τῇ συντελείᾳ περιαιρουμένου τοῦ στερεώματος, λοιπὸν οἱ δίκαιοι ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ τῷ φωτὶ καὶ τῇ δόξῃ διάγουσι, μηδὲν ἕτερον ὁρῶντες, ἢ καθὼς ὁ Χριστὸς ἐν δόξῃ ἐστὶ πάντοτε ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς· οὕτως καὶ οὗτοι ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς ἐκεῖνον τὸν αἰῶνα ἀπαχθέντες, καὶ αἰχμαλωτισθέντες, πάντα τὰ ἐκεῖ κάλλη, καὶ τὰς θαυματουργίας ὁρῶσιν. Ἡμεῖς γὰρ ἐπὶ γῆς ὄντες, ἐν οὐρανοῖς ἔχομεν τὸ πῖλITUμα, εἰς ἐκεῖνον τὸν κόσμον ἔχοντες τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν πολιτείαν, κατὰ τὸν νοῦν καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Ὡςπερ γὰρ ὁ φαινόμενος ὀφθαλμὸς καθαρὸς ὢν, καθαρῶς ὁρᾷ πάντοτε τὸν ἥλιον· οὕτως καὶ ὁ νοῦς τελείως καθαρισθείς, πάντοτε ὁρᾷ τὴν δόξαν τοῦ φωτὸς τοῦ Χριστοῦ, καὶ σύνεστι τῷ Κυρίῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ὃν τρόπον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου συναφθὲν τῇ θεότητι, πάντοτε σύνεστι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἀλλὰ ταῦτα τὰ μέτρα οὐκ εὐθέως καταλαμβάνουσιν οἱ ἄνθρωποι, εἰ μὴ διὰ καμάτου, καὶ θλίψεως, καὶ ἀγῶνος πολλοῦ. Εἰσὶ γὰρ τινες, ὅτι σύνεστιν αὐτοῖς ἡ χάρις ἐνεργοῦσα καὶ ἀναπαύουσα, σύνεστι δὲ καὶ ἡ κακία ἐνδόν, καὶ τὰ δύο πολιτεύματα εἰς μίαν ἐνεργεῖ καρδίαν τοῦ φωτὸς, καὶ τοῦ σκοτός.

Ε'. Ἀλλὰ πάντως ἔρεῖς μοι, τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκοτός; Ποῦ γὰρ τὸ θεῖον φῶς ἐπισκοτίζεται καὶ θολοῦται, καὶ τὸ ἁμῖαντον καὶ καθαρὸν ποῦ μαινεται; Γέγραπται γὰρ, Καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκο-

A et qui adhuc in hoc sunt mundo. Licet enim integram hæreditatem, sibi in illo sæculo præparatam, nondum adierint, certissimi tamen sunt ex arrhabone quem modo receperunt, ac si jam coronati essent, et regni clavum tenerent; neque obstupescunt, ut in re insolita ac nova, quod cum Christo regnaturi sint, propter abundantiam et fiduciam Spiritus. Quamobrem? eo quod, cum adhuc in carne essent, suavitate illa ac dulcedine, atque efficacia facultatis illius tenebantur.

III. Quemadmodum enim, si aliquis est qui erat amicus regis, et palatio dat operam, ac secreta regis cognoscit, atque regiam conspiciat purpuram; eumque contingat fieri regem, et coronari, novitate rerum non obstupescit, nec metu percellitur, eo quod longo tempore in arcanis palatii exercitus fuerit: nequaquam enim fieri solet, ut quis e gregariis, simplicibus atque mysteriorum ignaris hominibus, accedat ad regni administrationem, sed solum ii qui doctrina et experientia instructi sunt. Sic quoque Christianis, qui regnaturi sunt in illo sæculo, nihil novi et inexpectati accidit, quippe qui antea jam noverunt mysteria gratiæ: propterea enim, quod homo transgressus sit fines mandati, diabolus universam animam caliginoso velamine operuit: verum postmodum accedit gratia, et exuitur prorsus velamen illud, ita ut postea anima, pristinae puritati atque propriæ, statui naturæ creaturæ scilicet puræ atque irreprehensibili, restituta, perpetuo ac pure purisque oculis gloriam veri luminis conspiciat, verumque Solem justitiæ in visceribus cordis, fulgoris in modum splendentem.

IV. Sicut enim in consummatione perituri firmamenti, iusti in posterum in regno, lumine atque gloria victuri sunt, nihil aliud intuentes, quam quo pacto Christus in gloria perpetuo sit ad dextram Patris: sic quoque hi qui ex hoc in aliud sæculum abrepti atque captivi abducti sunt, quæcunque sunt ibi pulchra atque admiratione digna contemplantur. Nos enim, qui adhuc in terra sumus, in cælis habemus conversationem, in illo sæculo vitam agentes, atque conservantes secundum mentem et interiorem hominem. Quemadmodum enim oculus exterior, si purus sit, solem pure semper aspiciat: sic quoque mens exacte puritati restituta, semper intuetur gloriam luminis Christi, 74 estque cum Domino noctu diuque, perinde ac corpus Domini divinitati conjunctum perpetuo est cum Spiritu sancto. Verum hosce gradus non statim assequuntur homines, nisi cum labore, afflictione atque pugna multa. Non desunt enim, in quibus licet gratia vim suam in ipsis exserat atque requiescat, intus tamen aliqua latet malitia, atque duæ adsunt conversandi rationes, lucis scilicet et tenebrarum, in uno corde vim suam exercentes.

V. Atqui omnino, dices mihi, quæ societas luci cum tenebris? ubinam lux divina tenebris offunditur atque inquinatur, et ubi quod impollutum ac purum est, polluitur atque turbatur? Scriptum

enim est : *Ex lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt* ⁸⁶. Non ergo simpliciter nec uno modo hæc sunt intelligenda. Quidam enim in tantum conquiescunt in gratia Dei, quod fortiores evadant, quam est conjuncta illis malitia ; atque summa erga Deum devotione et oblectatione teneantur : alia tamen hora pravis cogitationibus agitantur, ac subripiuntur a peccato, adhuc tamen existentes in gratia Dei. Simpliciores vero atque idiotæ, ubi vires suas aliqua ex parte in illis exseruerit gratia, se prorsus a peccato liberos existimant. At qui acumine judicii ac prudentia pollent, verentur negare, quod, licet gratia divina donati simus, turpibus atque obscenis cogitationibus non exerceamur.

VI. Sæpenumero enim quosdam in fratribus reperimus, tantum ipsos gaudium et gratiam esse consecutos, ut ad quinque aut sex annorum spatium concupiscentiam exaruisse assererent, atque in posterum ab ea se liberatos putarent. Verum vitium latens insurrexit in illos, atque concupiscentiæ igni adeo combusti sunt, ut attoniti ac perculsi dicerent, Undenam tanto post tempore nobis prodijt tantum vitium ? Nemo ergo sanæ mentis dicere audeat, Quia mecum est gratia, a peccatis prorsus liberatus sum : sed duæ personæ vim suam in mente exercent. Imperiti enim qui sunt rerum, ubi modicum quid in illis operata fuerit gratia, se jam vicisse atque perfectos Christianos esse statuunt. Ego vero sic se rem habere puto, perinde ac si sit in cœlo sol, qui in puro aere lucet, et nubes advenientes eum operiant, atque aerem crassiorem reddant, nullo pacto (quippe cum interius lateat) nec in lumine, nec in substantia læditur : sic re habent, qui plene nondum sunt purificati ; qui licet gratia Dei præditi sint, in imis tamen peccato detenti, habent simul motus naturales, et cogitationes erga Deum firmas, quippe a parte boni nondum plene stantes.

VII. Sic e converso, qui secundum ima, sub bona portione, gratia, inquam, tenentur, adhuc sunt servi atque obnoxii pravis cogitationibus ac parti vitiosæ. Summo igitur judicio opus est, ut per experientiam quis cognoscat, hæc se ita habere. Dico autem tibi, etiam apostolos, quibus erat Paracletus, non fuisse ex omni parte securos ; gaudio enim et exultationi aderat timor et tremor, ab ipsa gratia non ex parte vitiosa profectus : verum ipsa gratia, tuebatur illos, ne vel minimum quid diverterent. Perinde enim ac si quis frustulum lapidis projece- rit in murum, murum nullatenus offendit aut com- movit : aut sicut telum projectum contra eum, qui fert clibanum, nullo modo læsit nec ferrum nec corpus (referit enim ac repercutit) ; ita licet quid vitii ad apostolos appropinquaret, nequaquam ta- men ipsos lædebat, quippe qui erant perfecta Christi

Α τία φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβε. Μονοτρόπως οὖν οὐ χρή τὰ πράγματα νοεῖσθαι, οὔτε μονομερῶς. Εἰς τοσοῦτον γὰρ τινες ἀναπαύονται ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ὅτι ἀνδρειότεροι γίνονται τῆς συνούσης αὐτοῖς κακίας, καὶ ἔχοντες εὐχήν, καὶ ἀνά- παυσιν πολλήν πρὸς τὸν Θεόν, ἄλλη ὥρα ἐνεργοῦνται ὑπὸ λογισμῶν πονηρῶν, καὶ κλέπονται ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἔτι ὄντες ἐν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ. Οἱ δὲ ἐλαφροὶ καὶ ἰδιῶται, μερικῶς ἐνεργούσης ἐν αὐτοῖς τῆς χάριτος, νομίζουσι μηκέτι εἶναι τὴν ἁμαρτίαν · οἱ δὲ ἔχοντες διάκρισιν, καὶ ὄντες φρόνιμοι, οὐ τολ- μῶσιν ἀρνήσασθαι, ὅτι ἔχοντες τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐνεργούμεθα ὑπὸ αἰσχυρῶν καὶ ῥυπαρῶν λο- γισμῶν.

Β Σ'. Πολλάκις γὰρ εὑρομεν ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, ὅτι τό- σαύτην εὐρον χάραν καὶ χάριν, ὥστε ἐν πέντε καὶ ἑξ ἔτεσι λέγειν αὐτοῖς, ὅτι ἐξηράνθη ἡ ἐπιθυμία, καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἐνόμισαν ἡλευθερώσθαι ἀπ' αὐτῆς, ἐγκρυβεῖσα ἡ κακία ἐπεκινήθη αὐτοῖς, καὶ κατεκαύ- θησαν τῇ ἐπιθυμίᾳ, ὥστε ξενίζεσθαι αὐτοῖς καὶ λέ- γειν, ὅτι μετὰ τοσοῦτον χρόνον πόθεν ἡμῖν ἐπανεστῆ τοσαύτη κακία ; οὐδεὶς οὖν τῶν ἐχεφρόνων τολμᾷ εἰπεῖν ὅτι συνούσης μοι τῆς χάριτος τὸ ὅλον ἡλευθέ- ρωμαι τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὰ δύο πρόσωπα ἐν τῷ νῷ ἐνεργεῖται. Οἱ γὰρ ἄπειροι τῶν πραγμάτων, μι- κρόν τι ἐνεργησάσης εἰς αὐτοῖς τῆς χάριτος, νομί- ζουσιν, ὅτι ἤδη ἐνίκησαν, καὶ εἰσὶ Χριστιανοὶ τέλειοι. Ἐγὼ δὲ οὕτως φημὶ τὰ πράγματα εἶναι, ὥσπερ ὅταν ἡ ἐν οὐρανῷ ἡλῖος ἐν καθαρῷ ἁέρι καταλάμπων, καὶ ἔλθῃ περὶ αὐτὸν νεφέλαι, καὶ καλύπτωσιν αὐ- τόν, καὶ παχύνωσιν τὸν ἄερα, οὐδὲν ἡθίκεται αὐτὸς ἐνδότερος ὢν ἐκ τοῦ φωτός αὐτοῦ, καὶ τῆς ἰδίας ὑπο- στάσεως · οὕτως εἰσὶν οἱ μὴ τελείως καθαρισθέντες. ὄντες δὲ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, καὶ κατεχόμενοι ἐν βάθει ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἔχουσι τὰ φυσικὰ κινήματα καὶ τοὺς λογισμοὺς αὐτοῖς ἐρρωμένους πρὸς τὸν Θεόν, καὶ μὴ ὄντες τοῦ ἀγαθοῦ ὁλοτελῶς.

Ζ'. Οὕτως πάλιν οἱ κατεχόμενοι ἐν βάθει ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ μέρους, τῆς χάριτος λέγω, ἔτι εἰσὶ δοῦλοι καὶ ὑποχείριοι τοῖς πονηροῖς λογισμοῖς, καὶ τῷ μέρει τῆς κακίας. Πολλῆς οὖν χρεῖα διακρίσεως, ἵνα διὰ πείρας τις γνῶ ταῦτα τοῦτον ἔχειν τὸν τρόπον. Λέγω δὲ σοι, ὅτι καὶ οἱ ἀποστόλοι ἔχοντες τὸν Παράκλη- τον, ὁλοτελῶς οὐκ ἦσαν ἀμέριμνοι. Συνῆν γὰρ τῇ χαρᾷ καὶ τῇ ἀγαλλιάσει φόβος καὶ τρόμος ἐξ αὐτῆς τῆς χάριτος, οὐ τοῦ μέρους τῆς κακίας, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ χάρις ἠσφαλίζετο αὐτοῖς, ἵνα μὴ κἄν εἰς μικρόν τι ἐκτραπῶσιν. Ὡσπερ γὰρ εἴ τις βιζάκιον λίθου ῥίψας εἰς τεῖχος, οὐδὲν ἐβλάψεν ἡ παρεκίνησε τὸ τεῖχος · ἡ ὥσπερ βέλος ἀποστελλόμενον κατὰ τοῦ φοροῦντος κλίδανον, οὐδὲν ἡθίκησεν ἡ τὸν σίδηρον, ἡ τὸ σῶμα · ἀντικρούει γὰρ καὶ ἀντιπίπτει · οὕτως εἰ καὶ προσ- ῆγγιζέ τι μέρος κακίας τοῖς ἀποστόλοις οὐκ ἐβλα- πτεν αὐτοῖς, ἐπειδὴ ἦσαν ἐνδεδυμένοι τὴν τελείαν

⁸⁶ Joan. 1, 5.

δύναμιν τοῦ Χριστοῦ καὶ οὗτοι δὲ αὐτοὶ τέλειοι ὄντες, εἶχον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀπεργάσασθαι τὰς δικαιοσύνας.

Η'. Ἐπειδὴ οὖν τινες λέγουσιν, ὅτι μετὰ τὴν χάριν ἀμεριμνία ἐστὶ τῆς ψυχῆς, ὁ Θεὸς καὶ ἐν τοῖς τελείοις ἐπιζητεῖ τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς εἰς διακονίαν τοῦ Πνεύματος, ὅπως συμφωνήσωσι. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος, Τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. Τινες μὲν οὖν ἐν αὐτοῖς οὐκ ἠθέλον ἐπιβαρεῖς ἄλλοις γίνεσθαι, τινες δὲ ἑαυτοῖς ἐστοίχουν · ἄλλοι δὲ λαμβάνοντες παρὰ κοσμικῶν διεδίδουσαν τοῖς πτωχοῖς · τοῦτο δὲ ἀξιωτέρον ἐστίν. Οἱ μὲν γὰρ ἔχοντες τὴν χάριν, τὸ ἑαυτῶν μόνον μεριμνῶσιν · ἄλλοι δὲ, καὶ ἑτέρας ψυχὰς ὠφελῆσαι σπουδάζουσιν · οὗτοι πολλῶν ἐκείνων ὑπερέχουσιν. Ἄλλοι δὲ τὴν χάριν ἔχοντες ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ τὰ σώματα αὐτῶν παραδίδουσιν εἰς ὕβρεις καὶ πάθη, πάλιν οὗτοι ἐκείνων ἀνώτεροί εἰσι. Τινες ἀρετὴν μετιόντες θέλουσι κομπάζειν καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, λέγοντες Χριστιανοὶ εἶναι, καὶ μετέχειν Πνεύματος ἁγίου · ἄλλοι δὲ κρύπτειν ἑαυτοὺς καὶ ἀπὸ συντυχίας ἀνθρώπων σπουδάζουσιν · οὗτοι πολλῶν ἐκείνων ὑπερέχουσιν. Ὅρα, πῶς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ τελειότητι εὐρίσκεται εὐνοια πρὸς τὸν Θεὸν ἀπὸ φυσικοῦ θελήματος ἐπιτελουμένη, ἀνωτέρα καὶ πλεονάζουσα;

Θ'. Ὡς περ εἴ τις πενιχρὰ ἐνδύματα περιβεβλημένος ἐν ὁράματι ἑαυτὸν ἰδῇ πλούσιον, ἀναστὰς δὲ ἐξ ὕπνου πάλιν ἰδῇ ἑαυτὸν πένητα καὶ γυμνόν · οὕτως καὶ οἱ λόγον πνευματικὸν λαλοῦντες τῇ ἀκολουθίᾳ δοκοῦσι λαλεῖν · μὴ ἔχοντες δὲ τὸ ἔργον τῶν λόγων ἐν γεύσει τινὶ καὶ δυνάμει, καὶ πληροφορίᾳ, ἐν τῷ νῷ κεκυρωμένον ἐν φαντασίᾳ τινὶ στήκουσιν. Ἡ ὥς περ γυνὴ ἔχουσα ὀλοσήρικα, καὶ μαργαρίτας περιβεβλημένη, εἰς πορνεῖον προέστηκεν, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡ καρδία αὐτῶν πορνεῖον ἐστὶν ἀκαθάρτων πνευμάτων, καὶ λαλεῖν θέλουσι περὶ δικαιοσύνης, μὴ παρακύψαντες εἰς τὰ πράγματα.

Ι'. Ὡς περ γὰρ οὐκ ἐστὶ δυνατόν ἰχθὺν ἄνευ ὕδατος ζῆσαι, ἢ ἄνευ ποδῶν περιπατῆσαι τινα, ἢ ἄνευ ὀφθαλμῶν ἰδεῖν φῶς, ἢ ἄνευ γλῶσσης λαλεῖν, ἢ ἄνευ ὠτων ἀκούειν · οὕτως ἄνευ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς θείας δυνάμεως, οὐκ ἐστὶ γινώσκειν μυστήρια καὶ σοφίαν Θεοῦ, ἢ εἶναι τινα πλούσιον καὶ Χριστιανόν. Οὗτοι γὰρ εἰσιν ἀληθῶς σοφοί, καὶ πολεμισταί, καὶ ἄνδρεῖοι, καὶ φιλόσοφοι Θεοῦ, οἱ ὁδηγούμενοι καὶ ποιμαίνόμενοι κατὰ τὸν ἔσω ἀνθρώπον ὑπὸ τῆς θεϊκῆς δυνάμεως. Οἱ γὰρ φιλόσοφοι τῶν Ἑλλήνων, λόγους μαυθάνουσι · καὶ ἄλλοι εἰσὶν ἰδιῶται τῷ λόγῳ, εὐφραίνόμενοι καὶ ἀγαλλιῶντες ἐπὶ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἄνδρες θεοσεβεῖς. Διακρίνωμεν νῦν ποῖοί εἰσι βελτίονες. Ἐν ἔργῳ, φησὶ, καὶ δυνάμει ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν λόγῳ.

ΙΑ'. Τὸ οὖν εἰπεῖν τινα, ὅτι ὁ ἄρτος οὗτος ἀπὸ σίτου γεγένηται, εὐκόλόν ἐστι · πῶς δὲ λεπτῶς κατασκευάζεται, καὶ πέττεται ἄρτος, χρὴ εἰπεῖν. Τὸ

A virtute **75** induti: illicque cum essent perfecti, poterant libere operari justitiæ opera.

VIII. Quoniam igitur asserunt quidam, quod post acceptam gratiam nulla animæ sollicitudo supersit, Deus quoque in perfectis requirit voluntatem animæ in ministerium Spiritus, ut scilicet consentiant. Inquit enim Apostolus: *Spiritum nolite extinguere*⁸⁷. Nonnulli igitur illorum nolunt aliis molesti esse, alii vero sibi ipsi gressus suos dirigunt; reliqui vero a sæcularibus accipientes largiuntur pauperibus: quod utique præstantius est. Quidam enim, qui gratia præditi sunt, eorum quæ sua sunt, unice curam gerunt; alii vero aliorum quoque animas juvare laborant: hi illos multum præstant; alii vero gratiam habentes pro nomine Dei corpora sua contumeliis et afflictionibus exponunt: hi illis iterum superiores sunt. Nonnulli virtutem persequentes, gloriari, et ab hominibus honoribus affici volunt, dicentes se Christianos et Spiritus sancti participes esse; alii vero se occultare et ab hominum occurso nituntur: qui illos longe superant. Vides quomodo vel in ipsa perfectione benevolentia erga Deum, quæ a voluntate naturali efficitur, præstantior atque abundantior reperiatur?

IX. Perinde ac si quis vilibus indulus vestimentis per visum se ipsum conspiciat divitem; surgens autem e somno, rursum se pauperem et nudum videat: sic quoque, qui sermonem spiritualem loquuntur, convenienter loqui videntur; si vero non habeant rem ipsam cum quodam gustu, potentia ac certitudine fidei, in mentem firmatam, in nuda quadam opinione consistunt. Aut veluti femina, holoseri corum ac margaritarum cultu exornata, prostat in lupanari: sic quoque cor ejusmodi hominum lupanar quoddam est ipsorum immundorum spirituum; ac volunt sane sermones habere de justitia, cum opera ipsa non attigerint.

X. Quemadmodum enim fieri non potest, ut piscis absque aqua vitam ducat, aut absque pedibus aliquis progrediatur, aut absque oculis lumen intueatur, aut absque lingua loquatur, aut absque auribus audiat: sic quoque absque Domino Jesu et virtutis divinæ efficacia, non licet cognoscere mysteria et sapientiam Dei, aut esse divitem et Christianum. Hi enim sunt revera sapientes, milites fortes ac philosophi Dei, qui diriguntur et gubernantur secundum interiorem hominem a potentiâ divina: philosophi enim Græcorum eloquentiam ediscunt; alii vero sunt rudes eloquentiæ, sed lætantur et exsultant de gratia divina, quippe qui sint viri cultui divino addicti. Indicemus igitur qui sint præstantiores. *In opere, inquit, et virtute est regnum Dei, non in sermone*⁸⁸.

XI. Quid ergo est, ut dicat aliquis panem hunc e frumento esse confectum; nam id facile est. Verum hoc convenit dicere, quo pacto minutim præ-

⁸⁷ I Thess. v, 10. ⁸⁸ I Cor. iv, 20.

paretur, et coquatur panis. Disputare ergo de affectionum vacuitate et perfectione, paucis datum est. Evangelium enim concise loquitur: *Ne irascaris: ne concupiscas. Si quis impegerit alapam in dextram maxillam, præbe quoque et alteram. Si quis tetrahat in iudicium, ut tunicam tollat, dato ei quoque pallium*⁸⁹. Verum Apostolus, hæc imitatus, qua ratione paulatim opus puritatis cum patientia et longanimitate fieri debeat pluribus docet, primum **76** lacte nutriens velut infantes, deinde promovens ad incrementum et perfectionem. Evangelium enim dixit ex lana fieri vestimentum: Apostolus vero significavit, per minuta quomodo consuatur.

XII. Qui igitur verba spiritualia proferunt, quorum non habent gustum, similes sunt ei qui, maximo æs!u premente, desertum agrum perambulat, et sitibundus depingit sibi fontem emittentem aquam, adumbrans se ipsum bibentem, cum tamen labra ejus ac lingua exarescant præ siti qua tenetur: aut si quis disserat de mellis suavitate, et vim dulcedinis ejus, eo quod non degustarit, gnolet: sic se habent, qui de perfectione, exultatione aut affectuum vacuitate sermonem suscipiunt, vi ac certitudine fidei carentes; certe non omnia, ut loquuntur, sic se habent. Cum enim ejusmodi homo dignus aliquando fuerit habitus, ut ex parte saltem in opere ipso reperiatur, secum ipse dijudicabit: Non quemadmodum arbitrabar, sic reperi; aliter enim loquebar, aliter Spiritus operabatur.

XIII. Christianorum enim cultus est esus atque potus; et quanto plus quis ex eo comederit, tanto vehementius suavitate illa allicitur animus, adeo ut retineri aut expleri nequeat, atque insatiabiliter inquirat et comedat. Aut veluti, cum quis siti laborat, præbeaturque ei potus suavis, ipseque ubi degustare cœperit, propius ad poculum accedit; ardentius scilicet accensus: sic gustus Spiritus ferme sedari nequit, ut hujusmodi rei non immerito comparetur. Et hæc quidem non sunt verba nuda, sed opus Spiritus sancti, arcana ratione inserviens animo. Existimant vero nonnulli eos, qui a muliere, et ab omnibus, quæ visui patent, abstinent, esse jam sanctos. Verum non ita se res habet. Hæret enim malum in mente, atque in corde vivit et extollitur. Ille vero sanctus est, qui purificatus et sanctificatus est secundum interiorem hominem. Ubi enim veritas paulisper inspexit, illic error pugnat atque se velare et obtegere conatur.

XIV. Cum Judæi sacerdotio potirentur, sane ex illa ipsa gente persecutionem patiebantur, graviterque affligebantur, eo quod in veritate persistebant, Eleazarus et Machabæi. Nunc vero, cum a tempore crucis et veli scissi recesserit ab eis Spiritus; atque hic revelata sit, et operetur in nobis veritas, propterea rursum quidam ex hac gente persecutionem sustinent. Ex illa vero gente persecutione et affli-

A οὖν λαλῆσαι περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος, ὀλίγων ἐστὶ. Τὸ γὰρ Εὐαγγέλιον ἐν συντόμῳ ἀπεφώνηκε, Μὴ ὀργισθῆς, μὴ ἐπιθυμήσῃς· ἐὰν τις σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιάν σου σιαγὸνα, παράθες καὶ τὴν ἄλλην· ἐὰν τις κρίνῃ ἄραι σου τὸ ἱμάτιον, δός αὐτῷ καὶ τὸν χιτῶνα. Ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐπακολουθῶν, πῶς χρὴ κατὰ μικρὸν τὸ ἔργον τῆς καθάρσεως μετὰ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας γίνεσθαι, διὰ πολλῶν διδάσκει, πρῶτον γαλακτοτροφῶν ὡς νηπίους, εἶτα φέρων εἰς αὐξήσιν καὶ τελειότητα. Εἶπε γὰρ τὸ Εὐαγγέλιον γενέσθαι ἀπὸ ἐρέας στιχάριον· ὁ δὲ Ἀπόστολος ἐμήνυσε τὴν λεπτότητα, πῶς κατασκευάζεται.

B IB'. Οἱ οὖν λόγους πνευματικούς λαλοῦντες ἄνευ τῆς γεύσεως, τοιούτῳ τινὶ εἰκόασιν, ὥσπερ ἵνα τις ἐπιβαλόντος καύσωνος διοδεύηται πεδίῳ ἐρήμῳ, καὶ ὢν ἐκδιψὸς διαγράψῃ πηγὴν ῥέουσαν ὕδωρ, σκιογραφῶν ἑαυτὸν πίνοντα, ὁπότε τὰ χεῖλη αὐτοῦ κατεξήρανται, καὶ ἡ γλῶσσα, ἐκ τῆς καταλαβούσης δίψης· ἢ ἵνα τις λαλήσῃ περὶ μέλιτος, ὅτι γλυκύ ἐστι, μὴ γευσάμενος δὲ, οὐκ οἶδε τὴν δύναμιν τῆς γλυκύτητος· οὕτως καὶ οἱ λόγον λαλοῦντες περὶ τελειότητος, καὶ ἀγαλλιασμοῦ, ἦτοι ἀπαθείας, μὴ ἔχοντες ἐνέργειαν καὶ πληροφορίαν, τὰ πράγματα οὐχ ὡς λαλοῦσιν, οὕτως εἰσὶν ἅπαντα. Ὅταν γὰρ ὁ τοιοῦτος καταξιωθῇ ποτε μερικῶς ἐν ἔργῳ εὑρεθῆναι, διακρίνει καθ' ἑαυτὸν, ὅτι οὐ καθὼς ὑπελάμβανον οὕτως εὔρον· ἄλλως γὰρ ἐλάλουν, καὶ ἄλλως τὸ πνεῦμα ἐργάζεται.

C II'. Ὁ γὰρ Χριστιανισμὸς βρώσις ἐστὶ καὶ πόσις· καὶ ὅσον τις ἐσθίει ἀπ' αὐτοῦ, ἐκ τῆς ἡδύτητος ἐπιπλεῖον ἐρεθίζεται ὁ νοῦς ἀκατάσχετος καὶ ἀκόρεστος ὑπάρχων, καὶ ἀπλήστως ἐπιζητῶν καὶ ἐσθίων· ὥσπερ ἐὰν ᾖ τις διψῶν, καὶ ἐπιδοθῇ αὐτῷ πόμα γλυκὺ, εἶτα ἀρξάμενος τῆς γεύσεως σφοδρότερος ἐγγίζει τῷ ποτῷ, μειζόνως ἐκκαίόμενος, καὶ σχεδὸν ἀπανστὸς ἐστὶν ἡ γεῦσις τοῦ Πνεύματος, ὡς τοιούτῳ τινὶ δικαίως ἀπεικάζεται· καὶ ταῦτα οὐ λόγοι ψιλοί. Ἐργασία γὰρ ἐστὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν μυστηρίῳ διακονοῦσα τῷ νῷ. Νομίζουσι δὲ τινὲς ὅτι ἀπεχόμενοι γυναικὸς, καὶ πάντων τῶν φαινομένων, ἡδὴ ἅγιοι εἰσιν· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἐστίν. Ἔστι γὰρ ἡ κακία ἐν τῷ νῷ, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ ζῇ καὶ ἐπαίρεται· οὗτος δὲ ἐστὶν ἅγιος, ὁ καθαρθεὶς καὶ ἁγιασθεὶς κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Ὅπου γὰρ ἡ ἀλήθεια ἀνακύπτει, ἐκεῖ μάχεται ἡ πλάνη, σπουδάζουσα καλύψαι καὶ θολῶσαι.

D ID'. Ὅτε οἱ Ἰουδαῖοι ἐκράτουν τὴν ἱερωσύνην, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο καὶ ἐθλίδοντο, ἐπειδὴ εἰστήκεισαν ἐν τῇ ἀληθείᾳ, Ἐλεάζαρος καὶ οἱ Μακαδαῖοι. Νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ καταπετάσματος ἀνεχώρησεν ἐξ αὐτῶν τὸ Πνεῦμα, λοιπὸν ὧδε ἀπεκαλύφθη καὶ ἐνεργεῖ ἡ ἀλήθεια. Πάλιν οὖν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἔθνους διώκονται. Ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο καὶ ἐθλίδοντο, ἵνα γένωνται

⁸⁹ Luc. vi, 29; Matth. v, 40.

μάρτυρες οἱ φιλαλήθεις. Πῶς γὰρ φανήσεται ἡ ἀλήθεια, εἰ μὴ ἔχει τοὺς ὑπεναντίους ψευδεῖς ὄντας καὶ κατὰ ἀληθείας τρέχοντας; Εἰσὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς βαστάζοντες πάθη καὶ θλίψεις· πολλῆς δὲ χορήζουσιν ἀσφαλείας, ἵνα μὴ πέσωσιν. Εἰς γὰρ τις τῶν ἀδελφῶν συνευχόμενός τι, ἡχμαλωτίσθη ὑπὸ θείας δυνάμεως, καὶ ἀρπαχθεὶς εἶδε τὴν αὐτὴν πόλιν Ἰερουσαλήμ, καὶ εἰκόνας φωτεινὰς καὶ φῶς ἀπειρου· καὶ ἤκουσε φωνῆς λεγούσης, οὗτός ἐστιν ὁ τόπος τῆς καταπαύσεως τῶν δικαίων· καὶ μετὰ μικρὸν φυσιωθεὶς, καὶ νομίσας περὶ ἑαυτοῦ ἐωρακέναι, μετὰ τοῦτο εὗρέθη ἐμπεσὼν εἰς τὰ ἄδυτα καὶ βαθύτατα τῆς ἁμαρτίας, εἰς μυρία κακά.

ΙΕ'. Εἰ οὖν ὁ ἐσώτερος καὶ ὑψηλὸς ἔπεσε, πῶς δύναται λέγειν ὁ τυχών, ὅτι Νηστεύων καὶ ξενιτεύων καὶ διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα ἤδη ἁγίος εἰμι; οὐ γὰρ ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν αὕτη ἐστὶν ἡ τελείωσις, ἀλλ' εἰ εἰσῆλθες εἰς τὸν νοῦν τὸν ἡφανισμένον, καὶ ἀπέκτεινας τὸν ὄφιν τὸν κατώτερον τοῦ νοῦ, καὶ βαθύτερον τῶν λογισμῶν, εἰς τὰ λεγόμενα ταμειᾶ καὶ ἀποθήκας τῆς ψυχῆς φρονέοντά σε καὶ φωλεύοντα· ἄβυσσος γὰρ ἐστὶ ἡ καρδία· εἰ τοίνυν ἐκείνον ἐφόνευσας, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν σοὶ ἀκαθαρσίαν ἐξέβαλες· ὅλοι γὰρ οἱ φιλόσοφοι καὶ ὁ νόμος καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος ἔλευσις περὶ καθαρότητος ποιοῦνται. Πᾶς γὰρ ἀνθρώπων εἴτε Ἰουδαίων, εἴτε Ἑλλήνων, ἀγαπᾷ τὴν καθαρότητα, καὶ οὐ δύναται καθαρεύειν. Χρὴ οὖν ἐπιζητῆσαι, πῶς καὶ διὰ τίνων δύναται τὸ καθαρὸν τῆς καρδίας γενέσθαι. Οὐδαμῶς ἐτέρωθεν, εἰ μὴ διὰ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντος· αὐτός γάρ ἐστιν ἡ ὁδός, ἡ ζωὴ, ἡ ἀλήθεια, ἡ θύρα, ὁ μαργαρίτης, ὁ ζῶν καὶ ὁ οὐράνιος ἄρτος. Καὶ οὐκ ἐγχαρεῖται ἀνευ ἐκείνης τῆς ἀληθείας, ἀλήθειαν γινῶναι, ἢ σωθῆναι. Ὡς περ οὖν εἰς τὸν ἔξω ἀνθρώπον καὶ εἰς τὰ φαινόμενα πράγματα, ἀπετάξω πᾶσι, καὶ διέδωκας τὴν ὑπαρξίν σου· οὕτω καὶ ἐν τῇ σοφίᾳ τῇ κοσμικῇ, εἰ γινῶσιν ἔχεις καὶ λόγων ἰσχύν, ἀπορρέψασθαι πάντα ὀφείλεις, καὶ μηδὲν ἡγήσασθαι, ἢ οὕτω δυνηθῆς ἐπὶ τῇ μωρίᾳ τοῦ κηρύγματος οἰκοδομηθῆναι, ὅπερ κήρυγμά ἐστιν ἡ ἀληθὴς σοφία, οὐκ ἔχουσα κόμπον λόγων, ἀλλὰ δύναμιν δι' ἁγίου σταυροῦ ἐνεργουμένην. Δόξα τῇ ὁμοσίᾳ Τριάδι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA IH'.

Περὶ τοῦ θησαυροῦ τῶν Χριστιανῶν, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ Πνεύματος ἁγίου, διαφόρως ἀσκοῦντος αὐτοὺς πρὸς τὸ φθάναι εἰς τὴν τελειότητα.

Α'. Εἴ τις ἐν τῷ κόσμῳ πλούσιος σφόδρα τυγχάνει, καὶ θησαυρὸν ἀπόκρυφον κέκτηται, ἐκ τοῦ θησαυροῦ καὶ πλούτου οὐπὲρ ἔχει, πάντα ὅσα θέλει, κτᾶται· καὶ οἷα βούλεται ἐν τῷ κόσμῳ κτήματα, εὐχερῶς ἐπισυνάγει, τῷ θησαυρῷ πεποιθώς, ὅτι δι' αὐτοῦ πᾶσαν κτῆσιν, ἣν αὐτὸς βούληται, εὐκόλως κτᾶται. Οὕτως καὶ οἱ πρῶτον ζητοῦντες παρὰ Θεῷ, καὶ εὐρόντες, καὶ ἔχοντες τὸν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος θη-

A ctione opprimebantur, ut martyres evaderent, qui veritati studebant. Quomodo enim apparebit veritas, nisi habuerit adversarios, qui et sint mendaces, et veritatem invadant? Sunt quoque in fratrum numero, qui affectionibus aut afflictionibus obnoxii sunt. Quibus quidem magna cautio adhibenda est, ne labantur. Quidam enim ex fratribus, cum precaretur cum alio, captus est divina virtute, eaque abreptus vidit supernam civitatem Jerusalem, et personas illustres, lumenque immensum; atque audivit vocem dicentem: *Hic est locus quietis iustorum*: pauloque post inflatus, et existimans de se ipso ea vidisse, postea repertus est in adyta et profundissima peccatorum, atque in infinita mala incidisse.

B XV. Si ergo internus et sublimis homo lapsus est, quo pacto potest dicere quivis alius e vulgo: *Quia jejuno, hospitalitatem exerceo, ac bona mea distribuo, jam ego sanctus sum?* Non enim a malis se cohibere ipsa perfectio est, sed si inquinatam mentem tuam ingressus, occideris serpentem in interioribus mentis ac profundioribus cogitationum tuarum **77** delitescens, quippe in conclavibus et repositoriis animæ ad te interimendum nidum suum componit (cor enim est abyssus), si, inquam, illum interfeceris, et omnem, qua inquinatus es, spurcitiem ejeceris. Omnes enim philosophi, lex et apostoli atque etiam Salvatoris adventus circa puritatem laborant. Omnes siquidem homines, sive Judæi, sive Græci, puritatem exoptant, et assequi nequeunt. Inquirendum igitur est, quomodo et quibus modis puritas cordis comparari possit. Nequaquam aliunde, quam per eum, qui pro nobis crucifixus est. Ipse enim est via, vita, veritas, ostium, margarita, vivus ac celestis panis; nec licet alicui, absque illa veritate, veritatem cognoscere, et servari. Quemadmodum quoad exteriorem hominem, et ea quæ subjacent oculis, omnibus renuntiasti, et bona tua distribuisti: sic quoque ad sapientiam mundanam, si rerum notitiam aut facultatem dicendies adeptus, hæc universa abjicere debes, ac pro nihilo ducere, ut ita possis super stultitia prædicationis ædificari, quæ quidem prædicationis est vera sapientia, carens ornatu verborum, sed prædita virtute, per sanctam crucem operante. Gloria D consubstantiali Trinitati in sæcula. Amen.

HOMILIA XVIII.

De thesauro Christianorum, videlicet Christo et Spiritu sancto, variis modis exercente eos, ut ad perfectionem perveniant.

I. Si quis in hoc mundo valde opulentus sit, reconditumque thesaurum possideat, per eum atque divitias omnia, quæcunque libuerit, consequitur: et quascunque voluerit in mundo possessiones, absque omni labore, thesauro suo fretus, corradit; eo quod ejus ope omnem possessionem, quamcunque voluerit, facile consequatur. Sic qui primum et ante omnia quæerunt a Deo et inveniunt

ae consequuntur coelestem thesaurum Spiritus, ipsum scilicet Dominum, in cordibus illorum, illi omnem justitiam virtutum, omnemque possessionem bonitatis praeceptorum Domini, ope illius thesauri, qui haeret in eis Christo, perficiunt, atque ejus ope coelestes divitias accumulunt. Thesauri enim coelestis beneficio omnem virtutem justitiae, freti copia divitiarum spiritualium quae sunt in iis, operantur, nulloque negotio omnem justitiam ac mandatum Domini, invisibilium divitiarum gratiae, quae est in ipsis, ope, reipsa peragunt. Inquit vero et Apostolus quoque: *Habentes thesaurum istum in vasis fictilibus* ⁹⁰, hoc est, quem, qui in carne adhuc sunt, consequi digni habiti sunt, virtutem scilicet Spiritus sanctificatricem. Et rursus: *Qui factus nobis est a Deo sapientia, justitia, sanctificatio et redemptio* ⁹¹.

II. Quicumque igitur reperit ac possidet apud se coelestem hunc thesaurum Spiritus, ille omnem justitiam praeceptorum, ac omnem operationem virtutum, absque omni reprehensione et macula, ejus ope peragit, et quidem nullo negotio, nec ulla vi. Obsecremus igitur nos quoque Deum, postulemus ac deprecemur eum, ut thesaurum Spiritus sui nobis largiatur, ut hoc modo in mandatis ejus omnibus sine reprehensione et macula versari, et omnem justitiam Spiritus pure ac perfecte complere, coelestis thesauri, qui est Christus, beneficio possimus. Pauper enim ac mendicus, et qui fame labarat, in mundo nihil potest comparare, paupertate eum premente. Qui vero thesaurum possidet, ut praedictum **78** est, absque omni negotio et molestia, quascunque exoptarit possessiones, consequitur: sic quoque anima nuda, ac societate Spiritus destituta, et ad duram paupertatem peccati redacta, nullum potest, quantopere voluerit, Spiritus justitiae fructum revera producere, antequam Spiritus particeps facta sit.

III. Verumtamen vi quadam se quemque compellere oportet, ad rogandum Deum, ut dignus judicetur, qui consequatur et inveniat coelestem thesaurum Spiritus, ac possit absque omni molestia et labore perficere omnia praecepta Domini, pure ac sine reprehensione, quae prius, ne vi quidem adhibita, non poterat recte perficere. Pauper enim cum esset et nudus, ac societate Spiritus destitutus, qua ratione bona haec spiritualia consequi potuit, absque thesauro et spiritualibus divitiis? Verum anmia, quae Dominum, per investigationem Spiritus, fidem remultam patientiam, verum nempe thesaurum reperit, fructus Spiritus producit, ut dictum est, absque omni labore, omnemque justitiam, ac praecepta Domini, quae Spiritus mandavit, in se, et per se, pure et integre, et sine reprehensione perficit.

IV. Aut rursus alio utamur exemplo. Quemadmodum si sit aliquis dives, qui cum cenam exqui-

σαυρόν, αὐτὸν τὸν Κύριον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐλλάμποντα, πᾶσαν δικαιοσύνην ἀρετῶν, καὶ πᾶσαν κτῆσιν ἀγαθότητος τῶν ἐντολῶν τοῦ Κυρίου, ἐκ τοῦ θησαυροῦ τοῦ ἐν αὐτοῖς ὄντος Χριστοῦ ἐπιτελοῦσι, καὶ δι' αὐτοῦ πλείονα πλοῦτον οὐράνιον ἐπισυναγοῦσι. Διὰ γὰρ τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ πᾶσαν ἀρετὴν δικαιοσύνης κατεργάζονται, πεποιθότες ἐπὶ τῷ πλήθει τοῦ ἐν αὐτοῖς πλούτου πνευματικοῦ, καὶ εὐκόλως πᾶσαν δικαιοσύνην καὶ ἐντολὴν τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ ἀοράτου τῆς χάριτος ἐν αὐτοῖς πλούτου ἐργάζονται. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος· Ἐχοντες τὸν θησαυρόν τοῦτον ἐν ὀσφράκεσιν σκεύεσι, τουτέστιν, ὃν ἐν σαρκὶ ὄντες κτήσασθαι ἐν αὐτοῖς κατηξιώθησαν, τὴν ἁγιαστικὴν δύναμιν τοῦ Πνεύματος· καὶ πάλιν. Ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμός, καὶ ἀπολύτρωσις.

Β'. Ὁ οὖν εὐρὼν καὶ ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος θησαυρόν, πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντολῶν, καὶ πᾶσαν ἐργασίαν ἀρετῶν, ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἐν τούτῳ κατεργάζεται, ἀδιάστως λοιπὸν καὶ εὐκόλως. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, καὶ ἐκζητήσωμεν καὶ δεηθῶμεν αὐτοῦ, ἵνα τὸν θησαυρόν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ χαρίσῃται ἡμῖν, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ πάσαις ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἀναστραφῆναι δυνηθῶμεν, καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Πνεύματος πᾶσαν καθαρῶς καὶ τελείως ἀποπληρῶσαι, διὰ τοῦ ἐπουρανίου θησαυροῦ, ὃς ἐστὶ Χριστός. Ὁ γὰρ πένης καὶ πτωχὸς καὶ λιμώτων, ἐν κόσμῳ οὐδὲν δύναται κτήσασθαι, τῆς πενίας αὐτὸν συνεχοῦσης. Ὁ δὲ ἔχων θησαυρόν, ὡς προείρηται, εὐχερῶς, οἷα βούλεται κτήματα, καὶ ἀνωδύνως κτᾶται. Οὕτως καὶ ψυχὴ ἡ γυμνὴ καὶ ἔρημος ἀπὸ κοινωνίας Πνεύματος, καὶ ὑπὸ τὴν δεινὴν πτωχείαν τῆς ἁμαρτίας οὔσα, οὐδὲν δύναται, καὶ θέλῃ τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος τῆς δικαιοσύνης ἐξ ἀληθείας ποιῆσαι, πρὸ τῆς μεταλήψεως τοῦ Πνεύματος.

Γ'. Ὅμως βιάζεσθαι χρὴ ἕκαστον ἑαυτὸν εἰς τὴν αἵτησιν τοῦ Κυρίου, ἵνα καταξιωθῇ λαβεῖν, καὶ εὐρεῖν τὸν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος θησαυρόν, ὥστε ἀκοπιάστως καὶ εὐχερῶς δυνηθῆναι ποιῆσαι πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, ἀμώμως καὶ καθαρῶς, ὥς πρὶν μετὰ βίας οὐκ ἠδύνατο κατορθῶσαι. Πένης γὰρ καὶ γυμνὸς ἀπὸ κοινωνίας Πνεύματος ὑπάρχων, πῶς ἠδύνατο τοιαῦτα πνευματικὰ κτήματα κτήσασθαι, ἄνευ θησαυροῦ καὶ πλούτου πνευματικοῦ; Ἡ δὲ εὐρούσα ψυχὴ τὸν Κύριον, διὰ ζητήσεως Πνεύματος, καὶ πίστεως καὶ ὑπομονῆς πολλῆς, τὸν ἀληθινὸν θησαυρόν, τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος κατεργάζεται, ὡς προείρηται, εὐχερῶς, πᾶσαν τε δικαιοσύνην καὶ ἐντολάς τοῦ Κυρίου, ὥς ἐνετείλατο τὸ Πνεῦμα ἐν αὐτῇ, καὶ δι' αὐτῆς ποιεῖ καθαρῶς καὶ τελείως καὶ ἀμώμως.

Δ'. Ἡ πάλιν ἐτέρῳ ὑποδείγματι χρῶμεθα. Ὡς περ εἰάν τις ᾗ πλούσιος καὶ ποιῇ δειπνὸν πολυ-

⁹⁰ II Cor. iv, 6. ⁹¹ I Cor. i, 30.

τελές, ἐκ τοῦ πλούτου αὐτοῦ καὶ θησαυροῦ οὐπερ ἔχει, ἀναλίσκει, καὶ οὐ δέδοικε, μὴ τινος αὐτῷ ἐνδεήσει πλοῦτον ἔχοντι μέγαν· καὶ οὕτως εὐφραίνει τοὺς δαιτυμονας πολυτελῶς καὶ λαμπρῶς τοὺς κληθέντας ὑπ' αὐτοῦ, διάφορα καὶ καινότερα παρέχων αὐτοῖς ἐδέσματα. Ὁ δὲ πένης καὶ ἐνδεὴς πλούτου, ἐὰν βουληθῇ δεῖπνον κατασκευάσαι τι, πάντα κιχράται, καὶ αὐτὰ τὰ σκεύη, καὶ ἱμάτια, καὶ ἄλλα εἶδη· καὶ εἴθ' οὕτως μετὰ τὸ δεῖπνῆσαι τοὺς κληθέντας, ὥς ἐν δείπνῳ πένητος, ὕστερον ἐνὶ ἐκάστῳ ἀποδίδωσιν, ὅθεν ἐχρήσατο σκεῦος ἀργυροῦν, ἢ ἱμάτιον, ἢ ἕτερον εἶδος· καὶ οὕτως ἐκάστῳ ἀποδοθέντων πάντων, αὐτὸς πένης καὶ γυμνὸς ἀπομένει, μὴ ἔχων ἰδίου πλοῦτον ἐξ οὗ εὐφραίνεσθαι δύναται.

Ε'. Οὕτως καὶ οἱ πλούσιοι τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἔχοντες τὸν πλοῦτον τὸν ἐπουράνιον ἐν ἀληθείᾳ, καὶ κοινωνίαν Πνεύματος ἐν αὐτοῖς, ἐπὶ πάντις λαλῶσι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ πάντις κοινωνῶσι λόγον πνευματικόν, καὶ εὐφραῖναι ψυχὰς θελήσωσιν, ἐκ τοῦ ἰδίου πλούτου καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου θησαυροῦ, οὗ κέκτηνται ἐν ἑαυτοῖς, ἐξ αὐτοῦ λαλοῦσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ εὐφραίνουσι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων τὸν πνευματικόν λόγον, καὶ οὐ δεδoίκασι μὴ ἐνδεήσειεν αὐτοῖς, ὅτι κέκτηνται ἐν αὐτοῖς θησαυρὸν οὐράνιον ἀγαθωσύνης, ἐξ οὗ προφέρουσι καὶ εὐφραίνουσι τοὺς πνευματικῶς ἐστειωμένους. Ὁ δὲ πένης καὶ μὴ κεκτημένος ἐκ τοῦ πλούτου τοῦ Χριστοῦ, μήτε ἔχων πλοῦτον πνευματικόν ἐν τῇ ψυχῇ, τὸν βρύοντα πᾶσαν ἀγαθωσύνην λόγων τε καὶ ἔργων, καὶ ἐνθυμημάτων θείων, καὶ μυστηρίων ἀλαλήτων, εἰ καὶ βούλεται οὗτος λόγον ἀληθείας λαλεῖν, καὶ εὐφραίνειν τινὰς τῶν ἀκουόντων, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μὴ κεκτημένος ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ μόνον ἀπομνημονεύων καὶ κιχρῶμενος λόγους ἐξ ἐκάστης γραφῆς, ἢ παρὰ πνευματικῶν ἀνδρῶν ἀκούσας καὶ διηγούμενος καὶ διδάσκων, ἰδοὺ ἄλλους μὲν δοκεῖ εὐφραίνειν, καὶ ἄλλοι ἀπολαύουσι τῶν λόγων· μετὰ δὲ τὸ διηγήσασθαι αὐτὸν, ἕκαστος λόγος πρὸς τὰ ἴδια ἀφ' ὧν ἦρθη, ἀπέρχεται, καὶ αὐτὸς πάλιν γυμνὸς ἀπομένει καὶ πένης, μὴ ἔχων ἰδίον θησαυρὸν Πνεύματος, ἀφ' οὗ προφέρει, καὶ ὠφελεῖ, καὶ εὐφραίνει ἐτέρους, αὐτὸς πρῶτος μὴ εὐφραίνόμενος, μηδὲ ἀγαλλιωμένος τῷ Πνεύματι.

ς'. Διὰ τοῦτο χρὴ πρῶτον ζητῆσαι παρὰ Θεοῦ ἐν πονῇ καρδίας καὶ πίστει, ἵνα δῶ ἡμῖν εὐρεῖν τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, τὸν ἀληθινὸν θησαυρὸν τοῦ Χριστοῦ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ἐν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος. Καὶ οὕτως πρότερον ὠφέλειαν ἐν ἑαυτοῖς, καὶ σωτηρίαν, καὶ ζωὴν αἰώνιον εὐρόντες, τὸν Κύριον, τότε καὶ ἄλλους, ὥς δυνατόν καὶ ἐφικτόν ἐστιν, ὠφελήσωμεν, ἀπὸ τοῦ ἐνδοῦ θησαυροῦ τοῦ Χριστοῦ προφέροντες πᾶσαν ἀγαθωσύνην λόγων πνευματικῶν, καὶ μυστηρίων ἐπουρανίων ποιούμενοι διήγησιν. Οὕτως γὰρ εὐδόκησεν ἡ ἀγαθότης τοῦ θελήματος τοῦ Πατρὸς, τοῦ κατοικῆσαι ἐν παντὶ τῷ πιστεύοντι καὶ αἰτουμένῳ αὐτόν. Ὁ γὰρ ἀγαπῶν με, φησὶν, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ γὰρ ἀγαπήσω

A sitissimis rebus instructam præparet, ex divitiis suis et thesauro, quem possidet, sumptus facit, nec metuit, ne sibi aliquid desit, divitias multas possidenti : sicque laute et splendide convivas a se vocatos exhilarat, variis ac novis subinde apposis cibis. At pauper qui est, omnique rerum abundantia destitutus, si voluerit quibusdam cœnam apparare, mutuatur omnia, vel ipsam supellectilem, vestes, ac reliquas species : sicque postea, ubi cœnaverint, qui erant vocati, ut fieri solet in convivio pauperis, denique unicuique, unde mutuo sumpserat, restituit supellectilem argenteam, vestes ac reliquum ornatum : quibus omnibus unicuique sic restitutis, ipse pauper ac nudus remanet, non habens proprias facultates, ex quibus possit B recreari.

V. Sic quoque, qui sunt Spiritu sancto locupletes, ac cœlestes divitias revera consecuti communionem Spiritus in se habent, si quibusdam verba veritatis loquantur, et sermonem spirituales quibusdam communicent, ac animas reficere statuerint ; ex propriis opibus, et ex proprio thesauro, quem possident apud se, ex eo, inquam, loquuntur. ex eoque reficiunt animas audientiam spirituales sermonem, nec perlimescunt, ne quid sibi desit : eo quod possideant in se cœlestem bonitatis thesaurum, e quo proferunt et recreant eos qui spirituali cibo vescuntur. Pauper vero, qui nec divitias Christi possidet, nec spirituales obtinet in anima opes, producentes scaturiginis instar omnem bonitatem sermonum, operum, cogitationum divinarum, et mysteriorum ineffabilium, hic inquam, licet velit verbum veritatis eloqui, ac recreare quosdam audientes, cum tamen secundum virtutem ac in veritate sermonem Dei non obtineat ; verum illos modo sermones, quos aut a quacunque scriptura mutuatur, aut ab aliis spiritualibus audivit, exponat et doceat ; en videtur quidem ille alios recreare, et sane fruuntur alii sermonibus : ubi vero eum sermonem recitaverit, unumquodque verbum ad sua, unde translatus erat, revertitur : tum ille denuo nudus ac pauper remanet, carens proprio thesauro Spiritus, e quo promat, juvet et recreet alios, ac primus ipse non reficitur, nec Spiritu exultat.

D **79** VI. Propterea in primis postulandum est a Deo cum contentione cordis ac fide, det nobis, ut inveniamus divitias ejus, verum thesaurum Christi in cordibus nostris in virtute ac efficacia Spiritus. Et hæc ratione, ubi prius in nobis commodum, salutem ac vitam æternam, Dominum scilicet, consecuti fuerimus, postmodum quoque alios pro facultate et viribus nostris adjuvemus, ex interiori Christi thesauro prominentes omnem bonitatem spiritualium sermonum, ac cœlestium mysteriorum enarrationem instituentes. Sic enim placuit bonitati voluntatis Patris, habitare apud omnem qui credit in eum eumque postulat. *Qui enim diligit me, inquit, diligitur a Patre meo, et ego diligam eum, et*

manifestabo ei me ipsum ⁹², Et iterum : *Veniamus ego et Pater meus, et mansionem apud eum faciemus* ⁹³. Sic infinitæ clementiæ Patris visum est, sic incomprehensibili charitati Christi placuit : sic ineffabilis bonitas Spiritus promissit. Gloria sit ineffabilis misericordiæ sanctæ Trinitatis.

VII. Qui enim evadere Filii Dei, et ex Spiritu sancto desuper renasci digni sunt habitū, atque Christum illuminantem ac recreantem eos in se possident, variis ac diversis modis a Spiritu diriguntur, et invisibiliter in corde cum requie spirituali a gratia ducuntur. Proferamus vero ex iis, quæ in mundo sunt conspicua, personarum figuras, ut, qua ratione gratia in anima se gerat, aliqua ex parte exemplis veluti demontremus. Sunt interdum, qui a gratia ducuntur, ut qui in cœna regia lætantur, et exsultant exsultatione ac lætitia ineffabili : alia vero hora similes sunt sponsæ, quæ fruitur in conjugio cum sponso suo voluptate divina. Aliquando fiunt veluti angeli incorporei, in tanta levitate ac subtilitate una cum corpore constituti. Interdum sunt, ut qui patu inebriati et Spiritu delectantur, inebriantur, ebrietate scilicet divinorum ac spiritualium mysteriorum.

VIII. Interdum sunt velut in luctu et lamentatione propter genus humanum, ac precibus pro toto genere humano effusis, ad lacrymas, et ad luctum prolabantur, dilectione spirituali erga humanum genus accensi. Interdum vero ad tantam exsultationem ac dilectionem a Spiritu inflammatur, ut, si fieri possit, omnes homines in sua viscera conjicerent, nulla nec bonorum nec malorum habita ratione. Interdum vero demittuntur infra omnes homines in humilitate Spiritu, ut se ipsos omnium abjectissimæ ac infimæ conditionis reputent. Interdum in gaudio ineffabili a Spiritu conservantur. Interdum sunt velut fortis quispiam, qui, universam armaturam regis induens, et in prælium descendens, adversus hostes fortis dimicat. eosque vincit. Eodem modo spiritualis homo, assumptis cœlestibus armis Spiritus, hostes invadit, prælioque commisso subicit illos pedibus suis ⁹⁴.

IX. Interdum in summo silentio, tranquillitate et pace requiescit anima, in sola spirituali voluptate, et ineffabili requie atque in optimo statu existens. Interdum in intelligentia quadam ac sapientia ineffabili, et notitia Spiritus inscrutabili a gratia instituitur, circa ea, quæ nec lingua nec ore efferri queunt. Interdum ut quivis hominum fit. Ita varie gratia versatur in iis, ac multis modis ducit animam, recreans juxta voluntatem divinam, exercetque eam diversimode, ut illam integram, **80** irreprehensibilem atque puram apud cœlestem Patrem constituat.

X. Cæterum prædictæ hæ Spiritus operationes,

αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν. Καὶ πάλιν· Ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ μου, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. Οὕτως ἡ ἀπειρος χρηστότης τοῦ Πατρὸς ἠθέλησεν, οὕτως ἡ ἀνεκλόγητος ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ εὐδόκησεν, οὕτως ἡ ἀρρήτος ἀγαθότης τοῦ Πνεύματος ἐπηγγείλατο. Δόξα τῇ ἀρρήτῳ εὐσπλαγχνίᾳ τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ζ'. Οἱ γὰρ καταξιοθέντες τέκνα γενέσθαι Θεοῦ, καὶ ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἄνωθεν γεννηθῆναι, καὶ τὸν Χριστὸν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς ἐλλάμποντα καὶ ἀναπαύοντα αὐτούς, ἐν ποικίλοις καὶ διαφόροις τρόποις Πνεύματος εἰσιν ὁδηγούμενοι, καὶ ἀοράτως ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐν ἀναπαύσει πνευματικῇ ὑπὸ τῆς χάριτος ἐνεργούμενοι. Πρόσωπα δὲ ἐκ τῶν φαινομένων ἐν κόσμῳ ἀπολαύσεων ἐνέγκωμεν, καὶ ἐν ψυχῇ ἀναστροφὰς τῆς χάριτος ἐκ παραδειγμάτων μερικῶς ὑποδεικνύντες. Ἔστιν ὅτε γίνονται ὡς ἐν βασιλικῷ δεῖπνῳ εὐφραινόμενοι, καὶ ἀγαλλιῶντες ἀγαλλιάσει καὶ εὐφροσύνῃ ἀνεκλαλήτῳ· ἄλλη ὥρα εἰσὶν ὥσπερ νύμφη συναναπαυομένη ἐν κοινωνίᾳ τῷ νυμφίῳ αὐτῆς ἀναπαύσει θεϊκῇ. Ἄλλοτε γίνονται ὥσπερ ἄγγελοι ἀσώματα, ἐν τσαύτῃ κορυφότητι ὄντες μετὰ τοῦ σώματος· ἄλλοτε εἰσὶν ὥσπερ ἐν μέθῃ ποτοῦ, εὐφραινόμενοι καὶ μεθύοντες τῷ Πνεύματι, μέθην θείων μυστηρίων πνευματικῶν.

Η'. Ἄλλοτε εἰσὶν ὡς ἐν κλαυθμῷ καὶ ὀδυρμῷ ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ δεόμενοι ὑπὲρ ὅλου τοῦ Ἀδὰμ, πένθος καὶ κλαυθμὸν ἀναλαμβάνουσιν ὑπὸ τῆς ἀράκης τοῦ Πνεύματος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐκκαίόμενοι. Ἄλλοτε ἐν τσαύτῃ ἀγαλλιάσει καὶ ἀγάπῃ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος ἐκपुरοῦνται, ὡς, εἰ δυνατόν, πάντα ἄνθρωπον ἐν τοῖς ἰδίῳις σπλάγχνοις ἐμβαλεῖν, μὴ διακρίνοντες κακὸν ἀπὸ ἀγαθοῦ· ἄλλοτε τασοῦτον ταπεινοῦνται ὑποκάτω παντὸς ἀνθρώπου ἐν ταπεινοφροσύνῃ τοῦ Πνεύματος ὡς ἑαυτοὺς πάντων ἐσχατωτέρους καὶ ἐλάττους νομίζουσιν. Ἄλλοτε ἐν χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος διατηροῦνται. Ἄλλοτε εἰσὶν ὥσπερ τις δυνατὸς, λαβὼν πανοπλίαν βασιλικήν, καὶ κατελθὼν ἐν πολέμῳ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς ἰσχυρῶς καταγωνίζεται τοὺς νικῆσας. Ὁμοίως γὰρ καὶ πνευματικὸς λαμβάνει ὅπλα ἐπουράνια τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς κατέρχεται καὶ πολεμεῖ, καὶ ὑποστάσσει αὐτοὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Θ'. Ἄλλοτε ἐν πολλῇ τινι ἡσυχίᾳ, καὶ γαλήνῃ, ἡ ψυχὴ ἀναπαύεται, εἰς μόνην ἡδονὴν πνευματικὴν καὶ ἀνάπαυσιν ἀρρήτον οὔσα, καὶ εὐθηνίαν. Ἄλλοτε ἐν συνέσει τινὶ καὶ σοφίᾳ ἀρρήτῳ, καὶ γνώσει Πνεύματος ἀνεξερευνήτου ὑπὸ τῆς χάριτος σοφίζεται, ἅπερ διὰ γλώσσης καὶ στόματος λαλῆσαι ἀδύνατον. Ἄλλοτε ὥσπερ εἰς τῶν ἀνθρώπων γίγνεται. Οὕτω ποικίλως ἐν αὐτοῖς ἡ χάρις ἀναστρέφεται, καὶ πολυτρόπως ὁδηγεῖ τὴν ψυχὴν ἀναπαύουσα κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ γυμνάζει αὐτὴν διαφόρως, ἵνα τελείαν καὶ ἁμωμον καὶ καθάραν τῷ ἐπουρανίῳ Πατρὶ ἀποκαταστήσῃ.

Ι'. Ταῦτα δὲ τὰ προειρημένα τοῦ Πνεύματος ἐν-

⁹² Joan. ^{XIV} xii, 21. ⁹³ Joan. ^{XIV} xvi, 23. ⁹⁴ Ephes. vi, 12 seq.

εργήματα, μεγάλων μέτρων εἰσὶ τῶν ἐγγύς τῆς τελειότητος ὄντων. Αἱ γὰρ προειρημέναι τῆς χάριτος ποικίλαι ἀναπαύσεις, διαφόρως μὲν λαλοῦνται, ἀδιαλείπτως δὲ εἰς αὐτοὺς ἐνεργοῦνται, ἐνέργειαν ἐνεργείας διαδεχομένης. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ πνεύματος κατακτῇ, τελείως πάντων τῶν παθῶν ἀποκαθαρισθεῖσα, καὶ τῷ Παρακλήτῳ Πνεύματι διὰ τῆς ἀρρήτου κοινωνίας ἐνωθεῖσα καὶ ἀνακραθεῖσα, καὶ καταξιωθῇ πνεῦμα γενέσθαι συγκεκραμένη τῷ Πνεύματι, τότε ὅλη φῶς, ὅλη ὀφθαλμὸς, ὅλη πνεῦμα, ὅλον χαρὰ, ὅλον ἀνάπαυσις, ὅλον ἀγαλλίασις, ὅλον ἀγάπη, ὅλον σπλάγχνα, ὅλον ἀγαθότης καὶ χρηστότης γίνεται. Ὡς περ γὰρ ἐν ἀθύρσῳ θαλάσσης λίθος πανταχόθεν ὕδατι περιέχεται· οὕτως οὗτοι, παντὶ τρόπῳ Πνεύματι ἁγίῳ ἀνακρασθέντες, ἀφομοιοῦνται τῷ Χριστῷ, τὰς ἀρετὰς τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος ἀτρέπτως ἐν ἑαυτοῖς ἔχοντες, ἔσωθεν ὄντες ἄμωμοι, καὶ ἄσπιλοι καὶ καθαροί.

ΙΑ'. Διὰ γὰρ τοῦ Πνεύματος καταρτισθέντες, πῶς θύνανται καρπὸν ἔξωθεν κακίας προαγαγεῖν; Ἀλλὰ πάντοτε διὰ πάντων, οἱ καρποὶ τοῦ Πνεύματος ἐν αὐτοῖς διαλάμπουσι. Παρακαλέσωμεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεόν, καὶ πιστεύσωμεν ἐν ἀγάπῃ καὶ ἐλπίδι πολλῇ, ἵνα δώῃ ἡμῖν τὴν ἐπουράνιον χάριν τῆς δωρεᾶς τοῦ Πνεύματος, ἵνα καὶ ἡμᾶς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα κυβερνήσῃ καὶ ὁδηγήσῃ εἰς πᾶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναπαύσῃ ἡμᾶς ἐν τῇ ποικιλότητι τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῆς τοιαύτης κυβερνήσεως καὶ τοῦ γυμνασμοῦ τῆς χάριτος, καὶ προκοπῆς πνευματικῆς, καταξιωθῶμεν εἰς τὴν τελειότητα τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ φθάσαι, ὥς φησιν ὁ Ἀπόστολος· Ἵνα πληρωθῇτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ πάλιν, Μέχρι κατακτῇσωμεν οἱ πάντες εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, καὶ αἰτουμένοις ἐν ἀληθείᾳ δωρῆσασθαι τὰ μυστήρια τῆς ἀρρήτου κοινωνίας τοῦ Πνεύματος. Καὶ ἡμεῖς οὖν ὁλοτελῶς ἑαυτοὺς τῷ Κυρίῳ ἀναθέντες τῶν προειρημένων ἀγαθῶν τυχεῖν σπεύσωμεν, ψυχῇ καὶ σώματι ἀφιερωθέντες, καὶ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ προσηλωθέντες, ἄξιοι τῆς αἰωνίου βασιλείας γενώμεθα, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA IO'.

Οἱ Χριστιανοὶ προκόπτειν καὶ αὐξάνεσθαι βουλόμενοι ὀφείλουσιν ἑαυτοὺς βιάζεσθαι πρὸς πᾶν τὸ ἀγαθόν, ὥστε λυτρουῖσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐνοικουμένης ἁμαρτίας, καὶ Πνεύματος ἁγίου πληροῦσθαι.

Α'. Ὁ βουλομενος προσελθεῖν τῷ Κυρίῳ, καὶ ζωῆς αἰωνίου καταξιωθῆναι καὶ κατοικητήριον τοῦ Χριστοῦ γενέσθαι, καὶ Πνεύματος ἁγίου πληρωθῆναι, ἵνα τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ διυνηθῇ ποιῆσαι καθαρῶς καὶ ἀμώμως, οὗτος ὀφείλει ἄρξασθαι πρῶτον πιστεύειν τῷ Κυρίῳ βεβαίως, καὶ ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν ἐξ ὅλου τοῖς λόγοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, καὶ ἀποτάξασθαι τῷ κόσμῳ

A ad summum gradum pertinent eorum, qui proxime a perfectione absunt. Illæ enim, quarum mentionem fecimus, variæ moderationes gratiæ, varie quidem exprimuntur, assidue tamen in homines agunt, actione actionem excipiente. Ubi enim anima ad perfectionem spiritus pervenerit, perfecte ab omnibus affectibus expurgata, et Spiritui Paracleto arcana societate unita et permista, ac temperata cum Spiritu digna habetur fieri spiritus; tum tota lux, tota oculus, tota spiritus, tota gaudium, tota delectatio, tota exultatio, tota dilectio, tota viscera, tota bonitas et clementia fit. Sicut enim lapis in profundo maris undique aqua circumdatur: sic hi, omni modo Spiritui sancto permisti, similes fiunt Christi, virtutes potentiæ Spiritus constanter in se ipsis obtinentes, intus existentes, omnis maculæ ac reprehensionis expertes atque puri.

XI. Cum enim per Spiritum sint restaurati, quomodo extra possunt fructum malitiæ proferre? Verum perpetuo per omnia fructus Spiritus in iis enitescunt. Oremus igitur quoque nos Deum, et creamus in dilectione ac spe magna, ut largiatur nobis cœlestem gratiam doni Spiritus, ut et nos ipse Spiritus gubernet, et ducat ad omnem voluntatem divinam, ac nos reficiat variis requiei modis, ut ope hujus gubernationis, et exercitationis gratiæ, ac promotionis spiritualis, digni habeamur ad perfectionem plenitudinis Christi pervenire, ut inquit Apostolus: *Ut impleamini in omnem plenitudinem Christi*⁹⁵. Et rursum: *Donec perveniamus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi*⁹⁶. Promisit Dominus omnibus in se credentibus, et in veritate postulantibus, se largiturum mysteria ineffabilis communionis Spiritus. Quapropter penitus nos ipsos Domino consecremus, et ad prædicta bona consequenda festinemus, corpore animoque consecrati, et cruci Christi affixi, digni regno æterno fiamus, glorificantes Patrem, Filium et Spiritum sanctum in sæcula. Amen.

HOMILIA XIX.

D *Christiani proficere et crescere volentes, debent se vi compellere ad omne id quod bonum est, ut liberentur ab inhabitante peccato, et Spiritu sancto repleantur.*

I. Qui exoptat accedere ad Dominum, et vita æterna dignus haberi, domicilium Christi fieri, ac Spiritu sancto repleti, quo fructus Spiritus producere, et mandata Christi facere pure et absque reprehensione possit, ille hinc initium sumat, ut in primis firmiter Domino credat, seque totum tradat præceptis ac mandatis ejus, ac renuntiet mundo per omnia, ne ullo modo circa ea, quæ

⁹⁵ Ephes. iii, 10. ⁹⁶ Ephes. iv, 13.

oculis patent, tota ejus mens occupetur. Deinde quoque oportet eum perpetuo in oratione perseverare, in fide quæ exspectat Dominum, visitationem et auxilium ejus semper exspectantem, scopumque mentis suæ eo semper dirigentem. Deinde compellere oportet se ipsum ad omne opus bonum, **81** et ad omnia mandata Domini, propter innatum sibi peccatum. Veluti compellat se ipsum ad demissionem animi coram omnibus hominibus, ac se inferiorem et abjectiorem existimet, non quærens honorem, laudem, aut gloriam a quoquam hominum, ut in Evangelio scriptum est: sed solum Dominum semper ob oculos habeat, et mandata ejus, ipsi soli placere studens in mansuetudine cordis, ut inquit Dominus: *Discite a me quod mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris*⁹⁷.

II. Itidem ut sit misericors, benignus, pronus ad miserandum ac bonus, pro viribus suis se assuefaciat, ut inquit Dominus: *Estote boni ac benigni, sicut Pater vester cælestis misericors est*⁹⁸. Et rursus inquit: *Sidiligitis me, præcepta mea servate*⁹⁹. Et rursus: *Si contendite intrare per portam angustam*¹. Præ omnibus humilitatem Domini, ejusque vivendi rationem, mansuetudinem ac conversationem, tanquam exemplar in omni memoria minime obliviosa retineat, in orationibus perseveret, semper orans in fide, ut Dominus veniat, habitet in eo, consummet ac corroboret eum in omnibus mandatis suis; atque etiam ipse Dominus fiat domicilium animæ; et ita quæ nunc vi inviti cordis facit, sponte aliquando peragat, assuefaciens se ipsum perpetuo ad id quod bonum est, Domini semper recordans, et exspectans eum perpetuo in summa dilectione. Tum vero Dominus, cognito tanto ejus proposito et consilio ac laudabili ejus studio, nimium quomodo se compellat ut Dominum in memoria retineat, et ad id quod bonum est, ad mansuetudinem ac dilectionem cor vel invitum compellat, ac dirigat pro viribus suis omni violentia; exercet in eum misericordiam suam, et redimit eum ab inimicis suis, et in habitante peccato, Spiritu eum sancto replens; et ita postmodum absque ulla vi ac labore vere facit omnia mandata Domini. Quinimo Dominus in eo sua mandata facit, et fructus spirituales tunc pure producit.

III. Oportet autem primum quempiam sic accedentem ad Dominum vi compellere se ipsum ad bonum, quamvis renitatur animus, exspectantem perpetuo in fide indubitata misericordiam ejus, ac compellere se ipsum ad dilectionem, si dilectione destitutus sit: compellere se ipsum ad mansuetudinem, si ea careat: compellere se ipsum ad misericordiam, et ad animum ad miserandum pronum: compellerre se ipsum ad contemptum perferendum,

A κατὰ πάντα, ἵνα μὴ περὶ τι τῶν φαινομένων ὁλος ὁ νοῦς ἀσχολῇται. Καὶ εἰς τὴν εὐχὴν χρὴ αὐτὸν πάντοτε προσκαρτερεῖν, ἐν πίστει προσδοκίας τοῦ Κυρίου τὴν ἐπίσκεψιν καὶ βοήθειαν αὐτοῦ πάντοτε ἐκδεχόμενον, τὸν σκοπὸν τοῦ νοῦς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἔχοντα διὰ παντός. Εἴτα βιάζεσθαι χρὴ ἑαυτὸν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ εἰς πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, διὰ τὴν συνοῦσαν αὐτῷ ἁμαρτίαν· οἶον, βιαζέσθω ἑαυτὸν εἰς τὸ ταπεινοφρονεῖν ἐνώπιον παντὸς ἀνθρώπου, καὶ ἑαυτὸν ἐλάττω ἡγεῖσθαι καὶ χεῖρονα, μὴ ζητῶν τιμὴν, ἢ ἑπαινον, ἢ δόξαν ἀνθρώπων παρὰ τινος, καθὼς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται· ἀλλὰ μόνον ἅει τὸν Κύριον πρό ὀφθαλμῶν ἔχων καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, αὐτῷ βουλάμενος ἀρέσκειν μόνῳ εἰς τὴν πραότητα τῆς καρδίας, ὡς φησιν ὁ Κύριος· Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραὸς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.

B'. Ὁμοίως εἰς τὸ εἶναι ἐλεήμονα, χρηστον, εὐσπλαγχνον, ἀγαθόν, ὅση δύναμις, ἑαυτὸν ἐθίζετω, ὡς φησιν ὁ Κύριος· Γίνεσθε ἀγαθοὶ καὶ χρηστοί, καθὼς καὶ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρων ἐστὶ. Καὶ πάλιν φησὶν· Ἐάν ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολὰς μου τηρήσατε· καὶ πάλιν· Βιάζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς θύρας. Ἐπὶ πασι τὴν τοῦ Κυρίου ταπεινώσιν καὶ πολιτείαν, καὶ τὴν πραότητα, καὶ τὴν ἀναστροφὴν, ὥσπερ ὑπογραμμὸν ἐν πάσῃ μνήμῃ ἀληθαρογῆτῳ ἔχεται, ταῖς εὐχαῖς προσκαρτερεῖτω, διὰ παντός θεόμενος καὶ πιστεύων, ἵνα ἐλθὼν ὁ Κύριος ἐνοικήσῃ ἐν αὐτῷ, καὶ καταρτίσῃ καὶ δυναμώσῃ αὐτὸν ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ· καὶ ἵνα αὐτὸς ὁ Κύριος γένηται κατοικητήριον τῆς ψυχῆς· καὶ οὕτως ἂ νῦν μετὰ βίας ἀκούσῃς τῆς καρδίας ποιεῖ, ἐκουσῶς πράξει ποτε, ἐθίζων ἑαυτὸν διὰ παντός εἰς τὸ ἀγαθόν, καὶ τοῦ Κυρίου μνημονεύων ἅει, καὶ προσδοκῶν ἅει ἐν πολλῇ ἀγάπῃ αὐτόν. Τότε θεωρῶν ὁ Κύριος τὴν τοιαύτην προαίρεσιν, καὶ τὴν ἀγαθὴν αὐτοῦ σπουδὴν, πῶς βιάζεται ἑαυτὸν εἰς μνήμην τοῦ Κυρίου, καὶ εἰς τὸ ἀγαθόν ἅει καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ πραότητα καὶ ἀγάπην ἄγει καὶ μὴ θέλουσαν τὴν καρδίαν, καὶ ἄγει ὅση δύναμις αὐτῷ μετὰ βίας, ποιεῖ μετ' αὐτοῦ εἰς ἔλεος αὐτοῦ, καὶ λυτροῦται αὐτόν ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνοικουσίας ἁμαρτίας, Πνεύματος ἁγίου ἐμπιπλὼν αὐτόν· καὶ οὕτω λοιπὸν ἄνευ βίας καὶ καμάτου ποιεῖ πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἐξ ἀληθείας· μᾶλλον δὲ ὁ Κύριος ποιεῖ ἐν αὐτῷ τὰς ἰδίας ἐντολὰς, καὶ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος τότε καρποφορεῖ καθαρώς.

D Γ'. Χρὴ δὲ πρότερον προσελθόντα τινὰ τῷ Κυρίῳ, οὕτω βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ ἀγαθόν καὶ μὴ θελούσης τῆς καρδίας, προσδοκῶντα διὰ παντός ἐν πίστει ἀδιστακτῶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν ἀγάπην, μὴ ἔχοντα ἀγάπην· βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν πραότητα, μὴ ἔχοντα πραότητα· βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ οἰκτερεῖν, καὶ ἐλεήμονα ἔχειν καρδίαν· βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὸ κατεφρονεῖσθαι, εἰς τὸ καταφρονούμενον μακροθυμεῖν, καὶ ἐξουθενούμενον

⁹⁷ Matth. xi, 29. ⁹⁸ Luc. vi, 36. ⁹⁹ Joan. xiv, 15. ¹ Luc. xiii, 24.

ἢ ἀτιμαζόμενον μὴ ἀγανακτεῖν, κατὰ τὸ εἰρημένον · **A** Μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί. Βιάζεσθαι ἑαυτὸν εἰς τὴν εὐχὴν, μὴ ἔχοντα εὐχὴν πνευματικὴν · καὶ οὕτως ὁ Θεὸς, θεωρῶν τὸν οὕτως ἀγωνιζόμενον, καὶ βία ἑαυτὸν ἄγχοντα, μὴ θελούσης τῆς καρδίας, δίδωσιν εὐχὴν ἀληθινὴν Πνεύματος, δίδωσιν ἀγάπην ἀληθινὴν, πραότητα ἀληθείας, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα ἀληθινὴν, καὶ ἀπαξάπλως, πληροῖ αὐτὸν τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος.

A Δ'. Εἰ δέ τις εἰς τὴν εὐχὴν μόνον ἑαυτὸν βιάζεται, μὴ ἔχων εὐχὴν, ἵνα σχῇ εὐχῆς χάριν, εἰς δὲ τὴν πραότητα καὶ ταπεινοφροσύνην καὶ ἀγάπην καὶ τὰς λοιπὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου ἑαυτὸν οὐ βιάζεται, οὔτε μέριμναν καὶ πόνον καὶ ἀγῶνα ἔχει ἐκεῖνα κατορθῶσαι, ὅσον τὸ ἐκ προαιρέσεως, καὶ αὐτεξουσίου θελήματος, ἐνίοτε δίδονται αὐτῷ εὐχῆς χάρις ἐν ἀναπαύσει καὶ εὐφροσύνῃ τοῦ Πνεύματος μερικῶς κατὰ τὸ αἶτημα αὐτοῦ. Τοῖς δὲ τρόποις ὁμοίως ἐστὶ καθ' ὃ καὶ πρὶν ἦν, οὐκ ἔχει πραότητα, ὅτι οὐκ ἐζήτησε πόνον, καὶ προετρέπισεν ἑαυτὸν οὕτως γενέσθαι · οὐκ ἔχει ταπεινοφροσύνην, ἐπειδὴ οὐκ ἤτησε, καὶ ἑαυτὸν οὐκ ἐβιάσατο εἰς τοῦτο. Οὐκ ἔχει ἀγάπην πρὸς πάντας, ἐπειδὴ περὶ τούτου μέριμναν καὶ ἀγῶνα οὐκ ἔσχεν ἐν τῇ αἰτήσει τῆς εὐχῆς · καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπιτηδεύσει τοῦ ἔργου, οὐκ ἔχει πίστιν καὶ πεποιθήσιν πρὸς τὸν Θεόν, ἐπειδὴ ἔγνωκεν ἑαυτὸν, οὐκ ἐδοκίμασεν μὴ ἔχειν, καὶ οὐκ ἐπόνησεν ἐν θλίψει, ζητῶν παρὰ Κυρίου σχεῖν τὴν πρὸς αὐτὸν βεβαίαν πίστιν, καὶ πεποιθήσιν ἀληθινὴν.

E'. Χρὴ γὰρ ἕκαστον ὥσπερ εἰς τὴν εὐχὴν βιάζεσθαι ἑαυτὸν καὶ ἄγχειν, μὴ θελούσης τῆς καρδίας · οὕτως καὶ εἰς τὴν πεποιθήσιν, οὕτως καὶ εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, οὕτως εἰς τὴν ἀγάπην, οὕτως εἰς τὴν πραότητα, ἀκεραιότητά τε καὶ ἀπλότητα · οὕτως εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν καταγεγραμμένον μετὰ χαρᾶς · οὕτως βιάζεσθαι εἰς τὸ ἑαυτὸν ἐξουθενεῖν. Καὶ πτωχὸν καὶ ἔσχατον λογίζεσθαι · οὕτως εἰς τὸ μὴ ὁμιλεῖν τὰ μὴ ὄντα χορήσιμα, ἀλλὰ αἰεὶ τὰ τοῦ Θεοῦ μελετᾶν, καὶ λαλεῖν στόματι καὶ καρδίᾳ. Οὕτως εἰς τὸ μὴ θυμοῦσθαι, καὶ κραυγάζειν κατὰ τὸ εἰρημένον, Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἅφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. Οὕτως εἰς πάντας τοὺς τοῦ Κυρίου τρόπους, εἰς πᾶσαν ἀσκήσιν ἀρετῆς, καὶ πολιτείας ἀγαθῆς καὶ καλῆς · εἰς πᾶσαν ἀναστροφὴν ἀγαθότητος, εἰς πᾶσαν ταπεινοφροσύνην πραότητος, εἰς τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ ὑψηλοφρονεῖν, καὶ φυσιοῦσθαι, καὶ λαλεῖν κατὰ τινος.

ς'. Εἰς ταῦτα πάντα ὀφείλει βιάζεσθαι ἑαυτὸν, ὁ θέλων εὐδοκιμῆσαι καὶ εὐαρεστῆσαι Χριστῷ, ἐν' οὕτως ὁ Κύριος ἰδὼν αὐτοῦ τὴν προθυμίαν, καὶ προαίρεσιν, τοῦ οὕτως εἰς πᾶσαν ἀγαθότητα καὶ ἀπλότητα, καὶ χρηστότητα, καὶ ταπεινοφροσύνην,

A et in eo fortiter perdurandum, ne despectui habitus aut dehonestatus indignetur, juxta dictum : *Non vosmetipsos ulciscentes, charissimi*² : compellere se ipsum ad preces, si preces spirituales non habeat. Sic itaque Deus, conspiciens eum, qui tantopere contendit, ac vi, reluctante animo, se ipsum constringit, veram Spiritus precationem largitur, veram dilectionem concedit, veram mansuetudinem, viscera misericordiæ, clementiam veram, atque, ut unico verbo dicam, replet eum fructu Spiritus.

IV. Quod si quis, cum affectu precandi careat, ad preces solas se ipsum adigat, ut consequatur precationis gratiam : ad mansuetudinem vero, humilitatem animi, dilectionem et reliqua mandata Domini, minus se ipsum compellat, nec ullam curam, laborem ac studium adhibeat, ut ea recte **82** constituat : quoad illius propositum ac liberam voluntatem, conceditur illi interdum precandi gratia cum delectatione ac lætitia Spiritus, ex parte tamen juxta petitionem ejus : moribus tamen idem est, quibus antea erat, destitutus mansuetudine, eo quod non laborarit, nec se præpararit, ut talis evaderet : destitutus humilitate, eo quod non postularit, nec se ipsum ad eam compulerit : destitutus dilectione erga omnes, eo quod de ea nihil omnino sollicitus fuerit in postulatione orationis suæ : et in ipsa operis administratione non habet fidem, nec fiduciam erga Deum, eo quod in cognitione sui carere se non expertus est, neque contendit cum **C** afflictione Dominum postulare, ut obtineat firmam in illum fidem ac veram fiduciam.

V. Oportet enim unumquemque perinde ut ad preces se compellere atque adigere, repugnante animo ; sic quoque ad fiduciam, sic quoque ad humilitatem, sic quoque ad dilectionem, sic quoque ad mansuetudinem, sinceritatem et simplicitatem : sic quoque ad omnem patientiam et longanimitatem cum gaudio ac prompte collimare : sic quoque se compellere ad sui ipsius despectum, ac se pauperem infimæque sortis homuncionem reputare : sic, ne intentus sit rebus minus utilibus, sed semper quæ Dei sunt meditetur, et proferat ore et corde : sic ne ira excandescat aut clamitet, sicuti dictum est : *Omnis amarulentia, et clamor, et ira et vociferatio, et maledicentia tollatur a vobis cum omni malitia*³. Sic ad omnes mores Domini induendos, ad omnem virtutis, probi honestique vitæ instituti exercitationem, ad omnem conversationem bonitatis, ad omnem humilitatem mansuetudinis ; nec extollatur, nec altum sapiat, aut infletur, vel cujusdam famam detrectet.

VI. Ad hæc omnia se compellere debet qui cupit probari ac placere Christo, ita ut Dominus, conspecta ejus promptitudine, ac intentione, ejus, inquam, qui ad probitatem, simplicitatem, benignitatem, humilitatem, dilectionem et precationem

² Rom. xii, 19. ³ Ephes. iv, 31.

se ipsum compellit, ac vi quadam adigit, se totum illi offerat: ipse, inquam, Dominus, implens revera hæc omnia in eo pure absque ullo labore et vi, quæ ne vi quidem ulla antea observare poterat, propter inhabitans in eo peccatum. Fiuntque illi hæc omnia virtutum exercitia et studia, velut altera natura. Postmodum Dominus adveniens et versatus cum eo, et ille cum Domino, ipse perficit in eo sua mandata citra omnem laborem, replens eum fructu Spiritus. Quod si vero ad solam precationem se quis adigit, donec consequatur gratiam hanc a Deo; ad ea vero, quæ prædicta sunt, se non compellat, cogat et assuefaciat, ille vere, pure ac sine reprehensione hæc adimplere nequit. Verum ita convenit se præparare pro viribus ad id quod bonum est. Interdum enim pervenit ad eum petentem ac precantem gratia divina. Bonus enim et benignus est Deus, ac petentibus a se largitur quæ petierant. Verum qui caret iis, de quibus locuti sumus antea, nec se ad ea assuefacit aut præparat, gratiam quam consecutus jam erat, perdit, ac cadit præ nimia arrogantia; aut nihil proficit, nec augetur in gratia sibi concessa, quoniam mandatis Domini deliberato animo se non dedit: domus enim et requies Spiritus est humilitas, dilectio et mansuetudo, et reliqua Domini mandata.

83 VII. Debet ergo, quicumque Deo vere placere cupit, ab eoque recipere cœlestem Spiritus gratiam et in Spiritu sancto crescere ac perfici, ad omnia præcepta Dei se ipsum compellere, et vel invitum animum subjugare, secundum quod dicitur: *Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: omnem viam iniquam odio habui*⁴. Quemadmodum enim aliquis ad perseverandum in precatione se ipsum compellit atque adigit, donec id recte constituerit: eodem modo, silibuerit, ad omnia quoque virtutum exercitia se ipsum compellit atque adigit, bonæ consuetudini assuescens; et sic, ubi assidue Dominum obtestatus ac deprecatus, et quæ petierit, adeptus fuerit, Deum gustare cœpit, ac Spiritus sancti particeps factus fuerit, hoc agit, ut crescat et foveat gratiam sibi concessam, requiescentem in humilitate, in dilectione et mansuetudine ejus.

VIII. Ipse Spiritus largitur hæc ei, atque instruit cum vera precandi ratione, vera dilectione, vera mansuetudine, ad quæ antea vi se compellebat, quæ inquirebat, de quibus sollicitus erat, ac quæ meditabatur, quæque donata tandem ei sunt: et ita auctus et consummatus in Deo, qui hæres regni evadat, dignus habetur. Humilis enim nunquam labitur. Unde enim labi liceret ei, qui sub omnibus est? Nimia itaque animi elatio summa est humilitas: humilitas vero magna est exaltatio, existimatio atque dignitas. Nos ergo quoque nos compella-

A καὶ ἀγάπην, καὶ εὐχὴν ἀγχοντος ἑαυτὸν, καὶ ἄγοντος μετὰ βίας, δώσῃ ἑαυτὸν ὅλον αὐτῷ, αὐτὸς ὁ Κύριος ποιῶν ἐξ ἀληθείας ταῦτα πάντα καθαρῶς ἐν αὐτῷ ἀκόπως καὶ ἀβιάστως, ἃ πρὶν οὐδὲ μετὰ βίας φυλάττει ἡδύνατο, διὰ τὴν ἐν αὐτῷ οἰκοῦσαν ἀμαρτίαν· καὶ γίνεται αὐτῷ τὰ τῆς ἀρετῆς πάντα ἐπιτηδεύματα ὡς φύσις. Τὸ λοιπὸν ἐλθὼν ὁ Κύριος, καὶ γενόμενος ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Κυρίῳ, αὐτὸς ποιεῖ ἐν αὐτῷ, τὰς ἰδίας ἐντολὰς ἄνευ καμάτων, πληρῶν αὐτὸν τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος. Εἰ δὲ εἰς εὐχὴν μόνον βιάζεται τις ἑαυτὸν, ἕως οὗ λάβῃ χάρισμα παρὰ Θεοῦ, εἰς ταῦτα δὲ τὰ προειρημένα ὁμοίως ἑαυτὸν οὐ βιάζεται, καὶ ἄγχει καὶ ἐθίζει, οὐ δύναται ἐξ ἀληθείας, καθαρῶς καὶ ἀμώμως αὐτὰ ποιῆσαι. Ἄλλ' οὕτω χρὴ προσευτρεπίσκειν ἑαυτὸν, ὅσον δυνατόν εἰς τὸ ἀγαθόν· ἐνίοτε γὰρ γίνεται πρὸς αὐτὸν ἡ θεία χάρις αἰτοῦντα καὶ δεόμενον. Ἀγαθὸς γὰρ καὶ χρηστός ἐστὶν ὁ Θεός, καὶ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν ἡ θεία χάρις αἰτοῦντα καὶ δεόμενον. Ἀγαθὸς μὴτε ἐθίσας, μὴτε προσευτρεπίσας ἑαυτὸν εἰς τὰς προειρημένας, εἴγε λάβῃ, ἀπολεῖ τὴν χάριν ἣν ἔλαβε, καὶ πίπτει ὑψηλοφροσύνης, ἢ οὐ προκόπτει καὶ αὖξαι ἐν τῇ χάριτι τῇ πρὸς αὐτὸν γενομένη, ἐπειδὴ ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἐκ προαιρέσεως ἑαυτὸν οὐ δίδωσι· τὸ γὰρ κατοικητήριον καὶ ἡ ἀνάπαυσις τοῦ Πνεύματος, ἡ ταπεινοφροσύνη ἐστίν, ἡ ἀγάπη τε καὶ πραότης, καὶ αἱ λοιπαὶ τοῦ Κυρίου ἐντολαί.

Z'. Ὀφείλει οὖν ὁ βουλούμενος ἐξ ἀληθείας εὐαρεστησαι τῷ Θεῷ, καὶ δεῖξασθαι παρ' αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον τοῦ Πνεύματος χάριν, καὶ αὖξῃσαι καὶ τελειωθῆναι ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς πάσας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ βιάζεσθαι ἑαυτὸν, καὶ μὴ θέλουσαν τὴν καρδίαν ὑποτάσσειν κατὰ τὸ εἰρημένον· διὰ τοῦτο πρὸς πάσας τὰς ἐντολὰς σου κατωρθούμην, πᾶσαν ὁδὸν ἀδίκων ἐμίσησα. Ὡσπερ γὰρ τις εἰς τὴν προσκαρτέρησιν τῆς εὐχῆς βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἔγχει, ἕως οὗ τοῦτο κατορθώσῃ· ὁμοίως ἐὰν θέλῃ καὶ εἰς πάντα τὰ τῆς ἀρετῆς ἐπιτηδεύματα βιάζεται ἑαυτὸν καὶ ἄγχει, καὶ ἐθίζει ἔθος ἀγαθόν, καὶ οὕτως αἰτούμενος καὶ δεόμενος τοῦ Κυρίου διὰ παντός, καὶ τυχὼν τῆς αἰτήσεως, καὶ μεταλαβὼν γεύσεως Θεοῦ, καὶ Πνεύματος ἁγίου μέτοχος γενόμενος, αὖξαι ποιεῖ καὶ θάλλειν τὸ χάρισμα τὸ δοθέν αὐτῷ, ἀναπαυόμενον ἐν τῇ ταπεινοφροσύνῃ αὐτοῦ, ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῇ πραότητι.

H'. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα χαρίζεται αὐτῷ ταῦτα, καὶ διδάσκει αὐτὸν ἀληθινὴν εὐχὴν, ἀληθινὴν ἀγάπην, ἀληθινὴν πραότητα, ἃ προεβιάσατο καὶ ἐζήτησε, καὶ ἐμερίμνησε, καὶ ἐμελέτησε, καὶ ἐδόθη αὐτῷ· καὶ οὕτως αὖξῃσας καὶ τελειωθείς ἐν Θεῷ, κληρονόμος τῆς βασιλείας γενέσθαι καταξιοῦται. Ὁ γὰρ ταπεινὸς οὐδέποτε πίπτει· πόθεν γὰρ πεσεῖν ἔχει ὑποκάτω πάντων ὧν; μεγάλη ταπείνωσις, ἡ ὑψηλοφροσύνη· καὶ μεγάλη ὑψωσις, καὶ τιμιότης, καὶ ἀξίωμα, ἡ ταπεινοφροσύνη. Καὶ ἡμεῖς τοίνυν βιασώμεθα καὶ ἄγχωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ μὴ

⁴ Psalm. cxvii, 104.

θελούσης τῆς καρδίας, καὶ εἰς τὴν πραότητα, καὶ εἰς τὴν ἀγάπην δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν ἐν πίστει, καὶ ἐλπίδι, καὶ ἀγάπῃ, ἀδιαλείπτως ἐν προσδοκίᾳ τοιαύτῃ καὶ σκοπῷ, ἵνα ἀποστείλῃ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα ἐξώμεθα καὶ προσκυνήσωμεν τῷ Θεῷ ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ.

Θ'. Καὶ αὐτὸ τὸ Πνεῦμα διδάξει ἡμᾶς εὐχὴν ἀληθινήν, ἣν νῦν καὶ μετὰ βίας οὐ δύναμεθα ποιεῖν· σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, καὶ πάσας τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου, διδάξει ἡμᾶς ποιῆσαι ἐξ ἀληθείας ἀλύπως καὶ ἀδιάστως, ὥς αὐτὸ τὸ Πνεῦμα οἶδε πληροῦν ἡμᾶς τὸν καρπὸν αὐτοῦ, καὶ οὕτως τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ πληρωθεῖσιν ὑφ' ἡμῶν διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, τοῦ μόνου γινώσκοντος τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου, καὶ τελειώσαντος ἡμᾶς τοῦ Πνεύματος εἰς ἑαυτὸ, καὶ τελειωθέντος εἰς ἡμᾶς καθαρισθέντας ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ καὶ σπύλου τῆς ἁμαρτίας, ὥσπερ νύμφας καλὰς, τὰς ψυχὰς ἡμῶν καθαρὰς καὶ ἀμώμους παραστήσει τῷ Χριστῷ ἀναπαυομένων ἡμῶν ἐν Θεῷ, ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀναπαυομένου τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς αὐτοῦ καὶ τῷ ἐλέει, καὶ τῇ ἀγάπῃ, ὅτι εἰς τοιεύτην τιμὴν καὶ δόξαν κατηξίωσε τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, υἱὸς Πατρὸς ἐπουρανίου κατηξίωσεν αὐτοὺς, καὶ ἰδίους ἀδελφοὺς προσηγόρευσεν. Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA K'.

Μόνος ὁ Χριστὸς, ὁ ἀληθινὸς τοῦ ἔσω ἀνθρώπου ἰατρός, θεραπεῦσαι δύναται τὴν ψυχὴν, καὶ αὐτὴν τῷ τῆς χάριτος ἐνδύματι διακοσμήσαι.

Α'. Εἴ τις γυμνὸς ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ἐνδύματος τοῦ θεϊκοῦ καὶ ἐπουρανίου, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ Πνεύματος δύναμις, καθὼς εἴρηται· Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ· κλαίτω καὶ παρακαλεῖτω τὸν Κύριον, ἵνα λάβῃ τὸ ἐξ οὐρανοῦ πνευματικὸν ἐνδυμα· ἵνα ἀμφιασθῇ τὴν ἀπὸ θείας ἐνεργείας γεγυμνωμένην ψυχὴν· ὅτι πολλὴν αἰσχύνην ἀτιμίας παθὼν περιβέβληται, ὁ μὴ ἐνδεδυμένος τὸ τοῦ Πνεύματος ἐνδυμα. Ὡσπερ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις ἔάν τις γυμνὸς ᾖ, ἐν πολλῇ αἰσχύνῃ καὶ ἀτιμίᾳ ἐστὶ, καὶ φίλοι φίλους ἀποστρέφονται γυμνοὺς, καὶ γνήσιοι ἰδίους, καὶ τέκνα ἰδόντα γεγυμνωμένον πατέρα ἔστρεψαν τὰς ἑαυτῶν ὄψεις, τοῦ μὴ ἐνατενίσαι γυμνῷ τῷ σώματι τοῦ Πατρὸς, καὶ ὁπισθοφανῶς ἀπελθόντες ἐπεκάλυψαν αὐτόν, καὶ οὕτως ἐπέστρεψαν τὰς ὄψεις. Οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ἀπέστραπτει τὰς ψυχὰς τὰς μὴ ἐνδεδυμένας τὸ τοῦ Πνεύματος ἐνδυμα ἐν πληροφορίᾳ, τοὺς μὴ ἐνδεδυμένους τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν δυνάμει καὶ ἀληθείᾳ.

Β'. Αὐτὸς ὁ πρῶτος ἄνθρωπος θεασάμενος ἑαυτὸν γυμνὸν ἡσχύνθη· τοσαύτη ἀτιμία τῇ γυμνότητι πρόσκειται. Εἰ οὖν ἐπὶ τῶν σωματικῶν τοσεύτην αἰσχύνην δείκνυσιν ἡ γυμνότης, πόσῃ μᾶλλον ἡ γυμνή ἀπὸ θείας δυνάμεως ψυχὴ, ἡ μὴ φοροῦσα καὶ ἡμφιεσμένη τὸ ἄρρήτον καὶ ἀφθαρτον, καὶ πνευματικὸν ἐνδυμα, αὐτὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν ἀλη-

A mus atque cogamus nos ipsos ad humilitatem, vel invito animo, et ad mansuetudinem et ad dilectionem, precantes atque obsecrantes Deum in fide, spe ac dilectione, indesinenter hac expectatione atque scopo freti, ut mittat Spiritum suum in corda nostra, quo precemur et adoremus Deum in Spiritu et veritate.

IX. Ipse quoque Spiritus docebit nos veram precum rationem, quas nunc, ne vi quidem adhibita, possumus facere. Viscera quoque misericordiæ, benignitatem et omnia mandata Domini docebit nos facere revera absque ulla molestia aut coactione, prout novit Spiritus ille replere nos fructu suo. Atque hoc pacto mandatis Dei a nobis impletis beneficio Spiritus sui, qui solus novit voluntatem Domini, quique Spiritus nos consummat in se, ac perfectus in nobis, purificatis ab omni inquinamento, ac sordibus peccati, velut sponsas venustas, animas nostras puras et immaculatas Christo exhibebit, requiescentibus nobis in Deo, in regno ejus, ac Deo requiscente in nobis in infinita sæcula. Gloria sit miserationibus ejus, misericordiæ ac dilectioni, quod tanto honore et gloria dignatus sit genus humanum, quos dignos judicaverit, ut vocaret filios Patris cœlestis ac proprios fratres Ipsi gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XX.

Solus Christus, verus medicus interioris hominis, sanare potest animam, eamque vestimento gratiæ suæ exornare.

I. Si quis nudus sit et careat indumento divino ac cœlesti, quod est potentia Spiritus, sicut dictum est: *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus*⁵: ploret atque obsecret Dominum, ut cœlitus consequatur spirituale indumentum, **84** quo induat animam divina virtute spoliata: quia multo pudore ac infamia affectionum induitur, qui vestimento Spiritus amictus non est. Quemadmodum enim in rebus externis, si quis nudus sit, summo pudore atque infamia afficitur; et amici nudos aversantur amicos, et germani suos, et liberi viso nudo patre, averterunt facies suas, ne intuerentur nudum corpus patris⁶, et retrorsum progressi operuerunt eum, et sic averterunt vultum: eodem modo Deus aversatur animas, non exornatas indumento Spiritus cum fidei certitudine, eos, inquam, qui non induerunt Dominum Jesum Christum in virtute et veritate.

II. Primus quoque homo, conspiciens se nudum esse, erubuit. Tanta ignominia nuditatem comitatur⁷. Si ergo in rebus corporalibus tantum dedecus conciliat nuditas, quanto majore anima, quæ denudata est virtute divina, nec gestat, aut exornata est ineffabili, incorruptibili ac spirituali indumento, ipso scilicet Domino Jesu Christo in veritate,

⁵ Rom. viii, 9. ⁶ Gen. ix, 23. ⁷ Gen. iii, 7.

quanto majore, inquam, pudore atque ignominia affectionum circumdata et amicta est? Quicunque ergo caret divina illa gloria, ita debet sui ipsius pudore duci, atque agnoscere suam ipsius ignominiam, sicut Adam erubuit corpore nudus cum esset. Quamvis construxisset sibi ex foliis ficus amictum⁸, nihilominus pudore afficiebatur, mendicitate et nuditate sua cognita atque perspecta. Postulet igitur ejusmodi anima a Christo, qui largitur atque exornat eam gloria in lumine arcano: nec consuta sibi veste vanarum cogitationum arbitretur, propriæ justitiæ opinione decepta, se habere vestimentum ipsius salutaris.

III. Si enim in sua justitia atque redemptione solum quis perstiterit, frustra ac temere labores ille suscipit. Omnis enim opinio justitiæ ejus, velut pannus menstruatæ apparet in extremo die, ut inquit propheta Isaias: *Facta est universa justitia nostra tanquam pannus menstruatæ*⁹. Obsecremus igitur Deum atque rogemus, ut amiciamur indumento ipsius salutaris, Domino nimirum Jesu Christo, arcano lumine, quem gestantes animæ non exuentur in sæculum; sed in resurrectione corpora quoque eorum glorificabuntur gloria luminis, quo amictæ nunc sunt fideles ac generosæ animæ, sicut Apostolus ait: *Qui excitavit Christum ex mortuis, vivificabit et mortalia corpora nostra, propter ipsius Spiritum inhabitantem in nobis*¹⁰. Gloriasit ineffabili ejus miserationi atque inenarrabili misericordiæ ejus.

IV. Et iterum: *Quemadmodum mulier fluxu sanguinis laborans, cum crederet fide vera, et fimbriam vestimenti Domini contingeret*¹¹, statim sanitatem consecuta est, atque exsiccatus est fluxus impuri fontis sanguinis: sic omnis anima incurabili vulnere peccati percussa, ac fonte obscenarum pravarumque cogitationum obruta, si progressa ad Christum supplices preces fecerit, eique vere crediderit, sanitatem salutarem consequitur ab incurabili fonte affectionum, atque exsiccatur fons ille deficiens, qui immundas cogitationes ejaculabatur, virtute solius Jesu: alius vero hoc vulnus curare prorsus nequit. Tantam enim operam ac diligentiam adhibuit hostis in Adæ transgressione, ut vulneraret ac tenebris offunderet interiorem hominem, mentem nimirum ducem hominis, quæ Deum intuebatur. Respexerunt ergo postmodum oculi ejus ad vitia et affectiones, a bonis cœlestibus exclusi.

85 V. Tantis igitur vulneribus affectus est, ut nemini datum sit ea curare, nisi soli Domino, cui soli possibile est. Ipse enim veniens, *Sustulit peccata mundi*¹², hoc est, impurum illum fontem cogitationum animæ exsiccavit. Quemadmodum enim illa, quæ sanguinis profluvio laborabat, cum omnia sua bona in medicos impendisset¹³, a nullo tamen eorum curata est; donec progressa ad Dominum,

θεία, πλείονα καὶ αἰσχύνην καὶ ἀτιμίαν παθὼν περιδέβληται; καὶ πᾶς τις ὢν γυμνὸς ἀπὸ τῆς θείας ἐκείνης δόξης, οὕτως ὀφείλει ἑαυτὸν ἐπαισχύνεσθαι, καὶ γινώσκειν ἀτιμίαν αὐτοῦ, ὥσπερ σωματικῶς Ἀδὰμ ἠσχύνετο γυμνὸς ὢν, καὶ ἐποίησεν ἑαυτῷ ἐκ συκῆς φύλλων περιδῆλμα, ὁμῶς τὴν αἰσχύνην ἐφόρει τὴν πτωχείαν ἑαυτοῦ ἐπιγινώσκων· αἰτεῖτω οὖν ἡ τοιαύτη ψυχὴ παρὰ τοῦ διδόντος καὶ ἀμφιεννύοντος δόξαν Χριστοῦ ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, μὴ ποιούσα ἑαυτῇ ἱμάτιον λογισμῶν ματαίων, δοκῇσι ἰδίας δικαιοσύνης ἀπατωμένα καὶ νομίζουσα ἔχειν ἀμφιον σωτηρίου.

Γ'. Εἴ τις γὰρ ἐν τῇ ἑαυτοῦ μόνον ἵσταται δικαιοσύνη καὶ ἀπολυτρώσει, ματαίως καὶ κενῶς κοπιᾷ. Πᾶσα γὰρ ἡ οἴησις τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης φανεροῦται ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ, ὡς φησιν Ἡσαΐας ὁ προφήτης, Ἐγενήθη πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης. Αἰτήσωμεν οὖν καὶ δεηθῶμεν τοῦ Θεοῦ ἐνδύσασθαι τὸ ἱμάτιον τοῦ σωτηρίου, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸ ἀρρήτον φῶς, ἐν φορέσασθαι ψυχὰς οὐκ ἀποδυθήσονται εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλ' ἐν τῇ ἀναστάσει καὶ τὰ σώματα αὐτῶν δοξασθήσονται ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτός, οὗ περιδέβληνται ἀπὸ τοῦ νῦν αἱ πισταὶ καὶ εὐγενεῖς ψυχὰς, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος· Ὁ ἐγείρας Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσκει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ἡμῖν. Δόξα τῇ ἀρρήτῳ εὐσπλαγχνίᾳ, καὶ τῷ ἀφράστῳ ἐλέει αὐτοῦ.

Δ'. Καὶ πάλιν, Ὡσπερ ἡ αἰμορροοῦσα γυνὴ πιστεύσασα ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἀψαμένη τοῦ κρασπέδου τοῦ Κυρίου, εὐθέως ἰάσεως ἔτυχε, καὶ ἐξηράνθη ἡ ῥύσις τῆς ἀκαθάρτου πηγῆς τοῦ αἵματος· οὕτω πᾶσα ψυχὴ ἔχουσα τὸ ἀνιάτον τραῦμα τῆς ἁμαρτίας, τὴν πηγὴν τῶν ἀκαθάρτων καὶ πονηρῶν λογισμῶν, εἰς προσέλθῃ τῷ Χριστῷ, καὶ δεηθῇ πιστεύσασα ἐν ἀληθείᾳ, ἰάσεως σωτηρίου τυγχάνει ἐκ τῆς ἀνιάτου πηγῆς τῶν παθῶν, καὶ ξηραίνεται ἐκλείπουσα ἡ πηγὴ ἐκείνη, ἡ τοὺς ἀκαθάρτους λογισμοὺς βρύουσα, διὰ τῆς δυνάμεως Ἰησοῦ μόνου· ἄλλω δὲ τινι ἰάσασθαι τὸ τραῦμα τοῦτο ἀδύνατον. Οὕτως γὰρ ἐπετήδευσεν ὁ ἐχθρὸς ἐν τῇ τοῦ Ἀδὰμ παραβάσει, ὥστε τραυματίσαι καὶ σκοτίσαι τὸν ἔσω ἄνθρωπον, τὸν ἡγεμόνα νοῦν τὸν ὁρῶντα Θεόν. Διέβλεψαν λοιπὸν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ εἰς τὰ κακὰ καὶ τὰ πάθη, ἀποκλεισθέντες τῶν ἐπουρανίων ἀγαθῶν.

Ε'. Οὕτως οὖν ἐτραυματίσθη, ὥστε μηδενὶ δυνατὸν εἶναι ἰάσασθαι, εἰ μὴ μόνῳ τῷ Κυρίῳ, τούτῳ μόνῳ δυνάτον ἐστίν. Αὐτὸς γὰρ ἐλθὼν, Ἦρε τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τουτέστι, τὴν ἀκαθάρτου πηγὴν τῶν διαλογισμῶν τῆς ψυχῆς ἐξήρανε. Ὡσπερ γὰρ ἐκείνη ἡ αἰμορροοῦσα πάντα τὰ ἑαυτῆς δαπάνησασα τοῖς ἰατροῦσαι δυναμένοις, παρ' οὐθενὸς ἐθεραπεύθη τούτων, ἕως οὗ προσήγγισε τῷ Κυρίῳ,

⁸ Gen. iii, 7. ⁹ Isa. lxi, 6. ¹⁰ Rom. viii, 11. ¹¹ Matth. ix, 20. ¹² Joan. i, 20. ¹³ Matth. ix, 20.

πιστεύουσα ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἀφαμένη τοῦ κρασπέδου αὐτοῦ, καὶ οὕτως εὐθέως ἦσθετο τῆς ἰάσεως· καὶ ἔστι ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος· οὕτω τὴν ψυχὴν τραυματισθεῖσαν ἐξ ἀρχῆς τραῦμα ἀνίατον παθὼν κακίας, οὐδεὶς οὔτε δικαίων, οὔτε Πατέρων, οὔτε προφητῶν, οὔτε πατριαρχῶν ἔσχυσε θεραπεῦσαι.

ζ'. Μωϋσῆς ἦλθεν, ἀλλ' οὐκ ἠδυνήθη ἵασιν παντελῇ δοῦναι· ἱερεῖς, δῶρα, ἀποδεκτώσεις, σαββατισμοί, νεομηνίαι, βαπτίσματα, θυσίαι, ὀλοκαυτώσεις, καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ δικαιοσύνη ἐπετελεῖτο ἐν τῷ νόμῳ, καὶ ἡ ψυχὴ ἰαθῆναι ἀπὸ τῆς ἀκαθάρτου ῥύσεως τῶν κακῶν λογισμῶν οὐκ ἠδυνήθη, καὶ πᾶσα ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς θεραπεῦσαι αὐτὸν οὐκ ἔσχυσεν, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ Σωτὴρ ὁ ἀληθινὸς ἱατρός, ὁ θωρεῖν ἱώμενος, ὁ ἑαυτὸς ὑπὲρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων λύτρον δοῦναι. Αὐτὸς μόνος τὴν μεγάλην καὶ σωτήριον λύτρωσιν καὶ ἵασιν τῆς ψυχῆς ἐποίησεν· αὐτὸς ἡλευθέρωσεν αὐτὴν ἐκ τῆς δουλείας, καὶ ἐξήγαγεν αὐτὴν ἐκ σκοτίας, ἰδίῳ φωτὶ δοξάσας αὐτὴν· αὐτὸς ἐξήρανε τὴν ἐν αὐτῇ πηγὴν τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν· Ἰδοὺ γάρ, φησὶν, ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.

Ζ'. Οὐ γὰρ ἠδύνατο τὰ ἰδιά ἐκ γῆς φάρμακα, τουτέστι τὰ ἑαυτῆς δικαιώματα μόνον θεραπεῦσαι καὶ ἰάσασθαι αὐτὴν ἐκ τῆς τηλικαύτης ἀοράτου πληγῆς, ἀλλὰ διὰ τῆς οὐρανοῦ καὶ θείας φύσεως τῆς θωρεῖας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διὰ τοῦτου φαρμάκου μόνου ἠδυνήθη ἰάσεως τυχεῖν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ζωῆς ἐφικέσθαι, καθαρισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν καρδίαν. Ἀλλ' ὥσπερ ἐκεῖ ἡ γυνὴ καὶ ἰαθῆναι οὐκ ἠδυνήθη, καὶ τετραυματίστο, ἀλλ' ὁμως πόδας εἶχε τοῦ ἐλθεῖν πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐλθούσα τυχεῖν ἰάσεως· ὁμοίως καὶ ὁ τυφλὸς ἐκεῖνος, καὶ ὑπερβῆναι οὐκ ἠδύνατο, καὶ ἐλθεῖν πρὸς τὸν Κύριον διὰ τὸ μὴ βλέπειν, ἀλλ' ὀξυτέραν ἀγγέλων ἀπέστειλε τὴν φωνήν. Ἐλεγε γάρ, Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με· καὶ οὕτω πιστεύσας, ἰάσεως ἔτυχεν, ἐλθόντος τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτὸν καὶ διαβλέψαι ποιήσαντος, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τετραυματίσται τραύμασι θῶν ἁτιμίας, καὶ τετύφλωται ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας, ἀλλ' ὁμως ἔχει θέλημα τοῦ βοῆσαι καὶ καλέσαι Ἰησοῦν, ἵνα αὐτὸς ἐλθὼν λύτρωσιν αἰώνιου ποιήσῃ τῇ ψυχῇ.

Η'. Ὡσπερ γάρ ἐκεῖνος ὁ τυφλός, εἰ μὴ ἐβόησε, καὶ ἡ αἰμορροοῦσα προσῆλθε τῷ Κυρίῳ, οὐκ ἂν ἐτύγγανον ἰάσεως· οὕτως, ἐὰν μὴ τις ἐκ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ ὅλης προαιρέσεως ἐλθῇ πρὸς Κύριον, καὶ μετὰ πληροφορίας πίστεως δεηθῇ, ἰάσεως οὐ τυγχάνει. Διὰ τί γὰρ ἐκεῖνοι πιστεύσαντες ἰδὼντο εὐθέως, ἡμεῖς δὲ οὕτω διεβλέψαμεν ἐξ ἀληθείας, καὶ οὐκ ἰάθημεν ἐκ τῶν κρυφίων παθῶν; καίτοι μᾶλλον ὁ Κύριος φροντίδα ποιεῖται ὑπὲρ τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, ἢ ὑπὲρ τοῦ σώματος· ἥτις ἐὰν διαβλέψῃ κατὰ τὸν λέγοντα, Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, οὐκέτι εἰς τὸν αἰῶνα τυφλωθήσεται, καὶ ἰαθεῖσα οὐκέτι τραυματισθήσεται. Εἰ γὰρ ἐπιμέλειαν τῶν

A et credens in veritate, tetigit fimbriam vestimenti ejus; et sic mox sanitatem se consecutam esse sensit, ac stetit profluvium sanguinis: sic quoque animam sauciatam ab initio vulnere incurabili vitiosarum affectionum, nullus nec justorum, nec Patrum, nec prophetarum, nec patriarcharum curare potuit.

VI. Moses quidem venit, sed sanitatem perfectam conferre nequivit. Sacerdotes, munera, decimationes, sabbatismi, neomeniæ, ablutiones, sacrificia, holocausta, et universa reliqua justitia consummabatur in lege; nec tamen anima sanari ac purificari ab impuro fluxu pravæ cogitationum potuit; nec universa justitia ejus curare ipsum valuit, donec venit Salvator, verus medicus, qui gratis sanat: qui se ipsum pro humano genere in pretium redemptionis tradens, solus ipse magnam et salutarem redemptionem ac sanitatem animæ operatus est. Ipse liberavit eam a servitute, et eduxit eam ex tenebris, suo lumine eam illustrans: ipse exsiccavit in ea fontem immundarum cogitationum: *Ecce enim, inquit, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi* ¹⁴.

VII. Non enim potuerunt terrena ejus medicamenta, hoc est justificationes ejus solæ, curare et sanare illam a tanta invisibili plaga: sed cœlestis et divinæ naturæ beneficio, doni nimirum Spiritus sancti, hujus medicamenti solius ope potuit sanitatem consequi homo, et ad vitam pervenire, purificato corde a Spiritu sancto. Cæterum, quemadmodum ibi mulier, quamvis vulnerata, curari non poterat; nihilominus pedes habebat, quibus accederet ad Dominum, et veniens sanationem consequeretur: itidem et cæcus ille, quamvis incedere non poterat, et venire ad Dominum eo quod visu destitueretur, acutiorem tamen angelis emisit vocem. Aiebat enim: *Fili David, miserere mei* ¹⁵: et ita credens, sanitatem consecutus est, veniente ad illum Domino, eique visum restituente: sic quoque anima, quamvis sauciata sit ignominiosarum affectionum vulneribus, quamvis obcæcata sit tenebris peccati, nihilominus habet voluntatem clamandi et invocandi Jesum, ut ipse veniens æternam redemptionem animæ procuret.

VIII. Quemadmodum enim cæcus ille, nisi clamasset, et nisi quæ profluvio sanguinis laborabat, ad Dominum accessisset, sanationem non fuissent consecuti: eodem modo nisi quis proprio motu ac integro proposito ad Dominum accedat, et cum plenitudine fidei eum deprecetur, nullo modo sanationis fit particeps. Cur enim illi simul ac crederent sanabantur, nos autem nondum revera visum recepimus, nec ab occultis affectionibus sanati sumus? Verum Dominus majorem gerit curam immortalis animæ, quam corporis. Quæ quidem visui restituta, secundum eum, qui dicit: *Revela oculos meos* ¹⁶, in æternum non amplius excæcabi-

¹⁴ Joan. i, 29. ¹⁵ Matth. xv, 22. ¹⁶ Psalm. cxviii, 18.

tur, et sanata non amplius vulnerabitur. Si enim corruptibilium corporum curam suscepit Dominus, in mundum cum venisset; quanto magis animæ immortalis **86** et secundum imaginem ejus conditæ? Propter incredulitatem autem nostram et seditionem nostram, quod non diligamus eum ex toto corde, neque vere ei credamus, nondum spiritualem sanitatem ac salutem consecuti sumus. Credamus ergo ei, et accedamus in veritate, ut velociter veram sanationem in nobis adimpleat. Promisit enim se largiturum *postulantibus a se Spiritum sanctum, ac pulsantibus aperturum, et a quærentibus inventum iri* ¹⁷ Atque: *Non mentitur, qui promisit* ¹⁸. Ipsi gloria et potentia in sæcula. Amen.

HOMILIA XXI.

Christiano homini duplex incumbit bellum, internum videlicet et externum. Hoc quidem, cum recedit ipse a distractionibus terrenis; illud vero in corde adversus cogitationes spirituum malorum.

I. Quicumque vere Deo placere exoptat, ac veras adversus adversariam partem inimicitias suscipit, hunc duplici conflictu ac duplici certamine dimicare oportet: tum in rebus visibilibus hujus vitæ, a distractionibus terrenis, ac dilectione vinculorum mundanorum, atque affectionibus peccati abhorrentem: tum in occultis contra ipsos malitiæ spiritus præliantem, de quibus Apostolus aiebat: *Non est nobis colluctatio adversus sanguinem et carnem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi dominos, rectores tenebrarum sæculi hujus, adversus spirituales astutias in cælestibus* ¹⁹.

II. Duobus enim modis et vinculis devinctus homo est, postquam mandatum transgressus extra limites paradisi projectus est. In hac nimirum vita, rebus ad vitam pertinentibus, ac dilectione mundi, carnalium nempe voluptatum et affectionum, divitiarum et gloriæ; ac creaturarum, uxoris et liberorum; consanguinitatis, patriæ, locorum, et indumentorum, et, ut summam dicam, omnium quæ visui patent, a quibus verbum Dei præcipit eum exsolvi propria voluntate (qui ea, quæ oculis subiecta sunt, sponte quisque sectatur), ut ab iis omnibus se expediens ac liberans, perfecte mandatum observare possit. Intus vero intricata, circumvallata, muris cincta, atque catenis tenebrarum devincta est anima, per spiritus malitiæ, ita ut non possit pro lubitu diligere Dominum, nec pro lubitu credere, nec pro lubitu adorare. Nam penitus contrarietas tam in manifestis quam occultis rebus post transgressionem primi hominis nos invasit.

III. Si quis itaque audito verbo Dei pugnam inierit, atque ad hanc vitam spectantia et laqueos mundi a se projecerit omnesque carnis voluptates repudiaverit, ex his se ipsum expediens; tum in Domini intentione perseveraverit: cognoscere hic

φθαρτῶν σωμάτων ὁ Κύριος ἐποιήσατο, ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, πόσω μᾶλλον τῆς ἀθανάτου καὶ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πεποιημένης ψυχῆς; Ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπιστίαν ἡμῶν, διὰ τὴν διχοστασίαν ἡμῶν, διὰ τὸ μὴ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης καρδίας, μήτε ἐξ ἀληθείας αὐτῷ πιστεύειν, οὐδέπω τῆς πνευματικῆς ἰάσεως καὶ σωτηρίας ἐτύχομεν. Πιστεύσωμεν οὖν αὐτῷ, καὶ προσέλθωμεν ἐν ἀληθείᾳ, ἵνα ἐν τάχει τὴν ἀληθινὴν ἴασιν ἐν ἡμῖν ποιήσῃ. Ἐπηγγεῖλατο γὰρ διδόναι τοῖς αἰτοῦσιν αὐτὸν Πνεῦμα ἅγιον, καὶ τοῖς κρούουσιν ἀνοίγειν, καὶ τοῖς ζητοῦσιν εὐρίσκεισθαι· καὶ ἄψευδής ἐστίν ὁ ἐπαγγεῖλάμενος. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑ'.

Β Τῷ Χριστιανῷ ἀνθρώπῳ δις σὸς προκειται πόλεμος, ἐσώτερος δηλαδή καὶ ἐξώτερος. Ὁ μὲν ἐν τῷ ἐφίστασθαι αὐτὸν περισπασμῶν γηίνων, ὁ δὲ ἐν τῇ καρδίᾳ πρὸς λογισμοὺς τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας.

Α'. Ὁ βουλόμενος εὐαρεστῆσαι Θεῷ ἐξ ἀληθείας, καὶ κατ' ἀλήθειαν τῷ ἐναντίῳ μέρει τῆς κακίας ἀπεχθανόμενος, πρὸς δύο ἀθλήσεις καὶ πρὸς δύο ἀγῶνας ἔχει τὴν πάλην· ἐν τε τοῖς φαινομένοις τοῦ βίου τούτου πράγμασι, περισπασμῶν γηίνων ἀφιστάμενος, καὶ ἀγάπης δεσμῶν κοσμικῶν καὶ παθῶν τῆς ἀμαρτίας· καὶ ἐν τοῖς κρυπτοῖς, πρὸς αὐτὰ τὰ τῆς πονηρίας ἀπομαχόμενος πνεύματα, περὶ ὧν; Ἀπόστολος ἔλεγεν, Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικά τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.

Β'. Κατὰ δύο γὰρ τρόπους καὶ δεσμοὺς ἐδέθη ὁ ἄνθρωπος παραδὼς τὴν ἐντολὴν, καὶ ἐξορισθεὶς ἀπὸ τοῦ παραδείσου, ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἐν τοῖς βιωτικαῖς πράγμασι, καὶ ἐν τῇ τοῦ κόσμου ἀγάπῃ, ἡγουν τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, καὶ παθῶν, πλούτου, καὶ δόξης, καὶ κτισμάτων, γυναικὸς, καὶ τέκνων, συγγενείας, πατρίδων, τόπων, ἐνδυμάτων, καὶ ἀπαξ απλῶς πάντων τῶν φαινομένων, ἀφ' ὧν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ κελεύει αὐτὸν λυθῆναι ἰδίᾳ προαιρέσει, ἐπειδὴ εἰς πάντα τὰ φαινόμενα ἐκουσίως ἕκαστος δέδεται, ἵνα, τούτων πάντων ἑαυτὸν λύσας καὶ ἐλευθερώσας, δυνήθῃ τελείως τῆς ἐντολῆς ἐγκρατὴς γενέσθαι. Καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ δὲ περιτετρίχεται, καὶ περιπέφρακται, καὶ περιτετείχισται, καὶ δέδεται ἀλύτεσι σκότους ἡ ψυχὴ ὑπὸ τῶν τῆς πονηρίας πνευμάτων, μὴ δυναμένη, ὥς θέλει, ἀγαπᾶν τὸν Κύριον, καὶ ὥς θέλει, πιστεύειν, καὶ ὥς θέλει, προσεύχασθαι. Πάντῃ γὰρ ἡ ἐναντιότης ἐν τοῖς φανεροῖς, καὶ ἐν τοῖς κρυπτοῖς, ἀπὸ τῆς παραβάσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου εἰς ἡμᾶς κατήντησεν.

Γ'. Ἐπὶ τὴν τῶν τοίνυν ἀκούσας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἀγωνίσῃται, καὶ ἀπορρίψῃ τὰ τοῦ βίου πράγματα, καὶ δεσμὰ κόσμου, καὶ πάσας τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς ἀρνήσῃται, λύσας ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, τότε προσκαρτερῶν τῷ Κυρίῳ καὶ σχολάζων, δύναται γινῶναι-

¹⁷ Luc. xi, 13; Matth. vii, 7. ¹⁸ Tit. i, 2. ¹⁹ Ephes. vi, 12. seq.

ὅτι ἔστιν ἐν τῇ καρδίᾳ ἄλλη πάλη, ἄλλη ἐναντιώσεις κρυπτῇ, καὶ ἄλλος πόλεμος λογισμῶν πνευμάτων πονηρίας, καὶ ἄλλος ἄγων πρόκειται. Καὶ οὕτως δύναται παραμένων καὶ ἐπικαλούμενος τὸν Κύριον ἐν πίστει ἀδιστακτῶ καὶ ὑπομονῇ πολλῇ, καὶ τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν ἐκδεχόμενος, τυχεῖν ἐκείθεν τῆς ἐνδοθεν λυτρώσεως τῶν δεσμῶν, καὶ τριχῶν, καὶ φραχμῶν, καὶ σκότους πνευμάτων πονηρίας, ἅπερ εἰσὶν αἱ τῶν κρυπτῶν παθῶν ἐνέργειαι.

Δ'. Οὗτος δὲ ὁ πόλεμος διὰ χάριτος καὶ δυνάμεως Θεοῦ καταργεῖσθαι δύναται· δι' ἑαυτοῦ γὰρ τις ῥύσασθαι ἑαυτὸν τῆς ἐναντιότητος, καὶ, πλάνης τῶν λογισμῶν, καὶ παθῶν ἁοράτων καὶ μηχανῶν τοῦ πονηροῦ, ἄδυνατεῖ. Εἰ δὲ ἐν ταῖς φαινομένοις τις ἐνέχεται τοῦ κόσμου τούτου πράγμασι, καὶ δεσμοῖς ποικίλοις γήϊοις ἐμπέπλεκται, καὶ τοῖς πάθεσι τῆς κακίας συνάγεται, οὐδὲ ἐπιγινώσκει ὅτι ἔστιν ἄλλη πάλη καὶ πυκτὴ καὶ πόλεμος ἐνδον· γένοιτο γὰρ, ἵνα ὅταν τις ἄρῃ ἑαυτὸν ἀγωνισάμενος, καὶ λύσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων τῶν φαινομένων δεσμῶν κοσμικῶν καὶ ὑλικῶν πραγμάτων, καὶ ἡδονῶν σαρκικῶν, καὶ ἄρξηται τῷ Κυρίῳ προσκαρτερεῖν, κενῶν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ τότε δυνήσῃ ἐπιγινῶναι τὴν ἐνδον πάλην τῶν παθῶν αὐλιζομένην, καὶ τὸν ἐνδον πόλεμον, καὶ τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς· ἐὰν γὰρ μὴ, ὡς προέφημεν, ἀγωνισάμενος ἀρνήσῃται τὸν κόσμον, καὶ λύσῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν γήϊων ἐπιθυμῶν ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ὅλος ἐξ ὅλου θέλῃ προσκολληῖσθαι τῷ Κυρίῳ, οὐκ ἐπιγινώσκει τῶν κρυπτῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας τὴν πλάνην, καὶ τὰ κρυπτὰ τῆς κακίας πάθη, ἀλλ' ἔστιν ἄλλότριος ἑαυτοῦ, ὡς οὐκ οἶδε τραύματα, καὶ πάθη ἔχων κρυπτὰ καὶ ἄγνωσ· ἐτι δὲ εἰς τὰ φαινόμενα δέδεται, καὶ εἰς τὰ τοῦ κόσμου πράγματα ἐνέχεται ἔχων.

Ε'. Ὁ γὰρ ἀρνησάμενος κατὰ ἀλήθειαν τὸν κόσμον, καὶ ἀγωνισάμενος, καὶ ἀπορρίψας ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ φορτίον τῆς γῆς, καὶ τῶν ματαίων ἐπιθυμιῶν, καὶ ἡδονῶν σαρκικῶν, καὶ δόξης, καὶ ἀρχῆς, καὶ τιμῶν ἀνθρωπίνων ἅρας ἑαυτὸν, καὶ ἐξ ὅλης καρδίας τοῦτου ἀπαγαγὼν, ὅποτε καὶ εἰς τοῦτον τὸν φανερόν ἄγωνα ὁ Κύριος κρυπτῶς βοηθεῖ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀρνήσεως τοῦ θελήματος τοῦ κόσμου, καὶ σταθεῖς εἰς τὴν τοῦ Κυρίου λατρείαν, καὶ προσκαρτερήσας ὅλος ἐξ ὅλου, σώματι καὶ ψυχῇ λέγω, ἐκεῖνος εὕρισκει ἐναντιότητα, καὶ πάθη κρυπτὰ καὶ δεσμοὺς ἁοράτους, καὶ πόλεμον ἄφανῃ, καὶ ἄγωνα, καὶ ἀθλήσιν κρυπτῇ· καὶ οὕτως δεηθεὶς τοῦ Κυρίου, καὶ λαβὼν ὅπλα ἐξ οὐρανοῦ τοῦ Πνεύματος, ὥσπερ κατέλεξεν ὁ μακάριος Ἀπόστολος, Τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου, καὶ τὸν θύρεον τῆς πίστεως, καὶ τὴν μάχιραν τοῦ Πνεύματος, καὶ διὰ τούτων ὀπλισάμενος, δυνήσεται στήναι πρὸς τὰς κρυπτάς μεθοδείας τοῦ διαβόλου ἐν ταῖς ἐνεστώσαις πονηρίαις. ἅπερ ὅπλα διὰ πάσης προσευχῆς, καὶ προσκαρτερήσεως, καὶ δεήσεως, καὶ νηστείας, τὸ δὲ πᾶν διὰ τῆς πίστεως

A poterit, esse in corde aliam luctam, aliam contrarietatem occultam, aliud bellum cogitationum spirituum nequitiae, atque aliud certamen impendere. Qui sic perseverat in invocatione Domini, in fide indubitata ac tolerantia multa, ejusque auxilium exspectat, poterit inde consequi interiorem liberationem a laqueis, tricis, vallis et tenebris spirituum nequitiae, quæ sunt occultarum affectionum operationes.

IV. Hoc autem bellum per gratiam et virtutem Dei confici potest. Sua enim virtute a contrarietate, **87** et errore cogitationum, et affectionum invisibilium, et machinationibus illius nequissimi, se aliquis liberare nequit. Quod si quis, sæcularibus hujus mundi rebus detentus, variisque vinculis terrenis implicatus, affectionibus malitiæ seducatur; prorsus non cognoscere potest, aliam esse luctam, pugnam et bellum internum. Fieri enim potest, ut, si quis dimicando se eximat atque exsolvat ab his externis vinculis mundanis, ac materialibus rebus, et voluptatibus carnis, incipiatque Domino adhærere, spolians se hoc sæculo, utique tunc possit dignoscere pugnam affectionum intus castrametantem, intestinum bellum, atque pravas cogitationes. Nisi enim, ut prædiximus, dimicando abnegaverit mundum et expedierit se ipsum e terrenis cupiditatibus ex toto corde, totusque omnino Domino agglutinari voluerit, non cognoscet occultorum spirituum malitiæ deceptionem, atque occultas malitiæ affectiones; sed est alienus sibi ipsi, ut qui non cognoscat vulnera, atque affectiones habeat occultas, vel ignorans: adhuc enim rebus externis deditus est, atque hujus mundi occupationibus volens tenetur.

V. Qui enim mundo revera abnegato dimicaverit, ac pondus terrenum a se projecit ac a vanis cupiditatibus ac voluptatibus carnis, gloriæ, principatus, et honorum humanorum se ipsum expedierit, atque ex toto corde se ipsum avocaverit, posteaquam in hoc aperto certamine Domihus secreto suppetias fert, pro modo voluntatis abnegantis mundum: atque ille perstiterit in cultu Domini, ac totus omnino, corpore, inquam, et anima, perduraverit: ille vero reperit repugnantiam, affectiones occultas, laqueos invisibiles, bellum occultum, certamen atque pugnam internam. Atque sic Deum obsecrans accipit cœlitus arma Spiritus, quæ recensuit beatus Apostolus: *Thoracem justitiæ. galeam salutaris, scutum fidei et gladium Spiritus*²⁰. Quibus armis succinctus stare potest adversus occultas technas diaboli malitiis imminentibus. Quibus armis omni oratione, perseveratione, obsecratione ac jejunio, imo vero per fidem acquisitis, bellum adversus principatus, et potestates, ac rectores mundi gerere poterit: sicque devictis adversariis potestatibus, beneficio et auxilio Spi-

²⁰ Ephes. vi, 14.

ritus, proprioque virtutum omnium studio, æternæ vitæ dignus fiet, glorificans Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum; cui sit gloria et potentia in sæcula. Amen.

συνεργείας τοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς ἰδίας ἐν πάσαις ἀρεταῖς σπουδῆς, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἄξιος γενήσεται, δοξάζων Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα · ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

HOMILIA XXII.

De duplici statu eorum, qui ex hac vita decedunt.

Quando egreditur e corpore anima hominis, mysterium quoddam magnum illic perficitur. Si enim fuerit rea peccati, accedunt chori dæmonum, et angeli sinistri, ac potestates tenebrarum, abripiunt animam illam, atque subjugatam in suas partes pertrahunt: nec debet quis propterea velut B re quapiam insolita in admirationem duci. Si enim, dum viveret homo, et in hoc sæculo degeret, illis subjectus fuit et obtemperavit, ac servus illorum factus est, quanto magis cum egreditur ex mundo, detinetur ac subjugatur ab ipsis? Ex parte autem, quæ melioris est conditionis, **88** potes cognoscere, rem ita sese habere. Sanctis siquidem servis Dei ab hoc tempore astant angeli, ac Spiritus sancti circumdant, easque custodiunt. Cumque exierint e corpore, chori angelorum assumptas eorum animas in suam partem pertrahunt, in sæculum perpetuum, et sic adducunt eos ad Dominum.

HOMILIA XXIII.

Quemadmodum regiam ac pretiosam margaritam C gestare solum possunt, qui ex regio semine sunt prognati: eodem modo cælestem margaritam solum filiis Dei gestare licet.

I. Margarita illa splendida, pretiosa atque regia, quæ ad diadema regum pertinet, soli regi convenit; solusque rex hanc margaritam gestare potest: alii vero homini gestare hujusmodi margaritam non licet. Ita nisi quis fuerit natus a regio ac divino Spiritu, et genus cæleste ac regum fiat, et filius Dei, secundum quod scriptum est: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*²¹, cælestem et pretiosam margaritam, imaginem luminis, inquam, ineffabilis, quæ est Dominus, gestare nequit, quippe qui non sit regis filius. Qui enim habent et gerunt margaritam, vivunt et re- D gnant una cum Christo in sæcula. Sic enim inquit Apostolus: *Sicut gestavimus imaginem terreni, gestabimus et imaginem cælestis*²².

II. Perinde enim ac equus, quandiu in silvis cum agrestibus animalibus pascitur, sub jugo ac imperio hominum esse recusat. Si quando vero, ut mansuefiat, capiatur, injiciunt ei frenum grave, donec composite et congrue progredi discat. Postmodum exercetur a sessore perito, ut ad bellum quoque commodus sit. Tandem exornant eum ar-

πορισάμενος, τὸν πρὸς τὰς ἀρχάς, καὶ ἐξουσίας, καὶ κοσμοκράτορας πόλεμον καταγωνίσασθαι δυνήσεται, καὶ οὕτως νικήσας τὰς ἐναντίας δυνάμεις διὰ τῆς ἀρεταῖς σπουδῆς, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἄξιος γενήσεται, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA KB'.

Περὶ δισσεῖς στάσεως τῶν ἐκ τοῦ βίου τούτοι ἐξερχόντων.

Ὅταν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σώματος ψυχὴ ἀνθρώπου, μυστήριον τι μέγα ἐκεῖ ἐπιτελεῖται. Ἐάν γὰρ ἡ ὑπεύθυνος ἐν ἁμαρτίαις, ἔρχονται χοροὶ δαιμόνων, καὶ ἄγγελοι ἁριστεροὶ, καὶ δυνάμεις σκότους παραλαμβάνουσι τὴν ψυχὴν ἐκείνην, καὶ κρατοῦσιν εἰς τὸ ἴδιον μέρος, καὶ οὐκ ὀφείλει τις ἐπὶ τούτοις ξενίζεσθαι. Εἰ γὰρ ζῶν, καὶ ὢν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ὑπετάγη, καὶ ὑπήκουσε, καὶ δούλος ἐγένετο αὐτοῖς, πόσω μᾶλλον, ὅταν ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου, κατέχεται καὶ κρατεῖται ὑπ' αὐτῶν; Ἀπὸ τοῦ μέρους τοῦ ἀγαθοῦ ὀφείλεις νοῆσαι, ὅτι οὕτως ἔχει τὰ πράγματα: καὶ γὰρ τοῖς ἁγίοις δούλοις τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰσιν ἄγγελοι παραμένοντες, καὶ πνεύματα ἅγια κυκλοῦντα αὐτοὺς καὶ φυλάττοντα. Καὶ ὅταν ἐξέλθωσιν ἀπὸ τοῦ σώματος, οἱ χοροὶ τῶν ἀγγέλων παραλαμβάνουσιν αὐτῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸ ἴδιον μέρος, εἰς τὸν καθαρὸν αἰῶνα: καὶ οὕτως αὐτοὺς προσάγουσι τῷ Κυρίῳ.

OMILIA KI'.

Ὡς τὸν βασιλικὸν καὶ πολύτιμον μαργαρίτην φορέσαι μόνον δύνανται οἱ ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ βασιλέως γεννηθέντες: τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν οὐράνιον μαργαρίτην μόνον τοῖς τοῦ Θεοῦ τέκνοις φορέσαι ἔξεστιν.

Α'. Ὁ μαργαρίτης ὁ μέγας, καὶ πολύτιμος, καὶ βασιλικός, ὁ εἰς διάδημα βασιλικὸν προχωρῶν, βασιλέως μόνου χρήζει. Καὶ βασιλεὺς μόνος τοῦτον τὸν μαργαρίτην δύναται φορεῖν: ἄλλῳ δὲ ἀνθρώπῳ φορεῖν τὸν τοιοῦτον μαργαρίτην οὐκ ἔξεστιν. Οὕτως ἐάν μὴ τις γεννηθῇ ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ θεικοῦ πνεύματος, καὶ γένος ἐπουράνιον καὶ βασιλικὸν γένηται, καὶ τέκνον Θεοῦ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τὸν ἐπουράνιον καὶ πολύτιμον μαργαρίτην, τὴν εἰκόνα τοῦ φωτός τοῦ ἀλαλήτου, D ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος, οὐ δύναται φορέσαι, βασιλέως υἱὸς μὴ γενόμενος. Οἱ γὰρ ἔχοντες καὶ φοροῦντες τὸν μαργαρίτην, συζῶσι καὶ συμβασιλεύουσι Χριστῷ εἰς τοὺς αἰῶνας: οὕτως γὰρ εἶπεν ὁ Ἀπόστολος, Καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοῖκου, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.

Β'. Ὡς περ γὰρ ἵππος, ἕως μὲν ἂν ἐν ταῖς ὕλαις τοῖς ἀγρίοις ζῷοις συννέμῃται, ἀνυπότακτος ἀνθρώποις ἐστίν: ἐπὶ δὲ πρὸς τὸ ἡμερωθῆναι κρατηθῇ, περιτιθέασιν αὐτῷ βαρὺν χαλινόν, ἕως οὗ μάθῃ εὐτάκτως καὶ ὀρθῶς περιπατεῖν: εἴτα γυμνάζεται ὑπὸ ἐμπείρου καθιστοῦ, ἵνα καὶ εἰς πόλεμον εὐχρηστος γένηται: εἴτα ἐνδύουσιν αὐτὸν ὅπλα, τὸν θῷ-

²¹ Joan. 1, 12. ²² I Cor. xv. 49.

ρακα λέγω, καὶ τὰ κατάφρακτα, καὶ πρῶτον χαλινὸν Ἀ
 κρεμῶσι, καὶ συσσείουσι κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν
 αὐτοῦ, πρὸς τὸ συνεθισθῆναι, καὶ μὴ ἀποπτηγῆναι ·
 οὕτως διδασκόμενος ὑπὸ τοῦ ἐπιδάτου, εἰ μὴ μαν-
 θάνει, πολεμεῖν οὐ δύναται · ἐπὶ δὲ μάθῃ, καὶ
 συνεθισθῇ εἰς τὸν πόλεμον, ὅταν ὁσφραυθῇ καὶ ἀκούσῃ
 φωνὴν πολέμου, αὐτὸς ἐτοίμως ἔρχεται ἐπὶ τοὺς
 ἐχθροὺς, ὥστε καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς φωνῆς πτόη-
 σιν ἐμποιεῖν τοῖς πολεμίοις. Τὸν αὐτὸν τρόπον
 καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῆς παραβάσεως οὕσα ἀγρία καὶ
 ἀνυπότακτος, ἐν ἐρημίᾳ τοῦ κόσμου πελάζεται
 μετὰ θηρίων, τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, τὴν
 διακονίαν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ κατέχουσα · ὅταν δὲ ἀκού-
 σῃ λόγον Θεοῦ, καὶ πιστεύσῃ, χαλιναγωγουμένη
 ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ἀποτίθεται τὸ ἄγριον ἦθος,
 καὶ τὸ σαρκικὸν φρόνημα, ἡνιοχουμένη ὑπὸ τοῦ Β
 ἐπιδάτου Χριστοῦ · εἶτα εἰς θλίψιν καὶ δαμασμόν,
 καὶ στενοχωρίαν ἔρχεται, εἰς τὸ δοκιμασθῆναι αὐ-
 τήν, ἵνα κατ' ὀλίγον ἡμερωθῇ ὑπὸ τοῦ Πνεύματος,
 ἐκλειπούσης κατ' ὀλίγον καὶ ἀφανιζομένης τῆς ἐν
 αὐτῇ ἀμαρτίας. Καὶ οὕτως ἡ ψυχὴ ἐνδυσμένη τὸν
 θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ
 σωτηρίου, καὶ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, καὶ τὴν
 μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, διδάσκεται πολεμεῖν τοῖς
 ἐχθροῖς αὐτοῖς · καὶ οὕτως ὀπλισαμένη τῷ τοῦ
 Κυρίου Πνεύματι, ἀγωνίζεται πρὸς τὰ πνεύματα τῆς
 πονηρίας, καὶ τὰ πεπύρωμένα βέλη τοῦ πονηροῦ
 σθένουσι. Χωρὶς γὰρ τῶν τοῦ Πνεύματος ὀπλῶν, οὐκ
 ἀνέρχεται εἰς παράταξιν · ἔχουσα δὲ τὰ ὅπλα τοῦ
 Κυρίου, ὅταν ἀκούσῃ καὶ αἰσθηται σφοδρῶν πολέ-
 μων, ἐν ἀλαλάγματι καὶ κραυγῇ ἐκπορεύεται, καθὼς C
 ἐν τῷ Ἰωβ εἴρηται, ὅτι καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς φωνῆς
 τῆς δεήσεως αὐτῆς προπίπτουσιν οἱ ἐχθροί · καὶ οὕτως ἀγωνισαμένη καὶ νικήσασα διὰ τοῦ Πνεύματος
 τὸν πόλεμον, νικηφόρος στεφάνους ἐπιφέρεται μετὰ παρρησίας πολλῆς, καὶ οὕτως συναπαύεται τῷ
 ἐπουρανίῳ βασιλεῖ. Ὡς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

HOMILIA XXII.

Ἡ στάσις τῶν Χριστιανῶν ἔοικε τῇ ἐμπορίᾳ
 καὶ τῇ ζύμῳσι. Ὡς περ γὰρ οἱ ἔμποροι τὰ
 γῆινα κέρδη ἐπισυνάγουσι, οὕτως καὶ ἐκεῖ-
 νοι διασκορπισμένους ἐν τῷ αἰῶνι λογισ-
 μούς. Καὶ ὥς περ ἡ ζύμη φύραμα ὅλον ἀπε-
 ργάσσεται ζύμην, οὕτως ἡ ζύμη τῆς ἀμαρ-
 τίας πᾶν γένος τοῦ Ἀδὰμ διατρέχει. Πλὴν
 ὁ Χριστὸς οὐρανίον ἀγαθότητος ζύμην
 ταῖς πισταῖς ψυχαῖς ἐντίθησιν.

Α'. Ἐοίκασιν οἱ Χριστιανοὶ ἐμπόροις μέγιστα κερδῇ
 ἐμπορευομένοις. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνοι ἐκ τῆς γῆς
 τὰ γῆινα κέρδη ἐπισυνάγουσιν, οὕτως οὗτοι τῆς
 ἑαυτῶν καρδίας ἐσκορπισμένους τοὺς λογισμούς ἐν
 τῷ αἰῶνι τούτῳ διὰ πασῶν ἀρετῶν, καὶ διὰ τῆς τοῦ
 Πνεύματος δυνάμεως, ἐπισυλλέγουσιν ἐκ πάσης τῆς
 γῆς, ἥτις ἐστὶ μέγιστη καὶ ἀληθινὴ ἐμπορία. Ὁ
 κόσμος γὰρ οὗτος τῷ κόσμῳ τῷ ἄνω ἐναντιοῦται ·
 καὶ ὁ αἰὼν οὗτος τῷ ἄνω αἰῶνι ἀντίκειται. Δεῖ τοί-
 νυν τὸν Χριστιανὸν μετὰ τὰς ἀγίας Γραφὰς ἀρνη-
 σάμενον τὸν κόσμον, μετατεθῆναι καὶ μεταβῆναι
 τῷ νῷ, ἐκ τούτου τοῦ αἰῶνος, ἐν ᾧ ἔγκειται καὶ
 δελεάζεται ὁ νοῦς ἀπὸ τῆς παραβάσεως Ἀδὰμ, εἰς

mis, thorace, inquam, et lorica, eumque priore
 freno suspenso, et agitato ante oculos ejus, assue-
 faciunt, ne ullo terrore percutiatur; atque sic
 edoctus ab insesore, nisi didicerit, praelio contendere
 nequit: ubi vero didicerit; et bello fuerit
 assuefactus, si modo suboluerit, et subaudierit so-
 num bellicum, ipse ad eo prompte adversus hostes
 progreditur, ut sola voce terrorem incutiat hosti-
 bus. Eodem quoque modo anima post transgres-
 sionem agrestis et indomita, in deserto hujus mundi
 conversatur cum feris, spiritibus scilicet nequi-
 tiæ, ministerium in peccato obiens. Ubi vero
 audierit verbum Dei, ac crediderit, refrenatur a
 Spiritu ac deponit mores agrestes et cogitationes
 carnis, gubernata ab insessore Christo. Postea in
 afflictionem, edomandi jugum, et augustiam incidit,
 ut probetur, ac paulatim a Spiritu mansuefiat,
 deficiente sensim atque exolescente in illa peccato.
 Sic et anima armata thorace justitiæ, et galea
 salutis, et scuto fidei, et gladio Spiritus, docetur
 praelium conserere cum hostibus suis²³: et sic
 armata Spiritu Domini, dimicat adversus spiritus
 malitiæ, et ignita nequissimi tela exstinguit. Absque
 enim armis Spiritus non progreditur in aciem:
 habens vero arma Domini, ubi audierit ac senserit
 vehementia bella, cum exultatione ac clamore profi-
 ciscitur, sicut in libro Job dictum est: *Quod etiam
 ipsa voce orationis occumbant inimici*. Et sic trans-
 acto bello, partaque victoria beneficio Spiritus,
 refert **89** coronas victoriales cum plena fiducia, et
 ita requiescit cum cœlesti Rege. Cui gloria et po-
 tentia in sæcula. Amen.

HOMILIA XXIV.

*Status Christianorum similis est mercaturæ et fer-
 mentationi. Perinde enim ac mercatores terrena
 colligunt lucra, sic illi dispersas per hoc sæculum
 cogitationes. Et quemadmodum fermentum totam
 massam reddit fermentatam; sic fermentum pec-
 cati universum genus Adæ percurrit. Verum Chri-
 stus cœleste bonitatis fermentum fidelibus animis
 infundit.*

I. Similes sunt Christiani mercatoribus, qui in-
 gentem quæsitum ex mercatura faciunt. Quemad-
 modum enim hi e terra terrena colligunt lucra;
 eodem modo illi cordis sui dispersas cogitationes per
 hoc sæculum, omnium virtutum beneficio, ac vi
 Spiritus sancti, colligunt ex universa terra, quæ
 est maxima ac vera negotiatio. Mundus enim hic
 mundo superiori adversatur; et sæculum hoc sæ-
 culo superiori oppositum est. Oportet igitur Chri-
 stianum secundum sacras Litteras mundum abne-
 gantem, transferri, ac mente transcendere ex hoc
 sæculo, in quo versatur animus, ac illecebris alli-
 citur a tempore transgressionis Adæ, in alterum

²³ Ephes. vi, 14.

sæculum, et intellectu in superiori ac divino mundo versari: sicut dictum est: *Nostra autem conversatio in cœlis est* ²⁴.

II. Hoc autem nullo modo obtineri potest, nisi anima crediderit ex toto corde Domino, hoc sæculum abnegans: et virtus divini Spiritus colligere potest cor per universam terram dispersum ad dilectionem Domini, et in mundum æternum intellectum traducere. A tempore enim transgressionis Adæ, dispersæ sunt a dilectione Dei cogitationes animæ per hoc sæculum, commistæ crassis ac terrenis cogitationibus. Verum quemadmodum Adam transgressus mandatum, fermentum malitiosarum affectionum in se recipit: sic quoque participatione quadam, qui ex eo nati sunt, ac universum genus Adæ illius fermenti particeps factum est; B cæterum postea pro ratione incrementi in tantum excreverunt, et adauctæ sunt in hominibus affectiones peccati, ut ad adulteria usque, libidines, idololatrias, cædes, et alia absurda devenerint, donec vitio fermentata esset humanitas. Et in tantum excrevit in hominibus malum, ut putarent, neque Deum esse; verum inanimatos lapides adorarent, neque intellectu quidem Deum comprehendere possent, tam alte consperserat fermentum malitiosarum affectionum veteris Adæ progeniem.

III. Eodem modo placuit Domino in adventu suo pati pro omnibus, et redimere eos proprio sanguine, et fermentum cœleste bonitatis infundere fidelibus animabus sub jugum peccati redactis: et C ita promotione ac incremento omnem justitiam mandatorum, omnesque virtutes in eis complere, donec fermentarentur in unum in bono, et fierent *cum Domino unus Spiritus* ²⁵, juxta dictum Pauli, ita ut malitia ac nequitia, ne pervenire quidem, possit ad cogitationum animæ, Spiritu divino plane ac penitus fermentatæ, ut dictum est: *Charitas non cogitat malum* ²⁶, et quæ sequuntur. Absque fermento vero cœlesti, quod est virtus divini Spiritus, 90 fermentari bonitate Domini, et ad vitam pervenire animam, prorsus non potest. Sicut nec genus Adæ ad tantam malitia ac nequitiam converti poterat, nisi malitiæ fermentum, quod est peccatum, et facultas quædam animi Satanæ intellectiva, eum subintrasset.

IV. Quemadmodum enim, si quis farinam subigat, nec fermentum injiciat, quantopere videatur elaborare. invertere ac operari. fermenti expers est massa, et ad esum minus commoda. Ubi vero injiciatur fermentum, trahit ad se totam farinæ massam, redditque totam fermentatam; sicut et Dominus regnum assimilavit, dicens: *Simile est regnum cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum* ²⁷. Aut veluti, si quis carnes habeat, earumque conser-

αἰῶνα ἕτερον, καὶ τῷ φρονήματι εἰς τὸν ἄνω τῆς θεότητος κόσμον εἶναι, καθὼς εἴρηται· Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει.

Β'. Τοῦτο δὲ οὐδαμῶς δύναται κατορθωθῆναι, εἰ μὴ ἡ ψυχὴ πιστεύσει ἐξ ὅλης καρδίας τῷ Κυρίῳ, ἀρνησαμένη τὸν αἰῶνα τοῦτον, καὶ ἡ δύναμις τοῦ θεικοῦ Πνεύματος ἐπισυναῖξαι δύναται τὴν ἐσχορπισμένην καρδίαν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ, εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην, καὶ εἰς τὸν αἰῶνιον κόσμον τὸ φρόνημα τατεθῆναι. Ἀπὸ γὰρ τῆς τοῦ Ἀδὰμ παραβάσεως ἐσχορπίσθησαν ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον, συμμιγέντες ὑλικοῖς καὶ γήϊνοις λογισμοῖς. Ἀλλ' ὥσπερ ὁ Ἀδὰμ παραβὰς ζύμην κακίας παθὼν ὑπέδεξάτο εἰς ἑαυτὸν, καὶ οὕτως κατὰ μετοχὴν οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες, καὶ πᾶν τὸ γένος Ἀδὰμ, ἐκείνης τῆς ζύμης μετέσχε· καὶ λοιπὸν κατὰ προκοπὴν καὶ αὐξήσιν εἰς τοσοῦτον ἠϋξήσεν ἐν τοῖς ἀνθρώποις τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας, ὥστε ἕως πορνειῶν, καὶ ἀσελγειῶν, καὶ εἰδωλολατρείων, καὶ φόνων, καὶ ἐτέρων ἀτοπημάτων χωρησαι, ἕως οὗ ἐζυμώθη τῇ κακίᾳ ἡ ἀνθρωπότης· καὶ εἰς τοσοῦτον ἠϋξήσεν ἐν ἀνθρώποις τὸ κακόν, ὥς νομίζειν μὴτε εἶναι Θεόν, ἀλλὰ λίθοις ἀψύχοις προσκυνῆσαι, μὴτε καὶ ἕως ἐννοίας Θεὸν λαμβάνειν δύνασθαι, εἰς τοσοῦτον ἐζύμωσεν ἡ τῆς κακίας τῶν παθῶν ζύμη τὸ γένος τοῦ παλαιοῦ Ἀδὰμ.

Γ'. Τὸν αὐτὸν τρόπον εὐδόκησεν ὁ Κύριος ἐν τῇ ἐπιδημίᾳ αὐτοῦ παθεῖν ὑπὲρ πάντων, καὶ ἀγοράσαι αὐτοὺς τῷ ἰδίῳ αἵματι, καὶ ζύμην ἐπουράνιον ἀγαθότητος ἐνθεῖναι ταῖς πισταῖς ψυχαῖς ταπεινωθείσαις ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν· καὶ οὕτω λοιπὸν κατὰ προκοπὴν καὶ αὐξήσιν, πᾶσαν δικαιοσύνην ἐντολῶν, καὶ πάσας ἀρετὰς ἐν αὐτοῖς ἐπιτελέσαι, ἕως οὗ ζυμωθῶσιν εἰς ἐν τῷ ἀγαθῷ, καὶ γένωνται μετὰ τοῦ Κυρίου εἰς ἐν Πνεῦμα κατὰ τὸ λόγιον Παύλου, κακίας καὶ πονηρίας μὴδε μέχοις ἐννοίας ἐλθεῖν δυναμένης ἐν τῇ ζυμωμένῃ ψυχῇ ὅλη ἐξ ὅλου τῷ θεῷ Πνεύματι, καθὼς εἴρηται, Ἡ ἀγάπη οὐ λογίζεται τὸ κακόν, καὶ τὰ ἀκόλουθα. Ἄνευ δὲ τοῦ προζυμίου τοῦ ἐπουράνιου, ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ θεοῦ Πνεύματος δύναμις, ζυμωθῆναι ἐν τῇ χρηστότητι τοῦ Κυρίου, καὶ καταντῆσαι ψυχὴν εἰς ζωὴν, ἀδύνατον. Ὡς περ οὐδὲ τὸ γένος τοῦ Ἀδὰμ εἰς τοσαύτην κακίαν καὶ πονηρίαν ἐκτραπῆναι ἠδύνατο, εἰ μὴ τὸ τῆς κακίας D προζύμιον, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἁμαρτία, ὑπεισῆλθεν αὐτῷ, λογικὴ τις οὐσα καὶ νοερὰ δύναμις τοῦ Σατᾶν.

Δ'. Ὡς περ γὰρ ἐὰν τις ἄλευρα φυράσῃ, μὴ βάλῃ δὲ προζύμιον, ὅσον ἂν δοκῇ ἐπιμελεῖσθαι καὶ μεταβάλλειν, καὶ κατεργάζεσθαι, ἄζυμόν ἐστι τὸ φύραμα, καὶ ἀνεπιτήδειον εἰς βρώσιν· ἐπὶ δὲ βληθῇ ἡ ζύμη, εἴκει πρὸς αὐτὴν ὅλον τὸ τοῦ ἀλεύρου φύραμα, καὶ ἀπεργάζεται ὅλον ζύμην, καθάπερ καὶ ὁ Κύριος παρείκασε τὴν βασιλείαν, εἰπὼν, Ὅμοια ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. Ἡ ὥς περ ἐὰν ἡ κρέα, καὶ πᾶσαν

²⁴ Philipp. iii, 20. ²⁵ I Cor. vi, 17. ²⁶ I Cor. xiii, 7. ²⁷ Matth. xiii, 33; Luc. xiii, 21.

μὲν αὐτῶν ἐπιμέλειαν ποιήσεται τις, μὴ ἀλίση δὲ ἅλατι τῷ τῶν σκολήκων ἀναιρετικῷ, καὶ δυσωδίας ἀφανιστικῷ, ὅξει καὶ σέσηπται τὰ κρέα, καὶ ἀχρήσιμα γαγένηται τοῖς ἀνθρώποις· τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπόθου μοι πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα κρέας εἶναι καὶ ἄζυμα· τὸ δὲ ἅλας καὶ τὸ προζύμιον ἐξ ἐτέρου αἰῶνος νόει τὴν θεῖαν φύσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐάν οὖν μὴ μιγῇ, καὶ βληθῇ εἰς τὴν ταπεινωθεῖσαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἐξ ἐκείνου τοῦ αἰῶνος, καὶ ἐξ ἐκείνης τῆς πατρίδος ἢ ἐπουράνιος τοῦ Πνεύματος ζύμη, καὶ τὸ ἀγαθὸν τῆς θεότητος ἅγιον ἅλας, οὐ μὴ μεταλλαγῇ ἢ ψυχῇ ἀπὸ τῆς δυσωδίας τῆς κακίας, οὐδ' οὐ μὴ ζυμωθῇ ἀπὸ τῆς βαρύτητος, καὶ ἀζυμότητος τῆς πονηρίας.

Ε'. Ὅσα γὰρ ἄφ, ἐαυτῆς ἢ ψυχῇ δοχεῖ ποιεῖν, καὶ ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἐπιτηδεύειν, τῇ ἰδίᾳ δυνάμει μόνον ἐπερειδομένη καὶ οἰομένη δύνασθαι τελείαν τὴν κατορθώσιν δι' ἐαυτῆς ἄνευ τῆς συνεργείας τοῦ Πνεύματος κατεργασασθαι, πολὺ πλανᾶται. Οὐ χρησιμεύει γὰρ εἰς τοὺς οὐρανίους τόπους· οὐ χρησιμεύει τῇ βασιλείᾳ ἢ ἄφ' ἐαυτῆς καὶ δι' ἐαυτῆς μόνον, ἄνευ τοῦ Πνεύματος, οἰομένη τὴν τελείαν καθαρότητα κατορθῶσαι. Ἐάν γὰρ μὴν προσέλθῃ τῷ Θεῷ ὁ ὑπὸ τῶν παθῶν ἐνεργούμενος ἄνθρωπος, ἀρνησάμενος τὸν κόσμον, καὶ πιστεύσῃ ἐν ἐλπίδι καὶ ὑπομονῇ δεῖξασθαι ξένον τι τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθόν, ὅπερ ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐνστάξῃ τῇ ψυχῇ ἄνωθεν ὁ Κύριος ζῶν θεότητος, οὐ μὴ αἰσθηταὶ ζωῆς ἀληθινῆς ὁ τοιοῦτος, οὐδ' οὐ μὴ ἀνανήψῃ ἐκ τῆς μέθης τῆς ὕλης, οὐ μὴ αὐγάσῃ φωτισμός τοῦ Πνεύματος ἐν τῇ ἐσκοτισμένῃ ψυχῇ, καὶ λάμψῃ ἐν αὐτῇ ἡμέραν ἁγίαν, καὶ ἐκ τοῦ βαθυτάτου ὕπνου τῆς ἀγνοίας ἐξυπνισθῇ, καὶ οὕτως ἐξ ἀληθείας ἐπιγνώσῃ Θεὸν διὰ δυνάμεως Θεοῦ, καὶ ἐνεργείας χάριτος.

Σ'. Ἐάν γὰρ μὴ οὕτως καταξιώθῃ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς πίστεως τοῦ λαβεῖν χάριν, καὶ ἀνεπιτηδεύσας καὶ ἀνεύθετός ἐστι τῇ βασιλείᾳ· καὶ πάλιν δεξιόμενος τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος ἐν μηδενὶ παρατρεπόμενος, καὶ τὴν χάριν μὴ ἐνυβρίζων δι' ἀμελείας καὶ κακοπραγίας, καὶ οὕτως ἐπὶ χρόνοις ἀγωνισάμενος μὴ λυπήσῃ τὸ Πνεῦμα, δυνήσεται τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐπιτυχεῖν. Ὡς περ γὰρ τις αἰσθάνεται τῶν ἐνεργειῶν τῆς κακίας ἐκ τῶν παθῶν, λέγω θυμοῦ, καὶ ἐπιθυμίας, καὶ φθόνου, καὶ βάρους, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ἀτοπημάτων· οὕτως αἰσθάνεσθαι ὀφείλει τῆς χάριτος καὶ δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ἐν ταῖς ἀρεταῖς, ἡγάπη λέγω, καὶ χρηστότητι, καὶ χαρᾷ, καὶ ἐλαφρότητι, καὶ ἀγαλλιᾶσθαι θεῖα, ἵνα ἐξομοιωθῇ δυνήθῃ, καὶ συγκερασθῇ τῇ ἀγαθῇ καὶ θεῖᾳ φύσει, καὶ τῇ χρηστῇ καὶ ἁγίᾳ τῆς χάριτος ἐνεργείᾳ· κατὰ προκοπὴν δὲ καὶ αὐξήσει δοκιμαζομένη χρόνοις καὶ καιροῖς ἢ προαίρεσις, εἰ συνενόηται πάντοτε τῇ χάριτι, καὶ εὐάρεστος εὐρίσκειται, γίνεται ὅλη ἐξ ὅλου κατὰ προκοπὴν ἐν Πνεύματι, καὶ οὕτω λοιπὸν ἁγία καὶ καθαρὰ διὰ τοῦ Πνεύματος ἐξεργασθεῖσα, τῆς βασιλείας ἀξία καθίσταται. Δόξα καὶ προσκύνησις τῷ ἀχράντῳ Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

vandarum diligentem curam suscipiat, non condiat autem sale, qui vi vermes interimendi, et graveolentiam abolendi valet, illæ carnes graviter olent, ac putrefiunt, atque inutiles hominibus fiunt: eodem modo, statuas mihi omnem humanitatem carnem esse, aut massam fermenti expertem; sal autem ac fermentum ex altero sæculo intelligas esse, divinam scilicet naturam Spiritus sancti. Nisi ergo permistum et immissum fuerit in humiliatam naturam hominum ex illo sæculo, et ex illa patria, cœleste Spiritus fermentum, sanctumque ac bonum divinitatis sal, non exuet anima graveolentiam malitiæ, nec fermentabitur, ita ut deponat gravitatem, et vacua sit a fermento malitiæ.

V. Quæcunque enim videtur anima per se agere, elaborare atque perficere, solis viribus suis freta, et existimans se posse perfectum opus a se ipsa, absque auxilio Spiritus peragere, toto cœlo aberrat. Non enim idonea est ad locos cœlestes, nec idonea ad regnum, quæ a se ipsa, et per se solam, absque Spiritu sancto, existimat perfectam puritatem efficere. Nisi enim ad Deum accesserit, qui affectionibus affligitur homo, et mundum abnegaverit, ac in spe ac patientia crediderit, se suscepturum quoddam bonum aliud a sua natura, quod est virtus sancti Spiritus; ac desuper instillaverit animæ Dominus vitam divinam, is nequaquam veram vitam percipiet, neque resipiscet ab ebrietate materiæ, nec fulgebit splendor Spiritus in anima obtenebrata, aut illuminabit in ea sanctam diem, nec a somno profundissimo ignorantie excitabitur, ut hoc modo revera Deum cognoscat per virtutem Dei et efficaciam gratiæ.

VI. Nisi enim sic dignus habeatur homo per fidem gratiam consequi, inutilis est, nec aptus ad regnum Dei. Rursum vero, qui consecutus est gratiam Spiritus, nec ulla parte aversus gratiam contumelia afficit per negligentiam aut delictum: et sic qui quovis tempore dimicans non contristat Spiritum, poterit æternæ vitæ particeps fieri. Quemadmodum enim quis sentit operationes malitiæ ex ipsis affectionibus, ita, inquam, concupiscentia, invidia, torpore ac pravis cogitationibus, et reliquis absurditatibus: sic sentire quoque debet gratiam et virtutem Dei in virtutibus, dilectione, inquam, benignitate, bonitate, gaudio, simplicitate et exultatione divina, ut assimilari possit ac permisceri cum bona ac divina natura, cum benigna ac sancta gratiæ efficacia. Intentio vero profectu ac incremento probata temporis successu, et opportunitate, si gratiæ semper unita et grata inventa fuerit; tota prorsus promovendo fit spirituales, ac deinceps, sancta et pura per Spiritum effecta, regno digna efficitur. Gloria et adoratio incontaminato Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula. Amen.

HOMILIA XXV.

Docet hæc homilia, nullum hominem, nisi a Christo corroboratum, scandala nequissimi superare posse: et quid iis, qui divinam gloriam appetunt, agendum. Docet quoque, nos per inobedientiam Adæ ad servitutem carnis redactos esse, a qua per mysterium crucis liberamur. Instruit denique nos, magnam esse lacrymarum, et ignis divini efficaciam.

I. Quibus inest divina lex, non atramento, aut litteris scripta, sed in cordibus carneis plantata, hi oculis intellectus illuminati, perpetuoque desiderio capti non sensibilis aut visibilis spei, sed invisibilis et intellectualis, superare nequissimi scandala possunt, per invictam tamen virtutem, Qui vero verbo Dei ornati non sunt, nec divina lege instituti, frustra inflati, existimant ex proprio libero arbitrio se abolituros occasiones peccati, quod per solum crucis mysterium condemnatur. Illa enim libera voluntas, quæ in hominis facultate est, in eo, ut diabolo nimirum reniti possit, sita est, non autem, ut possit omnino imperium tenere in affectus. *Nisi enim Dominus ædificaverit, inquit, domum, et custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit, et frustra laborat, qui ædificat* ²⁸.

II. Impossibile est enim eum incedere super aspidem et basiliscum, et conculcare leonem, ac draconem, qui prius, quantum in viribus hominis est, se non expurgarit, nec corroboratus fuerit ab eo, qui dicit apostolis: *Ecce do vobis potestatem calcandi super serpentes, et scorpiones, et super omnem virtutem inimici* ²⁹. Si enim valuisset humana natura, absque universa armatura Spiritus sancti, stare adversus insidias diaboli, non sane dictum fuisset ab Apostolo: *Deus autem pacis conteret Satanam sub pedibus vestris brevi* ³⁰. Et iterum: *Quem Dominus interficiet et spiritu oris sui* ³¹. Propterea quoque jussi sumus Deum obsecrare: *Ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo* ³². Nisi enim præstantioris auxilii ope liberati ab ignitis telis nequissimi, consequi digni habeamur adoptionem filiorum, frustranea est conversatio nostra, ut qui procul a virtute Dei absimus.

III. Quicumque ergo cupit particeps fieri divinæ gloriæ, ac, velut in speculo, Christi imaginem, in principe animi sui facultate contemplari, debet insatiabili dilectione, et inexplibili desiderio, ex toto corde et viribus, noctu diuque inquirere potentissimum Dei subsidium; quod quidem consequi impossibile est, nisi, ut antea diximus, abstineat quis prius ab illecebris hujus mundi ac concupiscentiis adversariæ potestatis, quæ lucis est expers, et effectrix nequitiae est, ad bene agendum minime apta, **92** ac prorsus exclusa. Quocirca si

A

OMIAIA KE'.

Διδάσκει αὕτη ἡ ομιλία, ὅτι οὐδεὶς ἀνθρώπων, εἰμ δυναμωθείς ὑπὸ τοῦ χριστοῦ, τοῦ πονηροῦ σκανδάλων περιγίνεσθαι ἰσχύει· καὶ τί δεῖ τοὺς τῆς θείας δόξης ὀρεγομένους πράττειν. Διδάσκει καὶ, ὅτι διὰ παράκοῆς τοῦ Ἀδὰμ εἰς δουλείαν τῆς σαρκὸς παθῶν κατήλθομεν, ἀφ' ἧς διὰ τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου ῥυόμεθα. Παιδεύει λοιπὸν ἡμᾶς, ὅτι μεγάλη ἐστὶ τῶν δακρύων καὶ τοῦ θείου πυρὸς δύναμις.

Α'. Οἷς ἐνυπάρχει ὁ θεῖος νόμος οὐκ ἐν μέλανι καὶ γράμμασιν ἐγγεγραμμένος, ἀλλ' ἐν καρδίαις σαρκίναις ἐμπεφυτευμένος, οὗτοι τοὺς τῆς διανοίας ὀφθαλμοὺς φωτισθέντες, καὶ αἰεὶ ὀρεγόμενοι, οὐ τῆς αἰσθητῆς καὶ βλεπομένης ἐλπίδος, ἀλλὰ τῆς ἀοράτου καὶ νοητῆς, περιγίνεσθαι τῶν τοῦ πονηροῦ σκανδάλων ἰσχύουσιν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀηττήτου δυνάμεως. Οἱ δὲ μὴ λόγῳ Θεοῦ τετιμημένοι, μήτε νόμῳ θεῷ πεπαιδευμένοι, εἰκὴ φυσιοῦμενοι οἴονται διὰ τοῦ ἰδίου αὐτεξουσίου καταργεῖν τὰς ἀφορμὰς τῆς ἀμαρτίας, τῆς διὰ μόνου τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ μυστηρίου κατακρινόμενης. Τὸ γὰρ ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου δυνάμει αὐτεξουσίου ἐπὶ τῷ ἀντιστῆναι τῷ διαβόλῳ κείται, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῷ δύνασθαι ἔχειν παντελῶς τὸ κράτος κατὰ τῶν παθῶν. Ἐὰν γὰρ μὴ ὁ Κύριος οἰκοδομήσῃ, φησὶν, οἶκον, καὶ φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάττων, καὶ κοπιᾷ ὁ οἰκοδομῶν.

Β'. Ἀμήχανον γὰρ ἐπιβῆναι ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασίλιν, καὶ καταπατῆσαι λέοντα καὶ δράκοντα, μὴ πρότερον, καθ' ὅσον δυνατόν ἀνθρώπῳ, ἐκκαθάραντα ἑαυτὸν, καὶ δυναμωθέντα παρὰ τοῦ εἰπόντος τοῖς ἀποστόλοις, Ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν δύναμιν πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Εἰ γὰρ ἰσχυρὴ τῆς ἀνθρωπότητος φύσις ἐκτὸς τῆς πανοπλίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, οὐκ ἂν εἴρητο ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, Ὁ δὲ Θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει. Καὶ πάλιν, Ὁν ὁ Κύριος, ἀνελθεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ. Διὸ δὴ καὶ προσετάχθημεν θέεσθαι τοῦ Κυρίου, Μὴ εἰσενέγκῃς εἰς πειρασμὸν ἡμᾶς, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ἐὰν γὰρ μὴ διὰ τῆς κρείττους βοηθείας ῥυσθέντες τῶν πεπυρωμένων βελῶν τοῦ πονηροῦ, καταξιώθωμεν τῆς νιοθεσίας, εἰς μάτην πολιτευόμεθα, ὡς πόρρω τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ τυγχάνοντες.

Γ'. Ὁ τοίνυν βουλόμενος μέτοχος γίνεσθαι τῆς θείας δόξης, καὶ ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ, τὴν Χριστοῦ μορφήν ὁρᾶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ αὐτοῦ, ὀφείλει ἀχορέστῳ στοργῇ καὶ ἀπλήστῳ διαθέσει ἐξ ὅλης καρδίας καὶ δυνάμεως νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ζητεῖν τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν ἐν δυνάμει, ἥς ἀμήχανον μετασχεῖν, εἰ μὴ, ὡς προεῖπον, ἀπόσχοιτό τις πρότερον τῆς ἡδυπαθείας τοῦ κόσμου, τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς ἐναντίας δυνάμεως, ἥτις φωτὸς ἄλλοτρία ἐστὶ, καὶ ἐνέργεια πονηρίας ἀγαθῆς ἐνεργείας ἀνοικειὸς ἐστὶ, καὶ πάντα ἀπεξενωμένη. Τοιγαροῦν εἰ βούλει

²⁸ Psal. cxxvii, 1. ²⁹ Luc. x, 19. ³⁰ Rom. xvi, 20. ³¹ II Thess. ii, 8. ³² Matth. vi, 13.

μαθεῖν τίνος ἔνεκεν κτισθέντες ἐν τιμῇ καὶ κατακτισθέντες ἐν παραδείσῳ, τελευταῖον συμπαρεβλήθημεν τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι, καὶ ὁμοιωθῆμεν αὐτοῖς, ἀποπεπτωκότες τῆς ἀχράντου δόξης, γίνωσκε, ὅτι διὰ τῆς παρακοῆς δοῦλοι τῆς σαρκὸς παθῶν γενόμενοι ἀπεκλείσαμεν ἑαυτοὺς τῆς μακαρίας χώρας τῶν ζώντων, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενόμενοι, ἔτι ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος καθεζόμεθα· καὶ διὰ τὸ ἔτι ἐν Αἰγύπτῳ ἡμᾶς κατέχεσθαι, οὐπω ἐκκληρονομήσαμεν τὴν γῆν ἐπαγγελίας, τὴν ῥέουσάν γάλα καὶ μέλι. Οὐπω συνεφυράθημεν τῇ ζύμῃ τῆς εἰλικρινείας, ἀλλ' ἔτι ἐσμέν ἐν τῇ τῆς πονηρίας ζύμῃ. Οὐπω ἐρραντίσθη ἡμῶν ἡ καρδίᾳ τῷ αἵματι τοῦ Θεοῦ· ἔτι γὰρ τὸ πέταυρον τοῦ ἄδου, καὶ τὸ ἄγκιστρον τῆς κακίας ἐμπέπηχται αὐτῇ.

Δ'. Οὐπω ἀπειλήσαμεν τὴν ἀγαλλίασιν τοῦ σωτηρίου τοῦ Χριστοῦ. ἔτι γὰρ τὸ κέντρον τοῦ θανάτου ἐγκατερρίζεται ἡμῖν. Οὐπω ἐνεδυσάμεθα τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν ὁσιότητι· ἐπειδὴ οὐπω ἀπεδυσάμεθα τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. Οὐπω φορέσαντες τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου, σύμμορφοι τῆς δόξης αὐτοῦ γεγόναμεν. Οὐπω προσεκυνήσαμεν ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ Θεῷ, διὰ τὸ βασιλεύειν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι. Οὐπω ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου· ἔτι γὰρ ὑπὸ τῆς σκοτομήνης ἐνεργούμεθα. Οὐπω ἐνεδυσάμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός· ἐπειδὴ οὐπω ἀπεδυσάμεθα τὰ τοῦ σκότους ὅπλα τε καὶ βέλη, καὶ ἔργα. Οὐπω μετεμορφώθημεν τῇ ἀνακαινίσει τοῦ νοός. Ἐτι γὰρ συσχηματιζόμεθα τῷ αἰῶνι τούτῳ ἐν τῇ τοῦ νοός ματαιότητι. Οὐπω Χριστῷ συνεδοξάσθημεν, διὰ τὸ μὴ συμπαθεῖν ἡμᾶς αὐτῷ. Οὐπω τὰ στίγματα τὰ αὐτοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φέρομεν, γενόμενοι ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Ἐτι γὰρ ἐν τοῖς σαρκικοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἐσμέν. Οὐπω Θεοῦ κληρονόμοι καὶ συγκληρονόμοι Χριστοῦ γεγόναμεν· ὅτι γὰρ πνεῦμα δουλείας ἐνυπάρχει, καὶ οὐχ υἱοθεσίας· οὐπω γεγόναμεν υἱὸς Θεοῦ, καὶ οἰκητήριον Πνεύματος ἁγίου· ἔτι γὰρ ἐσμέν υἱὸς εἰδώλων, καὶ δοχεῖον πνευμάτων πονηρίας, διὰ τὴν ἐπὶ τὰ πάθη ὁρμήν.

Ε'. Ὡς γὰρ οὐπω τοῦ τρόπου τὸ ἀκέραιον, καὶ τὴν τῆς διανοίας λαμπρότητα ἐκτησάμεθα. Οὐπω κατηξιώθημεν τοῦ ἀδόλου καὶ λογικοῦ γάλακτος, καὶ τῆς νοητῆς αὐξήσεως. Οὐπω ἡμῖν ἡμέρα διηύγασεν, οὔτε ἑωσφόρος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἀνέτειλεν. Οὐπω συνεκράθημεν τῷ ἡλίῳ τῆς δικαιοσύνης, οὐπω ταῖς αὐτοῦ συνηστράψαμεν ἀκτίσιν. Οὐπω ἀπειλήσαμεν τὴν τοῦ Κυρίου ὁμοίωσιν, οὔτε γεγόναμεν τῆς θείας φύσεως κοινωνοί. Οὐπω γεγόναμεν ἄδολος πορφύρα βασιλική, οὔτε ἀνόθευτος εἰκὼν θεϊκή. Οὐπω ἐτρώθημεν τῷ θεῷ ἔρωτι, οὔτε ἐπλήγημεν ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης τοῦ Νυμφίου. Οὐπω τὴν ἄφραστον κοινωνίαν ἐγνωρίσαμεν, οὔτε τὴν ἐν ἁγιασμῷ δύναμιν καὶ εἰρήνην ἐπέγνωμεν. Καὶ ἵνα

A discere desideres qua de causa, cum essemus in honore creati, et in paradiso constituti, tandem comparati simus cum insipientibus jumentis, et illorum similes facti, et excidimus ab incontaminata gloria, scito, quod cum per inobedientiam servi affectionum carnis effecti essemus, exclusimus nos ipsos a beata regione viventium, et in captivitatem redacti, adhuc juxta flumina Babylonis sedemus; et eo, quod adhuc in Ægypto detinemur, nondum hæreditario jure possidemus terram promissionis, fluentem lacte et melle. Nondum subacti sumus in fermento sinceritatis, sed adhuc in fermento malitiæ degimus. Nondum est aspersum cor nostrum sanguine Dei, adhuc enim laqueus inferni, et hamus malitiæ illi infixus est.

B IV. Nondum accepimus exultationem super salute Christi, adhuc enim aculeus mortis radices in nobis infixas habet. *Nondum induimus novum hominem, qui secundum Deum creatus est in sanctitate: quia nondum exuimus veterem hominem, qui perit secundum desideria fraudis*³³. *Nondum gestantes imaginem cælestis, conformes gloriæ illius facti sumus. Nondum adoravimus in Spiritu et veritate Deum, eo quod dominetur peccatum in mortali nostro corpore*^{33*}. Nondum contemplati sumus gloriam ejus qui incorruptibilis est: adhuc enim ab illuni nocte agitatur. Nondum induimus arma lucis; quia nondum exuimus arma, tela et opera tenebrarum. Nondum transformati sumus per mentis renovationem: adhuc enim configuramur huic sæculo per mentis vanitatem. *Nondum cum Christo glorificati sumus; quia non compatimur illi*³⁴. *Nondum stigmata illius in corpore nostro gestamus*³⁵, versantes in mysterio crucis Christi: adhuc enim carnalibus affectionibus et concupiscentiis obnoxii sumus. Nondum *Dei hæredes, et cohæredes Christi facti sumus*^{35*}: spiritus enim servitutis in nobis adhuc existit, et non adoptionis. Nondum *facti sumus templum Spiritus sancti*³⁶, sumus enim adhuc templum idolorum, et receptaculum spirituum malitiæ, propter impetum animæ ad affectiones.

D V. Revera enim morum simplicitatem, anime lucem nondum consecuti sumus. Nondum digni sumus habiti sincero et intellectuali lacte, et intellectus incremento. Nondum illuxit nobis dies, neque lucifer in cordibus nostris ortus est. Nondum permisti sumus Sole justitiæ, nec adhuc illius radiis fulgemus. Nondum accepimus Domini similitudinem, nec *participes divinæ naturæ facti sumus*^{36*}. Nondum facti sumus sincera purpura regia, nec genuina imago Dei. Nondum sauciati amore divino, nec percussi spirituali charitate Sponsi. Nondum ineffabilem societatem cognovimus, neque vim et pacem, quæ in sanctificatione est, cognovimus. Et ut breviter omnia

³³ Ephes. iv, 24, 22. ^{33*} I Cor. xv, 49. Rom. viii, 29; Joan. iv, 24; Rom. vi, 22. ³⁴ Rom. viii, 17. ³⁵ Galat. vi, 17. ^{35*} Rom. viii, 17. ³⁶ I Cor. iii, 16. ^{36*} II Petr. i, 4.

complectens dicam, nondum sumus *genus electum*, *A regalesacerdotium gens sancta, populus, quiacquirat possessionem*^{36*}; *quia adhuc sumus serpentes ac progenies viperarum*³⁷.

VI. Quo pacto vero non serpentes sumus, qui in obedientia Dei nec dum quidem reperimur, sed adhuc in inobedientia per serpentem inducta? Quapropter quo pacto satis digne lugeam calamitatem, non invenio, et quo pacto lacrymis effusis clamare debeam ad eum, qui potest errorem in me habitantem **93** abigere, ignoro? Quo pacto vero cantabo canticum Domini in terra aliena? Quo pacto lugebo Jerusalem? Quo pacto effugiam duram servitutem Pharaonis? Quo pacto relinquam obscenum incolatum? Quo pacto abnegabo diram tyrannidem? Quo pacto egrediar a terra **B** Ægypti? Quo pacto transibo Rubrum mare? Quo pacto peragrabo ingens desertum? Quo pacto non peream, morsus a serpentibus? Quo pacto vincam alienigenas? Quo pacto delebo gentes apud me habitantes? Quo pacto suscipiam in talibus meis eloquia divinæ legis? Quo pacto intuebor veram columnam lucis ac nubis a Spiritu sancto profectæ? Quo pacto vescar manna æternarum deliciarum? Quo pacto bibam aquam ex petra vivifica? Quo pacto transmisso Jordane ingrediar bonum terram promissionis? Quo pacto videbo principem exercitus Domini, quem contemplatus Jesus filius Nave, in genua provolutus continuo adoravit?

VII. Nisi enim in his omnibus versatus delevero habitantes in me gentes, nequaquam ingressus requiescam in sanctuario Dei, nec particeps fiam gloriæ regis. Quapropter contende diligenter, ut inculpatus filius Dei evadas, et illam requiem ingrediaris, quo præcursor Christus pro nobis introiit. Contende, ut describaris in Ecclesia cœlesti cum primogenitis, quo reperiaris in dextra magnificentiae Attissimi. Contende, ut ingrediaris sanctam civitatem, pacis plenam, et supernam Jerusalem, ubi etiam est paradisos. Admirandis enim ac beatissimis specimenibus his non aliter dignus reputabere, nisi lacrymas noctu diuque effundas, secundum eum qui dicit: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, in lacrymis meis stratum meum rigabo*^{37*}. Non enim ignoras, quod *qui seminant in lacrymis, in exultatione metent*³⁸. Propterea fidenter inquit Propheta: *Lacrymas meas non sileas*³⁹. Et iterum: *Posuisti Lacrymas meas in conspectu tuo, sicut et in promissione tua*⁴⁰. Et illud: *Fuerunt mihi lacrimæ meæ panis die ac nocte*⁴¹. Et in alio psalmo: *Potum meum cum fletu miscebam*⁴².

VIII. Lacryma enim illa, quæ revera ex summa contritione et angustia cordis effunditur, in agnitione veritatis, et cum ardore viscerum, cibus est animæ ex cœlesti pane comparatus: cujus maxime

συνελών πάντα εἶπω, οὐπω ἐσμέν γένος ἐκλεκτὸν, βασιλείου ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν· ἐπειδὴ δὲ ἐτι ἐσμέν ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν.

ζ'. Πῶς δὲ οὐκ ὄφεις, οἱ μὴ ἐν τῇ ὑπακοῇ τοῦ Θεοῦ εὐρισκόμενοι, ἀλλ' ἐν τῇ διὰ τοῦ ὀφews γενομένη παρακοῇ; ἐπὶ τούτοις τοίνυν, πῶς μὲν ἀξίως ὁδύρωμαι τὴν συμφορὰν, οὐχ εὐρίσκω. Πῶς δὲ ἐκβοήσας δακρύσω πρὸς τὸν θυνάμενον ἐξελάσαι τὴν ἐν ἐμοὶ ἀντιζομένην πλάνην ἀγνοῶ· Πῶς δὲ ἄτω τὴν ὁδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; Πῶς θρηνήσω τὴν Ἱερουσαλήμ; Πῶς ἀποφύγω τὴν μοχθηρὰν δουλείαν τοῦ Φαραώ; Πῶς καταλίπω τὴν αἰσχρὰν παροικίαν; Πῶς ἀρνήσωμαι τὴν πικρὰν τυραννίδα; πῶς ἐξέλθω ἐκ γῆς Αἰγύπτου; Πῶς περάσω τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν; Πῶς παρέλθω τὴν μεγάλην ἔρημον; Πῶς μὴ ἀπόλωμαι δηχθεὶς ὑπὸ τῶν ὀφews; Πῶς νικήσω τοὺς ἀλλοφύλους; Πῶς ἐξολοθρεύσω τὰ ἐν ἐμοὶ ἔθνη; Πῶς δέξωμαι ἐν ταῖς ἐμαῖς πλαξὶ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ νόμου; Πῶς ὄψομαι τὸν ἀληθινὸν στύλον τοῦ φωτός, καὶ τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος νεφέλης; Πῶς ἀπολεύσω τοῦ μάννα τῆς αἰδίου τρυφῆς; Πῶς πῖω τὸ ἐκ τῆς ζωοποιου πέτρας ὕδωρ; Πῶς παρέλθω τὸν Ἰορδάνην, εἰσελθὼν εἰς τὴν ἀγαθὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας; Πῶς ἴδω τὸν ἀρχιστράτηγον Κυρίου, ὃν ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, πεσὼν παραχρῆμα προσεκύνησεν;

Ζ'. Ἐάν γὰρ μὴ διὰ τούτων πάντων γεόμενος, ἐξολοθρεύσω τὰ ἐν ἐμοὶ ἔθνη, οὐ μὴ εἰσελθὼν καταπάσω εἰς τὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ μὴ μέτοχος γένωμαι τῆς βασιλείας δόξης. Τοιγαροῦν σπούδασον ἁμῶν τέκνον Θεοῦ γενέσθαι, καὶ εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε Χριστός. Σπούδασον ἀπογραφῆναι ἐν τῇ ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίᾳ μετὰ τῶν πρωτοτόκων, ὅπως εὐρεθῇς ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Υψίστου. Σπούδασον εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, τὴν εἰρηνευομένην Ἱερουσαλήμ, καὶ ἁνωτάτην, ἔνθα καὶ ὁ παράδεισος. Τούτων γὰρ τῶν θαυμαστῶν καὶ μακαρίων παραδειγμάτων, οὐχ ἐτέρως πως καταξιωθήσῃ, εἰ μὴ καταφέρεις δάκρυα ἡμέρας καὶ νυκτός, κατὰ τὸν λέγοντα· Λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω. Οὐ γὰρ ἀγνοεῖς, ὅτι οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγάλλιάσει θεριοῦσι. Διό φησιν ὁ Προφήτης μετὰ παρρησίας· Τῶν δακρύων μου μὴ παρασιωπήσῃς· καὶ πάλιν, Ἐθου τὰ δάκρυά μου ἐν ὄψει σου, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου; καὶ, Ἐγενήθη τὰ δάκρυά μου ἐμοὶ ἄρτος ἡμέρας καὶ νυκτός· καὶ ἐν ἐτέρῳ ψαλμῷ, Τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνω.

Η'. Τὸ γὰρ ὄντως ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας προχέομενον δάκρυον, ἐν γνώσει ἀληθείας μετὰ καὶ πυρώσεως σπλάγχχνων, βρώσις ἐστὶ ψυχῆς χορηγουμένη ἐκ τοῦ ἐπουρανίου ἄρτου, οὐ προηγου-

^{36*} I Petr. II, 9. ³⁷ Matth. III, 7. ^{37*} Psal. VI, 7. ³⁸ Psal. CXXVI, 5. ³⁹ Psal. XXXIX. ⁴⁰ Psal. LVI, 9. ⁴¹ Psal. XLII, 4. ⁴² Psal. CII, 10.

μένως μετέσχε Μαρία καθεσθεῖσα πρὸς τοῖς ποσὶ A τοῦ Κυρίου, καὶ δακρύουσα μετὰ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος. Φησὶ γάρ, Μαρία δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. Ὡ τῶν πολυτίμων ἐκείνων μαργαριτῶν ἐν τῇ ἐπιρροῇ τῶν μακαρίων δακρύων ! Ὡ τῆς εὐθείας ἐκείνης καὶ εὐπειθοῦς ἀκοῆς ! Ὡ τῆς ἀνδρείας καὶ σοφῆς διανοίας ! Ὡ ὁζύτης Πνεύματος Κυρίου ἔρωτος, σφοδρῶς πρὸς τὸν ἄχραντον Νυμφίον ἐπαγομένου ! Ὡ κέντρον πόθου ψυχῆς πρὸς τὸν Θεὸν Λόγον ! Ὡ σύντομος κοινωνία νύμφης πρὸς τὸν οὐράνιον Νυμφίον !

Θ'. Μίμησαι ταύτην, ὡς τέκνον, μίμησαι πρὸς μηδὲν ἕτερον ἀφορῶσα, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν εἰπόντα, Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἢ δὴ ἀνήφθη ; Ἔστι γὰρ πύρωσις τοῦ Πνεύματος ἡ ἀναζωπυροῦσα τὰς καρδίας. Διότι τὸ αὐλὸν καὶ B θεῖον πῦρ φωτίζει μὲν ψυχὰς, καὶ δοκιμάζειν εἰώθεν, ὥσπερ ἄδολον χρυσὸν ἐν καμίνῳ· κακίαν δὲ ἀναλίσκει, ὥσπερ ἀκάνθας καὶ καλάμην· Ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον ἐστὶ, διδοὺς ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσιν αὐτὸν ἐν φλογὶ πυρὸς, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσιν τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ. Τοῦτο τὸ πῦρ ἐνήργησεν ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ἡνίκα ἐλάλουν γλώσσαις πυρίναις. Τοῦτο τὸ πῦρ διὰ τῆς φωνῆς Παῦλον περιλάμψαν, τὴν μὲν διάνοιαν αὐτοῦ ἐφώτισε, τὴν δὲ αἴσθησιν τῆς ὀψέως αὐτοῦ ἡμαύρωσεν. Οὐ γὰρ χωρὶς σαρκὸς εἶδεν ἐκείνου τοῦ φωτὸς τὴν δύναμιν. Τοῦτο τὸ πῦρ ὥφθη Μωϋσῇ ἐν τῇ βάτῳ· τοῦτο τὸ πῦρ ἐν εἶδει ὀχήματος Ἠλίαν ἐκ τῆς γῆς ἤρπασε· τοῦτου τοῦ πυρὸς τὴν ἐνέργειαν ζητῶν ὁ μακάριος Δαβὶδ ἔλεγε, Δοκίμασόν με, C Κύριε, καὶ πείρασόν με· πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου.

Γ'. Τοῦτο τὸ πῦρ τὴν καρδίαν Κλεόπα καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἐθέρμανε, λαλοῦντος τοῦ Σωτῆρος μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ὅθεν καὶ ἄγγελοι καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα τούτου τοῦ πυρὸς τῆς λαμπρότητος μετέχουσι, κατὰ τὸ εἰρημένον, Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πῦρ φλέγον. Τοῦτο τὸ πῦρ τὴν ἐν τῷ ἔνδον ὀφθαλμῷ δοκὸν κατακαῖον, καθαρὸν τὸν νοῦν ἀποκαθίστησιν, ἵνα ἀπολαβὼν τὸ κατὰ φύσιν διορατικόν, ὁρᾷ εἰς τὸ διηνεχὲς τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια, κατὰ τὸν λέγοντα, Ἀποκάλυψον τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ κατανοήσω τὰ θαυμάσια ἐκ τοῦ νόμου σου. Τοῦτο τοιγαροῦν τὸ πῦρ δαιμόνων ἐστὶ φυγαδευτήριον, καὶ ἁμαρτίας ἀναιρετικόν, ἀναστάσεως δὲ δυνάμεις, καὶ D ἀθανασίας ἐνέργεια, ψυχῶν ἀγίων φωτισμός, καὶ λογικῶν δυνάμεων σύστασις. Τοῦτο τὸ πῦρ εὐξώμεθα καὶ εἰς ἡμᾶς φθάσαι, ἵνα πάντοτε ἐν φωτὶ περιπατοῦντες, μηδέποτε κἄν πρὸς βραχὺ προσκόψωμεν πρὸς λίθον τοὺς πόδας ἡμῶν, ἀλλ' ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ φαινόμενοι λόγον ζωῆς ἐπέχωμεν αἰδίου, ἵνα ἀπολαύοντες ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ Θεοῦ, σὺν τῷ Κυρίῳ ἀναπαυσώμεθα ἐν ζωῇ, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

particeps fuit Maria, quæ sedit juxta pedes Domini, plorans, vel ipsius Salvatoris testimonio. Inquit enim : *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea* ⁴³. O pretiosas margaritas illas in defluxione bratarum lacrymarum ! O rectum illum et obsequiosum auditum ! O fortem ac sapientem animum ! O acumen Spiritus Domini amoris, erga sponsum incontaminatum vehementer affecti ! O stimulum desiderii animæ erga Deum Verbum ! O arctam societatem sponsæ erga Sponsum cælestem !

IX. Imitare hanc, o fili, imitare, inquam, nihil aliud intuens præter eum solum, qui dixit : *Ignem veni mittere in terram, et quid volo, si jam accensus est* ⁴⁴ ? Est enim ardor Spiritus vivificans et accendens corda. Quapropter immaterialis et divinus ille ignis illuminat animas, et probare consuevit eas, velut aurum non adulteratum in camino : vitium vero consumit, veluti spinas et stipulam. *Deus enim noster ignis consumens est, infligens ultionem iis in* **94** *flamma ignis, qui non noverunt eum, et qui non obtemperant Evangelio* ⁴⁵. Hic ignis apostolis vim suam exercuit, quando loquebantur linguis igneis ⁴⁶. Hic ignis per vocem Paulum splendore ac lumine circumfudit, mentem quidem illius illuminavit, sensum autem visus ejus habetavit ⁴⁷. Neque enim sine carne vidit luminis illius virtutem. Hic ignis Mosi apparuit in rubo ⁴⁸. Hic ignis in specie currus Eliam a terra rapuit ⁴⁹. Hujus ignis efficaciam inquirens beatus David dixit : *Proba me, Domine, et tenta me. Ure renes meos et cor meum* ⁵⁰.

X. Hic ignis cor Cleophæ ac socii ejus inflammabat, cum loqueretur Salvator cum illis post resurrectionem. Unde quoque angeli et administratorii spiritus splendidi hujus ignis participes sunt, secundum id quod dictum est : *Qui facit angelos ejus spiritus, et ministros suos ignem ardentem* ⁵¹. Hic ignis, trabem interioris oculi consumens, purum reddit animum, ut, recepta naturali facultate videndi, conspiciat perpetuo mirabilia Dei, secundum eum qui inquit : *Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua* ⁵². Hic itaque ignis fugat demones, tollit peccata, resuscitandi vim habet ; hic immortalitatem operatur, sanctas animas illuminat, et facultates rationales firmat. Hunc ignem obsecremus ad nos quoque pervenire, ut, perpetuo in lumine ambulantes, nunquam vel tantisper offendamus ad lapidem pedes nostros, sed velut luminaria in mundo apparentia, verbum æternæ vitæ retineamus, ut, bonis divinis fruantes, cum Domino in vita requiescamus, glorificantes Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, cui gloria in sæcula. Amen.

Ἀμήν.

⁴³ Luc. x, 42. ⁴⁴ Luc. xii, 49. ⁴⁵ Deut. iv, 24 ; Hebr. xii, 29 ; II Thess. i, 8. ⁴⁶ Act. ii, 35, ⁴⁷ Act. ix, 3 seq. ⁴⁸ Exod. iii, 2. ⁴⁹ II Reg. iv, 41. ⁵⁰ Psal. xxvi, ; Luc. xxiv, 32. ⁵¹ Psal. civ, 4 ; Hebr. i, 7. ⁵² Psal. cxviii, 18.

HOMILIA XXVI.

A

ΟΜΙΛΙΑ Κς'.

De dignitate, præstantia, facultate et operationibus immortalis animæ, et qua ratione ea a Satana tentetur, et liberationem e tentationibus consequatur. Continet vero quæstiones quasdam summa doctrina refertas.

I. Ne leviter intellectivam animæ substantiam perpendas, dilecte. Pretiosum quoddam vas est immortalis anima. Vide quantum cælum, et quanta terra, nec tamen delectatus est illis Deus, sed solum te ! Conspice dignitatem et nobilitatem tuam, nempe non per angelos, sed in sua ipsius persona venisse Dominum ad legationem pro te obeundam, ut te perditum ac vulneratum revocaret, et restitueret tibi primam formationem puri Adæ. Homo enim dominus erat omnium a vertice cœli ad ima usque, præditus facultate discernendi affectiones, alienus a dæmonibus, purus a peccato et vitiis, ac similitudo Dei : per transgressionem vero periit, ac vulneratus et morti traditus est. Obfuscavit enim mentem Satanas ; aliqua ex parte ita se habet, aliqua ex parte vivit, discernit, ac voluntatem habet.

II. *Interrogatio. Nonne Spiritus sancto adveniente, naturalis quoque concupiscentia extirpatur una cum peccato ?*

Responsio. Antea dixi peccatum simul eradicari, hominemque **95** recipere primam formationem puri Adæ. Hic quidem virtutem Spiritus ac regenerationem spiritualem progreditur ad gradum perfectionis Adami primi, fitque præstantior eo : si quidem in deorum numeru refertur homo.

III. *Interrogatio. Utrum Satanas ad certum modum immittatur, an pro lubitu belligeret ?*

Responsio. Impetus ejus non solum adversus Christianos, sed etiam adversus idololatrias atque universum mundum fertur. Si ergo concederetur ei pro lubitu bellum gerere, omnes sequidem deleret. Qui hoc ? nempe quod opus ac desiderium ejus in hoc versetur. Quemadmodum autem figulus vasa missurus in fornacem, eam moderate succendit, non intensius, ne cocta plus quam decet, elidantur ; nec remissius, ne si cruda existant, dispereant ac dissolvantur ; itidem si argentarius et aurifaber ad certum modum ignem mittit ; si enim abundet ignis, solvitur aurum et argentum, liquefit ac periit : itidem si humana mens novit certo quodam modo imponere onero jumento, camelo aut alii cuidam adimali, quatenus servata proportionem onera ferre potest, quanto magis Deus, qui novit vasa hominum, immittit adversariam potestatem variis modis !

IV. Quemadmodum vero terra, quamvis sit una, hæc quidem est saxosa, illa vero pinguis : et alia quidem est idonea ad plantationem vineæ, alia vero ad seminandum frumentum aut hordeum ; ita varia sunt hominum corda atque voluntates ; eodem quoque modo dona desuper conferuntur : huic quidem donatur administratio verbi, illi vero

Περὶ τῆς ἀξιοῦτος, καὶ τῆς τιμιότητος, καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ τῆς ἐργασίας τῆς ἀθανάτου ψυχῆς, καὶ πῶς αὐτὴ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ πειράζεται, καὶ τῆς ἐλευθερώσεως ἀπὸ τῶν πειρασμῶν τυγχάνει. Συνέχει δὲ ζητήσεις τινὰς πάνυ πολλῆς διδασκαλίας γεμούσας.

Α'. Μὴ ἀπλῶς τῇ νοερᾷ τῆς ψυχῆς οὐσίᾳ πρόσχες, ἀγαπητέ. Τίμιόν τι σκευὸς ἐστὶν ἡ ἀθάνατος ψυχὴ. Ἴδε πόσος ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ οὐκ ἠδόκησεν ἐν αὐτοῖς ὁ Θεός, εἰ μὴ μόνον εἰς σέ. Βλέπε σου τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν εὐγένειαν, ὅτι μὴ δι' ἀγγέλων, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ ἦλθεν ὁ Κύριος εἰς σὴν πρεσβείαν, ὥστε σε τὸν ἀπολωλότα ἀνακαλέσασθαι, τὸν τετραυματισμένον, καὶ ἀποδοῦναί σοι τὴν πρώτην πλάσιν τοῦ καθαροῦ Ἀδάμ. Δεσπότης γὰρ ἦν ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κάτω, καὶ διακριτικὸς παθῶν, καὶ δαιμόνων ἁλλότριος, καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας ἡ κακῶν, καὶ ὁμοίωμα Θεοῦ · διὰ δὲ τῆς παραβάσεως ἀπολωλὼς ἐστὶ, καὶ τετραυματισμένος · Ἡμαῦρωσε γὰρ τὸν νοῦν ὁ Σατανᾶς, ἐν τινι οὕτως ἐστὶ, καὶ ἐν τινι ζῇ καὶ διακρίνει, καὶ ἔχει θέλημα.

Β'. Ἐρώτησις. Οὐχὶ, τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐρχομένου, καὶ ἡ φυσικὴ ἐπιθυμία συνεκρίζουται μετὰ τῆς ἁμαρτίας ;

Ἀπόκρισις. Προεῖπον ὅτι καὶ ἡ ἁμαρτία συνεκρίζουται, καὶ ἀπολαμβάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν πρώτην πλάσιν τοῦ καθαροῦ Ἀδάμ. Οὗτος μέντοι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς πνευματικῆς, ἐρχεται εἰς τὰ μέτρα τοῦ πρώτου Ἀδάμ, καὶ μείζων αὐτοῦ γίνεται. Ἀποθεοῦται γὰρ ὁ ἄνθρωπος.

Γ'. Ἐρώτησις. Εἰ ὁ Σατανᾶς μέτρῳ ἐπαφίεται, ἢ ὡς θέλει πολεμεῖ ;

Ἀπόκρισις. Αὐτοῦ ἡ ὁρμὴ οὐ μόνον εἰς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρους, καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Εἰ οὖν παρεχωρεῖτο ὡς θέλει πολεμεῖν, πάντας ἂν ἠράνισε. Διὰ τί ; Ὅτι τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ τὸ θέλημα τοῦτό ἐστιν. Ὡς περ δὲ ὁ κεραμεὺς βάλλει τὰ σκεύη, καὶ μέτρῳ ὑποκαίει τὴν κἀμινον, οὐ πλέον, ἵνα μὴ ὀπτηθέντα ὑπὲρ τὸ θέον ψοφήσῃ · οὐκ ἐλαττον, ἵνα μὴ ἔνωμα ὄντα ἀπόληται · καὶ εἰ ὁ ἀργυροκόπος καὶ χρυσοκόμος μέτρῳ βάλλει τὸ πῦρ · ἐὰν γὰρ πλεονάσῃ τὸ πῦρ, λύεται ὁ χρυσὸς καὶ ὁ ἄργυρος, καὶ ἐξυδαροῦνται καὶ ἀπόλλυνται. Καὶ εἰ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς οἶδεν ἐπιμετερεῖν τὰ βάρη τῷ κτήνι, καὶ τῷ καμήλῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν ζώων, ὡς δύναται κατὰ ἀναλογίαν τὰ βάρη βαστάσαι · πόσῳ μᾶλλον ὁ Θεός, ὃς οἶδε τὰ σκεύη τῶν ἀνθρώπων, οὗτος ἐπαφίησιν καὶ τὴν ἐναντίαν δύναμιν διαφορῶς !

Δ'. Ὡς περ δὲ μία οὐσα ἡ γῆ, ἡ μὲν ἐστὶ τραχώδης, ἡ δὲ λιπόγερως · καὶ ἄλλη μὲν ἐπιτηδεύει εἰς φυτείαν ἀμπελῶνος, ἄλλη δὲ εἰς σπόρον σίτου καὶ κριθῶν · οὕτως εἰσὶ διάφοροι καὶ αὗται τῶν καρδιῶν, καὶ τῶν προαιρέσεων τῶν ἀνθρώπων · οὕτω καὶ τὰ χαρίσματα ἄνωθεν ἐπιδίδονται · ὧ μὲν δίδεται διακονία λόγου, ὧ δὲ διάκρισις · ἄλλῳ χαρίσματα ἱαμά-

των· οἷδε γὰρ ὁ Θεός, πῶς τις δύναται οἰκονομῆσαι, καὶ οὕτως ἐπιδίδωσι τὰ χαρίσματα διάφορα· ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς πολέμους, μέρῳ τινὶ ὡς δύναται ὑποδέξασθαι καὶ ὑπομεῖναι, οὕτως ἐπαφίεται αὐτοῖς ἡ ἐναντία δύναμις.

Ε'. Ἐρώτησις. Εἰ δεξιόμενός τις τὴν θείαν δύναμιν, καὶ μερικῶς ἀλλοιωθεὶς, μένει ἐν τῇ φύσει;

Ἀποκρίσις. Ἵνα τὸ θέλημα καὶ τετατὴν χάριν δοκιμασθῇ, ποῦ ῥέπει καὶ συμφωνεῖ, μένει ἐν τῇ ταυτότητι ἡ φύσις, ὁ σκληρὸς ἐν τῇ σκληρότητι, καὶ ὁ κοῦφος ἐν τῇ κορυφότητι. Συμβαίνει δὲ, ὅτι ἰδιώτης ὢν τις ἀναγεννᾶται πνευματικῶς, καὶ μεταβάλλεται εἰς σοφίαν, καὶ γνωρίζεται αὐτῷ ἀπόκρυφα μυστήρια· καὶ ἰδιώτης ἐστὶ τῇ φύσει. Ἄλλος ἀπὸ φύσεως σκληρὸς ὢν, δίδωσιν ἑαυτοῦ τὸ θέλημα εἰς τὴν θεοσέβειαν, καὶ δέχεται αὐτὸν ὁ Θεός, μένει δὲ ἡ φύσις ἐν τῇ σκληρότητι, καὶ εὐδοκεῖ εἰς αὐτὸν ὁ Θεός. Ἄλλος ἐστὶ χρηστῶν ἡθῶν, ἐπισεικῆς, ἀγαθός, δίδωσιν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ, καὶ δέχεται μὲν αὐτὸν ὁ Κύριος· μὴ ἐμμένοντα δὲ τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις οὐκ εὐδοκεῖ, ἐπειδὴ ἡ φύσις ὅλη τοῦ Ἀδὰμ τρεπτὴ ἐστὶν ἐπὶ τὸ καλόν, καὶ ἐπὶ τὸ κακόν, δεκτικὴ τοῦ κακοῦ, ἀλλ' εἰ θέλει οὐκ ἀποτελεστική.

Ζ'. Ὡσπερ σωματίον γραφόμενόν ἐστι, διαφόρως θελήσας ἔγραψας, πάλιν ἀπαλείψας· δέχεται γὰρ τὸ σωματίον πᾶσαν γραφήν· οὕτω καὶ ὁ σκληρὸς, ἔδωκεν αὐτοῦ τὸ θέλημα πρὸς τὸν Θεόν, ἐτράπη εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐδέχθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ γὰρ Θεός ἵνα δείξῃ τὰ ἑαυτοῦ σπλάγχνα, πάντας δέχεται, πᾶσαν προαίρεσιν. Οἱ ἀποστολοὶ, εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσῆρχοντο, ἐποίουν τινὰ χρόνον, καὶ ἐκ τῶν κακουμένων τινὰς ἰῶντο, τινὰς δὲ οὐ. Ἦθελον δὲ αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι πάντας τοὺς νεκροὺς οὕτων ζωοποιεῖν, καὶ τοὺς κακουμένους εἰς ὑγίειαν φέρειν, καὶ ὁλοτελῶς οὐκ ἐγένετο αὐτῶν τὸ θέλημα· οὐ γὰρ ἐπετρέπετο αὐτοῖς ὅσα ἠθελον ποιεῖν. Ὁμοίως καὶ ὁ Παῦλος, ὅτε ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ ἐθνάρχου, εἰ ἠθελεν ἡ σὺν αὐτῷ χάρις, ἐποίει τὸν ἐθνάρχην καὶ τὸ τεῖχος διαρρηγῆναι, ἄνθρωπος ἔχων Παράκλητον· ἀλλὰ διὰ σαργάνης χαλᾶται ὁ Ἀπόστολος. Καὶ ποῦ ἡ συνοῦσα θεία δύναμις; ταῦτα οἰκονομικῶς ἐγένετο, ὥς τινα πράγματα ποιεῖν αὐτοὺς σημεῖα καὶ θαυμάσια, καὶ εἰς τινα ἀσθενεῖν αὐτοὺς· ἵνα ἐν τούτοις διακριθῇ ἡ πίστις τῶν ἀπίστων καὶ τῶν πιστῶν, καὶ τὸ αὐτεξούσιον δοκιμασθῇ, καὶ φανερωθῇ, εἴγε εἰς τὰ ἀσθενέστερα μέρη τινὲς οὐ σκανδαλίζονται. Εἰ γὰρ πάντα ὅσα ἠθελον ἐποίουν οἱ ἀπόστολοι, ἀναγκαστικῇ δυνάμει ἐφύτευον τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν θεοσέβειαν, διὰ τὰ σημεῖα, καὶ τὸ αὐτεξούσιον, καὶ οὐκέτι πίστις καὶ ἀπιστία· ὁ γὰρ Χριστιανισμὸς λίθος ἐστὶ προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου.

necessaria compulissent homines ad cultum divinum, per miracula, et liberam potestatem nec amplius fides fuisset, aut infidelitas. Christianorum cultus enim lapis est offensionis et petra scandali.

Ζ'. Πλὴν τὸ περὶ τοῦ Ἰωβ γεγραμμένον, οὐκ ἔστιν ἀπλῶς, πῶς ἐξητήσατο αὐτὸν ὁ Σατανᾶς. Οὐ γὰρ

A discretio, alii donum conferendi sanitatem. Novit enim Deus quo pacto quis dispensare possit, atque ea ratione confert diversa dona. Similiter quoque ad bella certo quodam modo pro viribus hominis suscipienda ac sustinenda, ad hunc modum immittitur illis adversaria potestas.

V. Interrogatio. *Utrum qui accipit divinam virtutem, ac in parte mutatur, in natura sua permanet?*

Responsio. Ut voluntas post acceptam quoque gratiam probetur, quo tendat, cuive consentiat-natura remanet eadem, durus in duritie, et levis in levitate. Contingit vero plebeium quempiam regenerari spiritualiter, ac mutari in sapientem, et eidem revelari occulta mysteria; qui natura tamen plebeius est. Alius durus natura, applicat voluntatem suam ad cultum divinum, quem acceptat quoque Deus; remanet vero natura ejus in sua duritie, isque Deo placet. Alius est moribus benignis, æquus, bonus; offert seipsum Deo, ac recipit eum Dominus; eo vero, qui non perseverat in bonis operibus, non delectatur; siquidem universa natura Adæ mutabilis est tum in bonum, tum in malum: capax quidem mali, quod tamen, si velit, in effectum non deducit.

VI. Quemadmodum est membrana litteris consita, in qua varie, ut volueris, scripseris, ac rursus oblitteraveris (capit enim membrana quaecunque **96** scripturam) sic etiam durus voluntatem suam contulit in Deum, conversus est ad bonum, susceptus est a Deo. Deus enim, ut intima amoris viscera demonstraret, omnes recipit omnemque voluntatem. Apostoli quaecunque civitatem ingrediebantur, morabantur in ea aliquantum temporis, et ex male affectis quosdam sanabant, quosdam vero non. Exoptabant vero ipsi apostoli cunctos eorum mortuos in vitam postliminio revocare, et male habentes ad sanitatem perducere; verum voluntas eorum non per omnia implebatur; non enim dabatur eis quaecunque volebant, peragere. Similiter Paulus, cum detineretur a præfecto gentis, si voluisset gratia qua præditus erat, fecisset præfectum illum gentis, atque murum dirumpi, et effringi, quippe, qui homo erat Paraclete repletus; verum per sportam dimittitur Apostolus ^{53.54}. Et ubi virtus divina, qua præditus erat? Hæc cum dispensatione fiebant, ut quibusdam in rebus miracula ac signa ederent ipsi, in aliquibus minus possent: ut in hisce discerneretur fides credentium, et non credentium. liberumque arbitrium probaretur, ac manifestaretur, num quidam ob ipsorum in quibusdam infirmitatem offensionem paterentur, necne. Si enim, quaecunque volebant, fecissent apostoli, vi quadam

VII. Verum, quod de Jobo scriptum est, non leve, aut omnino nullum est, quomodo nimirum Satan

eum expetiverit. Non enim potuit sine permissu a se ipso quidquam facere. Verum, quid dicit Domino diabolus? *Da mihi illum in manus, nisi in faciem tibi benedixerit*⁵⁵. Hoc itaque modo nunc est idem Job, idem Deus, et idem diabolus. Eo ipso ergo momento, quo consecutus erat Domini auxilium et promptus erat et fervidus gratia expetebat illum Satanas, dicens Domino: *Quia juvas illum, et succurris illi, servit tibi; relinque illum, et trademihī, nisi in faciem tibi benedixerit*⁵⁶. Superest ut, quia consolatione reficitur anima, gratia se subducatur, atque anima tentationibus tradatur. Accedit ergo diabolus, inferens infinita mala, desperationem, abrenuntiationem, cogitationes pravās, affligens animam, ut emolliat et abalienet eam a spe in Deum concepta.

VIII. Prudens autem anima, hisce malis atque afflictionibus obruta, non desperat, sed tenet, quod tenet: ac quæcunque ei illata fuerint per infinitas tentationes tolerat, inquiens: *Etiam si moriar, ab eo non deficiam*: et tum, si sustineat homo usque ad finem, incipit Dominus disputare cum Satana: *Vides quanta mala, quantasque afflictiones intuleris illi, nec paruit tibi: sed mihi servit, ac me metuit*. Tum pudore suffusus Satanas, quod dicat ultra non habet. Quantum enim ad Jobum, si novisset eum in tentationes illapsum constanter perlaturum esse, nec superatum iri, non certe expetivisset eum, ne pudore afficeretur. Sic quoque nunc, propter eos qui perferunt afflictiones ac tentationes, confunditur Satanas, ac pœnitentia ducitur, quod nihileffecerit. Incipit enim Dominus eum sic alloqui: *Vide, discedi, permisi tibi eum tentare, nunquid præstitisti? nunquid obtemperavit tibi?*

IX. Interrogatio. An utique cunctas hominis cogitationes et consilia novit Satanas?

97 Responsio. Si homo, qui cum homine conversatur, novit quæ sunt ejus, et tu natus annos viginti novisti ea quæ sunt proximi, nunquid ergo Satanas ipse, qui a nativitate tibi conversatur, ignorat cogitationes tuas? Sexties enim mille annorum ætatem habet. Nec dicimus eum, priusquam tentet hominem, nosse quid factururus sit. Tentat enim tentator, non tamen cognitum habet an obtemperaturus sit, necne, donec voluntatem servam ei tradat anima. Neque item dicimus, cunctas cogitationes cordis et desideria nosse diabolum. Perinde enim, ac si sit arbor quæ multos ramos habeat ac multa membra, ita quoque sunt quidam rami cogitationum et consiliorum, quos comprehendit Satanas; sunt vero aliæ cogitationes et consilia, quæ a Satana non comprehenduntur.

X. In quadam enim re prævalet pars nequitiae ad generandum cogitationes, rursus in quadam re cogitatio hominis superior evadit, acceptoque auxilio, ac redemptione a Deo, contradidit malitiae, quadam in re succumbit, et quadam in re volun-

A ἡδύνατο ἄνευ ἐπιπροπῆς ἀφ' ἑαυτοῦ τι ποιῆσαι. Ἄλλὰ τί λέγει τῷ Κυρίῳ ὁ διάβολος; Δός μοι αὐτὸν εἰς χεῖρας· ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῇσει. Οὕτως καὶ νῦν ὁ αὐτὸς Ἰώβ ἐστὶ, καὶ ὁ αὐτὸς Θεός, καὶ ὁ αὐτὸς διάβολος. Ἐν ὅσῳ οὖν τυγχάνει τῆς ἀντιλήψεως Θεοῦ, καὶ ἐστὶ πρόθυμος καὶ ζέων τῇ χάριτι ἐξαιτεῖται αὐτὸν ὁ Σατανᾶς. Καὶ λέγει τῷ Κυρίῳ, Ἐπειδὴ βοηθεῖς αὐτῷ, καὶ ἀντιλαμβάνεις αὐτοῦ, δουλεύει σοι; ἄφες αὐτὸν καὶ παράδος μοι, ἢ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογῇσει. Λοιπὸν, ὡς ὅτι παρακαλεῖται ἡ ψυχὴ, ἡ χάρις ὑποστελλεῖ, καὶ παραδίδεται ἡ ψυχὴ πειρασμοῖς. Ἐρχεται οὖν ὁ διάβολος, ἐπιφέρων μυρία κακά, ἀπελπισμὸν, ἀπόγνωσιν, διαλογισμοὺς πονηροῦς, θλίβων τὴν ψυχὴν, ἵνα χαυνώσῃ καὶ ἀλλοτριώσῃ ταύτην τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ.

B H'. Ἡ δὲ φρονίμη ψυχὴ ἐν τοῖς κακοῖς οὔσα καὶ ἐν τῇ θλίψει, οὐκ ἀπελπίζει, ἀλλὰ κρατεῖ ὁ κρατεῖ· καὶ ὅσα ἂν ἐπενέγκῃ αὐτῇ διὰ μυρίων πειρασμῶν ὑπομένουσα, λέγει, Ἐάν καὶ ἀποθάνω, ἐγὼ αὐτὸν οὐκ ἄφίω. Καὶ τότε ἐάν ὑπομένη εἰς τέλος ὁ ἄνθρωπος, ἄρχεται ὁ Κύριος διαλέγεσθαι τῷ Σατανᾶ, Ὁρᾶς, πόσα κακά καὶ θλίψεις ἐπήνεγκας αὐτῷ, καὶ οὐχ ὑπήκουσέ σοι, ἀλλ' ἐμοὶ δουλεύει, καὶ ἐμὲ φοβεῖται. Τότε κατασχύνεται ὁ διάβολος, καὶ οὐκέτι ἔχει τι εἰπεῖν. Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἰώβ, εἰ ᾔδει, ὅτι εἰς τοὺς πειρασμοὺς ἐμπесὼν μέλλει ὑπομένειν καὶ μὴ ἡττᾶσθαι, οὐκ ἂν ἐξητήσατο αὐτὸν, ἵνα μὴ κατασχυνθῇ. Οὕτως καὶ νῦν εἰς τοὺς ὑπομένοντας θλίψεις καὶ πειρασμοὺς, κατασχύνεται ὁ Σατανᾶς, καὶ μετανοεῖ, ὅτι μηδὲν ἤνυσεν. Ἀρχεται γὰρ ὁ Κύριος λόγον αὐτῷ ποιεῖν· Ἴδε παρεχώρησά σοι, ἴδε ἐπέτρεψά σοι πειράσαι αὐτὸν, μὴ τι ἡδυνήθῃς; μὴ τι ὑπήκουσέ σοι;

C Θ'. Ἐρώτησις. Εἰ ἄρα ὅλους τοὺς λογισμοὺς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ νοήματα οἶδεν ὁ Σατανᾶς;

Δ. Ἀποκρίσις. Εἰ ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ σύνεστι, καὶ οἶδε τὰ αὐτοῦ, καὶ σὺ εἴκοσι ἐτῶν ὑπάρχων οἶδας τὰ τοῦ πλησίον, ἀρα αὐτὸς ὁ Σατανᾶς ἀπὸ γενετῆς συνών σοι οὐκ οἶδε τοὺς λογισμοὺς σου; ἐξακισχίλιων γὰρ ἤδη ἐστὶν ἐτῶν. Καὶ οὐ λέγομεν αὐτὸν πρὸ τοῦ πειράσαι τὸν ἄνθρωπον, εἰδέναι τί μέλλει ποιεῖν. Πειράζει γὰρ ὁ πειράζων, οὐκ οἶδε δὲ, εἰ ὑπακούει αὐτῷ, ἢ μὴ ὑπακούει, ἕως ἂν τὸ θέλημα δοῦλον δῶ ἡ ψυχὴ. Οὔτε πάλιν λέγομεν, ὅτι ὅλους τοὺς λογισμοὺς τῆς καρδίας καὶ τὰς ἐνθυμήσεις οἶδεν ὁ διάβολος. Ὡσπερ γὰρ ἐάν ἦ δένδρον, καὶ ἔχῃ κλάδους πολλοὺς καὶ πολλὰ μέλη· λοιπὸν εἰσὶ τινες κλάδοι λογισμῶν καὶ νοημάτων, καὶ κατέχει αὐτοὺς ὁ Σατανᾶς. Καὶ εἰσὶν ἄλλοι λογισμοὶ καὶ νοήματα, μὴ κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ.

E I'. Ἐν τινι γὰρ ἰσχυρότερόν ἐστι τὸ μέρος τῆς κακίας ἐν τῷ βρύειν τοὺς λογισμοὺς, ἐν τινι πάλιν ὁ λογισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπερνικᾷ, λαμβάνων βοήθειαν καὶ λύτρωσιν παρὰ Θεοῦ, καὶ ἀντιλέγων τῇ κακίᾳ, ἐν τινι κεκράτηται, καὶ ἐν τινι ἔχει θέλημα.

⁵⁵ Job II, 2. ⁵⁶ Job I, 10 seqq.

Προσέρχεται γὰρ ἔστιν, ὅτε τῷ Θεῷ ζῶν, καὶ οἶδεν ὁ Σατανᾶς, καὶ βλέπει ὅτι κατ' αὐτοῦ ποιεῖ, καὶ οὐ δύναται ἐπισχεῖν τὸν ἄνθρωπον. Διὰ τί; ἔπειδ' ἔχει θέλημα τοῦ βοηθεῖν πρὸς τὸν Θεόν, ἔχει φυσικοὺς καρποὺς τοῦ ἀγαπᾶσαι Θεόν, τοῦ πιστεῦσαι, τοῦ ἐπιζητῆσαι καὶ προσελθεῖν. Καὶ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις, ὁ γεωργὸς ἐργάζεται τὴν γῆν, οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν, εἰς δύο πρόσωπα νοεῖται τὰ πράγματα. Χρὴ οὖν τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ προαιρέσεως γεωργῆσαι τὴν γῆν τῆς καρδίας αὐτοῦ, καὶ πονῆσαι. Ζητεῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν πόνον, καὶ κάματον, καὶ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλ' ἐὰν μὴ ἄνωθεν ἐπιφανῇ οὐράνια νέφη, καὶ ὑετοὶ χάριτος, οὐδὲν ὠφέλησεν ὁ γεωργὸς καμῶν.

ΙΑ'. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ σημεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὅσα ἂν κάμη, καὶ ὅσας ἂν ποιήσῃ δικαιοσύνας, ὡς B μὴδὲν ποιήσας διακεῖσθαι, καὶ νηστεύων λέγειν, Οὐκ ἐνήστευσα· εὐχόμενος, Οὐκ ηὐξάμην· παραμένων τῇ εὐχῇ, Οὐ παρέμεινα· καὶ ἀκμὴν ἀρχὴν ἔχω τοῦ ἀσκεῖν, καὶ κάμνειν· καὶ δικαίος ἢ παρὰ Θεῷ, ὁφείλει λέγειν, Ἐγὼ οὐκ εἰμὶ δίκαιος, οὔτε κάμνω, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἄρχομαι. Ὁφείλει δὲ ἔχειν καθ' ἡμέραν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν χαρὰν, καὶ τὴν προσδοκίαν τῆς μελλούσης βασιλείας καὶ ἀπολυτρώσεως, καὶ λέγων, Ἐὰν σήμερον οὐκ ἐλυτρώθην, αὐρίου λυτροῦμαι· ὡς γὰρ ὁ φυτεύων ἀμπελον πρὶν ἢ ἐξάρξασθαι τοῦ καμάτου, ἔχει τὴν χαρὰν ἐν ἑαυτῷ, καὶ τὴν ἐλπίδα· καὶ προδιαγράφει ἐν τῷ νῷ οἰνεῶνας, καὶ ψηφίζει προσόδους, μήπω γενομένου οἴνου. Καὶ οὕτως ἀναδέχεται τὸν κάματον. Ἡ γὰρ ἐλπίς καὶ ἡ προσδοκία ποιεῖ αὐτὸν προθύμως κάμνειν, καὶ τέως C ἐκ τοῦ οἴκου πολλὰς δαπάνας σκορπίζει· ὁμοίως καὶ ὁ οἰκοδομῶν οἶκον, καὶ ὁ γεωργῶν, πρῶτον ἐκ τῶν ἰδίων πολλὰ σκορπίζει διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς μελλούσης προσόδου· οὕτω καὶ ταῦτα, ἐὰν μὴ τις ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι μέλλω λυτρώσεως τυγχάνειν καὶ ζωῆς, οὐ δύναται ὑπομένειν τὰς θλίψεις, οὔτε τὸ φορτίον, καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι· ἡ γὰρ συνοῦσα ἐλπίς καὶ χαρὰ ποιεῖ αὐτὸν κάμνειν, καὶ ὑπομένειν τὰς θλίψεις, καὶ τὸ φορτίον, καὶ τὴν στενὴν ὁδὸν ἀναδέξασθαι.

ΙΒ'. Ὡς περ δὲ οὐκ ἔστιν εὐκόλον δόλον φυγεῖν ἀπὸ πυρός, οὕτως οὐδὲ ψυχὴν ἐκ τοῦ πυρός τοῦ θανάτου εἰ μὴ διὰ πολλοῦ καμάτου. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον D δὲ ὁ Σατανᾶς, ὡς ἐπὶ προφάσει ἀγαθῶν λογισμῶν, ὅτι ἐκ τούτου δύνασαι εὐαρεστῆσαι τῷ Θεῷ, ὑποβάλλει τῇ ψυχῇ, καὶ ὑποκλίνεται αὐτὴν εἰς λεπτά καὶ εὐλογοφανῆ νοήματα, καὶ οὐκ οἶδεν ὑποκλεπτομένη διακρίναι, καὶ οὕτως ἐμπίπτει εἰς παγίδα καὶ ἀπώλειαν τοῦ διαβόλου. Τὸ δὲ καιριώτατον ὄπλον τοῦ ἀθλητοῦ καὶ ἀγωνιστοῦ, ταῦτό ἐστιν, ἵνα εἰσελθὼν εἰς τὴν καρδίαν ποιήσῃ πόλεμον πρὸς τὸν Σατανᾶν, καὶ μισήσῃ ἑαυτὸν, καὶ ἀρνήσῃται τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ὀργισθῇ τε καὶ ἐπιπλήξῃ, καὶ ταῖς συνούσαις ἐπιθυμίαις ἀντιτάξῃται καὶ ἀντιπαλαίσῃ τοῖς λογισμοῖς, καὶ μαχεσθῇ αὐτῷ.

ΙΓ'. Εἰ δὲ εἰς τὸ φαινόμενον φυλάσσεις τὸ σῶμα

A tatem habet. Interdum enim accedit ad Deum fervens, scitque Satanas, ac videt eum sibi repugnare, nec tamen reprimere potest hominem. Qui hoc? Quia habet voluntatem clamandi ad Deum, habet fructus naturales, ut scilicet diligat Deum, ut credat, ut requirat, et ad eum accedat. In rebus enim externis visui subjectis, agricola terram exercet; sic quoque in re spirituali omnes res sub duabus personis intelliguntur. Oportet ergo hominem dedita opera et consulto excolere terram cordis sui, et laborare. Requirit enim Deus laborem, fatigationem, ac operationem ab homine: verum, nisi desuper apparuerint nubes cœlestes ac pluviae gratiæ, nihil proderit agricolæ labor.

XI. Hoc autem est indicium Christiani cultus, quantos quis labores sustinuerit, et quantas justitias peregerit, ac si nihil effecisset, ita se gerere; et ubi quis jejunaverit, dicere: *Non jejunavi*: ubi precatus fuerit: *Non sum precatus*: ubi in oratione perseveraverit, *Non perseveravi, nunc adhuc incipio me exercere ac elaborare*. Et licet justus sit apud Deum, debet dicere: *Non sum justus, neque laboro, sed incipio quotidie*. Cæterum per singulos dies habere debet spem, gaudium ac fiduciam de futuro regno ac redemptionis, dicens: *Si hodie non liberatus sum, cras liberabor*. Quemadmodum enim, qui plantat vineam, priusquam suscipiat laborem, spem fovet apud se ac gaudium, adumbrat in mente sua vindemias, atque supputat redditus-nondum nato vino: et hac ratione laborem aggreditur. Spes enim atque expectatio reddunt illum alacrem ad laborandum, et tam diu e re familiari magnos expendit sumptus. Itidem qui ædificat domum, aut terram excolit, primum de suo multa erogat, propter conceptam spem futuri redditus: eodem modo res hic se habet, nisi quis præ oculis habuerit gaudium ac spem, videlicet: *Consecuturus sum redemptionem ac vitam*, non poterit sustinere afflictiones, neque onus, nec angustam viam suscipere. Spes enim ac gaudium, si eum comitentur, efficiunt ut ipse laboret, ac perferat tribulationes atque onus et angustam viam suscipiat.

XII. Quemadmodum autem non nisi summa cum difficultate, torris effugit ignem; sic quoque nec 98 anima ignem mortis, nisi summo cum labore. Cæterum sæpenumero Satanas, velut sub prætextu bonarum cogitationum, scilicet, *ex eo potes placere Deo*, suggerit animæ, ac furtim deducit eam ad levia, atque in speciem probabilia consilia: et illa clam deducta nescit discernere, atque sic incidit in laqueum et exitium diaboli. Præcipua vero et maxime opportuna athletæ et decertantis arma sunt hæc, ut ex intimis penetralibus cordis bellum gerat adversus Satanam, odio prosequatur se ipsum, abneget animam suam, irascatur ei atque reprehendat eam, insitis cupiditatibus renitatur, reluctetur cogitationibus, atque pugnet secum.

XIII. Quod si exterius custodias corpus tuum a

corruptione et stupro; intus autem adulterium aut stuprum committas in cogitationibus tuis, adulter es apud Deum, nec prodest tibi quidquam, quod corpus habeas virgineum. Quemadmodum si sit adolescentula ac juvenis, qui fraudulentis istam verborum illecebris illectam corrumpat; illa postmodum execrabilis fit sponso, eo quod adulterium commiserit: sic quoque anima incorporea, si societatem cum serpente in interioribus animi recessibus abdito, spiritu nimirum pravo, ineat, adulteratur ante Deum. Itaque scriptum est: *Omnis qui viderit mulierem, ad concupiscendum eam, jam mæchatus est in corde suo*⁵⁷. Est enim stuprum quod corpore perficitur: est quoque stuprum animæ cum Satana participantis. Eadem enim et angelorum; quæ vero adulterium committit cum Satana, minus commoda est cœlesti Sponso.

XIV. *Interrogatio. Utrum quiescit interdum Satanas, et homo liberatur a bello, aut quandiu vivit, bello infestatur?*

Responsio. Satanas nunquam cessat a bello gerendo; quandiu vivit aliquis in hoc sæculo, ac quandiu carnem gestat, bello lacessitur. Verum ubi tela nequissimi ignita fuerint exstincta, in quo posthac illic lædere possit hominem, licet venerit Satanas in iudicium? Est aliquis amicus regis, et habet controversiam cum adversario; cum ergo regem habeat sibi propitium et benignum, qui suppetias ferat illi, nullatenus lædetur. Ubi enim quis, omnes ordines ac gradus transgressus, regis amicus evaserit, hic posthac a quonam aut qua in re offendetur? In rebus conspicuis, sunt civitates, quæ dona et annonas accipiunt; si ergo in munere obeundo pauxillulum erogent, nullam jacturam faciunt, cum tanta accipiant ac suscipiant a rege. Sic quoque Christiani, licet bello petantur ab hoste, divertunt tamen ipsi ad divinitatem, atque induunt virtutem ac requiem ex alto, nec sunt quidquam solliciti de bello.

XV. Quemadmodum enim Dominus induit corpus, relinquens omnem principatum ac potestatem, eodem quoque modo Christiani induuntur Spiritu sancto, et requie fruuntur. Quod si quoque bellum exterius ingruat, ferit Satanas, verum ipsi interiorius virtute Domini muniti sunt, nec de Satana sunt solliciti. Sicut ille in deserto tentavit Dominum quadraginta dies, quid illi nocuit, quod exterius aggressus est corpus illius⁵⁸? Intus enim Deus erat. Sic quoque Christiani, licet exterius tententur, interiorius **99** nihilominus divinitate referti sunt, nec ullo damno injuriæ afficiuntur. Hos gradus autem si quis consecutus est, ille ad perfectam dilectionem Christi, et plenitudinem divinitatis, pervenit. At qui non est ejusmodi, adhuc interiorius bellum sustinet: hora quadam delectatur oratione, alia vero hora in afflictione ac periculo consistit; ita enim vult Dominus; cum enim adhuc sit infans, exercet illum ad prælium,

σου ἀπὸ φθορᾶς καὶ πορνείας· ἔσωθεν δὲ ἐμοίχευσας καὶ ἐπόρνευσας ἐν τοῖς λογισμοῖς σου, μαιχεύεις τῷ Θεῷ, καὶ οὐδὲν ὠφέλησας τὸ σῶμα ἔχων παρθένον. Ὡς περ ἐὰν ἡ νεᾶνις καὶ νεανίσκος, καὶ δόλῳ κολακεύσας αὐτὴν φθείρῃ, λοιπὸν βδελυκτὴ ἐστὶ τῷ νυμφίῳ, ὅτι ἐμοιχεύθη· οὕτω καὶ ἡ ἀσώματος ψυχὴ τῷ ἐνδομυχοῦντι ὀφείκει κοινωνοῦσα τῷ πονήρῳ πνεύματι, πορνεύει ἀπὸ Θεοῦ· καὶ γέγραπται, Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἡδὴ ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Ἔστι γὰρ πορνεία διὰ σώματος τελομένη, καὶ ἐστὶ πορνεία ψυχῆς κοινωνοῦσης τῷ Σατανᾷ· ἡ αὐτὴ γὰρ ψυχὴ κοινωνικὴ ἐστὶ καὶ ἀδελφὴ ἡ δαιμόνων, ἡ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων· καὶ λοιπὸν μοιχεύουσα μετὰ τοῦ διαβόλου, ἄχρηστός ἐστι τῷ ἐπουρανίῳ Νυμφίῳ. anima socia est et soror aut dæmonum, aut Dei

ΙΑ'. Ἐρώτησις. Εἰ ἡ συχάζει ποτὲ ὁ Σατανᾶς, καὶ ἐλευθεροῦται ὁ ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πολέμου, ἢ ἕως ὅτε ζῇ, ἔχει πόλεμον;

Ἀποκρίσις. Ὁ Σατανᾶς οὐδέποτε ἡσυχάζει πολέμων; ἕως ἂν ζῇ τις τὸν αἰῶνα τοῦτον, καὶ φορεῖ σάρκα, πολεμεῖται. Ἀλλ' ὅταν τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβεσθῇ, λοιπὸν ἐκεῖ τί βλάπτει τὸν ἄνθρωπον, εἰ καὶ ἔρχεται ὁ Σατανᾶς πρὸς λόγον; Ἔστι τις φίλος βασιλέως, καὶ ἔχει δίκην πρὸς ἀντίδικον· ὅταν οὖν τὸν βασιλέα ἔχῃ ἐπιβόρεπῃ καὶ φίλον αὐτοῦ, ὅστις βοηθεῖ αὐτῷ, οὐδὲν βλάπτεται. Ὅταν γὰρ τις φθάσῃ ὅλας τὰς τάξεις παρελθεῖν καὶ τοὺς βαθμοὺς, καὶ γενέσθαι φίλος βασιλέως, οὗτος λοιπὸν τί βλάπτεται ὑπὸ τινος; εἰς τὸ φαινόμενον εἰσὶ πόλεις λαμβάνουσαι δῶρα καὶ ἀνόνους παρὰ τοῦ βασιλέως. Εἰ οὖν ὀλίγου τι λειτουργοῦσιν, οὐδὲν ζημιοῦνται, ὁπότε τοσαῦτα πορίζονται καὶ δέχονται παρὰ τοῦ βασιλέως. Οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ πολεμοῦνται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλ' αὐτοὶ κατέλυσαν εἰς τὴν θεότητα, καὶ ἐνεδύσαντο τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ οὐδὲν φροντίζουσι τοῦ πολέμου.

ΙΕ'. Ὡς περ γὰρ ὁ Κύριος ἐνεδύσατο τὸ σῶμα, καταλιπὼν πᾶσαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐνδύονται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐν ἀναπαύσει εἰσὶν. Εἰ δὲ καὶ ἔρχεται πόλεμος ἔσωθεν, κρούει ὁ Σατανᾶς, ἀλλ' αὐτοὶ ἔσωθεν ἡσφαλισμένοι εἰσὶ τῇ τοῦ Κυρίου δυνάμει, καὶ οὐ φροντίζουσι τοῦ Σατανᾶ· καθὼς ἐκεῖνος εἰς τὴν ἔρημον ἐπέειρασε τὸν Κύριον ἡμέρας τεσσαράκοντα, τί αὐτὸν ἔδραψεν, ὅτι ἔσωθεν προσῆλθε τῷ σώματι αὐτοῦ; Ἔσωθεν γὰρ Θεὸς ἦν. Οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοί, εἰ καὶ ἔσωθεν πειράζονται, ἀλλ' ἔσωθεν πεπληρωμένοι εἰσὶ τῆς θεότητος, καὶ οὐδὲν ἀδικοῦνται. Εἰς ταῦτα δὲ τὰ μέτρα εἴ τις ἐφάσεν, εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος κατήντησεν. Ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος, ἀκμὴν ἔσωθεν ἔχει πόλεμον· ὥρα ἀναπαύεται εἰς τὴν εὐχὴν, καὶ ἄλλη ὥρα ἐν θλίψει καὶ πολέμῳ στήκει. Οὕτω γὰρ θέλει ὁ Κύριος, ἐπειδὴ ἀκμὴν νηπιὸς ἐστὶ, γυμνάζει αὐτὸν εἰς τοὺς πολέμους καὶ τὰ δύο πρόσωπα ἔσωθεν

⁵⁷ Matth. v, 28. ⁵⁸ Matth. iv, 2 seq.

βρούει, καὶ τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, καὶ ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ θλίψις· εὐχονται ἐν ἀναπαύσει, καὶ ἄλλη ὥρα ἐν θορύβῳ εἰσίν.

ΙΖ'. Οὐκ ἀκούεις τί λέγει ὁ Παῦλος· Ἐάν ἔχω πάντα τὰ χαρίσματα· ἐάν παρὰθῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσομαι· ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων λαλῶ, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι. Ἐπειδὴ ταῦτα τὰ χαρίσματα προτρεπτικά εἰσι· καὶ οἱ ἐν τούτοις στήκοντες, εἰ καὶ ἐν φωτὶ, νήπιοί εἰσι· πολλοὶ γὰρ τῶν ἀδελφῶν ἦλθον εἰς τὰ τοιαῦτα μέτρα, καὶ ἔσχον χαρίσματα ἰαμάτων, καὶ ἀποκάλυψιν, καὶ προφητείαν· καὶ ἐπειδὴ οὐκ ἔφθασαν εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, ὅπου ὁ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, ἐπῆλθεν αὐτοῖς πόλεμος, καὶ ἀμελήσαντες ἔπεσον. Εἰ δὲ τις φθάσει εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, οὗτος λοιπὸν δέδεσται, καὶ ἐστὶν ἡχμαλωτισμένος εἰς τὴν χάριν. Εἰ δὲ τις παρὰ μικρὸν ἐγγίσει τῷ μέτρῳ τῆς ἀγάπης, μὴ φθάσει δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ἀγάπην δεθῆναι, ἀκμὴν ὁ τοιοῦτος ὑπὸ φόβον ἐστὶ, καὶ πόλεμον καὶ πτώσιν, καὶ εἰ μὴ ἀσφαλίσεται, ῥίπτει αὐτὸν ὁ Σατανᾶς.

ΙΖ'. Οὕτως γὰρ πολλοὶ ἐπλανήθησαν χάριτος εἰς αὐτοὺς γενομένης. Ἐνόμισαν ὅτι κατέλαβον τὴν τελειότητα, καὶ ἔλεγον, Ἀρκεῖ ἡμῖν, οὐ χρῆζομεν· ἀλλ' ὁ Κύριος οὔτε τέλος ἔχει, οὔτε κατάληψιν. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ οὐ τολμῶσιν εἰπεῖν, ὅτι Κατέλαβομεν, ἀλλὰ τεταπεινωμένοι εἰσὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς φαινομένοις τὰ γράμματα ἀτέλεστά εἰσι, καὶ οὐδεὶς οἶδε τοῦτο, εἰ μὴ σχολαστικὸς, ὁ μετρίως μαθὼν γράμματα. Οὕτως καὶ ὧδε, οὐδενὶ ἐστὶ καταληπτὸς ὁ Θεὸς καὶ μετρητὸς, εἰ μὴ τοῖς γευσάμενοις ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου, οὗ ἐδέξαντο, καὶ γνωρίζουσι τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν· εἰς χωρίον ἐάν τις ἀπέλθῃ, ὀλίγα γράμματα εἰδῶς, ὅπου εἰσὶν ἰδιῶται, δοξάζεται ὑπ' αὐτῶν ὁ σχολαστικὸς· ἐπειδὴ χωρικοὶ εἰσιν ὁλοτελῶς, μὴ εἰδότες δοκιμάσαι. Αὐτὸς δὲ οὗτος ὁ τὰ ὀλίγα εἰδῶς γράμματα, ἐάν ἀπέλθῃ εἰς πόλιν, ὅπου εἰσὶ ῥήτορες καὶ σχολαστικοί, οὐ τολμᾷ παραφανῆναι αὐτοῖς, οὔτε λαλῆσαι· ὥς χωρικὸς γὰρ κρίνεται ὑπὸ τῶν σχολαστικῶν.

non audet in conspectum eorum prodire, nec scholasticis.

ΙΗ'. Ἐρώτησις. Εἰ ὦν ἐν πολέμῳ ἄνθρωπος, καὶ ἔχων τὰ δύο πρόσωπα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ, τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς χάριτος, μετέστη ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ποῦ προχωρεῖ κατεχόμενος εἰς τὰ δύο μέρη;

Ἀποκρίσις. Ὅπου ἔχει τὸν σκοπὸν ὁ νοῦς, καὶ ὅπου ἀγαπᾷ, ἐκεῖ προχωρεῖ. Μόνον εἰ ἐπέρχεται σοι θλίψις καὶ πόλεμος, ἀντιλέγειν ὀφείλεις καὶ μισεῖν. Τὸ γὰρ ἔλθειν τὸν πόλεμον, οὐκ ἐστὶ σὸν· τὸ δὲ μισῆσαι, σὸν ἐστὶ· καὶ τότε βλέπων ὁ Κύριος τὸν νοῦν σου, ὅτι ἀγωνίζῃ, καὶ ἀγαπᾷς αὐτὸν ἐξ ὅλης ψυχῆς, διαχωρίζει τὸν θάνατον ἐκ τῆς ψυχῆς σου μιᾷ ὥρᾳ· οὐκ ἐστὶ γὰρ αὐτῷ δυσχερές· καὶ προσλαμβάνεται σε εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ, καὶ εἰς τὸ φῶς· ἀρπάζει γὰρ σε ἐν ῥοπῇ ὥρας ἐκ τοῦ στόμα-

ac duæ personæ interiorius scaturiunt, lumen et tenebræ, quies et afflictio : precantur in quiete, alia vero hora in perturbatione consistunt.

XVI. Non audis quid ait Paulus : *Si habuero omnia dona; si tradidero corpus meum ut comburari; si linguis angelorum loquar, charitatem autem non habuero, nihil sum*⁵⁹. Siquidem hæc dona exhortatoria sunt : et qui in his consistunt, quamvis in luce sint, tamen infantes sunt. Multi enim fratres ad hos gradus pervenerunt, ac habuerunt dona sanationum, revelationem ac prophetiam; quoniam autem ad perfectam charitatem non pervenerunt, in qua *vinculum est perfectionis*⁶⁰, prosiliit in eos bellum, quod cum negligenter occubuerunt. Si vero quis pervenerit ad perfectam charitatem, hic postea devinctus ac captivatus est a gratia. Sin quis paululum ad gradum gratiæ appropinqua-verit, nec dum eo pervenerit, ut a charitate devinciatur, talis adhuc est sub iugo timoris, belli ac casus; et nisi muniatur, projicit eum Satanas.

XVII. Hoc enim pacto, permulti a gratia, qua exornati erant aberrarunt, existimantes se consecutos esse perfectionem, et dicebant : *Sufficit nobis, non egemus*; cum tamen Dominus nec finem habeat, nec comprehendatur. Atque Christiani non audent dicere se comprehendisse, sed humiliati permanent diu noctuque. In rebus oculorum aciei subjectis, litteræ perfectionem consequi nequeunt; et nemini hoc perspectum, nisi scholastico, qui mediocriter litteras addidicit; sic quoque se res hic habet, nulli comprehensibilis est Deus; nec mentionem ab ullo admittit, præterquam ab iis qui gustarunt ex eo ipso, quem susceperunt, atque agnoscunt imbecillitatem suam. In rus si quis itaque habeat, pauca sciens de litteris, ubi sunt plebei; celebratur tamen ab illis scholasticus ille, siquidem rustici sunt plane, nec dijudicare sciunt. Ipse vero, qui paucas didicit litteras, si profici-scatur in urbem, ubi sunt oratores et scholastici, proloqui; si quidem velut rusticus iudicatur a

XVIII. Interrogatio. *Si homo bello oppressus, et duplici persona in anima præditus, peccati videlicet et gratiæ, transferatur ex hoc mundo, quo pergīt, a duabus partibus detentus?*

Responsio. Illuc, ubi intentionem suam habet animus, et ubi diligit, illuc, inquam, tendit. Solummodo, si ingruat afflictio aut bellum, contradicere debes, ac odio prosequi. Ut enim ingruat bellum, tuum non est; odisse tamen, tuum est. Ac tum Dominus, conspecto animo tuo, quod dimices ac diligas eum ex tota anima, segregat mortem ab anima tua hora **100** una; (non enim est ei hoc difficile), et assumit te in sinum suum ac lucem. Eripit te momento horæ e faucibus tenebrarum, ac confe-

⁵⁹ I Cor. xiii, 1. ⁶⁰ Coloss. iii, 14.

stim transfert te in regnum suum. Deo enim horæ momento omnia peragere, facile est, modo amore ei soli devinctus sis. Nam Deus indiget opera humana, quia socia divinitatis est anima.

XIX. Et ut sæpe diximus parabolam coloni, qui laborat, ac semen terræ committit; debet desuper accipere pluviam: nisi enim nubes emergerint, ac venti flaverint, nihil juvat labor agricolæ; nudum semen enim subjacet: hoc transfer ad res spirituales. Si sua solum in operatione perseveret homo, nec suscipiat quidquam a natura sua extraneum, non potest fructus dignos Domino reddere. Quid ergo est hominis operatio? Abrenuntiare, egredi ex hoc mundo, perseverare in oratione, vigilare, diligere Deum ac fratres: hoc proprium est ejus sustinere. Si vero sua solum operatione contentus sit, nec spem foveat aliud quidpiam suscipiendi, neque venti Spiritus sancti animam afflaverint; vel emergerint nubes cœlestes, ac descenderit e cœlo pluvia, et irriget animam, nequit homo fructus dignos reddere Domino.

XX. Scriptum itaque est: *Agricola cum viderit palmitem ferentem fructum, purgat eum, ut copiosorem fructum afferat: at non ferentem fructum evellit, et comburendum tradit*⁶¹. Verumtamen hoc hominem decet, ut, sive jejundet, sive vigilet, sive precetur, sive boni quid faciat, cuncta Domino ascribat, his verbis usus: *Nisi Deus corroborasset me, non potuissem jejunare, aut precari, aut ex hoc mundo egredi*. Sicque Deus, bona animi tui intentione conspecta, nimirum te ea, quæ naturali instinctu peragis, Deo ascribere, ipse vicissim sua, spiritualia nempe, divina et cœlestia, tibi hæc largitur: quæ vero sunt illa? fructus Spiritus, exultatio et lætitia.

XXI. *Interrogatio. Verum cum fructus naturales sint horum similes, fides nimirum et precatio, edisere nobis quomodo se habeant naturalia, et quomodo spiritualia?*

Responsio. Ea, quæ te ipso auctore agis, honesta quidem sunt, et Deo grata, sed non pura: velut, diligis Deum, verum minus perfecte; venit Dominus, confert dilectionem immutabilem, cœlestem scilicet. Precaris naturaliter, occupationibus ac variis cogitationibus distractus; confert tibi Dominus precationem puram in Spiritu et veritate. In rebus quæ oculis subjacent, terra ut plurimum ex se ipsa profert spinas; colonus autem fodit, exercet diligenter ac seminat; spinæ tamen vel non satæ propullulant et multiplicantur (postquam enim transgressus est, dictum est Adamo: *Tribulos et spinas producet tibi terra*⁶²). Denuo colonus exercet terram, effodit spinas, quæ nihilominus adhuc multiplicantur. Accipe hoc spi-

τος τοῦ σκότους, καὶ εὐθέως μετατίθησί σε εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Τῷ γὰρ Θεῷ ἐν ῥοπῇ ὥρας πάντα εὐχερῇ ἐστὶ ποιῆσαι, μόνον ἵνα τὴν ἀγάπην ἔχῃς πρὸς αὐτόν. Χρῆζει γὰρ ὁ Θεὸς τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ κοινωνικὴ ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῆς θεότητος.

ΙΘ'. Καὶ καθὼς πολλάκις εἶπομεν τὴν παραβολὴν τοῦ γεωργοῦ, ὅτι καμῶν καὶ βαλὼν τον σπόρον ἐν τῇ γῇ, ὀφείλει ἐκδέξασθαι καὶ τὸν ἀνωθεν ὑετόν. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐπιφανῇ νέφη καὶ ἄνεμοι πνεύσωσιν, οὐδὲν ὠφέλησεν ὁ κάματος τοῦ γεωργοῦ· ὁ γὰρ σπόρος γυμνὸς ὑπόκειται· τοῦτο ἀνέλαβε καὶ εἰς τὸ πνευματικόν· ἐὰν μόνον ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐργασίᾳ ἀπομείνῃ ὁ ἄνθρωπος, καὶ μὴ ἐπιδέξηται τι ξένον τῆς φύσεως αὐτοῦ, οὐ δύναται καρποὺς ἀξιούς τῷ Κυρίῳ ἀποδοῦναι. Τί δὲ ἐστὶν ἡ ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου; Τὸ ἀποτάξασθαι, τὸ ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ κόσμου, τὸ ὑπομένειν ἐν τῇ εὐχῇ, τὸ ἀγρυπνεῖν, τὸ ἀγαπᾶν τὸν Θεόν καὶ τοὺς ἀδελφούς. Τοῦτο ἰδίου ὑπομένειν αὐτοῦ ἐστίν. Ἀλλ' ἐὰν ὑπομείνῃ ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐργασίᾳ, καὶ μὴ ἐλπίσῃ ἄλλο τι ἐπιδέξασθαι, καὶ μὴ πνεύσωσιν οἱ ἄνεμοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῇ ψυχῇ, καὶ ἐὰν μὴ ἐπιφανῇ οὐράνια νέφη, καὶ κατελθῇ ἐξ οὐρανοῦ ὑετός, καὶ ἐπιβρέξῃ τῇ ψυχῇ, οὐ δύναται ὁ ἄνθρωπος καρποὺς ἀξιούς ἀποδοῦναι τῷ Κυρίῳ.

Κ'. Γέγραπται δὲ, ὅτι Ὁ γεωργὸς ὅταν ἴδῃ τὸ κλῆμα φέρον καρπὸν, καθαρίζει αὐτό, ἵνα πλείονα ἐξενέγκῃ· τὸ δὲ μὴ φέρον καρπὸν ἐκρίζοι, καὶ εἰς καῦσιν δίδωσι. Πλὴν τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο ἐστίν, ἵνα εἴτε νηστεύσῃ, εἴτε ἀγρυπνεῖ, εἴτε εὐχεται, εἴτε καλὸν τι ποιεῖ, ἐπιγράψῃ ἅπαντα τῷ Κυρίῳ τοῦτο λέγων, ὅτι Εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἐνεδυνάμωσέ με, οὐκ ἠδυνάμην νηστεύειν, ἢ εὐχεσθαι, ἢ ἐκ τοῦ κόσμου ἀπελθεῖν. Καὶ οὕτω βλέπων ὁ Θεὸς τὴν ἀγαθὴν σου προαίρεσιν, ὅτι τὰ σὰ, ἅπερ ἀπὸ φύσεως ποιεῖς, τῷ Θεῷ ἐπιγράφεις, πάλιν αὐτὸς τὰ ἴδια αὐτοῦ, τὰ πνευματικὰ, τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, σοὶ ταῦτα χαρίζεται, τίνα δὲ ἐστίν; οἱ τοῦ Πνεύματος καρποὶ, ἀγαλλίασις, καὶ εὐφροσύνη.

ΚΑ'. Ἑρώτησις. Ἀλλ' ἐπειδὴ εἰσι φυσικοὶ καρποὶ τούτοις ὅμοιοι, ἀγάπη, πίστις, εὐχὴ, διάκρινον ἡμῖν, πῶς ἐστὶ τὰ πνευματικὰ;

Ἀπόκρισις. Τὰ σὰ ἃ ποιεῖς, καλὰ μὲν ἐστὶ καὶ τῷ Θεῷ εὐπρόσδεκτα, ἀλλ' οὐκ ἐστὶ καθαρὰ· οἷον, ἀγαπᾷς τὸν Θεόν, ἀλλ' οὐ τελείως· ἔρχεται ὁ Κύριος, δίδωσιν ἀγάπην ἄτρεπτον τὴν ἐπουράνιον. Εὐχὴ σὺ φυσικῶς μετὰ τοῦ ῥέμβεσθαι καὶ διαλογίζεσθαι· δίδωσί σοι ὁ Θεὸς τὴν καθαρὰν εὐχὴν, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. Ἐν τοῖς φαινόμενοις, ἡ γῆ ὥς ἐπὶ τὸ πλείστον ἀφ' ἑαυτῆς ἐκφέρει τὰς ἀκάνθας· ὁ δὲ γεωργὸς σκάπτει, ἐργάζεται ἐπιμελῶς, βάλλει σπόρον· ἀλλ' αἱ ἀκάνθαι μὴ σπειρόμεναι, ἀναφύουσι, καὶ πληθύνονται· μετὰ γὰρ τὴν παράβασιν ἐβρόβη τῷ Ἀδὰμ, Τριβόλους καὶ ἀκάνθας ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ. Πάλιν ὁ γεωργὸς ἐκποιεῖ τῇ γῇ, ἀνασκάπτει τὰς ἀκάνθας, καὶ αὗται ἔτι πληθύνονται.

⁶¹ Joan. xv, 2. ⁶² Gen. iii, 18.

Ἀνάλαβε τοῦτο πνευματικῶς· μετὰ γὰρ τὴν παρά-
 βασιν ἡ γῆ ἐκ τῆς καρδίας ἐκφέρει ἀκάνθας καὶ
 τριβόλους· ἐργάζεται ὁ ἄνθρωπος, ἐκπονεῖ, καὶ ἐτι-
 αὶ ἀκανθαὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἀναφύονται.
 Εἴτα αὐτὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῆς
 ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ Κύριος βάλλει ἐν
 αὐτῇ τῇ γῇ τῆς καρδίας σπόρον ἐπουράνιον, καὶ
 ἐργάζεται αὐτήν· καὶ πεσόντος τοῦ σπόρου, ἀκμὴν
 οἱ τρίβολοι καὶ ἀκανθαὶ ἀναφύονται. Πάλιν αὐτὸς ὁ
 Κύριος, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐργάζονται τὴν γῆν τῆς
 ψυχῆς, καὶ ἐπὶ τὰ πονηρὰ πνεύματα καὶ αἱ ἀκανθαὶ
 βρύουσιν ἐκεῖ, καὶ ἀναφύονται, ἕως οὗ γένηται θε-
 ρος, καὶ πλεονάσῃ ἡ χάρις, καὶ καταξηρανθῶσιν ἐκ
 τῆς θερμῆς τοῦ ἡλίου αἱ ἀκανθαί.

ΚΒ'. Εἰ γὰρ καὶ σύνεστι κακία τῇ φύσει, ἀλλ'
 οὕτω κατακυριεύει ταύτης, ἥ ἔχει νομὴν. Τὰς γὰρ
 τρυφερὰς χλόας τοῦ σίτου δύναται τὰ ζιζάνια συμ-
 πνίγειν. Φθάσαντος δὲ θέρους μετὰ τὸ ξηρανθῆναι
 τοὺς καρπούς, οὐδὲν βλάπτουσι τὰ ζιζάνια τὸν σῖτον.
 Καὶ γὰρ εἴαν συμβῇ τριάκοντα μοδίους εἶναι, καθα-
 ροῦ σίτου, ἔστι γὰρ μίξις ἐκεῖ ζιζανίων, ὡς χοιρικὸς
 τι παραφαίνεσθαι· κέχωσται γὰρ διὰ τὸν πλεονά-
 σμον τοῦ σίτου· οὕτω καὶ ἐν τῇ χάριτι, ὅταν πλεονά-
 σῃ ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ χάρις εἰς τὸν ἄνθρω-
 πον, καὶ πλουτῇ εἰς τὸν Κύριον, συνῇ δὲ ἡ κακία
 μερικῶς, οὐ δύναται καταδράσθαι τὸν ἄνθρωπον, οὔτε
 ἔχει ἰσχύν τινα, ἡ νομὴν κατ' αὐτοῦ. Ἡ γὰρ τοῦ
 Κυρίου ἔλευσις, καὶ ἡ πρόνοια διὰ τοῦτο γέγονεν, ἵνα
 τοὺς τῇ κακίᾳ δεδουλωμένους ὄντας, καὶ ἐνόχους,
 καὶ ὑποτεταγμένους ἐλευθερώσῃ, καὶ ποιήσῃ νικητὰς
 τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἁμαρτίας. Οὐκ ὀφείλουσιν οὖν
 ἀδελφοὶ ξενίζεσθαι, εἴτε ὑπὸ τινων θλίβονται πρὸς
 τὸ κακίας ἀπαλλαγῆναι.

ΚΓ'. Καὶ γὰρ εἰς τὸ παλαιὸν Μωσῆς καὶ Ἀαρὼν
 ἔχοντες τὴν ἱερωσύνην, πολλὰ ἐπάθον· Καϊάφας δὲ
 τὴν ἐκείνων καθέδραν ἔχων, αὐτὸς ἐδίωξε καὶ κατ-
 ἔκρινε τὸν Κύριον· ὁμοίως δὲ τὴν ἱερωσύνην ὁ Κύριος
 τιμῶν, ἀφῆκεν αὐτὸ γενέσθαι· ὁμοίως οἱ προφῆται
 ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἐδιώκοντο. Λοιπὸν Πέτρος
 Μωσέα διεδέξατο, τὴν καινὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ,
 καὶ τὴν ἀληθινὴν ἱερωσύνην ἐγχειρισθείς. Νῦν γὰρ
 ἔστι βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος, καὶ περιτομή
 τις ἐν καρδίᾳ γινομένη. Τὸ γὰρ θεῖον καὶ ἐπουρά-
 νιον Πνεῦμα ἐπιδημεῖ ἐν τῷ νῷ· πλὴν οὔτε οὗτοι οἱ
 τέλειοι, ἕως εἰσὶν εἰς τὴν σάρκα, ἀμεριμνοῦσι διὰ τὸ
 αὐτεξούσιον, ἀλλ' ἐμφοβοὶ εἰσι· διὸ καὶ παραχω-
 ροῦνται πειράζεσθαι. Εἰ δὲ φθάσῃ ἡ ψυχὴ πρὸς
 ἐκείνην τὴν πόλιν τῶν ἁγίων ἀπελθεῖν, τότε δύναται
 μόνον ἄνευ θλίψεως καὶ πειρατηρίων εἶναι· Ἐκεῖ
 γὰρ οὐκέτι ἐστὶ μεριμνα, ἡ θλίψις, ἡ πόνος, ἡ γῆ-
 ρας, ἡ Σατανᾶς, ἡ πόλεμος· ἀλλ' ἀνάπαυσις, χαρὰ,
 εἰρήνη, καὶ σωτηρία. Ὁ γὰρ Κύριος ἐν μέσῳ αὐτῶν
 ἐστὶν ὃς ἐπικαλεῖται Σωτὴρ διὰ τὸ σῶζειν τοὺς
 αἰχμαλώτους· ἱατρὸς ἐπικέκληται, ἐπειδὴ οὐράνιον
 καὶ θεϊκὸν φάρμακον δίδωσι, καὶ ἰᾶται τὰ πάθη τῆς
 ψυχῆς· ἐν τισι γὰρ κυριεύουσι τοῦ ἀνθρώπου·
 πρὸς λόγον δὲ εἰπεῖν, ἔστι Βασιλεὺς καὶ Θεός, ὁ
 Ἰησοῦς· τύραννος δὲ καὶ ἄρχων κακός, ὁ Σατανᾶς.
 Jesus est Rex et Deus; Satanas autem tyrannus et princeps nequitiae.

A ritualiter. Nam post transgressionem terra cordis
 producit spinas et tribulos: excolit homo, elaborat,
 adhuc tamen spinæ pravorum spirituum ena-
 scuntur. Deinde sanctus ille Spiritus suppetias fert
 imbecillitati humanæ, et Dominus **101** mittit in
 terram cordis semen cœleste, atque excolit eam:
 quo semine jacto, adhuc tribuli et spinæ pullulant.
 Denuo ipse Dominus, ac homo exercent terram
 animæ, et septem mali spiritus ac spinæ exorun-
 tur illic, et repullulant, donec adveniat æstas, et
 abundet gratia, ac desiccantur ab æstu solis spinæ
 enatæ.

B XXII. Etsi enim nequitia adhæret naturæ, sic
 tamen dominatur ei, quæ habet pastum. Teneras
 enim herbas frumenti potest lolium suffocare;
 ingruente vero æstate ubi fructus exsiccati fuerint,
 nihil lædit lolium frumentum. Itaque si evenerit
 ut sint triginta modii frumenti puri, vix illic per-
 mistio lolii, velut aliquota sextarii pars apparebit,
 obruta sunt enim nimia copia frumenti: sic quoque
 in gratia, cum donum Dei et gratia abundaverit in
 homine, atque ditiescat erga Dominum, adsit tamen
 aliqua in parte nequitia; nequitt illa lædere homi-
 nem, neque vim ullam aut imperium in eum
 obtinet. Adventus enim Domini et providentia est
 propterea, ut in servitutem malitiæ redactos, eique
 obnoxios et subjugatos liberaret, ac peccati et
 mortis victores efficeret. Non debent ergo fratres
 C admiratione duci, si a quibusdam affligantur, id
 fit, ut vindicentur a malitia.

XXIII. Etenim quondam Moses et Aaron, cum
 potirentur sacerdotio, multa pertulerunt. Caiphas
 autem, qui eorum cathedram tenebat, ipse perse-
 cutus est, et condemnavit Dominum: Dominus
 tamen sacerdotium reverenter habens, permisit il-
 lud fieri. Itidem prophetæ a gente sua persecutio-
 nem passi sunt. Postea Mosen excepit Petrus, cui
 nova Ecclesia Christi ac verum sacerdotium com-
 missum est. Jam enim est baptisma ignis et spi-
 ritus, et circumcisio quædam in corde fit. Divinus
 enim et cœlestis Spiritus commoratur in mente.
 Verum neque hi perfecti, quandiu sunt in carne,
 D carent sollicitudine propter arbitrii libertatem;
 sed metu percentiuntur, atque propterea tentari
 permittuntur. Ubi vero anima ad illam civitatem
 sanctorum pervenerit, tum demum absque afflictio-
 nibus et tentationibus vitam agere potest. Illic
 enim non amplius est sollicitudo, aut afflictio, aut
 labor, aut senectus, aut Satanas, aut bellum, sed
 requies, gaudium, lætitia et salus. In medio enim
 illorum est Dominus, qui appellatur Salvator, quod
 liberet captivos: appellatur medicus, quod cœle-
 stem ac divinam medicinam conferat, et affectiones
 animæ curet: aliquatenus enim imperium in ho-
 minem obtinent illæ. Uno verbo autem ut dicam,

XXIV. Quod superest, Deus, et angeli ejus hominem illum volunt una secum domesticum reddere in regno : itidem diabolus et angeli ejus exoptant eum sibi adjungere et in suas partes pertrahere. Media igitur est anima inter duas hypostases, atque utram in partem postea inclinarit voluntas animæ, ejus fit propria, ejusque filius. Perinde autem, ac si mittat pater quispiam in regionem peregrinam filium suum, ubi occurrant ei in via bestię, atque conferat illi pharmaca et antidota ; ut si adorian- tur eum belluę aut dracones, oblato pharmaco illa interficiat : eodem quoque modo vos omnem nervum intendite, ut accipiatis cœleste pharmacum quod mederi potest et antidotum est animæ ; ut ejus beneficio interimatis venenum emittentes bestias immundorum spirituum. Non est enim facile, purum cor possidere, nisi multo cum certamine et labore, **102** ut conscientiam et cor purum habeat homo, ut penitus evellatur nequitia.

XXV. Contingit enim gratia aliquem pręditum esse, cujus tamen cor nondum sit purificatum. Et propterea ceciderunt qui lapsi sunt, eo quod non crediderunt, post acceptam gratiam adhærere illis fumum ac peccatum. Omnes vero justi per angustam atque afflictionis plenam viam usque ad finem Deo placuere. Abrahamus cum esset dives, tum secundum Deum tum secundum mundum, *terram ac pulverem* ⁶³ se ipsum nominavit. Et David : *Opprobrium hominum, inquit, et abjectio plebis. Et, vermis et non homo* ⁶⁴. Similiter omnes apostoli et prophetę male habiti summis afficiebantur contumeliis. Dominus ipse, qui via est et Deus, cum non propter seipsum sed propter te venit, ut typus ac exemplum tibi fieret omnis boni ; perpende in quantam humilitatem se abjecerit, forma servi accepta, qui est Deus, Dei Filius, Rex, Filius Regis, donans quidem ipse curantia pharmaca, sanansque vulneratos ; exterius tamen velut unus vulneratorum apparens.

XXVI. Cæterum ne despicias divinam dignitatem, dum conspicias illum exterius humiliatum, ut similem nobis ; propter nos sic apparuit, non propter se ipsum. Perpende, ea hora qua clamabant : *Crucifige, crucifige eum* ⁶⁵, ac populus concurrebat, quam humiliatus erat prę omnibus ? Quemadmodum in rebus aspectabilibus si quis sit improbus, postquam acceperit sententiam a magistratu, ab universo populo execrationi devovetur, ac contemptui habetur, sic quoque Dominus hora crucis, tanquam homo vitam cum morte commutaturus, vilipendebatur a Pharisæis. Quando rursus conspuerunt in vultum ejus, et imposuerunt ei coronam spineam, et colaphis eum ceciderunt, quam non supergressus est humilitatem ? Scriptum enim est : *Dorsum meum dedi flagellantibus, nec averti faciem meam a turpitudine conspuentium, nec genas meas a percutientibus* ⁶⁶. Quod si Deus tantas contumelias, passionem ac humilitatem subiit, tu, qui

ΚΔ'. Λοιπὸν ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον βούλονται οἰκειώσασθαι μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὴν βασιλείαν · ὁμοίως ὁ διάβολος καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ θέλουσιν οἰκειώσασθαι τοῦτον εἰς ἑαυτούς. Μέση οὖν ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῶν δύο ὑποστάσεων, καὶ λοιπὸν εἰς οἷον ἂν μέρος ῥέψῃ τὸ θέλημα τῆς ψυχῆς, ἐκείνου γίνεται καὶ υἱός. Ὡς περ δὲ ἐὰν ἀποστείλῃ τις πατὴρ εἰς πατρίδα ξένην τὸν ἑαυτοῦ υἱόν, ὅπου ἀπαντῶσιν αὐτῷ καθ' ὁδὸν θηρία, καὶ δίδωσιν αὐτῷ φάρμακα, καὶ ἀντίδοτα · ἵνα ἐὰν αὐτῷ ἐπιέλθωσι τὰ θηρία ἢ δράκοντες, ἐπιδῷ τὸ φάρμακον, καὶ ἀποκτείνῃ αὐτά · οὕτως καὶ ἡμεῖς σπουδασατε λαβεῖν ἐπουράνιον φάρμακον, τὸ ἱαματικὸν καὶ ἀντίδοτον τῆς ψυχῆς, ἵνα δι' αὐτοῦ ἀποκτείνητε τὰ ἰοδόλα θηρία τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων. Οὐκ ἔστι γὰρ εὐχολὸν πρᾶγμα, καθαρὰν καρδίαν κτήσασθαι · εἰ μὴ μετὰ ἀγῶνος πολλοῦ καὶ καμάτου, ἵνα συνειδήσιν καὶ καθαρὰν καρδίαν κτήσῃται ὁ ἄνθρωπος, ἵνα ὁλοτελῶς ἐκριζωθῇ τὸ κακόν.

ΚΕ'. Καὶ χάριν γὰρ συμβαίνει εἶναι εἰς τινά, καὶ ἡ καρδία οὐ κεκαθάρισται · καὶ διὰ τοῦτο ἔπεσον οἱ πεσόντες, ὅτι οὐκ ἐπίστευσαν μετὰ τὴν χάριν συνεῖναι αὐτοῖς τὸν καπνὸν καὶ τὴν ἁμαρτίαν · πάντες δὲ οἱ δίκαιοι διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ, μέχρι τέλους εὐηρέστησαν τῷ Θεῷ. Ὁ Ἀβραάμ κατὰ Θεὸν πλούσιος ὢν, καὶ κατὰ κόσμον, γῆν ἑαυτὸν καὶ σποδὸν ὠνόμαζεν · καὶ Λαβὶδ, Ὁνειδὸς ἀνθρώπων, φησὶ, καὶ ἐξουδένωμα λαῶν, καὶ σκώληξ, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Ὁμοίως πάντες οἱ ἀπόστολοι καὶ προφῆται κακουχούμενοι, ὀνειδιζόμενοι ἦσαν · αὐτὸς ὁ Κύριος ὃς ἐστὶν ὁδὸς καὶ Θεὸς ἐλθὼν οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ σέ, ἵνα σοι τύπος γένηται παντὸς ἀγαθοῦ, βλέπε εἰς ποίαν ταπείνωσιν ἦλθε, μορφὴν δούλου λαβὼν, Θεός, Υἱὸς Θεοῦ, Βασιλεὺς, Υἱὸς βασιλείας, δίδους μὲν αὐτὸς ἱαματικὰ φάρμακα, καὶ θεραπεύων τοὺς τετραυματισμένους · ἔξωθεν δὲ ὡς εἰς τῶν τετραυματισμένων φαινόμενος.

ΚΖ'. Ἀλλὰ μὴ καταφρονήσῃς τοῦ θεϊκοῦ ἀξιώματος, βλέπων αὐτὸν ἔξωθεν τεταπεινωμένον ὡς ἡμῶν ἡμῖν · δι' ἡμᾶς οὕτως ἐφάνη, οὐ δι' ἑαυτὸν. Ἐνόησον ἐν τῇ ᾠρᾷ ἔκραζον, Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτὸν, καὶ ὁ ὄχλος συνήρχετο, πῶς ἦν τεταπεινωμένος παρὰ πάντας. Ὡς περ ἐν τοῖς φαινομένοις, ἐὰν ἡ κακοποιός, καὶ λάβῃ ὑπόφασιν παρὰ τοῦ ἄρχοντος, λοιπὸν ὑπὸ τοῦ δήμου ὅλου βδελυκτός ἐστὶ καὶ ἐξουδενωμένος. Οὕτως ὁ Κύριος ἐν τῇ ᾠρᾷ τοῦ σταυροῦ · ὡς ἄνθρωπος μέλλων ἀποθνήσκειν κατευτελισμένος ἦν ὑπὸ τῶν Φαρισαίων. Ὅτε δὲ πάλιν ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐπέθηκαν αὐτῷ ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἐρράπισαν αὐτὸν, ποίαν οὐχ ὑπερέβη ταπείνωσιν ! Γέγραπται γάρ, ὅτι Τὸν ὡτὸν μου δέδωκα εἰς μάστιγας, καὶ τὸ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπεστράφη ἀπὸ αἰσχύνῃς ἐμπτυσμάτων, καὶ τὰς σιαγόνας μου ἀπὸ ραπισμάτων. Εἰ δὲ ὁ Θεὸς εἰς τασαύτας ὑβρεῖς, καὶ πάθη, καὶ ταπείνωσιν κατήλθε, σύ ὁ φύσει βόρβορος καὶ φύ-

⁶³ Gen. xviii, 27. ⁶⁴ Psalm. xxi, 7. ⁶⁵ Luc. xxiii, 21. ⁶⁶ Isa. l, 6.

σεως θνητῆς, ὅσα ἂν ταπεινωθῇς, οὐδὲν ὅμοιον τῷ Α Δεσπότη σου ποιήσεις. Ὁ Θεὸς διὰ σὲ ἑαυτὸν ἐταπεινώσε, καὶ σὺ διὰ σεαυτὸν οὐ ταπεινοῦσαι, ἀλλ' ἐπαίρη καὶ τυφοῦσαι· ἦλθε γὰρ τὰς θλίψεις καὶ τὰ βάρη λαβεῖν, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀνάπαυσίν σοι δοῦναι· καὶ σὺ οὐ θέλεις πόνους βαστάσαι καὶ παθεῖν, ἵνα οὕτω δυνηθῇ σου τὰ τραύματα ἰάσεως τυχεῖν. Δόξα τῇ ἀνοχῇ καὶ μακροθυμίᾳ αὐτοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMIAIA KZ'.

Περὶ τῆς ἀξιοῦτος καὶ στάσεως τοῦ Χριστιανοῦ ἀνθρώπου διὰ πολλῶν διηγουμένη διατελεῖ αὕτη ἡ ὁμιλία, ὡς καὶ ἡ προηγούμενη. Ἐπειτα περὶ τοῦ αὐτεξουσίου πανωφέλιμα πολλὰ διδάσκει, ἀναμειγνύσα ζητήσεις τινὰς θείας σοφίας πλήρεις.

Α'. Γνωθὶ σου τὴν εὐγένειαν, ὦ ἄνθρωπε, καὶ τὸ ἀξίωμα· πῶς τίμιος εἶ, ἀδελφὸς Χριστοῦ, φίλος βασιλέως, νύμφη τοῦ ἐπουρανίου Νυμφίου. Ὁ γὰρ δυνηθεὶς ἐπιγνῶναι τὸ ἀξίωμα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, οὗτος δύναται ἐπιγνῶναι τὴν δύναμιν, καὶ τὰ μυστήρια τῆς θεότητος, καὶ μᾶλλον ἐντεῦθεν ταπεινωθῆναι· ἐπειδὴ διὰ δυνάμεως Θεοῦ, βλέπει τις τὴν πτώσιν ἑαυτοῦ. Ἀλλ' ὅν τρόπον αὐτὸς διὰ παθημάτων καὶ σταυροῦ παρῆλθε, καὶ οὕτως ἐδοξάσθη, καὶ ἐκαθίσεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς· καὶ οὕτω χρὴ καὶ σὲ συμπαθεῖν, καὶ συσταυρωθῆναι, καὶ οὕτως ἀνελθεῖν, καὶ συγκαθίσαι, καὶ συναφθῆναι τῷ σώματι τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντοτε συμβασιλεύειν ἐν ἐκείνῳ τῷ αἰῶνι, εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν.

Β'. Ὅσοι γὰρ δυνηθῶσι περιγενέσθαι καὶ παρελθεῖν τοὺς θριγκοὺς τῆς κακίας, εἰσέρχονται εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν, τὴν εἰρηγενομένην καὶ μεστήν πολλῶν ἀγαθῶν, ὅπου τὰ πνεύματα τῶν δικαίων ἀναπαύονται. Δεῖ οὖν ὑπὲρ τούτου μεγάλως πονῆσαι καὶ ἀγωνίσασθαι· οὐ γὰρ ἐστὶ δίκαιον τὸν Νυμφίον διὰ σὲ ἐλθόντα παθεῖν καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τὴν νύμφην, δι' ἣν ὁ Νυμφίος παρεγένετο, καὶ καυχουμένην εἶναι καὶ ῥέμβεσθαι· ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις, εἴαν ἡ τις πόρνη, πᾶσιν ἐπιδίδωσιν ἑαυτὴν ἀτάκτως· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ παντὶ ἐπιδέδωκεν ἑαυτὴν δαίμονι, καὶ φθείρεται ὑπὸ τῶν πνευμάτων. Εἰσὶ γὰρ οἱ ἔχοντες τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὸ κακὸν κατὰ προαίρεσιν· τινὲς δὲ παρὰ προαίρεσιν. Καὶ τί ἐστὶ ταῦτα; οἱ μὲν κατὰ προαίρεσιν ἔχοντες τὸ κακὸν, οὗτοί εἰσι οἱ τὸ αὐτῶν θέλημα ἐπιδιδόντες τῇ κακίᾳ, καὶ συνηθόμενοι, καὶ φιλιαζόντες, οὗτοι εἰρήνην ἔχουσι μετὰ τοῦ Σατανᾶ, καὶ οὐ ποιοῦσι πόλεμον ἐν τοῖς λογισμοῖς μετὰ τοῦ διαβόλου. Οἱ δὲ παρὰ προαίρεσιν, οὗτοι χροῦσι τὴν ἑαυτοῖς ἁμαρτίαν ἀντιστρατευομένην ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτῶν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Καὶ ἔστιν ἡ ὀμιχλώδης δύναμις, καὶ τὸ κάλυμμα παρὰ προαίρεσιν, καὶ οὐ συμφωνοῦσιν ἐν τοῖς λογισμοῖς, ὥστε συνηθονται, ἢ ὑπακούουσιν, ἀλλ' ἀντιλέγουσι, καὶ ἀντιπράττουσιν, ὀργίζονται ἑαυτοῖς. Οὗτοι πολὺ ἴσι καλλίονες καὶ τιμιώτεροι παρὰ Θεῷ, ὑπὲρ ἐκεῖ-

natura limus es, et mortalis nature, quantumcunque humiliatus fueris, nihil, quod cum Domino tuo comparandum sit, feceris. Deus tui gratia se ipsum humiliavit, tu vero tui gratia non demittis te, sed extolleris atque insolescis. Venit enim, ut afflictiones et onera tua tolleret, ac requiem suam tibi conferret: tu vero labores sufferre ac pati renuis, quo possint hoc pacto tua vulnera sanitatem consequi. Gloria sit patientiæ et longanimitati ipsius in sæcula. Amen.

HOMILIA XXVII.

Dignitatem et statum Christiani hominis copiosa oratione prosequitur hæc homilia, ut et quæ præcedit. Deinde de libero arbitrio multa utilissima docet permistis quæstionibus quibusdam divina sapientia plenis.

B

I. Agnosce nobilitatem tuam, o homo, tuamque dignitatem: quam pretiosus sis, frater Christi, amicus regis, sponsa Sponsi cœlestis. Quicunque enim potuerit cognoscere dignitatem animæ suæ, ille poterit cognoscere potentiam et mysteria divinitatis; quinimo inde humiliari poterit: quandoquidem beneficio virtutis divinæ aliquis suum ipsius lapsum intuetur. Cæterum quo pacto ipse per passiones et crucem transiit, et ita glorificatus est ac sedit ad dextram Patris; sic quoque te compati necesse est, **103** simulque crucifigi, et sic resurgere: et una sedere et conjungi corpori Christi, et perpetuo simul regnare in illo sæculo, *siquidem simul cum eo patimur, ut et una cum illo glorificemur*⁶⁷.

C

II. Quicunque enim superare ac transilire potuerint septa nequitiae, ingrediuntur in cœlestem civitatem, pacis ac multorum bonorum plenam, ubi spiritus justorum requiescunt. Super hoc igitur maxime laborandum ac decertandum: siquidem non est æquum, Sponsum tui gratia venientem, passum ac crucifixum esse; sponsam vero, propter quam Sponsus venit, in mollitie versari et negligentia distrahi. Quemadmodum enim in rebus oculorum aciei subjectis, si sit meretrix quæpiam, quæ omnibus se ipsam turpiter prostituat, sic et anima, cuicunque se tradidit dæmoni, et corrumpitur a spiritibus. Non desunt enim, qui peccato et malitiæ obnoxii sunt ex proposito, quidam vero præter propositum. Quid vero sibi volunt ista? Ex proposito quidem malitiæ obnoxii sunt hi, qui voluntatem suam malitiæ tradiderunt, illaque delectati, amicitiam cum ea ineunt: hujusmodi qui sunt, pacem colunt cum Satana, nec bellum inferunt cogitationibus. Qui vero præter propositum, hi habent quidem apud se peccatum *repugnans in membris eorum*⁶⁸, secundum Apostolum: estque nebula vis et caligo præter propositum: non tamen consentiunt in cogitationibus, nec una delectantur aut obtemperant, sed contradicunt et contrafaciunt, irascuntur sibi ipsi: hi longe præstan-

⁶⁷ Rom. viii, 17 ⁶⁸ Rom. vii, 23.

tiore ac digniore sunt apud Deum, quam illi, qui A νους τοὺς ἰδίᾳ προαιρέσει τὸ θέλημα αὐτῶν ἐπιδι-
de industria ac consulto voluntatem suam malitiæ δόντας τῇ κακίᾳ, καὶ συνηθόμενους.

III. Quemadmodum si sit rex, qui inveniens puel-
lam quamdam pauperem, pannis obsitam, non eru-
bescat, ablatis sordidis ejus indumentis, nigredinem
eluere eamque exornet splendidis vestibus, ascī-
seatque eam sibi sociam regis, atque mensæ suæ et
convivii participem faciat, sic quoque Dominus
offendit animam vulneratam ac percussam, adhi-
buitque ei pharmacum, et exuit eam atris indu-
mentis, et turpitudine malitiæ, atque induit eam
vestimentis regiis, cœlestibus, divinis, fulgidis et
gloriosis: imposuitque illi coronam, sociamque
constituit regiæ mensæ ad gaudium et exultatio-
nem. Et quemadmodum si sit hortus, qui consistus B
sit arboribus fructiferis undique bene olentibus:
sint quoque ibi loca multa amœnitate jucunda,
plane pulchra ac plena fragrantiae et quietis; et
quicumque ingrediatur illuc, læletur et quiescat:
sic se habent animæ in regno hoc; totæ fruuntur
gaudio, lætitia et pace; reges et domini sunt et dii.
Scriptum enim est: *Rex regnantium, et Dominus
dominantium* ⁶⁹.

IV. Non ergo Christianorum cultus est quippiam
vulgare: mysterium enim hoc magnum est. Per-
pende ergo nobilitatem tuam, quod ad regiam di-
gnitatem vocatus sis: *Genus electum, sacerdotium.
et gens sancta* ⁷⁰. Mysterium enim Christianismi pe-
regrinum est ab hoc mundo. Gloria regis quidem C
conspicua, ac divitiæ terrena sunt, corruptibilia,
fluxa et caduca. Regnum autem illud, et divitiæ,
sunt res divinæ, res cœlestes atque gloriosæ, nun-
quam præterituræ, nunquam dissolvendæ. Regnant
enim cum cœlesti rege in cœlesti Ecclesia; ipseque
primogenitus est ex mortuis ⁷¹, primogeniti quoque
ipsi. Cæterum licet tales sint electi et probati apud
Deum; apud se tamen sunt minimi, et valde repro-
bati; **104** quod illis est velut naturale et con-
cretum, ut de se humiliter aut nihil sentiant.

V. *Interrogatio. Ignorantne ergo se accessionem
consecutos, ac, quod non habebant, possidere a na-
tura sua quidpiam alienum?*

Responsio. Ego vero tibi dico illos non esse pro-
batos, nec esse in progressu, atque ignorare se,
quod non habebant, possidere. Cæterum, qui tales
sunt, eos ipsa gratia accedens docet, ne ullo in
pretio habeant animas suas, dum progressum fa-
ciunt, sed natura abjectos et infames se ipsos re-
putent. Itaque cum apud Deum præclari sint, apud
se ipsos non sunt: cumque sint in progressu et
notitia Dei, perinde sunt, ac si sint omnium rerum
ignari: et apud Deum cum sint locupletes, apud
se sunt pauperes. Quemadmodum autem Christus,
sumpta servi forma ⁷², per humilitatem vicit diabo-

Γ'. Ὡςπερ εἰάν ᾤ βασιλεὺς, καὶ εὖρη πενιχρὰν τινα
κόρην ῥάκη ἐνδεδυμένην, καὶ μὴ ἐπαισχυνθῇ, ἀλλὰ
ἄρῃ αὐτῆς τὰ ῥυπαρὰ ἐνδύματα, καὶ ἀποπλύνῃ τὴν
μελανίαν, καὶ κοσμήσῃ αὐτὴν ἐνδύμασι λαμπροῖς, καὶ
ποιήσῃ αὐτὴν κοινωνὴν βασιλείας, καὶ τῆς τραπέζης
αὐτοῦ, καὶ τῆς εὐωχίας μεταδῶ αὐτῇ· οὕτως καὶ ὁ
Κύριος εὗρε τὴν ψυχὴν τετραυματισμένην, καὶ
πεπληγμένην, καὶ ἔδωκεν αὐτῇ φάρμακον, καὶ ἐξέδυσεν
αὐτὴν τὰ μέλανα ἐνδύματα, καὶ τὴν αἰσχροτήτα τῆς
κακίας, καὶ ἐνέδυσεν αὐτὴν ἐνδύματα βασιλικά,
ἐπουράνια, τῆς θεότητος, φωτεινὰ, καὶ ἐνδοξά· καὶ
ἐπέθηκεν αὐτῇ στέφανον, καὶ ἐποίησεν αὐτὴν κοινω-
νὸν τραπέζης βασιλικῆς εἰς χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν.
Καὶ ὥςπερ εἰάν ᾤ παράδεισος, καὶ ἔχῃ ἐκεῖ δένδρα
καρποφόρα, καὶ ὅλα εὐώδη, καὶ ὥσιν ἐκεῖ τόποι πολ-
λοὶ ἐπιτερπεῖς, ὅλοι ὠραῖοι καὶ πεπληρωμένοι
εὐωδίας καὶ ἀναπαύσεως· καὶ ὅστις ἂν ἀπέλθῃ ἐκεῖ,
εὐφραίνεται καὶ ἀναπαύεται· οὕτως γίνονται αἱ ψυχαὶ ἐν
τῇ βασιλείᾳ, ὅλαι εἰσὶν ἐν χαρᾷ, καὶ εὐφροσύνῃ, καὶ
εἰρήνῃ· βασιλεῖς καὶ κύριοί εἰσι καὶ θεοί. Γέγραπται
γάρ, Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ Κύριος
τῶν κυριευόντων.

Δ'. Οὐκ ἔστιν οὖν τὸ τυχόν ὁ Χριστιανισμός· τὸ γὰρ
μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν. Ἐπίγνωθι οὖν σου τὴν
εὐγένειαν, ὅτι εἰς βασιλικὸν ἀξίωμα ἐκλήθης, γένος
ἐκλεκτὸν, ἱεράτευμα καὶ ἔθνος ἅγιον· τὸ γὰρ
μυστήριον τοῦ Χριστιανισμοῦ ξένον ἐστὶ τοῦ κόσμου
τούτου. Ἡ μὲν φαινομένη δόξα τοῦ βασιλείως, καὶ ὁ πλοῦ-
τος, ἐπίγειά ἐστι, καὶ φθαρτὰ, καὶ παρερχόμενα· ἐκεῖ-
νη δὲ ἡ βασιλεία, καὶ ὁ πλοῦτος, πράγματά ἐστι
θεῖα, πράγματα ἐπουράνια καὶ ἐνδοξά, μηδέποτε παρ-
ερχόμενα ἢ λυόμενα. Συμβασιλεύουσι γὰρ τῷ ἐπου-
ρανίῳ βασιλεῖ, ἐν τῇ ἐπουρανίῳ Ἐκκλησίᾳ· κα-
πρωτότοκος μὲν ἐστὶν αὐτὸς ἐκ νεκρῶν, πρω-
τότοκοι δὲ καὶ αὐτοί. Ἀλλὰ καίπερ τοιοῦτοι ὄντες ἐκλεκ-
τοὶ καὶ δόκιμοι παρὰ Θεῷ, παρ' ἑαυτοῖς εἰσιν ἐλαχιστοὶ
καὶ λίαν ἀποδεδοκιμασμένοι· καὶ τοῦτο αὐτοῖς ὡς
φυσικὸν καὶ πηκτὸν ἐστὶ ταπεινούς ἢ τὸ μηδὲν ἑαυ-
τοὺς ἡγεῖσθαι.

Ε'. Ἐρώτησις. Οὐκ οἶδασιν οὖν, ὅτι προσ-
θήκην ἔλαβον, καὶ ὁ οὐκ εἶχον, ἐκτήσανται
ξένον τῆς φύσεως αὐτῶν.

Δ'. Ἀποκρίσις. Ἐγὼ γάρ σοι λέγω, ὅτι οὐκ εἰσὶ θεο-
δοκίμαστοι, καὶ οὐκ εἰσὶν ἐν προκοπῇ, καὶ ἀγνωστοὶ
ὥς ὁ οὐκ εἶχον ἐκτήσαντο. Ἀλλὰ τοιούτους ὄντας
αὐτῇ ἡ χάρις ἐλθοῦσα διδάσκει, μὴ ἔχειν τὴν ψυχὴν
αὐτῶν τιμίαν, ὄντας ἐν προκοπῇ, ἀλλὰ φυσικῶς
ἀτίμους ἑαυτοὺς ἡγεῖσθαι· καὶ παρὰ Θεῷ τίμιοι ὄ-
ντες παρ' ἑαυτοῖς οὐκ εἰσὶ. Καὶ ἐν προκοπῇ καὶ γνω-
σει Θεοῦ ὄντες, ὥς μηδὲν εἰδότες εἰσὶ· καὶ παρὰ
Θεῷ πλούσιοι ὄντες, παρ' ἑαυτοῖς εἰσὶ· ὥςπερ δὲ
Χριστὸς μορφὴν δούλου λαβὼν, διὰ τῆς ταπεινο-
ροσύνης ἐνίκησε τὸν διάβολον· οὕτως ἐξ ἀρχῆς ὁ ὁφ-
θαλμὸς τῆς ὑψηλοφροσύνης καὶ τυφώσεως κατέστρεψεν

⁶⁹ Apoc. xviii, 14. ⁷⁰ I Pet. ii, 9. ⁷¹ Coloss. i, 18. ⁷² Philipp. ii, 7.

τὸν Ἀδὰμ. Καὶ νῦν ὁ αὐτὸς ὄφιν ἐνδομυχῶν ταῖς καρ-
δίαις διὰ τυφώσεως καταβάλλει καὶ ἀπολύει τὸ γένος
τῶν Χριστιανῶν.

ζ'. Ὡςπερ γὰρ ἐὰν ᾗ τις ἐλεύθερος, καὶ εὐγενὴς
κατὰ κόσμον καὶ πλοῦτον ἔχων πολὺν, ἐτι προσ-
οδεύεται, καὶ εἰσάγη καρπούς, οὗτος ἀπονοεῖται καὶ
θαρρῶν ἑαυτῷ, καὶ ἀβάστακτος ὢν πάντας λακτί-
ζει, καὶ κολαφίζει· οὕτως εἰσὶ τινες μὴ ἔχοντες δια-
κρισιν, μικρὰν δὲ ἀνάγκησιν εὐρόντες καὶ εὐχὴν,
ἤρξαντο τυφοῦσθαι καὶ ἀπονοεῖσθαι καὶ κατακρί-
ναι· καὶ οὕτω κατέπεσον εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς.
Ὁ γὰρ αὐτὸς ὄφιν ὁ ἐκβωλὼν τὸν Ἀδὰμ διὰ τῆς ὑψη-
λοφροσύνης, εἰπὼν, Ὡς θεοὶ γενήσεσθε· οὗτος καὶ
νῦν ἐν ταῖς καρδίαις ὑποβάλλει ὑψηλοφροσύνην, λέ-
γων, Τέλειος εἶ, ἀρκεῖ σοι, ἐπλούτησας, οὐ
χρείαν ἔχεις, μακάριος εἶ. Εἰσὶ δὲ ἕτεροι κατὰ
κόσμον, οἱ πλοῦτον μὲν ἔχοντες, τὸν δὲ προσοδεύοντες
ἐν καρποῖς πολλοῖς, κατέχουσιν ἑαυτοὺς ἐν διακρίσει,
καὶ οὔτε καυχῶνται, οὔτε ἐπαίρονται, ἀλλ' εἰσὶν ἴσοι·
οἶδασιν γὰρ ὅτι μετὰ τὴν πρόσδοον ἔρχεται ἀφορία.
Καὶ πάλιν ὅταν ἐμπέσωσιν εἰς ζημίαν καὶ ἀφορίαν,
οὐ λυποῦνται, ἀλλ' ἴσοι εἰσὶν· οἶδασιν γὰρ ὅτι πάλιν
διαδέχεται εὐφορία. Καὶ ἐν τούτοις ἐπιπολὺ γυ-
μνασθέντες οὐ ξενίζονται, οὔτε ἐν προσόδοις καὶ εὐ-
φορίαις τυφοῦνται, οὔτε ἐὰν ἐπέλθῃ ζημία, ξενίζον-
ται.

nihil peregrini ipsis accidit, neque de
si damnum ingruat, obstupescunt,

Ζ'. Τὸ οὖν πρᾶγμα τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦτό ἐστι· C
γεῦσις ἀληθείας, βρώσις καὶ πόσις ἐξ ἀληθείας,
φαγεῖν ἐτι καὶ πιεῖν διὰ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας.
Ὡςπερ ἐὰν ᾗ πηγὴ, καὶ ὢν τις ἐκεῖ διψῶν ἄρχηται
πίνειν· εἴτα ἐν τῷ μεταξύ ἀποσπάσῃ τις αὐτόν, καὶ
μὴ δῶ ἐμπλησθῆναι ὅσον θέλει, λοιπὸν μᾶλλον ἐκ-
καίεται γευσάμενος τοῦ ὕδατος, καὶ ἐπιζητεῖ σπου-
δαιότερον· οὕτως καὶ τὸ πνευματικὸν γεύεται τις
καὶ μεταλαμβάνει τροφῆς ἐπουρανίου, εἴτα ἐν τῷ
μεταξὺ ὑποστέλλει, καὶ οὐδεὶς αὐτῷ δίδωσιν ἐμπλη-
σθῆναι.

Η'. Ἐρώτησις. Διὰ τί οὐ δίδωσιν ἐμπλησθῆ-
ναι;

Ἀπόκρισις. Ἐπίσταται ὁ Κύριος τὴν ἀσθένειαν
τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι ταχέως ὑπεραίρεται, διὰ τοῦτο
ὑποστέλλει, καὶ παραχωρεῖ γυμνασθῆναι καὶ βλη-
θῆναι τὸν ἄνθρωπον. Εἰ γὰρ μικρὸν λαμβάνεις, καὶ
οὐδεὶς σε βαστάζει, ἀλλὰ τυφοῦσαι, πόσῳ μᾶλλον εἰ
ὑφ' ἐν σοὶ τις ἐδίδου ἐμπλησθῆναι, οὐκ ἂν σε ἔφε-
ρεν; Ἀλλ' εἰδὼς ὁ Θεὸς τὴν ἀσθένειαν, οἰκονομεῖ σε
εἰς θλίψεις, ἵνα ταπεινὸς γένῃ, καὶ σπουδαιότερος
τοῦ ἐπιζητεῖν τὸν Θεόν. Καὶ γὰρ κατὰ κόσμον πτω-
χὸς τις ευρὼν βαλάντιον χρυσοῦν, ἀπὸ ἐλαφρίας
ἤρξατο κηρύσσειν, Εὐρον, εὐρον βαλάντιον, πλού-
σιός εἰμι. Τότε ἐκ τῆς φήμης ἤκουσεν ὁ ἀπολέσας,
καὶ ἔλαβεν αὐτό. Ἄλλος πλούσιος ἀπενόηθη, καὶ

lum : sic initio serpens per arrogantiam et fastum
subvertit Adamum. Nunc quoque ille ipse serpens,
in interioribus cordis recessibus abditus, per
superbiam destruit ac dissolvit genus Christia-
norum.

VI. Quemadmodum enim si quis sit liber ac in-
genus in mundo, ac magnas possideat opes; insu-
per redditus percipiat, et fructus colligat; ille
vesana quadam insolentia effertur, atque in se ipso
fiduciam locat; cumque sit intolerabilis, omnes
calce petit, et colaphis afficit: ita sunt quidam,
nulla discretionē præditi, qui, paululum quietis ac
precationis nacti, incipiunt altos sibi sumere spiri-
tus, insolentia efferi, ratque alios dijudicare: atque
hoc modo delabuntur in profundissima terræ. Ille
enim ipse serpens, qui deturbavit Adam per arro-
gantiam, dicens: *Eritis sicut dii*: ipse nunc quo-
que in cordibus suggerit arrogantiam, inquiens:
*Perfectus es, sufficit tibi, factus es locuples, nullius
indiges, beatus es*⁷³. Non desunt alii more sæculi,
qui opibus quidem dum opulenti sunt, quas ex
nimiis fructuum redditibus accumulantes, continent se
ipsos in discretionē, nec gloriantur, neque effe-
runtur, sed sunt æqui: norunt enim post uberta-
tem venturam sterilitatem. Et denuo ubi in damnum
et sterilitatem inciderint, non afficiuntur tristitia,
sed æqui remanent: norunt enim denuo suces-
suram ubertatem. Et in his ut plurimum exercitati
reditibus aut ubertate ipsi superbiunt, neque

VII. Res igitur Christianismi sic se habet: de
gustare veritatem, edere ac bibere de veritate,
edere ac bibere insuper pro viribus et facultate.
Quemadmodum si quis sit fons, et quis sit ibundum
illuc ex eo incipiat bibere; deinde inter bibendum
abstrahat eum quispiam, nec concedat impleri,
quantum velit: postea vehementius inardescit,
gustu aquæ percepto, et ardentius exoptat: sic
quoque in re spirituali res se habet, degustat
quispiam et particeps fit cibi cœlestis, tum inter
gustandum subtrahitur, nullusque dat ei ut sa-
tietur.

VIII. Interrogatio. Quamobrem impleri non
conceditur?

105 Responsio. Novit Dominus imbecillitatem
hominis, quod facile extollatur; propterea subtrahit
et permittit exerceri et jactari hominem. Si enim
modicum accipias, nec quis te tolerare possit, sed
intumescis, quanto magis, si quis uno haustu tibi
concederet exsaturari, nemo te ferret? Atqui Deus,
perspecta imbecillitate tua, ex dispensatione singu-
lari exponit te afflictionibus, ut humilior reddaris,
ac studiosior inquirendi Dei. More enim in mundo
recepto mendiculus quidam, invento marsupio auri
pleno, præ levitate incipit vociferari: *Inveni, inveni
marsupium, dives sum*. Tum ex rumore audivit, qui
perdiderat, ac recepit illud. Alius dives superbia

⁷³ Gen. iii, 5.

quadam animi elatus, calcibus petere cœpit, omnesque contumelia afficere, et super quosdam efferri; quo audito rex ejus publicavit bona: sic se res habet in re spirituali. Paululum quietis ubi quidam degustarint, administrare id nesciunt, sed perdunt id quoque quod acceperunt. Tentat enim eos peccatum, et occæcat illorum mentem.

IX. *Interrogatio. Post visitationem gratiæ factam, quo pacto labuntur nonnulli? Nonne Satanas manifesto longe imbecillior est? nam ubi dies, quæ ratione potest nox esse?*

Responsio. Non quod exstinguatur gratia, aut imbecillior reddatur, sed ut liberum arbitrium tuum ac libertas probetur, quo vergat, permittit te malitiæ: tuque rursus voluntate appropinquans Domino, admoneris, ut revisas gratiam. At quo pacto scriptum est: *Spiritum ne exstinguatis*⁷⁴: si ipse inextinguibilis est et lucidus? Tu vero voluntate tua negligens, et non consentiens, exstingueris a Spiritu. Eodem modo dicit: *Ne contristetis Spiritum sanctum, per quem obsignati estis in diem redemptionis*⁷⁵. Vides in tua voluntate situm esse, et in libero arbitrio tuo, ut honore afficias Spiritum sanctum, et non contristes. Ego vero tibi dico, perfectis quoque Christianis, et quidem captivatis et inebriatis amore erga bonum, inesse liberum arbitrium, unde infinitis malis examinati, convertuntur ad bonum.

X. Perinde ac si sint primates quidam, divites ac nobiles, quia propria voluntate et instinctu relinquunt divitias et nobilitatem suam ac dignitates, et abeant, ac induant sordida et vilia vestimenta, et ignominiam pro gloria, sintque miseri et abjecti; hoc situm est in eorum propria voluntate. Ego vero tibi dico, quod ipsos quoque apostolos, vel consummatos in gratia, non prohibuerit gratia, quo minus, quæ vellent, perficerent: etiamsi voluissent ipsi, ea, quæ displicebant gratiæ, peragere. Natura enim nostra capax est, tum boni tum mali: ac potestas adversaria exhortandi, non cogendi vim habet: quoad cætera habes liberum arbitrium vergendi quocunque volueris. Nonne perpendis, *Petrum fuisse reprehensum*⁷⁶, et Paulum abeuntem arguisse illum; qui, quamvis talis esset, adhuc reprehensibilis erat? Paulus quoque, qui erat spiritualis, propria voluntate disputationem suscepit cum Barnaba, et: *Ira exacerbatî discesserunt ab*
106 *invicem*⁷⁷ itaque inquit idem: *Vos qui spirituales estis, instauratione hujusmodi spiritu mansuetudinis considerans temetipsum, ne et tu tenteris*⁷⁸, Ecce spirituales tentantur, quia superest adhuc arbitrium liberum; et hostes instant, quandiu versantur in hoc sæculo.

XI. *Interrogatio. Non poterant peccare apostoli, si voluissent, an vero ipsa voluntate potentior erat gratia?*

Responsio. Peccare quidem non poterant; non

A ἀπελάκτισε, καὶ ἤρξατο πάντας ὑβρίζειν, καὶ υπεραίρεσθαί τινων, ὅθεν ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐδήμυσεν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα· οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικόν· μικρὰς ἀναπαύσεως ἐὰν γεύσωνται τινες, οὐκ οἶδασιν διοικῆσαι, ἀλλ' ἀπολοῦσι καὶ αὐτὸ, ὃ ἐλάβον. Πειράζει γὰρ αὐτοὺς ἡ ἁμαρτία, καὶ σκοτίζει αὐτῶν τὸν νοῦν.

Θ'. Ἐρώτησις. Μετὰ τὸ ἐπίσκεψιν τῆς χάριτος γενέσθαι, πῶς πίπτουσί τινες; Οὐχὶ ὁ Σατανᾶς ἀσθενέστερος ἀποδείκνυται πολὺ; Ὅπου γὰρ ἡμέρα, πῶς δύναται νύξ εἶναι;

B Ἀπόκρισις. Οὐχ ὅτι ἡ χάρις σβέννυται, ἢ ἀσθενεῖ, ἀλλ' ἵνα τὸ αὐτεξούσιόν σου, καὶ ἡ ἐλευθερία δοκιμασθῇ, ποῦ ῥέπει, παραχωρεῖ τῇ κακίᾳ· καὶ πάλιν σὺ τῷ θελήματι προσεγγίζων τῷ Κυρίῳ προτρέπη τοῦ ἐπισκέψασθαί σε τὴν χάριν. Ἐπεὶ πῶς γέγραπται, Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε, εἰ ἐκεῖνο ἄσβεστόν ἐστι, καὶ φωτεινόν; Ἀλλὰ σὺ τῷ σῷ θελήματι ἀμελῶν, καὶ μὴ συμφωνῶν κατασβέννυσαι ἐκ τοῦ Πνεύματος. Ὁμοίως λέγει, Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. Ὁρᾷς ὅτι ἐν τῷ θελήματί σου καίται, καὶ ἐν τῇ αὐτεξουσιότητί σου, τὸ τιμῆσαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ μὴ λυπηῆσαι. Ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι καὶ τοῖς τελείοις Χριστιανοῖς τοῖς ἡχμαῖ, λωτισμένοις, καὶ μεμεθυμένοις εἰς τὸ ἀγαθόν· σύνεστι τὸ αὐτεξούσιον, ὅθεν μυρίοις κακοῖς ἐξετασθέντες τρέπονται ἐπὶ τὸ ἀγαθόν.

C Γ'. Ὅσπερ ὅταν ὥσιν τινες ἀξιωματικοὶ, καὶ πλοῦσιοι, καὶ εὐγενεῖς, καὶ οὗτοι ἰδίῳ θελήματι καὶ προαιρέσει καταλίπωσι τὸν πλοῦτον, καὶ τὴν εὐγένειαν αὐτῶν, καὶ τὰ ἀξιώματα, καὶ ἀπέλθωσι καὶ ἐνδύσωνται ῥυπαρὰ καὶ πενικρὰ ἐδύματα, καὶ ἀτιμίαν ἀντὶ δόξης, καὶ ὥσιν ταλαιπωροῦντες, καὶ ἐξουθενούμενοι, τοῦτο καταλείπεται τῷ ἰδίῳ αὐτῶν θελήματι. Ἐγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι καὶ τοὺς ἀποστόλους τοὺς τετελειωμένους ἐν τῇ χάριτι, οὐ κεκώλυκεν ἡ χάρις, ἃ ἐβούλοντο πράξαι, εἴγε ἠθέλον αὐτοὶ ἐκεῖνοι, μὴ ἀρέσκοντά τινα τῇ χάριτι διαπραττέσθαι. Καὶ γὰρ ἡ φύσις ἡμῶν δεκτικὴ καλοῦ καὶ κακοῦ ἐστὶ· καὶ ἡ ἐναντία δύναμις προτρεπτικὴ, οὐκ ἀναγκαστικὴ. Λοιπὸν σὺ ἔχεις τὸ αὐτεξούσιον ῥέψαι, ὅπου βούλει. Οὐχ ὁρᾷς, ὅτι Πέτρος κατεγνωσμένος ἦν, καὶ ἀπελθὼν Παῦλος ἠλεγξεν αὐτὸν, καὶ ὁ τοιοῦτος ἀκμὴν κατεγνωσμένος ἦν; καὶ ὁ Παῦλος πνευματικὸς ὢν, ἐκ τοῦ ἰδίου θελήματος διάλεκτον ἐποίησται μετὰ Βαρνάβαν, καὶ, Παροξυνθέντες ἀνεχώρησαν ἀπ' ἀλλήλων. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει, Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. Ἰδοὺ οἱ πνευματικοὶ πειράζονται, διὰ τὸ παραμένειν ἐτι τὸ αὐτεξούσιον· καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐπίκεινται, ἕως ὅτου εἰσὶν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ.

ΙΑ'. Ἐρώτησις. Οὐκ ἠδύναντο ἁμαρτάνειν οἱ ἀπόστολοι, εἰ ἠθέλον, ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ θελήματος ἰσχυροτέρα ἦν ἡ χάρις;

Ἀπόκρισις. Ἀμαρτάνειν μὲν οὐκ ἠδύναντο· οὔτε

⁷⁴ I Thess. v, 19. ⁷⁵ Ephes. iv, 340. ⁷⁶ Gal. ii, 11. ⁷⁷ Act. xv, 45. ⁷⁸ Gal. vi, 1.

γὰρ ἡροῦντο ἐν φωτὶ ὄντες καὶ ἐν χάριτι τοιαύτη. Α Πλὴν οὐ λέγομεν, ὅτι ἡ χάρις ἐν αὐτοῖς ἡσθένει, ἀλλὰ λέγομεν, ὅτι παραχωρεῖ ἡ χάρις καὶ τοῖς τελείοις πνευματικοῖς ἔχειν τὰ θελήματα, καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ποιεῖν ἃ θέλουσι, καὶ τρέπεσθαι ὅπου βούλονται. Καὶ αὕτη δὲ ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη ἀσθενὴς οὕσα ἔχει ἐξουσίαν, καὶ συνόντος τοῦ ἀγαθοῦ τρέπεσθαι. Ὡσπερ ἐάν ὥσιν τινες ἐνδεδυμένοι πανοπλίαν, θώρακα, καὶ ὅπλα, τὸ λοιπὸν ἔσωθέν εἰσιν ἡσφαλισμένοι, καὶ ἐχθροὶ οὐκ ἐπέρχονται αὐτοῖς· ἢ ἐπέρχονται μὲν, λοιπὸν δὲ ἐν τῷ θελήματι αὐτῶν ἔστιν, ἢ χρήσασθαι τοῖς ὅπλοις καὶ ἀνταγωνίσασθαι, καὶ ἀντιπαλαῖσαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τὰ νικητήρια ἀπενέγκασθαι, ἢ συνηδυνθῆναι καὶ εἰρηνεῦσαι μετὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ μὴ πολεμῆσαι, καίτοι ἔχοντες ὅπλα· οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐνδεδυμένοι τὴν τελείαν δύναμιν, καὶ ἔχοντες τὰ ὅπλα τὰ ἐπουράνια, εἰ θέλουσι, συνηδύνονται τῷ Σατανᾷ, καὶ εἰρηνεύουσι μετ' αὐτοῦ, καὶ οὐ πολεμοῦσι. Τρεπτὴ γάρ ἐστιν ἡ φύσις, καὶ εἰ θέλει τις, γίνεται υἱὸς τοῦ Θεοῦ, εἴτε πάλιν υἱὸς ἀπωλείας, διὰ τὸ παραμένειν τὸ αὐτεξούσιον.

IB'. Ἄλλο ἐστὶ τὸ περὶ ἄρτου διηγήσασθαι καὶ τραπέζης, καὶ ἄλλο ἐστὶ φαγεῖν καὶ λαβεῖν τὸν νόστον τοῦ ἄρτου, καὶ ἐνδυναμωθῆναι ὅλα τὰ μέλη. Ἄλλο ἐστὶν εἰπεῖν περὶ ποτοῦ ἡδυτάτου λόγοις, καὶ ἄλλο ἐστὶν ἀπελθεῖν καὶ θράξασθαι ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς, καὶ ἐμπλησθῆναι αὐτῆς τῆς γεύσεως τοῦ ἡδυτάτου ποτοῦ. Ἄλλο ἐστὶ διηγήσασθαι περὶ πολέμου, καὶ γενναίων ἀθλητῶν, καὶ πολεμιστῶν, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπελθεῖν τινα εἰς παράταξιν πολέμου, καὶ συμβαλεῖν τοῖς ἐχθροῖς, καὶ εἰσελθεῖν καὶ ἐξελθεῖν, καὶ λαβεῖν, καὶ δοῦναι, καὶ ἀπενέγκασθαι τὰ νικητήρια. Οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς. Ἄλλο ἐστὶ τὸ γινώσκει τινὲ καὶ νοῖ διηγήσασθαι λόγους, καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἐν ὑποστάσει καὶ ἔργῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ, καὶ ἐν τῷ ἐνδόν ἀνθρώπῳ, καὶ τῷ νῷ ἔχειν τὸν θησαυρόν, καὶ τὴν χάριν, καὶ τὴν γεῦσιν, καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οἱ γὰρ ψιλοὺς λόγους λέγοντες, φαντάζονται, καὶ φυσιοῦνται ὑπὸ τοῦ νοός αὐτῶν. Ὁ γὰρ λόγος, φησὶν, ἡμῶν καὶ τὸ κήρυγμα οὐκ ἐν πειθανοῖς ἀνθρώπινης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως· καὶ πάλιν ἀλλὰχοῦ λέγει, Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καρδίας καθαρᾶς, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. Ὁ τοιοῦτος οὐ πίπτει. Πολλοὶς γὰρ ἐκζητήσας τὸν Θεὸν ἠνοίγει θύρα, καὶ εἶδον θησαυρόν, καὶ εἰσῆλθον εἰς αὐτόν. Καὶ ὡς ἦσαν ἐν χαρᾷ λέγοντες, Εὕρομεν θησαυρόν, ἀπέκλεισεν αὐτοῖς τὰς θύρας, ἤρξαντο βοᾶν καὶ πενθεῖν, καὶ ἐπιζητεῖν, Θησαυρόν εὕρομεν καὶ ἀπωλέσαμεν. Οἰκονομικῶς γὰρ ὑποστέλλει ἡ χάρις, ἵνα μείζονως ἐπιζητήσωμεν· ὁ γὰρ θησαυρὸς δεικνύται πρὸς τρόπον τῆς ζητήσεως.

II'. Ἑρώτησις. Ἐπειδὴ τινες λέγουσιν, ὅτι μετὰ τὴν χάριν μετέβη τις ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, εἰ δύναται τις ἐν φωτὶ ὧν ἔχειν ῥυπαροὺς λογισμούς;

⁷⁹ I Cor. II, 4. ⁸⁰ I Tim. I, 5.

A enim extollebantur, quippe qui erant lumine ac gratia præditi. Non tamen dicimus imbecillum in iis fuisse gratiam; sed dicimus gratiam permittere vel ipsis spiritualibus perfectis, ut habeant suas voluntates, ac potestatem faciendi quæcunque libuerint, et inclinandi quo voluerint. Ipsi quoque naturæ humanæ, ut imbecillis est, licet, etiamsi bonum illi inhæreat, converti et mutari. Quemadmodum si quidam universam armaturam, thoracem, et arma fuerint induti, quod ad cætera, intus sunt muniti, nec hostes insultant illis: aut si insultarint, in eorum voluntate situm est, aut uti armis, repugnare ac reluctari hostibus, et victoriam referre; aut deliciari et pacem inire cum hostibus, et non decertare, quamvis habeant arma: sic quoque B Christiani perfectam virtutem induti, et arma cælestia oblinentes, si velint, oblectantur cum Satana, et pacem cum eo contrahunt, nec bellum inferunt. Mutabilis enim est natura, et si velit quis, fit filius Dei; sin contra, filius interitus: eo quod supersit liberum arbitrium.

XII. Aliud est de pane et mensa disserere; et aliud edere ac sumere suavitatem panis, ut corroborentur inde omnia membra. Aliud est disputare verbis de potu suavissimo, et aliud abire, et ex ipso fonte capere, ipsoque gustu suavissimi potus repleri. Aliud est disserere de bello, strenuis athletic et bellatoribus: et aliud abire quempiam in aciem militarem, cum hostibus manus conserere, ingredi, egredi, accipere, dare, et victoriam reportare. Sic quoque se res habet in spiritualibus. Aliud est notitia quadam et intellectu explicare sermones, et aliud in hypostasi et opere, ac certitudine fidei, et in interiori homine et animo possidere thesaurum, gratiam, gustum, et efficaciam Spiritus sancti. Qui enim nuda verba proferunt, imaginatione jactant se et intumescunt animo suo. *Sermo enim meus, inquit, et prædicatio mea, non erat in persuasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione Spiritus ac potentiae*⁷⁹. Et rursum alibi dicit: *Finis præcepti est charitas, ex puro corde, et conscientia bona et fide non simulata*⁸⁰. Hujusmodi qui est non cadit. Multis enim, qui Deum quæsierant, aperta est janua, ac viderunt thesaurum ac ingressi sunt in eum. Et cum gaudio perfunderentur dicentes: *Invenimus thesaurum*, ocludit illis fores: cœperunt clamare, lugere, et inquirere, *thesaurum invenimus et perdidimus*. Dispensatione enim singulari subducit se gratia, ut diligentius inquiramus. Thesaurus enim monstratur pro modo indagationis.

XIII. **107** Interrogatio. Cum afferant nonnulli, quod accepta gratia transeat quispiam a morte in vitam, num potest aliquis lumine donatus habere sordidas cogitationes.

Responsio. Scriptum est : *Cum spiritum acceperitis, nunc carne consummamini* ⁸¹. Iterum autem inquit : *Induite universam armaturam spiritus, ut possitis stare adversus assultus diaboli* ⁸². Per eum sermonem duo sunt loca, tum ubi erat, cum induit arma, tum ubi est, cum bellum gerit adversus principatus et potestates : in lumine nempe aut in tenebris. Et : *Ut possitis omnia jacula mala illius ignita extinguere* ⁸³. Et rursum : *Ne contristetis Spiritum sanctum Dei* ⁸⁴. Et iterum : *Fieri non potest ut quis semel fuerint illuminati, et gustaverint donum Dei, ac participes facti fuerint Spiritus sancti, si prolabantur, renoveantur* ⁸⁵. Ecce, qui sunt illuminati, et gustaverunt, labuntur. Vides, quod homo habeat voluntatem consentiendi Spiritui, et habeat voluntatem eum contristandi. Omnino enim assumit arma, ad prodeundum in bellum, et confligendum cum hostibus : omnino illuminatus est, ut militet adversus tenebras.

XIV. *Interrogatio. Qua ratione dicit Apostolus : « Si habuero omnem scientiam, et omnem prophetiam, ac loquar linguis angelorum, nihil sum »?*

Responsio. Non ita debemus opinari, quasi nihil sit Apostolus ; sed quoad illam charitatem, quæ est perfecta, hæc esse exigua : et eum, qui hosce gradus adeptus est, labi posse : qui vero charitatem habuerit, cadere nequit. Ego vero tibi dico me vidisse viros omnibus donis accumulatos, ac Spiritus participes factos, qui cum non pervenissent ad perfectam charitatem, lapsi sunt. Quidam enim e nobilibus, cum renuntiasset terrenis, vendidit bona sua, servos libertate donavit, prudens quidem, ac sobriæ mentis, percelebris alioqui ob honestam vitam : interea se ipsum magnificiens, arrogantia intumuit, ac tandem ad scelera et infinita mala prolapsus est.

XV. Alius tempore persecutionis corpus suum tradidit, et cum esset confessor, postea pace facta solutus est, eratque magni nominis : palpebræ enim ejus læsæ sunt, quoniam fumo erant perustæ. Hic postmodum gloria illustratus, cum ad preces vocaretur, frumentum accepit, deditque id puero suo, eoque devenit ejus mens, ac si nunquam audivisset verbum Dei. Alius præbuit corpus suum tempore persecutionis, et suspensus est aque efferbuit, ac postea conjectus in carcerem. Ministrabat igitur ei juxta fidem quædam canonica, cum qua familiaritate contracta, in carcere dum esset, delapsus est in stuprum. Vide, dives qui vendiderat bona sua, et qui tradiderat corpus suum ad martyrium, quo pacto ceciderit.

XVI. Alius quidam athleta sagax, qui conversabatur mecum in domo, mecumque preces faciebat, **108** adeo locuples erat gratia, ut inter orandum juxta me compungeretur. Fervebat enim in illo gratia. Donatum quoque ipsi erat donum sanationum,

⁸¹ Gal. iii, 3. ⁸² Ephes. vi, 2. ⁸³ Ibid. 16. ⁸⁴ Ibid. 17. ⁸⁵ Ibid. 18.

A *Ἀποκρίσις.* Γέγραπται, ὅτι Πνεύματι ἐναρξάμενοι ἐν σαρκὶ νῦν ἐπιτελεῖσθε. Λέγει δὲ πάλιν· Ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ Πνεύματος, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς ἀντιστῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, πρὸς λόγον εἰσὶ δύο τόποι, ποῦ ὧν ἐνεδύσατο τὰ ὅπλα, καὶ ποῦ ὧν πολεμεῖ πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐν φωτὶ ὧν, ἢ ἐν σκότει. Καὶ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι· καὶ πάλιν, Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ· καὶ πάλιν, Ἀδύνατον τοὺς ἀπαξ φωτισθέντας γευσάμενους τε τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, καὶ μετόχους γενομένους Πνεύματος ἁγίου, καὶ παραπεσόντας ἀναικανίζεσθαι. Ἰδοὺ οἱ φωτισθέντες καὶ γευσάμενοι παραρρίπτουσιν. Ὅρας, ὅτι ἔχει θέλημα τοῦ συμφωνῆσαι τῷ Πνεύματι, καὶ ἔχει θέλημα τοῦ λυπηθῆσαι. Πάντως γὰρ ἀναλαμβάνει ὅπλα τοῦ ἀπελθεῖν εἰς πόλεμον, καὶ ἀγωνίσασθαι κατὰ τῶν ἐχθρῶν· πάντως ἐφωτίσθη, ἵνα στρατεύσῃται κατὰ τοῦ σκοτούς.

ΙΔ'. Ἐρώτησις. Πῶς λέγει ὁ Ἀπόστολος· « Ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ πᾶσαν προφητείαν, καὶ λαλῶ ταῖς γλώσσαις τῶν ἀγγέλων, οὐδὲν εἰμι. »

Ἀποκρίσις. Οὐχ οὕτως ὀφείλομεν νοεῖν, ὅτι οὐδὲν ἐστὶν ὁ Ἀπόστολος, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνην τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστὶ τελεία, ταῦτα μικρά ἐστι, καὶ ὁ ἐν τούτοις ὧν τοῖς μέτροις, πίπτει· ὁ δὲ ἔχων τὴν ἀγάπην, ἀπτωτός ἐστιν. Ἐγὼ δὲ σοι λέγω, ὡς εἶδον ἀνθρώπους εἰς ὅλα τὰ χαρίσματα γενομένους καὶ μετόχους Πνεύματος· καὶ οὗτοι μὴ φθάσαντες εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην, ἔπεσον. Εἰς γὰρ τις τῶν εὐγενῶν ἀποταξάμενος ἐπώλησεν αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα, ἠλευθέρωσε δούλους, ὧν φρόνιμος καὶ συνετός, λοιπὸν περιβόητος ἦν ἐπὶ σεμνῷ βίῳ· καὶ ἐν τῷ μεταξὺ οἰηθεὶς περὶ ἑαυτοῦ, καὶ τυφωθείς, τέλος κατέπεσεν εἰς ἀσελγείας, καὶ μυρία κακά.

ΙΕ'. Ἄλλος ἐπὶ διωγμοῦ ἔδωκεν ἑαυτοῦ τὸ σῶμα, καὶ ὧν ὁμολογητὴς, μετὰ ταῦτα εἰρήνης γενομένης ἀπελύθη, καὶ ἦν ὀνομαστός. Τὰ γὰρ βλέφαρα αὐτοῦ ἦν βλαβέντα, ἐπειδὴ ὑπεκαπνίσθη. Οὗτος λοιπὸν δοξαζόμενος, καὶ καλούμενος εἰς τὰς εὐχὰς, λαμβάνων σιτίου, ἐδίδου τῷ παιδί αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἦν ὁ νοῦς αὐτοῦ, ὡς μηδέποτε ἀκούσας λόγον Θεοῦ. Ἄλλος ἔδωκε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐπὶ διωγμοῦ, καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ ἐξέστη, εἴτα ἐβλήθη εἰς τὴν φυλακὴν. Ὑπηρέτει οὖν αὐτῷ κατὰ πίστιν κακονική τις, καὶ ποιήσας συνήθειαν μετ' αὐτῆς, ὧν ἐν τῇ φυλακῇ, ἐξέπεσεν εἰς πορνείαν. Ἰδε ὁ πλούσιος ὁ πωλήσας τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ ὁ δοὺς τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς μαρτύριον, πῶς ἔπεσεν.

ΙϚ'. Ἄλλος δὲ τις φρόνιμος ἀσκητὴς συνῶν μοι ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ μετ' ἐμοῦ εὐχόμενος, οὕτως ἦν πλούσιος ἐν τῇ χάριτι, ὡς εὐχόμενος ἐγγὺς μου κατανύττεσθαι. Ἐβρασσε γὰρ ἐν αὐτῷ ἡ χάρις· ἐδόθη δὲ αὐτῷ καὶ τὸ χάρισμα τῶν ἰαμάτων, καὶ οὐ μόνον ⁸⁴ Ephes. iv, 30. ⁸⁵ Hebr. vi, 4. ⁸⁶ I Cor.

τοὺς δαίμονας ἀπηλαυνέν, ἀλλὰ καὶ τοὺς δεδεδεμένους Ἀ χεῖρας καὶ πόδας, καὶ ἔχοντας πάθη δεινὰ, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἐθεράπευσεν. Εἶτα ἀμελήσας καὶ δοξαζόμενος ὑπὸ τοῦ κόσμου, καὶ συνηθόμενος αὐτῷ, ἐτυφώθη, καὶ ἐξέπεσεν εἰς αὐτὰ τὰ βαθύτατα τῆς ἁμαρτίας. Ἴδε καὶ ὁ ἔχων χάρισμα ἰαμάτων ἔπεσεν. Ὁρᾷς, πῶς πρὸ τοῦ ἐρχεσθαι εἰς ἀγάπης μέτρα πίπτουσιν. Ὅς γὰρ φθάσας εἰς τὴν ἀγάπην, δέδεται καὶ μεμέθυσται, οὗτος καταπεπόντισται, καὶ αἰχμαλωτός ἐστιν εἰς ἄλλον κόσμον, ὡς τῆς ἰδίας φύσεως οὐκ αἰσθανόμενος.

ΙΖ'. Ἑρώτησις. Τί ἐστίν· « Ἀ ὁφθαλμός οὐκ εἶδε, καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ; »

Ἀπόκρισις. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν οἱ μεθάλοι, καὶ δίκαιοι, καὶ βασιλεῖς, καὶ προφῆται, ὅτι μὲν ἔρχεται ὁ Λυτρωτής, ἤδειςαν· ὅτι δὲ πάσχει, καὶ σταυροῦται, καὶ αἷμα ἐκχεῖται ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, οὔτε ἤδειςαν, οὔτε ἤκουσαν, οὔτε ἀνέβη αὐτῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν, ὅτι ἔσται βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος ἁγίου· καὶ ὅτι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ προσφέρεται ἄρτος καὶ οἶνος, ἀντίτυπον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος· καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ἐκ τοῦ φαινομένου ἄρτου, πνευματικῶς τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἐσθίουσι· καὶ ὅτι οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ Χριστιανοὶ δέχονται τὸν Παράκλητον, καὶ ἐνδύονται δυνάμει ἐξ ὕψους, καὶ πληροῦνται τῆς θεότητος· καὶ ὅτι συγκιρῶνται αἱ ψυχαὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Τοῦτο οὐκ ἤδειςαν οἱ προφῆται καὶ βασιλεῖς, οὔτε ἀνέβη αὐτῶν ἐπὶ τὴν καρδίαν. Νῦν γὰρ οἱ Χριστιανοὶ ἄλλως πλουτοῦσι, καὶ ἐπιποθοῦσιν εἰς τὴν θεότητα· ἀλλὰ καὶ τοιαύτην χαρὰν καὶ παράκλησιν ἔχοντες ὑπὸ φόβον καὶ τρόμον εἰσίν.

ΙΗ'. Ἑρώτησις. Ὑπὸ ποῖον φόβον καὶ τρόμον;

Ἀπόκρισις. Τοῦ μὴ σφαλῆναι ἐν τινι, ἀλλὰ συμφωνεῖν τῇ χάριτι. Ὡς περ ἐὰν ἦ τις ἔχων θησαυροὺς, καὶ ὁδεύῃ εἰς τόπους ἐνθα εἰσὶ λησταί, λοιπὸν χαίρει μὲν διὰ πλοῦτον καὶ τὸν θησαυρὸν, ὑπὸ φόβον δὲ ἐστὶ, μήπως ἐπελθόντες οὗ λησταὶ συλήσωσιν αὐτόν, καὶ ὡς βαστάζων εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ τὸ ἴδιον σῶμα οὕτως ἐστίν. Ἴδού γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις πάντες ἀπεταξάμεθα, καὶ ἐσμέν ξένοι καὶ ἀκτήμονες, καὶ κοινωνίας σαρκικῆς ἐστερημένοι. Λοιπὸν, ἴδε τὸ σῶμα κεῖται εἰς εὐχὴν· ὀφείλουσιν ἰδεῖν οἱ ἀδελφοί, εἰ ἄρα σὺν τῷ σώματι καὶ ὁ νοῦς συμφωνεῖ. Ὡς περ ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ τεχνῖται μετὰ κόσμον, καὶ οἱ ἐργαστηριάρχαι ἔχουσι τὸ σῶμα ἀποδεδεμένον εἰς τὴν τέχνην, ὁμοίως καὶ τὸν νοῦν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Λοιπὸν σὺ ἐπίσκεψαι σεαυτὸν, ἔχων τὸ σῶμα ξένον τοῦ κόσμου τούτου, ἄρα ἔχεις καὶ τὸν νοῦν ἀλλότριον τούτου τοῦ αἰῶνος, καὶ οὐ ῥέμβῃ εἰς τὸν κόσμον; Καὶ γὰρ ἕκαστος κοσμικὸς ἢ στρατιώτης, ἢ ἔμπορος, ὅπου ἔχει τὸ σῶμα, ἐκεῖ ἔχει τὸν νοῦν ἀποδεδεμένον, καὶ ἐκεῖ αὐτῷ ἐστὶν ὁ θησαυρός. Γέγραπται γάρ, Ὅπου ὁ θησαυρός, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία.

⁸⁷ I Cor. II, 9. ⁸⁸ Matth. VI, 21.

(1) Id est, non visibili modo et eo, quo editur alia caro, sed spirituali et invisibili.

nec solum dæmones expellebat, verum etiam victos manibus ac pedibus, ac gravibus morbis laborantes, per impositionem manuum curabat. Postea cum negligentia diffugeret, atque gloriam nactus a mundo, sui ipsius delectatione teneretur, superbia intumuit, atque delapsus est in ipsa profundissima peccati. Vide, quod etiam ille, qui donum sanationum habebat, ceciderit. Vides quomodo, antequam perveniant ad mensuram charitatis, labantur. Qui enim charitatem assecutus vincitur et inebriatur, hic demergitur et captivatur in alium mundum, ac si propriam naturam non sentiat.

XVII. Interrogatio. Quid est? « Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt ⁸⁷? »

B Responsio. Illo tempore magnates, justi, reges et prophetæ, venturum esse Salvatorem, noverant: passurum autem esse, crucifigendum, ac sanguinem profusurum in cruce, non noverant, neque audierant; neque ascendit in eorum cor futurum baptismum ignis ac Spiritus sancti; item, in Ecclesia offerendum esse panem et vinum, typum seu figuram carnis ejus ac sanguinis: atque eos, qui participant de pane visibili (1), spiritualiter carnem Domini esuros: item, apostolos et Christianos suscepturos Paracletum, atque induendos virtute ex alto, ac replendos divinitate: commiscendas quoque animas cum Spiritu sancto. Hoc ignorabant prophetæ ac reges, neque ascenderat in cor illorum. Nunc enim Christiani alio pacto ditescunt, ac desiderio rapiuntur ad divinitatem; at licet hoc gaudio et consolatione perfruantur, timore tamen ac tremore concutuntur.

XVIII. Interrogatio. Quo timore ac tremore?

B Responsio. Ne aberrant in aliquo, sed concordent gratiæ. Perinde ac si quis, qui habeat thesauros, et proficiscatur ad loca, ubi sunt latrones, gaudet quidem propter opes et thesaurum, sub metu nihilominus est, ne supervenientes latrones deprædentur se, et perinde est ac si gestet manibus suum proprium corpus. Ecce enim, quoad ea, quæ oculis patent, omnes renuntiavimus, ac sumus peregrini, atque inopes, carnalique societate privati: quoad cætera vide, corpus ad orationem propendet; debent fratres attendere, num corpori mens quoque consonet: quemadmodum ut plurimum in mundo artifices, atque architectorum principes habent corpus devinctum ad artem, itidem et animum noctu diuque. Tu ergo perpende te insum, qui habes corpus peregrinum ab hoc mundo, num etiam habeas mentem alienam ab hoc sæculo, ac non occupationibus mundi detinearis? Quilibet enim sæcularis, sive miles, sive mercator, ubi corpus habet, ibi quoque habet mentem devinctam, ibique thesaurus ejus est. Scriptum enim est: *Ubi thesaurus, ibi etiam cor* ⁸⁸.

109 XIX. Reliquum est, tuus animus quali thesauro sit intentus, an totus plane Deo nec ne? sin minus est, exponatis mihi, quid impediat? Profecto Satanas et dæmones sunt spiritus nequam, qui detinent mentem atque animam subvertunt. Versutus enim est diabolus, instructus machinis, foribustergeminis, ac vafritie multa occupata tenet pascua animæ atque cogitationes, nec permittit recte precari et accedere ad Deum; quoniam ipsa natura particeps est dæmonum ac spirituum nequitie; illidem angelorum ac Spiritus sancti: templum est Satanæ, ac templum sancti Spiritus. Cæterum expandite animum vestrum, fratres cujusnam estis participes, angelorum an dæmonum? cujus templum et domicilium estis, Dei an diaboli? cor quali thesauro sit repletum, gratiæ an Satanæ? Velut igitur domus cum referta est graveolentia ac stercore, convenit illam penitus purgari atque exornari, ac repleti quavis fragrantia et thesauris; ut Spiritus sanctus veniat pro Satana, ac requiescat in animis Christianorum.

XX. Verumenimvero, non statim audito verbo Dei, aliquis fit bonæ partis. Si enim simul audiendo efficeretur partis bonæ, nequaquam exstitissent certamina, aut occasiones bellorum, aut cursus; sed sine labore, modo audisset, pervenisset ad quietem ac gradum perfectum. Nequaquam autem ita res se habet. Tollis enim voluntatem hominis, dum hoc asseris, et reluctantem facultatem esse negas, quæ repugnet animo. Nos autem hoc asserimus, eum qui verbum audit, venire in compunctionem; ac postea, subducente se gratia, per dispensationem ad emolumentum hominis, ingredi in exercitationem ac disciplinam militarem; tum luctam committere, ac certamen inire adversus Satanam, ac multo cursu et certamine reportata victoriæ palma, evadere Christianum. Si quis enim ex auditu solum, absque ullo labore efficeretur bonæ partis, etiam qui theatra pompa gaudent, et scortatores omnes, ingressuri sunt in regnum ac vitam: at nemo eis largietur eam absque labore ac pugna, siquidem *Angusta est ac afflictionis plena via*⁸⁹. Per ipsam asperam viam transire, tolerare et affligi oportet, et sic ingredi vitam.

XXI. Si enim absque labore prospero successu uti licuisset, non amplius lapis offensionis ac petra scandali esset Christianismus; nec fides et infidelitas. Constituisti insuper quoque hominem devinctum, immutabilem tum ad bonum, tum ad malum. Etenim ei, qui mutari potest in utramque partem, lex data est; ei nimirum, qui liberum arbitrium habet, ut bellum gerat adversus contrariam potestatem. Devinctæ enim naturæ lex non imponitur: neque enim sol, neque cælum aut terra lege teneantur: quia creaturæ sunt ligatæ naturæ, unde nec præmio, nec supplicio subjacent. Honor

A **ΙΘ'.** Λοιπὸν ὁ σὸς νοῦς εἰς ποῖον ἐστὶ θησαυρὸν, ἄρα ὅλος διόλου πρὸς τὸν Θεὸν ἐστίν, ἢ οὐ; εἰ δὲ οὐκ ἐστίν, ὀφείλετέ μοι εἰπεῖν, τί ἐστὶ τὸ ἐμποδίζον; Πάντως πνεύματά εἰσι πονηρά, ὁ Σατανᾶς καὶ οἱ δαίμονες, κατέχοντες τὸν νοῦν, καὶ περισκελίζοντες τὴν ψυχὴν. Ὁ γὰρ πολύπλοκος διάβολος ἔχων μάγαν, καὶ τρίθυρα καὶ ποικιλίαν πολλήν, κατέχει τὰς νομὰς τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς λογισμοὺς. καὶ οὐκ ἔῃ ὀρθῶς προσεύχεσθαι καὶ προσεγγίζειν Θεῷ, ἐπειδὴ αὐτῇ ἡ φύσις κοινωνικὴ ἐστὶ τῶν δαιμόνων καὶ τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας, ὁμοίως καὶ ἀγγέλων, καὶ Πνεύματος ἁγίου· ναὸς ἐστὶ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Λοιπὸν ἐπισκέψασθε τὸν νοῦν ὑμῶν, ἀδελφοί, τίνας ἐστὲ κοινωνοὶ, ἀγγέλων, ἢ δαιμόνων; τίνας ἐστὲ ναὸς, οἰκητήριον Θεοῦ, ἢ διαδόλου; **B** Ἡ καρδιά ποίου θησαυροῦ μεμέστωται, τῆς χάριτος, ἢ τοῦ Σατανᾶ; Ὡς περ οὖν οἰκίαν μεμεστωμένην δυσωδίας καὶ κοπρίας, χρὴ ταύτην καθαρισθῆναι τὸ ὅλον, καὶ κοσμηθῆναι, καὶ πληρωθῆναι πάσης εὐωδίας καὶ θησαυρῶν, ὥστε Πνεῦμα ἅγιον ἐλθεῖν ἀντὶ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἐπαναπαῆναι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Χριστιανῶν.

Κ'. Πλὴν οὐκ εὐθύς τις ἀκούσας λόγον Θεοῦ, ἤδη γέγονε τοῦ ἀγαθοῦ μέρος. Εἰ γὰρ ἅμα τῷ ἀκοῦσαι, ἐγίγνετο τοῦ ἀγαθοῦ μέρος, οὐκέτι ἂν ἦσαν ἀγῶνες, ἢ καιροὶ πολέμων, ἢ δρόμος· ἀλλ' ἀκαμάτως, εἰ μόνον ἤκουσεν, ἦλθεν ἂν εἰς κατάπausιν καὶ τὰ τέλεια μέτρα. Οὐχ οὕτως δὲ ἐστὶ τὰ πράγματα. Περιαιρεῖς γὰρ τὸ θέλημα τοῦ ἀνθρώπου, τοῦτο λέγων, καὶ τὴν ἀντίπαλον δύναμιν οὐ λέγεις εἶναι παλαίουσάν τῷ νῷ. **C** Ἡμεῖς δὲ τοῦτό φάμεν, ὅτι ὁ ἀκούων λόγον, ἔρχεται εἰς κατάνυξιν, καὶ μετὰ τοῦτο ὑποστελλούσης τῆς χάριτος κατ' οἰκονομίαν πρὸς τὸ συμφέρον τῷ ἀνθρώπῳ εἰσέρχεται εἰς γυμνασίαν καὶ παιδείαν πολέμου, καὶ ποιεῖ πάλιν καὶ ἀγῶνα πρὸς τὸν Σατανᾶν, καὶ μετὰ πολλοῦ δρόμου καὶ ἀγῶνος ἀποφέρεται τὰ νικητήρια, καὶ γίνεται Χριστιανός. Εἰ γὰρ τις ἀκούων μόνον, ἀκαμάτως ἐγίγνετο τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ οἱ θεατρικοὶ, καὶ οἱ πόρνοι πάντες μέλλουσιν ἀπελθεῖν εἰς βασιλείαν καὶ ζωὴν· ἀλλ' οὐδεὶς αὐτοῖς δώσει ταύτην ἄνευ καμάτου καὶ ἀγῶνος, ἐπειδὴ στενὴ ἐστὶ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός. Δι' αὐτῆς τῆς τραχείας ὁδοῦ καὶ διοδεῦσαι χρὴ, καὶ ὑπομεῖναι, καὶ θλιβῆναι, καὶ οὕτως εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν.

KA'. Εἰ γὰρ ἄνευ καμάτου ἦν κατορθῶσαι, οὐκέτι λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου ἦν ὁ Χριστιανισμός, οὔτε πίστις καὶ ἀπιστία, ποιεῖς δὲ λοιπὸν καὶ τὸν ἀνθρώπου δετὸν, ἄρεπτον εἰς τὸ ἀγαθὸν τε καὶ κακόν. Τῷ γὰρ δυναμένῳ τραπῆναι εἰς ἀμφοτέρω τὰ μέρη, νόμος δέδοται, τῷ ἔχοντι τὸ αὐτεξούσιον ποιῆσαι πόλεμον πρὸς τὴν ἐναντίαν δύναμιν. Δετὴ γὰρ φύσει νόμος οὐ κεῖται· οὔτε γὰρ ὁ ἥλιος, οὔτε ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ νενομοθέτηται, ἐπειδὴ τὰ κτίσματα δετῆς εἰσι φύσεως· ὅθεν οὔτε τιμῇ, οὔτε κολάσει ὑπόκεινται. Ἡ γὰρ τιμὴ καὶ ἡ δόξα ἡτοίμασται τῷ τρεπομένῳ εἰς τὸ ἀγαθόν· πάλιν δὲ ἡ γέεννα καὶ

⁸⁹ Matth. vii, 14.

ἡ κόλασις ταύτῃ τῇ τρεπτῇ φύσει ἡτοίμασται, τῇ δυναμένη ἀποφυγεῖν τὸ κακόν, καὶ ῥέψαι εἰς τὸ ἀγαθόν καὶ δεξιὸν μέρος. Ἴδού λέγεις αὐτὸν δε τῆς φύσεως. Λοιπὸν, τὸν ἀγαθὸν ἄνθρωπον οὐ ποιεῖς ἄξιον ἐπαίνου. Ὁ γὰρ ἀπὸ φύσεως χρηστὸς καὶ ἀγαθὸς οὐκ ἔστιν ἐπαίνου ἄξιος, εἰ καὶ ἐπιθυμητὸς ἔστιν. Οὐ γὰρ ἐπαινετὸν, εἰ καὶ ἐπιθυμητὸν, τὸ μὴ προαιρέσει ἀγαθόν. Ἐκεῖνος γὰρ ἔστιν ἐπαίνου ἄξιος, ὁ ἰδίᾳ σπουδῇ μετὰ ἀγῶνος καὶ πάλης ἐπανελόμενος τὸ ἀγαθὸν αὐτεξουσίᾳ προαιρέσεως.

proprio studio non absque certamine ac pugna amplectitur quod bonum est, libera arbitrii voluntate ductus.

ΚΒ'. Ὡςπερ ὅταν ἡ παρεμβολὴ Περσῶν, καὶ παρεμβολὴ Ῥωμαίων, καὶ ἐξέλθωσιν ἀπ' αὐτῶν πτερωτοὶ δύο νεανίσκοι ἰσοδύναμοι, καὶ ποιήσωσι πάλην· οὕτως ἡ ἀντίπαλος δύναμις καὶ ὁ νοῦς ἔχουσι τὸ ἰσόρροπον κατ' ἀλλήλων· καὶ τὴν ἰσοδυναμίαν ἔχει ὁ Σατανᾶς τοῦ προτρέπεσθαι καὶ κολακεύειν τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἰδίον θέλημα· καὶ ἡ ψυχὴ πάλην ἔχει τοῦ ἀντιλέγειν, καὶ ἐν μηδενὶ αὐτῷ ὑπακούειν. Προτρεπτικαὶ γὰρ εἰσιν αἱ ἀμφοτέραι δυνάμεις τοῦ τε κακοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, οὐκ ἀναγκαστικαί. Τῇ οὖν τοιαύτῃ προαιρέσει δίδοται θεία ἀντίληψις, καὶ δύναται παλαίουσα λαβεῖν ὅπλα ἐξ οὐρανοῦ, καὶ δι' αὐτῶν ἐκκριῶσαι καὶ νικῆσαι τὴν ἁμαρτίαν. Τὸ μὲν γὰρ ἀντιλέγειν τῇ ἁμαρτίᾳ δύναται ἡ ψυχὴ, ἄνευ δὲ Θεοῦ νικῆσαι ἢ ἐκκριῶσαι τὸν κακὸν οὐ δύναται. Οἱ δὲ λέγοντες τὴν ἁμαρτίαν εἶναι ὡς γίγαντα γεναῖον, καὶ τὴν ψυχὴν ὡς παιδίον, κακῶς λέγουσιν. Εἰ γὰρ οὕτως ἔστι τὰ πράγματα ἀνόμοια, ὡς γίγας ἡ ἁμαρτία, καὶ ὡς παιδίον ἡ ψυχὴ, ἄδικος ὁ νομοθέτης, νόμον δεδωκώς τῷ ἀνθρώπῳ ποιεῖν πάλην πρὸς τὸν Σατανᾶν.

ΚΓ'. Οὗτος δὲ ἔστιν ὁ θεμέλιος τῆς πρὸς Θεὸν ὁδοῦ, τὸ ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν ἐλπίδι, ἐν ταπεινοφροσύνῃ, ἐν πτωχείᾳ πνεύματος, ἐν πραότητι δι-
οδεύειν τὴν ὁδὸν τῆς ζωῆς, καὶ διὰ τούτων κτήσασθαι δύναται τις τὴν δικαιοσύνην ἐν ἑαυτῷ. Λέγομεν δὲ δικαιοσύνην αὐτὸν τὸν Κύριον. Αὗται γὰρ αἱ ἐντολαὶ οὕτως προστάσσουσιν, ὥςπερ μιλίαι εἰσι στήκοντα καὶ σημεῖα τῆς βασιλικῆς ὁδοῦ, ἀναγούσης εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν τοῦς διοδεύοντας. Λέγει γὰρ, Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, μακάριοι οἱ πραεῖς, μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί. Τοῦτον εἶπε Χριστιανισμόν. Εἰ δὲ τις ταύτῃ τῇ ὁδῷ οὐ διοδεύει, ἀνοδία πεπλάνηται, κακῶ θεμελίῳ κέχρηται. Δόξα τοῖς οἰκτιρμοῖς Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMIAIA KH'.

Διαγράφει καὶ ἀποδύρεται αὕτη ἡ ὁμιλία τὴν ξυμφορὰν τῆς ψυχῆς, ὅτι διὰ τὴν ἁμαρτίαν ὁ Κύριος οὐκ οἶκεῖ ἐν αὐτῇ. Καὶ περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ὅτι οὐδεὶς ἐν γεννητοῖς γυναικῶν αὐτοῦ μεζίζων ἔστι.

Α'. Ὡςπερ ὀργισθεὶς ὁ Θεός ποτε Ἰουδαίοις, παρέδωκε τὴν ἱερουσαλήμ εἰς τὸ προφανὲς ἐχθροῖς, καὶ ἐκυρίευσεν αὐτῶν οἱ μισοῦντες αὐτούς, καὶ οὐκ ἦν ἔτι ἐκεῖ ἑορτὴ, οὔτε προσφορά· οὕτω καὶ τῇ ψυχῇ

⁹⁰ Matth. v, 2 seq.

A enim et gloria præparata est ei, quod converti potest ad bonum : e diverso vero gehenna et supplicium eidem mutabili naturæ præparatum est, quæ nempe potest evitare malum, ac vergere ad bonam et dextram partem. Ecce asseris eum ligatæ naturæ : bonum ergo virum non constituis laude dignum. Qui enim a natura **110** mansuetus ac bonus est, non erit laude dignus, quamvis sit desiderabilis. Non enim laudabile, licet desiderabile, quod non est ex proposito bonum. Ille enim laude dignus est, qui

amplectitur quod bonum est, libera arbitrii voluntate ductus.

XXII. Perinde ac si sit acies Persarum atque acies Romanorum, atque prodeant ex iis pennati adolescentes duo, viribus æquales, qui lucta contendunt ; ita adversaria potestas et mens æquas vires obtinent adversus se invicem : ac parem facultatem habet Satanas adhortandi et alliciendi animam ad voluntatem suam, atque anima e diverso pugnam habet, ut contradicat, et in nulla re ei obsequatur. Exhortatione enim excitari possunt ambæ facultates, tum ad bonum, tum ad malum, non tamen compelli. Huic igitur liberæ electioni datur divina remuneratio, potestque dimicando sumere arma de cœlo, atque eorum beneficio eradicare ac superare peccatum. Contradicere enim peccato potest quidem anima : sine Deo vero superare aut exstirpare vitium nequit. Verum qui asserunt peccatum esse velut strenuum gigantem, animam vero velut pusillum, perperam dicunt. Si enim adeo essent res dissimiles, ut peccatum sit velut gigas, anima vero velut pusillus, iniquus esset legislator qui legem tulit homini, ut pugnam ineat adversus Satanam.

XXIII. Hoc autem est fundamentum viæ ad Deum deducentis, in tolerantia multa, in spe, in humilitate, in paupertate spiritus, in mansuetudine viam vilæ peragraræ ; et horum beneficio quis obtinere potest justitiam in se ipso : dicimus autem justitiam ipsum Dominum. Hæc enim mandata, quæ hunc in modum præcipiunt, sunt tanquam lapides miliares fixi, et signa regiæ viæ, deducentis ad cœlestem civitatem inambulantes. Inquit enim : *Beati pauperes spiritu ; Beati mites ; Beati misericordes ; Beati pacifici* ⁹⁰. Hunc dicito esse Christianismum. Si vero quis hac via non inambulet, per devia errat, malo fundamento usus. Gloria miserationibus Patris, et Filii, et Spiritus sancti in sæcula. Amen.

HOMILIA XXVIII.

Describit ac deplorat hæc homilia calamitatem animæ, in qua propter peccatum non habitat Christus. Et de Joanne Baptista, quod inter natos mulierum nullus eo sit major.

I. Quemadmodum olim Deus infensus Judæis tradidit Jerusalem in spectaculum hostibus, et dominati sunt in eos, qui oderant illos, nec erat amplius ibi festum, neque oblatio : sic etiam iratus

animæ, propter transgressionem mandati, tradidit A
eam hostibus, dæmonibus et affectionibus : qui
cum sic seduxissent eam, penitus eam deformarunt :
nec amplius illic erat festum, nec incensum, nec
oblato per eam Deo offerebatur, repletis in viis
insignibus ejus diris feris, ac reptilibus spiritibus
in ea diversantibus. Et quemadmodum domus, si
careat domino inhabitante, tenebras probrum ac
contumeliam induit, sordibusque ac stercore re-
pletur ; sic quoque anima destituta Domino suo,
cum angelis in se tripudiante, tenebris peccati,
turpitudine affectionum atque omni ignominia re-
pletur.

II. Væ viæ, si nemo in ea ambulet, nec audiat
in ea vocem hominis ! quia receptaculum est be-
stiarum. Væ animæ, si non ambulet in ea Domi-
nus, atque voce sua fuget ex ea spirituales nequi-
tiæ bestias ! Væ domui, si non dominus eam inha-
bitet ! Væ terræ, **III** si caruerit, qui exerceat eam,
colono ! Væ navi, si destituatur gubernatore, quo-
niam fluctibus et tempestate maris jactata perit !
Væ animæ, cum verum gubernatorem Christum in
se non habuerit ! quoniam in acerbo tenebrarum
mari degens, et fluctibus affectionum quassata, at-
que a spiritibus nequam, velut hiemali tempestate
jactata, tandem interitum consequitur. Væ animæ,
si caruerit, qui excolat illam diligenter, Christo,
ut bonos fructus Spiritus producere possit ! quia,
cum sit deserta, spinis ac tribulis plena, tandem
exustionem ignis pro fructu producit ac consequi-
tur. Væ animæ, si non habuerit Dominum suum
Christum in se habitantem ! quia, cum sit deserta,
ac fetore affectionum scateat, diversorium existit
vitiiorum.

III. Quemadmodum enim colonum, si accingat
se ad excolendam terram, oportet instrumenta atque
indumenta ad culturam accommoda sumere : ita
Christus, rex ille cœlestis ac verus agricola, ve-
niens ad desolatam per vitium humanitatem, as-
sumpto corpore, ac pro instrumento crucem por-
tando, excoluit animam desertam, et ex ea decerpsit
spinas et tribulos pravorum spirituum, et lolia
peccati evulsit, atque omne fenum peccatorum
ejus igni combussit : cumque sic exercuisset illam D
ligno crucis, plantavit in ea pulcherrimum hortum
Spiritus, omnis generis suavissimum et gratissi-
mum fructum Deo velut Domino producentem.

IV. Et sicut in Ægypto, triduis tenebris factis,
non videbat filius patrem, nec frater fratrem, nec
amicus sincerum ac germanum amicum, tenebris
obvelantibus eos : sic postquam Adamus trans-
gressus est mandatum, et a pristina gloria excidit,
ac spiritui mundi obnoxius est factus, velamine
quoque tenebrarum veniente in animam ejus, ipsius
culpa, vel usque ad postremum Adamum, nempe
Dominum, non videbat verum Patrem cœlestem,
bonam ac benignam matrem, gratiam Spiritus ;

ἀργισθείς, διὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, παρέδωκεν
αὐτὴν τοῖς ἐχθροῖς, δαίμοσιν τε καὶ πάθεσιν · καὶ οὕτω
πλανήσαντες αὐτὴν, τελείως ὑφάνισαν, καὶ οὐκέτι
ἦν ἐκεῖ οὔτε ἐορτὴ, οὔτε θυμίαμα, οὔτε προσφορὰ
δι' αὐτῆς τῷ Θεῷ ἀναπεμπομένη, πλησθέντων ἐν ταῖς
ὁδοῖς τῶν γνωρισμάτων αὐτῆς θηρίων δεινῶν, καὶ ἐρ-
πετῶν πνευμάτων πονηρίας ἐν αὐτῇ καταλύντων.
Καὶ ὥσπερ οἶκος, εἰ μὴ ἔχῃ τὸν δεσπότην κατ-
οικοῦντα, σκότος, καὶ ἀτιμίαν, καὶ ὕβριν ἐνδύεται,
καὶ ῥυπαρίας καὶ κοπριῶν ἐμπέπλησται · οὕτω καὶ
ψυχὴ ἢ μὴ ἔχουσα τὸν δεσπότην αὐτῆς μετὰ τῶν
ἁγγέλων ἐν ἑαυτῇ χορεύοντα, σκότους ἁμαρτίας, καὶ
αἰσχύνης παθῶν, καὶ πάσης ἀτιμίας ἐμπίμπλαται.

B
B'. Οὐαὶ ὁδῷ, εἰ μὴ μὴδεὶς ἐν αὐτῇ περιπατῇ, μήτε
ἀκούῃ ἐν αὐτῇ φωνῆς ἀνθρώπου ! ὅτι καταλυτήριον
θηρίων τυγχάνει. Οὐαὶ ψυχῇ, ὁπόταν μὴ ὁδεύῃ ἐν
αὐτῇ ὁ Κύριος, καὶ τῇ φωνῇ αὐτοῦ φεύγῃ ἐξ αὐτῆς
τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας θηρία ! Οὐαὶ οἰκίᾳ,
ὁπότε ὁ δεσπότης οὐκ οἰκεῖ ἐν αὐτῇ ! Οὐαὶ γῇ, ὁπότε
μὴ ἔχει τὸν ἐργαζόμενον αὐτὴν γεωργόν ! Οὐαὶ
πλοίῳ, ὁπόταν μὴ ἔχῃ τὸν κυβερνήτην, ὅτι ἀπὸ τῶν
κυμάτων καὶ τοῦ σάλου τῆς θαλάσσης φερόμενον
ἀπόλλυται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὁπόταν μὴ ἔχῃ τὸν ἀληθινόν
κυβερνήτην Χριστὸν ἐν αὐτῇ ! ὅτι ἐν τῇ θαλάσσῃ
τῆς πικρίας τοῦ σκότους τυγχάνουσα, καὶ ὑπὸ τοῦ
σάλου τῶν παθῶν κυματουμένη, καὶ ὑπὸ τῶν πο-
νηρῶν πνευμάτων χειμαζομένη, τὸ τέλος ἀπώλειαν
κτᾶται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὁπόταν μὴ ἔχῃ τὸν ἐργαζόμενον
αὐτὴν ἐπιμελῶς Χριστὸν, ἵνα καρποὺς ἀγαθοῦ τοῦ
Πνεύματος ἐνεργεῖν δυνήθῃ ! ὅτι ἐρημος οὖσα, καὶ
C
ἀκανθῶν καὶ τριβόλων μεστὴ, τὸ τέλος καῦσιν πυρὸς
καρποῦται. Οὐαὶ ψυχῇ, ὁπόταν μὴ ἔχῃ τὸν δεσπότην
αὐτῆς Χριστὸν ἐν ἑαυτῇ κατοικοῦντα ! ὅτι ἐρημος
οὖσα καὶ δυσωδίας παθῶν ἐμπεπλησμένη, καταλυτή-
ριον κακίας τυγχάνει.

Γ'. Ὡς περ γὰρ ὁ γεωργὸς ἐπὶ τὸν πορεύεται ἐργάσα-
σθαι τὴν γῆν, θέον τὰ ἐργαλεῖα καὶ ἄμφια πρὸς τὴν
ἐργασίαν λαμβάνειν οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ὁ βασι-
λεὺς ὁ ἐπουράνιος καὶ ἀληθινὸς γεωργός, ἐλθὼν πρὸς
τὴν ἐρημωθείσαν ὑπὸ τῆς κακίας ἀνθρωπότητα, ἐν-
δυσάμενος τὸ σῶμα καὶ ὡς ἐργαλεῖον τὸν σταυρὸν
βαστάσας, ἐργάσατο τὴν ἐρημον ψυχὴν, καὶ ἔλαθεν
ἐξ αὐτῆς τὰς ἀκάνθας καὶ τριβόλους τῶν πονηρῶν
πνευμάτων, καὶ τὰ ζιζάνια τῆς ἁμαρτίας ἐξέτιλε,
καὶ πάντα χόρτον ἁμαρτημάτων αὐτῆς πυρὶ κατ-
έκαυσε · καὶ οὕτως ἐργασάμενος αὐτὴν τῷ ξύλῳ τοῦ
σταυροῦ, ἐφύτευσεν ἐν αὐτῇ τὸν παγκάλλιστον παρά-
δεισον τοῦ Πνεύματος, πάντα καρπὸν ἡδὺν καὶ ἐπι-
θυμητὸν φέροντα ὡς δεσπότη Θεῷ.

Δ'. Καὶ ὥσπερ ἐν Αἰγύπτῳ τριημέρου σκότους
γενομένου, οὐκ ἔβλεπεν υἱὸς πατέρα, οὔτε ἀδελφὸς
ἀδελφόν, οὔτε φίλος γνήσιον φίλον, τοῦ σκότους κα-
λύφαντος αὐτούς · οὕτω τοῦ Ἀδὰμ παραβάontos τὴν
ἐντολὴν, καὶ πεσόντος ἀπὸ τῆς προτέρας δόξης, καὶ
ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου γεγονότος, καὶ τοῦ κα-
λύμματος τοῦ σκότους ἐλθόντος ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ
ἀπ' αὐτοῦ, καὶ μέχρι τοῦ ἐσχάτου Ἀδὰμ τοῦ Κυρίου,
οὐκ ἔβλεπε τὸν ἀληθινόν Πατέρα τὸν ἐπουράνιον, καὶ
τὴν ἀγαθὴν καὶ χρηστὴν μητέρα τὴν χήριν τοῦ Πνεύ-

ματος, καὶ τὸν γλυκὺν καὶ πάθούμενον ἀδελφὸν τὸν Κύριον, καὶ τοὺς φίλους καὶ γνησίους ἀγγέλους ἁγίους, μεθ' ὧν ἔχαιρε χορεύων καὶ ἐορτάζων. Οὐ μόνον δὲ ἕως τοῦ ἐσχάτου Ἀδάμ, ἀλλ' ἐτι καὶ νῦν ἐφ' οὓς οὐκ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης Χριστός, καὶ οἷν οὐκ ἠνοίγησαν οἱ τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοί, ἀπὸ τοῦ ἀληθινοῦ φωτός φωτισθέντες, ὑπὸ τὸ αὐτὸ σκότος τῆς ἁμαρτίας ἐτι τυγχάνουσι, τὴν αὐτὴν τῶν ἡθονῶν ἐνέργειαν ἔχοντες, τῇ αὐτῇ τῇ τιμωρίᾳ ὑποκείμενοι, ὀφθαλμοὺς βλέποντας τὸν Πατέρα μηδέπω ἔχοντες.

Ε'. Τοῦτο γὰρ ὀφείλει γινώσκειν ἕκαστος, ὅτι εἰσὶν ὀφθαλμοὶ ἐνδοτεροὶ ὀφθαλμῶν τούτων, καὶ ἔστιν ἀκοὴ ἐνδοτέρα τῆς ἀκοῆς ταύτης. Καὶ ὥσπερ οὗτοι οἱ ὀφθαλμοὶ αἰσθητῶς βλέπουσι καὶ κατανοοῦσι τὸ πρόσωπον τοῦ φίλου, ἢ τοῦ ἀγαπητοῦ, οὕτως καὶ οἱ τῆς ἀξίας καὶ πιστῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὶ πνευματικῶς φωτισθέντες φωτὶ θεϊκῷ, βλέπουσι καὶ κατανοοῦσι τὸν ἀληθινὸν φίλον, καὶ γλυκύτατον, καὶ πολυπόθητον νυμφίον τὸν Κύριον, καταλαμπομένης τῆς ψυχῆς ὑπὸ τοῦ προσκυνητοῦ Πνεύματος· καὶ οὕτω βλέπουσα νόερῶς τὸ ἐπιθυμητὸν καὶ μόνον ἀνεκλάλητον κάλλος εἰς ἔρωτα θεῖον τιτρώσκεται, καὶ εἰς πάσας ἀρετάς τοῦ Πνεύματος κατευθύνεται, καὶ οὕτως ἀόριστον καὶ ἀνέκλειπτον κέκτηται ἀγάπην, πρὸς τὸν ὑπ' αὐτῆς ποθούμενον Κύριον. Τί τοίνυν μακαριώτερον τῆς αἰδίου φωνῆς ἐκείνης Ἰωάννου, δεικνύοντος πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Κύριον, λέγοντος, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἶρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου;

ς'. Ἀληθῶς, Ἐν γενητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς μεῖζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. Πλήρωμα γὰρ πάντων προφητῶν τυγχάνει· καὶ πάντες μὲν προεφήτευσαν περὶ τοῦ Κυρίου, μήκοθεν δεικνύοντες αὐτὸν παραγινόμενον· αὐτὸς δὲ προφητεύων περὶ τοῦ Σωτῆρος, ἐδείκνυε παρ' ὀφθαλμοῖς πᾶσι, βοῶν καὶ λέγων, Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ. Τί ἡδεῖα καὶ καλὴ ἡ φωνὴ εὐθὺ δεικνύοντος τὸ ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενον! Μεῖζων Ἰωάννου ἐν γενητοῖς γυναικῶν οὐδεὶς· ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μεῖζων αὐτοῦ ἐστίν. Οἱ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Θεοῦ γενηθέντες ἀπόστολοι· οἱ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ παρακλήτου Πνεύματος λαβόντες· οὗτοι γὰρ συνδικασταὶ καὶ σύνθρονοι κατηξιώθησαν γενέσθαι, οὗτοι λυτρωταὶ τῶν ἀνθρώπων γεγόνασιν. Εὐρίσκεις αὐτοὺς σχίζοντας θάλασσαν θυνάμεων πονηρῶν, καὶ διαγαγόντας ψυχὰς πιστευούσας. Εὐρίσκεις αὐτοὺς γεωργοὺς τὴν ἄμπελον τῆς ψυχῆς ἐργαζομένους. Εὐρίσκεις αὐτοὺς παρανύμφους, νυμφεύοντας ψυχὰς Χριστῷ· Ἡρμολογίαν γὰρ, φησὶν, ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρί. Εὐρίσκεις αὐτοὺς διδόντας ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις· καὶ ἀπαξοπλῶς εὐρίσκεις αὐτοὺς πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως διακονούντας τῷ Πνεύματι. Οὗτος οὖν ἔστιν ὁ μικρὸς ὁ μεῖζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

Ζ'. Ὡσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς ζεύγος βοῶν κατέχων, ἐργάζεται τὴν γῆν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ καλὸς καὶ ἀληθινὸς γεωργός, δύο ἀποστόλους ζεύξας, ἀπέστειλεν αὐτοὺς, μετ' αὐτῶν ἐργαζόμενος τὴν γῆν τῶν ἀκουόντων καὶ ἐν ἀληθείᾳ πιστευόντων. Πλὴν καὶ τοῦτο εἰπεῖν ἄξιον, ὥς οὐκ ἐν λόγῳ

A *dulcem ac desideratum fratrem, Dominum; amicos et germanos, sanctos angelos, quibuscum gaudebat tripudians et festa celebrans. Non solum autem usque ad postremum Adamum, sed etiamnum hi, quibus non est exortus sol justitiæ Christus, quorumque oculi animæ non sunt aperti, a vero lumine illuminati sub iisdem adhuc hærent tenebris peccati, eadem voluptatum agente vi præditi, eidem supplicio subjecti, oculos, qui Patrem videant, nondum consecuti.*

V. Hoc enim quilibet perspectum habere debet, esse oculos interiores horum oculorum, et interiorum auditum hujus auditus. Et quemadmodum hi oculi sensibiliter conspiciunt ac cognoscunt faciem amici aut dilecti: sic quoque pretiosæ ac fidelis animæ oculi spiritualiter illuminati divino lumine, intuentur ac cognoscunt verum amicum, suavissimum, multisque votis desideratum sponsum Dominum, et quidem illuminata anima a Spiritu adorando. Quæ sic intellectu conspiciens desideratam ac solam inenarrabilem pulchritudinem, amore divino sauciatur, atque ad omnes virtutes Spiritus dirigitur, atque adeo immensam et perpetuam consequitur dilectionem, erga sæpius a se desideratum sponsum. Quid igitur beatius æterna voce illa Joannis, monstrantis ob oculos Dominum, ac dicentis: *Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi*⁹¹?

112 VI. *Revera inter natos mulierum nullus major Joanne Baptista*⁹². Complementum enim est omnium prophetarum. Et omnes quidem vaticinati sunt de Domino, procul monstrantes eum venturum. Ipse vero de Salvatore prophetans, commonstrabat ante omnium oculos, clamans ac dicens: *Ecce agnus Dei*⁹³. Quid erat suavis ac præclara vox recta monstrantis eum, quem prædicabat? *Major Joanne inter eos qui nascuntur mulieribus nullus; qui autem minor est in regno cælorum, major est illo*⁹⁴. Qui desuper ex Deo nati sunt apostoli et primitias Spiritus paracleti acceperunt: hi siquidem, ut una judices essent, ac in eodem throno sederent, digni reputati sunt: hi redemptores hominum facti sunt. Invenis eos dividentes mare pravarum potestatum, atque educentes fideles animas. Invenis eos colonos, vineam animæ excolentes. Invenis eos paranymphos, desponsantes animas Christo. *Despondi enim, inquit, vos uni viro*⁹⁵. Invenis eos largientes vitam hominibus, et summam invenis eos variis ac diversis modis ministrantes Spiritui. Hic igitur est ille parvus, qui major est Joanne Baptista.

VII. Quemadmodum enim agricola jugum boum dirigens excolit terram: eodem quoque modo Dominus Jesus, præclarus ac verus agricola, binos apostolos copulans, emisit eos, cum illis excolens terram audientium ac vere credentium. Cæterum hoc quoque dictu dignum est, non in solo verbo auditus regnum Dei, et apostolorum prædicationem

⁹¹ Joan. i, 29. ⁹² Matth. xi, 11. ⁹³ Joan. i, 29.

⁹⁴ Matth. xi, 11. ⁹⁵ II Cor. xi, 2.

esse, veluti si quis dicendi facultate polleat, atque apud alios peroret; sed in virtute atque efficacia Spiritus regnum consistere. Hæc enim obtigerunt quoque Israelitarum filiis, continuo meditantibus Scripturas, utpote qui de Domino meditationem suscipiebant, ipsam vero hæreditatem aliis tradebant: ita qui sermones Spiritus aliis enarrant, cum ipsi verbum in virtute non possideant, aliis tradunt hæreplitatem. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA XXIX.

Duplici ratione dispensationem gratiæ in genus humanum exercet Deus, fructus ejus justo judicio iterum repetiturus.

I. Sapientia Dei, cum sit infinita et incomprehensibilis, incomprehensibili et impervestigabili modo dispensationes gratiæ erga genus humanum varie exercet, ad liberam arbitrii voluntatem probandam, ut manifestentur, qui ex toto corde Deum diligunt, atque omne periculum ac laborem ejus causa sustinent. Quos enim præoccupant charismata, ac Spiritus sancti dona, hi quamprimum accesserunt cum fide et postulatione, absque labore, sudore et fatigatione interdum in mundo degunt. Insuper largitur gratiam illam Deus non otiose, non frustra, neque fortuito; sed arcana quadam et incomprehensibili sapientia ad probandum intentionem ac liberam arbitrii voluntatem eorum, qui statim divinam gratiam consequuntur, an perceperint beneficium, et sibi præstitam benignitatem ac dulcedinem Dei, juxta proportionem gratiæ absque propriis laboribus oblatae; quo digni habiti, debent studium, cursum, conatum ac fructum dilectionis a voluntate et proposito perfectum, demonstrare, ac retributionem charismatum rependere, hoc est, se totos dilectioni Domini addictos dedere, ipsius **113** voluntatem solam peragere, et ab omni carnali concupiscentia penitus recedere.

II. Quibus vero, quamvis secesserint a mundo, et renuntiarint huic sæculo secundum Evangelium, atque assidue in continuatione precum, jejunii, diligentiae, reliquarumque virtutum perseverarint, non statim Deus concedit gratiam, requiem et exultationem spiritus, longanimitate erga eos usus, donumque retinens: nec quoque hoc otiose, neque intempestive, neque fortuito facit, sed secreta quadam sapientia ad probandam liberi arbitrii voluntatem, ut videat, an fidelem ac veracem reputent Deum, qui pollicitus sit se daturum petentibus, ac pulsantibus aperturum januam vitæ: ut perspiciat quoque, an qui vere credunt verbo suo, ad finem usque permansuri sint in plena fiducia fidei ac industriæ, postulantes ac quærentes: annon afflicti, et remissiores facti avertantur, ac diffidentes et desperantes contemnant, non perdurantes ad

μόνῳ ἀκοῆς ἢ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ τῶν ἀποστόλων κήρυγμα, ὡς ἂν τις εἰδῶς λόγους καὶ ἑτέροις ἐκδιηγούμενος, ἀλλ' ἐν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ Πνεύματος ἢ βασιλείᾳ τυγχάνει. Ταῦτα γὰρ πεπόνθασιν καὶ Ἰσραηλιτῶν παῖδες, μελετῶντες τὰς Γραφὰς αἰεὶ, καὶ περὶ τοῦ Κυρίου δῆθεν τὴν μελέτην ἔχοντες, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν μὴ θεξάμενοι, ἑτέροις τὴν αὐτὴν κληρονομίαν ἀπέδοντο· οὕτως καὶ οἱ λόγους τοῦ Πνεύματος διηγούμενοι ἑτέροις, αὐτοὶ τὸν λόγον ἐν δυνάμει μὴ κεκτημένοι, ἄλλοις ἀποδίδονται τὴν κληρονομίαν. Δοῦξα Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΘ'.

Κατὰ δισσοὺν τρόπον τὰς οἰκονομίας τῆς χάριτος εἰς τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξεργάζεται ὁ Θεός, μέλλων τῆς αὐτῆς καρποῦς ἐν δικαίῳ κρίματι πάλιν ἀπαιτῆσαι.

Α'. Ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία ἀπειρος καὶ ἀκατάληπτος οὖσα, ἀκαταλήπτως καὶ ἀνεξιχνιάστως τὰς οἰκονομίας τῆς χάριτος εἰς τὸ γένος τῆς ἀνθρωπότητος ἐξεργάζεται ποικίλως, πρὸς τὴν τοῦ αὐτεξουσίου θελήματος δοκιμασίαν, ὥστε φανερωθῆναι τοὺς ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπῶντας αὐτόν, καὶ πάντα κίνδυνον καὶ πόνον διὰ τὸν Θεὸν ὑπομένοντας. Οἷς μὲν γὰρ προαπαντῶσι τὰ χαρίσματα, καὶ τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρήματα, εὐθὺς ἅμα τῷ προσελθεῖν μετὰ πίστεως καὶ αἰτήσεως, ἄνευ καμάτων καὶ ἰδρώτων καὶ πόνων, ἔστιν ὅτε ἐν τῷ κόσμῳ τυγχάνουσιν· ἐτι δίδωσι τὴν χάριν ὁ Θεός, οὐκ ἄργῳς, οὐδὲ ἀκαίρως, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ σοφίᾳ τινὶ ἀόρητῳ καὶ ἀκατάληπτῳ, εἰς τὸ δοκιμασθῆναι τὴν προαίρεσιν, καὶ τὸ αὐτεξοῦσιον θέλημα τῶν ταχέως ἐπιτυχόντων τῆς θείας χάριτος, εἰ ἥσθοντο τῆς εὐεργεσίας, καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς γενομένης χρηστότητος καὶ γλυκύτητος τοῦ Θεοῦ, κατὰ ἀναλογίαν τῆς ἄνευ πόνων ἰδίων χάριτος, ἧς καταξιωθέντες ὀφείλουσι σπουδῆν, καὶ θρόνον, καὶ ἀγῶνα, καὶ τὸν ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀγάπης καρπὸν ἐπιδείξασθαι, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν χαρισμάτων ἀνταποδοῦναι, τουτέστιν ὅλους ἑαυτοὺς διδόντες ἐκδότους εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀγάπην, καὶ τὸ αὐτοῦ θέλημα μόνον ἐπιτελοῦντες, καὶ πάσης σαρκικῆς ἐπιθυμίας τελείως ἀναχωροῦντες.

Β'. Οἷς δὲ καὶ ἀναχωρήσας τοῦ κόσμου, καὶ ἀρνησάμενοις τὸν αἰῶνα τοῦτον κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἐν πολλῇ προσκαρτερήσει εὐχῆς καὶ νηστείας, καὶ σπουδῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν τυγχάνουσιν, οὐκ εὐθὺς ὁ Θεός διδωσι τὴν χάριν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ ἀγαλλίαςιν τοῦ Πνεύματος, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὴν δωρεὰν ἐπέχων. Καὶ τοῦτο οὐκ ἄργῳς, οὐδὲ ἀκαίρως, οὐδὲ ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ σοφίᾳ τινὶ ἀόρητῳ εἰς δοκιμασίαν τοῦ αὐτεξουσίου θελήματος, τοῦ ἰδεῖν, εἰ πιστὸν καὶ ἀληθῆ ἡγνῆται τὸν Θεὸν τὸν ἐπαγγειλάμενον τοῖς αἰτοῦσι δίδοναι, καὶ τοῖς κρούουσιν ἀνοίγειν θύραν ζωῆς, τοῦ ἰδεῖν καὶ πιστεύσαντας ἐξ ἀληθείας τῷ λόγῳ αὐτοῦ, εἰ ἕως τέλους παραμένουσιν ἐν πληροφορίᾳ πίστεως καὶ σπουδῆς, αἰτοῦντες καὶ ζητοῦντες, εἰ μὴ περικακήσαντες καὶ ὑποστειλάντες ἀποστραφῶσι, καὶ ἀπιστήσαντες καὶ ἀπελπίσαντες ὀλιγορήσωσι, μὴ εἰς τέλος ὑπομείναντες διὰ τὴν παραβολὴν

τοῦ χρόνου, καὶ τὸ δοκιμάσαι τὸ θέλημα καὶ τὴν A finem usque propter interjectionem temporis, ac probationem voluntatis et propositi.

Γ'. Ὁ γὰρ μὴ τάχιον λαμβάνων, διὰ τῆς ἀναβολῆς καὶ μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ πλέον ἐκκαίεται, καὶ πλέον ὀρέγεται τῶν οὐρανίων ἀγαθῶν, καὶ πλείονα πόθον καὶ σπουδὴν, καὶ δρόμον καὶ ἀγῶνα, καὶ πᾶσαν ἀρετῆς κατὰστασιν, καὶ πείναν, καὶ δίψαν, εἰς τὸ ἀγαθὸν ὁσημέραι προστίθῃσι, μὴ χαυνούμενος ὑπὸ τῶν τῆς κακίας λογισμῶν τῶν συνόντων τῇ ψυχῇ, καὶ εἰς ὀλιγωρίαν, καὶ ἀνυπομονησίαν, καὶ ἀπελπισμὸν ἐκτρεπόμενος, ἢ πάλιν προφάσει μακροθυμίας εἰς χαύνωσιν ἑαυτὸν ἐπιδώσῃ, λογισμῶ τοιούτῳ χρώμενος, ὡς ὅτι "Ὅτε δὴ ποτε λαμβάνω τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ; κἀντεῦθεν εἰς ἀμέλειαν ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλεπτόμενος. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον αὐτὸς ὁ Κύριος διὰ τῆς ἀναβολῆς μακροθυμεῖ ἐπ' αὐτῷ, δοκιμάζων τὴν B πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θελήματος αὐτοῦ, αὐτὸς ὀξύτέρως, καὶ ἐκπονестέρως, καὶ ἀνευθεῶς, καὶ ἀπειρικακῆτως ὀφείλει ζητεῖν τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, ἀπαξ πεπιστευκῶς καὶ πληροφορήσας ἑαυτὸν, ὅτι Θεὸς ἀψευδὴς καὶ ἀληθινὸς ἐστίν, ἐπαγγελιάμενος διδόναι τοῖς μετὰ πίστεως αἰτοῦσι τὴν χάριν αὐτοῦ ἕως τέλους, ἐν πάσῃ ὑπομονῇ.

Δ'. Ταῖς γὰρ πισταῖς ψυχαῖς πιστὸς καὶ ἀληθὴς ἡγεῖται ὁ Θεός, καὶ ἐσφράγισαν ὅτι ἀληθὴς ἐστι, κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον. Ἀκολουθῶς οὖν τῇ προειρημένῃ τῆς πίστεως ἐννοίᾳ ἀνακρίνουσιν ἑαυτάς, ἐν τίσιν ὑστεροῦσι τὸ ὅσον ἐξ αὐτῶν, ἢ πόνῳ, ἢ ἀγῶνι, ἢ σπουδῇ, ἢ πίστει, ἢ ἀγάπῃ, ἢ τῇ λοιπῇ τῶν ἀρετῶν καταστάσει· καὶ ἀνακρίνουσαι ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ λεπτότητος, βιάζονται, ὅση δύναμις, καὶ ἄγχουσιν εἰς C τὴν εὐαρέστησιν τοῦ Κυρίου, ἀπαξ πιστεύσασαι, ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθὴς ὢν οὐ στέρησει τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς αὐτάς, εἰ παραμείνωσιν ἕως τέλους εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν διὰ πάσης σπουδῆς λατρείαν καὶ ἀναμνην, ἀλλὰ καταξιωθήσονται τῆς οὐρανοῦ χάριτος, ὡς ἔτι ἐν σαρκὶ τυγχάνουσαι, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς τεύξονται.

Ε'. Καὶ οὕτως κινουῦσιν ὅλην τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς τὸν Κύριον, ἀρνησάμεναι πάντα, καὶ αὐτὸν μόνον ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ, καὶ πείνῃ καὶ δίψει προσδοκῶσαι, καὶ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ παρὰ κλησιν τῆς χάριτος ἐκδεχόμεναι πάντοτε καὶ ἐπὶ μηδενὶ τούτου τοῦ κόσμου παρακαλούμεναι, καὶ ἀναπαύομεναι, καὶ D δεσμούμεναι ἐκουσίως· ἀλλὰ πάντοτε τοῖς ὕλικοις λογισμοῖς ἀντιλέγουσαι, τὴν τοῦ Θεοῦ βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν μόνον προσδοκῶσιν, ὁπότε ταῖς τοιαύτης σπουδῇ καὶ προαίρεσιν καὶ ὑπομονῇ ἀναδεχομέναις ψυχαῖς αὐτὸς ὁ Κύριος ἡδὴ κρυπτῶς σύνεστι, καὶ βοηθεῖ, καὶ διαφυλάττει, καὶ ὑποστηρίζει ἕκαστον τῆς ἀρετῆς καρπὸν· κἂν ἐν πόνῳ καὶ θλίψει τυγχάνωσι, κἂν ἐν ἐπιγνώσει ἀληθείας, καὶ φανερώσει ψυχῆς, οὐδέπω ἐκομίσαντο τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ἐπουρανοῦ δωρεᾶς, καὶ ἐν πληροφορίᾳ οὐκ ἤσθοντο ταύτης διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀρρήτον σοφίαν, καὶ τὰ ἀνεκδιήγητα κρίματα, δοκι-

III. Qui enim non confestim accipit, propter dilationem ac longanimitatem Dei, ardentius accenditur, vehementiusque appetit cœlestia bona, atque majus desiderium, studium, cursum, certamen, omnem virtutis statum, esuriem et sitim ad bonum quotidie apponit, non factus remissior a malitia cogitationum animæ, in hærentium, et in contemptum, impatientiam ac desperationem conversus: aut contra, prætextu longanimitatis, socordie se ipsum dedat, hac cogitatione usus, nempe, *Quando consequar gratiam Dei?* inde ad negligentiam a malitia subreptus. At vero quanto magis Dominus ipse differendo longanimum se præstat erga eum, B examinans fidem ac dilectionem voluntatis ejus; tanto acrius, tanto diligentius, irremisse ac indefatigabiliter inquirere debet donum Dei, semel credens, ac certa fiducia sibi persuadens Deum mendacii expertem ac veracem esse, qui promisit se daturam gratiam suam in fide eam petentibus, usque ad fidem cum omni patientia.

IV. Fideles enim animæ fidelem ac veracem existimant Deum, *et obsignaverunt, quod verax sit* ⁹⁶, ut verus sermo perhibet. Consequenter igitur juxta prædictam fidei notitiam dijudicant se ipsas, quarum rerum inopiam patiantur, quantum possunt, sive labore, sive certamine, sive studio, sive fidei sive dilectione, sive reliqua virtutum acie: et ubi, C se examinarint omnino accurate et subtiliter, compellunt, pro viribus, atque adigunt se ipsas ad bene placendum Domino; quippe quæ semel crediderunt Deum, qui verax est, non privaturum eas dono Spiritus, in permanserint usque ad finem in cultu atque expectatione cum omni diligentia, sed dignas se reputatum iri cœlesti gratia, ut adhuc in carne existentes, atque vitam æternam consequantur.

V. Atque hoc pacto mota omni dilectione sua ad Dominum, repudiatisque omnibus, eum solum summo desiderio, esurie et siti expectant; et recreationem et consolationem gratiæ perpetuo præstolantes, in nulla re hujus mundi consolationem accipiunt et requiescunt, ac ultro ligatæ sunt: sed D crassis semper cogitationibus contradicentes, auxilium atque remunerationem Dei tantum expectant, **114** cum hujusmodi studio, intentione ac patientia præditis animis ipse Dominus jam occulte adsit, suppetias ferat, conservet et suffulciat omnem virtutis fructum: ac licet in labore et afflictione sint, et in cognitione veritatis et illustratione animæ, nondum tamen consecutæ sunt gratiam Spiritus, ac recreationem cœlestis doni, nec in plena fide constitutæ perceperunt eam, propter arcanam sapientiam, et inenarrabilia judicia Dei, qui variis modis fideles animas probat, et dilectionem ex voluntate

⁹⁶ Joan. iii, 33.

et proposito manantem intuetur. Termini enim A quidam sunt, mensuræ ac trutinæ, liberæ intentionis, et voluntariæ dilectionis, atque affectionis erga omnia sancta ejus mandata, quantum licet. Quo fit, ut animæ, quæ implent amoris atque officii sui mensuram, regno ac vita æterna idoneæ judicantur.

VI. Justus enim Deus est, et justa judicia ejus, neque respectus personarum apud eum ullus : sed pro modo beneficiorum, sive corporalium, sive spiritualium, sive scientiæ, sive intellectus (quæ Deus naturæ quoque humanæ varie indidit) judicaturus unumquemque, fructus virtutis requiret, et pro dignitate reddet cuique juxta opera ejus ; et: *Potentes potenter tormenta patientur* ⁹⁷. Minimus enim B venia ac misericordia dignus. Et Dominus ait: *Servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, et non se præparavit, nec fecit secundum voluntatem ejus, plagis vapulabit multis. Qui autem non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. Porro cuicunque multum datum est, multum quæretur ab eo, et cui commendaverunt multum, plus petent ab eo* ⁹⁸. Scientiam autem et intellectum diversimode intellige, tam secundum gratiam et donum cœlestis Spiritus, quam secundum naturalem progressum intellectus et discretionis, atque e sacris Litteris profectæ institutionis. Ab unoquoque enim reposcentur fructus virtutis, pro modo a Deo in se collatorum beneficiorum, sive naturalium, sive a divina gratia concessorum. Inexcusabilis ergo est omnis C homo apud Deum in die judicii. A quolibet enim, dicitur novit, fructus fidei, et dilectionis, atque omnis sibi concessæ virtutis, intentionis ac voluntatis ratione habita, restitutio exigetur, sive auditu perceperit, sive nunquam verbum Dei audiverit.

VII. Anima enim fidelis, ac veritatis amans, intuens æterna bona justis reposita, atque ineffabile venturæ gratiæ divinæ beneficium, se ipsam, ac studium suum, laborem atque fatigationem indignam statuit arcanis promissionibus Spiritus. Hic *pauper est Spiritu*, quem Dominus *beatum prædicat* ⁹⁹: hic esurit et sitit justitiam : hic est contritus corde. Qui hujusmodi intentionem suscipiunt, studium, laborem ac desiderium virtutis, et ad finem usque D in eo permanent, vitam et regnum æternum vere consequi poterunt. Ne igitur quis fratrum extollatur adversus fratrem, nec ad arrogantem sui estimationem procedat, a malitia subreptus, inquit nempè : *Ego donum spirituale consecutus sum*. Non enim decet Christianos hæc cogitare. Quid enim crastina lux illi allatura sit, ignoras : et quis finis ejus, quisve tuus futurus sit, nescis. Verum quisque sibi attendat, et propriam conscientiam assidue dijudicet, ac probet opus cordis sui, quo studio, quove conatu mens sua Deum prosequatur : et ad

μάζοντος διαφόρως τὰς πιστευούσας ψυχὰς, καὶ εἰς τὴν ἐκ θελήματος καὶ προαιρέσεως ἀγάπην ἀποσκοποῦντος. Ὅροι γὰρ καὶ μέτρα καὶ σταθμοὶ τῆς αὐτεξουσίου προαιρέσεώς εἰσι, καὶ τοῦ θελήματος τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς εἰς πάσας τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολὰς, ὅση δύναμις διαθέσεως. Καὶ οὕτως ἀναπληροῦσαι αἱ ψυχαὶ τὸ τῆς ἀγάπης αὐτῶν καὶ ὀφειλῆς μέτρον, τῆς βασιλείας καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς καταξιοῦνται.

ζ'. Δίκαιος γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς, καὶ δίκαια τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ προσωποληψία παρ' αὐτῷ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν τῶν εὐεργεσιῶν, ἥτοι σωματικῶν, ἢ πνευματικῶν, ἥτοι γνώσεως, ἥτοι συνέσεως, ἢ διακρίσεως, ἧ καὶ ἐν τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ὁ Θεὸς διαφορῶς ἐνέθηκεν, ἕκαστον κρίνων τοὺς καρποὺς τῆς ἀρετῆς ἐπιζητήσας, καὶ κατ' ἀξίαν ἀποδώσει ἕκαστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ δυνατοὶ δυνατῶς ἐτασθήσονται. Ὁ γὰρ ἐλάχιστος συγγνωστός ἐστὶν ἐλέους· καὶ ὁ Κύριος λέγει, Δούλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, θαρῆσεται πολλάς. Ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας δὲ ἀξία πληγῶν, θαρῆσεται ὀλίγας· παντὶ δὲ ὧ ἐδόθη πολὺ, πολὺ ζητήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ὧ πολὺ παρέθεντο, περισσότερον ἀπαιτήσουσιν αὐτόν. Τὴν δὲ γνώσιν καὶ σύνεσιν διαφόρως νοεῖ, ἥτοι κατὰ χάριν καὶ ὁρμα ἐπουράνιου τοῦ Πνεύματος, ἥτοι κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν συνέσεως ἢ διακρίσεως, καὶ διὰ τῶν θείων Γραφῶν παιδεύσεως· ἕκαστος γὰρ τοὺς καρποὺς ἀπαιτηθήσεται τῆς ἀρετῆς, κατὰ ἀναλογίαν τῶν παρὰ Θεοῦ γενομένων εἰς αὐτὸν εὐεργεσιῶν, ἥτοι φυσικῶν, ἥτοι ἐκ θείας χάριτος δεδομένων· Ἀναπολόγητος τοίνυν ἐστὶ πᾶς ἄνθρωπος παρὰ Θεῷ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως· ἕκαστος γὰρ καθ' ὃ ἔγνω τοὺς καρποὺς τῆς πίστεως, καὶ ἀγάπης, καὶ πάσης ἀρετῆς τῆς πρὸς αὐτόν, ἐκ προαιρέσεως καὶ θελήματος ἀνταπόδοσιν ἀπαιτηθήσεται, ἥτοι δι' ἀκοῆς, ἥτοι μηδέποτε λόγον ἀκούσας Θεοῦ.

Ζ'. Ἀποσκοποῦσα γὰρ ἡ ψυχὴ ἢ πιστὴ καὶ φιλαλήθης εἰς τὰ ἀποκείμενα αἰώνια ἀγαθὰ τοῖς δικαίοις, καὶ εἰς τὴν ἀόρητον τῆς μελλούσης ἐπιφοιτᾶν θείας χάριτος εὐεργεσίαν, ἀναξίαν ἑαυτὴν, καὶ τὴν σπουδὴν αὐτῆς, καὶ πόνον, καὶ κόπον ἡγεῖται πρὸς τὰς ἀόρητους ἐπαγγελίας τοῦ Πνεύματος. Οὗτός ἐστιν ὁ πτωχὸς τῷ πνεύματι, ὃν ὁ Κύριος μακαρίζει· οὗτός ἐστιν ὁ πεινῶν καὶ διψῶν τὴν δικαιοσύνην· οὗτός ἐστιν ὁ συντετριμμένος τὴν καρδίαν. Οἱ τοιαύτην προαίρεσιν ἀναλαμβάνοντες, καὶ σπουδὴν, καὶ πόνον, καὶ κόπον ἀρετῆς, καὶ ἕως τέλους ἐν αὐτῷ διαμένοντες, τῆς ζωῆς καὶ τῆς αἰωνίου βασιλείας ἐπιτυχεῖν ἐξ ἀληθείας δυνήσονται. Μὴ τοίνυν τις τῶν ἀδελφῶν κατεπαίρῃσθω τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ εἰς οἴησιν προκοπτέτω, ὑπὸ τῆς κακίας ὑποκλεπτόμενος, ὥς ὅτι Ἰδοὺ ἐγὼ χάρισμα πνευματικὸν κέκτημαι· οὐκ ἔστι γὰρ ἄξιον ταῦτα Χριστιανοὺς ἐνθυμεῖσθαι. Τί γὰρ ποιεῖ ἡ αὔριον εἰς ἐκείνον οὐκ οἶδας· καὶ ποῖον τέλος ἐκείνου, καὶ ποῖον τὸ σὸν ἄγνοεῖς. Ἀλλ' ἕκαστος ἑαυτῷ προσέχων, ἀνακρινέτω τὴν ἰδίαν συνείδησιν

⁹⁷ Sap. vi, 7. ⁹⁸ Luc. xii, 47. ⁹⁹ Matth. v, 3.

πάντοτε, καὶ δοκιμαζέτω τὸ ἔργον αὐτοῦ τῆς καρ-
 δίας, ποίαν σπουδὴν καὶ ἀγῶνα ὁ νοῦς ἔχει πρὸς τὸν
 Θεόν· καὶ εἰς τὸν τέλειον σκοπὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ
 ἀπαθείας, καὶ τῆς καταπαύσεως τοῦ πνεύματος
 ἀποσκοπῶν, ἀπαύστως τρεχέτω καὶ ἀόκνως, ἐν μη-
 δυνὶ χαρίσματι, ἢ καὶ δικαίωματι πληροφροῦμενος.
 Δόξα καὶ προσκύνησις Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ
 Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Α'.

Ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δεῖ γεννηθῆναι
 τὴν μέλλουσαν εἰσελθεῖν εἰς βασιλείαν
 Θεοῦ ψυχὴν· καὶ ὃν τρόπον τοῦτο γένηται.

Α'. Οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, ἔργον τοῦ λόγου ἐν
 ταῖς ἑαυτῶν ψυχαῖς ὀφείλουσιν ἐπιδείξασθαι. Ὁ
 λόγος γὰρ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐστὶ λόγος ἀργός, ἀλλ' ἔρ-
 γον ἔχει εἰς τὴν ψυχὴν γιγνόμενον. Διὰ τοῦτο γὰρ
 καὶ ἔργον λέγεται, ἵνα καὶ ἔργον εὑρεθῇ ἐν τοῖς
 ἀκούουσι. Παράσχοι τοίνυν ὁ Κύριος τὸ ἔργον τῆς
 ἀληθείας ἐν ταῖς ἀκούουσιν, ἵνα ὁ λόγος ἐγκαρπὸς
 εὑρεθῇ εἰς ἡμᾶς. Ὡςπερ γὰρ σκιά προάγει τὸ σῶ-
 μα· ἡ σκιά δὲ τὸ σῶμα δηλοῖ, καὶ ἡ ἀλήθεια τὸ σῶμά
 ἐστὶ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ λόγος ὥςπερ σκιά τυγ-
 χάνει τῆς ἀληθείας τοῦ Χριστοῦ. Προάγει δὲ ὁ λόγος
 τὴν ἀλήθειαν. Οἱ ἐπὶ γῆς πατέρες ἐκ τῆς ἑαυτῶν
 φύσεως γεννῶσι τέκνα ἐκ τοῦ σώματος αὐτῶν καὶ
 τῆς ψυχῆς, καὶ γεννηθέντα πάσῃ σπουδῇ ἐπιμελῶς
 παιδεύουσιν ὡς ἑαυτῶν τέκνα, ἕως τέλειοι ἄνδρες
 γένωνται, καὶ διάδοχοι καὶ κληρονόμοι. Τοῖς γὰρ πα-
 τράσιν ἐξάρχῃς σκοπὸς καὶ σπουδὴ πᾶσα γίνεται
 πρὸς τὸ γεννηθῆναι τέκνα, καὶ σχεῖν κληρονόμους, καὶ
 εἰ μὴ ἐγέννησαν, μεγίστην λύπην καὶ ὀδύνην ἂν
 εἶχον, ὥστε πάλιν γεννήσαντες, χαρὰν ἔσχον. Χαί-
 ρουσι δὲ καὶ οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ γείτονες.

Β'. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστὸς περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου σωτηρίας φροντί-
 σας, πᾶσαν οἰκονομίαν καὶ σπουδὴν ἐπετέλεσεν ἐξαρ-
 χῇς διὰ Πατέρων, πατριαρχῶν, διὰ νόμου καὶ προ-
 φητῶν· ἔσχατον καὶ αὐτὸς παραγενόμενος, καὶ σταυ-
 ροῦ αἰσχύνῃς καταφρονήσας, ὑπέμεινε θάνατον. Καὶ
 οὗτος ὁλος ὁ κάματος, καὶ ἡ σπουδὴ αὐτοῦ γέγονεν,
 ὅπως γεννήσῃ ἐξ ἑαυτοῦ ἐκ τῆς ἑαυτοῦ φύσεως τέκνα
 ἐκ τοῦ Πνεύματος, ἄνωθεν εὐδοκήσας γεννηθῆναι ἐκ
 τῆς αὐτοῦ θεότητος. Καὶ ὥςπερ οἱ πατέρες οὗτοι,
 ἐὰν μὴ γεννήσωσι, λυποῦνται· οὕτως καὶ ὁ Κύριος
 ἀγαπήσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ὡς ἰδίαν εἰκόνα,
 ἠθέλησεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος γεννηθῆναι
 τῆς θεότητος. Εἴ τινες οὖν μὴ θελήσωσιν εἰς τοιαύ-
 τὴν γέννησιν ἐλθεῖν, καὶ ἐκ τῆς γαστρὸς τοῦ Πνεύ-
 ματος τῆς θεότητος γεννηθῆναι, πολλὰν λύπην ὁ
 Χριστὸς ἀναδέχεται, παθὼν δι' αὐτοὺς καὶ ὑπομεί-
 νας, ἵνα τούτους σώσῃ.

Γ'. Πάντας γὰρ ἀνθρώπους θέλει ὁ Κύριος τῆς
 γεννήσεως καταξιοθῆναι ταύτης. Ὑπὲρ πάντων γὰρ
 ἀπέθανε, καὶ πάντας εἰς ζωὴν ἐκάλεσε. Ζωὴ δὲ ἐστὶν
 ἡ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Θεοῦ γέννησις· ἄνευ γὰρ ταύτης
 ζῆσαι ψυχὴν ἀδύνατον, ὡς φησὶν ὁ Κύριος· Ἐὰν μὴ
 τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται εἰσελθεῖν τὴν βασι-
 λεῖαν τοῦ Θεοῦ. Ὡστε πάλιν ὅσοι πιστεύουσι τῷ

A perfectum scopum libertatis, et affectionum vacui-
 tatis, atque quietis spiritualis collimans, citra
 omnem intermissionem ac segnitiam currat, in
 nullo **115** charismate aut justificatione collocata
 fiducia. Gloria et adoratio Patri, et Filio, et Spi-
 rui sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA XXX.

*Ex Spiritu sancto renasci oportet animam, quæ
 regnum Dei ingressura est, et quo pacto hoc
 fiat.*

I. Qui verbum audiunt, opus verbi in suis ipso-
 rum animis demonstrare debent. Verbum enim
 Dei non est otiosum, sed opus habet, quod in
 anima perficitur : propterea enim opus appellatur,
 ut opus quoque inveniatur apud eos, qui audiunt.
 Exhibeat igitur Dominus opus veritatis audienti-
 bus, ut verbum fructuosum reperiatur in nobis.
 Perinde enim ac umbra præcedit corpus ; umbra
 autem corpus demonstrat, at veritas est ipsum
 corpus : sic quoque est verbum velut umbra veri-
 tatis Christi. Præcedit itaque verbum veritatem.
 Patres qui in terris sunt, e sua ipsorum natura
 generant liberos, e corpore suo et anima, eosque
 natos omni studio et accurata diligentia instituunt,
 ut suos filios, donec perfecti viri evadant, et suc-
 cessores ac hæredes. Omnis enim scopus patrum,
 et omne studium, ab initio eo tendit, ut procreent
 liberos, ac hæredes habeant ; et nisi genuerint,
 summa tristitia ac mœrore afficiuntur ; sicut e di-
 verso, ubi procreaverint liberos, gaudio perfun-
 duntur : gaudent quoque cognati et vicini.

II. Eodem modo Dominus noster Jesus Christus
 de hominis salute sollicitus, omnem dispensatio-
 nem ac studium perfecit a principio, ministerio
 Patrum, patriarcharum, legis ac prophetarum,
 postremo quoque ipse adveniens, ac crucis ignomi-
 niam spernens, mortem pertulit. Omnis itaque la-
 bor ille et studium ejus in eo fuit, ut generaret
 ex se ipso, e sua ipsius natura filios e Spiritu,
 placide acquiescens, quod supernitus nascerentur e
 sua divinitate. Et quemadmodum patres hi, nisi
 genuerint, tristitia et dolore afficiuntur : eodem
 modo Dominus, diligens genus humanum ut
 propriam imaginem, voluit eos ex ipso semine
 divino procreare. Si qui ergo renuerint ad hujus-
 modi generationem venire, et de ventre Spiritus
 divini nasci, summum dolorem suscipit Christus,
 qui propter eos passus est ac pertulit, ut eos ser-
 varet.

III. Omnes enim homines vult Dominus hanc
 nativitatem consequi, pro omnibus siquidem mor-
 tuus est, et omnes ad vitam vocavit. Vita vero est
 desuper ex Deo generatio : absque hac enim vivere
 animam, impossibile, ut inquit Dominus : *Nisi quis
 natus fuerit e supernis, non poterit videre regnum
 Dei* ¹. Ut contra, quicumque Domino crediderint,

¹ Joan, iii, 3.

et accedentes nativitatem hanc consecuti fuerint, gaudium conciliant et summam exsultationem in cœlis parentibus, qui eos procrearunt. Et omnes angeli sanctæque virtutes lætantur de anima, quæ e Spiritu prognata et Spiritus effecta est. Hoc enim corpus similitudo est animæ; anima vero imago Spiritus existit. Et quemadmodum corpus absque anima mortuum est, nec quid peragere valet: sic absque cœlesti anima, absque divino Spiritu, mortua est a regno anima, nec potest quidquam peragere eorum, quæ ad Deum pertinent, absque Spiritu.

116 IV. Quemadmodum enim statuarius attendit ad faciem regis, tum pingit: ac, si ex adversa parte sit facies regis, intendens in ipsum pictorem, facile atque eleganter ille imaginem ad vivum depingit: sin vero faciem avertat, pingere nequit, eo quod intentis oculis non intuebatur pingentem: eodem quoque modo insignis ille pictor Christus, credentibus ei, et fixis eum oculis semper intuentibus, confestim depingit ad imaginem suam hominem cœlestem, ex ipso Spiritu, ex substantia ipsius luminis arcani, pingit imaginem cœlestem, et largitur ei præclarum et bonum illius sponsum. Si quis ergo immotis oculis eum non semper intueatur, spretis omnibus, nequaquam pinget Dominus imaginem ejus e suo ipsius lumine. Oportet ergo fixis oculis intueri nos eum, credere, et diligere illum: omnia projicere ei que attendere, ut pingat sui ipsius imaginem cœlestem et immittat animis nostris: atque sic nos gestantes Christum, vitam æternam consequamur, et hinc certiori fiducia fulti requiescamus.

V. Perinde ac moneta aurea, nisi impressam habuerit regiam imaginem, non in commercio versari potest, nec in regis thesauros reconditur, sed rejicitur: sic quoque anima, nisi habuerit imaginem cœlestis Spiritus in lumine arcano, Christum in se insculptum, non est commoda ad supernos thesauros, et a mercatoribus regni, præclaris apostolis, respuitur. Qui enim invitatus fuerat, non exornatus veste nuptiali, tanquam alienus ejectus est in exteriores tenebras, eo quod non gestaret imaginem cœlestem. Hoc enim est signum ac sigillum Domini animis impressum, Spiritus nimirum luminis arcani. Et quemadmodum mortuus inutilis est, nec omnino quid commodat iis, qui hic vivunt: quapropter exportant quoque eum ex urbe, et humi deponunt: sic quoque anima, quæ non gestat cœlestem divini luminis imaginem, vitam scilicet animæ, velut reprobæ ac plane rejectitiæ evadit. Non enim commodat illi civitati sanctorum anima mortua, quæ non gerit lucidem ac divinum Spiritum. Quemadmodum enim in mundo vita corporis est anima: sic quoque in æterno ac cœlesti mundo animæ vita est Spiritus divinus.

VI. Oportet igitur quærentem credere, et acce-

A Κυρίῳ, καὶ προσερχόμενοι καταξιούνται τῆς γεννήσεως ταύτης, χαρὰν ἐμποιοῦσι καὶ μεγάλην ἀγαλλίασιν ἐν οὐρανοῖς τοῖς γεννήσασι γονεῦσι· πάντες τε ἄγγελοι, καὶ δυνάμεις, ἅγιοι χαίρουσι τῇ ψυχῇ τῇ ἐκ Πνεύματος γεννηθείσῃ, καὶ γενομένη πνεῦμα. Τοῦτο γὰρ τὸ σῶμα ὁμοίωμα τυγχάνει τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ ψυχὴ εἰκὼν τοῦ Πνεύματος ὑπάρχει· καὶ ὥσπερ τὸ σῶμα χωρὶς τῆς ψυχῆς νεκρὸν ἐστὶ, μηδὲν δυνάμενον διαπράξασθαι, οὕτως ἄνευ τῆς ἐπουρανίου ψυχῆς, χωρὶς τοῦ θεικοῦ Πνεύματος, νεκρά τυγχάνει ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡ ψυχὴ, μηδὲν δυναμένη διαπράξασθαι τῶν τοῦ Θεοῦ, ἄνευ τοῦ Πνεύματος.

Δ'. Ὡσπερ γὰρ ὁ εἰκονογράφος προσέχει τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως, καὶ γράφει· καὶ ἐπ' αὐτὴν ἐξ ἐναντίας ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως προσέχον αὐτῷ ραφοντι, εὐκόλως καὶ καλῶς ἐκεῖνος ζωγραφεῖ τὴν εἰκόνα· ἐπ' αὐτὴν δὲ ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον, οὐ δύναται γράφαι, διὰ τὸ μὴ ἀτενίζειν αὐτῷ τῷ γράφοντι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς, τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ καὶ ἀτενίζουσιν διὰ παντός πρὸς αὐτόν, εὐθέως ζωγραφεῖ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐπουράνιον ἄνθρωπον, ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, ἐκ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ τοῦ φωτός τοῦ ἀνεκλάλητου, γράφει εἰκόνα οὐράνιον, καὶ δίδωσιν αὐτῇ τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν αὐτῆς νυμφίον. Εἴ τις οὖν οὐκ ἀτενίζει διὰ παντός πρὸς αὐτόν τῶν πάντων ὑπερῖδων, οὐ μὴ γράψῃ ὁ Κύριος αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ φωτός. Χρὴ τοίνυν ἀτενίζειν ἡμᾶς εἰς αὐτόν πιστεύοντας, καὶ ἀγαπῶντας αὐτόν, πάντα ῥίψαντας, καὶ αὐτῷ προσέχοντας· ἵνα γράψας τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον, ἀποστείλῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν. καὶ οὕτως φορέσαντες τὸν Χριστὸν ζῶν αἰώνιον λάβωμεν, καὶ ἀπεντεῦθεν πληροφορηθέντες ἀναπαύωμεν.

Ε'. Ὡσπερ τὸ νόμισμα τοῦ χρυσοῦ, εἰ μὴ λάβῃ καὶ ἐντυπωθῇ τὴν βασιλικὴν εἰκόνα, οὔτε εἰς ἐμπορίαν ἀπέροχεται, οὔτε εἰς βασιλέως θησαυροὺς ἀποτίθεται, ἀλλὰ ἀπόβλητον τυγχάνει· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ, εἰ μὴ ἔχῃ εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου Πνεύματος ἐν φωτὶ ἀόρατῳ, Χριστὸν ἐντετυπωμένον ἐν αὐτῇ, οὐ χρησιμεύει εἰς τοὺς ἄνω θησαυροὺς, καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπορῶν τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων ἀπόβλητος γίνεται. Καὶ γὰρ ὁ κληθεὶς, καὶ μὴ φορῶν τὸ ἐνδυμα τοῦ γάμου, ὡς ἀλλότριος ἐξεβλήθη εἰς τὸ ἀλλότριον σκότος, μὴ φορῶν τὴν εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον. Τοῦτο γὰρ σημεῖον καὶ σίγνον ὑπάρχει τοῦ Κυρίου ἐντυπούμενον ταῖς ψυχαῖς, πνεῦμα φωτὸς ἀόρατου ὑπάρχον. Καὶ ὥσπερ ὁ νεκρὸς ἀχρεῖος, καὶ ὅλως μὴ χρησιμεύων τοῖς ἐκεῖ ἐστὶ· διὸ καὶ ἐκκομίζουσιν αὐτὸν ἐξω τῆς πόλεως καὶ κατατίθενται· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἡ μὴ φέρουσα τὴν ἐπουράνιον τοῦ θεικοῦ φωτός εἰκόνα, τὴν ζωὴν τῆς ψυχῆς, ὥσπερ ἀδόκιμος καὶ πάντα ἀπόβλητος τυγχάνει· οὐ χρησιμεύει γὰρ εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν τῶν ἁγίων νεκρά ψυχὴ, μὴ φέρουσα φωτεινὸν καὶ θεικὸν Πνεῦμα. Ὡσπερ γὰρ ἐν κόσμῳ ζωὴ τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ ἐστίν, οὕτως καὶ ἐν τῷ αἰωνίῳ καὶ ἐπουρανίῳ κόσμῳ τῆς ψυχῆς ἡ ζωὴ, τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος ὑπάρχει.

ς'. Χρὴ τοίνυν τὸν ζητοῦντα πιστεῦσαι καὶ προσελ-

θεῖν τῷ Κυρίῳ, παρακαλεῖν ἐντεῦθεν λαβεῖν τὸ θεῖκόν Α Πνεῦμα· αὐτὸ γάρ ἐστιν ἡ ζωὴ τῆς ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἐποιήσατο τὴν ἑλευσιν ὁ Κύριος, ἵνα ζωὴν ἐντεῦθεν δῷ τῇ ψυχῇ, τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ· Ἔως γὰρ, φησὶ, ἔχετε τὸ φῶς, πιστεῦετε εἰς τὸ φῶς· ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐκέτι δύνασθε ἐργάζεσθαι. Εἴ τις τοίνυν οὐκ ἐζητήσεν ἐντεῦθεν καὶ ἔλαβε ζωὴν τῇ ψυχῇ τὸ θεῖκόν φῶς τοῦ Πνεύματος, ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι τοῦ σώματος, ἐν τοῖς ἀριστεραῖς τόποις τοῦ σκότους ἡδὴ ἀφορίζεται, εἰς βασιλείαν οὐρανῶν μὴ εἰσέρχόμενος, ἐν γεένῃ τὸ τέλος ἔχων μετὰ τοῦ διαβόλου καὶ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ἡ ὥσπερ χρυσοῦν ἢ ἀργύριον, ἐπὰν ἐμβληθῇ τῷ πυρὶ, καθαρώτερον καὶ δοκιμώτερον, γίνεται, καὶ οὐδὲν δύναται ἀλλοιω-
σαι αὐτὸ, οἷον ξύλα, ἢ χόρτος· πάντα γὰρ ἐσθίει τὰ προσερχόμενα αὐτῷ, πῦρ γὰρ γίνονται· οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ ἐν τῷ πυρὶ τοῦ Πνεύματος ἀναστρεφόμενη καὶ τῷ θεϊκῷ φωτὶ, ὑπ' οὐδενός τι κακὸν πείσεται τῶν πονηρῶν πνευμάτων. Εἰ δὲ καὶ προσεγγίσει τι αὐτῇ, ἀναλίσκεται ὑπὸ τοῦ ἐπουρανίου πυρὸς τοῦ Πνεύματος Ἡ ὥσπερ πετεινόν, ἐπὰν ἐν ὑψεῖ πε-
τασθῇ, ἀμέριμνόν ἐστιν, ὡς μηδὲν θεδοικὸς, θηρευ-
τὰς, ἢ θηρία πονηρά· ἄνω γὰρ που ὢν καταγελᾷ πάντων· οὕτω καὶ ψυχὴ λαβοῦσα τὰς πτέρυγας τοῦ Πνεύματος, καὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦ οὐρανοῦ πετο-
μένη, πάντων ἀνωτέρα οὔσα, πάντων καταγελᾷ.

Ζ'. Καὶ ὁ μὲν κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ, τότε σχίσαν-
τος Μωσέως τὴν θάλασσαν, διήρχοντο κάτω· οὗτοι δὲ
τέκνα Θεοῦ ὄντες ἐπάνω περιπατοῦσιν ἐπὶ τὴν θά-
λασσαν τῆς πικρίας τῶν πονηρῶν δυνάμεων. Τὸ
σῶμα γὰρ καὶ ἡ ψυχὴ αὐτῶν αἶκος Θεοῦ γεγονόασιν·
ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὅτε ἐπεσεν ὁ Ἀδὰμ, ἦλθεν ὁ
Θεὸς περιπατῶν ἐν τῷ παραδείσῳ, ἐκλυσεν, ὡς εἰ-
πεῖν. ἰδὼν τὸν Ἀδὰμ, καὶ εἶρηκεν· Ἐκ ποίων ἀγα-
θῶν ποῖα ἤρετίσω κακά! ἐκ ποίας δόξης ποῖαν
αἰσχύνην φορεῖς! τί σκοτεινὸς εἶ νῦν! τί
δυσειδής! τί σαπρὸς! ἐκ ποίου φωτός οἷοι
σκότος ἐκάλυψέ σε! καὶ πεσόντος τοῦ Ἀδὰμ καὶ
ἀποθιγόντος ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐκλυσεν αὐτὸν ὁ Ποιητής,
ἄγγελοι, πᾶσαι αἱ δυνάμεις, οὐρανοὶ, γῆ, καὶ πάντα
τὰ κτίσματα ἐπέβησαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ καὶ τῇ πτώ-
σει αὐτοῦ· τὸν γὰρ δοθέντα αὐτοῖς βασιλέα δοῦλον
εἶδον γεγονότα ἐναντίας καὶ πονηρὰς δυνάμεως.
Σκότος τοίνυν ἐνεδύσατο ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ, σκότος
πικρὸν, καὶ πονηρόν· ἐδασιλεύθη γὰρ ὑπὸ τοῦ ἄρχον-
τος τοῦ σκότους. Οὗτος ἦν ὁ τραυματισθεὶς ὑπὸ τῶν
ληστῶν, καὶ ἡμιθανὴς γεγονώς, κατερχόμενος ἀπὸ
Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχὼ.

Η'. Καὶ γὰρ καὶ Λάζαρος, ὃν ὁ Κύριος ἀνέστη-
σεν, ὁ πολλῆς δυσωδίας γέμων, ὥστε μηδένα δύνα-
σθαι τῷ μνήματι προσεγγίσει, σύμβολον ἦν τοῦ
Ἀδὰμ, τοῦ πολλὴν δυσωδίαν ἐν τῇ ψυχῇ προσλα-
βόντος, καὶ μελανίας καὶ σκότους πληρωθέντος.
Ἀλλὰ σὺ, ὅταν ἀκούσῃς περὶ Ἀδὰμ, καὶ περὶ τοῦ
τετραυματισμένου, καὶ τοῦ Λαζάρου, μὴ ἀπολύσῃς
σου τὸν νοῦν ὥσπερ εἰς ἄρη, ἀλλ' ἐνδὸν ἐν τῇ ψυχῇ
σου γίγνου, ὅτι καὶ σὺ τὰ αὐτὰ τραύματα, καὶ τὴν

dere ad Dominum, obsecrare ut hinc consequatur
Spiritus divinum : ipse enim est vita animæ, et
propterea advenit Dominus, ut hinc vitam largi-
retur animæ, Spiritum nempe suum : *Dum enim*,
inquit, *lucem habetis, credite in lucem : venit nox*,
quando nemo potest operari ². Si quis ergo non quæ-
sierit hinc, et consecutus fuerit vitam animæ, di-
vinum lumen Spiritus, ille ubi migrabit e corpore,
in sinistra loca tenebrarum jam segregatur, in
regnum cœlorum non ingrediens, nactus finem
in gehenna cum diabolo et angelis ejus. Aut quem-
admodum aurum vel argentum, conjectum in
ignem, purius et probatius efficitur, necquidquam
potest illud mutare, nempe vel lignum vel herba :
omnia enim sibi adjecta consumit, quæ quidem in
ignem evadunt : sic quoque anima in igne Spi-
ritus, et in lumine divino conversans, nihil a quo-
quam pravorum spirituum patitur : et licet appropin-
quet quidpiam illi, consumitur id a cœlesti igne
Spiritus. Aut veluti volucris, si in altum evolarit,
secura est, velut nihil metuens aucupes, aut noxias
bestias ; siquidem supra dum est, deridet omnes :
sic quoque anima, acceptis alis Spiritus, in subli-
mes **117** cœli regiones evolans, cum sit omnibus
sublimior, omnia risui habet.

VII. Et quidem populus Israel secundum car-
nem, cum tunc divideret Moses mare, deorsum tra-
jecit : hi vero, cum sint filii Dei, sursum deam-
bulant super mare acerbissimum perversarum po-
testatum. Corpus enim et anima illorum domus
Dei facta sunt. Die illa, qua lapsus est Adam, accessit
Deus, ambulans in paradiso, lamentatus est, ut ita
dicam, conspecto Ada, ac dixit : *Quibus e bonis
qualia excitasti mala ? E qua gloria quale dedecus
geris ? Cur tenebrosus es modo ? cur deformis ? cur
putridus ? quali ex lumine tales tenebræ obvelave-
runt te ?* Et quidem, cum cecidisset Adam, et a facie
Dei mortuus esset, luxit eum Creator, angeli, vir-
tutes omnes, cœli, terra, et omnes creaturæ luxe-
runt mortem et casum ejus : eum enim, qui datus
erat illis rex, servum videbant factum esse adver-
sariæ et pravæ potestatis. Tenebris igitur induit
suam animam, et quidem tenebris acerbis ac pra-
vis : siquidem redactus est sub imperium principis
tenebrarum. Is erat, qui vulneratus a latronibus,
semimortuus relictus est, cum descenderet ab Je-
rusalem versus Jericho ³.

VIII. Quinimo Lazarus quoque ⁴, quem Dominus
excitavit, adeo multo fetore plenus, ut nemo pos-
set monumento appropinquare, typus erat Adæ,
qui multum fetoris et graveolentiæ in animam
ascivit, et caligine ac tenebris repletus fuit. Cæte-
rum tu, cum audieris de Adamo, de vulnerato, et
Lazaro, ne dimittas mentem tuam velut in mon-
tem, sed intus in anima tecum habita, quia tu quo-
que eadem vulnera, eundem fetorem, easdemque

tenebras gestas. Omnes enim filii sumus illius tenebrosi generis, et omnes illius graveolentiæ participes sumus. Qua igitur laboravit affectione ille, eadem omnes, qui ex semine Adæ sumus, laboramus. Talis enim affectio contigit, uti Isaias inquit: *Non est vulnus, non est cicatrix, non est plaga, quæ saniem emittat. Non datur fomentum apponere vel oleum, nec obligaturam facere*⁵: usque adeo incurabili vulnere sauciati sumus, quod non nisi solus Dominus potuit curare. Propterea enim ille ipse venit, quia nemo ex veteribus, neque lex ipsa, nec prophetæ potuerunt sanare. Hic vero solus cum venisset, curavit plagam illam animæ insanabilem.

IX. Snscipiamus ergo ipsum Deum ac Dominum, verum medicum, qui solus veniens, potest sanare animas nostras, postquam ingentes nostri causa sustinuit labores. Pulsat enim perpetuo fores cordium nostrorum, ut aperiāmus ei, quo ingressus requiescat in animis nostris; ut et abluamus et ungamus pedes ejus, et mansionem ipse apud nos faciet. Etenim illic exprobrat Dominus ei, qui non laverat pedes ejus⁶. Et rursum alibi dicit: *Ecce sto ad ostium, et pulso, si quis audierit vocem meam, et aperuerit januam, intrabo ad illum*⁷. Propterea enim multa perpessus sustinuit, tradens suum ipsius corpus morti, nos redimens a servitute, ut veniret ad animam nostram, et mansionem faceret in ea. Quapropter ad illos, qui a sinistris stantes in iudicio, ab eo mittuntur in gehennam cum diabolo, ait Dominus: *Hospes eram, et non collegistis me. Esurivi, et non dedistis mihi cibum. Sitivi, et non dedistis mihi potum*⁸. Cibus enim et potus, indumentum, domicilium et requies ejus est in animis nostris. Semper **118** ergo pulsat, volens ad nos ingredi. Quocirca suscipiamus eum, et introducāmus intra nos; siquidem noster cibus, vita, potus et vita æterna ipse est. Itaque omnis anima, quæ non suscepit nunc eum intus ac requieverit, imo in ipso recreata fuerit, in regno cælorum cum sanctis hæreditatem non cernit, neque in cælestem civitatem ingredi potest. Ipse vero, Domine Jesu Christe, introduce nos in illam, glorificantes nomen tuum cum Patre et sancto Spiritu, in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXI.

Fidelem oportet mutari animo, atque in Deum omnes cogitationes colligere, in quibus vere omne obsequium divinum consistit.

I. Oportet eum, qui credit, obsecrare Deum, ut immutetur in deitatem suam per mutationem cordis, quod vertatur ab acerbitate in dulcedinem, et recordari, quo pacto sanatus est cæcus, itidem, quæ sanguinis profluvio laborabat, tacta fimbria vestimenti, sanitatis particeps est facta, leonum natura mansuefacta est, et ignis natura exstincta.

αὐτὴν δυσωδίαν, καὶ τὸ αὐτὸ σκότος φορεῖς. Ἐκείνου γὰρ πάντες ἐσμέν υἱοὶ τοῦ σκοτεινοῦ γένους, καὶ πάντες τῆς αὐτῆς δυσωδίας μετέχομεν. Ὅπερ οὖν πέπονθε πάθος ἐκεῖνος, τοῦτο πάντες ἐκ τοῦ σπέρματος Ἀδὰμ ὄντες πεπόνθαμεν· τοιοῦτον γὰρ πάθος συμβέβηκεν, ὡς φησὶν Ἡσαΐας· Οὐκ ἔστι τραῦμα, οὔτε μώλωψ, οὔτε πληγὴ φλεγμαίνουσα, οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὔτε ἔλαιον, οὔτε καταδέσμους ποιῆσαι. Οὕτως ἀνίατον τραῦμα ἐτραυματίσθημεν, μόνῳ τῷ Κυρίῳ δυνατόν θεραπεῦσαι αὐτό. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ δι' ἑαυτοῦ ἦλθεν, ὅτι μηδεὶς τῶν ἀρχαίων, οὔτε ὁ νόμος αὐτός, οὔτε οἱ προφῆται τοῦτο ἠδυνήθησαν θεραπεῦσαι. Οὗτος δὲ μόνος ἐλθὼν, ἐθεράπευσε τὴν πληγὴν ἐκείνην τῆς ψυχῆς τὴν ἀνίατον.

Θ'. Προσδεχόμεθα τοίνυν τὸν Θεὸν καὶ Κύριον, τὸν ἀληθινὸν θεραπευτὴν, ὃς μόνος δυνάτὸς ἐστὶν ἐλθὼν ἰάσασθαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν, κεκοπιακῶς πολλὰ δι' ἡμᾶς. Κρούει γὰρ ἅς τὰς θύρας τῶν καρδιῶν ἡμῶν, ἵνα ἀνοίξωμεν αὐτῷ, καὶ εἰσελθὼν ἀναπαῇ εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ νίψωμεν, καὶ ἀλείψωμεν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ μονὴν παρ' ἡμῖν ποιήσῃ. Καὶ γὰρ ἐκεῖ ὀνειδίζει ὁ Κύριος τὸν μὴ νίψαντα τοὺς πόδας αὐτοῦ· καὶ πάλιν ἄλλαχού λέγει, Ἴδοὺ ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, ἐὰν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν. Διὰ τοῦτο γὰρ πολλὰ παθεῖν ὑπέμεινε, δοὺς τὸ ἑαυτοῦ σῶμα εἰς θάνατον, καὶ ἐξαγοράσας ἡμᾶς τῆς δουλείας, ἵνα ἐλθὼν τῇ ψυχῇ ἡμῶν μονὴν ποιήσῃ παρ' αὐτῇ. Διὰ τοῦτο ἐκείνοις τοῖς ἐξ ἀριστερῶν ἐν τῇ κρίσει ὑπ' αὐτοῦ πεμπομένοις εἰς γένναν μετὰ τοῦ διαβόλου φησὶν ὁ Κύριος, Ξένος ἡμῶν, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· ἐπείνων, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψων, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. Ἡ γὰρ τροφή αὐτοῦ καὶ ἡ πόσις, καὶ ἄμφιον, καὶ στέγη, καὶ ἀνάπαυσις ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐστίν. Ἀεὶ τοίνυν κρούει, βουλόμενος εἰσελθεῖν πρὸς ἡμᾶς. Δεξώμεθα τοίνυν αὐτόν, καὶ εἰσαγάγωμεν ἐνδον ἡμῶν, ὅτι καὶ ἡμῶν ἡ τροφή, καὶ ἡ ζωὴ, καὶ ἡ πόσις, καὶ ἡ ζωὴ ἡ αἰώνιος αὐτός ἐστιν. Καὶ πᾶσα ψυχὴ ἡ μὴ δεξαμένη αὐτόν ἐνδον νῦν καὶ ἀναπαύσασα, μᾶλλον δὲ ἀναπαεῖσα ἐν αὐτῷ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μετὰ τῶν ἁγίων κληρονομίαν οὐκ ἔχει, οὔτε εἰς τὴν ἐπουράνιον πόλιν εἰσελθεῖν δύναται. Αὐτός δὲ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, εἰσάγαγε ἡμᾶς εἰς αὐτήν, δοξάζοντάς σου τὸ ὄνομα σὺν Πατρὶ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΑ'.

Δεῖ τὸν πιστεύοντα μεταλλαγῆναι τοῦ νοῦ αὐτοῦ, καὶ πάντας τοὺς λογισμοὺς εἰς Θεὸν συλλέγειν, ἐν οἷς ἀληθῶς πᾶσα διακονία τοῦ Θεοῦ ἐστίν.

Α'. Δεῖ τὸν πιστεύοντα αἰτεῖν τὸν Θεὸν μεταλλαγῆναι τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ, μεταβολῇ καρδίας μεταβαλλομένης ἀπὸ πικρότητος εἰς γλυκασίαν, καὶ μνημονεύειν, πῶς ὁ τυφλὸς ἰάθη, ἡ αἰμορροούσα ὁμοίως ἀψαμένη τοῦ χρεσπέδου ἰάσεως ἔτυχεν, λεόντων φύσις ἡμερώθη, πυρὸς φύσις ἐνεκρώθη· ὅτι τί ἄκρως καλὸν ὁ Θεὸς ἐστίν· πρὸς ὃν ὀφείλεις συναγα-

⁵ Isa. 1, 5, 6. ⁶ Luc. vii, 44. ⁷ Apoc. iii, 10. ⁸ Matth. xxv, 42, 43.

γεῖν τὸν νοῦν καὶ τοὺς λογισμοὺς, καὶ μηδὲν ἄλλο ἐννοεῖν, ἢ τὴν προσδοκίαν αὐτοῦ καθορᾶν.

Β'. Ἦτω οὖν ἡ ψυχὴ ὡς τέκνα ῥεμβόμενα συναγούσα, καὶ νοουθετοῦσα τοὺς ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐσχορπισμένους λογισμοὺς, εἰσαγέτω εἰς τὸν οἶκον τοῦ σώματος αὐτῆς, ἅς προσδοκῶσα τὸν Κύριον ἐν νηστεία καὶ ἀγάπῃ, πότε ἐλθὼν ἐξ ἀληθείας συναγάγοι αὐτήν. Ἀδῆλου δὲ τοῦ μέλλοντος ὄντος, ἐλπίζέτω πλέον ἐτι τῷ κυβερνήτῃ καλῶς ἐπελπίζουσα, καὶ μνημονεύετω, πῶς καὶ Ῥαὰβ οὖσα μετὰ ἀλλοφύλων ἐπίστευσεν Ἰσραηλίταις, καὶ μετ' αὐτῶν κατηξιώθη· οἱ δὲ Ἰσραηλίται τῇ ἀγάπῃ εἰς Αἴγυπτον μετεστράφησαν. Ὡς οὖν οὐδὲν ἐβλάψε τὴν Ῥαὰβ ἡ μετὰ τῶν ἀλλοφύλων οἰκησις, ἀλλ' ἡ πίστις ὥκειώσε τῇ μερίδι τῶν Ἰσραηλιτῶν· οὕτως οὐδὲν βλάψει ἁμαρτία τοὺς ἐν ἐλπίδι καὶ πίστει τὸν Λυτρωτὴν ἐκδεχομένους, ὃς παραγενόμενος μεταβάλλει τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς, καὶ ποιεῖ αὐτοὺς θεικοὺς, οὐρανοὺς, ἀγαθοὺς, καὶ διδάσκει τὴν ψυχὴν εὐχὴν, ἀληθινὴν, ἀπερίσπαστον, ἀρρέμβαστον. Μὴ φοβοῦ, φησὶν, ἐγὼ ἔμπροσθέν σου πορεύομαι, καὶ ὄρη ὁμαλῶ, θύρας χαλκᾶς συντρίψω, καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνθλάσω. Καὶ πάλιν, Πρόσεχε, φησὶ, σεαυτῷ μήποτε γένηται ῥῆμα κρυπτόν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἀνόμημα· μή εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου· Τοῦτο τὸ ἔθνος πολὺ καὶ ἰσχυρόν.

Γ'. Ἐὰν μὴ ἡμεῖς χαυνωθῶμεν, καὶ παραδῶμεν τὰς νομὰς τοῖς ἀτάκτοις λογισμοῖς τῆς κακίας, ἀλλὰ τῷ θελήματι ἡμῶν ἔλκωμεν τὸν νοῦν, βιαζόμενοι τοὺς λογισμοὺς πρὸς τὸν Κύριον· πάντως ὁ Κύριος τῷ θελήματι αὐτοῦ ἐλεύσεται πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἐξ ἀληθείας συναγάγοι ἡμᾶς πρὸς ἑαυτόν. Πᾶσα γὰρ ἡ εὐαρέστησις καὶ ἡ διακονία ἐν τοῖς διαλογισμοῖς ἐστίν· ὥστε σπούδασον ἀρέσαι τῷ Κυρίῳ, προσδοκῶν αὐτὸν ἅς ἐσωθεν, ζητῶν αὐτὸν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς, καὶ βιαζόμενος καὶ ἀναγκάζων τὸ ἑαυτοῦ θέλημα καὶ τὴν προαίρεσιν, πρὸς αὐτὸν ἅς ἀνατείνεσθαι. Καὶ ὅρα πῶς ἔρχεται πρὸς σέ, καὶ μονὴν ποιεῖται παρὰ σοί. Ὅσον γὰρ συνάγεις τὸν νοῦν σου εἰς τὴν ζήτησιν αὐτοῦ, πολὺ πλέον αὐτὸς ἀναγκάζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας εὐσπλαγχνίας καὶ χρηστότητος ἐλθεῖν πρὸς σέ, καὶ ἀναπαῦσαι σε. Ἔστηκε γὰρ θεωρῶν σου τὸν νοῦν, τοὺς διαλογισμοὺς, τὰς ἐνθυμήσεις· ἐπισκοπῶν πῶς ζητεῖς αὐτόν, καὶ εἰ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, εἰ μὴ νωθρῶς, εἰ μὴ ἀμελῶς.

Δ'. Καὶ ὅταν ἴδῃ τὴν σπουδὴν σου πρὸς τὴν αὐτοῦ ζήτησιν, τότε φανεροῦται καὶ ἐπιφαίνεται σοι, καὶ τῆς αὐτοῦ βοηθείας μεταδίδωσι, καὶ τὴν νίκην σοι ποιεῖ, ῥυόμενός σε ἐκ τῶν ἐχθρῶν σου. Θεωρήσας γὰρ πρότερον τὴν σὴν πρὸς αὐτόν ζήτησιν, καὶ ὡς ὅλην σου τὴν προσδοκίαν ἀδιαλείπτως πρὸς αὐτόν ἔχεις· οὗτος διδάσκει, καὶ δίδωσί σοι εὐχὴν ἀληθινὴν, ἀγάπην ἀληθινὴν, ἥτις ἐστίν αὐτός ἐν σοὶ πάντα γινόμενος, παράδεισος, ξύλον ζωῆς, μαργαρίτης, στέφανος, οἰκοδόμος, γεωργός, παθητός,

A Deus enim summum bonum est, in quem debes colligere mentem et cogitationes, nec quid aliud animo concipere, quam expectationem ejus intueri.

II. Sit igitur anima, perinde ac quæ filios vagantes colligit, et castigans dispersas a peccato cogitationes, inducatque in domum corporis sui, semper exspectans Dominum in jejunio et dilectione, quando veniens vere eam colligat. Futurum autem cum sit incertum, eo amplius speret, in gubernatore spe recte collocata; et revocet in memoriam, quomodo Raab cum alienigenis conversans, credidit Israelitis, eorumque societate digna habita est. Israelitæ autem ex amore in Ægyptum reversi sunt. Quemadmodum ergo nihil nocuit Raab habitatio cum alienigenis, sed fides eam domesticam reddidit partibus Israelitarum: ita peccatum nihil lædit eos, qui in spe et fide redemptorem exspectant, qui adveniens immutat cogitationes animæ, redditque eas divinas, cœlestes, bonas; et docet animam verum precandi modum, non distractum nec vagabundum. *Ne timeas*, inquit, *ego ante te ibo, et montes adæquabo, portas æneas conteram, et vectes ferreos confringam*⁹. Et rursum: *Attende tibi ipsi*, ait, *nequando verbum absconditum in corde tuo fiat iniquitas, ne dicas in corde tuo: Gens hæc numerosa est et potens*¹⁰.

III. Si nos socordia non dissolvamur, nec pabula præbeamus in compositis cogitationibus malitiæ, sed voluntate dostra nahamus animum, et compellamus cogitationes ad Dominum; dubio procul Dominus sponte sua veniet ad nos, et revera congregabit nos ad se ipsum. Omnis enim complacentia et ministerium in cogitationibus consistit. Quocirca contende ut placeas Domino, exspectans eum perpetuo interius, quærens eum in cogitationibus, et compellens atque adigens tuam ipsius voluntatem atque intentionem, ut in eum perpetuo intendat: et expende qua ratione venit ad te, et mansionem facit apud te. Quanto enim magis colligis animum tuum ad eum quærendum, tanto magis ipse compelletur a propria misericordia atque benignitate, ut veniat ad te, et te refocillet. Fixus enim intuetur mentem tuam, cogitationes et meditationes; **119** considerans quomodo quæras eum, et an ex toto anima tua, annon segniter, annon negligenter.

IV. Et ubi viderit diligentiam tuam, in eo quærendo adhibitam, tunc manifestatur et apparet tibi, auxiliumque suum impertitur, ac victoriam tibi præparat, liberans te ab hostibus tuis. Conscipiens enim prius tuum quærendi eum ardorem, et quo pacto omnem tuam spem indesinenter in eo locatam habeas, hic docet aque largitur verum precandi modum, dilectionem veram, quæ est ipse, qui omnia apud te fit, paradisos, lignum vitæ, margarita, corona, architectus, agricola, patibilis, impa-

⁹ Isa. xiv, 1. ¹⁰ Deut. vii, 27.

tibilis, homo, Deus, vinum, aqua viva, ovis, sponsus, bellator, arma, omnia in omnibus Christus. Quemadmodum vero infans non novit se ipsum curare vel ornare, sed solum oculos convertit ad matrem, flens, donec misericordia commota illum suscipiat: sic fideles animæ in solo Domino spem habent perpetuo, omnem justitiam ei tribuentes, quia sicut sine vite palmes arescit, sic quoque qui absque Christo vult justificari. Et quemadmodum latro est et fur, qui per ingressum non intrat, sed aliunde ascendit ¹¹: ita qui sine justificante se ipsum justificat.

V. Tollamus ergo corpus nostrum, et construamus altare et superimponamus omnes nostras cogitationes, ac deprecemur Dominum. ut mittat e caelo invisibilem et magnum ignem qui consummat altare, et omnia quæ in eo sunt: omnesque sacerdotes Baal cadant, quæ sunt adversariæ potestates: tumque visu percipiemus spiritualem pluviam, velut vestigium hominis, venientem in animam, ut impleatur in nobis divina promissio, quemadmodum dictum est apud prophetam: *Erigam et reædificabo tabernaculum David quod collapsum est, et diruta ejus reædificabo* ¹²; ut animam in nocte ac tenebris agentem, in ebrietate nempe ignorantiae, sua benignitate Dominus illustret, quæ postea ad sobrietatem rediens absque offendiculo ambulet, diei vitæque opera peragens. Illic enim alitur anima, ubi quoque edit, sive de hoc sæculo, sive de Spiritu divino: et illic Deus nutritur, vivit requiescit et versatur.

VI. Cæterum quisque, si velit, probare se ipsum potest, unde nutriatur, ubi vivat, et apud quos degat, ut, ubi hoc pacto intellexerit, et accuratam discernendi facultatem consecutus fuerit, toto, ad in quod bonum est, impetu plene se ipsum tradat. Insuper inter precandum atque orandum attende tibi ipsi, observans cogitationes atque operationes unde sint, a Deo, an ab adversario? et quis præbeat alimentum cordi, Dominus, an principes mundi et sæculi hujus? Quod ubi probaveris et cognoveris, o anima, pete a Domino cum labore et desiderio cibum cœlestem, et incrementum atque operationem Christi, juxta id quod dictum est: *Nostra autem conversatio in cælis est* ¹³: non autem in typo et figura, ut quidam existimant. Ecce enim eorum, qui speciem pietatis solum habent, animus atque intellectus similis est mundo: ecce commotio et fluctatio voluntatis eorum inconstans animus, timiditas, et metus, secundum quod dictum est: *In angustia et tremore eris super terram* ¹⁴: infidelitate et confusione fluxarum cogitationum quanto tempore agitantur, et reliqui omnes homines; specie solum, non etiam animi sententia dissident hi a mundo; et corporea pro-

A ἀπαθής, ἄνθρωπος, Θεός, οἶνος, ὕδωρ ζῶν, πρόβατον, νυμφίος, πολεμιστής, ὄπλον, πάντα ἐν πᾶσι Χριστός. Καὶ ὥσπερ τὸ νήπιον οὐκ οἶδεν ἑαυτὸ θεραπεύσαι, ἢ τημελῆσαι, ἀλλὰ μόνον ἀποβλέπει πρὸς τὴν μητέρα, κλαῖον πότε σπλαγγισθεῖσα τοῦτο ἀναλάβηται· οὕτως αἱ πισταὶ ψυχὰὶ μόνῳ τῷ Κυρίῳ ἐλπίζουσιν ἅει, πᾶσαν δικαιοσύνην αὐτῷ ἀπονέμουσαι. Ὡσπερ γὰρ χωρὶς τῆς ἀμπέλου τὸ κλῆμα ψύχεται, οὕτως καὶ ὁ ἄνευ Χριστοῦ δικαιουθῆναι θέλων. Ὡς ὁ ληστής καὶ ὁ κλέπτης ἐστίν, ὁ μὴ διὰ τῆς εἰσόδου εἰσερχόμενος, ἀλλὰ ἀλλὰχόθεν ἀναβαίνων· οὕτως ὁ ἄνευ τοῦ δικαιούντος ἑαυτῷ δικαιούμενος.

Ε'. Ἀρωμεν οὖν τὸ σῶμα τοῦτο, καὶ ποιήσωμεν θυσιαστήριον, καὶ ἐπιθῶμεν ἐπάνω πᾶσαν ἡμῶν τὴν ἐνθύμησιν, καὶ δεηθῶμεν τοῦ Κυρίου, ἵνα πέμψῃ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἄορατον καὶ μέγα πῦρ, καὶ καταφάγῃ τὸ θυσιαστήριον, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ. Καὶ πάντες οἱ ἱερεῖς τοῦ Βαὰλ πέτωσιν, αἰτινὲς εἰσιν ἀντικείμεναι ἐνέργειαι· καὶ τότε ὁψόμεθα τὸν πνευματικὸν ὑετὸν, ὡς ἵχνος ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν ψυχῇ, ὥστε γενέσθαι ἐν ἡμῖν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπαγγελίαν, καθὼς εἴρηται ἐν τῷ προφήτῃ, Ἀνορθώσω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω· ἵνα τὴν ἐν νυκτὶ καὶ σκότει διαιτωμένην ψυχὴν ἐν μέθῃ ἀγνοίας, τῇ ἰδίᾳ χρηστότητι ὁ Κύριος ἐπιλάβῃ, καὶ λοιπὸν ἀνανήψασα ἐκείνη ἀπροσκόπως ὁδεύῃ τὰ τῆς ἡμέρας καὶ ζωῆς ἔργα ἐπιτελοῦσα· ἐκεῖθεν γὰρ τρέφεται ψυχὴ, ἐνθα καὶ ἐσθίει, ἥτοι ἐκ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἥτοι ἐκ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· καὶ ὁ Θεὸς ἐκεῖ τρέφεται, καὶ ζῇ, καὶ ἀναπαύεται, καὶ ἀναστρέφεται.

Ζ'. Τὸ λοιπὸν ἕκαστος, εἰ βούλεται, δοκιμάσαι ἑαυτὸν δύναται, πόθεν τρέφεται, καὶ ποῦ ζῇ, καὶ ἐν οἷς ἐστίν· ἐν οὕτως νοήσας, καὶ τὴν ἀκριβῆ διάκρισιν κτησάμενος, τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁρμῇ τελείως ἑαυτὸν ἐπιθῶ. Λοιπὸν προσευχόμενος ἐν τῇ εὐχῇ πρόσεχε σεαυτῷ, ἐπέχων τοῖς λογισμοῖς καὶ ταῖς ἐνεργείαις πόθεν εἰσιν, ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, καὶ τίς προσφέρει τροφήν τῇ καρδίᾳ, ὁ Κύριος, ἢ οἱ κοσμοκράτορες τοῦ αἰῶνος τούτου. Καὶ δοκιμάσασα καὶ ἐπιγνοῦσα, ὦ ψυχὴ, αἰτοῦ τὸν Κύριον ἐν πόνῳ καὶ πόθῳ τροφήν οὐράνιον, καὶ αὕξησιν, καὶ ἐργασίαν Χριστοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον· Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει· καὶ οὐκ ἐν σχήματι καὶ τύπῳ, ὡς τινες νομίζουσιν. Ἰδοὺ γὰρ, τῶν μόρφωσιν εὐσεβείας μόνον ἔχόντων ὁ νοῦς καὶ ἡ διάνοια ἔοικε τῷ κόσμῳ. Ἰδοὺ ὁ σεισμὸς καὶ ὁ σάλος τῆς προαιρέσεως αὐτῶν, ἡ ἄστατος γνώμη, ἡ δειλία καὶ ὁ φόβος, κατὰ τὸ εἰρημένον, Στένων καὶ τρέμων ἐσθὲ ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὴν ἀπιστίαν καὶ σύγχυσιν τῶν ἀστάτων λογισμῶν, ὅσας ὥρας σαλευόμενοι, ὡς οἱ λοιποὶ πάντες ἄνθρωποι· σχήματι δὲ μόνῳ οὐ καὶ νοήματι διαφέρουσιν οἱ τοιοῦτοι τοῦ κόσμου, καὶ σωματικοῖς κατ-ορθώμασι τοῦ ἐξω ἀνθρώπου, τῇ δὲ καρδίᾳ καὶ τῷ κόσμῳ σύρονται, καὶ δεσμοῖς γηένοις, καὶ μεριμνῶν

¹¹ Joan. x, 1. ¹² Amos ix, 11. ¹³ Philipp. iii, 20. ¹⁴ Gen. iv, 12.

ἀνωφελῶν ἐμπεριέχονται τὴν ἐξ οὐρανοῦ εἰρήνην ἐν καρδίᾳ μὴ κτησάμενοι, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ὅτι Ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βραβεύετω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ βασιλεύουσα καὶ ἀνακαινίζουσα τὰς τῶν πιστῶν διανοίας, ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ, καὶ πάσης τῆς ἀδελφότητος. Δόξα καὶ προσύνησις Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἀγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA AB'.

Ἡ δόξα τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς ἐμμενεί, μέλλουσα ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως φανερωθῆναι, καὶ δοξάσαι τὰ σώματα κατ' ἀναλογίαν τῆς αὐτῶν εὐσεβείας.

Α'. Αἱ τοῦ κόσμου τούτου γλῶσσαι διάφοροί εἰσι· παντὸς γὰρ ἔθνους ἰδία γλῶσσά ἐστιν· οἱ δὲ Χριστιανοὶ μίαν καὶ νῦν γλῶσσαν μαθηάνουσι, καὶ ὅλοι ὑπὸ μίαν σοφίαν παιδεύονται τοῦ Θεοῦ, σοφίαν οὐ τοῦ κόσμου τούτου, οὔτε τοῦ αἰῶνος τοῦ παρερχομένου. Καὶ ὡς περιπατοῦσιν εἰς τὴν κτίσιν ταύτην οἱ Χριστιανοί, εἰς καινότερας θεάς οὐρανίους ἐμπίπτουσι, καὶ εἰς δόξας, καὶ μυστήρια, ἀπὸ τῶν φαινομένων λαμβάνοντες τὰς ἀφορμάς. Ἔστι ζώων ἡμέρων γένη, οἷον ἵππος καὶ βοῦς· ἕκαστον αὐτῶν ἰδίον σῶμα ἔχει καὶ ἰδίαν φωνήν. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐν ταῖς θηρίοις· ὁ λέων ἰδίον σῶμα ἔχει καὶ ἰδίαν φωνήν, ὁ ἔλαφος ὁμοίως· καὶ ἐν τοῖς ἐρπετοῖς διαφορά πολλή, καὶ ἐν τοῖς πετεινοῖς πολλὰ σώματα· ἄλλο σῶμα καὶ φωνὴ ἀετοῦ, καὶ ἄλλο σῶμα καὶ φωνὴ ὀξύπτερου. Τὰ αὐτὰ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ ἐστὶ· σώματα πολλὰ μὴ ὅμοια ἀλλήλοις, καὶ ἐν τῇ γῇ σπέρματά εἰσι πολλὰ, ἀλλ' ἕκαστον σπέρμα ἰδίον ἔχει καρπὸν. Καὶ δένδρα πολλὰ εἰσιν· ἀλλ' εἰσὶ δένδρα μεῖζονα, καὶ εἰσὶ δένδρα μικρότερα. Καὶ αὐταὶ αἱ ὁπωραὶ διαφορὰν ἔχουσι πολλήν· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν ἰδίαν γεῦσιν. Καὶ εἰσὶν βροτάναι, καὶ ἐν αὐταῖς διαφοραὶ πολλαί, αἱ μὲν εἰς ὑγίαν προχωροῦσαι, αἱ δὲ εἰς εὐωδίαν μόνον. Ἐκαστον δὲ τῶν δένδρων ἐνδοθεν ἐκφέρει τὰ ἐνδύματα φαινόμενα φύλλα, καὶ ἄνθη, καὶ καρπούς. Ὅμοίως καὶ τὰ σπέρματα ἐνδοθεν ἐνδύματα φέρει φαινόμενα· καὶ αὐτὰ τὰ κρίνα ἐνδοθεν ἐκφέρει ἐνδύματα, καὶ καλλωπίζει τὴν χλόην.

Β'. Οὕτω καὶ τῶν Χριστιανῶν ὅσοι κατηξιώθησαν ἀπεντεῦθεν κτήσασθαι τὸ ἐπουράνιον ἐνδύμα, αὐτὸ ἐκεῖνο ἔχουσι ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν ἐμμένον. Καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ Θεοῦ προωρίσται διαλυθῆναι τὴν κτίσιν ταύτην, καὶ παρελθεῖν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὸ ἐνδύσαν, καὶ δοξάσαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνδύμα οὐράνιον τὴν ψυχὴν, ὅπερ ἐκτήσαντο ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐκεῖνο καὶ τὰ γυμνά σώματα, ἅπερ ἀνίστανται ἐκ τῶν τάφων, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὰ ἐγειρόμενα σώματα· ἀλλὰ δῆλον ὅτι περιβαλεῖ ταῦτα δόξαν· ὃ ἀπὸ τοῦ νῦν λαμβάνουσιν οἱ Χριστιανοὶ δόμα καὶ ἐνδύμα ἀόρατον, καὶ οὐράνιον. Ὡς περ δὲ τὰ πρόβατα, ἣ αἱ κάμηλοι χόρτον εὐρίσκοντα, λάθρως καὶ ὁξέως

A speritate exterioris hominis; corde vero et animo in mundo distrahuntur, et laqueis terrenis, et inutilium curarum implicantur, pacem cœlestem in corde non consecuti, quemadmodum inquit Apostolus: *Pax Dei palmam ferat in cordibus vestris* ¹⁵, quæ regnat, ac renovat fidelium animos in dilectione Dei et omni fraternitate. Gloria et adoratio Patri, **120** et Filio, et Spiritui sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXII.

Gloria Christianorum nunc in illorum animis latet, quæ tempore resurrectionis emerget, et illustrabit corpora pro modo eorum pietatis.

B I. Linguæ hujus mundi variæ sunt. Quilibet enim populus propriam linguam habet. Christiani vero et nunc unam ediscunt linguam, et omnes sub una sapientia erudiuntur, sapientia nimirum divina, non hujus mundi, neque sæculi prætereuntis. Et licet in his creatis rebus ambulent Christiani, in novas tamen divisiones cœlestes incidunt, in gloriam, et in mysteria, a conspicuis rebus sumpta occasione. Animalium mansuetorum genera sunt, equus et bos: unumquodque horum proprium habet corpus et propriam vocem. Idem in bestiis; leo proprium habet corpus, vocem propriam: itidem et cervus. In reptilibus quoque differentia non exigua, atque in volucris multiplicia sunt corpora: aliud corpus et vox aquilæ, et aliud corpus et vox oxypteri. Eadem quoque sunt in mari; corpora multa inter se dissimilia: et in terra semina sunt multa, verum unumquodque semen peculiarem habet fructum. Itidem multæ sunt arbores, verum sunt arbores, quædam altiores, quædam arbores humiliores. Ipsi quoque autumnus fructus magnum inter se obtinent discrimen; quilibet enim eorum peculiarem habet gustum. Sunt quoque inter herbas discrimina multa: hæc quidem ad sanitatem conducunt, illæ vero ad fragrantiam duntaxat. Unaquæque vero arborum intus producit indumenta, quæ videmus folia, flores et fructus: item semina intus produciunt indumenta, quæ videntur. Ipsa quoque lilia intus proferunt tegmina, et exornant terram.

D II. Sic quoque quotquot Christianorum hinc digni sunt habiti consequi cœlestem amictum, illum ipsum habent in animis suis commorantem. Et quoniam a Deo præfinitum est, ut dissolvatur creatura hæc, atque cœlum et terra transeant, indumentum cœleste nunc tegens et illustrans animam, quod obtinent in corde, illud nuda quoque corpora, quæ resurgent ex sepulchris, in illa die, qua corpora exeitabuntur, illa videlicet induet gloria; quod donum et indumentum invisibile ac cœleste nunc consequuntur Christiani. Quemadmodum autem oves aut cameli in fenum incidentes, incontinenter et celeriter accedunt ad pabulum, atque in-

cludunt sibi alimentum ; hora autem famis illud ipsum e ventriculo reducunt et ruminant, habentque velut alimentum, quæ ante reposuerant : sic quoque quicumque nunc regnum cœlorum raperunt, et cœlestem cibum in spiritu viventes degustarunt, tempore resurrectionis eum ipsum habent tegentem et foventem omnia eorum membra.

III. Quemadmodum ergo diximus discrimen esse inter semina, quia multiplicia in unam terram **121** seminata diversos producunt fructus, inter se dissimiles : itidem de arboribus sic se res habet, videlicet quasdam earum esse majores, quasdam minores, unam autem terram radices omnium continere : sic quoque cœlestis Ecclesia cum sit una, innumerata est, quisque autem peculiariter exornatur a gloria Spiritus. Perinde enim ac volucres e corpore indumenta alarum producunt, discrimen autem inter eas non est exiguum ; quædam enim propius terram volant, quædam vero in aere evolant : aut quemadmodum cœlum unum est, et multas in se stellas continet, has quidem splendiores, illas majores, illas vero minores ; universæ vero in cœlo fixæ sunt : sic quoque sancti in uno cœlo divino, et in invisibili terra diversimode radices egerunt. Itidem quæ Adæ obveniunt cogitationes, diversæ sunt : at Spiritus in cor veniens, unam producit cogitationum et unum cor : siquidem qui deorsum sunt, et qui sursum, ab uno gubernantur Spiritu.

IV. Quid vero sibi volunt animalia bifida ? Quoniam duobus unguibus celeriter viam conficiunt, in figuram posita sunt eorum, qui in lege recte ambulant. Quemadmodum autem umbra corporis in eodem corpore est, at officium carnis implere nequit : umbra enim vulnera alligare nequit, nec cibum præbere aut loqui : ab ipso nihilominus corpore manat, et præcedens præsentiam corporis declarat : ad eundem modum lex vetus umbra est novi testamenti ¹⁶. Præmonstrat autem umbra veritatem, at ministerium Spiritus non obtinuit. Non enim potuit Moses carne amictus penetrare cor, et auferre sordida vestimenta tenebrarum : sed solum spiritus a spiritu, et ignis ab igni dissolvit vim perversarum tenebrarum. Circumcisio ergo, quæ erat in lege, significat appropinquantem veram circumcisionem cordis, et baptisma legis umbra est verarum rerum. Illic enim abluebat corpus : hic vero animum cœno coinquinatum baptisma ignis et Spiritus purgat et abluit.

V. Illic sacerdos imbecillitate circumdatus ingrediebatur in sancta, et pro se et pro populo offerens victimam ; hic vero verus pontifex Christus semel ingressus est in non manufactum tabernaculum et supernum altare, promptus ad purgandum eos, qui postulant ab eo, et inquinatam conscientiam. Inquit

προσέρχονται τοῖς βρώμασι, καὶ ἐγκλείουσι τροφήν ἑαυτοῖς· ἐν δὲ καιρῷ πείνης, αὐτὸ ἐκεῖνο ἐκ τῆς κοιλίας ἀναφέρουσι, καὶ ἀναμνηρυκῶνται, καὶ ἔχει ὡς τροφήν, ὥπερ ἐνεθηκίωσε πρότερον, οὕτως καὶ ὅσοι νῦν ἠρπάσαν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐγένεσαντο τῆς ἐπουρανίου βρώσεως ἐν πνεύματι ζήσαντες, ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀναστάσεως αὐτὸ ἐκεῖνο ἔχουσι σκεπάζον καὶ θάλλον αὐτῶν ὅλα τὰ μέλη.

Γ'. Καθὼς οὖν εἶπομεν τὴν διαφορὰν τῶν σπερμάτων, ὅτι πολλὰ ἐν μιᾷ γῇ σπείρεται, καὶ διαφόρους καρποὺς δίδωσι, μὴ ἐσικότας ἀλλήλοις· ὁμοίως καὶ περὶ τῶν δένδρων, ὅτι τὰ μὲν αὐτῶν εἰσι μείζω, τὰ δὲ μικρότερα, μία δὲ γῆ τὰς ρίζας ὅλων κατέχει· οὕτως καὶ ἡ ἐπουράνιος Ἐκκλησία μία οὐσα, ἀναρίθμητος ἐστίν, ἕκαστος δὲ ἰδίως κεκόσμηται ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος. Ὡς περ γὰρ τὰ πετεινὰ ἀπὸ τοῦ σώματος τὰ ἐνδύματα τῶν πτερῶν ἐκφέρει, διαφορὰ δὲ ἐστίν ἐν αὐτοῖς πολλή· τὰ μὲν γὰρ προσγειότερον πέτανται, τὰ δὲ ἐν ἀέρι ἵπτανται· ἡ ὥς περ ὁ οὐρανὸς εἰς ἐστίν, καὶ ἔχει πολλοὺς ἀστέρας ἐν ἑαυτῷ, τοὺς μὲν λαμπροτέρους, τοὺς δὲ μείζονας, τοὺς δὲ μικροτέρους, ὅλοι δὲ ἐν οὐρανῷ πεπηγμένοι εἰσίν· οὕτως καὶ οἱ ἅγιοι ἐν ἐνὶ οὐρανῷ τῆς θεότητος, καὶ ἐν τῇ ἀοράτῳ γῇ διαφόρως ἐρρίζωμένοι εἰσίν. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ εἰς αὐτὸν τὸν Ἀδάμ λογισμοὶ ἐρχόμενοι, διάφοροί εἰσι· τὸ δὲ Πνεῦμα ἐν τῇ καρδίᾳ ἐρχόμενον, ἓνα λογισμὸν ποιεῖ καὶ μίαν καρδίαν· οἱ κάτω γὰρ καὶ οἱ ἄνω ὑπὸ ἐνὸς Πνεύματος κυβερνῶνται.

Δ'. Τί δὲ ἐστὶ τὰ διχληλῶντα ζῶα ; Ἐπειδὴ τοῖς θυσίῳ οὐκ ἐν εὐθείᾳ περιπατεῖ τὴν ὁδὸν, εἰς τύπον κεῖται τῶν ἐν τῷ νόμῳ πορευομένων ὁρθῶς. Ὡς περ δὲ ἡ σκιά τοῦ σώματος ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος ἐστίν, ἀλλὰ διακονίαν σαρκικὴν πληρῶσαι οὐ δύναται· σκιά γὰρ τραύματα ἐπιθεῖν οὐ δύναται, τροφήν δοῦναι, ἢ λαλῆσαι· ἐξ αὐτοῦ δὲ ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ προλαμβάνουσα δηλοῖ τὴν παρουσίαν τοῦ σώματος· οὕτως καὶ ὁ νόμος ὁ παλαιὸς σκιά ἐστὶ τῆς καινῆς διαθήκης· προδηλοῖ δὲ ἡ σκιά τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ διακονίαν Πνεύματος οὐκ εἶχεν. Οὐ γὰρ ἡ δύνατο Μωϋσῆς σάρκα περιβεβλημένος εἰσελθεῖν εἰς τὴν καρδίαν, καὶ ἀφελῆσθαι τὰ ῥυπαρὰ ἐνδύματα τοῦ σκότους, εἰ μὴ πνεῦμα ἐκ πνεύματος, καὶ πῦρ ἐκ πυρὸς λύει τὴν δύναμιν τοῦ πονηροῦ σκότους. Περιτομή γὰρ ἡ ἐν τῇ σκιά τοῦ νόμου δηλοῖ προσεγγίζουσαν τὴν ἀληθινὴν περιτομήν τῆς καρδίας, καὶ τὸ βάπτισμα τοῦ νόμου σκιά ἐστὶ τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων. Ἐκεῖ γὰρ σῶμα ἀπέπλυνεν, ὥδε δὲ τὸν ἐρρύπωμένον νοῦν βάπτισμα πυρὸς καὶ Πνεύματος καθαρίζει καὶ ἀποπλύνει.

Ε'. Ἐκεῖ ἱερεὺς ἀσθένειαν περιβεβλημένος εἰσῆλθαι εἰς τὰ ἅγια, ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τοῦ λαοῦ προσφέρων θυσίαν· ὥδε ἄρχιερεὺς ἀληθινὸς ὁ Χριστὸς, ἀπαξ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἀχειροποιήτου σκηνὴν καὶ τὸ ἄνω θυσιαστήριον, τοὺς αἰτοῦντας αὐτὸν ἑτοιμὸς καθαρῖσαι, καὶ τὴν μεμολυσμένην συνείδησιν. Λέγει

¹⁶ Coloss. ii, 17 ; Hebr. x, 1.

γὰρ, Μεθ' ὑμῶν ἔσομαι ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Εἶχεν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ στήθους δύο τιμίους λίθους, καὶ εἶχον τὰ ὀνόματα τῶν δώδεκα πατριαρχῶν. Τὸ γεγόμενον ἐκεῖ, τύπος ἐστίν· οὕτως γὰρ καὶ ὁ Κύριος ἐνδυσάμενος τοὺς δώδεκα ἀποστόλους, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εὐαγγελιστάς, καὶ κήρυκας ὅλου τοῦ κόσμου. Ὅρᾳς πῶς ἡ σκιά προσεγγίζουσα τὴν ἀλήθειαν δείκνυσιν. Ὅν δὲ τρόπον ἡ σκιά διακονίαν οὐκ ἔχει, οὕτε πόνους ἰάται· οὕτως οὐδὲ ὁ παλαιὸς νόμος τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς καὶ τοὺς πόνους ἰάσασθαι ἠδυνήθη· οὐδὲ γὰρ εἶχεν ζωήν.

ζ'. Δύο γὰρ πρόσωπα συναπτόμενᾶ, τέλειόν τι πρᾶγμα ἀπεργάζεται, οἷον δύο διαθῆκαι· κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ γέγονεν ὁ ἄνθρωπος, δύο ὀφθαλμούς ἔχει, δύο ὀφρύας, δύο χεῖρας, δύο πόδας, καὶ ἐὰν συμβῇ μονόφθαλμον εἶναι, ἢ μονόχειρα, ἢ μονόπους, ὥσπερ ἐπίμωμός ἐστιν· ἢ ὥσπερ πετεινὸν ἐὰν ἔχη πτερὸν ἓν, ἐν τῷ ἐνὶ πετασθῆναι οὐ δύναται· οὕτω καὶ ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος, ἐὰν καθ' ἑαυτὴν γυμνὴ ἀπομείνῃ, καὶ μὴ λάβῃ τὴν μίξιν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ἐπουρανίου φύσεως, οὐδὲν διασώθηται· ἀλλ' ἔμεινε γυμνὴ, καὶ ἐπίμωμος εἰς τὴν φύσιν αὐτῆς ἐν ῥυπαρίᾳ πολλῇ. Αὕτη γὰρ ἡ ψυχὴ, ναὸς Θεοῦ καὶ οἰκητήριον ἐπεκλήθη, καὶ νύμφη βασιλέως· λέγει γὰρ, Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω. Οὕτως εὐδόκησεν ὁ Θεός, ὅτι κατελθὼν ἐξ ἁγίων οὐρανῶν, συμπεριελάβε τὴν φύσιν σου τὴν λογικὴν, τὴν σάρκα τὴν ἐκ τῆς γῆς, καὶ συνεκέρασε τῷ θεῷ αὐτοῦ Πνεύματι, ἵνα καὶ σὺ ὁ χοῖκός θέῃς τὴν ἐπουράνιον ψυχὴν. Καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ σου κοινωνήσῃ τῷ Πνεύματι, καὶ εἰσέλθῃ ψυχὴ ἐπουράνιος εἰς τὴν ψυχὴν σου, τότε εἰ τέλειος ἄνθρωπος ἐν Θεῷ, καὶ κληρονόμος, καὶ υἱός.

Ζ'. Ὡσπερ δὲ τὸ μέγεθος τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ ἀκατάληπτον αὐτοῦ, οὕτε οἱ ἄνω αἰῶνες χωροῦσιν, οὕτε οἱ κάτω· οὕτως πάλιν τὸ λεπτόν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅπως συσμικρύνεται λεπτοῖς καὶ μικροῖς, οὕτε οἱ ἄνω κόσμοι, οὕτε οἱ ἐπίγειοι καταλαβεῖν δύνανται. Ὡσπερ γὰρ τὸ μέγεθος αὐτοῦ ἀκατάληπτον, οὕτως καὶ τὸ λεπτόν αὐτοῦ· καὶ συμβαίνει, ὅτι οἰκονομεῖται εἰς θλίψεις εἶναι, καὶ πάθη, καὶ στίγματα, καὶ ἀνομίξεις ἐναντία, ταῦτα ὑπὲρ τῆς ψυχῆς σου γίνεται. Εἰ ἐν τῷ κόσμῳ θέλεις εἶναι καὶ πλουτεῖν, ἀπαντᾷ σοι πᾶσα ἀτυχία· ἀρχὴ καθ' ἑαυτὸν λογιζέσθαι, Παρ' ὃ οὐκ εὐτύχηκα εἰς τὸν κόσμον, ἀπελθὼν ἂν ἀποτάσσομαι, καὶ τῷ Θεῷ δουλεύω. Λοιπὸν ἐρχόμενος ὧδε, ἀκούεις τῆς ἐντολῆς λεγούσης· Πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, μίσῃ σου κοινωνίαν σαρκικὴν, δούλευσον τῷ Θεῷ. Τότε ἀρχὴ εὐχαριστεῖν τῇ ἀτυχίᾳ σου τῇ ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι διὰ προφάσεως εὐρίσκομαι ὑπήκοος τῆς ἐντολῆς τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν εἰ ἐν μέρει ἐν τοῖς φαινομένοις ἡλλαξάς σου τὸν νοῦν, καὶ ἀνεχώρησας κόσμου καὶ κοινωνίας σαρκικῆς· οὕτως οὖν χρὴ σε καὶ εἰς τὸν νοῦν ἀλλαγῆναι ἀπὸ σαρκικοῦ φρονήματος εἰς φρονῆμα οὐράνιον. Λοιπὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἀκοὴν ἀρχὴ διακρίνειν, καὶ οὐκ ἔτι ἔχεις ἀνάπυσιν, ἢ μόνον

A enim : *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*¹⁷. Habebat pontifex in pectore duos lapides pretiosos, qui continebant nomina duodecim patriarcharum. Illic quod fiebat, est figura : sic enim quoque Dominus indutus duodecim apostolis, misit eos evangelistas et præcones universi mundi. Vides quomodo umbra appropinquans veritatem indicet : quemadmodum autem umbra nihil confert, nec laboribus medetur : sic neque antiqua lex vulnera animæ ac molestias sanare potuit : siquidem vitam non habebat.

VI. Duæ enim personæ conjunctæ perfectam rem quampiam efficiunt, videlicet, duo testamenta. Ad imaginem et similitudinem Dei homo factus est, duos oculos habet, duas nares, duas manus, duos pedes : quem si contingat unoculum aut unimanum esse, aut altero pede carere, velut reprehendendus est. Aut quemadmodum avis, si unicam habuerit alam, ea sola volare nequit ; sic quoque humana natura, si nuda quoad se maneat, et non recipiat mystionem et communionem cœlestis naturæ, nihil laude **122** dignum efficit ; sed nuda manet, et culpanda in sua natura, et sordibus multis. Ipsa enim anima templum Dei et domicilium appellata est, sponsa regis. Inquit enim : *Inhabito in illis, et inambulabo*¹⁸. Ita Deo placuit, ut descendens e sanctis cœlis, assumeret naturam tuam rationalem, carnem nempe terrenam, quam temperavit cum divino suo Spiritu, ut quoque tu terrenus cœlestem susciperes animam. Et ubi anima tua cum Spiritu communicaverit, et ingressa fuerit anima cœlestis animam tuam, tum perfectus homo in Deo est, et hæres, et filius.

VII. Quemadmodum vero majestatem Dei, et incomprehensibilem ejus naturam, neque superiora sæcula capiunt, neque inferiora : sic e converso humilitatem Dei, et quo pacto exinaniat se cum humilibus et parvis, nec superni mundi, nec terreni consequi possunt. Quemadmodum enim majestas ejus non comprehenditur, sic neque ejus humilitas. Itaque contingit ut, si ex dispensatione subjiciaris affectionibus, passionibus et stigmatibus, aut aliis, quæ tibi adversa videntur, ea grata animæ tuæ accendant. Si in mundo versari velis, et ditescere, occurrunt tibi infortunata omnia : D incipis tecum ratiocinari : *Quoniam feliciter res meæ non successerunt in mundo, decedo ac renuntio, et Deo inservio*. Postmodum ubi huc perveneris, audis mandatum quod dicit : *Vende facultates tuas, odio prosequitor carnalem societatem, inservi Deo*¹⁹ : tum incipis gratum te exhibere adversæ fortunæ, qua in mundo obruebaris, inquit : *Illius sane occasione deprehendor obediens mandato Christi*. Cæterum si ex parte, quoad res externas, mutasti animum, et a mundo ac carnali commercio secersisti : sic igitur oportet te quoque quoad animum immutari, a sapientia carnali in cœlestem sapien-

¹⁷ Matth. xxviii, 20. ¹⁸ II Cor. vi, 16. ¹⁹ Matth. xix, 21.

tiam. Postmodum ex eodem auditu discernere incipies, nec amplius habet requiem, sed solam curam et laborem, ut nanciscaris quod audieris.

VIII. Ubi putaveris te perfecisse omnia, eo quod renuntiaris, sermonem confert tecum Dominus: *Quid gloriaris? nonne corpus tuum et animam tuam ego creavi? quid fecisti tu?* Incipit anima confitendo rogare Dominum, et dicere, videlicet: *Tua sunt omnia, domus, in qua dego, tua est: indumenta mea tua sunt: a te nutrior, et a te dirigor ad omne emolumentum.* Tum incipit Dominus ad hæc dicere: *Habeo tibi gratiam, facultates tuæ sunt: bona voluntas tua est: et ob tuum in me amorem, quoniam confugisti ad me, cedo: insuper dabo tibi, quæ neque tu hactenus possedisti, nec qui super terram sunt homines, habent. Accipe me Dominum cum unina tua, ut sis perpetuo mecum in lætitia et exultatione.*

IX. Perinde enim ac mulier viro desponsata, omnia bona sua, et totam dotem offert præ summo amore, et in manus viri projicit, atque hoc ait: *Meum quod sit, nihil habeo, bona mea tua sunt: dos quoque tua est, et anima mea, et corpus meum, tuum est:* sic quoque temperans anima est virgo Domini, participans cum Spiritu ejus sancto. Oportet autem, perinde ac ipse, cum venisset supra terram, passus et crucifixus est, te quoque simul pati. Ubi enim recesseris a mundo, ac Deum quærere cœperis, et discernere, superest, ut pugnam **C** ineas cum natura tua, antiquis nimirum moribus, consuetudine tibi innata. Et inter pugnandum cum consuetudine, reperis cogitationes reluctantes tibi, et repugnantes animo tuo: quæ cogitationes te trahunt, et **123** occupatum reddunt rebus, unde exivisti, oculis subjectis. Deinceps incipis prælium conserere ac bellum, cogitationes movens adversus cogitationes, mentem adversus mentem, animam adversus animam, Spiritum adversus Spiritum: cæterum illic æterna quoque anima præsto est.

X. Latet enim occulta quædam et subtilis facultas tenebrarum, insidens cordi. Dominus quoque prope animam et corpus tuum est, spectans pugnam tuam, et arcanas cœlestes cogitationes indit **D** tibi, atque incipit clam te refocillare. Dimittit autem te, donec erudiaris, et in ipsis afflictionibus dirigit te gratia: quæ ubi a pugna ad quietem perveneris, cognoscendam tibi se ipsam tradit, et commonstrat tibi, se ad emolumentum tuum permisisse, ut exercearis. Perinde ac si sit divitis cujusdam puer, qui habeat pædagogum, tandiu quidem loris illum cædit; et castigatio, vulnera ac plagæ molestæ ei videntur, donec evadit in virum; tunc vero incipit gratum se exhibere pædagogo: sic quoque gratia cum dispensatione castigat, donec in perfectum virum evadas.

XI. Agricola semen in quacunque partem projicit, et qui plantat vineam, cupit ut tota fructum

τὴν μέριμναν, καὶ τὸν πόνον, ἵνα κτήσῃ ὁ ἡκουσας.

Η'. Ὅτι νομίζεις ὅτι ἐποίησας πάντα ἀποταξάμενος, ποιῇ λόγον μετὰ σοῦ ὁ Κύριος· τί καυχᾶσαι; οὐχὶ τὸ σῶμά σου καὶ τὴν ψυχὴν ἐγὼ ἐκτίσα; τί ἐποίησας σύ; ἄρχεται ἡ ψυχὴ ἐξομολογουμένη δέεσθαι τοῦ Κυρίου καὶ λέγειν, ὅτι Πάντα σά ἐστιν, ὁ οἶκος εἰς ὃν εἰμι, σὸς ἐστὶ τὰ ἐνδύματά μου, σά ἐστιν. Ἐκ σοῦ τρέφομαι, καὶ ἀπὸ σοῦ οἰκονομοῦμαι εἰς πᾶσαν χρεῖαν. Τότε ἄρχεται ὁ Κύριος πρὸς ταῦτα λέγειν, Χάριν σοι ἔχω, τὰ ὑπάρχοντα σά ἐστι· τὸ θέλημα τὸ ἀγαθόν, σὸν ἐστὶ· καὶ διὰ τὴν πρὸς μέ σου ἀγάπην, ἐπεὶ προσέφυγες μοι, δεῦρο λοιπὸν δώσω σοι, ἃ οὔτε σύ ἔως ἄρτι ἐκτήσῃς, οὔτε ἐπὶ γῆς ἄνθρωποι ἔχουσιν. Ἐμὲ λαβὲ τὸν Κύριόν σου μετὰ τῆς ψυχῆς σου, ἵνα ᾗς πάντοτε μετ' ἐμοῦ εὐφροαινομένη καὶ ἀγγαλλιῶσα.

Θ'. Ὡς περ γὰρ γυνὴ μεμνηστευμένη ἀνδρὶ, πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῆς, καὶ ὅλην τὴν προίκα ἀποφέρει ἐκ πολλῆς ἀγάπης εἰς τὰς χεῖρας ῥίψασα τοῦ ἀνδρός, καὶ τοῦτο λέγει, Ἐμὸν οὐδὲν ἔχω, τὰ ἐμοὶ ὑπάρχοντα σά ἐστι· καὶ προῖξ σὴ ἐστὶ, καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα τὸ ἐμὸν, σὸν ἐστὶν· οὕτω καὶ ἡ σώφρων ψυχὴ παρθένος ἐστὶ τῷ Κυρίῳ, κοινωνοῦσα τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι. Χρὴ δέ σε ὥς περ αὐτὸς ἐπὶ γῆς ἐλθὼν ἔπαθε, καὶ ἐσταυρώθῃ, καὶ σὲ συμπαθεῖν. Ὅταν γὰρ ἀναχωρήσῃς τοῦ κόσμου, καὶ ἄρξῃ ζητεῖν τὸν Θεὸν καὶ διακρίνειν, λοιπὸν μάχη **C** τῇ φύσει σου ἐν τοῖς παλαιοῖς ἡθέσι καὶ τῇ συνηθείᾳ ἢ συνεγεννήθῃς. Καὶ ἐν τῷ μάχεσθαι τῇ συνηθείᾳ, εὐρίσκεις λογισμοὺς ἀντικειμένους σοι καὶ μαχομένους τῷ νῷ σου, καὶ ἔλκουσί σε οἱ λογισμοί, καὶ ῥεμβάζουσιν, ὅθεν ἐξῆλθες εἰς τὸ φαινόμενον. Ἀρχὴ λοιπὸν ποιεῖν ἀγῶνα καὶ πόλεμον, λογισμοὺς κινῶν πρὸς λογισμοὺς, νοῦν πρὸς νοῦν, ψυχὴν πρὸς ψυχὴν, πνεῦμα πρὸς πνεῦμα· καὶ λοιπὸν ἐκεῖ αἰωνία ἡ ψυχὴ.

Ι'. Ἀποκαλύπτεται γὰρ κεκρυμμένη τις καὶ λεπτὴ δύναμις τοῦ σκότους ἐγκαθεζομένου τῇ καρδίᾳ· καὶ ὁ Κύριος ἐγγὺς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός σου ἐστὶν ὁρῶν τὸν πόλεμόν σου, καὶ κρυπτοὺς λογισμοὺς οὐρανίους ἐντίθησί σοι, καὶ ἄρχεται ἀναπαύειν σε ἐν τῷ κρυπτῷ. Ἀφίησι δέ σε τέως παιδευθῆναι, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς θλίψεις οἰκονομεῖ σε ἡ χάρις· καὶ ὅταν ἔλθῃς εἰς ἀνάπαυσιν, γνωρίζει σοι ἐαυτὴν, καὶ δείκνυσί σοι, ὅτι ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος σου παρεχώρησε γυμνασθῆναί σε. Ὡς περ ὅταν ᾗ πλουσίον τινὸς παιδίον, καὶ ἔχῃ παιδαγωγόν, τέως μὲν λώροις αὐτὸν βασανίζει, καὶ ἡ παιδεία, καὶ τὰ τραύματα, καὶ αἱ πληγαὶ βαρεῖαν φαίνονται, ἕως ὅτε γένηται ἀνὴρ, τότε δὲ ἄρχεται εὐχαριστεῖν τῷ παιδαγωγῷ· οὕτως καὶ ἡ χάρις οἰκονομικῶς παιδεύει, ἕως ὅτε φθάσῃς εἰς τέλειον ἄνδρα.

ΙΑ'. Ὁ γεωργὸς τὸν σπόρον πανταχοῦ ῥίπτει, καὶ ὁ φυτεύων ἄμπελον, θέλει, ἵνα ὅλη καρποφορήσῃ. Λοι-

πόν οὖν ἐπιφέρει τὸ ὄρεπανον, καὶ εἰ μὴ εὖροι καρ-
πὸν, λυπεῖται· οὕτως καὶ ὁ Κύριος τὸν λόγον αὐτοῦ
σπάρῃναι θέλει εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ'
ὥσπερ ὁ γεωργὸς ἐν τῇ ἀποκένῳ χώρᾳ λυπεῖται· οὕ-
τως καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ ἀποκένῳ καρδίᾳ καὶ μὴ καρ-
ποφορούσῃ λυπεῖται. Ὡσπερ οἱ ἄνεμοι πανταχοῦ
πνέουσιν εἰς πᾶσαν τὴν κτίσιν, καὶ ὥσπερ ἡλίου
πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ ἐπιλάμπει· οὕτως ἡ θεότης
πανταχοῦ ἐστὶ, καὶ πανταχοῦ εὐρίσκεται. Εἰ ζη-
τεῖς αὐτὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐκεῖ εὐρίσκεται ἐν
τοῖς λογισμοῖς τῶν ἀγγέλων· εἰ ζητεῖς αὐτὸν ἐπὶ τῆς
γῆς, καὶ ὧδε εὐρίσκεται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν ἀν-
θρώπων. Ἀπὸ πολλῶν δὲ ὀλίγοι εὐρίσκονται οἱ
εὐαρεστοῦντες αὐτῷ Χριστιανοί. Δόξα καὶ μεγαλο-
πρέπεια Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς
τοὺς αἰῶνας Ἀμήν.

OMILIA ΛΓ'.

Ἀδιαλείπτως καὶ προσεχῶς δεῖ τῷ Θεῷ προ-
σεύχεσθαι.

Α'. Δεῖ ἡμᾶς, μὴ κατὰ ἔθος σωματικόν, μῆτε
κραυγῆς ἔθει, μῆτε συνηθείᾳ σιωπῆς, μῆτε κλίσεως
γονάτων προσεύχεσθαι· ἀλλὰ νηφαλέως τῷ νῷ
προσέχοντας προσδοκᾶν τὸν Θεὸν πότε ἐπιστῇ, καὶ
ἐπισκέψῃται διὰ πασῶν τῶν ἐξόδων τὴν ψυχὴν, καὶ
τῶν τρίβων αὐτῆς καὶ αἰσθητηρίων. Καὶ οὕτως ἡνίκα
χρὴ σιωπᾶν, καὶ ἡνίκα βοᾶν χρὴ, καὶ ἐν κραυγῇ
προσεύχεσθαι, μόνον ὁ νοῦς ἐρρωμένος ἢ πρὸς τὸν
Θεόν. Ὡσπερ γὰρ τὸ σῶμα ὅταν ἐργάζεται τι, ὅλον
θεῖ ὅλον ἀποσχολεῖται ἐγκείμενον τῷ ἔργῳ, καὶ πάν-
τὰ αὐτοῦ τὰ μέλη ἀλλήλοις βοηθεῖ· οὕτω καὶ ἡ ψυ-
χή ὅλη θεῖ ὅλον ἀποθεδύσθω εἰς τὴν πρὸς Κύριον αἵ-
τησιν καὶ ἀγάπην, μὴ ῥεμβομένη καὶ περιφερομένη
τοῖς λογισμοῖς, καὶ πάσῃ τῇ προσδοκίᾳ προσανακει-
μένη Χριστοῦ.

Β'. Καὶ οὕτως αὐτὸς ἐπιλάμψει, ἀληθινὴν διδάσκων
αἵτησιν, διδοὺς εὐχὴν καθάραν, πνευματικὴν, Θεοῦ
ἁλίαν, καὶ τὴν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσ-
κύνησιν. Ὡσπερ δὲ ὁ ἐμπορίας τέχνην ἐπανελόμενος,
οὐ μονότροπον ἔχει τοῦ κέρθους τὴν ἐπίνοιαν, ἀλλὰ
πάντοθεν αὖξει καὶ πολυπλασιάζειν τὸ κέρθος
ἐπείγεται, ἀπὸ ταύτης ἐφ' ἑτέραν μετιῶν ἐπίνοιαν,
καὶ ἐντεῦθεν πρὸς ἕτερον τρέχων πόρον, καὶ ἀπὸ τοῦ
μηδὲν ὀνύσαντος αἰεὶ ἀποπηδῶν ἐπὶ τὸ κερδαλεώτε-
ρον τρέχει· οὕτως καὶ ἡμεῖς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ποι-
κίλως καὶ ἐντέχνως εὐτρεπίσωμεν, ὅπως κερδάνωμεν
τὸ ἀληθινόν καὶ μέγα κέρθος, τὸν Θεὸν τὸν διδάσκοντα
ἡμᾶς ἐξ ἀληθείας προσεύχεσθαι. Οὕτως γὰρ ἐπανα-
παύεται ὁ Κύριος τῇ ἀγαθῇ τῆς ψυχῆς προαιρέσει,
θρόνον δόξης αὐτὴν ἐργαζόμενος, ἐπικαθήμενός τε
καὶ ἐπαναπαυόμενος ἐπ' αὐτήν. Οὕτως γὰρ παρὰ
Ἰεζεκιὴλ τοῦ προφήτου ἠκούσαμεν περὶ τῶν πνευ-
ματικῶν ζώων, τῶν ὑπεξευγμένων τῷ Δεσποτικῷ
ἄρματι· ὁλόφθαλμα γὰρ ἡμῖν παριστᾷ ταῦτα, ὥσπερ
ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἡ βασιτάζουσα τὸν Θεόν, μᾶλλον δὲ βαστα-
ζομένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· γίγνεται γὰρ ὅλη ὀφθαλμός.

Γ'. Καὶ ὃν τρόπον οἶκος τὸν δεσπότην παρόντα
ἔχων, πάσης γέμει εὐχόσμίας καὶ ὠραιότητος καὶ εὐ-

A proferat; postmodum ergo illata falce, si non inve-
niat fructum, merore afficitur: sic quoque Domi-
nus verbum suum seminari vult in cordibus ho-
minum. Verum perinde ac agricola ob regionem
inanem angitur; sic quoque Dominus de vacuo
corde, nec fructus producente, contristatur. Quem-
admodum venti perflant ubique cunctam creatu-
ram; et quemadmodum sol omnem terram illustrat,
sic deitas ubique est, et ubique reperitur. Si quæ-
ras illum in cœlis, illic reperitur in cogitationibus
angelorum; si quæras eum in terra, hic quoque
reperitur in cordibus hominum. E multis vero
pauci reperiuntur, qui placeant Deo Christiani.
Gloria et magnificentia Patri, et Filio, et Spiritui
sancto, in sæcula. Amen.

B

HOMILIA XXXIII.

*Indesinenter et attente oportet Deo vota facere et
precari.*

I. Oportet nos, non ex more corporeo, nec pro
more vociferandi, nec ex consuetudine silendi,
aut genua flectendi, preces facere; verum sobrie
animum attendentes expectare Deum, quando
aderit visitabit per omnes egressiones animam,
per semitas ejus ac sensuum organa; et ita quando
conveniat tacere, et quando conveniat clamare, et
cum vociferatione precari, modo mens sit firmata
in Deum. Perinde enim ac corpus cum operatur
quidpiam, totum penitus occupatum incumbit operi,
et omnia ejus membra se invicem adjuvant: sic
quoque anima tota prorsus consecratur postulationi
et charitati Domini, quæ nec vagis occupetur, aut
circumferatur cogitationibus, et spem atque ex-
pectationem omnem collocatam habeat in Christo.

II. Atque hoc pacto illucescet ille, qui purum
docet petendi modum, et suggerit orationem pu-
ram spiritualem, Deo dignam, et quæ fit *in spiritu
et veritate, adorationem*²⁰. Quemadmodum vero,
qui mercatoriam artem elegit, non unicum solum
lucri faciendi excogitat inventum, sed undecunque
augere et cumulare lucrum cogitur, ab hac **124** ad
aliam transiens solertiam et inventum; et inde aliud
iter suscipiens, et ab eo, quod nihil prodest semper
transiliens, ad id, quod quæstuosius est, currit:
D sic quoque nos animam nostram varie et artificiose
adornemus, ut lucrifaciamus verum ac summum
lucrum, Deum nimirum, qui deceat nos in veritate
precari. Ad hunc enim modum requiescit Dominus
in bona animæ intentione, thronum gloriæ eam
constituens, insidens, et requiescens in ea. Sic enim
apud Ezechielem prophetam audivimus de spiri-
tualibus animalibus²¹, subjugatis currui Domini.
Tota enim oculata nobis proponit ea, cujusmodi
est anima quæ Deum gestat, quinimo quæ gesta-
tur a Deo. Fit enim tota oculus.

III. Et quemadmodum domus, quæ dominum
præsentem habet, omni abundat ornatu, pulchritu-

²⁰ Joan. iv, 24. ²¹ Ezech. i, 1; x, 2; Homil, i, 1 seq.

dine et decore; eodem modo anima, quæ Dominum suum apud se ipsam habet, et in se manentem, omni pulchritudine et decore repleta est; siquidem Dominum cum spiritualibus suis thesauris inhabitantem habet, et aurigam. Væ domui, cujus dominus peregrinatur, cuique dominus non præsto est, quia desolata est, diruta, plena omni impuritate et perturbatione. Illic *Sirenes et dæmonia* ²²; secundum prophetam habitant. In deserta enim domo feles, canes, et omnis immunditia latet. Væ animæ, quæ non resurgit a gravi lapsu suo; et intra se habet, qui persuadeantei, atque adigeantea inimicitias suscipere cum suo ipsius Sponso, et qui exoptent corrumpere ejus animi sensa a Christo.

IV. Cum vero Dominus viderit, quod colligat se ipsam pro viribus suis, semper Dominum quærens, noctu diuque exspectans, atque clamans ad eum, quemadmodum mandavit *citra intermissionem* in omni negotio *precari, faciet vindictam ejus* ²³, ut promisit, atque eam expurgatam ab omni malitia sua, *irreprehensibilem et immaculatam sponsam* ipse sibi *constituet eam* ²⁴. Cæterum si credis hæc vera esse, ut quoque sunt, attende tibi ipse, num consecuta sit anima tua lumen dirigens eam, verum cibum et potum, qui est Dominus; sin minus nactus sis, quære noctu diuque, ut consequaris. Si ergo aspexeris solem, inquirito verum solem; cæcus siquidem es. Si spectaveris lumen, respice animam tuam, num verum et bonum lumen nactus sis. Omnia enim, quæ visui patent, sunt umbra verarum rerum ad animam pertinentium. Est enim præter hominem conspicuum, alius homo interior, et alii oculi, quos occæcavit Satanas; et aures, quas surdas effecit. Itaque venit Jesus, ut interiori huic homini restituat sanitatem. Cui gloria et imperium cum Patre, et Spiritu sancto in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXIV.

De gloria Christianorum quam corpora illorum in resurrectione consequentur, et qua cum anima illustrabuntur.

I. Quemadmodum oculi corporei clare omnia conspiciunt, sic quoque animis sanctorum manifesta et conspicua sunt ornamenta divinitatis, quibus permisti Christiani sapiunt. At vero corporeis oculis occultata est illa gloria; animæ vero credenti perspicue revelatur, quam Dominus necatam excitat a peccato, quemadmodum suscitavit et mortua corpora; cui præparat cælum novum, et terram novam, et solem justitiæ, cui largitur omnia e divinitate sua. Ipse est mundus verus, terra vivens, vitis fructifera, **125** panis vitæ, et aqua vivens, ut scriptum est: *Credo videre bona Domini in terra viventium* ²⁵. Et rursum: *Orietur timentibus Dominum Sol justitiæ, et sanitas in alis ejus* ²⁶. Et Dominus quoque inquit: *Ego sum vitis vera* ²⁷. Et rur-

πρεπείας · οὕτω καὶ ψυχὴ ἡ ἔχουσα τὸν Δεσπότην αὐτῆς πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἐν αὐτῇ καταμένοντα, πάσης ὥραιότητος καὶ εὐπρεπείας γέμει · τὸν γὰρ Κύριον σὺν τοῖς πνευματικοῖς αὐτοῦ θησαυροῖς ἐνοικον ἔχει καὶ ἡνίοχον. Οὐαὶ δὲ οἰκίᾳ, ἥς ὁ δεσπότης ἀποδημεῖ, καὶ ὁ κύριος οὐ πάρεστιν, ὅτι ἡρήμωται κατεσκαμμένη, γέμουσα πάσης ἀκαθαρσίας, καὶ ἀκαταστασίας. Ἐκεῖ Σειρῆνες καὶ δαιμόνια, κατὰ τὸν προφήτην, οἰκοῦσιν. Ἐν γὰρ τῇ ἡρημωμένῃ οἰκίᾳ, αἰλουροὶ καὶ κύνες, καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία ἐστίν. οὐαὶ ψυχῇ τῇ μὴ ἀνισταμένη ἐκ τῆς χαλεπῆς πτώσεως αὐτῆς, καὶ ἐνδὸν αὐτῆς ἐχούσῃ τοὺς πειθόντας αὐτήν, καὶ ἀναγκάζοντας ἔχθραν ἔχειν πρὸς τὸν ἑαυτῆς Νυμφίον, καὶ βουλομένους φθείρειν τὰ νοήματα αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ.

B Δ'. Ὅταν δὲ ἴδῃ ὁ Κύριος, ὅτι συνάγει ἑαυτὴν ὅσον τὸ κατὰ δύναμιν, αἰεὶ τὸν Κύριον ζητοῦσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ βοῶσα πρὸς αὐτὸν, καθὼς ἐνετίλατο, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι ἐν παντί, ποιήσει τὴν ἐκδικήσιν αὐτῆς, ὡς ὑπέσχετο, καθαρίσας αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἐν αὐτῇ κακίας, καὶ ἁμωμον, καὶ ἄσπιλον νύμφην αὐτὸς ἑαυτῷ παραστήσει αὐτήν. Εἰ δὲ πιστεύεις ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ὥσπερ καὶ εἰσὶ, πρόσχε σεαυτῷ, εἰ εὖρεν ἡ ψυχὴ σου τὸ ὁδηγοῦν αὐτὴν φῶς, καὶ τὴν ἀληθινὴν βρῶσιν καὶ πόσιν, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος. Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, ζήτησον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἵνα λάβῃς. Ὅταν οὖν ἴδῃς τὸν ἥλιον, ζήτησον τὸν ἀληθινὸν ἥλιον · τυφλὸς γὰρ εἶ. Ὅταν θεωρῇς φῶς, ἐπίβλεψον εἰς τὴν ψυχὴν σου, εἰ εὖρες τὸ ἀληθινὸν φῶς, καὶ ἀγαθόν. Σκιά γὰρ ἐστὶ πάντα τὰ φαινόμενα τῶν ἀληθινῶν τῆς ψυχῆς πραγμάτων. Ἔστι γὰρ παρὰ τὸν φαινόμενον ἄλλος ἄνθρωπος ἐνδὸν · καὶ ὀφθαλμοὶ, οὓς ἐτύφλωσεν ὁ Σατανᾶς, καὶ ὦτα ἃ ἐκώφωσεν, καὶ ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς τοῦτον τὸν ἔσω ἄνθρωπον ὑγιᾶ ποιῆσαι · ὃ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA ΛΔ'.

Περὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν δόξης, ἥς τὰ σώματα αὐτῶν ἐν τῇ ἀναστάσει καταξιώθησεται, καὶ μετὰ τῆς ψυχῆς φωτισθήσεται.

A'. Ὡσπερ οἱ σωματικοὶ ὀφθαλμοὶ τηλαυγῶς πάντα βλέπουσιν, οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς τῶν ἁγίων φανερά καὶ ὁρατά ἐστὶ τὰ κάλλη τῆς θεότητος, εἰς ἃ συγκρινῶνται καὶ φρονοῦσι Χριστιανοί. Ἀλλὰ τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς κεκάλυπται ἡ δόξα ἐκείνη, τῇ ψυχῇ δὲ τῇ πιστευσούσῃ τηλαυγῶς ἀποκαλύπτεται, ἣν ὁ Κύριος νεκρωθεῖσαν ἀνιστᾷ ἐκ τῆς ἀμαρτίας, ὥσπερ ἐγείρει καὶ τὰ νεκρὰ σώματα, ἐτοιμάζων αὐτῇ οὐρανὸν καινόν, καὶ γῆν καινὴν, καὶ ἥλιον δικαιοσύνης, διδοὺς αὐτῇ πάντα ἐκ τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἔστι κόσμος ἀληθινός, καὶ γῆ ζῶσα, καὶ ἄμπελος καρποφόρος, καὶ ἄρτος ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζωῆς, καθὼς γέγραπται, Πιστεύω τοῦ ἰδεῖν τὰ ἀγαθὰ Κυρίου ἐν γῇ ζώντων · καὶ πάλιν, Ἀνατελεῖ τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον Ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ

²² Isa. xxxiv, 14. ²³ Luc. xviii, 1, 7. ²⁴ Ephes. v, 26, 27. ²⁵ Psal. xxvi, 26. ²⁶ Malach. iv, 2. ²⁷ Joan. xv, 1; vi, 48.

ιασις ἐν ταῖς πτέρυξιν αὐτοῦ. Καὶ ὁ Κύριος εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή. Καὶ πάλιν, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Καὶ πάλιν, Ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Β'. Ἡ γὰρ ἐλευσις τοῦ Κυρίου πᾶσα διὰ τὸν ἄνθρωπον γεγένηται, τὸν τεθνατωμένον ἐν τάφῳ σκότους, ἁμαρτίας, πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ θυνάμεων πονηρῶν, ἵνα ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ νῦν ἀναστήσῃ καὶ ζωοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον, καὶ καθαρίσῃ ἀπὸ πάσης μελανίας, καὶ φωτίσῃ αὐτὸν τῷ ἰδίῳ φωτί, καὶ ἀμφιάσῃ αὐτὸν τὰ ἑαυτοῦ ἐν δύματα τῆς θεότητος τὰ οὐράνια. Ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει τῶν σωμάτων, ὧν προανέστησαν καὶ προεδοξάσθησαν αἱ ψυχαί, τότε καὶ τὰ σώματα συνοδοῦνται, καὶ φωτίζονται τῇ ἀπὸ τοῦ νῦν πεφωτισμένη καὶ δεδοξασμένη ψυχῇ· ἐστὶ γὰρ αὐτῶν οἶκος καὶ σκηνὴ καὶ πόλις ὁ Κύριος. Τὸ οἰκητήριον δὲ τὸ ἐξ οὐρανοῦ τὸ ἀχειροποίητον περιβεβληνται δόξαν φωτὸς θεικοῦ, ὡς τέχνα φωτὸς γενόμενοι, οὐ προσέξουσιν ἀλλήλοις ὀφθαλμῶ πονηρῶ· πονηρία γὰρ ἐξήρθη. Οὐκ ἔστιν ἐκεῖ ἄρσεν καὶ θῆλυ, δούλος καὶ ἐλεύθερος· εἰς θεϊκὴν γὰρ φύσιν ἅπαντες μεταβάλλονται, χρηστοί, καὶ θεοὶ, καὶ τέχνα Θεοῦ γενόμενοι. Ἐκεῖ ἀνεπαισχύντως τότε λαλήσει εἰρήνην ἀδελφὸς ἀδελφῇ· ἐν γὰρ εἰσιν ἐν Χριστῷ πάντες, καὶ πάντες ἐν ἐνὶ φωτί ἀναπαύομενοι. Προσέξει ἕτερος τῷ ἐτέμῳ, καὶ ἐν τῷ προσέφειν, εὐθέως πάλιν εἰς ἀλήθειαν ἐκλάμψουσιν, εἰς ἀληθινὴν θεῶν φωτὸς ἀρχήτου.

Γ'. Οὕτως πολλοῖς σχήμασι, καὶ πολλαῖς καὶ ποικίλαις δόξαις θεϊκαῖς ἀλλήλοις ἐνορῶσι, καὶ ἕκαστος ἐκπλήσσεται καὶ ἀγαλλιάσθαι ἀνεκλαλήτῳ, προσέχων τῇ τοῦ ἐτέρου δόξῃ. Ὅρᾳς πῶς αἱ τοῦ Θεοῦ δόξαι ἄφραστοί εἰσι καὶ ἀκατάληπτοι, φωτὸς ἀρχήτου καὶ αἰδίων μυστηρίων, καὶ ἀναριθμητῶν ἀγαθῶν ὑπάρχουσι; Ὡς περὶ γὰρ ἐν τοῖς φαινομένοις τὰ τῆς γῆς φυτὰ, ἢ σπέρματα, ἢ ἄνθη ποικίλα ἀδύνατόν τινι καταλαβεῖν ἀριθμῶ, καὶ τὸν πάντα πλοῦτον τῆς γῆς, ἀμήχανόν τινι μετῆσαι ἢ ἐπίστασθαι· ἢ ὥς περ ἐν τῇ θαλάσῃ τὰ ἐν αὐτῇ ζῶα, ἢ τὸν ἀριθμόν, ἢ τὰ γένη, ἢ τὴν διαφοράν, ἢ τὸ μέτρον τοῦ ὕδατος αὐτῆς, ἢ τὸ μέτρον τοῦ τόπου αὐτῆς ἀδύνατόν τινι τῶν ἀνθρώπων καταλαβεῖν· ἢ ὥς περ ἐν τῷ ἀέρι τὸν ἀριθμόν τῶν πετεινῶν· ἢ τὰ γένη ἢ τὴν ποικιλίαν ἀδύνατον γνῶναι· ἢ ὥς περ τὸ τοῦ οὐρανοῦ μέγεθος, ἢ τὰς θέσεις τῶν ἀστρῶν, ἢ τὸν δρόμον αὐτῶν ὡς ἔστιν ἀδύνατον καταλαβεῖν· οὕτως ἔστιν ἀδύνατον εἰπεῖν, ἢ διαγορεῦσαι τὸν πλοῦτον τῶν Χριστιανῶν τὸν ἀμέτρητον, ἀπέραντον καὶ ἀκατάληπτον. Εἰ γὰρ τὰ κτίσματα ταῦτα τοσοῦτον ἄπειρα καὶ ἀκατάληπτα τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνει, πόσῳ μᾶλλον ὁ κτίσας καὶ κατασκευάσας αὐτά! Ὁφείλει οὖν τις μᾶλλον ἀγαλλιασθῆναι καὶ χαρῆναι, ὅτι τοσοῦτος πλοῦτος καὶ κληρονομία τοῖς Χριστιανοῖς ἡτοίμασται, ὥστε μηδένα δυνηθῆναι εἰπεῖν, ἢ ἐξαγορεῦσαι. Μετὰ πάσης δὲ σπουδῆς καὶ ταπεινοφροσύνης προσελθεῖν δεῖ ἐπὶ τὸν ἀγῶνα τῶν Χριστιανῶν, καὶ λα-

suam : *Ego sum panis vitæ ; et rursum : Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam* ²⁸.

II. Adventus enim Domini totus penitus propter hominem fuit, qui mortuus jacebat in sepulcro tenebrarum, peccati, spiritus impuri, et perversarum potestatum, ut in hoc sæculo nunc resuscilet ac vivificet hominem, emundet ab omni nigredine, illuminet eum suo lumine, atque amiciat eum suis ipsius indumentis divinis et cœlestibus. In resurrectione autem corporum, quorum ante resurrexerint et gloria illustratæ fuerint animæ, tunc quoque corpora simul glorificabuntur et illustrabuntur cum anima, quæ nunc illuminata et illustrata fuit. Dominus enim est eorum domus, tabernaculum et civitas ; domicilio vero cœlesti, non manufacto protecti sunt, gloria nimirum luminis divini velut filii lucis effecti. Non intuebuntur se invicem oculo pravo ; malitia enim sublata est. Non est illic masculus et femina, servus et liber. In divinam enim naturam omnes transmutantur, benigni, dii et filii Dei facti. Illic absque ullo pudore tunc loquetur pacem frater cum sorore. Unum siquidem sunt in Christo omnes, et omnes in uno lumine requiescunt. Attendet alter in alterum, et inter attendendum confestim denuo in veritate splendebunt, in vera contemplatione luminis arcani.

III. Adeo multiplicibus figuris, multa et varia gloria divina se invicem aspicient : quisque stupore percutietur et exultabit exultatione ineffabili, animadversa alterius gloria. Vides quo pacto gloria Dei verbis explicari aut comprehendi nequeat, gloria scilicet luminis arcani, æternorum mysteriorum et bonorum innumerabilium. Quemadmodum enim in rebus aciei oculorum subjectis, plantas terræ, semina aut flores varios non datum est cuiquam numero comprehendere, atque ut omnes opes terræ metiatur quisquam aut cognoscat, fieri non potest ; aut veluti animalia in mari degentia, aut numerum, aut genera, aut differentiam, aut mensuram aquæ ejus, aut mensuram loci ejus impossibile est ulli hominum comprehendere ; aut veluti per aerem volantium volucrum numerum, aut genera aut varietates non licet cognoscere ; aut veluti magnitudinem cœli, aut positus astrorum, aut cursum eorum consequi impossibile est : sic quoque impossibile est enarrare aut explicare divitias Christianorum immensas, infinitas et incomprehensibiles. Si etenim creaturæ istæ adeo infinitæ et incomprehensibiles hominibus sunt, quanto magis, qui condidit et creavit illas ? Debet igitur quisquam vehementius exsultare et lætari, tantas opes et hæreditatem Christianis præparatam esse, ut nemo possit eloqui aut enarrare. Cæterum omni studio et animi humilitate accedere oportet ad cer-

tamen Christianorum, ac consequi illas divitias. *Hæreditas enim et pars Christianorum, est ipse Deus. Dominus enim, inquit, pars hæreditatis meæ et calicis mei* ²⁹. Gloria sit ei, qui se ipsum donat, atque permiscet sanctam animam suam animis Christianorum, in sæcula. Amen.

126 HOMILIA XXXV.

De Sabbato antiquo et novo.

I. In umbra legis per Mosen datæ mandavit Deus, unumquemque requiescere in Sabbato, et nihil agere. Hoc autem figura erat et umbra veri Sabbati, quod animæ donatur a Domino. Anima enim, quæ digna censetur ab obscenis et turpibus cogitationibus liberari, tum verum Sabbatum celebrat, tum veram requiem requiescit, otium agens et liberata ab omnibus operibus tenebrosis. Illic enim in typici Sabbati celebratione, etsi corpora quiescebant, verumtamen animæ nequitiis ac vitiis erant illigatæ. Hoc vero, verum Sabbatum vera est requies animæ, quæ vacat, et expurgata est a cogitationibus Satanæ, et requiescit in perpetua quiete et lætitia Domini.

II. Quemadmodum enim tunc mandavit, ut ipsa quoque bruta animalia Sabbato quiescerent, ne bos sub jugum necessarium traheretur; ne asino onera imponerentur; quiescebant enim ipsa quoque animalia a duris operibus; sic quoque cum venisset Dominus, et verum æternumque Sabbatum contulisset, refocillavit animam oneribus iniquitatis, immundarumque cogitationum gravatam et onustam, et operantem iniquitatis opera necessario, quippe quæ sub acerborum dominorum servitutem erat redacta; et levavit eam ob oneribus intolerabilibus. variis atque obscenis cogitationibus, sublatoque gravi jugo operum iniquorum recreavit eam, cogitationibus impuris laborantem.

III. Dominus enim vocat hominem ad recreationem, inquit: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego refocillabo vos* ³⁰. Itaque quæcunque animæ crediderint et accesserint, reficiet eas ab his gravibus, molestis et immundis cogitationibus, quæ vacantes ab omni iniquitate, celebrant Sabbatum verum, deliciarum plenum et sanctum: peragunt festum Spiritus, gaudii et exultationis inenarrabilis et serviunt servitium purum et Deo gratum ex puro corde, hoc est, verum et sanctum Sabbatum. Obsecremus ergo nos quoque Deum, ut ingrediamur in hanc requiem, ut feriemur a turpibus, malitiosis atque vanis cogitationibus, quo hoc pacto possimus servitium exhibere Deo ex puro corde, ac celebrare festum Spiritus sancti. Beatus ergo, qui ingressus est illam requiem. Gloria Patri, cui sic placuit, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula. Amen.

Ἰ. Ἐκεῖνον τὸν πλοῦτον. Κληρονομία γὰρ καὶ μερίς τῶν Χριστιανῶν αὐτός ἐστιν ὁ Θεός· Κύριος γάρ, φησί, μερίς τῆς κληρονομίας μου καὶ τοῦ ποτηρίου μου. Δόξα τῷ ἐαυτὸν διδόντι, καὶ συγκυρῶντι τὴν ἁγίαν φύσιν αὐτοῦ ταῖς ψυχαῖς τῶν Χριστιανῶν, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA ΛΕ'.

Περὶ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ καινοῦ Σαββάτου.

Α'. Ἐν τῇ σκιᾷ τοῦ νόμου τοῦ διὰ Μωσέως δοθέντος, προσέταξεν ὁ Θεός ἐν τῷ Σαββάτῳ ἕκαστον ἀναπαύεσθαι καὶ μηδὲν ποιεῖν. Τοῦτο δὲ τύπος ἦν καὶ σκιά τοῦ ἀληθινοῦ Σαββάτου τοῦ διδομένου τῇ ψυχῇ ἀπὸ τοῦ Κυρίου. Ἡ γὰρ καταξιωθεῖσα ψυχὴ [ἐλευθερωθῆναι] ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν καὶ ῥυπαρῶν λογισμῶν, καὶ ἀληθινὸν Σάββατον σαββατίζει, καὶ ἀληθινὴν ἀνάπαυσιν ἀναπαύεται, ἀργοῦσα καὶ ἐλευθερουμένη ἀπὸ πάντων τῶν σκοτεινῶν ἔργων. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εἰς τὸ τυπικὸν Σάββατον, εἰ καὶ σωματικῶς ἀνεπαύοντο, ἀλλ' αἱ ψυχαὶ εἰς τὰς πονηρίας καὶ κακίας ἦσαν δεδεμέναι. Τοῦτο δὲ τὸ ἀληθινὸν Σάββατον, ἀνάπαυσις ἀληθινή ἐστι, ψυχῆς ἀργούσης καὶ καθαριζομένης ἀπὸ τῶν διαλογισμῶν τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἀναπαυομένης εἰς τὴν τοῦ Κυρίου ἀνάπαυσιν αἰώνιαν, καὶ χαράν.

Β'. Ὡς περ γὰρ τότε προσέταξε καὶ αὐτὰ τὰ ἄλογα ζῶα τῷ Σαββάτῳ ἀναπαύεσθαι, τὸν βόυν μὴ ὑπὸ ζυγὸν ἀνάγκης ἔλκεσθαι, τὸν ὄνον μὴ ἐπιφορτίζειν (ἀνεπαύοντο γὰρ καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα ἀπὸ τῶν βαρέων ἔργων)· οὕτως ἔλθων ὁ Κύριος καὶ τὸ ἀληθινὸν καὶ αἰώνιον Σάββατον δοὺς, ἀνέπαυσε τὴν βεβαρημένην καὶ πεφορτισμένην ψυχὴν φορτίοις ἀνομίας, ἀκαθάρτων διαλογισμῶν, καὶ ἐργαζομένην ἀδικίας ἔργα μετὰ ἀνάγκης ὡς ὑπὸ δεσπότας πικροὺς δεδουλωμένην, καὶ ἐκούφισεν αὐτὴν ἀπὸ τῶν δυσθαστάκτων φορτίων, ματαίων καὶ ῥυπαρῶν διαλογισμῶν. Καὶ ἦρε τὸν ζυγὸν τὸν πικρὸν τῶν ἔργων ἀδικίας, καὶ ἀνέπαυσε αὐτὴν κοπιῶσαν ἐν ταῖς διαλογισμοῖς τῆς ἀκαθαρσίας.

Γ'. Ὁ γὰρ Κύριος καλεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἀνάπαυσιν λέγων, Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι· ἐγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Καὶ ὅσαι ψυχαὶ πείθονται καὶ προσέρχονται, ἀναπαύει αὐτὰς ἀπὸ τούτων τῶν βαρέων καὶ φορτικῶν καὶ ἀκαθάρτων λογισμῶν, καὶ ἀργοῦσιν ἀπὸ πάσης ἀνομίας, σαββατίζουσαι Σάββατον ἀληθινόν, τρυφερὸν, ἅγιον· καὶ ἐορτάζουσιν ἐορτὴν Πνεύματος, χαρᾶς, καὶ ἀγαλλιάσεως ἀνεκλαλήτου. Καὶ λατρεύουσι λατρείαν καθάραν, καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ, ἐκ καθαρᾶς καρδίας· τοῦτό ἐστι τὸ ἀληθινὸν καὶ ἅγιον Σάββατον. Παρακαλέσωμεν οὖν καὶ ἡμεῖς τὸν Θεὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν ταύτην, τοῦ ἀργεῖν ἡμᾶς ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν, καὶ πονηρῶν, καὶ ματαίων διαλογισμῶν, ἵνα οὕτως δυνηθῶμεν λατρεῦσαι τῷ Θεῷ ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ ἐορτάσαι ἐορτὴν Πνεύματος ἁγίου. Μακάριος οὖν ὁ εἰσελθὼν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν· δόξα τῷ οὕτως εὐδοκήσαντι Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

²⁹ Psal. xvi, 5. ³⁰ Matth. xi, 28.

OMILIA ΔΖ'.

A

HOMILIA XXXVI.

Περὶ διςσῆς ἀναστάσεως τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων, καὶ διαφοροῦ δόξης τῶν ἀνισταμένων.

Α'. Ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ψυχῶν ἀπὸ τοῦ νῦν γίνεται. Ἀνάστασις δὲ τῶν σωμάτων ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. Ὡς περὶ δὲ ἐν τῷ οὐρανῷ πεπηγμένοι ὄντες οἱ ἀστέρες, οὐκ ἴσοι πάντες εἰσιν, ἀλλ' εἰς τοῦ ἐνὸς διαφέρει ἐν τῇ λαμπρότητι καὶ μεγαλειότητι· οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς, κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως εἰσι προκοπαὶ ἐν αὐτῷ τῷ Πνεύματι, εἰς πλουσιώτερος τοῦ ἐτέρου. Καὶ ἡ Γραφή λέγει, ὅτι Ὁ λαλῶν ἐν γλώσσῃ, Πνεύματι Θεοῦ λαλεῖ· Ὁὗτος πνευματικὸς ἐστὶ Θεὸς λαλῶν· Ὁ δὲ προφητεύων, Ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. Ὁὗτος περισσεύει ἐσχέτης χάριτος· ὁ μὲν γὰρ ἑαυτὸν μόνον οἰκοδομεῖ, ὁ δὲ ἑαυτὸν καὶ τὸν πλησίον. Τοῦτο δὲ ἐστίν, ὥς περ κόκκος σίτου σπειρόμενος ἐν τῇ γῇ, καὶ ὁ αὐτὸς ἐκ τῆς μιᾶς καρδίας πολλοὺς καὶ διαφοροὺς κόκκους ἐκφέρει. Καὶ πάλιν αὐτοὶ οἱ στάχυες, οἱ μὲν εἰσι μεζότεροι, οἱ δὲ μικρότεροι, ὅλοι δὲ εἰς μίαν συνάγονται ἄλωνα, εἰς μίαν ἀποθήκην, διάφοροι ὄντες εἰς ἓξ αὐτῶν γίνεται ἄρτος.

Β'. Ὡς περ εἰσιν ἐν πόλει πλήθη ἀνθρώπων, καὶ οἱ μὲν εἰσι παῖδια νήπια, οἱ δὲ ἄνδρες, ἡ νεανίσκοι· πάντες δὲ ἀπὸ μιᾶς πηγῆς ὕδαρ πίνουσι, καὶ ἀπὸ ἐνὸς ἄρτου ἐσθίουσιν, ἓνα ἄερα ἔχοντες· ἡ ὥς περ εἰσι λύχνοι, καὶ ὁ μὲν ἔχει δύο μυκτῆρας, ὁ δὲ ἐπτά· ἀλλ' ὅπου ἐστὶν ἡ περισσεύει τοῦ φωτὸς ἄλλως φωτίζει· οὕτως ὅσοι εἰσιν ἐν πυρὶ καὶ φωτὶ, οὐ δύνανται εἶναι ἐν σκτοει· ἀλλὰ διαφορὰ πολλή ἐστίν. Ὡς περ ἂν εἴ τις πατὴρ ὦν υἱοὺς ἔχει δύο, τὸν μὲν παιδίον, τὸν δὲ νεανίσκον, καὶ τὸν μὲν εἰς πόλεις ἀποστέλλει καὶ πατρίδας, τὸ δὲ νήπιον πάντοτε δορυφορεῖ, ἐπεὶ μηδὲν δύναται ποιεῖν. Δόξα τῷ Θεῷ. Ἀμήν.

OMILIA ΛΖ'.

Περὶ τοῦ παραδείσου, καὶ νόμου πνευματικοῦ.

Α'. Ἡ φιλία τοῦ κόσμου, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐχθρὰ ἐστὶν εἰς Θεόν. Διὸ ἡ Γραφή κελεύει πάσῃ λακῇ τηρεῖν ἑκάστον τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, ἵνα τις ὡς παράδεισον φυλάσσω ἐν αὐτῇ τὸν λόγον, ἀπολαύσῃ τῆς χάριτος, μὴ ἀκούων τοῦ ἐνδοῦ ἐπισσομένου ὄφεως συμβουλευόντος τὰ πρὸς ἡδονήν, δι' ἧς γεννᾶται θυμὸς ὁ ἀδελφοκτόνος, καὶ θνήσκει ψυχὴ ἡ τίχτουσα· ἀλλ' ἀκούων τοῦ Κυρίου λέγοντος, Ἐπιμελεῖσθε πίστεως καὶ ἐλπίδος, δι' ὧν γεννᾶται ἡ φιλόθεος καὶ φιλάνθρωπος ἀγάπη, ἡ τὴν αἰώνιον ζωὴν παρέχουσα. Εἰς τοῦτον τὸν παράδεισον εἰσῆλθε Νῶε, τὴν ἐντολὴν φυλάσσω καὶ ἐργαζόμενος, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης ἐλυτρώθη τῆς ὀργῆς. Τοῦτον φυλάσσω Ἀβραάμ φωνὴν Θεοῦ ἤκουσε. Τοῦτον φυλάσσω Μωϋσῆς δόξαν εἰς τὸ πρόσωπον ἐλάμβανεν. Ὁμοίως Δαβὶδ τοῦτον φυλάσσω ἐργάζετο, ὅθεν τῶν ἐχθρῶν ἐκυρίευσεν· ἀλλὰ καὶ Σαούλ ἕως οὗ ἐφύλασσε τὴν καρδίαν, εὐωδοῦτο. Ὅτε δὲ εἰς τέλος παρέβη, εἰς τέλος ἐγκατελήφθη. Ἐν μέτρῳ γὰρ κατὰ ἀναλογίαν

De duplici resurrectione animarum et corporum et diversa resurgentium gloria.

I. Resurrectio mortuarum animarum ab hoc momento fit : resurrectio vero corporum in illa die. Quemadmodum vero in cælo, quæ fixæ sunt stellæ, non sunt omnes æquales, sed una ab alia teffra differt splendore et magnitudine ; sic in rebus spiritualibus pro modo fidei sunt promotiones in ipso Spiritu, unus locupletior altero. Scriptura quoque ait : *Qui loquitur lingua, Spiritu Dei loquitur* ³¹. Hic spiritualis est, qui cum Deo loquitur : *At 127 qui prophetat, ecclesiam ædificat*. Iste abundantiam adeptus est gratiæ. Ille enim se ipsu duntaxat ædificat, hic vero se ipsum et proximum. Hoc porro se habet, ut granum frumenti in terram coniectum : idem ex uno corde plura et diversa grana producit. Et rursum ex spicis ipsis aliæ sunt ampliores, aliæ tenuiores ; universæ vero in unam congregantur aream, in unum horreum ; et licet diversæ sint, unus ex ipsis conficitur panis.

II. Aut quemadmodum in civitate sunt hominum multitudines, et nonnulli sunt pueri pusilli, alii vero viri vel adolescentes ; omnes vero ex uno fonte aquam bibunt, unum panem comedunt, unumque aerem spirant. Aut perinde ut sunt lucernæ, et hæc quidem habet duo luminaria, illa vero septem, at ubi est abundantia lucis, ibi aliter illuminat : sic quicumque sunt in igne et lumine, nequeunt esse in tenebris ; verum magna inter eos est discrepantia. Veluti ac si pater quispiam habeat duos filios, hunc pusillum, alterum adolescentem, hunc quidem in urbes mittit et regiones, pusillum autem semper tuetur, quia nihil potest agere. Gloria Deo. Amen.

HOMILIA XXXVII.

De paradiso et lege spirituali.

Amicitia hujus mundi, ut scriptum est, inimicitia est Dei ³². Quapropter Scriptura jubet unumquemque omni custodia observare cor suum ³³, ut quis, velut paradisu, conservans in eo verbum, fruatur gratia, nec audiat serpentem intus se implicantem, et consulentem quæ voluptati inserviunt, ex qua nascitur iracundia ad fratricidiu committendum adigens, et moritur anima pariens ; verum audiat Dominu dicentem : *Curam habete fidei ac spei, e quibus proficitur charitas, et Dei et hominum amans, quæ vitam æternam largitur*. In hujusmodi paradisu ingressus est Noe, mandatū observans atque exsequens, atque per charitatem servatus est ab ira. Hunc conservans Abraham divinæ voci obtemperavit. Hunc custodiens Moses, gloriam in facie recepit. Ille et David hunc custodiens, effecit, unde dominium in hostes adeptus est. Verum etiam Saul, quandiu custodivit cor, felici rerum successu utebatur ; quando vero sub finem trans-

³¹ I Cor. xiv, 2. ³² Jac. iv, 4. ³³ Prov. iv, 23.

gressus est, tandem est circumventus. Juxta mensuram enim et ex proportionem pervenit ad unumquemque verbum Dei, quantum quis possedit, tantum possidebitur: et quantum quis custodierit, tantum custodietur.

II. Propterea universus chorus sanctorum prophetarum, apostolorum, et martyrum verbum in cordibus suis custodierunt, de nulla re solliciti, sed despicientes terrena in mandato Spiritus sancti permanserunt, eligentes quod Deo Spiritui gratum et bonum erat: non verbo solo aut cognitione nuda, sed verbo et opere, ac rebus ipsis: pro divitiis eligentes paupertatem, pro gloria honorum contemptum, pro voluptate miseriam, unde etiam pro ira dilectionem: odio enim prosequentes quæ jucunda sunt in hac vita, eos qui hæc auferebant, vehementius diligebant, tanquam opitulantes sibi ad scopum attingendum, prohibiti a cognitione boni mali: neque enim bonos repellebant, nec improbos accusabant: eos omnes legatos administrationis Dominicæ esse existimantes. Quocirca erga omnes gerebant animum benevole affectum. Cum enim **128** audirent Dominum dicentem: *Remittite, et remittetur vobis*³⁴, tunc qui se læderent, beneficos reputabant, velut ab iis consecuti occasionem remittendi. Cum vero rursus audirent: *Quemadmodum vultis, ut facient vobis homines, ita vos quoque facite illis*³⁵, tunc quoque probos in conscientia diligebant. Relinquentes enim suam justitiam, et justitiam Dei quærentes, consequenter invenerunt et charitatem in ea naturaliter reconditam.

III. Dominus enim cum multa de charitate præciperet, jussit quærere justitiam Dei: novit enim hanc matrem charitatis esse. Non licet enim salvari, nisi per proximum, ut præcepit: *Remittite, et remittetur vobis*. Hæc est lex spiritualis, quæ in cordibus fidelibus scribitur, complementum nimirum prioris legis. *Non enim, inquit, veni ad destruendam legem, sed ut compleam*³⁶. Quo ergo pacto impleatur, accipe. Prior lex sumpta occasione benedicendi ei, qui peccaverat, fortius condemnavit eum, qui læsus est. *In quo, inquit, judicas alterum, in eo te ipsum condemnas: in quo vero remittit, remittetur ei*³⁷. Ita enim lex inquit: *In medio judicii judicium, et in medio remissionis remissio*.

IV. Plenitudo ergo legis remissio est. Cæterum priorem legem diximus, non quod Deus duas leges præscripserit hominibus, sed unicam, et quidem illam spiritualem ex natura: quoad vindictam vero, justam inferens unicuique ultionem, remittenti remittit, et æmulum æmulatur. Inquit enim: *Cum electo, electus eris, et cum perverso, perverse ages*³⁸. Quapropter, qui spiritualiter eam implent, et pro modo participes sunt gratiæ, non beneficos solum, sed etiam conviciantes ac persecutores diligunt, spiritualem charitatem expectantes pro remuneratione

μετέρχεται ἕκαστον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὅσον ἐπικρατεῖ τις, τοσοῦτον ἐπικρατεῖται, καὶ ὅσον φυλάσσει τοσοῦτον φυλάσσεται.

Β'. Διὰ τοῦτο πᾶς ὁ χορὸς τῶν ἁγίων προφητῶν, ἀποστόλων, μαρτύρων, τὸν λόγον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐφύλασσαν, μηδὲν ἕτερον μεριμνῶντες, ἀλλὰ τὰ γῆϊνα ὑπερρῶντες, καὶ ἐν ἐντολῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαμένοντες καὶ τὸ τοῦ Πνεύματος φιλόθεον, καὶ ἀγαθὸν πάντων προκρίνοντες, οὐ λόγῳ μόνῳ ἢ γνώσει ψιλῇ, ἀλλ' ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων· ἀντὶ πλούτου ἐλόμενοι πτωχείαν, ἀντὶ δόξης ἀτιμίαν, ἀντὶ ἡδονῆς ταλαιπωρίαν, ὅθεν καὶ ἀντὶ τοῦ θυμοῦ ἀγάπην· μισοῦντες γὰρ τὰ ἡδέα τοῦ βίου, τοὺς ἀφαιρουμένους αὐτὰ μᾶλλον ἡγάπων, ὡς συνεργοῦντας αὐτοῖς πρὸς τὸν σκοπὸν, ἀπεχόμενοι τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν. Οὐτε γὰρ τοὺς ἀγαθοὺς ἠρνοῦντο, οὔτε τοὺς πονηροὺς ἡτιῶντο, πάντας ἀποκρισιαρίους τῆς Δεσποτικῆς οἰκονομίας η̅γουμένοι. Πρὸς πάντας οὖν εἶχον εὐδιάθετον εὐνοίαν. Ὅτε γὰρ ἤκουον τοῦ Κυρίου, Ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν, τότε τοὺς ἀδικοῦντας εὐεργέτας ἐλογίζοντο εἰς ἄφεσιν ἔχοντες τὰς παρ' αὐτῶν ἀφορμὰς· ὅτε δὲ πάλιν ἤκουον, Καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς, τότε καὶ τοὺς ἀγαθοὺς κατὰ συνείδησιν ἡγάπων. Ἀφέντες γὰρ τὴν δικαιοσύνην ἑαυτῶν, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνην ζητήσαντες, εὗρον ἀκολούθως καὶ τὴν ἀγάπην ἐν αὐτῇ κατὰ φύσιν ἐγκεκρυμμένην.

Γ'. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος πολλὰ περὶ τῆς ἀγάπης ἐντειλάμενος, τὴν δικαιοσύνην ἐκέλευσε ζητεῖν τοῦ Θεοῦ· οἶδε γὰρ ταύτην μητέρα τῆς ἀγάπης ὑπάρχειν. Οὐκ ἔστι γὰρ ἄλλως σωθῆναι, εἰ μὴ διὰ τοῦ πλησίον, καθὼς ἐνετείλατο, Ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν. Οὗτός ἐστιν ὁ πνευματικὸς νόμος, ὁ ἐν καρδίαις πισταῖς γραφόμενος, τὸ πλήρωμα τοῦ πρώτου νόμου· Οὐκ ἦλθον γὰρ, φησὶ, καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι. Πῶς δὲ πληροῦται, μάθε· ὁ πρῶτος νόμος διὰ τῆς εὐλόγου ἀφορμῆς τοῦ ἁμαρτήσαντος κατέκρινε περισσοτέρως τὸν ἀδικηθέντα· Ἐν ᾧ γὰρ, φησὶ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· ἐν ᾧ δὲ ἠφίησιν, ἀφεθήσεται αὐτῷ· οὕτως γὰρ ὁ νόμος λέγει, Ἀνὰ μέσον κρίσεως κρίσις, καὶ ἀνὰ μέσον ἀφέσεως ἄφεσις.

Δ'. Πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἄφεσις τυγχάνει. Πρῶτον δὲ νόμον εἰρήκαμεν, οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς δύο νόμους παρέθετο τοῖς ἀνθρώποις, ἀλλ' ἓνα πνευματικὸν μὲν κατὰ φύσιν, κατὰ δὲ τὴν ἐκδίκησιν, δικαίαν ἐπιφύρων ἐκάστῳ τὴν ἐκδίκησιν, τῷ ἀφιέντι ἀφίησι, καὶ τῷ παραζηλοῦντι παραζηλοῖ. Φησὶ γὰρ· Μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσθι, καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέφεις. Διὰ τοῦτο οἱ πνευματικῶς αὐτὸν ἐκτελοῦντες, καὶ ἀναλόγως τῆς χάριτος μετέχοντες, οὐ μόνον τοὺς εὐεργετοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὀνειδίζοντας καὶ διώκοντας ἡγάπων, τὴν πνευματικὴν ἀγάπην, ἀντ-

³⁴ Luc vi, 37. ³⁵ Matth. vii, 12. ³⁶ Matth. v, 17. ³⁷ Rom. ii, 1, 2. ³⁸ Psal. xlviii, 26.

απόδοσιν ἐκδεχόμενοι τῶν ἀγαθῶν· ἀγαθῶν δὲ λέγω, οὐχ ὅτι τὰ ἀδικήματα συνεχώρησαν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὰς ψυχὰς τῶν ἀδικούντων εὐεργέτησαν. Οὕτω γὰρ αὐτοὺς παρετίθεντο τῷ Θεῷ, ὡς δι' αὐτῶν τοῦ μακαρισμοῦ τυγχάνοντες, καθὼς φησι, Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ διώξωσιν, καὶ ἐπιπῶσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἐνεκεν ἐμοῦ.

Ε'. Ὑπὸ δὲ πνευματικοῦ νόμου, οὕτω φρονεῖν ἐδιδάσκοντο· ὑπομενόντων γὰρ αὐτῶν, καὶ τὴν νοερὰν πραότητα τηρούντων, ὁ Κύριος βλέπων τὴν ὑπομονὴν τῆς καρδίας πολεμουμένης, καὶ τῆς ἀγάπης μὴ ἐξισταμένης, διέβρῃξε τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ, καὶ τὴν τελείαν ἔχθραν ἀπεβύλλοντο, καὶ οὐκέτι μετὰ βίας, ἀλλὰ μετὰ βοηθείας εἶχον τὴν ἀγάπην· Ὁ γὰρ Κύριος λοιπὸν κατείργει τὴν στρεφόμενην ῥομφαίαν, τὴν κινῶσαν τοὺς λογισμοὺς, καὶ εἰσέρχοντο εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν ὁ Κύριος· καὶ ἐν-ετρύφων τοῖς καρποῖς τοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ μέλλοντα ἐν βεβαιότητι καρδίας θεασάμενοι, καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, οὐκέτι ἐν ἐσώπτρῳ, καὶ ἐν αἰνίγματι ἔλεγον, Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὗς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Ἀλλ' ἐγὼ τοῦτο θαυμαστὸν ἐπερωτήσω.

ς'. Ἐρώτησις. Εἰ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὑμεῖς αὐτὰ πῶς οἴδατε· μάλιστα ὁμολογήσαντες ἐν ταῖς Πράξεσιν, ὁμοιοπαθεῖς ὑμεῖς εἶναι ἄνθρωποι·

Ἀποκρίσις. Ἀλλ' ἀκούετε, τί πρὸς ταῦτα ἀποκρίνεται Παῦλος· Ἡμεῖν δὲ, φησὶν, ἀπεκαλύψεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· τὸ γὰρ Πνεῦμα, πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' ἵνα μὴ τις εἴπῃ ὅτι αὐτοῖς ἐδόθη τὸ Πνεῦμα ὡς ἀποστόλοις, ἡμῖν δὲ κατὰ φύσιν ἀχώρητον τοῦτο, ἀλλὰ χεὶρ ἐπευχόμενος λέγει, Ἵνα δώῃ ὑμῖν ὁ Θεὸς κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ θύναμιν κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Καὶ πάλιν· Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν· ὅπου δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. Καὶ πάλιν, Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ.

Ζ'. Εὐξώμεθα τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἐν πληροφορίᾳ καὶ αἰσθήσει μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἰσελθεῖν ὅθεν ἐξεληλύθαμεν, καὶ τοῦ λοιποῦ ἀποστραφῆναι ἀπ' ἡμῶν τὸν θυμοκτόνον ὄφιν, καὶ κενόδοξον σύμβουλον τὸ Πνεῦμα τῆς μερίμνης καὶ κραιπάλης· ὅθεν βεβαίως πιστεύσαντες τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου φυλάξωμεν, καὶ αὐξηθῶμεν ἐν αὐτῷ εἰς ἄνδρα τέλειον εἰς μέτρον ἡλικίας, τοῦ μηκέτι κατακυριεύεσθαι ὑπὸ τῆς ἀπάτης τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλ' ἐν πληροφορίᾳ τοῦ Πνεύματος εἶναι, καὶ μὴ ἀπιστεῖν, ὅτι καὶ εἰς ἁμαρτωλοὺς μετανοοῦντας ἡ χάρις Θεοῦ ἐλθo-κεῖ. Τὸ γὰρ κατὰ χάριν θωρούμενον, οὐκέτι ἐν παρ-

A bonorum : *bonorum* autem dico, non quia offensas remiserunt, verum quia animas injuriam inferentium beneficio quoque affecerunt. Sic enim eos obtulerunt Deo, ac si per eos beatitudinem consecuti essent, quemadmodum inquit : *Beati estis cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversus vos, mentientes propter me* ³⁹.

V. A lege spirituali, ut sic sentirent, edocti sunt. Dum enim patienter ferunt, et animi mansuetudinem servant, Dominus intuens patientiam cordis bello oppressi, et charitate minime labascente, diruit *interstitium maceris* ⁴⁰, atque adeo ingentem inimicitiam expulerunt, ut non amplius vi, sed cum auxilio charitatem sibi subjectam habeant. Dominus enim posthac coercescet versatilem gladium, excitantem cogitationes, et ingrediuntur interiora velaminis, quo præcursor pro nobis introiit Dominus : et cum delectatione fruuntur fructibus Spiritus, atque futura cum animi constantia contemplantes, nec, ut Apostolus ait, amplius *in speculo atque ænigmate* ⁴¹ versantes, inquit : *Quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Deus diligentibus se* ⁴². Verum ego hanc admirandam questionem movebo.

VI. Interrogatio. Si in cor hominis non ascenderunt, vos quo pacto illa nostis : qui maxime confiteamini in Actis : « Vos esse homines iisdem cum nobis affectionibus subjectos ⁴³ ? »

129 Responsio. Sed audite, quid ad hæc respondeat Paulus : *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei* ⁴⁴. Verum ne quis dicat, ipsis datum esse Spiritum tanquam apostolis, a nobis vero secundum naturam comprehendere hoc non posse, alicubi deprecans ait : *Ut det vobis Deus juxta divitias gloriæ suæ, ut fortitudine corroboremini in internum hominem, ut in habitat Christus per fidem in cordibus vestris* ⁴⁵. Et rursum : *Dominus autem Spiritus est. Ubi vero Spiritus Domini, ibi libertas* ⁴⁶. Et rursum : *Si quis vero Spiritum Christi non habet, hic non est ejus* ⁴⁷.

VII. Obsecremus ergo quoque nos in certitudine fidei et sensu, ut participes fiamus Spiritus sancti, et ingrediamur unde egressi sumus : et ut imposterum avertatur a nobis serpens et interfector animi, superbus et vanus consultor, Spiritus sollicitudinis et crapulæ : ut inde firmiter credentes mandata Domini servemus, et crescamus in eo *in virum perfectum, in mensuram ætatis* ⁴⁸, ne ultra dominetur nobis deceptio hujus sæculi, sed in certitudine fidei Spiritus simus, neque diffidamus : quia peccatores quoque resipiscentes gratia Dei benevole suscipit. Quod enim per gratiam donatur, id

³⁹ Matth. v, 11. ⁴⁰ Ephes. ii, 14. ⁴¹ I Cor. xiii, 12. ⁴² I Cor. ii, 9. ⁴³ Act. xiv, 15. ⁴⁴ I Cor. ii, 10. ⁴⁵ Ephes. iii, 16, 17. ⁴⁶ II Cor. iii, 17. ⁴⁷ Rom. viii, 9. ⁴⁸ Ephes. iv, 13.

non licet amplius, comparando cum antecedente infirmitate, metiri; quia gratia jam non esset gratia, sed in Deum omnipotentem credentes, simplici et curis vacuo corde accedamus ad eum, qui per fidem participationem Spiritus largitur, non per assimilationem operum fidei: inquit enim: *Non ex operibus legis Spiritum accepistis, sed ex auditu fidei*⁴⁹.

VIII. *Interrogatio. Dixisti, omnia spiritualiter in anima essere condita. Quid est ergo: « Volo quinque verba in Ecclesia mente mea loqui*⁵⁰. »

Responsio. Ecclesia in duabus personis intelligitur, congregatione scilicet fidelium, et in concretionem animæ. Si ergo spiritualiter in homine accipiat, ecclesia est tota ejus compages. Quinque autem verba sunt virtutes, quibus comprehenditur, quæ totum hominem construunt, variis modis divisæ. Quemadmodum enim qui loquitur in Domino, per quinque verba omnem complectitur sapientiam; sic qui sequitur Dominum per quinque virtutes, summopere pietatis cultum ædificat. Quæ cum sint quinque, reliquas omnes comprehendunt, prima nimirum oratione. Cæteræ continentia, misericordia, paupertas, longanimitas, hæ desiderio ac voluntate implentur; suntque verba animæ, quæ a Domino proferuntur, et in corde exaudiuntur. Dominus enim operatur, et tunc Spiritus loquitur in intellectu: et cor quantum desiderat, tantum quoque in aperto operatur.

IX. Virtutes autem illæ, in quantum omnes comprehendunt, tantum sese mutuo generant. Sublata enim prima, tolluntur omnes. Itidem per secundam quæ sequuntur: et ita deinceps. Quo pacto enim quis precabitur non a Spiritu impulsus? Et attestatur mihi Scriptura, quæ dicit: *Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi per Spiritum sanctum*⁵¹. Insuper quo pacto **130** absque orationis auxilio continens permanebit? Et qui non est per omnia continens, quo pacto miserebitur esurientis aut injuriam passi? Verum qui misericordia non ducitur, ille neque spontaneo motu paupertatem suscipit. Rursum vero iracundia est alumna et nutrix cupiditatis pecuniarum; sive pecuniam habeat, sive non. Cæterum prædita virtutibus anima ita ædificatur in ecclesia, non quia operata est, sed quia desideravit. Non enim proprium opus salvat hominem, sed qui operandi facultatem largitur. Si ergo quis stigmata Domini perfert, ne existimet aliquid esse, licet quidvis fecerit, vel etiam, quod summo amore atque animi conatu operi producendo incubuerit. Ne igitur existimes te in virtute prævenisse Dominum, secundum eum qui dicit: *Ipse est qui operatur in vobis, velle et perficere, pro bona voluntate*⁵².

X. *Interrogatio. Quid igitur præcipit Scriptura homini facere?*

Responsio. Antea diximus, promptitudinem animi hominem habere a natura, quam quoque Deus re-

εικασιμῶ τῆς προλαβούσης ἀσθενείας μετρεῖται. ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι ἐστὶ χάρις, ἀλλὰ τῷ παντοδυνάμῳ Θεῷ πιστεύσαντες, ἀπλῆ, καὶ ἀπεριέργῳ καρδίᾳ προσέλθωμεν τῷ διὰ πίστεως τὴν μετουσίαν τοῦ Πνεύματος χαριζομένῳ, καὶ οὐ διὰ παρεικασμοῦ πίστεως ἔργων· φησὶ γὰρ, Οὐκ ἐξ ἔργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἀλλὰ δι' ἀκοῆς πίστεως.

Η'. Ἐρώτησις. Εἶπες, πάντα ἐν τῇ ψυχῇ πνευματικῶς ἀποκρύπτεσθαι, τί ἐστὶ, «Θέλῳ πέντε λόγους ἐν ἐκκλησίᾳ διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι;»

Ἀπόκρισις. Ἐκκλησία ἐν δυσὶ προσώποις νοεῖται, τῷ συστήματι τῶν πιστῶν, καὶ τῷ συγκρίματι τῆς ψυχῆς. Ὅταν οὖν πνευματικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον λαμβάνεται, Ἐκκλησία ἐστὶν ὅλον αὐτοῦ τὸ σύγκριμα. Πέντε δὲ λόγοι εἰσὶν αἱ περιεκτικαὶ ἀρεταί, ὅλον τὸν ἄνθρωπον οἰκοδομοῦσαι, πολυτρόπως διαιρούμεναι. Ὡς περ γὰρ ὁ λαλῶν ἐν Κυρίῳ, διὰ τῶν πέντε λόγων πᾶσαν περιέλαβεν τὴν σοφίαν· οὕτως ὁ ἀκολουθῶν τῷ Κυρίῳ διὰ τῶν πέντε ἀρετῶν πολλὴν οἰκοδομεῖ τὴν εὐσέβειαν. Πέντε γὰρ οὔσαι λοιπὰς πάσας περιέχουσι πρώτη εὐχῇ. Λοιπὸν ἐγκράτεια, ἐλεημοσύνη, πτωχεία, μακροθυμία, ταῦτα πόθῳ καὶ προαιρέσει ἐπιτελούμενα· λόγοι εἰσὶ ψυχῆς ὑπὸ Κυρίου λαλούμενοι, καὶ ὑπὸ καρδίας ἀκουόμενοι. Ὁ γὰρ Κύριος ἐνεργεῖ· καὶ τὸ Πνεῦμα τότε νοερώς λαλεῖ καὶ ἡ καρδία ὅσον ἐπιποθεῖ, τοσοῦτον καὶ φανερώς ἐπιτελεῖ.

Θ'. Αἱ δὲ ἀρεταὶ ὅσον εἰσὶ περιεκτικαὶ πασῶν, τοσοῦτον ἀλλήλων γεννητικαί. Τῆς πρώτης γὰρ ἀπουσίας, ἀναιροῦνται πᾶσαι. Ὁμοίως διὰ τῆς δευτέρας, αἱ ἀκόλουθοι· ὡσαύτως αἱ καθεξῆς. Πῶς γὰρ εὐξεται τις μὴ ὑπὸ Πνεύματος ἐνεργηθεῖς; καὶ μαρτυρεῖ μοι ἡ Γραφή λέγουσα, Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Πῶς δὲ ὑπομενεῖ ὁ χωρὶς εὐχῆς ἐγκρατευόμενος ἀβοηθήτως; Ὁ δὲ ἐν παντὶ μὴ ἐγκρατευόμενος, πῶς ἐλεήσει τὸν πεινῶντα ἢ ἀδικοῦντα; Ὁ δὲ οὐκ ἐλεῶν, οὐδὲ πτωχεύειν ἐκουσίως καταδέχεται. Πάλιν δὲ τῆς τῶν χρημάτων ἐπιθυμίας ὁ θυμὸς σύντροφος, καὶ ἔχη χρήματα, καὶ μὴ ἔχη· ἡ δὲ ἐνάρετος ψυχὴ οὕτως προσοικοδομεῖται τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐχ ὅτι ἐποίησεν, ἀλλ' ὅτι ἐπόθησεν. Οὐ γὰρ τὸ ἴδιον ἔργον σώζει τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ὁ χαρισάμενος τὴν δύναμιν. Εἰ οὖν ὑπομένει τις τὰ στίγματα τοῦ Δεσπότου, μὴ οἰηθῇ ἐν τινι, καὶ τὸ τυχὸν πεποίηκεν, ἀλλ' ἡ μόνον τὸ ἀγαπῆσαι, καὶ ἐπιτηδεύσαι πρὸς τὰς ἐνεργείας. Μὴ οὖν δόξης ποτὲ ἐν ἀρετῇ προειληφέναι τὸν Κύριον κατὰ τὸν λέγοντα, ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοχίας.

Ι'. Ἐρώτησις. Τί οὖν ἡ Γραφή παραγγέλλει τῷ ἀνθρώπῳ ποιεῖν;

Ἀπόκρισις. Προείπομεν, ὅτι τὴν ἐπιτήδευσιν ἔχει ὁ ἄνθρωπος κατὰ φύσιν, καὶ ταύτην ὁ Θεὸς ἐπιζητεῖ.

⁴⁹ Galat. iii, 2. ⁵⁰ I Cor. xiv, 19. ⁵¹ I Cor. xii, 3. ⁵² Philipp. ii, 13.

Παραγγέλλει οὖν, ἵνα πρῶτον νοήσῃ, καὶ νοήσας ἀγαπήσῃ, καὶ θελήματι ἐπιτηδεύσῃ· τὸ δὲ ἐνεργηθῆναι τὸν νοῦν, ἢ ὑπομεῖναι τὸν κόπον, ἢ τελέσαι τὸ ἔργον, ἢ χάρις τοῦ Κυρίου παρέχει τῷ θελήσαντι καὶ πιστεύσαντι. Τὸ οὖν θέλημα τοῦ ἀνθρώπου ὡς παράστασις ὑποστατικὴ· μὴ παρόντος δὲ θελήματος, οὐδὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς τι ποιεῖ, καίπερ δυνάμενος, διὰ τὸ αὐτοεξούσιον. Ἡ οὖν τελεσιουργία τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ θελήματι τοῦ ἀνθρώπου κεῖται. Πάλιν ἐὰν ὅλον τὸ θέλημα δώμεν, ὅλον τὸ ἔργον ἡμῖν ἐπιγράφει, θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν πᾶσι, καὶ ἀπερινόητος τὸ σύνολον· ἄνθρωποι δὲ μέρος τι τῶν θαυμασίων αὐτοῦ λαλεῖν ἐπιχειροῦμεν, τῇ Γραφῇ ἐπερειδόμενοι, μᾶλλον δὲ ὑπ' αὐτῆς συνεταζόμενοι. Τίς γάρ, φησὶν, ἐγὼ νοῦν Κυρίου; αὐτὸς δὲ φησι, Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, καὶ οὐκ ἠθέλησατε; Ὡς ἐκ τούτου πιστεύειν, ὅτι αὐτὸς ἡμᾶς ἐπισυνάγει. Ἡμῶν δὲ μόνον παραζητεῖ τὸ θέλημα. Τίς δὲ ἡ φανέρωσις τοῦ θελήματος, εἰ μὴ πόνος ἐκούσιος;

ΙΑ'. Ὡςπερ γὰρ σίδηρος πρίζων, ἐκκόπτων, γεωργῶν, καταφυτεύων, αὐτὸς μὲν ὑποθλίβόμενος ἐνδίδωσι, πλὴν ἄλλος ἐστὶν ὁ κινῶν, καὶ ἐπάγων, καὶ ἐν τῷ συντριβῆναι πυρῶν καὶ ἀνακαίνιζων· οὕτως καὶ ὁ ἄνθρωπος κἂν θλίβηται καὶ κοπιᾷ ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ Κύριος λαμβάνοντως ἐν αὐτῷ ἐργάζεται, καὶ ἐν τῷ κοπιᾶσαι καὶ συντριβῆναι, τὴν καρδίαν παρακαλεῖ καὶ ἀνακαίνιζει, καθὼς καὶ ὁ προφήτης λέγει, Μὴ δοξασθῇσεται ἄξιον, ἄνευ τοῦ κόπτουτος; ἢ ὑψωθῇσεται πρίων ἄνευ τοῦ ἔλκοντος; Οὕτως δὲ ἐστὶ καὶ εἰς τὸ κακόν, ὅτε ὁ ἄνθρωπος ὑπακούει καὶ ἐτοιμάζεται· τότε καὶ ὁ Σατανᾶς ἐλαύνει καὶ παροξύνει αὐτὸν ὡς ὁ ληστὴς τὸ ξίφος. Σιδῆρῳ δὲ παρεικάσαμεν τὴν καρδίαν, διὰ τὴν ἀναισθησίαν τῶν πραγμάτων καὶ πολλὴν σκηρότητα. Οὐκ ἔδει δὲ ἡμᾶς ἀγνοεῖν τὸν κρατοῦντα ὡς ἀναισθητός σίδηρος· ἐπεὶ ταχέως ἀπὸ τοῦ γεωργοῦ λόγου εἰς τὸν τοῦ πονηροῦ λογισμόν οὐ μετεπίπτομεν· ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ὁ βοῦς καὶ ὁ ὄνος εἰδέναι τὸν ἐλαύνοντα καὶ ὁδηγοῦντα κατὰ διάνοιαν· φησὶ γάρ, Ἔγνων βοῦς τὸν κτησάμενον, καὶ ὄνος τὴν φάτνην τοῦ κυρίου αὐτοῦ, Ἰσραὴλ δὲ με οὐκ ἔγνων. Εὐξώμεθα τοίνυν δέξασθαι γνῶσιν Θεοῦ, καὶ πνευματικῶν παιδευθῆναι νόμῳ εἰς ὑπούργησιν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν, δοξαζόντες Πατέρα, καὶ Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA LH'.

Πολλῆς ἀκριθείας καὶ συνέσεως χρεῖα ἐστὶν ἐν τῷ δοκιμάσαι τοὺς ἀληθινοὺς Χριστιανούς, καὶ τίνες ἐκείνοί εἰσιν.

Α'. Πολλοὶ δίκαιοι φαινόμενοι νομίζονται εἶναι Χριστιανοί, τεχνιτῶν δὲ ἐστὶ καὶ πεπειραμένων δοκιμάσαι, εἰ ἀληθῶς οἱ τοιοῦτοι ἔχουσι τὸ σίγνον καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως. Μήπως ἄρα παραχεχάρακται τεχνιτῶν ἔργα, καὶ θαυμάζουσι τεχνῖται καὶ ψέ-

quirit. Præcipit igitur, ut primum cognoscat, et eum cognorit, diligat, et voluntate incumbat. Ut autem exerceatur mens, aut laborem toleret, aut opus aliquod perficiat, gratia Domini largitur volenti et credenti. Voluntas ergo hominis est velut adjutorium a natura insitum: absente vero voluntate, neque ipse Deus quidpiam operatur, quamvis possit; propter liberam nimirum arbitrii voluntatem. Perfectio igitur operis Spiritus, in voluntate hominis sita est. Rursum, si totam voluntatem concedamus, integrum opus nobis adscribit, mirabilis ille Deus in omnibus, et qui animo comprehendi omnino non potest: nos homines vero portiunculam aliquam mirabilium ejus explicare conamur, Scriptura nixi, quin potius ab illa edocti. **B** Quis enim, ait, cognovit sensum Domini ⁵³? Ipse vero dixit: *Quoties volui congregare filios tuos, et nolulistis* ⁵⁴? Itaque ex hoc credamus, quod ipse nos congregat; a nobis autem solam requirit voluntatem. Quæ vero voluntatis erit declaratio nisi labor spontaneus?

XI Quemadmodum enim ferrum, dum secat, scindit, arat, plantat, ipsum quidem quatenus impellitur, aliquid porrigit: alius tamen est, qui movet et agitat ferrum, et ubi fuerit attritum, inflamat atque renovat; sic quoque homo, licet prematur et laboret, operans quod bonum est, Dominus tamen clam in ipso operatur, et dum labore defatigatur et atteritur ille, cor consolatur atque recreat, ut quoque propheta inquit: *Num gloriabitur securis absqueqscindente? aut in altum tolletur serra sine trahente* ⁵⁵? Eodem modo se res quoque habet in committendo malo: quando homo obtemperat, et promptum se exhibet, tum quoque Satanas impellit et exacuit illum, velut latro ensem. Ferro autem assimilavimus cor, ob imperitiam rerum summamque duritiem. Tametsi non decebat nos ignorare eum, qui gubernat nos, velut ferrum sensu carens (quoniam celeritur ab agricolæ verbo ad malitiæ cogitationem non dilabimur); sed potius veluti bos et asinus nosse debemus eum, qui impellit et dirigit pro mentis agitatione. Inquit enim: *Cognovit bos possessorum suum, et asinus præsepe domini sui; Israel autem me non cognovit* ⁵⁶. Precemur igitur ut consequamur cognitionem Dei, et in spirituali erudiamur lege, ab obsequium sanctorum mandatorum ejus, glorificantes Patrem, et Filium et Spiritum sanctum, in sæcula. Amen.

HOMILIA XXXVIII.

Accurato judicio atque intellectu opus est in discernendis veris Christianis, et quinam sint illi.

I. Multi qui justi apparent, habentur pro Christianis: verum artificum est et peritorum probare, num tales revera habeant signum et imaginem regis, an forsitan adulterino impresso signo cusa sint artificum opera, an admirentur artifices, et

⁵³ II Cor. II, 16; Rom. XI, 34. ⁵⁴ Luc. XIII, 34; Matth. XXIII, 37. ⁵⁵ Isa. X, 15. ⁵⁶ Isa. I, 2.

reprehendant. Si vero defuerint artifices, non poterunt probari dolosi fabricatores: quoniam ipsi quoque gerunt habitum eorum, qui solitariam vitam agunt aut Christianorum. Etenim pseudoapostoli pro Christo patiebantur, et ipsi annuntiabant regnum cœlorum. Quapropter inquit Apostolus: *In periculis copiosius, in afflictionibus supra modum, in carceribus abundantius* ⁵⁷: volens ostendere, se plura, quam ipsi, passum esse.

II. Aurum facile reperitur; margaritæ vero et lapides pretiosi, commodi ad diadema regium, rarius inveniuntur; sæpenumero enim ex iis reperias, qui minus sint idonei: sic quoque inter Christianos, qui superstuuntur coronæ Christi, ut sociæ sanctorum fiant animæ illæ. Gloria sit ei, qui usque adeo dilexit animam hanc, et pro illa passus est, et suscitavit eam a mortuis. Quemadmodum autem Mosi velamen imponebatur in vultum ⁵⁸, quia non poterat intendere in faciem ejus populus; sic quoque nunc cordi tuo injectum est velamen, ne conspicias gloriam Dei. Ubi vero illud fuerit ablatum, tum apparet et manifestat se ipsum Christianis, et diligentibus se, et inquirentibus in veritate, ut ait; *Manifestabo ei me ipsum, et mansionem apud eum faciam* ⁵⁹.

III. Contendamus ergo accedere ad Christum mendacii expertem ut consequamur promissionem et novum testamentum, quod renovavit Dominus per crucem et mortam, effractis portis inferni et peccati; cum eduxisset animas fideles, donavit eisdem interius Paracletum, atque reduxit illas in regnum suum. Una ergo cum illo nos quoque regnemus, in Jerusalem civitate ejus, in cœlesti Ecclesia, in choro sanctorum angelorum. Qui vero fratrum longo tempore exercitati et probati sunt, hi possunt rudibus suppetias ferre et compati.

IV. Quidam enim munientes se ipsos, et a gratia Dei imprimis agitati, adeo sanctificata membra sua reperunt, ut existimarent, non contingere, ut in Christianismum cadat cupiditas; sed eos possidere mentem sobriam et castam; et quoad reliqua interiorum hominem pendere a divinis et cœlestibus: ut omnino existimarent talem jam ad perfectum pervenisse gradum, qui cum putaret, appulisse se jam ad portum tranquillum, insurrexerunt ei fluctus, ut denuo inventus sit in medio pelagi, illeque delatus, ubi mare, cœlum et mors prompta: adeo peccatum ingressum produxerat omnem malam cupiditatem. Rursum vero tales, aliqua gratia digni habiti, **132** et, ut ita dicam, ex imo maris profundo guttulis quibusdam irrorati, reperiunt hoc ipsum singulis horis, singulisque diebus tam admirandam operationem fieri, ut qui operetur ob inopinatam, peregrinam et divinam effectiorem obstupescat et admiretur, qua ratione deceptus sit.

Α' γουσιν. Ἐάν δὲ μὴ ᾧσι τεχνῖται, οὐ δύνανται δοκιμάσαι τοὺς δολίους ἐργάτας, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ ἐπιφέρονται σχῆμα μοναζόντων, ἤτοι Χριστιανῶν. Καὶ γὰρ οἱ ψευδαπόστολοι ἐπάσχον ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτοὶ εὐηγγελίζοντο βασιλείαν οὐρανῶν. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος, Ἐν κινδύνοις περισσοτέρως, ἐν θλίψευσιν ὑπερβαλλούτως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, θέλων δεῖξαι ὅτι πλεῖον αὐτῶν ἔπαθε.

Β'. Χρυσὸς εὐχερῶς εὐρίσκεται· μαργαρίται δὲ καὶ λίθοι τίμιοι προχωροῦντες εἰς διάδημα βασιλείας σπανίως εὐρίσκονται· πολλάκις γὰρ ἐξ αὐτῶν οὐχ εὐρίσκονται προχωροῦντες. Οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐποικοδομοῦντες εἰς τὸν στέφανον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα κοινωνοὶ γένωνται τῶν ἁγίων αἱ ψυχαὶ ἐκεῖναι. Δόξα τῷ οὕτως ἀγαπήσαντι τὴν ψυχὴν ταύτην, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς παθόντι καὶ ἀναστήσαντι αὐτὴν ἐκ νεκρῶν. Ὡς περ δὲ τῷ Μωϋσεὶ κάλυμμα ἐπετίθετο εἰς τὸ πρόσωπον, πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι προσέχειν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ τὸν λαόν· οὕτω καὶ νῦν ἐπὶ τὴν καρδίαν σου κεῖται κάλυμμα πρὸς τὸ μὴ βλέπειν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ περιαιρεθῇ τοῦτο, τότε ἐπιφαίνεται καὶ ἐμφανίζει ἑαυτὸν τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, καὶ ἐκζητοῦσιν ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς λέγει, ὅτι Ἐμφανίσω αὐτῷ ἑμαυτόν, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσω.

Γ'. Σπουδάζωμεν οὖν προσελθεῖν τῷ ἀφενδεῖ Χριστῷ, ἵνα τύχωμεν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ τῆς καινῆς διαθήκης, ἣν ἀνεκαίνισεν ὁ Κύριος διὰ σταυροῦ καὶ θανάτου διαρρήξας πύλας ᾗδου, καὶ ἁμαρτίας· καὶ ἐξαγαγὼν, τὰς πιστὰς ψυχὰς, καὶ δοὺς αὐταῖς ἐνδοῦ παράκλητον, καὶ ἀνευέγκας εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Συμβασιλεύσωμεν οὖν αὐτῷ καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν πόλιν αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν χορὸν τῶν ἁγίων ἀγγέλων. Οἱ δὲ ἐπὶ πολὺν χρόνον γυμνασθέντες ἀδελφοὶ καὶ δοκιμασθέντες, οὗτοι δύνανται τοῖς ἀπείροις βοηθῆσαι, καὶ συμπαθεῖν.

Δ'. Τινὲς γὰρ ἀσφαλισάμενοι ἑαυτοὺς καὶ ὑπὸ χάριτος Θεοῦ ἐνεργηθέντες μεγάλως, οὕτως εὗρον τὰ μέλη αὐτῶν ἡγιασμένα, ὥστε λογίζεσθαι αὐτοὺς, ὅτι οὐ συμβαίνει εἰς Χριστιανισμὸν γίνεσθαι ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ κέχτηνται νοῦν σώφρονα καὶ ἁγινόν· καὶ ἔστι λοιπὸν ὁ ἔσω ἄνθρωπος μετέωρος εἰς τὰ θεῖα καὶ ἐπουράνια, ὥστε πάντως νομίσαι τὸν τοιοῦτον ἤδη ἐφθακέναι εἰς τὰ τέλεια μέτρα. Καὶ ὥς ἐνόμιζε προσηγγικέναι ἤδη τῷ εὐδίδῳ λιμένι, ἐπανέστησαν αὐτῷ κλύδωνες, ὥστε πάλιν εὐρεθῆναι εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους, καὶ εἰσενεχθῆναι ὅπου ἡ θάλασσα, οὐρανός, καὶ θάνατός ἐστιν ἑτοιμός. Οὕτως ἡ ἁμαρτία ἐπεισελθοῦσα κατειργάσατο πᾶσαν ἐπιθυμίαν κακὴν· αὐθις δὲ οἱ τοιοῦτοι χάριτός τινος ἀξιοθέντες, καὶ, ὥς περ εἶπεῖν, ἀπὸ ὅλου βυθοῦ τῆς θαλάσσης ψεκάδα τινὰ δεξιόμενοι, εὐρίσκουσιν αὐτὸ ἐκεῖνο καθ' ὥραν, καὶ καθ' ἡμέραν τοσαύτην θαυματουργίαν γιγνομένην, ὥστε τὸν ἐνεργούμενον ἐπὶ τῇ παραδόξῳ, καὶ ξένῃ καὶ θεικῇ ἐργασίᾳ θαμβεῖσθαι καὶ ἐκπλήτ-

⁵⁷ II Cor. xi, 23. ⁵⁸ Exod. xxxiv, 33, 35; II Cor. iii, 73. ⁵⁹ Joan. xiv, 21, 23.

τεσθαι πῶς ἐσοφίσθη. Λοιπὸν, φωτίζει ἡ χάρις αὐ-
τὸν, ὁδηγεῖ, εἰρηνεύει, ἀγαθύνει, τὰ πάντα οὕσα
θεία καὶ ἐπουράνιος· ὥστε πρὸς σύγκρισιν ἐκείνου
βασιλεῖς καὶ δυνάστας, σοφοὺς καὶ ἀξιωματικούς ὡς
ἐλαχίστους καὶ εὐτελεῖς ἡγεῖσθαι. Μετὰ δὲ καιρὸν
καὶ ὥραν μεταβάλλεται τὰ πράγματα, ὥστε ἐξ ἀλη-
θείας τὸν τοιοῦτον ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι ἀμαρτωλότερον
πάντων ἀνθρώπων· καὶ πάλιν ἄλλη ὥρα, ὁρᾷ ἑαυ-
τὸν οἷον βασιλέα μέγιστον ἐξαίσιον, ἡ δυνάστην φίλον
βασιλέως· πάλιν ἄλλη ὥρα ἑαυτὸν ὁρᾷ ἀσθενῆ καὶ
πτωχόν. Λοιπὸν εἰς ἀμηχανίαν ἐμπίπτει ὁ νοῦς, διὰ
τί οὕτως, καὶ πάλιν οὕτως· Ὅτι ὁ Σατανᾶς μισόκαλος
ὢν, τὰ πονηρὰ ὑποβάλλει τοῖς τὴν ἀρετὴν κατορθού-
σι, καὶ ἀγωνίζεται αὐτοὺς μεταστρέψαι· ἔργον γὰρ
ἔχει τοῦτο.

Ε'. Ἀλλὰ σὺ τούτῳ μὴ ὑποταγῆς τὴν, ἐν τῷ
ἔσω ἀνθρώπῳ ἐπιτελουμένην δικαιοσύνην ἐργαζόμε-
νος, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Χριστοῦ βῆμα ἐστήκεν ἅμα τῷ
ἀχράντῳ ἁγιαστηρίῳ, ὅπως τὸ μαρτύριον τῆς συνει-
δήσεώς σου καυχῆσεται ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ,
τοῦ καθαρίσαντός σου τὴν συνείδησιν ἀπὸ νεκρῶν
ἔργων, ἵνα τῷ πνεύματί σου Θεῷ λατρεύσης, ἵνα
γνῶς τί προσκυνεῖς, κατὰ τὸν εἰπόντα. Ἦμεῖς προ-
σκυνοῦμεν ὃ οἶδαμεν. Πείσθητι τῷ ὁδηγούντί σε
Θεῷ, κοινωνησάτω ἡ ψυχὴ σου τῷ Θεῷ, ὡς κοινωνεῖ
νύμφη νυμφίῳ· Τὸ γὰρ μυστήριον τοῦτο μέγα
ἐστὶ, φησὶν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν
ἀκωμον ψυχὴν. Ὡς δὲ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΘ'.

Τίνος ἐνεκεν ἐδόθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ θεία
Γραφή;

Α'. Ὡς περ βασιλεὺς γράψας ἐπιστολάς, οἷς βούλε-
ται κωδικέλους καὶ δωρεὰς ἰδίᾳς χαρίσασθαι, ση-
μαίνει πᾶσιν, ὅτι Ταχέως σπουδάσατε ἐλθεῖν
πρὸς με, ἵνα λάβητε παρ' ἐμοῦ δωρεὰς βασιλι-
κᾶς, καὶ εἰ μὴ ἀπελθῶσι καὶ λάβωσιν, οὐδὲν ὠφελήθη-
σαν, ἀναγνόντες τὰς ἐπιστολάς, μᾶλλον δὲ καὶ θανά-
του εἰσὶν ἐνοχοὶ μὴ θελήσαντες ἀπελθεῖν, καὶ ἐκ χειρὸς
βασιλέως τιμῆς ἀξιωθῆναι· οὕτως καὶ τὰς θείας
Γραφὰς ὥς περ ἐπιστολάς ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς
Θεὸς τοῖς ἀνθρώποις, δηλώσας δι' αὐτῶν, ἵνα παρα-
κλέσαντες τὸν Θεόν, καὶ πιστεύσαντες αἰτήσωσι
καὶ λάβωσι δωρεὰν οὐράνιον ἐκ τῆς ὑποστάσεως τῆς
θεότητος αὐτοῦ. Γέγραπται γάρ, Ἵνα γενώμεθα
θείας κοινωνοὶ φύσεως. Ἐὰν δὲ μὴ προσέλθῃ, καὶ
αἰτήσῃ, καὶ λάβῃ ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲν ὠφελήθη ἀνα-
γνοὺς τὰς Γραφὰς, μᾶλλον δὲ καὶ θανάτου ἐνοχός
ἐστίν, ὅτι παρὰ βασιλέως οὐράνιου οὐκ ἠθέλησε λα-
βεῖν ζωῆς δωρεάν, ἧς ἀνευ ἀδύνατον ἐστὶ ζωῆς ἀθα-
νάτου τυχεῖν, ἥτις ἐστὶν ὁ Χριστός. Ὡς δὲ εἰς
τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Μ'.

Ὅτι πᾶσαι αἱ ἀρεταί, καὶ πάντα κακὰ ἀλλή-
λων ἐκδέδενται, καὶ ὥς περ εἰ ἀλυσίς τις
μία τῆς μιᾶς ἥρτηνται.

Α'. Περὶ τῆς φαινομένης ἀσκήσεως, καὶ ποῖον ἐπι-

A Porro gratia ipsum illuminat, dirigit, pacificum
reddit, ac bonum efficit, quæ gratia per omnia di-
vina et cœlestis; ut collatione ejus reges, poten-
tes, sapientes, et in dignitate constituti velut mi-
nimi ac viles reputentur. Exiguo vero temporis
aut horæ spatio post, res immutantur, ut re vera
ipse se ipsum repulet graviorem peccatorem
omnibus hominibus: et rursum alia hora videat se
ipsum veluti regem maximum et ingentem, aut
potentem amicum regis: rursum alia hora se ipsum
videat infirmum et pauperem. Cæterum in per-
plexitatem labitur animus, quamobrem sic, et rur-
sum sic. Quia Satanas, cum id quod bonum est
odio prosequatur, mala suggerit his, qui virtutem
consectantur, eosque avertere contendit; hoc enim
B ejus est opus.

V. Verum ne illi subjiaris, sed operare justi-
tiam, quæ in interiori homine perficitur, in quo
Christi altare consistit una cum impolluto sanctua-
rio, ut testimonium conscientiae tuæ gloriatur in
cruce Christi, qui expurgat conscientiam tuam ab
operibus mortuis, ut spiritu tuo Deo ministres, ut
noris quid adoras, secundum eum qui dicit: Nos
adoramus, quod scimus⁶⁰: Confide dirigenti te Deo,
consortium habeat anima tua cum Deo, ut sponsa
societatem colit cum sponso. *Mysterium enim hoc
magnum est: ego vero dico, inter Christum⁶¹ et
incontaminatam animam. Cui gloria in sæcula.
Amen.*

HOMILIA XXXIX.

C *Ad quid Scriptura divina nobis a Deo donata sit?*

I. Quemadmodum rex, qui scribit Litteras ad
eos, quibus vult codicillos et peculiaria munera
largiri, notum facit omnibus, nempe: *Contendite
confestim ad me venire, ut accipiatis a me munera
regia*: qui nisi venerint et acceperint, nihil ipsis
proderit, quod has legerint; quin potius mortis
supplicio fiunt obnoxii, quod renuerint venire, et
e manu regis honorarium consequi: sic quoque di-
vinas Scripturas velut epistolas misit rex Deus ho-
minibus, iis significans, ut invocantes Deum, et
credentes petant et consequantur donum cœleste
ex hypostasi divinitatis ejus. Scriptum enim est:
Quo fiamus divinæ consortes naturæ⁶². Si vero non
accesserit, non petierit, nec acceperit, nihil ei
proderit, quod legerit Scripturas, imo potius capi-
tali supplicio tenebitur, quod a Rege cœlesti no-
luerit accipere donum vitæ; sine quo fieri nequit,
ut vitam immortalem, quæ est Christus, consequatur.
Cui gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XL.

*Cunctas virtutes, et cuncta vitia inter se colligata
esse, et velut catenam unam ab altera dependere.*

I. De exteriori exercitatione, et quodnam institu-

⁶⁰ Joan. iv, 22. ⁶¹ Ephes. v, 32. ⁶² II Petr. i, 4.

tum sit potius et primum hoc scitote, dilecti, quod inter se devinctæ sint omnes virtutes. **133** Velut enim quædam spiritualis catena una ab altera dependet; precatio ad dilectionem, dilectio a gaudio, gaudium a mansuetudine, mansuetudo ab humilitate humilitas ab obsequio, obsequium a spe, spes a fide, fides ab auditu, auditus a simplicitate. Quemadmodum etiam ex adversa parte vitia, unum ab altero, dependent; odium ab ira, a superbia, superbia a vana gloria, vana gloria ab infidelitate, infidelitas a duritie cordis, durities cordis a negligentia, negligentia a pigritia, pigritia ab accedia, accedia ab impatientia, impatientia a voluptate, et reliqua membra vitiorum ab invicem dependent: sic quoque in bona parte ab invicem dependent, et suspensæ sunt virtutes.

ηθονίας · καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκχρεμάμενα · οὕτως καὶ τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκχρεμάμενα αἱ ἀρεταὶ καὶ ἀπηρτημένοι.

II. Caput autem totius boni instituti, et vertex honestarum actionum est perdurare in precatione, cujus ope cæteras quoque virtutes per postulationem a Deo quotidie consequi possumus. Hinc enim provenit iis qui digni habentur, communicatio divinæ sanctimonie et spiritualis efficacie, et connexio affectionis animi erga Dominum, velut per arcanam dilectionem. Qui enim se ipsum quotidie ad perseverandum in oratione compellit, ille in amorem divinum et desiderium ardens a spirituali dilectione accenditur erga Deum et gratiam perfectionis sanctificantis Spiritus suscipit.

III. *Interrogatio. Quoniam quidam vendunt facultates suas, servos libertate donant, et implent mandata, non tamen student consequi in hoc mundo Spiritum, num qui sic vivunt, non abeunt in regnum cælorum?*

Responsio. Disputatio hæc subtilis est. Quidam enim aiunt (2) unicum esse regnum, et unicam gehennam. Nos autem asserimus, multos esse gradus, differentias atque mensuras, non solum in ipso regno, verum etiam in gehenna. Quemadmodum ergo est una anima in omnibus membris nihilominus ea sursum in cerebro vim suam exserit, et deorsum pedes commovet: sic quoque divinitas omnes creaturas, tum cœlestes, quæ subitus abyssum sunt, continet, et ubique plene est in creaturis, quamvis aliena a creaturis sit, eo quod sit dimensionis et comprehensionis experta. Attendit ergo ipsa divinitas hominibus, et gubernat omnia cum ratione. Et quoniam nonnulli precantur, ignorantes quid quærant; quidam vero jejulant; alii consistunt in ministerio, unicuique pro modo fidei, Deus, qui justus iudex est, reddit mercedem. Quæ enim faciunt, metu Dei peragunt: verum non omnes isti filii, aut reges, aut hæredes sunt.

IV. Cæterum in mundo alii sunt homicidæ, alii stupro dediti, alii raptores: rursum nonnulli sua

τηδευμα μείζον, καὶ πρῶτον τυγχάνει, τοῦτο γινώσχετε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων ἐκδέδονται πᾶσαι αἱ ἀρεταί. Ὡς περὶ γὰρ τις πνευματικὴ ἀλυσίς, μία τῆς μιᾶς ἡρτηνται · ἡ τύχη ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ἡ χαρὰ ἀπὸ τῆς πραόνητος, ἡ πραότης ἀπὸ τῆς ταπεινώσεως, ἡ ταπείνωσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἡ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἡ ἐλπίς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἡ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἡ ὑπακοή ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὡς περ καὶ τὸ ἐναντίον μέρος ἐν ᾧ ἑνὸς τὰ κακὰ ἐκδέδονται · τὸ μῖσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, ὁ θυμὸς ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας, ἡ ὑπερηφανία ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἡ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τῆς χαννώσεως, ἡ χαννώσις ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἡ ἀκηδία ἀπὸ

τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ἀνυπομονησία ἀπὸ τῆς φιληθονίας · καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκχρεμάμενα · οὕτως καὶ τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκχρεμάμενα αἱ ἀρεταὶ καὶ ἀπηρτημένοι.

Β'. Κεφάλαιον δὲ πάσης σπουδῆς ἀγαθῆς, καὶ κορυφαῖον τῶν κατορθωμάτων ἐστὶ τὸ προσκαρτερεῖν τῇ εὐχῇ, ᾧ ἡ καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὁσημέραι προσκτᾶσθαι δυνάμεθα. Ἐντεῦθεν γὰρ ἐγγίνεται τοῖς καταξιουμένοις ἡ κοινωνία τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγιότητος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας, καὶ ἡ συνάφεια τῆς τοῦ νοῦ διαθέσεως, ὡς πρὸς τὸν Κύριον, ἐν ἀγάπῃ ἀρρήτῳ. Ὁ γὰρ ἑαυτὸν ὁσημέραι τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν ἀναγκάζων, εἰς ἔρωτα θεῶν καὶ πόθον ἔμπυρον ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης ἐκκαίεται πρὸς Θεὸν, καὶ τὴν χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἀγιαστικῆς τελειότητος ὑποδέχεται.

Γ'. Ἐρώτησις. Ἐπειδὴ τινες πωλοῦσι μὲν τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δούλους ἐλευθεροῦσι, καὶ ποιοῦσιν ἐντολὰς, οὐ ζητοῦσι δὲ λαβεῖν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὸ Πνεῦμα, ἄρα ζῶντες οὕτως οὐκ ἀπέρχονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν;

Α' ἀποκρίσις. Ὁ λόγος οὗτος λεπτὸς ἐστὶ. Τινὲς γὰρ λέγουσι μίαν βασιλείαν, καὶ γέννηαν · ἡμεῖς δὲ λέγομεν βαθμοὺς πολλοὺς καὶ διαφοράς, καὶ μέτρα · καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλείᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γέννῃ. Ὡς περ δὲ ἐστὶ ψυχὴ ἐν ὅλοις τοῖς μέλεσι, καὶ ἄνω ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐνεργεῖ, καὶ κάτω τοὺς πόδας αὐτὴ κινεῖ · οὕτως καὶ ἡ θεότης πάντα τὰ κτίσματα τὰ ἐπουράνια, καὶ τὰ ὑποκάτω τῆς ἀβύσσου περιέχει, καὶ πανταχοῦ πεπλήρωται ἐν τῇ κτίσει, εἰ καὶ ἐξωτέρα τῶν κτισμάτων ἐστὶ, διὰ τὸ ἀμέτρητον καὶ ἀπερίληπτον. Προσέχει οὖν αὐτὴ ἡ θεότης τοῖς ἀνθρώποις, καὶ οἰκονομεῖ πάντα κατὰ λόγον · καὶ ἐπειδὴ τινὲς μὲν εὗχονται μὴ εἰδότες τί ζητοῦσι · τινὲς δὲ νηστεύουσιν, ἄλλοι στήκουσιν εἰς διακονίαν, ἐκάστῳ κατὰ τὸ μέτρον τῆς πίστεως, ὁ Θεὸς δικαιοκρίτης ὢν ἀποδίδωσι τὸν μισθόν. Ἄ γὰρ ποιοῦσι, διὰ φόβον Θεοῦ ποιοῦσιν · ἀλλ' οὐκ εἰσὶν οὗτοι πάντες υἱοὶ, οὔτε βασιλεῖς οὔτε κληρονόμοι.

Δ'. Εἰσὶ δὲ ἐν τῷ κόσμῳ οἱ μὲν φονεῖς, ἄλλοι πόρνοι, καὶ ἄλλοι ἄρπαγες · οἱ δὲ πάλιν τὰ ἴδια πτωχοῖς

διαδιδόντες, προσέχει καὶ τούτοις κακείνοις ὁ Κύριος, καὶ τοῖς μὲν ἀγαθοποιούσιν ἀνάπαυσιν καὶ μισθὸν δίδωσιν. Εἰσὶ γὰρ μέτρα ὑπερέχοντα, καὶ μέτρα μικρά· καὶ ἐν αὐτῷ τῷ φωτὶ καὶ τῇ δόξῃ διαφορά ἐστὶ· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ γέννῃ, καὶ τῇ κολάσει φαίνονται οἱ φαρμακοὶ, καὶ οἱ λησταί, καὶ ἄλλοι οἱ μικρὰ πλημμελήσαντες. Οἱ δὲ λέγοντες. Μία ἐστὶ βασιλεία, καὶ μία γέννα, καὶ οὐκ εἰσὶ βαθμοὶ, κακῶς λέγουσι. Πόσοι γὰρ εἰσι κοσμικοὶ νῦν εἰς θέατρα στήκοντες, καὶ λοιπὰς ἀταξίας! καὶ πόσοι εἰσὶν ἄρτι εὐχόμενοι καὶ φοβούμενοι τὸν Θεόν! τούτοις οὖν κακείνοις ὁ Θεὸς προσέχει· καὶ ὡς δικαιοκρίτης, τοῖς μὲν ἀνάπαυσιν ἐτοιμάζει, τοῖς δὲ κόλασιν.

Ε'. Ὡς περ δὲ ζευγνύοντες ἄνθρωποι ἵππους, καὶ ἄρματα ἡνιοχοῦσι, καὶ κατ' ἀλλήλων ἐλαύνουσιν. ἑκάστος γὰρ ἀγωνίζεται, πῶς ῥίψει καὶ κινήσει τὸν ἐξ ἐναντίας· οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἀγωνιζομένων, θέατρον τῶν πονηρῶν πνευμάτων παλαιόντων τῇ ψυχῇ, καὶ Θεοῦ καὶ ἀγγέλων θεωρούντων τὸν ἀγῶνα· λοιπὸν καθ' ἑκάστην ὥραν κτίζονται ὑπὸ τῆς ψυχῆς πολλοὶ λογισμοὶ νεαροὶ· ὁμοίως καὶ ὑπὸ τῆς κακίας ἔνδον. Καὶ γὰρ ἡ ψυχὴ πολλοὺς ἀποκρύφους ἔχει λογισμοὺς, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προφέρει καὶ γεννᾷ· καὶ αὐτὴ ἡ κακία λογισμοὺς ἔχει πολλοὺς, καὶ ἐπιτηδεύματα, καὶ καθ' ὥραν γεννᾷ λογισμοὺς νεαροὺς κατὰ τῆς ψυχῆς. Καὶ γὰρ ὁ νοῦς ἡνιοχός ἐστι καὶ ζεύγνυσι τὸ ἄρμα τῆς ψυχῆς κατέχων ἡνίας τῶν λογισμῶν· καὶ ὥς τρέχει κατὰ τοῦ ἁρματος τοῦ Σατανᾶ, ὅπου καὶ αὐτὸς ἔξευξε κατὰ τῆς ψυχῆς.

ζ'. Ἐρώτησις. Εἰ ἀνάπαυσις ἐστὶν ἡ ψυχῇ (3), πῶς λέγουσιν τινες, ὅτι Οὐ δύναμεθα εὐξασθαι, οὐδὲ ὑπομένουσιν ἐν τῇ εὐχῇ;

Ἀποκρίσις. Αὐτὴ ἡ ἀνάπαυσις πλεονάζουσα δίδωσι σπλάγχνα καὶ διακονίας ἐτέρας, οἷον τοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς, τοῦ εἰς τὸν λόγον διακονῆσαι. Καὶ αὐτὴ ἡ φύσις θέλει ἀπελθεῖν καὶ ἰδεῖν τοὺς ἀδελφοὺς λαλῆσαι λόγον. Οὐδὲν γὰρ ἐν πυρὶ βαλλόμενον δύναται μένειν ἐν τῇ ἰδίᾳ φύσει, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ αὐτὸ γίνεσθαι πῦρ. Ὅν τρόπον ἐὰν βάλῃς κάχληκας εἰς πῦρ, ὀλίγος γίνεται ἄσβεστος· καὶ εἰ εἰς θάλασσαν, ἐπιπολὺ καταδύναται καὶ ἀπελθεῖν εἰς μέσον πέλαγος, καταποντίζεται καὶ ἀφανὴς γίνεται· ὁ δὲ, κατὰ βαθμὸν εἰσερχόμενος, πάλιν ἀναβῆναι· θέλει καὶ ἐπιπλεῦσαι καὶ ἐξελθεῖν εἰς λιμένα, καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους· οὕτως καὶ εἰς τὸ πνευματικὸν εἰσέρχεται τις εἰς βάθος χάριτος, καὶ πάλιν μνημονεύει τῶν ἐταίρων αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ ἡ φύσις θέλει ἀπελθεῖν εἰς ἀδελφοὺς, ἀποπληρῶσαι τὴν ἀγάπην, πληροφορῆσαι λόγον.

Ζ'. Ἐρώτησις. Πῶς δύναται τὰ δύο πρόσωπα εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἡ χάρις καὶ ἡ ἁμαρτία;

Ἀποκρίσις. Ὡς περ ὅταν ἡ πῦρ ἐξωθεν χαλκίου, λοιπὸν ἐὰν ὑποβάλῃς ξύλα, ἰδοὺ ἐκ πυρὸς γίνεται, καὶ τὸ ἐξωθεν τοῦ σκεύους ἔψεται, καὶ βράσσει, τοῦ

(3) Εὐχῇ, oratio, legi debet.

A pauperibus largiuntur; attendit quoque his et illis Dominus. et quidem bene agentibus, quietem et præmium largitur. Sunt enim mensuræ exiguæ. Et in ipso lumine ac gloria discrepantia quædam est. In ipsa porro gehenna et supplicio inveniuntur venefici, latrones et alii, qui levia peccata commiserunt. Qui vero asserunt, unicum esse regnum, et unicam gehennam, nec esse gradus, perperam loquuntur. **134** Quot enim sunt moda mundani, qui spectaculis et aliis absurdis rebus hærent intenti? Et quot sunt modo qui deprecantur ac metuunt Deum? His igitur et illis attendit Deus, et velut justus iudex, his requiem, illis vero supplicium præparat.

V. Quemadmodum autem homines qui jungunt equos, currus dirigunt, et adversus se invicem impellunt; quilibet enim eorum contendit, quæ ratione prosternat et superet adversarium: ita se habet in corde certantium, spectaculum improborum spirituum cum anima luctantium, Deo et angelis certamen spectantibus. Itaque singulis horis producuntur ab anima multæ recentes cogitationes; itidem a vitio quoque interius. Anima enim multas reconditas habet cogitationes, quas ad horam ipsam procreat et gignit. Ipsum quoque vitium permultas habet cogitationes et studia, et ad horam producit cogitationes novas adversus animam. Mens etenim auriga est, quæ jungit currum animæ, tenens habenas cogitationum: et currit illic contra currum Satanæ ubi ipse quoque junxit currum adversus animam.

VI. Interrogatio. Si quies est anima, quo pacto dicunt aliqui nos non posse orare, nec perseverant in oratione?

Responsio. Ipsa requies si abundet, suppeditat viscera misericordiæ atque alia obsequia, velut visitandi fratres, ministrandi verbo. Ipsa quoque natura desiderat progredi, et visere fratres ad loquendum verbum. Nihil enim est, quod in ignem conjectum, potest permanere in sua natura, sed necesse est ipsum quoque in ignem converti: veluti si projicias lapillos in ignem, paucillum producit calcis. Sin in mare mittas quempiam, fit ut plurimum, ut demersus et delatus in medium pelagus, fluctibus obruatur, et visum effugiat. Qui vero per gradus ingreditur, denuo ascendere desiderat, ad navigare et egredi ad portum, ut aspiciat, qui sunt in terris, homines: sic quoque in re spirituali, aliquis in profundum gratiæ ingressus, rursum recordatur sociorum suorum, quinimo ipsa natura desiderat accedere ad fratres, implere charitatem, et corroborare verbum.

VII. Interrogatio. Qui pacto possunt duæ personæ in corde consistere, gratia nimirum et peccatum?

Responsio. Quemadmodum si sit ignis extra vas æneum, cæterum si subjeceris ligna, ecce accenditur ille, et quod intra vas est, coquitur, et fervet,

igne extrinseco accenso : si vero quis negligat, nec ligna submittat, incipit tepidior evadere ignis, et propemodum exstingui : sic quoque gratia, ignis nimirum cœlestis intra te est. Itaque si precatus fueris, ac contuleris cogitationes tuas ad dilectionem Christi, vide quo pacto subjeceris ligna, et evadunt cogitationes tuæ in ignem, et tinguntur desiderio Dei. Et licet secedat Spiritus, qui extra te est, nihilominus etiam intra te est, et extra te apparet. Quod si vero quis socordia diffluens, paulisper se ipsum tradat aut mundanis rebus aut occupationibus, denuo **135** accedit vitium, inquitque animam, ac totum hominem affligere incipit. Recordatur ergo anima prioris requiei, atque incipit affligi, et continuis ærumnis affici.

VIII. Iterum intendit animus in Deum, cœpit illi appropinquare prior requies, incipit vehementius inquirere. *Deprecor te*, ait, *Domine*. Paulatim apponitur ei ignis et accendens et recreans animam : quemadmodum hamus paulatim extrahit e profundo piscem. Nisi enim hoc ita esset, ac gustaret amaritudinem et mortem, quo pacto posset discernere amarum a dulci, et mortem a vita, et gratum se exhibere vivificanti Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula ? Amen.

HOMILIA XLI.

Profunda valde sunt sunt penetralia animæ, quæ paulatim incrementa gratiæ aut vitiorum accipit.

I. Pretiosum vas animæ in summa profunditate consistit, ut alicubi inquit : *Abyssum et cor ipse scrutatur* ⁶³. Ubi enim diverterit homo a mandato, et sententiæ iræ obnoxius factus fuerit, redigit illum in suam potestatem peccatum, quod cum sit velut abyssus quædam acerbitalis in subtilitate et profunditate consistens, ingressum intro, pascua animæ occupavit, usque ad ima ejus receptacula. Hunc autem in modum assimilabimus animam et peccatum permistum, perinde ac si sit arbor ingens, quæ habeat multos ramos, habeat quoque radices profundæ terræ infixas : sic quoque pascua intimorum animæ receptaculorum ubi penetrans peccatum occupavit, in consuetudinem abit et præoccupationem, cum unoquoque ab infantia simul augmentum sumens conversatur, et vitia edocet.

II. Ubi ergo gratiæ divinæ efficacia obumbraverit animæ pro modo uniuscujusque fidei, atque desuper auxilium receperit, adhuc aliqua in parte adumbrat gratia. Ne ergo arbitreris quempiam tota anima esse illuminatum : adhuc multum pabulum vitii intus latet, summoque labore indiget homo, et defatigatione, quæ consentiat collatæ ipsi gratiæ. Propterea enim particulatim incipit divina gratia adventare in animam, quæ vel unius horæ momento possit hominem, ubi expurgarit eum, perfectum reddere ; verum ut probet intentionem hominis, an dilectionem erga Deum integram conservet,

πυρὸς ἔξωθεν ὑποκαίομένου • εἰ δὲ τις ἀμελήσῃ καὶ μὴ ὑποβάλλῃ ξύλα, ἄρχεται χλιαρώτερον γίγνεσθαι τὸ πῦρ, καὶ ὥσπερ κατασβέννυσθαι • οὕτως καὶ ἡ χάρις τὸ πῦρ τὸ οὐράνιον καὶ ἔσωθέν σου ἐστὶ. Λοιπὸν εἰάν εὖξῃ, καὶ δώσῃς τοὺς λογισμοὺς σου εἰς ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, ἴδε πῶς ὑπέβαλες τὰ ξύλα, καὶ γίνονται οἱ λογισμοί σου πῦρ, καὶ βάπτονται εἰς τὸν πόθον τοῦ Θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ ὑποχωρεῖ τὸ Πνεῦμα ὡς ἐξώτερόν σου γινόμενον, ἀλλὰ καὶ ἔσωθέν σου ἐστὶ, καὶ ἔξωθέν σου παραφαίνεται. Ἐάν δὲ ἀμελήσῃ τις, ὀλίγον ἐκδοὺς ἑαυτὸν, ἢ εἰς κοσμικὰ πράγματα, ἢ εἰς ῥεμβασμὸν, πάλιν ἔρχεται ἡ κακία, καὶ ἐνδύεται τὴν ψυχὴν, καὶ ὅλον ἄνθρωπον ἄρχεται θλίβεin. Μνημονεύει οὖν ἡ ψυχὴ τῆς προτέρας ἀναπαύσεως καὶ ῥχεται θλίβεσθαι, καὶ συνεχέστερον ταλαιπωρεῖν.

B. H'. Πάλιν προσέσχεν ὁ νοῦς πρὸς τὸν Θεόν, ἤρξατο προσεγγίζειν αὐτῷ ἡ προτέρα ἀνάπαυσις, ἄρχεται σφοδρότέρως ἐπιζητεῖν • Δέομαί σου, φησὶ, Κύριε • κατὰ μικρὸν προστίθεται αὐτῷ τὸ πῦρ ἐξάπτον καὶ ἀναπαῦον τὴν ψυχὴν • ὥσπερ τὸ ἄγκιστρον αἶρει ἐκ τοῦ βυθοῦ τὸν ἰχθὺν κατὰ μικρὸν. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, καὶ ἐγέυετο τοῦ πικροῦ καὶ τοῦ θανάτου, πῶς ἠδύνατο διακρίνειν τὸ πικρὸν ἀπὸ τοῦ γλυκέως, καὶ τὸν θάνατον ἀπὸ τῆς ζωῆς, καὶ εὐχαριστῆσαι τῷ ζωοποιῷ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας ; Ἀμήν.

OMIAIA MA'.

Βαθεῖα λίαν τὰ τῆς ψυχῆς ταμεῖα, τῆς ἀπὸ μέρους τῆς χάριτι καὶ ταῖς κακίαις συναυξανομένης.

C. A'. Τὸ τίμιον σκεῦος τῆς ψυχῆς ἐν πολλῇ βαθύτητι τυγχάνει, ὥς πού φησιν, Ἄβυσσον καὶ καρδίαν αὐτὸς ἐρευνᾷ • ἐκτραπέντος γὰρ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐντολῆς, καὶ ὑπὸ ἀπόφασιν ὀργῆς γεγενημένου, λαβοῦσα αὐτὸν ὑποχείριον ἡ ἁμαρτία, καὶ αὐτὴ ὥσπερ ἄβυσσός τις πικρίας ἐν λεπτότητι καὶ βαθύτητι τυγχάνουσα, εἰσελθοῦσα ἐνδόν, τὰς νομὰς τῆς ψυχῆς κατέσχεν, ἕως τῶν βαθυτάτων αὐτῆς ταμείων. Τοιούτῳ δὲ τρόπῳ παρεικάσμεν τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἁμαρτίαν, μιγεῖσαν, ὥσπερ ὅταν ἡ δένδρον μέγιστον, ἔχον πολλοὺς κλῶνας • ἔχῃ δὲ καὶ τὰς ῥίζας ἐν τοῖς βαθυτάτοις τῆς γῆς • οὕτως τὰς νομὰς τῶν βαθυτάτων τῆς ψυχῆς ταμείων ἡ παρελθοῦσα ἁμαρτία κατασχοῦσα, ἐν συνηθείᾳ γέγονε καὶ προλήψει, ἐκάστῳ νηπιόθεν συναυξανομένη, καὶ τὰ κακὰ ἐκδιδάσκουσα.

D. B'. Ἐπὶ τοίνυν χάριτος θείας ἐνέργεια ἐπισκιάσῃ τῇ ψυχῇ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐκάστου πίστεως, καὶ δέξῃται ἄνωθεν βοήθειαν, ἀκμήν ἐν μέρει τινὶ ἐπισκιάσεν ἡ χάρις. Μὴ νομίσῃ οὖν τις, ὅλην τὴν ψυχὴν πεφώτισται • ἀκμὴν πολλὴ νομὴ τῆς κακίας ἐνδόν ἐστὶ, καὶ πολλοῦ πόνου χρεῖα καὶ καμάτου τῷ ἀνθρώπῳ συμφωνοῦντος τῇ πρὸς αὐτὸν χάριτι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἀπὸ μέρους ἤρξατο ἡ θεία χάρις ἐπιφοιτᾶν τῇ ψυχῇ, δυναμένη ῥοπῇ ὥρας τὸν ἄνθρωπον καθαρῖσασα τελειῶσαι. Ἀλλ' εἴνα δοκιμάσῃ τὴν πραιρέσιν τοῦ ἀνθρώπου, εἰ τὴν ἀγάπην πρὸς Θεὸν ὁλόκληρον ἀποσώζει, μὴ συνδυάζων τῷ πονηρῷ

⁶³ Ecch. XLII, 18.

ἐν μηδενὶ ἄλλ' ὅλον τῇ χάριτι ἑαυτὸν ἐκδίδους· καὶ ἔτι
εὐδοκιμοῦσα ἡ ψυχὴ χρόνοις καὶ καιροῖς, καὶ
τὴν χάριν ἐν μηδενὶ λυποῦσα, μήτε ἐνυδρίζουσα,
ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγου βοηθεῖται. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ χάρις
νομὴν λαμβάνει ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἕως τῶν βαθυτάτων
αὐτῆς μερῶν καὶ διαλογισμῶν ῥιζοῦται, ἐν καιροῖς
πλείοσιν εὐδοκιμούσης καὶ συμφωνούσης τῆς ψυχῆς
τῇ χάριτι· ἕως οὗ ὅλη ἡ ψυχὴ περιληφθῇ ὑπὸ τῆς
ἐπουρανίου χάριτος, λοιπὸν βασιλευούσης ἐν αὐτῇ
τῇ σκεύει.

Γ'. Ἐάν τις μὴ ᾖ ἐν ταπεινότητι πολλῇ,
παραδίδεται οὗτος τῷ Σατανᾷ, καὶ ἀπογυμνοῦται
τῆς πρὸς αὐτὸν γενομένης θείας χάριτος, καὶ πειρά-
ζεται ἐν θλίψεσι πολλαῖς, καὶ τότε φανεροῦται αὐτοῦ
ἡ οἴησις, ὅτι γυμνὸς καὶ ταλαίπωρος ὑπάρχει. Ὁφεί-
λει οὖν ὁ πλουτῶν τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ ἐν πολλῇ τα-
πεινότητι καὶ συντριμμῷ καρδίας ὑπάρχειν, καὶ
ὡς πτωχὸν καὶ μηδὲν ἔχοντα ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι· ἀλλό-
τριον αὐτοῦ ἐστὶ, καὶ ἄλλος ἔδωκεν αὐτῷ, καὶ ὅτε
βούλεται αἶρει αὐτό. Ὁ οὕτως ταπεινῶν ἑαυτὸν ἐπὶ
Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δύναται διαφυλάξαι τὴν πρὸς
αὐτὸν γενομένην χάριν, καθὼς φησιν. Ὁ ταπεινῶν
ἑαυτὸν ὑψωθήσεται· καίπερ ὢν ἐκλεκτὸς Θεοῦ, παρ'
ἑαυτῷ ἀποδεδοκιμασμένος ἦτω· καὶ ὢν πιστὸς, ὡς
ἀνάξιον ἑαυτὸν ἡγεῖσθαι. Τοιαῦται γὰρ ψυχαὶ εὐ-
αρεστοῦσι Θεῷ, καὶ ζωοποιοῦνται ἐν Χριστῷ, ᾧ ἡ δό-
ξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMIAIA MB'.

Μὴ τὰ ἔξωθεν, ἀλλὰ τὰ ἐνδοθεν προάγει ἡ βλά-
πτει τὸν ἄνθρωπον, δηλαδὴ τὸ τῆς χάριτος
Πνεῦμα, ἡ τὸ πνεῦμα τῆς πονηρίας.

Α'. Ὡςπερ ἐάν τις πόλις μεγάλη. ἔρημος δὲ ᾗ τῶν
τειχεῶν διαλελυμένων, καὶ ὑπὸ ἐχθρῶν ληφθῇ, οὐδὲν
τῆς μεγαλειότητος ὄφελος· ζητητέον οὖν καὶ [alii
κατὰ] τὸ μέγεθος, ἵνα ἔχη καὶ τείχη ὀχυρὰ πρὸς τὸ
μὴ τοὺς ἐχθροὺς εἰσιέναι· οὕτω δὲ καὶ ψυχαὶ αἱ
κεκοσμημέναι γνώσει καὶ συνέσει, καὶ νῦν ὀξυτάτω,
ὡς πόλεις εἰσι μεγάλαι. Ἀλλὰ ζητητέον, εἰ ὀχυ-
ρῶνται τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος, μήποτε οἱ ἐχθροὶ
εἰσελθόντες ἐρημώσωσιν αὐτάς. Οἱ γὰρ σοφοὶ τοῦ κό-
σμου. Ἀριστοτέλης, ἡ Πλάτων, ἡ Σωκράτης, φρό-
νιμοι ὄντες ἐν γνώσει, ὥςπερ πόλεις μεγάλαι ἐτύγ-
χανον, ἀλλ' ἔρημοι ᾗσαν ὑπὸ ἐχθρῶν, διὰ τὸ μὴ εἶναι
Πνεῦμα Θεοῦ ἐν αὐτοῖς.

Β'. Ὅσοι δὲ εἰσιν ἰδιῶται μέτριοι τῆς χάριτος,
ὥςπερ πόλεις μικραὶ εἰσιν ὀχυρωμέναι τῇ δυνάμει
τοῦ σταυροῦ. Ἐκπίπτουσι δὲ τῆς χάριτος ἀπὸ δύο
πραγμάτων, καὶ ἀπόλλυνται· ἢ ὅτι τὰς ἐπιφερομέ-
νας θλίψεις οὐχ ὑπομένουσιν· ἢ ὅτι εἰς τὰς ἡδονὰς
τῆς ἀμαρτίας ἐνηδυνθεῖσαι ἀπέμειναν [alii ἐνηδυν-
θῆναι ὑπέμειναν]· οὐ δύνανται γὰρ οἱ διοδεύοντες
ἄνευ πειρασμῶν διελθεῖν, ὥςπερ δὲ ἐν τῷ τοκετῷ
ἡ προσαίτις καὶ ἡ βασιλὶς τὰς αὐτὰς ὠδῖνας ἔχουσιν,
ὁμοίως καὶ ἡ γῆ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πένητος, εἰ μὴ
τὴν δέουσαν λάβῃ [ἀρδεῖαν], οὐ δύναται καρποὺς ἀξίους
ἐνεγκεῖν· οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς ψυχῆς οὐ
σοφός, οὐ πλούσιος ἐν τῇ χάριτι βασιλεύει, εἰ μὴ δι'
ὑπομονῆς, καὶ θλίψεων, καὶ καμάτων πολλῶν· ὁ γὰρ

nullo prorsus habito commercio cum improbo; sed
totum gratiæ se ipsum tradat: hocque pacto pro-
bata tempore et opportunitate anima, gratiamque
in nulla prorsus re contristans, nec ulla contumelia
afficiens, a modico sumpto initio auxilium conse-
quitur. Ipsa quoque gratia pastum in anima sumit,
et ad profundissimas usque ejus partes et cogita-
tiones radices, mittit, cum in multis occasionibus
probata sit, et consentiens gratiæ et anima, donec
tota anima absorpta est a cœlesti gratia, postmo-
dum in ipso vase regnante.

III. Quod si vero quis non studuerit summæ hu-
militati, traditur iste Satanæ, et denudatus divina
sibi collata gratia, tentatur afflictionibus multis; et
tum manifestatur ejus existimatio, quod nudus et
ærumnosus sit. Debet ergo, qui locuples est gratia
divina, in multa humilitate et contritione cordis
versari, et velut pauperem ac nihil habentem
136 se ipsum existimare; alienum est quod
habet, aliusque sibi dedit, et quando vult, aufert
illud. Qui hoc pacto se ipsum humiliat, tam apud
Deum quam homines, potest conservare collatam
sibi gratiam, ut inquit: *Qui se humiliat, exaltabitur.*
Et quamvis sit electus Dei, apud se reprobatus
esto: quamvis sit fidelis, velut indignum se ipsum
reputet. Ejusmodi enim animæ Deo summopere
placent, et vivificantur per Christum. Cui gloria et
potentia in sæcula. Amen.

HOMILIA XLII.

*Non externa, sed interna promovent aut lædunt
hominem, veluti Spiritus gratiæ. aut spiritus
nequitiae.*

I. Quemadmodum si fuerit urbs ingens, eaque sit
deserta, muris videlicet dissolutis, atque ab hostibus
capta, nulla magnitudinis est utilitas: expetendum
ergo et præter magnitudinem, ut habeat quoque
muros firmos, ne hostes invadant: sic sane quoque
animæ, exornatæ scientia et intellectu, et ingenio
acutissimo, velut magnæ sunt urbes. Cæterum quæ-
rendum, an munitæ sint virtute Spiritus, ne quando
hostes irruentes desolentur eas. Sapientes enim
hujus mundi Aristoteles, Plato vel Socrates, qui
rerum notitiam callebant, instar magnarum erant
urbium; verum vastati erant ab hostibus, eo quod
non esset Spiritus Dei in ipsis.

II. Quicunque vero ex idiotis participes sunt
gratiæ, velut urbes parvæ sunt, munitæ virtute
crucis. Excident vero a gratia duplici de causa, et
pereunt, aut quod illatas afflictiones non sustineant,
aut quod voluptatibus peccati se deleniri permise-
rint. Non enim possunt qui transmeant, absque-
tentationibus penetrare. Quemadmodum ergo in
partu, paupercula et regina eisdem dolores susti-
nent, itidem quoque terra divitis et pauperis, nisi
convenientem acceperit imbrem, non potest fructus
dignos producere: sic quoque in operatione animæ,
non sapiens, non locuples in gratia regnum obtinet,
nisi per tolerantiam, afflictiones et labores multos;
Christianorum enim vita ejusmodi esse debet. Per-

inde ac mel dulce quod est, nihil suscipit amari, nec venenati quid admittit; sic isti quæcunque evenerint, sive bona, sive mala, benigni sunt, ut inquit Dominus: *Estote benigni, sicut Pater vester cælestis. Quod enim lædit et inquinat hominem, intus est. Nam de corde exerunt cogitationes malæ*⁶⁴, ut Dominus ait, quoniam quæ inquinant hominem, interna sunt.

III. Intus ergo est in anima repens et progrediens spiritus malitiæ, rationale impulsivum, quod est velamen tenebrarum, vetus nimirum homo, quem oportet eos qui ad Dominum confugiunt, exuere, atque induere cælestem et novum hominem, qui est Christus. Nihil ergo eorum, quæ externa sunt, lædere potest hominem, nisi qui vivit, operatur, et habitat in corde spiritus tenebrarum. Quocirca unusquisque in cogitationibus suis debet certamen inire, ut illucescat cordi ejus Christus. Cui gloria in sæcula. Amen.

137 HOMILIA XLIII.

De progressu viri Christiani, cujus tota vis ex corde dependet, ut hic varie describitur.

I. Quemadmodum ab igni accenduntur lucernæ multæ et lampades ardentes; cunctæ vero lampades et lucernæ ab una natura accenduntur et splendent: sic quoque Christiani ab una natura accenduntur et lucent, ignis nimirum divini, Filii Dei: et habent lampades ardentes in cordibus suis, lucentque in conspectu ejus, vel adhuc in terra degentes, sicut et ipse. Inquit enim: *Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ*⁶⁵. Idcirco appellatus est Christus, ut eo ipso oleo, quo ipse est unctus, nos quoque uncti fiamus Christi, ejusdem, ut ita dicam, substantiæ, et unius corporis. Inquit rursum: *Qui sanctificat, et qui sanctificantur ex uno omnes*⁶⁶.

II. Similes igitur sunt Christiani ex aliqua parte lucernis habentibus oleum in se, hoc est fructus justitiæ, et nisi accendatur lucerna in eis a lucerna divina, nihil sunt. Dominus erat lucerna ardens, propter Spiritum divinitatis manentem substantialiter in ipso, et accendentem ejus cor pro humana natura. Perinde vero ac si sit marsupium putidum, plenum margaritis: sic quoque Christiani, quoad externum hominem, humiles debent esse, et vilis conditionis, intus vero in interiori homine obtinent pretiosam margaritam. Nonnulli vero sunt sepulcris dealbatis similes, exterius quidem depicti et valde splendidi⁶⁷, intus vero pleni ossium mortuorum, fetoris multi et spirituum immundorum; mortui sunt a Deo: atque omni turpitudine, sordibus et tenebris adversarii induti.

A Χριστιανῶν βίος ὀφείλει τοιοῦτος εἶναι. Ὡςπερ τὸ μέλι γλυκὺ τυγχάνον, οὐδὲν ἐπιδέχεται τῶν πικρῶν, ἢ τῶν ἰοβόλων μεταλαθεῖν· οὕτως αὐτοὶ πᾶσι τοῖς ἐπερχομένοις, εἴτε ἀγαθοῖς εἴτε πονηροῖς, χρηστοὶ τυγχάνουσιν, ὥς φησιν ὁ Κύριος, Γίνεσθε χρηστοί, ὥς ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· τὸ γὰρ βλάπτον καὶ μαιῖνον τὸν ἄνθρωπον, ἐνδοθέν ἐστιν· ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐκπορεύονται διαλογισμοὶ πονηροί, καθὼς ὁ Κύριος λέγει, ὅτι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον ἐνδοθέν ἐστιν.

Γ'. Ἐνδοθέν οὖν ἐστιν ἐν τῇ ψυχῇ ἔρπον καὶ προῖον πνεῦμα πονηρίας, λογιστικὸν κινητικὸν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ὃν δεῖ τοὺς τῷ Θεῷ προσφεύγοντας ἀποδύσασθαι, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν ἐπουράνιον καὶ καινὸν ἄνθρωπον, ὃς ἐστὶ Χριστός. Οὐδὲν οὖν τῶν ἐξωθεν βλάπτειν δύναται τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ τὸ ζῶν καὶ ἐνεργητικὸν τὸ ἐνσικκοῦν ἐν τῇ καρδίᾳ πνεῦμα σκότους· ὥστε οὖν τὸν ἀγῶνα ἕκαστος ἐν τοῖς λογισμοῖς ὀφείλει κερτῆσθαι, ἵνα ἐπιλάβῃ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὁ Χριστός. Ὡς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA MT'.

Περὶ τῆς προκοπῆς τοῦ Χριστιανοῦ ἀνδρός, ἧς πᾶσα ἡ δύναμις ἐκ τῆς καρδίας ἀποκρεμαμένη ἐστίν, ὥςπερ ποικίλως ἐνταῦθα διαγράφεται.

Α'. Ὡςπερ ἀπὸ τοῦ πυρὸς ἄπτονται λύχνοι πολλοὶ καὶ λαμπάδες καιόμεναι, πᾶσαι δὲ αἱ λαμπάδες καὶ οἱ λύχνοι ἀπὸ μιᾶς φύσεως ἀνάπτονται καὶ φαίνουσιν· οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ μιᾶς φύσεως ἀνάπτονται, καὶ φαίνουσιν, τοῦ πυρὸς τοῦ Θεοῦ, τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχουσι τὰς λαμπάδας καιόμενας εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ φαίνουσιν κατενώπιον αὐτοῦ ἐν γῇ ὄντες, καθὼς καὶ αὐτός. Λέγει γὰρ, Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ Θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιᾶσεως. Διὰ τοῦτο Χριστὸς ἐπεκλήθη, ἵνα τῷ αὐτῷ ἐλαίῳ, ᾧ αὐτὸς ἐχρίσθη, καὶ ἡμεῖς χρισθέντες γενώμεθα Χριστοὶ, τῆς αὐτῆς, ὥς εἰπεῖν, οὐσίας καὶ ἐνὸς σώματος. Λέγει πάλιν, Ὁ τε ἀγιάζων, καὶ οἱ ἀγιαζόμενοι ἐξ ἐνὸς πάντες.

Β'. Ἐοικασιν οὖν οἱ Χριστιανοὶ ἐν ἐνὶ μέρει λυχνίοις ἐχούσαις τὸ ἔλαιον ἐν αὐταῖς, τούτεστι τοὺς καρποὺς τῆς δικαιοσύνης. Ἐὰν δὲ μὴ ἀφθῇ λύχνος ἐκ τοῦ λύχνου τῆς θεότητος ἐν αὐτοῖς, οὐδὲν εἰσιν· ὁ Κύριος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος, διὰ τὸ Πνεῦμα τῆς θεότητος τὸ μένον οὐσιωδῶς ἐν αὐτῷ, καὶ ἐκκαῖον αὐτοῦ τὴν καρδίαν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. Ὡςπερ γὰρ ἐὰν ᾖ βαλάντιον σαπρὸν πεπληρωμένον μαργαριτῶν, οὕτω καὶ οἱ Χριστιανοὶ τῷ ἐξωθεν ἀνθρώπῳ ταπεινοὶ ὀφείλοντες εἶναι καὶ εὐκαταφρόνητοι, ἐνδοθέν εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἔχουσι τὸν πολύτιμον μαργαρίτην. Ἄλλοι δὲ εἰσι τάφοις κεκοιμημένοι εἰκότες, ἐξωθεν μὲν ἐζωγραφημένοι καὶ περικαλλεῖς, ἔσωθεν δὲ γέμοντες ὀστέων νεκρῶν, καὶ δυσωδίας πολλῆς, καὶ πνευμάτων ἀκαθάρτων. Νεκροὶ εἰσιν ἀπὸ Θεοῦ, καὶ πᾶσαν αἰσχύνην καὶ ῥυπαρίαν, καὶ τὸ σκότος τοῦ ἀντικειμένου ἐνδεδυμένοι.

⁶⁴ Luc. vi, 36; Matth. xv, 11. ⁶⁵ Psal. xlv, 8. ⁶⁶ Hebr. ii, 2. ⁶⁷ Matth. xxiii, 27.

Γ'. Ὁ Ἀπόστολος λέγει, ὅτι Ὁ νήπιος, ἕως ὅτε A
μικρὸς ἐστίν, ὑπὸ ἐπιτρόπους καὶ οἰκονόμους
τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἐστίν, ἅτινα πνεύματα οὐ
θέλουσι τὸν νήπιον αὐξῆσαι· ἵνα μὴ γενόμενος ἀνὴρ
τέλειος, ἄρξῃται ἐπιζητεῖν τὰ κατὰ τὸν οἶκον, καὶ
ἐκδικεῖν τὴν κυριότητα. Ὁ Χριστιανὸς πάντοτε
ὀφείλει τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ ἔχειν· γέγραπται γάρ,
Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς
καρδίας σου, ἵνα μὴ μόνον, ὅτε εἰσέρχεται εἰς τὸ
εὐκτήριον, ἀγαπᾷ τὸν Κύριον, ἀλλὰ καὶ περιπατῶν,
καὶ ὁμιλῶν, καὶ ἐσθίων ἔχη τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ,
καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν στοργήν. Λέγει γάρ, Ὅπου
ὁ νοῦς σου, ἐκεῖ καὶ ὁ θησαυρός σου. Εἰς ὃ γὰρ
πρᾶγμα ἡ καρδία τινὸς δέδεται, καὶ ὅπου ἡ ἐπιθυμία
ἔλκει αὐτὸν, ἐκεῖνός ἐστιν αὐτοῦ ὁ θεός. Ἐὰν ἐπιθυμῇ
ἡ καρδία πάντοτε τοῦ Θεοῦ, αὐτός ἐστι Κύριος τῆς B
καρδίας αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀποταξάμενός τις, γενόμενος
ἀκτῆμων, καὶ ἄπολις, καὶ νηστεύων, σῦτος εἰς τὸν
ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ἀκμήν δέδεται, ἢ εἰς τὰ κοσμικὰ
πράγματα, ἢ εἰς οἰκίαν, ἢ εἰς φίλτρον γονέων, ὅπου
ἐδέθη αὐτοῦ ἡ καρδία, καὶ ὁ νοῦς ἡχμαλωτίσθη,
ἐκεῖνο αὐτοῦ ἐστὶ θεός· καὶ εὐρίσκεται, διὰ μὲν τῆς
πλατείας θύρας ἐξελθὼν τοῦ κόσμου, διὰ δὲ τῆς πα-
ραθύρου εἰσελθὼν καὶ ἐμπεσὼν εἰς τὸν κόσμον.
Ὡς περ τὰ φρύγανα ἐπιρρίπτομενα εἰς τὸ πῦρ, οὐ
δύνανται ἀντιστῆναι τῇ δυνάμει τοῦ πυρός, ἀλλ' εὐ-
θέως κατακαίονται· οὕτως καὶ οἱ δαίμονες θέλοντες
πολεμεῖν ἀνθρώπῳ Πνεύματος ἡξιωμένῳ, καίονται
καὶ καταναλίσκονται ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως τοῦ
πυρός, μόνον ἵνα ὁ ἄνθρωπος πάντοτε προσκολλώ-
μενος ᾖ τῷ Κυρίῳ, καὶ τὴν πεποίησιν καὶ τὴν ἐλ-
πίδα πρὸς αὐτὸν ἔχων. Καὶ ἐὰν ᾧσιν οἱ δαίμονες C
ἰσχυροὶ ὡς ὄρη ἰσχυρὰ, ὑπὸ τῆς εὐχῆς καίονται,
καθάπερ ὁ κηρὸς ὑπὸ κυρός. Μέγας δὲ ἐν τῷ μεταξὺ
κεῖται ἀγὼν καὶ πόλεμος τῇ ψυχῇ πρὸς αὐτοὺς. Πο-
ταμοὶ εἰσι δρακόντων ἐκεῖ, καὶ στόματα λεόντων·
πῦρ ἐστὶ φλεγόμενον εἰς τὴν ψυχὴν. Ὡς περ ὁ
τέλειος κακοποιὸς μεθύων εἰς τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης
ἢ φονεύων, ἢ μοιχεύων, ἀκόρεστός ἐστιν εἰς τὸ κακόν-
οὕτως καὶ οἱ Χριστιανοὶ βεβαπτισμένοι εἰς τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιον, ἄπειροι γίνονται τοῦ κακοῦ. Οἱ δὲ ἔχοντες
χάριν, καὶ ἔτι μεμιγμένοι τῇ ἀμαρτίᾳ, οὗτοι ὑπὸ
φόβον εἰσὶ, καὶ διὰ φοβερόν τόνον ὁδεύουσι.

Δ'. Καθάπερ γὰρ οἱ ἔμποροι πλέοντες καὶ εὖρωσιν
ἴδιον ἄνεμον καὶ γαληνῶσαν τὴν θάλασσαν, μήπω
δὲ φθάσωσιν εἰς τὸν λιμένα, αὖτις ὑπὸ φόβον εἰσὶ,
μήπως ἄφνω ἐναντίου κινηθέντος ἀνέμου κλυδωνισθῇ D
ἡ θάλασσα, καὶ κινδυνεύσῃ τὸ πλοῖον· οὕτω καὶ οἱ
Χριστιανοί, εἰ καὶ ἔχουσιν ἐν αὐτοῖς αἴσιον ἄνεμον
τοῦ ἁγίου Πνεύματος πνέοντα. Ἀλλ' ἔτι ὑπὸ φόβον
εἰσὶ, μήπως ὁ ἄνεμος τῆς ἐναντίας δυνάμεως πνεύ-
σῃ ἐπελθὼν, καὶ ταραχήν τινα καὶ κλύδωνα κινήσῃ
ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν. Εποῦδῃς οὖν πολλῆς χρεῖα, ἵνα
φθάσωμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς καταπαύσεως, εἰς τὸν
τέλειον κόσμον, εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τρυφήν,
εἰς τὴν πόλιν τῶν ἁγίων, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερου-
σαλήμ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν πρωτοτόκων. Ἐὰν δὲ

III. Apostolus ait : *Puer, quandiu parvulus est,*
sub tutoribus et curatoribus ⁶⁸ spirituum immun-
dorum agit, qui spiritus nolunt puerum crescere,
ne ubi in virum perfectum evaserit, incipiat quæ-
rere, quæ ad familiam pertinent, et vindicare do-
minium. Christianus nullo non tempore debet me-
moriā Dei habere. Scriptum enim est : *Diliges*
Dominum Deum tuum ex toto corde tuo ⁶⁹ : ne solum
quando ingreditur oratorium, diligat Dominum
sed etiam ambulans, colloquens, et comedens, la-
memoria Deum habeat, diligat; et amore prose-
quatur. Inquit enim : *Ubi mens tua, ibi quoque the-*
saurus tuus. ⁷⁰ Ad quameunque enim rem cor alicu-
jus alligatur, et quo eum trahit cupidus, illa res est
ejus deus. Si desideret cor ubique Dominum, ipse
est Dominus cordis ejus. Quispiam vero, qui abre-
nuntiavit, omnibusque suis facultatibus et urbe
relictis, jejuno dat operam, iste sui ipsius homini
adhuc alligatus hæret, aut rebus mundanis, aut fa-
miliaribus, aut amorī parentum : ubi alligatum est
ejus cor, et mens ejus captivata, id ipsum est ejus
deus : et deprehenditur quidem per amplam por-
tam e mundo excessisse, per ostiolum autem in-
gressus in mundum incidisse. Quemadmodum sar-
menta in ignem projecta nequeunt resistere vi ignis,
sed confestim comburuntur; sic quoque dæmones,
qui bellum volunt inferre homini Spiritum conse-
cuto, comburuntur et consumuntur a divina virtute
ignis, modo homo perpetuo Domino adhæreat, fidu-
ciamque et spem in eum collocet. Et si **138** fuerint
dæmones fortes, robore montibus haud absimiles, ab
oratione comburuntur, velut cera ab igni. Ingens
vero interea intercedit certamen ac bellum animæ
adversus eosdem. Fluvii draconum sunt illic, atque
ora leonum; ignis accendens animam. Quemadmo-
dum ergo perfectus in malo committendo, inebria-
tus spiritu erroris, homicidio aut adulterio deditus,
exsaturari malitia nequit : sic quoque Christiani,
baptizati in Spiritum sanctum, rudes evadunt vitio-
rum. Qui vero consecuti gratiam adhuc permiscen-
tur peccato, hi sub metu sunt, et per formidabi-
lem locum iter faciunt.

IV. Quemadmodum enim mercatores dum navi-
gant, licet nacti sint secundum ventum et tran-
quillum mare, nec dum pervenerint ad portum, con-
tinuo sub metu sunt, ne repente contrario exci-
tato vento fluctibus mare agitetur, et navis in pe-
riculum incidat : sic quoque Christiani, licet habeant
in se prosperum ventum sancti Spiritus flantem,
nihilominus metuunt, ne aliquando ventus contra-
riæ potestatis spiret et insurgat, et tempestatem
quamdam ac flutus excitet animis eorum. Diligen-
tia ergo summa opus, ut perveniamus ad portum
requiei, ad mundum perfectum, ad vitam et deli-
cias æternas, ad civitatem sanctorum, ac cœlestem
Jerusalem⁷¹, ad Ecclesiam primogenitorum. Nisi

⁶⁸ Gal. iv, 1. ⁶⁹ Deut. vi, 5. ⁷⁰ Matth. vi, 21. ⁷¹ Hebr. xii, 22, 25.

vero quis gradus illos transierit, summopere metuit, ne forte interea lapsum quemdam adversaria potestas molietur.

V. Perinde vero ac mulier quæ concepit, intus habet infantem suum in tenebris, ut ita dicam, et denso loco : si vero postmodum contingat egredi puerum tempore debito, intuetur novam creaturam, quam nunquam viderat, cæli, terræ et solis, et amici atque cognati continuo hilari vultu excipiunt eum in ulnas : quod si vero contingat a confusione quadam divelli intus infantem, necessario superest, ut ad hoc constituti medici cultello utantur, itaque deprehenditur postea infans a morte in mortem pergere, a tenebris in tenebras : sic accipe quoque in re spirituali, Quicumque susceperunt semen divinitatis, hi invisibili modo oblinent illud, et propter inhabitans sibi peccatum in tenebricosis et timendis locis occultant. Si ergo muniant se ipsos, et conservent semen, isti debito tempore producant in lucem, et tandem in dissolutione corporis, angeli et omnes superni chori læto vultu excipiunt illos. Si vero quis susceptis armis Christi ad bellum fortiter gerendum, socordia diffuerit, ejusmodi qui est, quam primum traditur hostibus, et in dissolutione corporis a tenebris, quæ nunc comprehendunt illum, in alias molestiores tenebras et in interitum pergit.

VI. Perinde vero ac si sit hortus, arboribus fructiferis et aliis fragrantibus plantis consitus, atque per omnia bene excultus et exornatus, munitus quoque pro vallo, exiguo pariete conservante eum : contingat vero fluvium rapidum illic transcurrere, licet modicum aquæ allidat parieti, corrumpit fundamentum, sumptaque educatione paulatim dissolvit, atque irrueas affringit extirpat omnes plantas, et universam culturam delet, et sterilem reddit : sic quoque se habet cor hominis : possidet cogitationes honestas : appropinquant vero cordi perpetuo et fluvii vitiorum, volentes illud dejicere, atque in suam partem protrahere. Itaque si **139** animus paululum levis factus, illabatur in impuras cogitationes, ecce acceperunt pabulum spiritus erroris, et ingressi everterunt illius ornamenta, extinctisque bonis cogitationibus animam devastarunt.

VII. Quemadmodum vero oculus omnium membrorum est minimus, et ipsa pupilla, quæ est exigua est vas ingens : intuetur enim uno momento cælum, astra, solem, lunam, urbes, et alias creaturas : eodem quoque modo, quæ conspiciuntur uno eodemque momento, in illa parva pupilla oculi formantur et effinguntur : sic quoque se mens habet in corde : ipsumque cor est vas quoddam exiguum ibique sunt dracones, ibi leones, ibi venenosæ bestiæ, ibi cuncti vitiorum thesauri : ibi quoque asperæ et salebrosæ viæ, ibi præcipitia : itidem e diverso, ibi est Deus, ibi quoque angeli, ibi vita et regnum, ibi lumen et apostoli, ibi thesauri gratiæ : ibi sunt omnia. Quemadmodum enim est nebula

Α μὴ διέλθῃ τις τὰ μέτρα ἐκεῖνα, ὑπὸ φόβον ἐστὶ πολλὸν, μήπως ἐν τῷ μεταξύ πτώσιν τινα ἢ πονηρὰ δύνανται ἐργάζονται.

Ε'. Ὡςπερ δὲ γυνὴ συλλαβοῦσα ἐντὸς ἔχει τὸ βρέφος αὐτῆς ἐν σκότει, ὡς εἶπεν, καὶ ὑλώδει τόπῳ· ἐὰν δὲ συμβῇ λοιπὸν ἐξελεῖν τὸ παιδίον ἐν δέοντι καιρῷ, βλέπει κτίσιν καινότεραν, ἣν οὐδέποτε εἶδεν, οὐρανοῦ, καὶ γῆς, καὶ ἡλίου· καὶ εὐθὺς οἱ φίλοι καὶ συγγενεῖς ἱλαρῷ τῷ προσώπῳ δέχονται αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας· ἐὰν δὲ συμβῇ ὑπὸ ἀταξίας τινὸς σπασθῆναι ἐνδὸν τὸ παιδίον, ἀνάγκη λοιπὸν τοὺς εἰς τοῦτο τεταγμένους ἰατροὺς ξίφει χρῆσασθαι· καὶ λοιπὸν εὐρίσκεται τὸ παιδίον ἀπὸ θανάτου εἰς θάνατον χωροῦν, καὶ ἀπὸ σκότους εἰς σκότος· οὕτως ἀνάλαβε καὶ εἰς τὸ πνευματικόν. Ὅσοι ὑπεδέξαντο τὸν σπόρον τῆς θεότητος, οὗτοι ἀοράτως ἔχουσιν αὐτὸν, καὶ διὰ τὴν σύνοικον ἁμαρτίαν ἐν σκοτεινοῖς καὶ φοβεροῖς τόποις κρύπτουσιν. Ἐὰν οὖν ἀσφαλίσωνται ἑαυτοὺς, καὶ τηρήσωσι τὸ σπέρμα, οὗτοι τῷ δέοντι καιρῷ ἀναγεννῶντες εἰς τὸ φανερόν, καὶ λοιπὸν ἐν τῇ διαλύσει τοῦ σώματος οἱ ἄγγελοι καὶ πάντες οἱ ἄνω χοροὶ ἱλαροῖς προσώποις προσδέχονται αὐτούς. Ἐὰν δὲ ὑποδεξάμενος τὰ ὅπλα τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πολεμῆσαι ἀνδρείως χαυνωθῇ, εὐθέως ὁ τοιοῦτος παραδίδεται τοῖς ἐχθροῖς, καὶ ἐν τῇ διαλύσει τοῦ σώματος ἀπὸ σκότους τοῦ νῦν περιέχοντος αὐτὸν εἰς ἄλλο χαλεπώτερον σκότος χωρεῖ καὶ ἀπώλειαν.

Σ'. Ὡςπερ δὲ ἐὰν ἡ παράδεισος ἔχων δένδρα καρποφόρα, καὶ ἄλλα φυτὰ εὐώδη, καὶ ὅλως ἡ καλῶς ἐργασμένος καὶ πεφιλοκατημένος, ἔχη δὲ καὶ μικρὸν τεῖχος ἀντὶ θριγγίου φυλάττον αὐτόν· συμβῇ δὲ ἐκεῖ ποταμὸν ὀρμητικαῖον διέρχεσθαι, εἰ καὶ μικρὸν τοῦ ὕδατος προσκρούσει τῷ τοίχῳ, ὑποφθεῖρει τὸν θεμέλιον, λαμβάνει ἀγωγὴν, καὶ κατὰ μικρὸν λύει τὸν θεμέλιον, καὶ εἰσελθὼν διαρρήσει καὶ ἐκρίζοι πάντα τὰ φυτὰ, καὶ ὅλην τὴν ἐργασίαν ἀφανίζει, καὶ ἄκαρπον ποιεῖ· οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Ἐχει τοὺς λογισμοὺς τοὺς καλοὺς, πλησιάζουσι δὲ πάντοτε καὶ οἱ ποταμοὶ τῆς κακίας τῇ καρδίᾳ, θέλοντες αὐτὴν καταβαλεῖν καὶ ρίψαι εἰς τὸ ἴδιον μέρος, λοιπὸν ἐὰν ἡ μικρὸν κοῦφος ὁ νοῦς, καὶ ἡ ἐξήτοις ἀκαθάρτοις λογισμοῖς, ἰδοὺ ἔλαβον νομὴν τὰ πνεύματα τῆς πλάνης, καὶ εἰσῆλθον καὶ κατέστρεψαν τὰ ἐκεῖ κἀλλη, ἡσάνισαν τοὺς ἀγαθοὺς λογισμοὺς, καὶ ἡσάνωσαν τὴν ψυχὴν.

Ζ'. Ὡςπερ ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς μικρὸς παρ' ὅλα τὰ μέλη, καὶ αὐτὴ ἡ κόρη μικρὰ οὔσα, μέγα ἐστὶ σκεῦος· βλέπει γὰρ ὅψ' ἐν, οὐρανὸν, ἀστέρα, ἥλιον, σελήνην, πόλεις καὶ ἄλλα κτίσματα· ὁμοίως καὶ αὐτὰ τὰ ὁρώμενα ὑπὸ τὸ ἐν, τῇ μικρᾷ κόρῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐμμορφοῦται καὶ ἐνεικονίζεται· οὕτως ἐστὶ καὶ ὁ νοῦς εἰς τὴν καρδίαν. Καὶ αὐτὴ ἡ καρδιά, μικρόν τι σκεῦός ἐστι, καὶ ἐκεῖ οἱ ὀράκοντες, καὶ ἐκεῖ οἱ λέοντες, ἐκεῖ τὰ ἰοδόλα θηρία, καὶ ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς κακίας· καὶ ἐκεῖ αἱ τραχεῖαι καὶ ἀνώμαλοι ὁδοί, ἐκεῖ αἱ φάραγγες· ὁμοίως πάλιν ἐκεῖ ὁ θεὸς, ἐκεῖ καὶ οἱ ἄγγελοι, ἐκεῖ ἡ ζωὴ καὶ ἡ βασιλεία, ἐκεῖ τὸ φῶς καὶ οἱ ἀπόστολοι, ἐκεῖ οἱ θησαυροὶ τῆς τῆς χάριτος, ἐκεῖ τὰ πάντα ἐστίν. Ὡςπερ γὰρ ἐστὶν ὁμίχλη εἰς ὅλην τὴν

οἰκουμένην ἐπικειμένη, καὶ ἄνθρωπος ἄνθρωπον οὐχ ὁρᾷ· οὕτως ἐστὶ καὶ τὸ σκότος τοῦ αἰῶνος τούτου ἐπικείμενον πάσῃ τῇ κτίσει καὶ πάσῃ φύσει ἀνθρώπου ἀπὸ τῆς παραβάσεως· ὅθεν ἐπισκιάζομενοι ἐκ τοῦ σκοτοῦ ἐν νυκτί εἰσι, καὶ ἐν φοβεροῖς τόποις ἔχουσι τὴν διαγωγὴν· καὶ ὥσπερ καπνοῦ πλῆθος ἐστὶν ἐν οἴκῳ ἐνὶ, οὕτως ἐστὶ καὶ ἡ ἁμαρτία μετὰ τῶν ῥυπαρῶν λογισμῶν αὐτῆς, ἐγκαθεζομένη καὶ ἐφέρπουσα εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς καρδίας, καὶ ἄπειρον πλῆθος δαιμόνων.

Η'. Ὡς περ δὲ ἐν τοῖς φαινομένοις, πονεμου συγκροτουμένου, οὐκ ἀπέρχονται οἱ σοφοὶ καὶ μεγιστᾶνες ἐκτὶ, ἀλλὰ φοβούμενοι τὸν θάνατον ἀπομένουσι· λοιπὸν προβάλλονται οἱ τίρῳνες, καὶ οἱ πένητες, καὶ οἱ ἰδιῶται, καὶ συμβάλει ὅτι νίκην ἐργάζονται κατὰ τῶν πολεμίων, καὶ διώκουσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν ὁρίων, καὶ τὰ ἐπινίκια καὶ τοὺς στεφάνους λαμβάνουσιν ἀπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ ἔρχονται εἰς προκοπὰς καὶ ἀξιώματα, ἁκεῖνοι οἱ μεγάλοι ἐπίσω τούτων εὐρίσκονται· οὕτως ἐστὶ καὶ τὸ μέρος τὸ πνευματικόν· οἱ ἰδιῶται ἀκούοντες ἐξ ἀρχῆς τὸν λόγον, φιλαλήθει λογισμῶ τὸ ἔργον αὐτοῦ ποιοῦσι, καὶ λαμβάνουσι παρὰ Θεοῦ τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· οἱ δὲ σοφοὶ καὶ λεπτῶς ζητοῦντες τὸν λόγον, οὗτοι φεύγουσι τὸν πόλεμον, καὶ οὐ προκόπτουσι, καὶ ἐπίσω εὐρίσκονται τῶν πολεμησάντων καὶ νικησάντων.

Θ'. Ὡς περ δὲ οἱ ἄνεμοι σφοδρῶς πνέοντες πάντα τὰ κτίσματα τὰ ὑπὸ τῶν οὐρανῶν κινουσι, καὶ ῥῆχον πολὺν ἀποτελοῦσιν· οὕτως ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ κρούει καὶ φέρει τοὺς λογισμοὺς, καὶ σαλεύει τὰ βάθη τῆς καρδίας πρὸς τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ εἰς τὴν διακονίαν αὐτοῦ σκορπίζει τοὺς λογισμοὺς. Ὡς περ εἰσὶν οἱ τελῶναι καθεζόμενοι εἰς τὰς στενὰς ὁδοὺς, καὶ κατέχοντες τοὺς παριόντας καὶ διασεύοντες, οὕτως καὶ οἱ δαίμονες ἐπιτηροῦσι καὶ κατέχουσι τὰς ψυχὰς, καὶ ἐν τῷ ἐξέρχεσθαι αὐτὰς ἐκ τοῦ σώματος, εἴαν μὴ τελείως καθαρισθῶσιν, οὐκ ἐπιτρέπονται ἀνελθεῖν εἰς τὰς μονὰς τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπαντῆσαι τῷ Δεσπότῃ αὐτῶν· καταφέρονται γὰρ ὑπὸ τῶν ἁερῶν δαιμόνων. Οἱ δὲ ὑπάρχοντες ἐν σαρκί, ἔτι διὰ πόνου καὶ ἀγῶνος πολλοῦ τὴν ἐξ ὕψους παρὰ Κυρίου κτήσονται χάριν· δηλαδὴ οὗτοι μετὰ τῶν δι' ἐναρέτου ἀναπαυσαμένων πολιτείας, πρὸς τὸν Κύριον ἀπελεύσονται, καθὼς ἐπηγγείλατο, Ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας συμβασιλεύσουσι τῷ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΔ'.

Ποίαν ἐν ἀνθρώπῳ Χριστιανῷ μεταβολὴν καὶ ἀνακαίνισιν ἀπεργάζεται ὁ Χριστὸς, ὁ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη καὶ νοσοὺς θεραπεύσας.

Α'. Ὁ προσερχόμενος τῷ Θεῷ, καὶ Χριστοῦ πάρεδρος ἐν ἀληθείᾳ θέλει εἶναι, τούτου χάριν τοῦ σκοποῦ ὀφείλει προσέρχεσθαι τοῦ ἀλλαγῆναι αὐτὸν, καὶ μεταδληθῆναι ἀπὸ τῆς προτέρας καταστάσεως καὶ ἀναστροφῆς, καὶ καλὸν καὶ καινὸν ἄνθρωπον

A super universam terram extensa, et homo hominem non videt; sic quoque sunt tenebræ sæculi hujus expansæ super omnem creaturam et universam naturam humanam a tempore transgressionis; unde tenebris offusi sunt in nocte, et in formidabilibus locis vitam agunt. Et quemadmodum magna fumi copia est in domo quapiam; sic quoque peccatum cum obscenis cogitationibus suis insidet et serpit in cogitationes cordis, et infinita multitudo dæmonum.

B VIII. Sicut vero in rebus oculorum aciei subiectis, bello indicto, non proficiscuntur sapientes aut magnates eo, sed, mortem formidantes, domi remanent; ergo proferuntur tirones, pauperes et idiotæ, et accidit, ut victoria comparata adversus hostes, persequantur eos extra limites usque, atque victoriæ præmiis ac coronis a rege acceptis, ad dignitates et honorum gradus promoveantur; illi vero magni longe ab horum tergo reperiuntur: sic quoque se res habet spiritualis. Rudes ac plebei, audientes initio verbum veritatis, amanti cogitatione opus ejus perficiunt, et accipiunt a Deo gratiam Spiritus; sapientes vero, et qui subtilitatem verborum requirunt, hi fugiunt bellum, nec proficiunt, sed posteriores inveniuntur iis qui bello gesto victoriam reportarunt.

C IX. Quemadmodum vero venti vehementer flantes omnes creaturas quæ sunt sub cælis, commovent, atque sonum ingentem edunt; sic potentia hostis pulsatur, fert cogitationes, atque agitat profunda cordis pro suo ipsius lubitu, et in ministerium sui dispergit cogitationes. Sicut publicani sedent juxta vias angustas, et retinent atque concutiunt prætereuntes: sic quoque dæmones observant et detinent animas, et dum decedunt eæ e corpore, nisi perfecte fuerint expurgatæ, non permittunt eis ascendere ad mansiones cæli, et occurrere Domino suo: evertuntur enim ab aeriis dæmonibus. Qui vero versantur in carne, nihilominus summo labore ac certamine supernam a Domino consequentur gratiam: nempe hi cum illis, qui per honestam quieverunt conversationem, ad Dominum proficiscuntur, ut pollicitus est: *Ubi sum ego, et illic et minister meus erit* 72; et per infinita sæcula regnabunt cum Patre et Filio, et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

140 HOMILIA XLIV.

Quantam in homine Christiano mutationem et renovationem faciat Christus, qui animæ affectiones ac morbos sanavit.

I. Qui accedit ad Deum, et Christi assessor vera esse desiderat, hujus scopi gratia accedere debet, ut convertatur ipse, et transmutetur a priorī statu et conversatione, ac bonum et novum hominem demonstret, qui nihil veteris hominis gestet:

Si quis enim, inquit, in Christo, nova creatura ⁷². Dominus enim noster Jesus Christus propterea venit, ut naturam converteret, mutaret et renovaret, atque rursum conderet animam hanc eversam affectionibus propter transgressionem, commiscens eandem cum suo Spiritu divino. Novam mentem, novam animam, novos oculos, novas aures, novam linguam spiritualem, et ut omnino dicam, novos homines credentes ei ut efficeret, venit, seu novos utres, ungens eos suo ipsius lumine cognitionis, ut infunderet vinum novum, quod est Spiritus ejus. *Vinum enim, ait, novum in utres novos mittendum* ⁷⁴.

II. Quemadmodum enim hostis nactus hominem sibi subjugatum, eum novum in sui gratiam effecit, vitiosisque affectionibus circumvolutum unxit spiritu peccati, ac vinum omnis iniquitalis et prave doctrinæ in eum immisit: sic quoque Dominus, cum redemisset eum ab hoste, novum constituit; cumque unxisset suo ipsius Spiritu, vinum quoque vitæ et novam Spiritus doctrinam in eum infudit. Qui enim mulavit naturam quinque panum in naturam multitudinis, et naturæ asini ratione destitutæ vocem dedit, et meretricem ad temperantiam convertit, et ignis, adurendi vi præditi, naturam ad irrigandos eos qui erant in camino idoneam reddidit, et naturam leonum agrestium ferarum propter Daniele mansuefecit, hic quoque potest animam desertam et agrestem a peccato effectam, convertere in suam ipsius bonitatem, clementiam et pacem, Spiritu promissionis sancto et divino.

III. Perinde enim ac pastor scabiosam ovem potest curare, et a lupis custodire, eodem modo verus pastor Christus veniens solus potuit curare et convertere perditam et scabiosam ovem, hominem, a scabie et lepra peccati. Priores enim sacerdotes, Levitæ atque magistri, non potuerunt sanare animam oblationibus munerum et sacrificiorum, atque aspersionibus sanguinis, cum nec se ipsos potuerint curare; etenim ipsi quoque infirmitate erant amicti. *Non enim potest, inquit, sanguis taurorum et hircorum auferre peccata* ⁷⁵. Dominus vero dixit, commonstrans infirmitatem tum temporis medicorum: *Omnino dicetis mihi hanc similitudinem: Medice, cura te ipsum* ⁷⁶. Pro eo: *Non sum ego ut illi, qui nec se ipsos possunt curare*. Ego sum verus medicus, et bonus pastor, qui pono animam meam pro ovibus, qui possum curare omnem morbum et omnem imbecillitatem animæ. Ego sum immaculata ovis, quæ semel oblata est, et qui accedunt ad me, eos possum curare. Vera enim sanitas a Domino solo proficiscitur. *Ecce enim, inquit, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi* ⁷⁷: animæ nimirum credentis ei, et diligentis eum ex toto corde.

Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, τῆς ψυχῆς αὐτὸν ἐξ ὅλης καρδίας.

Α ἀποδεχθῆναι, μηδὲν τι τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἐπιφερόμενον. Εἴ τις γὰρ, φησὶν, ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοῦτο παραγέγονεν, ὥστε τὴν φύσιν ἀλλάξαι καὶ μεταβαλεῖν καὶ ἀνακινῆσαι, καὶ ἀνακτίσαι, τὴν ψυχὴν ταύτην τὴν κατεστραμμένην τοῖς πάθεσι διὰ τὴν παράβασιν, κεράσας τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ Πνεύματι τῆς θεότητος. Καινὸν νοῦν, καὶ καινὴν ψυχὴν, καὶ κἀκίνοὺς ὀφθαλμοὺς, καινὰ ὠτα, καινὴν γλῶτταν πνευματικὴν, καὶ ἀπαξ ἀπλῶς καινοὺς ἀνθρώπους τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ ἤλθεν ἀπεργάσασθαι, ἥτοι καινοὺς ἀσχοὺς, χρίσας αὐτοὺς τῷ ἐκυτοῦ φωτὶ τῆς γνώσεως, ἵνα μεταβάλῃ νέον οἶνον, ὃ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ. Οἶνον γὰρ, φησὶ, νέον εἰς ἀσχοὺς καινοὺς βλητέον.

Β. Ὡς περ γὰρ ὁ ἐχθρὸς λαβὼν τὸν ἄνθρωπον ὑποχείριον, καινὸν αὐτὸν εἰς ἑαυτὸν εἰργάσατο, πάθεσι κακίας περιβαλὼν, καὶ χρίσας τῷ πνεύματι τῆς ἁμαρτίας, τὸν οἶνον τῆς ἀνομίας πάτης καὶ κακίας διδασκαλίας ἐνέβαλεν εἰς αὐτόν. οὕτως καὶ ὁ Κύριος λυτρωσάμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καινὸν ἀπεργάσατο. χρίσας τῷ ἐκυτοῦ Πνεύματι, καὶ τὸν τῆς ζωῆς οἶνον, τὴν καινὴν τοῦ Πνεύματος διδασκαλίαν εἰς αὐτόν ἐνέχεεν. Ὁ γὰρ μεταβαλὼν τὴν φύσιν τῶν πέντε ἄρτων εἰς φύσιν πλῆθους, καὶ φύσει ὄνου ἀλόγῳ δοὺς φωνήν, καὶ τὴν πόρνην εἰς σωφροσύνην μεταστρέψας, καὶ πυρὸς φύσιν καυστικοῦ δροσίζειν τοὺς ἐν τῇ καμίνῳ παρασκευάσας, καὶ φύσιν λεόντων ἀγρίων θηρίων τῷ Δανιὴλ ἡμερώσας, οὗτος δύνатаи καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἔρημον καὶ ἀγριοθεῖσαν ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας μεταβαλεῖν εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα, καὶ χρηστότητα, καὶ εἰρήνην τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἀγίῳ καὶ ἀγαθῷ.

Γ. Ὅν γὰρ τρόπον ποιμὴν τὸ ψωριῶν πρόβατον δύνатаи [θεραπεῦσαι, καὶ ἀπὸ λύκων φυλάξαι. ὥσαύτως ὁ ἀληθινὸς ποιμὴν Χριστὸς ἐλθὼν, μόνος ἡδυνήθη θεραπεῦσαι, καὶ ἐπιστρέψαι τὸ ἀπολωλὸς καὶ ψωριῶν πρόβατον, τὸν ἄνθρωπον, ἀπὸ τῆς ψώρας καὶ λέπρας τῆς ἁμαρτίας. Οἱ γὰρ πρὶν ἱερεῖς καὶ Λευῖται καὶ διδάσκαλοι οὐκ ἡδυνήθησαν θεραπεῦσαι τὴν ψυχὴν ταῖς προσφοραῖς τῶν δώρων καὶ θυσιῶν, καὶ ῥαντίσμασις αἵματος, ὅπου γε οὐδὲ αὐτοὺς ἡδυνήθησαν θεραπεῦσαι. καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀσθένειαν περιέκειντο. Ἀδύνατον γὰρ, φησὶν, αἵμα ταύρων καὶ τράγων ἀφελεῖν ἁμαρτίαν. Ὁ δὲ Κύριος ἔλεγε, δεικνὺς τὴν ἀσθένειαν τῶν τότε ἱατρῶν, Πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην, Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτὸν. ἀντὶ τοῦ, Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὡς ἐκεῖνοι, οἱ μήτε ἑαυτοὺς δυνάμενοι θεραπεῦσαι. Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ἀληθινὸς ἱατρὸς, καὶ καλὸς ποιμὴν, ὁ θεὸς τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ δυνάμενος θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ψυχῆς. ἐγὼ εἰμὶ τὸ ἄμωμον πρόβατον, τὸ ἄπαξ προσενεχθὲν, καὶ τοὺς ἐμοὶ προσερχομένους δυνάμενος θεραπεῦσαι. Ἡ γὰρ ἀληθινὴ ἱασις τῆς ψυχῆς ἀπὸ Κυρίου μόνου γίνεται. Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ὁ Ἀμνὸς τοῦ μόνου γίνεται. Ἰδοὺ γὰρ, φησὶν, ὁ Ἀμνὸς τοῦ

ψυχῆς δηλονότι πιστευσάσης αὐτῷ, καὶ ἀγαπώσης

⁷³ II Cor. v, 17. ⁷⁴ Matth. ix, 17. ⁷⁵ Hebr. x, 4. ⁷⁶ Luc. iv, 23. ⁷⁷ Joan. i, 29.

Δ'. Ὁ ποιμὴν τοίνυν ὁ καλὸς τὸ ψωριῶν πρόβατον θεραπεύει. Πρόβατον δὲ πρόβατον θεραπεύσαι οὐ δύναται. Καὶ εἰ μὴ θεραπευθῇ τὸ λογικὸν πρόβατον, ὁ ἄνθρωπος, εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου τὴν ἐπουράνιον οὐκ εἰσέρχεται. Οὕτως γὰρ καὶ ἐν τῷ νόμῳ εἴρηται διὰ σκιᾶς καὶ εἰκόνης · περὶ γὰρ τοῦ λεπροῦ, καὶ μῶμον ἔχοντος, ταῦτα αἰνίσσεται μηνύον τὸ Πνεῦμα. Λεπρὸς, φησὶν, ἢ μῶμον ἔχων, οὐκ εἰσελεύσεται εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου. Ἀλλὰ προσέταξε τῷ λεπρῷ ἀπερχεσθαι πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ παρακλήσει πολλῇ ἅγειν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τῆς σκηνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐπιτιθεῖν τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπὶ τὴν λέπραν, σημειούμενον τὸν τόπον τῆς ἀφῆς τῆς λέπρας, καὶ θεραπεύειν. Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ Χριστὸς ὁ ἀληθὴς ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ταῖς λεπρώσας ψυχὰς λέπραν ἁμαρτίας ἐπικαμπτόμενος, εἰσέρχεται εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ σώματος αὐτῶν, καὶ θεραπεύει καὶ ἰάται τὰ πάθη. Καὶ οὕτως δυνήσεται ἡ ψυχὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραὴλ · πάσα γὰρ ψυχὴ φερούσα λέπραν ἁμαρτίας παθῶν, καὶ μὴ προσελθοῦσα τῷ ἀληθινῷ ἀρχιερεῖ, καὶ θεραπευθεῖσα νῦν, εἰς τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν οὐκ εἰσέρχεται. Ἀμώμος γὰρ οὖσα καὶ καθαρὰ, ἀμώμους καὶ καθαρὰς ψυχὰς ζητεῖ. Μακάριοι γὰρ, φησὶν οἱ καθарοὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὁφονται.

Ε'. Δεῖ γὰρ τὴν ψυχὴν τὴν ἐν ἀληθείᾳ πιστεύουσαν Χριστῷ, μετατεθῆναι καὶ ἀλλαγῆναι ἀπὸ τῆς νῦν πονηρᾶς καταστάσεως, εἰς ἑτέραν κατάστασιν ἀγαθὴν, καὶ ἀπὸ τῆς νῦν φύσεως ταπεινῆς, εἰς ἑτέραν θεῖαν φύσιν, καὶ καὶνὴν αὐτὴν ἀπεργασθῆναι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ οὕτως δύναται χρησιμεῦσαι εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν. Τυχεῖν δὲ τούτων ἡμῖν ἔσται πιστεύουσι, καὶ ἀγαπῶσιν αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἁγίαις αὐτοῦ ἐντολαῖς ἀναστρεφομένοις. Εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ Ἑλισταίου τὸ φύσει κοῦφον ξύλον ἐν τοῖς ὕδασι βληθὲν ἀνένεγκε τὸ φύσει βαρὺ σιδήριον, πόσω μᾶλλον ἐνταῦθα ἀποστελεῖ ὁ Κύριος τὸ κοῦφον, καὶ ἐλαφρὸν, καὶ ἀγαθὸν, καὶ ἐπουράνιον αὐτοῦ Πνεῦμα, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν βεβυθισμένην τοῖς ὕδασι τῆς πονηρίας ψυχὴν ἀνενεγκεῖ, καὶ κουφίσει, καὶ πτερώσει πρὸς τὰ ὕψη τῶν οὐρανῶν, καὶ μεταβαλεῖ καὶ ἀλλάξει αὐτὴν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως!

Σ'. Καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς φαινομένοις οὐδεὶς δύναται δι' ἑαυτοῦ περάσαι καὶ διελθεῖν τὴν θάλασσαν, εἰ μὴ ἔχει τὸ κοῦφον καὶ ἐλαφρὸν πλοῖον, τὸ ἐκ ξύλου κατασκευασθὲν, τὸ μόνον ἐπάνω τῶν ὕδατων περιπατεῖν δυνάμενον · καταποντίζεται γὰρ καὶ ἀπόλλυται, ἂν ἐπιβαίνει τις ἐν τῇ θαλάσσῃ · τὸν αὐτὸν τρόπον ἀδύνατον ψυχὴν δι' ἑαυτῆς διελθεῖν καὶ ὑπερβῆναι, καὶ διαπεράσαι τὴν πικρὰν θάλασσαν τῆς ἁμαρτίας, καὶ τὴν χαλεπὴν ἄβυσσον τῶν πονηρῶν δυνάμεων τοῦ σκότους τῶν παθῶν, εἰ μὴ τὸ ἐλαφρὸν καὶ ἐπουράνιον καὶ εὐπτερον τοῦ Χριστοῦ Πνεῦμα δέξεται, ἐπάνω τῆς πονηρίας ὅλης περιπατοῦν καὶ διοδεῦον,

IV. Pastor ergo bonus scabiosam ovem curat. Ovis autem ovem curare nequit. Et nisi curata fuerit rationalis ovis, homo scilicet, in Ecclesiam Domini cœlestem non ingreditur. Ad hunc enim modum in lege quoque dictum est sub umbra et imagine. De leproso enim aut maculam habente hæc obscure loquens significat Spiritus: *Leprosus, inquit, et maculam habens, non ingreditur in Ecclesiam Domini* ⁷⁸. Verum præcepit leproso, ut abeat ad sacerdotem, et precibus multis adducat eum in domum tabernaculi sui, et imponat manus suas super lepram, locum nimirum notatum tactu lepræ, et curet. Eodem quoque modo Christus, verus Pontifex futurorum bonorum, ad leprosas animas, lepra peccati laborantes inclinans, ingreditur tabernaculum cordis illarum, et curat ac sanat affectiones. Atque hoc pacto poterit anima ingredi in cœlestem Ecclesiam sanctorum veri Israelis. Quæcunque enim anima, laborans lepra affectionum peccati, non accesserit ad verum Pontificem, et nunc curata fuerit, in ordinem sanctorum, in cœlestem Ecclesiam non ingreditur. Immaculata enim cum sit et pura, incontaminatas et puras quærit animas. *Beati enim, inquit, mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt* ⁷⁹.

V. Oportet enim animam quæ vere Christo credit, transferri ac mutari ab hoc pravo statu in alium statum bonum, et ab hac humili natura, in alteram divinam naturam, eamque novam effici virtute Spiritus sancti; et hac ratione poterit idonea esse ad cœleste regnum. Consequi autem hæc nostrum est, qui credimus et vere diligimus illum, et in omnibus sanctis mandatis ejus conversamur. Si enim tempore Elisæ, lignum, quod natura leve est, in aquam conjectum ⁸⁰, extulit ferrum, quod natura grave est: quanto magis mittet huc Dominus levem, subtilem, bonum et cœlestem suum Spiritum, ejusque ope submersam aquis nequitiae animam extollet, et elevabit atque evolare faciet ad sublimia cœlorum, ac transmutabit et convertet eam a natura sua!

VI. Et quemadmodum in rebus conspicuis nemo potest per se transire et trajicere mare, nisi habeat levem et tenuem naviculam, ex ligno constructam, quæ sola super aquas incedere potest; demergitur enim et interit, si ambulet quis in mari: eodem modo nequit anima per se ipsam transire, superare aut trajicere acerbum mare peccati, et difficilem abyssum pravorum spirituum caliginis affectionum, nisi subtilem, cœlestem et volatilem Christi Spiritum susceperit, super omnem nequitiam ambulantem et incedentem, cujus ope, auxilio, recto et minus erroneo cursu ad cœlestem portum quietis,

⁷⁸ Lev. xxi, 18. ⁷⁹ Matth. v, 8. ⁸⁰ IV Reg. vi, 5.

ad civitatem regni poterit pervenire. Quemadmodum autem qui sunt in navi, e mari non hauriunt nec bibunt, nec ex eo vestimenta aut victum accipiunt, sed aliunde in navem important: sic quoque animæ Christianorum non ex hoc sæculo, sed supernitus e cœlo cibum cœlestem et indumenta spiritualia accipiunt: atque inde viventes, in navi boni et vivifici Spiritus ambulant, et transgrediuntur adversarias principum et potestatum pravas facultates. Et quemadmodum ex unica natura ligni omnes naves construuntur, quarum beneficio homines amarum possunt transmeare mare: sic ex unica divinitate lucis cœlestis diversorum gratiæ donorum unius **142** Spiritus, omnes Christianorum animæ corroboratæ universam supervolant nequitiam.

ρων χαρισμάτων τοῦ ἐνὸς Πνεύματος, πᾶσαι τῶν ἱπτανται πονηρίαν.

VII. Verum cum navis et gubernatore indigeat, et temperato et amœno vento, ad feliciter navigandum; hæc omnia est ipse Dominus in anima fideli degens, et perferre eam faciens molestas tempestates et feroces malitiæ fluctus, atque impetus violentorum peccati ventorum; et quidem fortiter, ferventer ac scite, ut ipse novit, dissoluto eorum æstu. Absque cœlesti enim gubernatore. Christo, non potest quispiam trajicere perversum mare potestatum tenebrarum, ac molestarum tentationum afflatus. *Ascendunt enim, inquit, usque ad cœlos, et descendunt usque ad abyssos*⁸¹. Omnem porro gubernandi scientiam, item bellorum ac tentationum novit, super feroces fluctus incedens. *Ipsa enim, inquit, tentatus, potest iis qui tentantur, succurrere*⁸².

VIII. Oportet ergo converti ac transmutari animas nostras a præsentī statu in alterum statum, et divinam naturam, et fieri novos e veteribus, hoc est, bonos, benignos ac fideles, ex acerbis et infidelibus, et sic idoneos cœlesti regno fieri et constitui. Beatus enim Paulus de conversione et assumptione sua, qua comprehensus est a Domino, scribit hæc: *Sed sector, si etiam apprehendam, quatenus, et apprehensus sum a Christo*⁸³. Quo igitur pacto comprehenditur a Deo? Quemadmodum enim si captivos quosdam, quos rapuerat, tyrannus abducit, deinceps ipse comprehendatur a vero rege: ita quoque Paulus, cum a tyrannico spiritu peccati torqueretur, Ecclesiam persequabatur et devastabat: verum cum non odio Dei, sed per ignorantiam hoc ageret, tanquam pro veritate dimicans, non est neglectus, sed apprehendit eum arcanoque splendore circumfudit Dominus, cœlestis et verus rex, eumque voce sua dignatus, in faciem percussit, atque ut servum liberavit. Vide Domini bonitatem et conversionem, quo pacto possit mutare animas vitio agglutinatas, et feroces effectas, atque momento horæ in suam ipsius bonitatem et pacem traducere!

⁸¹ Psal, cvii, 26. ⁸² Hebr. ii, 18. ⁸³ Philipp. iii, 12.

δι' οὗ ἐξυδρόμως καὶ ὀρθῶς εἰς τὸν ἐπουράνιον λιμένα τῆς ἀναπαύσεως, εἰς τὴν πόλιν τῆς βασιλείας δυνήσεται καταντῆσαι. Ὡς περ δὲ οἱ ἐν τῷ πλοίῳ ἐκ τῆς θαλάσσης οὐκ ἀρύονται καὶ πίνουσιν, οὕτως ἐξ αὐτῆς τὰ ἐνδύματα καὶ τὰς τροφὰς ἔχουσιν, ἀλλ' ἐξωθεν ἐν τῷ πλοίῳ ἐπικομίζονται· οὕτως αἱ ψυχαὶ τῶν Χριστιανῶν, οὐκ ἐκ τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀλλ' ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ τροφὴν οὐράνιον καὶ ἐνδύματα πνευματικὰ λαμβάνουσι, κακείθεν ζῶσαι ἐν τῇ νηϊ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐμβᾶσαι, παρέρχονται τὰς ἐναντίας τῶν ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν πονηρᾶς δυνάμεις. Καὶ ὥς περ ἐκ μιᾶς θύσεως ξύλου πάντα τὰ πλοῖα κατασκευάζονται, δι' ὧν παρελθεῖν οἱ ἄνθρωποι τὴν πικρὰν δυνήσονται θάλασσαν· οὕτως ἐκ μιᾶς θεότητος φωτὸς οὐρανόθεν τῶν διαφόρων Χριστιανῶν αἱ ψυχαὶ δυναμοῦμεναι τὴν ὅλην περι-

B Ζ'. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλοῖον καὶ κυβερνήτου χρήζει, καὶ εὐκράτου καὶ ἡδέος ἀνέμου πρὸς τὸ διαπλεῦσαι καλῶς, ταῦτα πάντα αὐτὸς ἐστὶν ὁ Κύριος ἐν τῇ πιστῇ ψυχῇ γινόμενος, καὶ διαπερὼν αὐτὴν τοὺς δεινοὺς χειμῶνας, καὶ τὰ ἄγρια τῆς πονηρίας κύματα, καὶ τὰς καταιγίδας τῶν βιαιῶν τῆς ἀμαρτίας ἀνέμων, δυνατῶς καὶ ἐμπύρως καὶ ἐπιστημόνως, ὥς αὐτὸς ἐπίσταται, διαλύων τὸν κλύδωνα αὐτῶν. Ἄνευ γὰρ τοῦ ἐπουρανόθεν κυβερνήτου Χριστοῦ, ἀδύνατόν τινι παρελθεῖν τὴν πονηρὰν θάλασσαν τῶν δυνάμεων τοῦ σκότους, καὶ τῶν πικρῶν πειρασμῶν τὰ καταφυσήματα· Ἀναβαίνουσι γὰρ, φησὶν, ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβαίνουσιν ἕως τῶν ἀβύσσων. Πᾶσαν δὲ κυβερνητικὴν ἐπιστήμην καὶ πολέμων καὶ πειρασμῶν ἐπίσταται, ὑπεράνω τῶν ἀγρίων κυμάτων ἐπιβαίνων· Αὐτὸς γὰρ, φησὶ, πειρασθεῖς δύναται πειραζομένοις βοηθεῖν.

C Η'. Δεῖ τοίνυν ἀλλαγῆναι καὶ μεναδληθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀπὸ τῆς νῦν καταστάσεως εἰς ἑτέραν κατάστασιν, καὶ φύσιν θεῖαν, καὶ γενέσθαι καινοὺς ἐκ παλαιῶν, τουτέστιν ἀγαθοὺς καὶ χρηστοὺς καὶ πιστοὺς, ἐκ πικρῶν καὶ ἀπίστων· καὶ οὕτω χρησίμους γενομένους εἰς τὴν ἐπουράνιον βασιλείαν ἀποκαταστήναι. Καὶ γὰρ ὁ μακάριος Παῦλος περὶ τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ καὶ καταλήψεως, ἧς κατελήφθη ὑπὸ Κυρίου, γράφει ταῦτα· Διώκω δὲ, εἰ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ Χριστοῦ. Πῶς τί ἄρα καταλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ; Ὡς περ γὰρ ἐὰν αἰχμαλωσίαν τινα τύραννος ἀρπάσας ἀπάγῃ, εἶνα καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως· οὕτων καὶ Παῦλος, ὅτε ὑπὸ τοῦ τυραννικοῦ πνεύματος τῆς ἀμαρτίας ἐνῆργεῖτο, τὴν Ἐκκλησίαν ἐδίωκε καὶ ἐσκόλευεν. Ἀλλ' ἐπεὶ μὴ ζήλω Θεοῦ κατὰ ἄγνοιαν ἐποίησεν, ὥς ὑπὲρ ἀληθείας ἀγωνιζόμενος, οὐ παρωράθη, ἀλλὰ κατέλαβεν αὐτὸν ὁ Κύριος, περιλάμπας ἀβρόχως ὁ ἐπουράνιος καὶ ἀληθινὸς βασιλεὺς, φωνῆς τῆς αὐτοῦ τοῦτον ἀξιῶσας, καὶ ῥαπίσας ὡς δοῦλον ἡλευθέρωσεν. Ἴδε Δεσπότης ἀγαθότητα καὶ μεταβολὴν, πῶς δύναται μεταβαλεῖν ψυχὰς τὰς τῇ κακίᾳ συμπλακείσας, καὶ ἀγρίας ἀποκαταστάσας, καὶ ῥοπῇ ὥρας εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἀγαθότητα, καὶ εἰρήνην μετενεγκεῖν.

Θ. Πάντα γὰρ δυνατὰ παρὰ Θεῷ, ὡς περ ἐπὶ τοῦ Ἀ ληστοῦ γέγονε, ῥοπή ὥρας διὰ τῆς πίστεως μετεβλήθη, καὶ εἰς παράδεισον ἀποκατέστη. Διὰ τοῦτο ἦλθεν ὁ Κύριος, ἵνα τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀλλάξῃ καὶ ἀνακτίσῃ, καὶ ποιήσῃ αὐτάς, καθὼς γέγραπται, θείας κοινωνοὺς φύσεως, καὶ δοῦναι εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν ἐπουράνιον ψυχὴν, τοῦτέστι Πνεῦμα θεότητος ὁδηγοῦν ἡμᾶς εἰς πᾶσαν ἀρετὴν, ὅπως ζωὴν αἰώνιον ζῆσαι δυνηθῶμεν. Εἴη τοίνυν ἐξ ὅλης καρδίας πιστεῦσαι ἡμᾶς ταῖς ἀνεκδιηγήτοις αὐτοῦ ἐπαγγελίαις, ὅτι ἀληθὴς ἐστὶν ὁ ἐπαγγειλάμενος. Χρὴ οὖν ἀγαπήσαι τὸν Κύριον, καὶ σπουδάζειν παντοίως ἐν πάσαις ἀρεταῖς, καὶ αἰτῆσαι ἐπιμόνως καὶ ἐνδεδουλωμένως, ὥστε δεῖξασθαι τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ὁλοκλήρως καὶ τελείως, ἵνα ζωοποιηθῶσιν αἱ ψυχὰς ἡμῶν, ὡς ἐστὶ ἐν σαρκὶ ἐσμεν. Ἐὰν μὴ γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δεῖξῃται ἡ ψυχὴ τὸν ἁγιασμόν τοῦ Πνεύματος διὰ πολλῆς πίστεως καὶ δεήσεως, καὶ κοινωνῶς θείας φύσεως γένηται, ἀνακραθεῖσα τῇ χάριτι, δι' ἧς πᾶσαν ἐντολὴν ἀμώμως καὶ καθαρῶς ἐπιτελεῖν δυνησεται, ἀποκρίτης ἐστὶν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅπερ γὰρ τις ἐντεῦθεν ἀγαθὸν ἐκτίσας, τοῦτο αὐτὸ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐστὶ αὐτοῦ ζωὴ διὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA ME.

Οὐδεμία τέχνη, οὐ πλοῦτος τούτου τοῦ κόσμου, εἰ μὴ μόνη ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια θεραπεύσαι τὸν ἄνθρωπον δύναται, οὐ μέγιστην πρὸς τὸν Θεὸν συγγένειαν αὕτη ἡ ὁμιλία ἀποφαίνεται.

Α'. Ὁ τὸν μονήρῃ βίον ἐπιλεξάμενος, πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ στρεφόμενα πράγματα ἀλλότρια ἑαυτοῦ καὶ ξένα ἡγεῖσθαι ὀφείλει. Ὁ γὰρ ἐξ ἀληθείας μεταδιώκων τὸν σταυρόν τοῦ Χριστοῦ, πάντα ἀρνησάμενος, ἐστὶ δὲ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, προσηλωμένον τὸν νοῦν εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ ἔχειν ὀφείλει· προτιμῶν δηλαδὴ τὸν Κύριον γονέων, ἀδελφῶν, γυναικὸς, τέκνων, συγγενείας, φίλων, ὑπαρχόντων. Τοῦτο γὰρ ὁ Κύριος ἀπεφάνητο εἰπὼν, Πᾶς ὅστις οὐκ ἀφῆκε πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα ἢ ἀγροὺς, καὶ οὐκ ἀκολουθεῖ μοι, οὐκ ἐστὶ μου ἀξίος. Ἐν οὐδενὶ γὰρ ἐτέρῳ εὐρίσκεται σωτηρία τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἀνάπαυσις, ὡς ἠκούσαμεν. Πόσοι γὰρ βασιλεῖς ἀνεφάνησαν ἐκ τοῦ γένους Ἀδὰμ, κρατοῦντες πάσης τῆς γῆς, μέγα φρονούντες ἐπὶ τῇ βασιλικῇ δυναστείᾳ! καὶ τούτων οὐδεὶς διὰ τῆς τοιαύτης ἰκανότητος ἰσχυρὸς γνωρίσαι τὴν ἐκ τῆς παραδόσεως τοῦ πρώτου ἀνθρώπου ἐπεισελθοῦσαν τῇ ψυχῇ κακίαν, καὶ σκοτίαςασαν αὐτήν, πρὸς τὸ μὴ ἐπιγινῶναι τὴν μεταβολήν, ὅτι πρῶτον καθαρεύων ὁ νοῦς ἐώρα τὸν Δεσπότην αὐτοῦ ἐν ἀξιώματι ὢν, καὶ νῦν ἐνδίδεται διὰ τὴν ἐκπτώσιν αἰσχύνῃν, τυφλωθέντων τῶν ὀφθαλμῶν τῆς καρδίας τοῦ μὴ βλέπειν ἐκείνην τὴν δόξαν, ἣν εὗλετο πρὸ τῆς παρακοῆς ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀδὰμ.

Β'. Ἐγένοντο δὲ καὶ διάφοροι σοφοὶ κατὰ κόσμον· ὧν οἱ μὲν διὰ φιλοσοφίας ἀρετὴν ἐπεδείξαντο· οἱ δὲ

⁸⁴ II Petr. i, 4. ⁸⁵ Luc, xiv, 26; Matth. x, 37.

IX. Omnia enim apud Deum suntabilia, ut in latrone contigit, qui momento horæ per fidem conversus est, et in paradysum translatus. Propterea venit Dominus, ut animas nostras converteret atque reformeret; ac faciat eas, ut scriptum est, *divinæ consortes naturæ*⁸⁴, et conferat in animam nostram cœlestem animam, hoc est, Spiritum divinum, deducentem nos in omnem virtutem, ul vitam æternam vivere possimus. Oportet ergo ex toto corde nos credere inenarabilibus ejus promissionibus, quia verax est, qui promisit. Quapropter decet diligere Dominum, atque contendere omnino in omnibus virtutibus, et assidue petere absque omni intermissione, ut consequamur promissionem Spiritus ejus integre ac perfecte, quo vivificentur animæ nostræ, quippe qui adhuc in carne sumus. Nisi enim in hoc sæculo consecuta fuerit anima sanctificationem Spiritus summa fide atque absecratione, et particeps divinæ naturæ facta fuerit, permixta gratiæ, cujus beneficio omne mandatum absque reprehensione et pure perficere poterit, non est apta ad regnum cœlorum. Quidquid enim boni quis jam hinc obtinuerit, hoc ipsum in illa die erit ejus vita, per Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, in sæcula. Amen.

143 HOMILIA XLV.

Nulla ars aut divitiæ hujus mundi, sed solus Christi adventus sanare hominem potest, cujus maximam cum Deo cognationem hæc homilia explicat.

C I. Qui solitariam vitam elegit, universa quæ in hoc sæculo versantur, a se aliena atque peregrina existimare debet. Qui enim vere prosequitur crucem Christi, omnibus abnegatis, vel sua ipsius anima, fixam mentem in amorem Christi habere debet, anteponeus videlicet Dominum parentibus, fratribus, uxori, liberis, cognatis, amicis, facultatibus. Hoc enim Dominus innuit, dicens: *Quicumque non dimiserit patrem, aut matrem, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, aut agros, et me secutus non fuerit, non est me dignus.* In nullo enim alio invenitur salus hominum et requies, ut audivimus. Quot enim reges emicuerunt e genere Adæ, qui nacti dominium universæ terræ, altos sibi sumebant spiritus propter regiam potentiam! horum tamen nullus ex hac rerum copia potuit cognoscere, malitiam e transgressione primi hominis ingredientem in animam, et obtenebrantem eam, ne agnosceret mutationem, quod nempe mens pura prius viderit Dominum suum in dignitate constituta; nunc vero induta sit propter lapsum pudore, excæcatis oculis cordis, ne conspiciant gloriam illam quam spectabat ante inobedientiam pater noster Adam.

II. Cæterum sapientes in mundo fuere diversimodî, quorum nonnulli philosophiæ beneficio virtutem

ostendebant : alii vero, ob sophistices exercitium admirationi sunt habiti : alii rhetoricam docebant gravitatem : alii grammatici et poetæ facti pro instituto scribebant historias. Porro fuerunt quoque varii artifices, qui, quæ sunt in mundo, artes exercuerunt. Quorum nonnulli quidem in lignis tornantes genera avium et piscium, et Imagines hominum, in illis suam industriam commonstrare contenderunt : nonnulli vero in ære similitudines statuarum aliorumque quorundam sculpare conati sunt alii ædificia ingentia ac splendida fabricaverunt : alii terram fodientes referunt, quod corrumpitur, aurum et argentum : alii lapides pretiosos : alii vero corporis elegantia præditi, cum ob venustatem vultus sui extollerentur, magis illecti sunt a Satana, atque in peccatum lapsi. Et hi omnes prædicti artifices detenti ab iutus habitante serpente, et non cognoscentes secum habitare peccatum, captivi ac servi perversæ potestatis facti sunt, nihil adjuti a scientia et arte sua.

III. Similis est ergo mundus, omni varietate plenus, homini diviti possidenti domos splendoras et magnas, aurum et argentum, ac possessiones varias, omneque ministerium invidendum : verum cum graviter morbis atque afflictionibus distineretur, astiterunt et cuncti cognati cum omnibus opibus non valentes eum ex infirmitate expedire. Nulla ergo diligentia eorum, qui sunt in sæculo, non fratres, non divitiæ, non fortitudo, nec alia, quæ prædicta sunt, demersam a peccato animam, et quæ pure prospicere nequit, eripiunt e peccato ; sed sola Christi apparitio expurgare potest animam et corpus. Ab omni igitur hujus vitæ cura liberati, vacemus Domino, clamantes ad eum noctu diuque. **¶ 44** Mundus enim hic conspicuus, et quæ est in eo requies, quanto magis corpus videntur fovere, tanto vehementius animæ affectiones irritant, atque augment ejus afflictionem.

IV. Quidam vero vir prudens, cum desideraret curam gerere sui studii, contendit experiri omnia quæ voluntur in hoc mundo, si forte emolumentum quid invenire possit. Accessit ad reges, potentes et principes, nec invenit medelam salutarem, quam inde animæ efferret : et cum his diu conversatus, nihil emolumentum percepit. Abiit denuo ad sapientes mundi et oratores, quos eodem quoque modo reliquit, nullum lucrum referens : transiit per pictores, et eos qui aurum et argentum e terra referunt, atque per omnes artifices, nec ullam curationem potuit suis invenire vulneribus. Tandem recedens ab his, inquirebat sibi Deum, qui sanat affectiones et morbos animæ : cum vero se ipsum consideraret, et hæc meditaretur, deprehensa est mens ejus, a quibus rebus antea occupata palam recesserat, easdem odisse.

V. Quemadmodum vero mulier quædam in mundo

τὴν σοφιστικὴν ἐξασκήσαντες ἐθαυμασιώθησαν · ἄλλοι τὴν ῥητορικὴν ἐπεδείξαντο δεινότητα · ἄλλοι γραμματικοὶ καὶ ποιηταὶ γενόμενοι, τὰς κατὰ συνθήκην ἱστορίας ἐγράψαντο. Ἀλλὰ καὶ τεχνῖται διάφοροι γέγονασιν τὰς κατὰ τὸν κόσμον ἐξασκήσαντες τέχνας · ὧν οἱ μὲν ἐν τοῖς ξύλοις τορνεύσαντες γένη ὀρνέων, καὶ ἰχθύων, καὶ εἰκόνας ἀνθρώπων, ἐν ἐκείνοις τὴν ἑαυτῶν ἀρετὴν ἐπιδείξαι ἐσπούδασαν · ἄλλοι δὲ διὰ χαλκοῦ ὁμοιώματα ἀνδριάντων καὶ ἄλλων τινῶν ἐπεχείρησαν κατασκευάσαι · ἄλλοι οἰκοδομὰς μεγίστας καὶ περικαλλεῖς ἐκτίσαν · ἕτεροι δὲ τὴν γῆν ἀρύσσοντες, ἀναφέρουσι τὸν φθειρόμενον ἄργυρον καὶ χρυσόν · ἄλλοι δὲ λίθους τιμίους · ἄλλοι δὲ κάλλη σωματῶν ἔχοντες, ἐπὶ τῇ ὠραιότητι τῶν προσώπων ἐπαιρόμενοι, μᾶλλον ἐδεδεάσθησαν ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ εἰς ἁμαρτίαν ἔπεσον. Καὶ οὗτοι πάντες οἱ προβῆθέντες τεχνῖται, κατεχόμενοι ὑπὸ τοῦ ἔνδον οἰκόντος ὄφεως, καὶ μὴ γνόντες τὴν σύνοικιν αὐτοῖς ἁμαρτίαν, ἀίχμάλωτοι καὶ δοῦλοι τῆς πονηρᾶς δυνάμεως γέγονασιν, μηδὲν ὠσεληθέντες ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης αὐτῶν.

Γ'. Ἐοικεν οὖν ὁ κόσμος, ὁ πάσης ποικιλίας πεπληρωμένος, ἀνθρώπων πλουσίῳ κεκτημένῳ οἴκῳ λαμπροῦς καὶ μεγάλους, χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, καὶ κτήσεις διαφόρους, καὶ πᾶσαν ὑπηρεσίαν ἀφθονον · ἀθρώως δὲ συσχεθέντι νόσοις καὶ πάθεσι πᾶσα παρέστηκεν ἡ συγγένεια, μετὰ παντὸς τοῦ πλούτου, μὴ δυνάμενη αὐτὸν ἐξελεῖσθαι τῆς ἀσθενείας. Οὐδεμία τοίνυν σπουδὴ τῶν κατὰ τὸν βίον, οὐκ ἀδελφοί, οὐ πλοῦτος, οὐκ ἀνδρία, οὐτ' ἄλλα, ὅσα προεῖρηται, τὴν βεδωπτισμένην ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ψυχὴν, καὶ καθαρῶς διαθλέψαι μὴ δυναμένην, ἐξαιρεῖται τῆς ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνῃ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐπιφάνεια καθαρῆσαι δύναται ψυχὴν καὶ σῶμα. Πάσης οὖν ἀπαλλαγέντες τῆς κατὰ τὸν βίον μερίμνης, σχολάσωμεν τῷ Κυρίῳ, βοῶντες πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Ὁ γὰρ φαινόμενος οὗτος κόσμος καὶ ἡ ἐν αὐτῷ ἀνάπαυσις, ὅσῳ τὸ σῶμα δοκοῦσι θάλλειν, τοσοῦτον τῆς ψυχῆς τὰ πάθη παροξύνουσι, καὶ αὐξοῦσιν αὐτῆς τὴν κάκωσιν.

Δ'. Ἀνὴρ δὲ τις φρόνιμος ἐπιθυμήσας ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι τῆς σπουδῆς, ἐσπούδασεν ἀποπειρασθῆναι πάντων τῶν κυλισμένων ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, εἴπως εὗρεῖν ὠφέλειαν δυνήθῃ. Προσῆλθε βασιλεῦσι, δυνάταις, ἄρχουσι, καὶ οὐχ εὗρεν ἔαμα σωτηριῶδες ἐκείθεν τῇ ψυχῇ προσενέγκαι · καὶ τούτοις ἐπιπολὺ συνδιατρίψας, οὐδὲν ὦνησεν. Ἀπῆλθεν αὖθις πρὸς τοὺς σοφοὺς τοῦ κόσμου καὶ ῥήτορας · τῷ αὐτῷ τρόπῳ κατέλιπε κἀκείνους, μηδὲν κέρδος ἀπενεγκάμενος. Διῆλθε διὰ τῶν ζωγράφων, καὶ τῶν τὸν χρυσόν καὶ ἄργυρον ἀπὸ γῆς ἀναφερόντων, διὰ πάντων τε τῶν τεχνιτῶν, καὶ οὐδεμίαν θεραπείαν ἴσχυσε τοῖς ἰδίοις ἐφευρεῖν τραύμασι. Τέλος ἀναχωρήσας τούτων, ἐπεζήτησε ἑαυτῷ Θεὸν ἰώμενον τὰ πάθη καὶ τὰς νόσους τῆς ψυχῆς. ὥς δὲ ἐπεσκέπτετο ἑαυτὸν, καὶ ταῦτα διελογίζετο, εὗρέθη ὁ νοῦς αὐτοῦ ἐν ἐκείνοις ῥεμβόμενος τοῖς πράγμασιν ὧν φανερώς ἀνεχώρησε, μισήσας αὐτά.

Ε'. Ὡςπερ δὲ γυνὴ τις ἐν κόσμῳ πλουσία, καὶ

χρήματα πολλά καὶ οἶκον λαμπρὸν ἔχουσα, λείπεται A
προστασίας· καὶ οἱ ἐπερχόμενοι ἐπὶ τὸ βλάψαι αὐ-
τήν, καὶ τὰς οἰκῆσεις ἐρημῶσαι, πολλοί· κάκεινη
μὴ φέρουσα τὴν ὕβριν, περιέρχεται ζητοῦσα ἄνδρα
δυνάστην, ἱκανόν τε καὶ πεπαιδευμένον ἐν πᾶσι· καὶ
ὅταν πολλὰ ἀγωνισαμένη λαβὴ τοιοῦτον ἄνδρα,
ἀγαλλιᾶται ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἔχει αὐτὸν ἀντὶ τείχους
ἰσχυροῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ ψυχὴ μετὰ τὴν παρὰ-
θασιν, ἐπιπολὺ θλιβεῖσα ὑπὸ τῆς ἐναντίας δυνάμεως
καὶ εἰς μεγάλην ἐρημίαν ἐμπεσοῦσα, καὶ χήρα, καὶ
μεμονωμένη ἀπὸ τοῦ ἐπουρανίου ἀνδρός διὰ τὴν πα-
ράθασιν τῆς ἐντολῆς καταλειφθεῖσα καὶ παῖγνιον
πάσαις ταῖς ἀντικειμέναις δυνάμεσι γενομένη· ἐξ-
έστησαν γὰρ αὐτὴν τῶν ἰδίων θρενῶν, θαμβήσαντες
ἀπὸ τῆς οὐρανίου διανοίας, ὥστε μὴ ὁρᾶν τὰ ὑπ'
αὐτῶν εἰς αὐτὴν γινόμενα, ἀλλὰ νομίζουσιν, ὅτι οὕτως B
ἐξ ἀρχῆς γεγέννηται. Εἴτα δι' ἀκοῆς μαθοῦσα τὴν
μόνωσιν αὐτῆς καὶ ἐρημίαν, στενάξασα ἐνώπιον τῆς
φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, εὖρε ζωὴν καὶ σωτηρίαν.
Διὰ τί; Ἐπειδὴ ἀνῆλθεν εἰς τὴν συγγένειαν αὐτῆς.
Οὐδεμία γὰρ ἄλλη τις οἰκείωσίς ἐστι καὶ ὠφέλεια
τοιαύτη, εἰ μὴ ψυχῆς πρὸς Θεόν, καὶ Θεοῦ πρὸς
αὐτήν. Ἐποίησε γὰρ ὁ Θεὸς ὁρνέων γένη διάφορα·
τὰ μὲν ὥστε φωλεῦειν ἐν τῇ γῇ, κάκειθεν ἔχειν τὴν
διατροφὴν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· τὰ δὲ ὠκονόμησεν
ὑπὸ τὰ ὕδατα φωλεῦειν, κάκειθεν ἔχειν τὴν ζωὴν·
ἐδημιούργησε καὶ δύο κόσμους, τὸν μὲν ἄνω τοῖς
λειτουργικοῖς πνεύμασι, καὶ τὴν πολιτείαν ἔχειν
ἐκεῖ διετάξατο· τὸν δὲ κάτω τοῖς ἀνθρώποις, ὑπὸ τὸν
ἀέρα τοῦτον· ἔκτισε δὲ καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν, ἥλιον
καὶ σελήνην, ὕδατα, δένδρα καρποφόρα, γένη ζώων
παντοίων· ἀλλ' ἐν οὐδενὶ αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐπαναπαύε- C
ται. Πᾶσα ἡ κτίσις ὑπ' αὐτοῦ κεκράτηται, καὶ ὁμῶς
οὐκ ἔπηξεν ἐν αὐτοῖς θρόνον, οὔτε κοινωνίας ἡρμό-
σατο, εἰ μὴ ἐν ἀνθρώπῳ μόνον εὐδόκησε, κοινωνήσας
αὐτῷ, καὶ ἐπαναπαυσάμενος. Ὅρᾳς ὥδε συγγένειαν
Θεοῦ πρὸς ἄνθρωπον, καὶ ἀνθρώπου πρὸς Θεόν; Ἡ
οὖν συνετὴ καὶ φρονίμη ψυχὴ περιελθοῦσα πάντα τὰ
δημιουργήματα, οὐχ εὔρεν ἀνάπαυσιν ἑαυτῇ, εἰ μὴ
μόνον ἐν Κυρίῳ· καὶ ὁ Κύριος ἐν οὐδενὶ εὐδόκησεν,
εἰ μὴ μόνον ἐν ἀνθρώπῳ.

Σ'. Ἄν ἐκπετάσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν
ἥλιον, εὐρίσκει ἐν οὐρανῷ τὸν κύκλον αὐτοῦ· τὸ δὲ
φῶς καὶ τὰς ἀκτῖνας ἐπὶ γῆν ῥεπούσας καὶ πᾶσαν
τὴν δύναμιν τοῦ φωτός, καὶ τὴν λαμπρῶνα πρὸς
γῆν φερομένην· οὕτως καὶ ὁ Κύριος ἐκ δεξιῶν τοῦ D
Πατρὸς ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καθί-
ηται· τὸν δὲ ὀφθαλμὸν αὐτοῦ εἰς τὰς καρεῖας τῶν
ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων ἔχει τεταμένον, ὅπως τοὺς ἀπ-
εκδεχομένους τὴν παρ' αὐτοῦ βοήθειαν, ἀνενέγκῃ,
ἐνθα αὐτὸς ὑπάρχει, ἐπειδὴ λέγει, "Ὅπου ἐγὼ εἰμι,
ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. Καὶ πάλιν ὁ
Παῦλος· "Ὅτι συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν δεξιᾷ
αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. Πολὺ δὲ ἄλογα ζῶα
συνετώτερα εἰσιν ἡμῶν. Καὶ γὰρ ἕκαστον αὐτῶν
συνήνουνται τῇ ἰδίᾳ φύσει, τὰ ἄγρια πρὸς τὰ ἄγρια,

locuples, vel amplas divitias ac domum magni-
ficam possidens, destituitur auxilio et patrocinio;
et qui in eam insurgunt ut eam lædant, et ædificia
devastent, non sunt pauci; illa non ferens injuriam
obambulat, quærens virum potentem, idoneum,
et in omnibus eruditum; et ubi post multos
labores exantlatos nacta fuerit ejusmodi virum,
exultat propter eum, et habet eum pro muro
valido: eodem modo anima, post transgressionem
vehementer ab adversaria potestate afflicta, et in
magnam solitudinem illapsa, et vidua et deserta
a cœlestis Sponso propter transgressionem peccati
derelicta, ac ludibrio omnibus adversariis potestati-
bus exposita (everterunt enim illam a sua mente,
atque deturbarunt ab intellectu cœlesti, ne conspi-
ciat, quæ ab illis in eam committuntur, sed putet
sic ab initio contigisse); postmodum ubi ex auditu
percepit solitudinem suam, deplorata desolatione sua
in conspectu humanissimi Dei invenit vitam et sa-
lutem. Quapropter? Quia reversa est ad cogitationem
suam. Nulla enim est talis familiaritas atque opi-
tulationis, ac est animæ erga Deum, et Dei erga
animam. Condedit enim Deus avium genera di-
versa: quasdam ut nidos componant in terra, et in
ea habeant pastum ac requiem: quasdam vero ordi-
navit, ut sub aquis nidificent, indeque vitam ha-
beant: fabricavit quoque duplicem mundum; unum
superiorem, administratoriis spiritibus, ut illic con-
versentur, constituit; alterum inferiorem hominibus
sub hoc aere. Creavit quoque cœlum et terram,
solem ac lunam, aquas, arbores fructiferas, et va-
riorum animalium genera: in nullo tamen horum
requiescit Deus. Universa creatura sub ejus est im-
perio; nec tamen construxit in eis thronum, neque
societatem iniit, nisi in homine solo complacitum
ei est, ac societatem cum eo contraxit, et in eo
requiescit. Videsne hic cognationem Dei cum ho-
mine, et hominis cum Deo? Sagax ergo et prudens
anima pertransiens cunctas creaturas, non invenit
requiem sibi ipsi, nisi solum in Domino: nec
Domino in ullo complacitum est, nisi solum in
homine.

VI. Si expandas oculos ad solem, reperis in cœlo
circulum ejus: lumen autem et radios in terram
vergere, atque omnem vim luminis et splendorem
ad terram deferri: sic quoque Dominus a dextris
D 145 Patris super omnem principatum et pote-
statem sedet; oculum autem suum in corda
hominum in terra viventium habet extentum,
ut eos qui suscipiant ab eo auxilium, extollat
eo, ubi ipse est. Quoniam iuquit: *Ubi sum ego,*
illic quoque minister meus erit ⁸⁶. Et iterum Paulus:
Simul resuscitavit, et simul sedere fecit ad dexteram
suam inter cœlestes ⁸⁷. Verum animalia ratione
destituta, sunt longe intelligentiora quam nos.
Unumquodque enim horum unitur iis, quæ sunt
ejusdem naturæ, agrestia agrestibus, et oves suæ

⁸⁶ Joan. xii, 26. ⁸⁷ Ephes. ii, 5, 6.

speciei. Tu vero non reverteris ad cœlestem tuam cognationem, quæ est Dominus: sed cogitationibus tuis tradis te et assentiris cogitationibus pravis, adjutor peccati factus, ejusque ope tibi ipsi bellum infers, atque adeo escam hostis te ipsum constituis, perinde ac si avis ab aquila comprehensa absumatur aut ovis a lupo, aut puer ignorans extendat manum suam ad serpentem, a quo exesus inflammetur. Similitudines enim velut effigiem gerunt rerum spiritualium.

VII. Quemadmodum vero virgo dives desponsata viro, quæcunque acceperit dona ante conjunctionem, sive ornamenta, sive vestimentum, sive suppellectilem pretiosam, non quiescit in illis, donec tempus nuptiarum advenerit, et conjunctione potita fuerit: sic quoque anima aptata in sponsam cœlesti Sponso, accipit arrhabonem e Spiritu, sive dona sanationum, sive cognitionis, sive revelationis: sed non conquiescit in illis, donec consequatur plenam societatem, hoc est dilectionem, quæ cum nec mutetur, nec excidat, omnis passionis et concussionis expertes constituit illos, qui eam desiderant. Aut quemadmodum infans amictus margaritis et indumentis pretiosis, ubi esurierit, nihil æstimat quæ gestat, sed ea negligit, omnem vero curam habet in mamilla alimenti, quo pacto lac accipiat: idem quoque putato mihi in spiritualibus donis Dei. Cui gloria in sæcula. Amen.

HOMILIA XLVI.

De differentia inter Verbum Dei et inter verbum mundi: et inter filios Dei et inter filios hujus mundi.

I. Verbum Dei, Deus est, et verbum mundi, mundus est. Magnum vero discrimen et intervallum est inter Verbum Dei et inter verbum mundi, atque inter filios Dei et inter filios mundi. Utraque enim proles suorum similis est parentum. Si voluerit ergo propago spiritus tradere se ipsam verbo mundi, ac rebus terrenis, atque gloriæ sæculi hujus, mortificatur et perit, quippe quæ veram requiem vitæ consequi non possit. Requies enim ejus illic est, unde prognata est. Suffocatur enim, ut inquit Dominus, et infructuosus redditur Verbo divino, qui sæcularibus curis occupatus terrenis laqueis illigatur. Similiter, qui carnali intentione detinetur, hoc est homo mundanus, si velit Verbum Dei audire, suffocatur, et velut quispiam expers rationis constituitur. Assuefacti enim vitiorum illecebris, ubi de Deo quid audierint, tanquam minus suavi sermone turbati, animi tædio afficiuntur.

146 II. Ait quoque Paulus *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus, stultitia enim est illi*⁸³. Et propheta inquit: *Factus est illis sermo Dei, quasi vomitus*. Vides, vivere alibi non licere, quam

καὶ τὰ πρόβατα πρὸς τὸ ἴδιον γένος· καὶ σὺ οὐκ ἐπανέρχῃ πρὸς τὴν οὐράνιον σου συγγένειαν, ἥτις ἐστὶν ὁ Κύριος· ἀλλὰ συνεπιδίδοις καὶ συννεύεις τοῖς λογισμοῖς σου εἰς τοὺς λογισμοὺς τῆς κακίας, βοηθὸς τῆς ἁμαρτίας γενόμενος, καὶ σὺν αὐτῇ ἐαυτῷ πολεμῶν, καὶ οὕτω κατάρβωμα τοῦ ἐχθροῦ ποιῶν ἑαυτὸν· ὥσπερ ἂν ὄρνεον ὑπὸ αἰτοῦ συλληφθὲν καταναλωθῇ, ἢ πρόβατον ὑπὸ λύκου, ἢ σαιδίον ἀγνοοῦν ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ πρὸς ὄφιν, καὶ βρωθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἀποκαυθῇ· αἱ γὰρ παραβολαὶ ὥσπερ πρόσωπα ἔχουσιν εἰς τὸ πνευματικὸν ἔργον·

Ζ'. Ὡσπερ δὲ παρθένος πλουσία μεμνηστευμένη ἀνδρὶ, ὅσα ἂν δέξεται δῶρα πρὸ τῆς κοινωνίας, εἴτε κόσμια, εἴτε ἱματισμὸν, εἴτε σκεύη πολύτιμα, οὐκ ἐπὶ νάπαυται· τοῦτοις, ἕως οὗ ὁ καιρὸς ἔλθῃ τοῦ γάμου, καὶ τύχῃ τῆς κοινωνίας· οὕτως ἀρμολογεῖται εἰς νόμφην ἡ ψυχὴ τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ, λαμβάνει ἀρράθωνά ἐκ τοῦ Πνεύματος, εἴτε χαρίσματα ἱμάτων, εἴτε γνώσεως, εἴτε ἀποκαλύψεως· ἀλλ' οὐκ ἐπὶ νάπαυται ἐκείνοις, ἕως ἂν τύχῃ τῆς τελείας κοινωνίας, τουτέστι τῆς ἀγάπης, ἥτις ἄτρεπτος οὖσα καὶ ἄπτωτος, ἀπαθείς καὶ ἀσαλεύτους ἐργάζεται τοὺς αὐτὴν ποθήσαντας. Ἡ ὥσπερ βρέφος περιβεβλημένον μαργαρίτας καὶ ἐνδύματα τίμια, ὅταν πεινάσῃ, ὡς οὐδὲν λογίζεται ἃ φορεῖ, ἀλλὰ καταφρονεῖ αὐτῶν, ὅλην δὲ τὴν μέριμναν ἔχει εἰς τὸν μαστὸν τῆς τροφῆς, πῶς τὸ γάλα λάβῃ· τὸ αὐτό μοι λογίζου καὶ τοῖς πνευματικοῖς χαρίσμασι τοῦ Θεοῦ· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA ΜΖ'.

Περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ τε Λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ λόγου τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν τέκνων τούτου τοῦ κόσμου.

Α'. Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, Θεὸς ἐστὶ. Καὶ ὁ λόγος τοῦ κόσμου, κόσμος ἐστὶ. Πολλὴ δὲ διαφορὰ καὶ μεσότης τυγχάνει, τοῦ τε Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ λόγου τοῦ κόσμου, καὶ τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν τέκνων τοῦ κόσμου. Ἐκαστον γὰρ γέννημα τοῖς ἰδίοις ἔεικε γονεῦσιν. Εἰ οὖν θελήσει τὸ τοῦ Πνεύματος γέννημα ἐπιδιδόναι ἑαυτὸν εἰς τὸν λόγον τοῦ κόσμου, καὶ τὰ πράγματα τῆς γῆς, καὶ τὴν δόξαν τοῦ αἰῶνος τούτου, θανατοῦται καὶ ἀπόλλυται, ἀνάπαυσιν ἀληθινὴν ζωῆς εὐρεῖν μὴ δυνάμενον. Ἡ γὰρ ἀνάπαυσις αὐτοῦ ἐκεῖ ἐστίν, ὅθεν καὶ ἐγεννήθη. Συμπνίγεται γὰρ, ὡς φησιν ὁ Κύριος, καὶ ἄκαρπος γίνεται ἀπὸ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὁ βιωτικαῖς φροντίσι συνεχόμενος, καὶ γῆνις δεσμοῖς δεσμούμενος. Ὡσαύτως ὁ σαρκικῇ προαιρέσει κατεχόμενος, τουτέστιν ἄνθρωπος ὢν κόσμου, ἐὰν θελήσῃ τοῦ Λόγου ἀκοῦσαι τοῦ Θεοῦ, συμπνίγεται, καὶ ὥσπερ ἀλόγιστός τις καθίσταται· ἐθισθέντες γὰρ ταῖς τῆς κακίας ἀπάταις, ὁπότεν περὶ Θεοῦ ἀκούσωσιν, ὡς ἀηδεῖ ὁμιλίᾳ περιοχλούμενοι, τὸν νοῦν ἀηδίζονται.

Β'. Φησὶ δὲ καὶ ὁ Παῦλος. Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστὶ· καὶ ὁ προφήτης λέγει, Ἐγένετο αὐτοῖς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ὡς ἔμετος. Ὅρα, ὅτι ζῆν ἀλλαχοῦ

⁸³ I Cor. II, 14.

οὐκ ἐνδέχεται, εἰ μὴ καθ' ὃν ἕκαστος γεγέννηται λόγον. Καὶ ἐτέρως δὲ ἀκουστέον περὶ τούτου. Ἐὰν ἐπιδῶ ἐκυτὸν εἰς μεταβολὴν ἐλθεῖν ὁ σαρκικὸς ἄνθρωπος, ἀποθνήσκει πρότερον ἐκεῖθεν, καὶ ἄκαρπος γίνεται ἀπὸ τῆς προτέρας ἐκείνης ἐν τῇ πονηρίᾳ ζωῆς. Ὡς περὶ δὲ εἴ τις νόσῳ ἢ πυρετῷ κατέχεται, εἴ καὶ τὸ σῶμα ἐπὶ τῆς κλίνης ἐρρίπται, μηδὲν δυνάμενον διαπράξασθαι τῶν τῆς γῆς ἔργων, καὶ ὁ νοῦς οὐχ ἡσυχάζει, περισπώμενος καὶ μεριμνῶν περὶ ἐργασίας, καὶ τὸν ἱατρὸν ἐπιζητεῖ, ἀποστέλλων πρὸς αὐτὸν τοὺς φίλους αὐτοῦ· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῆς παραδόσεως τῆς ἐντολῆς, ἐν ἀσθενείᾳ τῶν παθῶν γεγонуῖα, καὶ ἄτονος καταστᾶσα, προσερχομένη τῷ Κυρίῳ, καὶ πιστεύουσα, τῆς ἀντιλήψεως αὐτοῦ τυγχάνει, καὶ ἀρνησαμένη τὴν προτέραν κακίστην ζωὴν, εἰ καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ ἀσθενείᾳ κατέκειται, μὴ δυναμένη τὰ ἔργα τῆς ζωῆς ἐν ἀληθείᾳ διαπράξασθαι, ἀλλ' ὅμως τὸ μεριμνῆσαι περὶ τῆς ζωῆς ἐμπόνως, τὸ δεηθῆναι τοῦ Κυρίου, τὸ ζητῆσαι τὸν ἀληθινὸν ἱατρὸν ἔχει καὶ δύναται.

Γ'. Καὶ οὐχ ὥς τινὲς φασὶ κακοδιδοσκάλιαις ὑπαγόμενοι, ὅτι καθάπαξ ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος. καὶ ὅλως οὐ δύναται τι ἀγαθὸν διαπράξασθαι. Καὶ γὰρ τὸ βρέφος κἄν μηδὲν ἰσχύῃ διαπράττεσθαι, ἢ τοῖς ἰδίῳ ποσὶν ἐλθεῖν πρὸς τὴν μητέρα ἀδυνατῇ, ὅμως κυλίεται, καὶ βοᾷ, καὶ κλαίει ἐπιζητοῦν τὴν μητέρα. Καὶ ἐν τούτῳ σπλαγχνίζεται ἡ μήτηρ, καὶ χαίρει ἐπιζητοῦντος αὐτὴν τοῦ νηπίου ἐν πόνῳ καὶ κραυγῇ, καὶ ἀδυνατοῦντος τοῦ βρέφους ἐλεῖν πρὸς αὐτὴν, ὅμως διὰ τὴν πολλὴν τοῦ παιδίου ζήτησιν, αὐτὴ ἡ μήτηρ ἀπέρχεται πρὸς αὐτὸ, ὑπὸ τῆς περὶ τὸ βρέφος ἀγάπης αἰχμαλωτιζομένη, καὶ ἀναλαμβάνει καὶ περιθάλλει, καὶ τροφοφορεῖ ἐν πολλῇ σιτοργῇ. Τοῦτο καὶ ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς ποιεῖ ἐπὶ τῇ προσερχομένῃ καὶ αὐτὸν ἐπιποθοῦσῃ ψυχῇ. Πολλῇ δὲ μᾶλλον αὐτὸς ἀγάπῃ φερόμενος ἐνδιαθέτω καὶ ἰδίᾳ χρηστότητι κολλᾶται τῇ διανοίᾳ αὐτῆς, καὶ γίνεσθαι μετ' αὐτῆς εἰς ἓν πνεῦμα, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν λόγον. Τῆς γὰρ ψυχῆς κολλωμένης τῷ Κυρίῳ, καὶ τοῦ Κυρίου ἐλεοῦντος, καὶ ἀγαπῶντος, ἐρχομένου τε πρὸς αὐτὴν, καὶ κολλωμένου αὐτῇ, καὶ τῆς διανοίας λοιπὸν παραμενούσης ἀδιαλείπτως τὸ χάριτι τοῦ Κυρίου, εἰς ἓν πνεῦμα, καὶ εἰς μίαν κρᾶσιν, καὶ εἰς μίαν διάνοιαν γίνονται ἡ ψυχὴ καὶ ὁ Κύριος· καὶ τὸ σῶμα αὐτῆς ἐρρίπτεται ἐν τῇ γῇ, καὶ ἡ διάνοια αὐτῆς ὅλη ἐξ ὅλου τῇ ἐπουρανίῳ Ἱερουσαλὴμ πολιτεύεται, ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἀνερχομένη, καὶ κολλωμένη τῷ Κυρίῳ, καὶ διὰ τὴν ἀκρίβειαν αὐτῇ.

Δ'. Καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θρόνῳ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς καθεζόμενος, ἐντῇ ἐπουρανίῳ πόλει, ὅλος πρὸς αὐτὴν ἐν τῷ σώματι αὐτῆς ἐστὶ. Τὴν μὲν γὰρ αὐτῆς εἰκόνα τέθεικεν ἄνω ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει τῶν ἀγίων Ἱερουσαλὴμ· τὴν δὲ ἰδίαν εἰκόνα τοῦ ἀβρόχτου φωτὸς τῆς θεότητος αὐτοῦ τέθεικεν ἐν τῷ σώματι αὐτῆς. Αὐτὸς αὐτῇ διακονεῖ ἐν τῇ τοῦ σώματος πόλει· καὶ αὐτῇ διακονεῖ ἐν τῇ ἐπουρανίῳ πόλει. Αὐτὴ αὐτὸν ἐκληρονόμησεν ἐν οὐρανοῖς, καὶ αὐτὸς ἐκληρονόμησεν

ea qua quisque natus est, ratione. Quin etiam aliter de hoc est audiendum. Si tradat se ipsum ad consequendam mutationem carnalis homo moritur prius illic, et infructuosus efficitur priori illi, quam in privitate traduxit, vita. Quemadmodum ergo si quis morbo aut febris detineatur, licet in cubile corpus projectum sit non valens perficere opus aliquod terrenum, non tamen quiescit animus, sed distractus et curans quæ sunt peragenda, medicum requirit, missis ad eum amicis suis: eodem quoque modo anima transgressionem mandati, in infirmitatem affectionum redacta, et languidior reddita, ubi accesserit ad Dominum et crediderit, auxilium ab eo consequitur: et abnegans priorem pessimam vitam, licet antiqua ægritudine decumbat, et nequeat opera vitæ vere peragere: nihilominus curare, quæ ad vitam pertinent, sedulo deprecari Dominum, et inquirere verum medicum, se habet et potest.

III. Et non, sit aiunt quidam perversa doctrina seducti, prorsus mortuus est homo, ut omnino non possit quidquam boni peragere. Etenim infans, licet nihil possit perficere, aut propriis pedibus accedere ad matrem nequeat nihilominus volvitur, clamat et plorat, inquirens matrem; erga eum summa afficitur misericordia mater, et gaudet de infante, quærente se cum labore et clamore; et cum non possit infans ad eam pervenire, nihilominus ob multam pueri inquisitionem, ipsa mater abit ad illum, amore pueri capta, et amplectitur, circumfovet, atque alimentum profert summa cum dilectione: hoc ipsum benignus quoque Deus facit in anima ad eum accedente, et ejus desiderio delenta: longe vero majori ipse sibi insita dilectione, et propria benignitate doctus, adhærescit intellectui ejus, et evadit cum illa in unum spiritum⁸⁹, juxta sermonem apostolicum. Si enim adhæreat anima Domino, et Dominus misericordia et charitate motus accedat ad eam, et jungatur ei, atque intellectus tandem permaneat indesinenter in gratia Domini, in unum spiritum, et in unum temperamentum, et in unum intellectum evadunt anima et Dominus: atque corpus ejus in terram projicitur, mens vero tota plane in cælesi Jerusalem versatur, ad tertium cælum usque ascendens, atque conjuncta Domino, illic ministrat ei.

IV. Ipse vero in throno magnificentiae in excelsis sedens, in cælesti civitate, penitus cum illa in corpore ejus est: siquidem ejus imaginem collocavit sursum in cælesti civitate sanctorum Jerusalem; propriam vero imaginem luminis arcani atque divinitatis suæ collocavit in corpore ejus: ipse ministrat ei in civitate corporis: illa vero ei ministrat in cælesti civitate. Hæc illius hæreditatem adit in cælo; ille vero cernit ejus hæreditatem in terra.

⁸⁹ I Cor, iv, 17.

Dominus enim hæreditas sit animæ, et anima hæreditas sit Domini. Si etenim peccatorum in tenebris agentium intellectus et mens tam procul a corpore abesse potest, ac longius peregrinari, atque in remotiores regiones proficisci momento horæ valet, et sæpenumero relicto in terra corpore, mens in alia regione cum dilecto vel amica sua degit, et illic se ipsum quasi vitam degere conspicit: si igitur **147** peccatoris anima est adeo subtilis et volatilis, ut mens ejus non prohibeatur a procul dissitis locis; multo magis anima a qua sublatum est velamen tenebrarum virtute sancti Spiritus, et illuminati sunt intellectuales ejus oculi lumine cœlesti, et quæ liberata est perfecte ab afflictionibus obscenis, ut munda beneficio gratiæ reddita, tota in Spiritu in cœlis ministrat Domino, **B** et tota in corpore servit illi: et in tantum extenditur intellectu, ut ipsa sit ubivis, et, ubi, et quando libuerit, Christo ministret.

V. Hoc dicit Apostolus: *Ut valeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, et longitudo, et profunditas, et sublimitas, cognoscereque præminentem cognitionis dilectionem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei* ⁹⁰. Contemplare arcana mysteria animæ, a qua aufert Dominus incumbentes tenebras, et revelat eam, ut revelatur ei; qua ratione dilatet et extendat prudentiam mentis ejus in latitudines, longitudines, profunditates et sublimitates universæ visibilis et invisibilis creaturæ. Magnum ergo, et divinum opus, et admirandum, revera est anima. Cum enim crearet illam, talem condidit Deus eam, ut in natura ejus nullum inereret vitium, sed ad imaginem virtutum Spiritus condidit illam: posuit in ea leges virtutum, discretionem, scientiam, prudentiam, fidem, dilectionem, atque cæteras virtutes ad imaginem Spiritus.

VI. Adhuc enim vel nunc in scientia, prudentia, dilectione et fide reperitur, et manifestatur ei Dominus: locavit in ea intellectum, cogitationes, voluntatem ac mentem ducem præcipuum: constituit quoque in ea multiplicem aliam subtilitatem; fecit illam facile mobilem, volatilem, et indefessam. Donavit illi, ut in momento ire et redire possit, et mente ministrare ei, prout Spiritus voluerit, **D** atque ut omnino dicam, creavit illam talem, ut ipsa sit sponsa et socia ejus, ut ipse cum illa contemperetur, et unus Spiritus cum eo fiat, ut inquit: *Qui adhæret Domino, unus spiritus est* ⁹¹. Cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XLVII.

Explicatio allegorica quorundam sub lege factorum.

I. Gloria Mosis, quam gerebat in facie, typus erat veræ gloriæ. Quemadmodum enim illic fixis

A αὐτὴν ἐπὶ γῆς. Ὁ Κύριος γὰρ κληρονομία γίνεται τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ψυχὴ κληρονομία γίνεται τοῦ Κυρίου. Εἰ γὰρ τῶν ἐν σκότει ἀμαρτωλῶν ἡ διάνοια καὶ ὁ νοῦς τοσοῦτον πόρρω τοῦ σώματος εἶναι δύναται, καὶ μακρὰν ἀποδημεῖν, καὶ εἰς μακροτέρας πατρίδας ἀπελθεῖν ῥοπῇ ὥρας ἰσχύει, καὶ πολλάκις ἐρρίμμενός ἐν τῇ γῇ τοῦ σώματος, ἡ διάνοια ἐν ἑτέρᾳ πατρίδι πρὸς τὸν ἀγαπητὸν, ἢ τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ τυγχάνει, καὶ καὶ ἑαυτὸν ὡς δικαιτῶμενον καθορᾷ· εἰ οὖν ἡ τοῦ ἀμαρτωλοῦ ψυχὴ οὕτω ἐλαφρὰ τε καὶ εὐπτερος, ὥστε τὸν νῦν αὐτοῦ μὴ ἐμποδίζεσθαι ἀπὸ τῶν πόρρωθεν τόπων, πολλῶ μᾶλλον ἢ ψυχῆς, ἥς ἦρθη τὸ κάλυμμα τοῦ σκότους ὑπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, καὶ ἐφωτίσθησαν οἱ νεκροὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς διὰ τοῦ ἐπουρανίου φωτός, καὶ ἐλυτρώθη τελείως ἀπὸ τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, καὶ καθαρὰ διὰ τῆς χάριτος κατειργάσθη, ὅλη ἐν οὐρανοῖς ἐν πνεύματι διακονεῖ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὅλη ἐν τῷ σώματι διακονεῖ αὐτῷ· καὶ τοσοῦτον πλατύνεται τῷ φρονήματι, ὥστε πανταχοῦ αὐτὴν εἶναι· καὶ ὅπου βούλεται, καὶ ἐνθα βούλεται διακονεῖν τῷ Χριστῷ.

Ε'. Τοῦτό φησιν ὁ Ἀπόστολος. Ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβεῖν σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος, καὶ μήκος, καὶ ὕψος, καὶ βάθος, γινῶναι τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ, Ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ κλήρωμα τοῦ Θεοῦ. Θεώρησον ἄρρητα μυστήρια ψυχῆ, ἥς περιείρει Κύριος τὸ ἐπικείμενον σκότος, καὶ ἀποκαλύπτει αὐτὴν, καὶ ἀποκαλύπτεται αὐτῇ· πῶς πλατύνει καὶ τείνει τὰ φρονήματα τοῦ νοῦς αὐτῆς, εἰς τὰ πλάτη, καὶ μήκη, καὶ βάθη, καὶ ὕψη πάσης ὁρατῆς καὶ ἀοράτου κτίσεως. Μέγα τοίνυν καὶ θεῖον ἔργον καὶ θαυμαστὸν ὄντος ἐστὶν ἡ ψυχὴ. Ἐν γὰρ τῷ δημιουργῆσαι αὐτὴν, τοιαύτην ἐποίησεν ὁ Θεὸς αὐτὴν, ὥς ἐν τῇ φύσει αὐτῆς μὴ ἐνθεῖναι κακίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν εἰκόνα τῶν ἀρετῶν τοῦ Πνεύματος ἐποίησεν αὐτήν. Ἔθηκεν εἰς αὐτὴν νόμους ἀρετῶν, διάκρισιν, γνῶσιν, φρόνησιν, πίστιν, ἀγάπην, καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς κατὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Πνεύματος.

Σ'. Ἐτιγὰρ καὶ νῦν ἐν τῇ γνώσει, καὶ φρονήσει, καὶ ἀγάπῃ, καὶ πίστει εὐρίσκεται καὶ φανεροῦται αὐτῇ ὁ Κύριος· ἔθηκεν εἰς αὐτὴν διάνοιαν, λογισμοὺς, θέλημα, νοῦν ἡγεμόνα· ἐνεθρόνισεν ἐν αὐτῇ καὶ ἄλλην πολλὴν λεπτότητα. Ἐποίησεν αὐτὴν εὐκίνητον, εὐπτερον, ἄκοπον· ἐχαρίσατο αὐτῇ τὸ ἐν ῥοπῇ ἔρχεσθαι καὶ ἀπέρχεσθαι, καὶ τοῖς φρονήμασι διακονεῖν αὐτῷ, ἐνθα τὸ Πνεῦμα βούλεται, καὶ ἀπαξάπλως ἔκτισεν αὐτὴν τοιαύτην, ὥστε γενέσθαι εἰς νόμφην καὶ κοινωνικὴν αὐτοῦ, τοῦ αὐτὸν μετ' αὐτῆς κεκρᾶσθαι, καὶ ἐν Πνεύμα μετ' αὐτοῦ εἶναι, καθὼς φησιν, Ὁ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ, ἐν Πνεύμα ἐστίν. Ὡς ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

OMILIA MZ'.

Ἀλληγορικὴ παράφρασις τῶν ὑπὸ νόμον γεγεννημένων.

Α'. Ἡ δόξα Μωσέως ἦν εἶχεν ἐν τῷ προσώπῳ, τύπος ἦν τῆς ἀληθινῆς δόξης. Ὅν γὰρ τρόπον ἐκεί

⁹⁰ Ephes, iii, 19. ⁹¹ I Cor. vi, 17.

ἀτενίσαι εἰς τὸ πρόσωπον Μωσέως οὐ ἴσχυον οἱ Ἰουδαῖοι, οὕτω νῦν ἐκείνην τὴν δόξαν τοῦ φωτός ἐν ταῖς ψυχαῖς δέχονται οἱ Χριστιανοί, καὶ τὸ σκότος μὴ φέρον τὴν αὐγὴν τοῦ φωτός ἐκτυφλούμενον φυγαδεύεται. Ἐκεῖνοι δὲ, ὅτι λαὸς Θεοῦ ἦσαν, ἐκ τῆς περιτομῆς ἐφαίνοντο· ἐνταῦθα δὲ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὁ περιούσιος, τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς ἐνδοθεν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὑποδέχεται. Μάχαιρα γὰρ ἐπουράνιος ἐκτέμνει τὸ περισσὸν τοῦ νοῦ, τουτέστι τὴν ἀκάθαρτον ἀκροβυστίαν τῆς ἀμαρτίας. Παρ' ἐκείνοις βάπτισμα τὴν σάρκα ἀγιάζον· παρ' ἡμῖν δὲ ἐστὶ βάπτισμα ἁγίου Πνεύματος καὶ πυρός· τοῦτο γὰρ ἐκήρυξεν Ἰωάννης, Αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν ἁγίῳ Πνεύματι καὶ πυρί.

Β'. Ἐκεῖ σκηνὴ ἐσωτέρα καὶ ἐξωτερὰ, καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην, διὰ παντός εἰσῆσαν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες· εἰς δὲ τὴν δευτέραν, ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς σὺν αἵματι, τοῦτο δηλοῦντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδόν. Ἐνταῦθα δὲ οἱ καταξιούμενοι εἰσέρχονται εἰς τὴν ἀχειροποίητον σκηνὴν, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθε Χριστός. Γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ, τὸν ἱερέα λαβεῖν δύο περιστερὰς, καὶ θῆσαι μὲν τὴν μίαν, ραντίσαι δὲ τὴν ζῶσαν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐκείνης, καὶ ἀπολύσαι, καὶ ἵπτασθαι ἐλευθέραν. Τὸ δὲ γενόμενον τύπος ἦν καὶ σκιά τῆς ἀληθείας. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς ἐτύθη, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ραντίσαν ἡμᾶς πτεροφυῆσαι ἐποίησεν. Ἐδωκε γὰρ ἡμῖν πτέρυγας ἁγίου Πνεύματος, πρὸς τὸ ἵπτασθαι ἀκωλύτως εἰς τὸν αἶρα τῆς Θεότητος.

Γ'. Ἐκείνοις νόμος ἐδόθη ἐν πλαξὶ γεγραμμένος λιθίναις, ἡμῖν δὲ νόμοι πνευματικοὶ πλαξὶν ἐγγραφόμενοι καρδίας σαρκίνας· λέγει γὰρ, Διδούς νόμους μου ἐν καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς. Κἀκεῖνα μὲν πάντα καταργούμενα καὶ πρόσκαιρα· νῦν δὲ πάντα ἐξ ἀληθείας εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἐπιτελούμενα· διαθήκη τε γὰρ ἔσθην, καὶ ἀπαξολῶς, Ὅσα ἐκείνοις συνέθη, τυπικῶς ἐγίνετο· ἐγράφη δὲ πρὸς νοουθεσίαν ἡμετέραν. Τῷ γὰρ Ἀβραάμ προεῖπεν ὁ Θεὸς τὸ ἐσόμενον, ὅτι Πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ, καὶ κακώσουσι, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ ἔτη τετρακόσια. Τοῦτο ἐπλήρου τὴν τῆς σκιᾶς εἰκὼνα. Πάροικος γὰρ ἐγένετο ὁ λαὸς, καὶ κατεδουλώθη ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ἐκακώθη ἐν πληρὶ καὶ πλινθείᾳ. Ἐστῆσε γὰρ αὐτοῖς Φαραὼ ἐργοεπιστάτης καὶ ἐργωδιώκτας, ἵνα ποιήσωσι τὰ ἔργα αὐτοῦ μετὰ ἀνάγκης, καὶ ὅτε ἐστέναζαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ ἀπὸ τῶν ἔργων πρὸς τὸν Θεόν, τότε ἐπεσκέψατο αὐτούς διὰ Μωσέως· καὶ πολλαῖς πληγαῖς πατάξας τοὺς Αἰγυπτίους, ἐν τῷ μηνὶ τῶν ἀνθῶν, ὅτε πρῶτον ἐπιφαίνεται τὸ ἥδιον ἔαρ, τῆς στυγνότητος τοῦ χειμῶνος παρέρχουμένης, ἐξάγει αὐτοὺς ἐξ Αἰγύπτου.

Δ'. Εἶπε δὲ ὁ Θεὸς τῷ Μωϋσεῖ, ἄρνη λαβεῖν ἄμωμον, καὶ σφάζαι, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ χρίσαι ἐπὶ

A oculis intueri vultum Mosis non valebant Judæi, eodem modo nunc illam gloriam lucis in animis recipiunt Christiani : ac tenebræ non ferentes splendorem lucis, occæcatæ fugantur. Porro illi, quod essent populus Dei, ex circumcisione agnoscebantur : modo vero populus Dei peculiaris, signum circumcisionis intus in corde suo suscepit. Gladius enim cœlestis amputat abundantiam mentis, hoc est, impurum præputium peccati. Apud illos erat baptisma carnem sanctificans : apud nos vero baptisma sancti Spiritus et ignis. Hoc enim prædicavit Joannes : *Ipse vos baptizabit in sancto Spiritu et igni* ⁹².

B II. Ibi tabernaculum interius et exterius ; atque in prius semper ingrediebantur sacerdotes, cultum **148** divinum peragentes : in secundum autem semel in anno solus pontifex cum sanguine : *Hoc significante sancto Spiritu, nondum manifestatam esse sanctorum viam* ⁹³. Hic vero, qui meruerunt, ingrediuntur in non manufactum tabernaculum, quo præcursor pro nobis introiit Christus. Scriptum est in lege : *Ut sacerdos accipiat duos columbas, et alteram quidem mactet, aspergat vero vivam sanguine ejus, et dimittat liberam evolare*. Verum quod fiebat, typus erat et umbra veritatis. Etenim Christus immolatus est, et sanguis ejus nos aspergens fecit ut nascerentur nobis alæ. Dedit enim nobis alas Spiritus sancti ad volandum sine ullo impedimento in aerem divinum.

C III. Illis data est lex, in tabulis scripta lapideis ; nobis vero leges spirituales tabulis cordis inscriptæ carneis. Inquit enim : *Dans leges meas in cordibus illorum, et in mentibus eorum inscribam eas* ⁹⁴. Et illa quidem omnia abolebantur et temporanea erant : nunc autem cuncta vere in interiori homine perficiuntur : testamentum enim etiam est intrinsecus, atque ut breviter dicam : *Quæcunque contingebant illis, in figura fiebant : scripta vero sunt propter admonitionem nostri* ⁹⁵. Abrahæ enim prædixit Deus futurum, nempe : *Semen tuum erit incola in terra non sua, et affligent illud, ac in servitatem redigent quadringentos annos* ⁹⁶. Hoc implebat umbræ imaginem. Siquidem incola fuit populus, et in servitutem ab Ægyptiis redactus, atque in luto et latere afflictus ⁹⁷. Præficiebat enim illis Pharaō præfectos et stimulatatores operis, ut perficerent opera sua necessitate quadam coacti. Cumque ingemiserent filii Israel ab operibus suis ad Deum, tum visitabat eos per Mosem ; ac multis plagis Ægyptiis percussis, mense florum, quando primum apparet amœnissimum ver, tristitia hiemis prætereunte, educit eos ex Ægypto.

D IV. Dixit autem Deus Mosi : *Ut agnum acciperet immaculatum, et immolaret, et sanguine ejus ungeret*

⁹² Matth. III, 11. ⁹³ Hebr. ix, 8. ⁹⁴ Jerem., xxxi, 31. ⁹⁵ I Cor, x, 11. ⁹⁶ Gen. xv, 13. ⁹⁷ Exod. i, 11, 14.

limina et fores, ne qui perdebat primogenita Aegyptiorum, tangeret eos ⁹⁸. Conspiciebat enim missus angelus signum sanguinis eminus, et recedebat. Ingrediebatur vero domos non signatas, et omne primogenitum interficiebat. Præterea quoque *fermentum ex quacunque domo jussit aboleri, et mactatum agnum cum axymis et lactucis agrestibus comedere præcepit* ⁹⁹. Et quidem manducare eos jussit, *circumcinctos renibus, et pedibus sandaliis calcæatos, baculos manibus tenentes*. Et ita cum omni festinatione ad vesperam edere jubet Pascha Domini, nec ullo modo ossa coram facie Domini confringere.

V. Verum eduxit eos cum argento et auro ¹, cum jussisset mutuo accipere quemlibet a vicino suo Aegyptio vasa aurea et argentea. Egressi sunt autem ex Aegypto, cum Aegyptii sepelirent primogenita. Et illis quidem oboriebatur gaudium, quod liberati essent a squalida servitute: his vero luctus et planctus propter interitum liberorum. Quare inquit Moses: *Hæc est nox, in qua pollicitus est Deus se redempturum nos*. Hæc autem omnia mysterium sunt animæ per adventum Christi redemptæ. Israel interpretatione redditur *animus videns Deum*. Liberatur ergo a servitute tenebrarum, ab Aegyptiis spiritibus.

149 VI. Postquam enim per inobedientiam mortuus est homo gravi morte animæ, et maledictionem super maledictionem suscepit: *Tribulos et spinas producet tibi terra* ². Et iterum: *Coles terram, et non addet, ut præbeat fructus suos*: creverunt et exortæ sunt in terra cordis ejus spinæ et tribuli. Abstuerunt ejus gloriam inimici dolo et technis, et induerunt eum pudore. Ablatum est lumen ejus, et indutus est tenebris: interfecerunt animam ejus, dissipatis ac divisis cogitationibus ejus, et distraxerunt e sublimi mentem ejus; factusque Israel homo servus veri Pharaonis. Et præfecerunt præfectos et stimulatōres operis, spiritus malitiæ, cogentes eum, velit nolitive, committere prava sua opera, et constructionem luti ac lateris complere. Qui etiam arcentes eum a cœlesti sapientia, abduxerunt ad crassa, terrena ac lutosa opera prava, ad sermones, ad meditationes et ad cogitationes vanas. Ubi enim excidit e sua sublimitate anima, incidit in regnum homini infestum, et in principes crudeles, compellentes eam construere ipsis vitii peccatique civitates.

VII. Si vero ingemiscat anima, et clamet ad Deum, emittit ei spiritualem Mosem, qui liberet eam a servitute Aegyptiorum: verum primum clamat, et suspiria ducit, et tum redemptionis initium consequitur. Ipso quoque mense recentium florum liberatur, tempore nimirum viris, quando terra animæ emitteret potest pulchros et floridos ramos justitiæ,

A τῶν φλιῶν, καὶ τῶν θυρῶν ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρευτὴς τὰ πρωτότοκα τῶν Αἰγυπτίων θίγῃ αὐτῶν. Ἐώρα γὰρ ὁ ἀποσταλὴς ἄγγελος τὸ σημεῖον τοῦ αἵματος πόρρωθεν, καὶ ἀφίστατο. Ἐπεισῆι δὲ ταῖς μὴ σεσημειωμέναις οἰκίαις, καὶ πᾶν πρωτότοκον ἀνῆρσι. Ἐτι δὲ καὶ ζύμην ἐκ παντὸς οἴκου ἐκέλευσεν ἀφανισθῆναι, καὶ τὸ σφαζόμενον ἀρνίον μετὰ ἀζύμων καὶ πικρίδων ἐσθίειν προσέταξεν· ἐσθίειν δὲ αὐτοὺς περιζωμένους τὰς ὀσφύας, καὶ ὑποδεδεμένους ἐν τοῖς ποσὶ τὸ ὑποδήματα, καὶ τὰς βακτηρίας ἔχοντας ἐν ταῖς χερσὶ· καὶ οὕτω μετὰ πάσης σπουδῆς ἐσθίειν πρὸς ἑσπέραν κελεύει τὸ πάσχα Κυρίου, καὶ μὴτε ἀστοῦν ἀπὸ τοῦ Κυρίου συντρίψαι.

B Ε'. Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ, κελεύσας χρήσασθαι ἕκαστον παρὰ γείτονος αὐτοῦ Αἰγύπτου σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ. Ἐξήρχοναο δὲ ἐξ Αἰγύπτου, τῶν Αἰγυπτίων θαπτόντων τὰ πρωτότοκα. Καὶ τοῖς μὲν ἦν γὰρ ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ τῆς ἀόχμηρᾶς δουλείας· τοῖς δὲ πένθος καὶ κοπετὸς ἐπὶ τῇ τῶν τέκνων ἀπωλείᾳ. Διὸ φησιν ὁ Μωϋσῆς, Αὐτὴ ἡ νύξ ἐν ᾗ ἐπηγγέλματο ὁ Θεὸς λυτρώσασθαι ἡμᾶς. Ταῦτα δὲ πάντα μυστήριόν ἐστι ψυχῆς, τῆς ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Χριστοῦ λυτρωθείσης· Ἰσραὴλ γὰρ ἐρμηνεύεται νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν. Ἐλευθεροῦται οὖν ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ σκότους, ἀπὸ τῶν Αἰγυπτίων πνευμάτων.

C Σ'. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ παρακοῇ ἀπέθανεν ὁ ἄνθρωπος θανάτῳ δεινῷ τῆς ψυχῆς, καὶ κατάραν ἐπὶ κατάρα ἐδέξατο· Τριβόλους καὶ ἀκάνθας ἀνατελεῖ σοι ἡ γῆ· καὶ αὖθις, Ἐργάσῃ τὴν γῆν, καὶ οὐ προσθήσει δοῦναί σοι τοὺς καρποὺς αὐτῆς· ἀνεφύησαν καὶ ἀνέτειλαν ἐν τῇ γῇ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀκάνθαι καὶ τρίβολοι. Πρὸς αὐτοῦ τὴν δόξαν οἱ ἐχθροὶ διὰ τῆς ἀπάτης, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν αἰσχύνῃ. Ἦρθη τὸ φῶς αὐτοῦ, καὶ ἐνεδύθη τὸ σκότος· ἐφάνευσαν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, καὶ δεισκέδασαν, καὶ διελον τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ, καὶ κατέσπασαν ἀπὸ τοῦ ὕψους τὸν νοῦν αὐτοῦ, καὶ ἐγένετο ὁ Ἰσραὴλ ἄνθρωπος δοῦλος τοῦ ἀληθινοῦ Φαραώ. Καὶ ἐπέστησεν αὐτῷ τοὺς ἐργοεπιστάτας καὶ ἐργοδιώκτας, τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας ἀναγκάζοντα αὐτὸν ἐκόντα καὶ ἄκοντα ποιεῖν τὰ πονηρὰ αὐτοῦ ἔργα, καὶ τὴν σύντοξιν ἐκπληροῦν τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλινθείας. Οἱ καὶ χωρήσαντες αὐτὸν τοῦ οὐρανόθεν φρονήματος, κατήγαγον ἐπὶ τὰ ὑλικά καὶ γήϊνα καὶ πηλώδη ἔργα πονηρὰ, καὶ λόγους, καὶ ἐνθυμήματα, καὶ διαλογισμοὺς ματαίους. Ἐκπεσοῦσα γὰρ τοῦ ἰδίου ὕψους ἡ ψυχὴ εὗρε βασιλεῖα μισάνθρωπον, καὶ ἄρχοντας πικροὺς τοὺς καταναγκάζοντας αὐτὴν οἰκοδομεῖν αὐτοῖς τὰς τῆς κακίας πόλεις ἁμαρτιῶν.

Z'. Ἐὰν δὲ στενάξῃ ἡ ψυχὴ, καὶ βοήσῃ πρὸς τὸν Θεόν, ἐξαποστέλλει αὐτῇ τὸν πνευματικὸν Μωσῆα, τὸν λυτρούμενον αὐτὴν ἐκ τῆς δουλείας τῶν Αἰγυπνίων· ἀλλὰ πρῶτον βοᾷ καὶ στενάζει, καὶ τότε τῆς ἀπολυτρώσεως τὴν ἀρχὴν λαμβάνει. Καὶ αὐτὴ ἐν τῷ μηνὶ τῶν νέων ἀνθῶν λυτρουμένη κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἔαρος, ἡνίκα ἡ γῆ τῆς ψυχῆς ἐξανθεῖν δύναται

⁹⁸ Exod. xii, 3, 7, 11. ⁹⁹ Ibid., 12, 13. ¹ Ibid., 35, 36. ² Gen. iii, 18.

τοὺς καλοὺς καὶ ἀνθηροὺς κλάδους τῆς δικαιοσύνης, τῶν πικρῶν χειμῶνων διελθόντων τῆς ἀγνοίας τοῦ σκότους, καὶ τῆς πολλῆς πωρώσεως τῆς ἐκ τῶν αἰσχυρῶν πράξεων καὶ ἁμαρτιῶν. Κελεύει δὲ τότε ἀφανισθῆναι ἐξ ἐκάστης οἰκίας πᾶσαν ζύμην παλαιάν, τὰς πράξεις, καὶ τὰ φρονήματα τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τοῦ φθειρομένου, διαλογισμοὺς πονηροὺς, καὶ ἐνθυμήσεις ῥυπαράς, ὅσον δυνατόν, ἀποβρίψασθαι.

Η'. Σφαγῆναι δεῖ τὸ ἀρνίον, καὶ τυθῆναι, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ χρῆσθαι ἐπὶ τῶν θυρῶν. Χριστὸς γὰρ τὸ ἀληθινὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ ἁμώμον ἀρνίον ἐσφάγη, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐχρίσθη ἐπὶ τῶν φλιῶν τῆς καρδίας, ὅπως γένηται τὸ ἐκχυθὲν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τῇ μὲν ψυχῇ εἰς ζωὴν καὶ ἀπολύτρωσιν· τοῖς δὲ Αἰγυπτίοις δαίμοσιν εἰς πένθος καὶ θάνατον· ἀληθῶς γὰρ πένθος αὐτοῖς ἐστὶ, χαρὰ δὲ καὶ ἀγαλλίασις τῇ ψυχῇ τὸ τοῦ ἁμώμου ἀρνίου αἷμα. Εἴτα μετὰ τὸ χρίσμα κελεύει πρὸς ἐσπέραν φαγεῖν τὸ ἀρνίον, καὶ τὰ ἄζυμα μετὰ πικρίδων, περιεζωσμένους τὰς ζώνας, καὶ ὑποδήματα, καὶ ἔχοντας τὰς βακτηρίας ἐν ταῖς χερσίν. Ἐὰν γὰρ μὴ πρότερον γένηται ἡ ψυχὴ παρεσκευασμένη πανταχόθεν δι' ἔργων ἀγαθῶν, ὅσον ἐστὶν ἐν αὐτῇ, οὐ δίδοται αὐτῇ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ ἀρνίου. Εἴ δὲ καὶ τὸ ἀρνίον ἡδὺ, καὶ τὰ ἄζυμα καλὰ, ἀλλ' αἱ πικρίδες πικραὶ καὶ τραχεῖαι. Μετὰ θλίψεως γὰρ πολλῆς καὶ πικρίας ἐσθίει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τοῦ ἀρνίου καὶ τῶν χρηστῶν ἁζύμων, θλιβούσης αὐτὴν τῆς συνοῦσης αὐτῇ ἁμαρτίας.

Θ'. Καὶ πρὸς ἐσπέραν φησὶν ἔδρασθαι αὐτό· ἡ δὲ πρὸς ἐσπέραν ὥρα μέση φωτὸς καὶ σκότους ἐστίν. Οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ πρὸς ταύτην οὖσα τῇ ἀπολυτρώσει, μέση γίνεται φωτὸς καὶ σκότους, ἐστώσης τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐώσης τὸ σκότος ἐπελθεῖν τῇ ψυχῇ, καὶ καταπιεῖν αὐτήν· καὶ ὃν τρόπον εἶπέ Μωϋσῆς, Αὕτη ἡ νύξ τῆς ἐπαγγελίας ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς, δοθέντος αὐτῷ βιβλίου ἐν τῇ συναγωγῇ, ὡς γέγραπται, ἐκάλεσεν ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτὸν καὶ ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. Ἐκεῖ νύξ ἀνταποδόσεως, ἐνταῦθα ἡμέρα ἀπολυτρώσεως· εἰκότως· πάντα γὰρ ἐκεῖνα τύπος ἦν καὶ σκια τῆς ἀληθείας, καὶ μυστικῶς προτυπούμενα τὴν ἀληθινὴν σωτηρίαν ὑπέγραψον τῆς ψυχῆς τῆς ἐγκεκλεισμένης τῷ σκότει, καὶ πεπεδημένης κρυπτῶς ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ, καὶ ἐναποκεκλεισμένης πύλαις χαλκαῖς, καὶ μὴ δυναμένης ἄνευ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀπολυτρώσεως ἐλευθερωθῆναι.

Ι'. Ἐξάγει οὖν τὴν ψυχὴν ἐξ Αἰγύπτου καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δουλείας, τῶν πρωτοτόκων αὐτῆς ἀναίρουμένων ἐν τῇ ἐξόδῳ. Ἦδη γὰρ μέρος τι τῆς δυνάμεως τοῦ ἀληθινοῦ Φαραῶ καταπίπτει. Πένθος ἔχει τοὺς Αἰγυπτίους. Στενάζουσι γὰρ λυπούμενοι ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ αἰχμαλώτου. Κελεύει χρήσασθαι παρὰ τῶν Αἰγυπτίων σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, καὶ λαβόντας ἐξελεῖν. Ἀπολαμβάνει γὰρ ἐξιοῦσα τοῦ σκότους ἡ ψυχὴ τὰ ἀργυρᾶ καὶ χρυσᾶ σκεύη, ἡγουν τοὺς ἰδίους ἀγαθοὺς λογισμοὺς πεπυρωμένους ἐπταπλασίως, ἐν οἷς διακονεῖται καὶ ἐπαναπαύεται ὁ Θεός. Ἐσχόρπι-

A gravi hieme ignorantiae tenebrarum, et summa excæcatione ex obscenis actionibus et peccatis prognata, præterita. Porro præcipit tum aboleri ex unaquaque domo omne fermentum antiquum, actiones nimirum, et consilia veteris hominis qui corrumpitur, ac perversas cogitationes et meditationes sordidas, quoad fieri potest, abjicere.

VIII. Mactari oportet agnum et immolari, ejusque sanguinem illinere foribus. Christus enim verus bonus et immaculatus agnus mactatus est, et sanguine ejus uncta limina cordis, ut fiat effusus in cruce sanguis Christi, animæ quidem vita et redemptio; Ægyptiis vero dæmonibus luctus et mors. Vere enim luctus illis est; gaudium autem et exultatio animæ, immaculati illius agni sanguis. Deinde post unctionem jubet ad vesperam comedere agnum, et azyma cum lactucis agrestibus, circumcinctos renibus, calceatos sandaliis, et tenentes baculos in manibus. Nisi enim prius sit anima præparata undequaque per bona opera. quantum in ipsa est, non conceditur illi, ut comedat de agno. Et licet suavis sit agnus et azyma bona, amaræ tamen et asperæ sunt lactucæ. Cum afflictione ergo summa et molestia edit anima de agno et bonis azymis, affligente eam quod illam inhabitat, peccato.

IX. Et ad vesperam jubet edere illum. Vespertina autem hora media inter lucem et tenebras est. Sic quoque anima in ipsa constituta redemptione, media est inter lucem et tenebras, assistente virtute divina, nec permittente tenebras insurgere in animam, et absorbere illam. Et quemadmodum Moses dixit: *Hæc est nox promissionis Dei*, sic quoque Christus, oblato sibi libro in Synagoga, ut scriptum est, appellavit *annum Domini acceptabilem, 150 et diem redemptionis*³. Ibi nox retributionis, hic dies redemptionis; et merito. Omnia enim illa typus erant et umbra veritatis, et mystice præfigurata veram describebant salutem inclusæ tenebris animæ, atque compeditæ clam in lacu infimo, et intus inclusæ portis æneis, et quæ non possit absque Christi redemptione liberari.

X. Educit igitur animam ex Ægypto et, qua in ea premebatur, servitute, primogenitis ejus interfectis in egressu. Jam enim pars quædam potentiae vari Pharaonis interit. Luctus occupat Ægyptios. Ingemiscunt enim contristati de salute captivi. Jubet mutuo accipere ab Ægyptiis vasa aurea et argentea: et iis acceptis egredi. Accipit enim, egrediens ex tenebris anima, argentea et aurea vasa, videlicet, suas probas cogitationes septuplo fervidiores, quibus ministratur Deo, et in quibus Deus conquiescit. Disperserant enim, qui prius vicini ei erant, dæ-

³ Luc. iv, 18.

mones, et occupant ac dissipant cogitationes ejus. Beata anima, quæ redempta est e tenebris! Et vae animæ, quæ non clamat nec ingemiscit ad eum, qui potest eam liberare a molestis illis et acerbis operum exactoribus!

XI. Abeunt filii Israel celebrato Pascha. Proficit anima, quæ accepit vitam sancti Spiritus, degustavit agnum, ejusque sanguine uncta est, et comedit verum panem, Verbum vivum. Columna ignis et columna nubis illos præcedit custodiens⁴: Spiritus sanctus suffulsi hos, fovens et dirigens in intelligentia animam. Pharao et Ægyptii animadversa populi Israelitici fuga, seque servitio eorum privatum, et post primogenitorum interfectionem persequi illum assus est. Festinanter ergo curribus suis junctis, cum omni populo ad eos interficiendos impellebatur: jamjamque futurum cum esset, ut permisceretur eis, intercessit nubes in medio, quæ hos quidem tenebris obrutos impediabat; illos vero luce ducebat et conservabat. Et ne historiam totam evolvens producam longius sermonem, sume mihi per omnia similitudinem ad res spirituales.

XII. Quam primum enim anima Ægyptios effugit, accedens divina potentia opitulatur, deducens eam ad veritatem. Ubi vero cognoverit spiritualis ille Pharao, rex tenebrarum peccati, deficere a se animam, et effugere regni sui cogitationes, quibus olim detinebatur (hæ enim sunt ejus facultates); existimavit ac spem sibi fecit horribilis ille illam reversuram ad se. Ubi vero intellexit animam omnino evitare suam tyrannidem, cæde primogenitorum et furto cogitationum impudentius accurrit, veritus ne forsitan anima prorsus effugiente, nemo reperiatur, qui voluntatem et opus suum impleat. Persequitur ergo eam afflictionibus, tentationibus ac bellis invisibilibus. Hic probatur, hic tentatur, hic apparet amor quo eum, qui eduxit ex Ægypto, complectitur, siquidem traditur, ut probetur, et variis modis tentetur.

XIII. Videt enim facultatem hostis volentem irruere et interficere, nec tamen posse; medius enim inter eam et Ægyptios spiritus consistit Dominus. Spectat autem ab interiori parte mare amaritudinis et afflictionis aut desperationis; et nec in posteriora quidquam efficere potest; quippe quæ videat **151** hostes promptos; nec in anteriora secedere; metus enim mortis, et graves ac variæ afflictiones, quibus circumdatur, mortem ob oculos ei ponunt. Desperat ergo de se ipsa, sententiam mortis in se habens, anima, propter circumdantem illam malorum multitudinem. Et ubi conspexerit Deus metu mortis collabi animam, hostemque ad eam absorbendam promptissimum, tum

Aσαν γὰρ οἱ γειτονεύσαντες αὐτῇ δαίμονες, καὶ κατέσχον καὶ διεσκέδασαν τοὺς λογισμοὺς αὐτῆς. Μακαρία ἡ ψυχὴ ἡ λυτρωθεῖσα ἐκ τοῦ σκότους· καὶ οὐαὶ ψυχῇ τῇ μὴ βοῶσῃ, καὶ στεναζούσῃ πρὸς τὸν δυνάμενον ῥύσασθαι αὐτὴν ἀπὸ τῶν χαλετῶν ἐκείνων καὶ πικρῶν ἐργοδιωκτῶν.

IA'. Ἀπαίρουν οὖν υἱοὶ Ἰσραὴλ τὸ Πάσχα ποιήσαντες, Προκόπτει ἡ ψυχὴ, λαβοῦσα ζωὴν Πνεύματος, ἁγίου, καὶ ἀπογευσασμένη τοῦ ἀμνίου, καὶ χρισθεῖσα τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ φαγοῦσα τὸν ἀληθινὸν ἄρτον, τὸν ζῶντα Λόγον. Στύλος πυρὸς καὶ στύλος νεφέλης ἐκείνων προηγείται φυλάττων· τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποστηρίζει· τούτους, θάλλον καὶ ὁδηγῶν ἐν ἀσθῆσει τὴν ψυχὴν. Γνοὺς Φαραὼ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι τὴν τοῦ λαοῦ ῥωγὴν, καὶ τὴν ἐκ τῆς δουλείας αὐτῶν στέρησιν, καὶ μετὰ τὴν τῶν πρωτοτόκων ἀναίρεσιν, διώκειν ἐθάρσησε. Σπουδῇ γὰρ ζεύξας τὰ ἄρματα αὐτοῦ, καὶ μετὰ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἀνέλειν ἠπέεγετο· ἡδὴ μέλλοντος ἀναμίγνυσθαι αὐτοῖς, ἵστατο νεφέλη ἐν μέσῳ, τοῖς μὲν ἐμποδίζουσα καὶ ἐπισκοτίζουσα, τοὺς δὲ φωταγωγοῦσά τε καὶ φυλάττουσα. Καὶ ἵνα μὴ τὴν ἱστορίαν ἅπασαν ἀνελίττων, μηκύνω τὸν λόγον, λάβε μοι ἐν πᾶσι τὴν παραβολὴν πρὸς τὰ πνευματικά.

IB'. Ὅταν γὰρ πρῶτον ἡ ψυχὴ τοὺς Αἰγυπτίους ἀποφύγῃ, προσελθοῦσα ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις βοηθεῖ ὁδηγοῦσα αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν. Γνοὺς δὲ ὁ πνευματικὸς Φαραὼ, ὁ βασιλεὺς τοῦ σκότους τῆς ἁμαρτίας, ὅτι ἀφίσταται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, καὶ ἀποφεύγει τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοὺς λογισμοὺς πάλαι κατεχομένους· ταῦτα γὰρ αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα· ὑπέλαβε καὶ ἠλπίσεν ὁ δεινός, πάλιν αὐτὴν ἐπανιέναι πρὸς αὐτόν. Μαθὼν δὲ, ὅτι παντάπασι φεύγει τὴν καταδυναστείαν αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, τῆς σφαγῆς τῶν πρωτοτόκων καὶ κλοπῆς τῶν λογισμῶν ἀναιδέστερον προσέδραμε, φοβηθεὶς μήποτε τῆς ψυχῆς ἐκφυγούσης παντελῶς οὐδεὶς εὑρεθῇ, ὁ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ τὸ ἔργον ἐκπληρῶν. Καταδιώκει αὐτὴν διὰ θλίψεων καὶ πειρασμῶν, καὶ πολέμων ἀοράτων. Ἐνταῦθα δοκιμάζεται, ἐνταῦθα πειράζεται, ἐνταῦθα φαίνεται ἡ πρὸς τὸν ἐξάγοντα αὐτὴν ἐξ Αἰγύπτου ἀγάπη· παραδίδοται γὰρ δοκιμασθῆναι καὶ πειρασθῆναι παντοδαπῶς.

II'. Θεωρεῖ γὰρ τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ βουλομένην ἐπελθεῖν, καὶ θανατῶσαι καὶ μὴ ἐξισχύουσαν· μέσος γὰρ αὐτῆς καὶ τῶν Αἰγυπτίων πνεύματα ἔστηκεν Κύριος. Θεωρεῖ δὲ καὶ ἔμπροσθεν θάλασσαν πικρίας καὶ θλίψεως, ἢ ἀπογνώσεως, καὶ οὔτε εἰς τὰ ὀπίσω ἀνύσαι ἰσχύει, ὁρῶσα ἐτοίμους τοὺς ἐχθροὺς, οὔτε εἰς τὰ ἔμπροσθεν χωρῆσαι· δειλία γὰρ θανάτου καὶ θλίψεως δεινὰ καὶ ποικίλα περιέχουσαι, θάνατον ὁρᾶν ποιοῦσιν. Ἀπευδοκεῖ οὖν ἐαυτὴν τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐν ἑαυτῇ ἔχουσα ἡ ψυχὴ, διὰ τὸν περικυκλώσαντα αὐτὴν τῶν πονηρῶν ἐστμόν. Καὶ ἐπειδὴν ἦδη ὁ Θεὸς δειλίᾳ θανάτου περιπεσοῦσαν τὴν ψυχὴν· καὶ τὸν ἐχθρόν καταπιεῖν αὐτὴν ἐτοίμως ἔχοντα, τότε δὲ δίδωσι μικρὰν βοήθειαν, μακροθυμῶν ἐπὶ

⁴ Exod. xiv, 19, 20.

τὴν ψυχὴν, καὶ δοκιμάζων αὐτὸν, εἰ τῇ πίστει ἔστη-
κεν, εἰ τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς αὐτὸν ἔχει. Τοιαύτην
γὰρ ὁ Θεὸς ἔθετο τὴν ὁδὸν, τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν
ζωὴν μετὰ θλίψεως εἶναι καὶ στενοχωρίας, καὶ δοκι-
μασίας πολλῆς, καὶ πειρασμῶν πικροτάτων, ἵνα
ἐντεῦθεν καταντήσῃ λοιπὸν ἡ ψυχὴ διὰ τὴν ὑπερ-
βάλλουσαν θλίψιν καὶ τὸν παρ' ὀφθαλμοῦ θάνατον.
Τοτηνικαῦτα χειρὶ κραταιᾷ καὶ ὑψηλῇ βραχίονι διὰ
τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆς ἐπιλάμψεως ῥήσσει τὴν
δύναμιν τοῦ σκότους, καὶ διέρχεται ἡ ψυχὴ τοὺς
φοβεροὺς τόπους ἐκφυγοῦσα, καὶ διαπεράσασα τὴν
θάλασσαν τοῦ σκότους, καὶ τοῦ παμφάγου πυρός.

ΙΔ'. Ταῦτα μυστήρια ἔστι ψυχῆς ἀληθῶς γιγνόμενα
ἐν ἀνθρώπῳ σπουδάζοντι ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν
τῆς ζωῆς, καὶ λυτρουμένῳ ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ θά-
νατου, καὶ λαμβάνοντι ἀρράβωνα παρὰ Θεοῦ, καὶ
μετέχοντι Πνεύματος ἁγίου. Εἴτα ῥυσθεῖσα ἡ ψυχὴ
ἐκ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς, καὶ τὴν πικρὰν θάλασσαν τῇ
δύναμει τοῦ Θεοῦ διελθοῦσα, καὶ ὁρῶσα τοὺς πολε-
μίους ἀπολλυμένους πρὸ ὀφθαλμῶν, οἷς τὸ πρὶν ἐδού-
λευεν, ἀγαλλιᾶται χαρᾷ ἀνεκλαλήτῃ, καὶ δεδοξασμέ-
νῃ, παρκαλουμένη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναπαυομένη
ἐν Κυρίῳ. Τότε τὸ πνεῦμα ὅπερ ἔλαβε, καινὸν ὄσμα
τῷ Θεῷ ᾄδει, διὰ τοῦ τυμπάνου, ἡγουν τοῦ σώματος,
καὶ τῶν τῆς κιθάρας, ἥτοι ψυχῆς, λογικῶν χορδῶν
καὶ λεπτοτάτων λογισμῶν, καὶ τοῦ πλήκτρου τῆς
θείας χάριτος, καὶ ἀναπέμπει ᾄδους τῷ ζωοποιῷ
Χριστῷ. Ὡς γὰρ διὰ τοῦ αὐλοῦ τὸ πνεῦμα διερχόμε-
νον λαλεῖ, οὕτως διὰ τῶν ἁγίων καὶ πνευματοφόρων
ἀνθρώπων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιόν ἐστιν ὕμνου, καὶ
ψάλλον, καὶ προσευχόμενον τῷ Θεῷ ἐν καθαρᾷ καρ-
δίᾳ. Δόξα τῷ ῥυσαμένῳ τὴν ψυχὴν ἐκ τῆς δου-
λείας Φαραὼ, καὶ θρόνον Ἰδοὺν καταστήσαντι, καὶ
οἶκον, καὶ ναὸν, καὶ νόμῳν κάθαρν, καὶ εἰσαγαγόντι αὐτὴν εἰς βασιλείαν ζωῆς αἰωνίου, ἔτι
οὔσαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

ΙΕ'. Ἐν τῷ νόμῳ ζῶα ἄλογα προσεφέροντο εἰς
θυσίαν, καὶ μὴ ἐσφάζοντο, οὖν ἦσαν δεκταὶ αἱ
προσφοραί· καὶ νῦν ἐὰν μὴ σφαγῇ ἡ ἁμαρτία, οὐκ
ἔστι δεκτὴ ἡ προσφορὰ τῷ Θεῷ καὶ ἀληθινή. Ἦλθεν
ὁ λαὸς εἰς **Μεράν**, ὅπου ἦν πηγὴ πικρὸν ὕδωρ βρύ-
ουσα, καὶ ἄχρηστον πρὸς πόσιν. Κελεύει οὖν ὁ Θεὸς
Μωσέα ἀποκνήσαντα ξύλον ῥίψαι εἰς τὸ πικρὸν ὕδωρ,
καὶ ἐμβληθέντος, οὕτως τοῦ ξύλου, ἐγλυκάνθη τὸ
ὕδωρ· καὶ μεταβλήθην ἐκ τῆς πικρότητος, χρήσιμον
καὶ πότιμον ἐγένετο τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ πεπικραται ἐκπιοῦσα τὸν οἶνον
τοῦ ὄφους, καὶ ὁμοιωθεῖσα τῇ πικρᾷ αὐτοῦ φύσει,
καὶ ἁμαρτωλὸς γενομένη. Διὸ ἐμβάλλει ὁ Θεὸς τὸ
ξύλον τῆς ζωῆς εἰς αὐτὴν τὴν πικρὰν πηγὴν τῆς καρ-
δίης, καὶ γλυκαίνεται ἐκ τῆς πικρότητος μεταβαλ-
λομένη, καὶ συγκιρωμένη τῷ Πνεύματι τοῦ Χριστοῦ·
καὶ οὕτως εὐχρηστος γενομένη, εἰς διακονίαν τοῦ
Δεσπότου αὐτῆς προχωρεῖ· γίνεται γὰρ πνεῦμα σαρ-
κοφόρον. Δόξα τῷ μεταβάλλοντι τὴν πικρότητα ἡμῶν
εἰς τὴν ἡδύτητα καὶ χρησιμότητα τοῦ Πνεύματος.
Οὐαὶ ἐκείνῳ, ἐν ᾧ οὐκ ἐδόλθη τὸ ξύλον τῆς ζωῆς·
οὐ δύναται μεταβολὴν τινὰ κτήσασθαι ἀγαθὴν.

A præbet quidem exiguum auxilium, longanimis erga
animam, et probans eam, an in fide stet, et an
dilectionem erga eum habeat. Talem enim Deus
constituit viam, deducentem ad vitam, degere in
afflictione, in angustia, in probatione multa, et in
tentationibus acerbissimis, ut inde postea occurrat
anima per ingentem afflictionem, et mortem ante
oculos positam: tunc manu valida et excelso bra-
chio sancti Spiritus illuminatione dirumpit vim
tenebrarum, et transit anima horrenda loca evitans,
atque trajiciens mare tenebrarum et ignis omnia
devorantis.

XIV. Hæc sunt mysteria animæ, quæ vere fiunt
in homine, qui contendit pervenire ad promissam
vitam, et qui liberatus e regno mortis, accipit
arrhabonem a Deo, particeps Spiritus sancti factus.
B Deinceps liberata ab hostibus suis anima, acerbis
mari virtute divina trajecto, ubi conspicit hostes,
quibus antea inserviebat, ante oculos interiisse,
exultat gaudio ineffabili, et glorificata consolatio-
nem a Deo accipit, et in Domino requiescit. Tum
Spiritus, quem accepit, Deo canticum canit novum,
tympano, nempe corporis, et citharæ, sive animæ
chordis rationalibus, ac subtilissimis cogitationi-
bus, et plectro divinæ gratiæ; mittitque laudes ad
Christum vivificum. Quemadmodum enim per tibiam
spiritus transiens, sonum edit, ila per sanctos et
spiritu præditos homines Spiritus sanctus psallit,
et precatur Deum in puritate cordis. *Gloria sit ei,*
qui redemit animam e servitute Pharaonis, thronum-
que suum eam constituit, domicilium, templum et
sponsam puram; atque introduxit eam in regnum
vitæ æternæ, vel adhuc in hoc sæculo existentem.

XV. In lege animalia ratione destituta offereban-
tur in sacrificium, quæ, nisi mactarentur, non erant
gratæ oblationes. Nunc quoque nisi mactetur pec-
catum, non est grata oblatio apud Deum, et vera.
Venit populus in **Maran**⁵, ubi erat fons, amaram
aquam e scaturigine mittens, eamque inutilem ad
bibendum. Jubet ergo Deus Moysen metu correptum
lignum projicere in aquam amaram; hoc pacto in-
jecto ligno dulcis effecta est aqua, et mutata ama-
ritudine, utilis et potabilis reddita est populo Dei.
D Eodem modo quoque anima, epoto vino serpentis,
amaritudinem contraxit, factaque est similis amaræ
ejus naturæ, ac peccatrix evasit. Quapropter im-
mittit Deus lignum vitæ in ipsum amarum fontem
cordis, qui dulcescit, ab amaritudine transmutatus,
et admistus Spiritui Christi: atque hoc pacto utilis
effectus in obsequium Domini sui cedit: evadit
enim Spiritus carnem gestans. Gloria sit ei qui mu-
tat amaritudinem nostram in suavitatem et bonita-
tem Spiritus. Væ illi, in quem non missum est li-
gnum vitæ! non potest enim aliquam bonam mu-
tationem consequi.

⁵ Exod. iv, 25.

XVI. Virga Mosis duplicem gerelat imaginem. A Hostibus velut serpens occurrebat, mordens et interficiens, 152 Israelitis vero erat baculus, quo fulciebantur. Sic quoque verum lignum crucis, quod est Christus, hostium quidem est mors, spirituum nempe malitiæ; animarum vero nostrarum baculus, sedes tuta, et vita, in qua conquiescunt. Figuræ enim et umbræ prius fuerunt, quam veræ hæ res, siquidem antiquus cultus præsentis cultus umbra et imago est. Item circumcisio, tabernaculum, arca, urna, manna, sacerdotium, incensum et ablutiones, et, ut summam dicam, quæcumque fiebant in Israelitico populo, in lege Mosis, aut prophetarum temporibus, propter animam ipsam facta sunt, quæ secundum imaginem Dei condita, atque sub jugum servitutis, et sub regnum molestarum tenebrarum lapsa est.

XVII. Cum hac enim voluit Deus communicare, hanc aptavit sibi in sponsam regis, hanc expurgata sordibus, et abluta nigredine et turpitudine sua splendidam reddit, e mortificatione vivificat, e contritione curat, et pacat, inimicitiis ejus conciliatis. Creatura enim cum sit, in sponsam filio regis aptata est, Deusque propria virtute suscipit eam, paulatim eandem immutans, donec auxerit eam suo ipsius incremento. Extendit enim et producit eam ad infinitum et immensum augmentum, donec incontaminata et digna eo sponsa evadat. Primum enim gignit eam apud semetipsum, atque auget per se ipsum, donec consequatur integram mensuram dilectionis ejus. Ipse enim cum sit sponsus perfectus, assumit eam sponsam perfectam, in sanctam, arcanam et impollutam societatem nuptiarum, tumque regnat simul cum eo in infinita sæcula. Amen.

HOMILIA XLVIII.

De perfecta fide in Deum.

I. Dominus in Evangelio suos discipulos ad perfectam fidem deducere volens, dixit: *Qui in modico infidelis est, et in multo infidelis est. Et qui in minimo fidelis est, et in multo fidelis est* ⁶. Quid est modicum, et quid est multum? Modicum, sunt promissiones sæculi hujus, quæ promisit se præstiturum credentibus ei, velut victum, vestitum et reliquam corporis recreationem, aut sanitatem, et similia, præcipientes, omnino non sollicitum esse de his ⁷, sed per fiduciam in eum sperare, quod Do- D minus provisor eorum, qui ad eum confugiunt, per omnia futurus sit. Multum autem, sunt æterni atque incorruptibilis sæculi dona, quæ promisit se collaturum credentibus in eum, et iis qui absque ulla intermissione de iis sunt solliciti, et poscunt ab eo, quia sic præcepit. *Vos autem, inquit, querite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis* ⁸: ut ex his modicis et temporaneis quisque probetur, an credat Deo, quod promiserit se largiturum, modo nos de talibus nihil

153. Ἡ ῥάβδος Μωϋσέως δύο ἔφερεν εἰκόνας. Τοῖς μὲν γὰρ ἐχθροῖς ὡς ὄφις ἀπῆντα, δάκνων καὶ ἀναιρῶν· τοῖς Ἰσραηλίταις δὲ βακτηρία, ἐφ' ἣν ἐπεστηρίζοντο. Οὕτω καὶ τὸ ἀληθινὸν ξύλον τοῦ σταυροῦ, ὃ ἐστὶ Χριστὸς, τῶν μὲν ἐχθρῶν ἐστὶ θάνατος, τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας· τῶν δὲ ψυχῶν ἡμῶν βακτηρία καὶ ἑδρασμα ἀσφαλὲς καὶ ζωὴ, ἐφ' ἣν ἐπαναπαύονται. Τύποι γὰρ καὶ σκιαὶ τὸ πρὶν ἐγίνοντο τῶν ἀληθινῶν τούτων πραγμάτων· σκιά γὰρ ἐστὶ, καὶ εἰκὼν ἡ παλαιὰ λατρεία τῆς νῦν λατρείας. Καὶ ἡ περιτομή, καὶ ἡ σκηνή, καὶ ἡ κιβωτός, καὶ ἡ στάμνος, καὶ τὸ μάννα, καὶ ἱερατεία, καὶ τὸ θυμίαμα, καὶ τὰ βαπτίσματα, καὶ ἀπαξιαπλῶς πάντα ὅσα γέγονεν ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως, ἡ ἐν τοῖς προφήταις, διὰ τὴν ψυχὴν ταύτην γέγονε, τὴν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγεννημένην, καὶ πεσοῦσαν ὑπὸ ζυγὸν δουλείας, καὶ ὑπὸ βασιλείαν σκοτῶν πικρίας.

154. Ταύτην γὰρ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς κοινωνῆσαι, καὶ ταύτην ἡρμόσατο ἐκ τῆς εἰς νόμῳ βασιλείας, καὶ ταύτην καθαρίζει ἀπὸ τοῦ ῥύπου καὶ ἐκπλύνων λαμπρύνει ἀπὸ τῆς μελανίας καὶ τῆς ἀσυχρότητος αὐτῆς, καὶ ζωοποιεῖ ἐκ τῆς νεκρώσεως, καὶ ἰάται ἐκ τῆς συντρίψεως, καὶ εἰρηνεύει αὐτῆς τὴν ἐχθραν καταλλάσσειν. Κτίσμα γὰρ οὖσα εἰς νόμῳ τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως ἡρμόσθη, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ δυνάμει ὁ Θεὸς παραδέχεται αὐτὴν κατὰ μικρὸν συµμεταβαλλόμενος αὐτὴν, ἕως ἀξίῃ αὐτὴν τῇ ἰδίᾳ ἀξίῃ. Τίθει γὰρ αὐτὴν καὶ μετρίκει εἰς ἀπέραντον καὶ ἀμέτρητον ἀύξησιν, ἕως ἂν ἄμωμος καὶ ἀξία αὐτοῦ νόμῳ γένηται. Πρῶτον γὰρ γεννᾷ αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἀξάνει δι' ἑαυτοῦ, ἕως ἀπολάβῃ τὸ τέλειον μέτρον τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. Αὐτὸς γὰρ ὢν τέλειος νυμφίος, λαμβάνει αὐτὴν τελείαν νόμῳ εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μυστικὴν, καὶ ἄχραντον κοινωνίαν τοῦ γάμου, καὶ τότε συµβασιλεύει αὐτῷ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΜΗ'.

Περὶ τῆς τελείας πίστεως εἰς Θεόν.

A'. Ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς εἰς τελείαν πίστιν ἀγαγεῖν βουλόμενος, ἔλεγεν· Ὁ ἐν ὀλίγῳ ἄπιστος, καὶ ἐν πολλῷ ἄπιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ὀλίγῳ πιστός, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι. Τί ἐστὶ τὸ ὀλίγον, καὶ τί ἐστὶ τὸ πολὺ; τὸ ὀλίγον τὰ ἐπαγγέλματά ἐστι τοῦ αἰῶνος τούτου, ἅπερ ὑπέσχετο παρασχεῖν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, οἷον τροφὰς, ἐνδύματα, καὶ τὴν λοιπὴν τοῦ σώματος ἀνάπαυσιν, ἢ ὑγίειαν, καὶ τοιαῦτα. Προστάξας μὴ μεριμνᾶν ὅλως περὶ τούτων, ἀλλὰ τῇ εἰς αὐτὸν πεποιθήσει ἐλπίζειν, ὅτι Κύριος προνοητὴς τῶν αὐτὸν καταφευγόντων κατὰ πάντα γίνεται. Τὸ δὲ πολὺ τὰ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀφθάρτου αἰῶνος δωρήματά ἐστιν, ἅπερ ὑπέσχετο παρασχεῖν τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ, καὶ ἀδιαλείπτως περὶ ἐκείνων μεριμνῶσι, καὶ αἰτοῦσιν αὐτὸν, ὅτι οὕτως ἐνετείλατο· Ὑμεῖς δὲ, φησὶ, πρῶτον ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν· ὅπως ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων καὶ προσκαίρων δοκιμασθῇ ἕκαστος, εἰ πιστεύει τῷ Θεῷ, ὅτι

⁶ Luc. xvi, 10. ⁷ Matth. vi, 31. ⁸ Ibid. 33.

ἐπηγγείλατο παρασχεῖν, ἡμῶν ἀμερίμων περὶ τὰ τοιαῦτα ὄντων, καὶ μόνον περὶ τῶν μελλόντων αἰωνίων τὴν φροντίδα ἔχόντων.

Β'. Καὶ τότε φανερόν ἐστιν, ὅτι πιστεύει περὶ τῶν ἀφθάρτων, καὶ ὁντως ζητεῖ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, εἰ περὶ τῶν εἰρημένων ὑγιῇ τὴν πίστιν ἀποσώζει. Ὁρεῖται γὰρ ἕκαστος τῶν ὑπακουόντων τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ, δοκιμάζειν ἑαυτὸν, καὶ ἀνακρίνειν, ἥτοι ὑπὸ πνευματικῶν ἀνδρῶν ἀνακρίνεσθαι καὶ δοκιμάζεσθαι, πῶς ἐπίστευσε, καὶ ἔδωκεν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ· εἰ ὁντως ἐν ἀληθείᾳ κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, ἢ οἰήσει δικαιοσεως καὶ πίστεως, ἐν ἑαυτῷ πιστεύειν νομίζων· ἕκαστος γὰρ εἰ ἐν τῷ ὀλίγῳ πιστός ἐστι, περὶ τῶν προσκαίρων λέγω, δοκιμάζεται, καὶ ἐλέγχεται. Τὸ δὲ πῶς, ἄκουε· Πιστεύειν λέγεις βασιλείας οὐρανῶν καταξιῶσθαι, καὶ υἱὸς Θεοῦ γεννηθεὶς ἄνωθεν γενέσθαι, καὶ συγκληρονόμος τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς αἰῶνας ὅλους συμβασιλεύειν αὐτῷ, καὶ τρυφᾶν ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, ἐν ἀπεράντοις καὶ ἀναριθμήτοις αἰῶσιν, ὡς ὁ Θεός; Πάντως ἔρεῖς· Ναί. Διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν ἀναχωρήσας τοῦ κόσμου, ἑμαυτὸν τῷ Κυρίῳ δέδωκα.

Γ'. Δοκίμασον τοίνυν σεαυτὸν, μή ποτέ σε μέριμναι γῆναι· κατέχουσιν ἔτι, καὶ φροντὶς πολλή περὶ τῆς τοῦ σώματος τροφῆς καὶ ἐνδύσεως, καὶ τῆς λοιπῆς ἐπιμελείας καὶ ἀναπαύσεως, ὡς τῇ σῇ δυνάμει περιγιγνόμενος, καὶ προνοούμενος ἑαυτοῦ, ἃ προσετάχθης μὴ μεριμνᾶν ὅλως περὶ σεαυτοῦ. Εἰ γὰρ πιστεύεις τὰ ἀθάνατα, καὶ αἰώνια, καὶ παράμονα καὶ ἀφθονα λήψεσθαι, πόσω μᾶλλον ταῦτα τὰ παρερχόμενα καὶ γῆναι, ἅπερ ὁ Θεός δέδωκε καὶ ἀσεβέσιν ἀνθρώποις, καὶ θηρίοις, καὶ πετεινοῖς, οὐ πιστεύεις παρασχέσθαι σοι τὸν Κύριον, ὡς περ καὶ ἐνετείλατο, μὴ μεριμνᾶν ὅλως περὶ τούτων εἰπὼν, Μὴ μεριμνήσητε τί φάγητε, ἢ τί πίνητε, ἢ τί περιβάλλησθε· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ; εἰ δὲ περὶ ταῦτα ἔτι μέριμναν ἔχεις, καὶ οὐκ ἐνεπίστευσας ὅλον σεαυτὸν τῷ λόγῳ αὐτοῦ, γινώθι, ὅτι τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, ἅπερ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀκμὴν οὐα ἐπίστευσας λαβεῖν, καὶ νομίζεις πιστεύειν, ἔτι ἐν τοῖς μικροῖς καὶ φθαρτοῖς ἄπιστος εὐρισκόμενος· καὶ πάλιν, Ὡς περ τὸ σῶμα τιμιώτερόν ἐστι τοῦ ἐνδύματος, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ τιμιωτέρα ἐστὶ τοῦ σώματος. Πιστεύεις τοίνυν, ὅτι ἡ ψυχὴ σου ὑπὸ Χριστοῦ ἵασιν δέχεται, ἀπὸ τῶν αἰωνίων καὶ ἀθεραπεύτων παρὰ ἀνθρώποις τραυματίων, τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, δι' ἣν καὶ ἡλθεν ἐνταῦθα ὁ Κύριος ἵνα νῦν τὰς ψυχὰς τῶν πιστῶν θεραπεύσῃ ἐκ τῶν ἀνιάτων παθῶν, καὶ καθαρίσῃ ἐκ τοῦ ῥύπου τῆς λέπρας τῆς κακίας, ὁ μόνος ἀληθινὸς ἱατρός καὶ θεραπευτής;

Δ'. Ἐρεῖς Πάντως πιστεύω. Εἰς τοῦτο γὰρ ἔστηκα, καὶ ταύτην ἔχω τὴν προσδοκίαν. Γινώθι τοίνυν, ἔρευνήσας σεαυτὸν, μή ποτέ σε τὰ σαρκικὰ πάθη πρὸς ἱατροὺς γήνιους ἀποφέρει, ὡς Χριστοῦ, ᾧ ἐπίστευσας, μὴ δυναμένου σε θεραπεῦσαι. Ἴδε πῶς σεαυτὸν ἀπατᾷς, ὅτι νομίζεις πιστεύειν, μηδέπω πιστεύων, ὡς δεῖ ἐξ ἀληθείας. Εἰ γὰρ τὰ αἰώνια καὶ

A simus solliciti; sed duntaxat de futuris rebus æternis curam suscipiamus.

II. Et tunc manifestum est illum credere de incorruptilibus, et revera quærere æterna bona, si de jam dictis sanam fidem conservat. Debet enim quisque eorum, qui obtemperant veritatis verbo, probare se ipsum, ac discutere, vel a spiritualibus viris dijudicari atque probari, qua ratione crediderit, et Deo se ipsum tradiderit: an revera in veritate juxta verbum ejus, an opinione justificationis **153** et fidei, quam habet apud se, se credere existimet, Quilibet enim an in modico fidelis sit, de temporaneis loquor, probatur et arguitur. Quo pacto autem, audi: *Aisne te credere regno cælorum dignum haberi, et Filium Dei natum desuper esse, et cohæredem Christi, atque per cuncta sæcula te regnaturum cum eo, et fruiturum deliciis in lumine arcano, per infinita et innumerabilia sæcula, quemadmodum et Deus?* Utique dices: *Imo.* Propter hanc enim causam digressus e mundo, me ipsum Domino dedidi.

III. Examina ergo te ipsum, num forte te detineant adhuc curæ terrenæ, et sollicitudo multa de corporis victu et amictu, nec non reliqua studia et recreatio; quasi tua facultate promptus sis ac provideas tibi ipsi, quæ mandata tibi sunt, ne omnino sis sollicitus de te ipso. Si enim credis te immortalia, æterna et permanentia atque invidia carentia consecutorum esse, quanto magis hæc caduca et terrena, quæ Deus contulit vel impiis hominibus, bestiis ac volucribus, credere debes Dominum tibi largiturum, ut quoque præcepit prorsus non de his sollicitum esse, dicens: *Ne sollicitis sitis quid manducetis, aut quid bibati, aut quo operiamini. Hæc enim omnia gentes inquirunt?* Sin de his adhuc curam geris, nec credis te ipsum totum verbo illius, scito, te, quod æterna bona, quæ sunt regnum cælorum, consecuturus sis, nondum credere, quamvis putes te credere, vel adhuc in exiguis et corruptibilibus incredulus deprehensus. Et iterum: *Sicut corpus plus est quam vestimentum, sic anima plus est quam corpus* ¹⁰. Credis ergo, animam tuam per Christum medelam consequi a perpetuis et incurabilibus apud homines vulneribus. *ignominiosis nimirum affectionibus, propter quam quoque huc venit Dominus, ut nunc animas fidelium curet a non curabilibus affectionibus, et repurget a sordibus lepræ nequitiae, qui solus verus medicus et curator est.*

IV. Dices: *Utique credo. In hoc enim consisto, et hanc foveo spem ac fiduciam.* Quapropter cognosce ac scrutare te ipsum, num aliquando morbi corpori ad medicos terrenos te deducant, perinde ac si Christus, cui credidisti, nequeat te curare. Vide quo pacto te ipsum decipias, quia putas te credere, qui nondum, ut oportet, vere credis. Si enim

æterna et incurabilia immortalis animæ vulnera et affectiones vitiosas credidisses a Christo curari, crederes quoque eum posse curare temporaneas corporis affectiones et morbos, atque ad eum solum confugeres neglecta medicorum industria et cura. Qui enim animam condidit, ipse quoque corpus creavit: et qui illam immortalem sanat, idem quoque corpus a temporaneis affectionibus et morbis curare potest.

V. Verum utique hæc mihi dices: *Ad medendum corpori concessit Deus tum herbas terræ, tum pharmaca, atque medicorum officia ad corporis morbos præparavit, disponens, ut corpus e terra sumptum variis e terra ortis speciebus curetur.* Confiteor quoque ego hæc ita se habere; verum attende, et intelliges modum, quibus hæc data sint, et quibus hæc concesserit Deus summa et infinita humanitate ac benignitate ductus. Cum excidisset homo a mandato, quod acceperat, et iudicio iræ obnoxius factus esset, et velut in captivitatem et infamiam, 154 et in cujusdam metalli officinam, a deliciis paradisi in hunc mundum exterminatus, et sub potestatem tenebrarum redactus, infidelis errore affectionum redditus esset, tandem in affectiones et morbos carnis incidit, qui prius omnis affectiones et morbi erat expers. Patet ergo omnes quoque ex eo progenitos in easdem affectiones delapsos esse.

VI. Concessit ergo hæc Deus infirmis et infidelibus, nolens omnino perire obnoxium peccatis genus humanum, pro summa sua clementia. Sed dedit ad refocillandum: sanandum, et curandum corpus, pharmaca hujus mundi hominibus et extraneis omnibus: quibus etiam eos uti permisit, qui nondum Deo se totos concredere possunt. Tu vero, qui solitariam agis vitam, qui accessisti ad Christum, qui Filius Dei esse desideras, qui desuper e Spiritu nasci expetis, qui sublimiores et ampliores, quam primus homo, omnis affectionis expers, promissiones accepisti, gratissimum nimirum Domini adventum, qui peregrinus hujus mundi es factus, magis novam quamdam et peregrinam fidem, intellectum et conversandi rationem præter omnes hujus mundi homines obtinere debes. Gloria Patri, et Filio, et Spiritui sancto, in sæcula Amen.

HOMILIA XLIX.

Non satis est hujus sæculi delicias reliquisse, nisi quis alterius sæculi beatitudinem consequatur.

Si quis egressus e propriis, huic mundo renuntiet, et deliciis hujus sæculi, tum possessionibus, tum patre, tum matre, Domini gratia, relictis et amotis, se ipsum crucifigendo, peregrinus, pauper et egenus fiat; pro quiete autem hujus sæculi requiem divinam in se ipso non inveniat; et pro deliciis temporaneis, delicias Spiritus in sua ipsius anima non sentiat; et pro corruptibilibus vestimentis, vestimenta divinæ lucis non induat in

ἀθεράπευτα τῆς ἀθανάτου ψυχῆς τραύματα, καὶ πάθη κακίας ἐπίστευσας ὑπὸ Χριστοῦ θεραπευθῆναι, ἐπίστευες ἂν αὐτῷ δυνατῷ ὄντι θεραπεύειν, καὶ τὰ πρόσκαιρα τοῦ σώματος πάθη καὶ νοσήματα, καὶ πρὸς αὐτὸν ἂν μόνον κατέφευγες ὑπερορῶν ἱατρικῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ θεραπειῶν, Ὁ γὰρ τὴν ψυχὴν κτίσας, αὐτὸς καὶ τὸ σῶμα πεποίηκε· καὶ ὁ ἐκείνην τὴν ἀθάνατον ἰώμενος, αὐτὸς τὸ σῶμα δύνανται ἀπὸ τῶν προσκείμενων παθῶν καὶ νοσημάτων θεραπεῦσαι.

Ε'. Ἀλλὰ πάντως ἐρεῖς μοι ταῦτα· Τῷ σώματι ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς θεραπείαν, τὰς τε βοτάνας τῆς γῆς, καὶ τὰ φάρμακα, καὶ ἱατρῶν ἐπιτηδεύματα, πρὸς τὰ τοῦ σώματος πάθη προευτρέπισε, τὸ ἀπὸ γῆς ὄν σῶμα θεραπεύεσθαι οἰκονομήσας, ἐκ τῶν τῆς γῆς διαφόρων εἰδῶν. Σύμφημι καὶ γὰρ ταῦτα οὕτως ἔχειν· ἀλλὰ πρόσεχε, καὶ γνώσῃ τὸν πρόπον, τίσι ταῦτα δέδοται, καὶ τίσιν ὠκονόμησεν ὁ Θεός, κατὰ πολλὴν καὶ ἀπειρον φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα. Ἐκπεσὼν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς ἐντολῆς τῆς εἰλήφει, καὶ ὑπὸ τὴν ἀπόρατον ὀργῆς γεγονῶς, καὶ ὥσπερ εἰς αἰχμαλωσίαν καὶ ἀτιμίαν, ἢ μετάλλου τινὸς ἐργασίαν, ἐκ τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐξορισθεὶς, καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ σκότους γεγονῶς, καὶ ἄπιστος τῶν παθῶν κακαστὰς, ὑπὸ τὰ πάθη λοιπὸν, καὶ τὰ νοσήματα τῆς σαρκὸς πέπτωκεν, ὁ πρὶν ἀπαθὴς, καὶ ἄνστος. Δῆλον δὲ ὅτι καὶ πάντες οἱ ἐξ αὐτοῦ γεννηθέντες τοῖς αὐτοῖς πάθεσιν ὑποπεπιτώκασιν.

Σ'. Ὁκονόμησε τοίνυν ταῦτα τοῖς ἀσθενέσι καὶ ἀπίστοις ὁ Θεός, μὴ βουληθεὶς παντελῶς ἐξολοθρεῦσαι τὸ ἁμαρτωλὸν τῶν ἀνθρώπων γένος διὰ πολλὴν χρηστότητα. Ἀλλ' ἔδωκεν εἰς ψυχαγωγίαν καὶ θεραπείαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ σώματος τὰ φάρμακα τοῖς τοῦ κόσμου ἀνθρώποις, καὶ τοῖς ἔξω πᾶσι· καὶ ἐκείνοις συνεχώρησε τούτους χρᾶσθαι τοὺς τῷ Θεῷ μηδέπω δυναμένους ἐξ ὅλου ἑαυτοὺς ἐμπιστεύειν. Σὺ δὲ ὁ μονάζων, ὁ προσεληλυθὼς τῷ Χριστῷ καὶ υἱὸς Θεοῦ βουλόμενος εἶναι, καὶ ἄνωθεν ἐκ Πνεύματος γεννηθῆναι, καὶ ἀνωτέρας καὶ μείζους τοῦ πρώτου καὶ ἀπαθοῦς ἀνθρώπου ἐπαγγελίας ἐκδεχόμενος, τὴν εὐδοκίαν τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιδημίας, καὶ ξένος τοῦ κόσμου γεγονῶς, καινότεραν τινα καὶ ξένην πίστιν, καὶ ἔννοιαν, καὶ πολιτείαν παρὰ πάντας τοὺς τοῦ κόσμου ἀνθρώπους κεκτῆσθαι ὀφείλεις. Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

D

OMILIA MΘ.

Οὐκ ἐπαρκεῖ, τῆς τρυφῆς τούτου τοῦ κόσμου ἀπαλλαγῆναι, ἐὰν μὴ τις τὴν μακαρίαν ἄλλου τοῦ κόσμου λάβῃ.

Α'. Ἐὰν τις ἐξελθὼν τῶν ἰδίων, καὶ ἀποταξάμενος τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ τῆς τρυφῆς τοῦ κόσμου ἀπαλλαγῇς, καὶ κτημάτων, καὶ πατρὸς, καὶ μητρὸς, ἔνεκεν τοῦ Κυρίου, καὶ ἑαυτὸν σταυρώσας, ξένος καὶ πένης, καὶ ἐνδεὴς γένηται, ἀντὶ δὲ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ κόσμου ἀνάπαυσιν θεϊκὴν, ἐν ἑαυτῷ μὴ εὑρῇ, καὶ ἀντὶ τῆς προσκλήρου τρυφῆς, τρυφὴν Πνεύματος εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν μὴ αἰσθηται, καὶ ἀντὶ τῶν φθαρτῶν ἐνδυμάτων, ἐνδύματα φωτὸς θεότητος μὴ

ἀμφοιάσθεται, εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, καὶ ἀντὶ τῆς προτέρου καὶ σαρκικῆς κοινωνίας ταύτης, κοινωνίαν τοῦ ἐπουρανίου ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ ἐν πληροφορίᾳ μὴ γνῶ, καὶ ἀντὶ τῆς φαινομένης τοῦ κόσμου τούτου χαρᾶς, χαρὰν Πνεύματος ἔνδον μὴ σχῇ, καὶ παράκλησιν οὐράνιον χάριτος, καὶ χορτασίαν θεῖαν ἐν τῇ ψυχῇ μὴ λάβῃ ἐν τῷ ἐποφθῆναι αὐτῷ τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ ἀπαξάπλως ἀντὶ ταύτης τῆς προσκαίρου ἀπολαύσεως, ἀπόλαυσιν ἀφ' ὅθαρτον ἐπιθυμητήν, ἐν τῇ ἑαυτοῦ ψυχῇ μὴ κτήσεται νῦν· οὗτος γέγονεν ἄλλας μωρὸν· οὗτος ἐλεεινός ἐστι παρὰ πάντας ἀνθρώπους· οὗτος καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐστερήθη, καὶ τῶν θεϊκῶν οὐκ ἀπέλαυσε· μυστήρια θεῖα δι' ἐνεργίας τοῦ Πνεύματος οὐκ ἔγνω ἐν τῷ ἔσω αὐτοῦ ἀνθρώπῳ.

Β'. Διὰ τοῦτο γὰρ ξένος τοῦ κόσμου γεγένηται τις, ἵνα εἰς ἕτερον κόσμον, καὶ αἰῶνα τῷ φρονήματι μετέλθῃ ἢ ψυχὴ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· Ἡμῶν γὰρ, φησὶ, τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει. Καὶ πάλιν· Ἐπὶ γῆς περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα· δεῖ τοίνυν τὸν ἀποταξάμενον τῷ κόσμῳ τούτῳ, βεβαίως πιστεῦσαι, ὅτι χρὴ εἰς ἕτερον αἰῶνα τῷ φρονήματι ἀπὸ τοῦ νῦν διὰ τοῦ πνεύματος μεταβῆναι, κακεῖ πολιτεῦσθαι καὶ τρυφᾶν καὶ ἀπολαύειν πνευματικῶν ἀγαθῶν, καὶ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ἐκ πνεύματος γεννηθῆναι, καθὼς ὁ Κύριος εἶπεν· Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν· ἐπειδὴ ἐστὶν ἄλλος θάνατος παρὰ τὸν φαινόμενον, καὶ ἄλλη ζωὴ παρὰ τὴν φαινομένην· λέγει γὰρ ἡ Γραφή ὅτι· Ἡ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν. Καί, Ἀφετε τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἐκτῶν νεκρούς· ὅτι οὐχ οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε, Κύριε, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ ζῶντες εὐλογήσομέν σε.

Γ'. Ὡςπερ γὰρ ὁ ἥλιος ἀνατείλας ἐπὶ τὴν γῆν, ὅλος ἐν τῇ γῇ ἐστίν· ἐπὶ δὲ πρὸς δυσμὰς γένηται, πάσας αὐτοῦ τὰς ἀκείνας συνάγει, πορευόμενος ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ· οὕτως καὶ ψυχὴ, ἢ μὴ ἄνωθεν ἐκ τοῦ Πνεύματος ἀναγεννηθεῖσα, ὅλη ἐν τῇ γῇ ἐστὶ τοῖς λογισμοῖς αὐτῇ καὶ τῷ φρονήματι ἐπὶ γῆς ἐκτεινομένη, ἕως τῶν περάτων αὐτῆς· ἐπὶ δὲ καταξιωθῇ τὴν ἐπουράνιον λαβεῖν τοῦ Πνεύματος γέννησιν καὶ κοινωνίαν, πάντας αὐτῆς τοὺς λογισμοὺς συνάγουσα, καὶ μεθ' ἑαυτῆς ἔχουσα, εἰσερχεται πρὸς τὸν Κύριον εἰς τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἀχειροποίητον κατοικητήριον, καὶ πάντες οἱ λογισμοὶ αὐτῆς οὐράνιοι, καὶ καθαροὶ, καὶ ἅγιοι γίνονται, χωροῦντες εἰς ἀέρα θεϊκόν· Ὑποβείσα γὰρ ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους τοῦ πονηροῦ ἄρχοντος τοῦ πνεύματος τοῦ κόσμου, εὐρίσκει λογισμοὺς καθαροὺς καὶ θείους, ὅτι εὐδόκησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ποιῆσαι θείας φύσεως κοινωνόν.

Δ'. Εἰ οὖν ἀναχωρήσεις πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ πραγμάτων, καὶ προσκαρτερεῖς τῇ εὐχῇ σου, μᾶλλον τὸν κάματον τοῦτον ἀναπαύσεως μεστὸν ἡγήσῃ· καὶ τὴν ὀλίγην θλίψιν, καὶ τὸν πόνον χαρᾶς καὶ ἀνέσεως ἀνάπλεων νομίσεις μεγίστης. Εἰ γὰρ καὶ τὸ σῶμά σου καὶ ἡ ψυχὴ σου καταδεδαπάνητο κατὰ πᾶ-

A interiori homine; et pro priori et carnali societate hac, societatem cœlestem in sua ipsius anima, certa fiducia nixus, non agnoscat, et pro conspicuo hujus mundi gaudio, gaudium Spiritus intus non habeat, et consolationem cœlestis gratiæ, et satietatem divinam in anima non consequatur, dum apparet ei gloria Domini, ut scriptum est; et, ut semel dicam, pro momentanea hac voluptate, voluptatem incorruptibilem desideratam in sua ipsius anima nunc non obtineat, hic factus est sal insipidum, hic miserabilior est quam cuncti homines: hic et sæcularibus privatus est, et divinis non fruitur: mysteria divina per operationem Spiritus in homine interiore non cognovit.

B II. Propterea enim alienus mundo fieri quis solet, ut ad alium mundum et sæculum intellectu transeat anima ejus, secundum Apostolum: *Nostra enim, inquit, conversatio in cœlis est* ¹¹. Et rursum: *In carne ambulantes, non secundum carnem militamus* ¹². Oportet ergo eum qui renuntiavit huic mundo, firmiter credere, quod oporteat in aliud sæculum animo jam nunc per spiritum transcendere, ibique conversari ac delectari, et frui spiritualibus bonis, et interiorem hominem e Spiritu nasci, ut dixit Dominus; *Qui credit in me, transit a morte in vitam* ¹³. Siquidem est alia mors præter eam quæ videtur, et alia vita præter eam quæ videtur. Ait enim Scriptura: *Quæ in deliciis est vivens mortua est* ¹⁴. Item: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos* ¹⁵. *Quia non mortui laudabunt te, Domine, sed nos qui vivimus* ¹⁶.

C III. Quemadmodum enim sol exortus super terram, totus in terra est; ubi autem ad occasum vergit, omnes radios suos colligit, procedens in domum suam: sic quoque anima, quæ desuper e Spiritu renata non fuerit, tota est in terra cogitationibus et meditationibus suis, super terram extensa usque ad ejus limites: ubi autem digna habetur cœlestem consequi Spiritus generationem et communionem, cunctas suas cogitationes colligit, easque secum habens, ingreditur ad Dominum, in domicilium cœleste non manufactum, omnesque cogitationes ejus, cœlestes, puræ et sanctæ evadunt, migrantes in aerem divinum. Anima enim liberata e carcere tenebrarum improbi principis spiritus sæculi, reperit cogitationes puras et divinas, quia placuit Deo hominem naturæ divinæ participem facere.

IV. Si igitur recesseris a cunctis, quæ sunt in vita, rebus, et in oratione perseveraveris, potius hunc laborem quietis plenum arbitrabere, et modicam afflictionem et laborem, gaudio et remissione repletum existimabis maxima. Si etenim et corpus et anima tua consumerentur singulis horis per

¹¹ Philipp. iii, 20. ¹² I Cor. x, 3. ¹³ Joan. v, 25. ¹⁴ I Tim. v, 5. ¹⁵ Luc. ix, 60. ¹⁶ Psal. cxi, 17.

totum vitæ curriculum propter tanta bona, quidnam hoc esset? O ineffabilem misericordiam Dei! qui gratis se ipsum largitur credentibus, se post exiguum tempus Deum hæreditario jure possessuros, et Deum habiturum in corpore hominis, et habiturum Dominum speciosam domum, hominem. Sicut enim Deus cælum et terram creavit, ut in iis habitet Dominus, sic quoque corpus et animam hominis creavit in domicilium suum, ut inhabitet et requiescat in corpore, velut in domo sua: habens sponsam speciosam, dilectam animam, ad imaginem suam conditam. *Despondi enim vos*, inquit Apostolus, *uni viro virginem castam exhibere Christo*¹⁷. Et iterum: *Cujus domus sumus nos*¹⁸. Quemadmodum enim vir in domo sua summa diligentia, omnis generis bona in thesaurum colligit, sic quoque Dominus in domum suam, animam et corpus, reponit et colligit divitias Spiritus cælestes. Neque vero sapientes sapientia sua, neque prudentes prudentia sua potuerunt animæ subtilitatem comprehendere, aut de illa dicere, quo pacto se haberet, nisi solum ii, quibus per Spiritum sanctum revelatur comprehensio, et exacta animæ cognitio perspicitur. Cæterum hic contemplare, discernito et intellige, quo pacto, audi: hic Deus est, illa non est Deus; hic Dominus, illa ancilla; hic Creator, illa creatura; hic opifex, illa figmentum. Nihil commune inter hujus et illius naturam est. At per infinitam, ineffabilem et incomprehensibilem dilectionem et misericordiam ejus placuit illi, in hoc ipso figmento et creatura intellectuali, pretiosa et electa inhabitare, ut ait Scriptura, *Ut simus nos initium aliquod creaturarum ejus*¹⁹, in sapientiam et societatem ejus, in proprium ejus habitaculum, in propriam ac mundam sponsam.

V. Tantis igitur bonis propositis, tantis promissionibus factis, tantaque benignitate a Domino nobis exhibita, ne contemnamus, o filii, neve cunctemur ad vitam æternam proficisci, et nos ipsos penitus Domini beneplacito tradere. Obsecremus **156** ergo Dominum, ut sua divina virtute liberet nos e carcere tenebrarum ignominiosarum affectionum, et imaginem suam et figmentum vindicet, ac splendidum reddat, salvam et puram constituat animam; et ut hac ratione digni habeamur societate Spiritus, glorifiantes Patrem, Filium et Spiritum sanctum, in sæcula. Amen.

HOMILIA L.

Deus est qui per sanctos suos et creaturas edit miracula.

I. Quis, qui clausit portas cælorum? Elias, an Deus erat in eo, qui imperabat etiam pluvie²⁰? puto eum, qui potestatem habet in cælum, insedis in animo illius, verbumque Dei per linguam ejus prohibuisse, ne descenderet pluvia super terram²¹.

Ασαν ὦραν ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ διὰ τηλικαῦτα ἀγαθὰ, τί τοῦτο ἦν; ὡ τῆς ἀρρόγητος εὐσπλαγχνίας τοῦ Θεοῦ, ὅτι δωρεὰν ἑαυτὸν χαρίζεται τοῖς πιστεύουσιν, ἐν ὀλίγῳ καίρῳ Θεὸν κληρονομήσαι, καὶ Θεὸν οἰκῆσαι ἐν σώματι ἀνθρώπου, καὶ ἔχειν τὸν Κύριον οἰκίαν καλὴν τὸν ἄνθρωπον. Ὡςπερ γὰρ ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισεν εἰς τὸ κατοικῆσαι τὸν ἄνθρωπον, οὕτως καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου ἔκτισεν εἰς ἰδίαν οἰκίαν, εἰς τὸ ἐνοικῆσαι καὶ ἀνάπαῖναι, ὡς ἐν ἰδίῳ οἴκῳ, τῷ σῶματι, ἔχων νύμφην καλὴν τὴν ἐράσμιον ψυχὴν, τὴν κατ' εἰκόνα αὐτοῦ πεποιημένην. Ἡρμοσάμεν γὰρ ὑμᾶς, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ἐνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἀγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. Καὶ πάλιν, Οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς. Ὡςπερ γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ μετὰ σπουδῆς πάντα τὰ ἀγαθὰ ἀποθησαυρίζει· οὕτω καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τῇ ψυχῇ καὶ τῷ σώματι, ἀποτίθεται καὶ θησαυρίζει τὸν πλοῦτον τοῦ Πνεύματος τὸν οὐράνιον. Οὐτε δὲ σοφοὶ διὰ τῆς σοφίας, οὔτε φρόνιμοι διὰ τῆς φρονήσεως αὐτῶν ἠδυνήθησαν καταλαβεῖν ψυχῆς λεπτότητα, ἢ εἰπεῖν περὶ αὐτῆς ὡς ἔστιν, εἰ μὴ μόνον οἷς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποκαλύπτεται ἡ κατάληψις καὶ γνῶσις ἀκριβοῦς περὶ ψυχῆς γνωρίζεται. Ἀλλ' ἐνταῦθα θεώρει, καὶ διάκρινον, καὶ σύνες, πῶς, ἄκουσον· οὗτος Θεός, αὕτη οὐ Θεός· οὗτος Κύριος, αὕτη δούλη· οὗτος κτίστης, αὕτη κτίσις· οὗτος ποιητής, αὕτηποίημα. Οὐδὲν κοινὸν τῆς αὐτοῦ φύσεως, καὶ αὐτῆς τυγχάνει· ἀλλὰ διὰ τὴν ἄπειρον, καὶ ἀρρόγητον, καὶ ἀνενόητον ἀγάπην, καὶ εὐσπλαγχνίαν αὐτοῦ, εὐδόκησεν εἰς τοῦτο τὸ ποίημα καὶ κτίσμα νοερὸν, καὶ τίμιον καὶ ἐξαιρετὸν ἔργον ἐνοικῆσαι, ὡς φησὶν ἡ Γραφή, Εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχὴν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων, εἰς τὴν αὐτοῦ σοφίαν καὶ κοινωνίαν, εἰς ἰδίον κατοικητήριον, εἰς ἰδίαν καὶ καθαρὰν νύμφην.

Ε'. Τοιούτων οὖν ἀγαθῶν προκειμένων, καὶ τοιούτων ἐπαγγελιῶν ἐπαγγελθεισῶν, καὶ τοιαύτης εὐδοκίας ὑπὸ Κυρίου εἰς ἡμᾶς γεγεννημένης, μὴ ἀμελήσωμεν, ὡ τέκνα, μήτε ὀκνήσωμεν ἐπαχθῆναι πρὸς τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, καὶ ἑαυτοὺς ὀλοτελῶς τῇ τοῦ Κυρίου εὐαρεστήσει ἐπιδοῦναι· παρακαλέσωμεν τοίνυν τὸν Κύριον, ἵνα τῇ ἰδίᾳ τῆς θεότητος δυνάμει λυτρώσῃται ἡμᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς τοῦ σκότους τῶν παθῶν τῆς ἀτιμίας, καὶ τὴν ἰδίαν εἰκόνα, καὶ τὸ πλάσμα ἐκδικήσας ἀναλάμψαι ποιήσῃ, σώαν καὶ καθαρὰν τὴν ψυχὴν ὑπεργασάμενος, καὶ οὕτως ἀξιώθωμεν τῆς κοινωνίας τοῦ Πνεύματος, δοξάζοντες Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

OMILIA N'.

Θεός ἐστιν ὁ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ θαυματουργῶν.

Α'. Τίς ἦν ὁ κλείσας τὰς θύρας τῶν οὐρανῶν; Ἠλίας, ἢ ὁ Θεός ἦν ἐν αὐτῷ, ὁ ἐπιτάξας καὶ τῷ ὕδατι; νομίζω, ὅτι ὁ ἐξουσιαστής τῷ οὐρανῷ, αὐτὸς ἐνεκαθέσθη ἐντὸς τοῦ νοῦς αὐτοῦ, καὶ διὰ τῆς γλώττης αὐτοῦ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκώλυσε τοῦ μὴ κατελ-

¹⁷ II Cor. xi, 24. ¹⁸ Hebr. iii, 6. ¹⁹ Jac. i, 18. ²⁰ I Reg. xvii, 1. ²¹ I Reg. xvi, 44, 45.

θεῖν ὑετὸν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ πάλιν εἶπε, καὶ ἡνοίγησαν αἱ πύλαι τῶν οὐρανῶν, καὶ κατέβη ὁ ὑετός· ὁμοίως καὶ Μωϋσῆς ἔθηκε ῥάβδον, καὶ ἐγένετο ὄφεις· καὶ πάλιν εἶπε, καὶ ἐγένετο ῥάβδος. Καὶ ἔλαβεν ἀπὸ καμίνου τέφραν, καὶ ἐσκόρπισε, καὶ ἐγένετο ἔλκη· καὶ πάλιν ἐπέταξε, καὶ ἐγένετο σκνίπες, καὶ βάτραχοι. Ἄρα ταῦτα φύσις ἀνθρώπων ποιεῖν ἠδύνατο; Εἶπε τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐμερίσθη· τῷ ποταμῷ, καὶ μετεβλήθη εἰς αἷμα. Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι οὐρανία δύναμις ὄκει ἐν τῷ νῷ αὐτοῦ, καὶ διὰ Μωσέως ἐποίει τὰ σημεῖα ταῦτα.

Β'. Ὁ Δαβὶδ πῶς ἄνευ ὅπλου ἠδύνατο μετὰ τοιοῦτου γίγαντος συμβαλεῖν εἰς πόλεμον; Καὶ ὅτε ἔρριψε τὸν λίθον κατὰ τοῦ ἀλλοφύλου, διὰ τῆς χειρὸς Δαβὶδ, χεὶρ Θεοῦ ὠδήγει τὸν λίθον, καὶ αὐτὴ ἡ θεία δύναμις ἀπέκτεινεν αὐτὸν ποιήσασα τὴν νίκην. Οὐκ γὰρ Δαβὶδ ἠδύνατο ἀσθενῆς ὢν τῷ σώματι. Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ὅσε ἀπῆλθεν εἰς Ἱεριχὼ περιεκαθέσθη ἐπὶ τὰς ἡμέρας μηδὲν δυνάμενος ποιῆσαι· τῇ ἰδίᾳ φύσει, ἀλλ' ὅτε ὁ Θεὸς ἐκέλευσε, τὰ τεῖχη ἄφ' ἑαυτῶν κατέπεσε. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, λέγει αὐτῷ ὁ Κύριος, Ἄπελθε εἰς πόλεμον· ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ζῇ Κύριος, οὐ μὴ ἀπέλθω ἄνευ σοῦ. Καὶ τίς ἐστὶν ὁ ἐπιτάξας τῷ ἡλίῳ στήναι; ἄλλας δύο ὥρας ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου, ἡ φύσις αὐτοῦ μόνη, ἢ ἡ συνοῦσα αὐτῷ δύναμις; καὶ Μωϋσῆς ὅτε συνέβαλε τῷ Ἀμαλήκ, εἰ μὲν ἐξέτεινε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, πρὸς τὸν Θεόν, ἐπάτει τὸν Ἀμαλήκ· εἰ δὲ ἔκλινε τὰς χεῖρας, ὁ Ἀμαλήκ περιεγίνετο.

Γ'. Σὺ δὲ ἀκούων ταῦτα γινόμενα, μὴ μακράν σου ἀπέλθῃ ὁ νοῦς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκείνα τύπος ἦν καὶ σκιά τῶν ἀληθινῶν πραγμάτων, ἀνάλαβε εἰς ἑαυτὸν ταῦτα. Ὅτε γὰρ ἐκτενεῖς τὰς χεῖρας τοῦ νοός σου, καὶ τοὺς λογισμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ θελήσεις προσκολληθῆναι τῷ Κυρίῳ, κατώτερος τῶν λογισμῶν σου γίνεται ὁ Σάτανᾱς. Καὶ ὥσπερ εἰς Ἱεριχὼ τὰ τεῖχη ἔπεσον διὰ δυνάμεως Θεοῦ, οὕτω καὶ νῦν τὰ τεῖχη τῆς κακίας τὰ κωλύοντά σου τὸν νοῦν, καὶ αἱ πόλεις τοῦ Σατανᾱ, καὶ οἱ ἐχθροί σου ἐξολοθρεύονται διὰ δυνάμεως Θεοῦ. οὕτως ἐν τῇ σκιά Θεοῦ δύναμις ἀδιχλείπτως συνῇν τοῖς δικαίοις, ποιοῦσα θαυμάσια φανερά· καὶ ἔσωθεν δὲ ἐν αὐτοῖς ὄκει ἡ θεία χάρις. Ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς προφῆτας ἐνήργει, καὶ διηκόνει τὸ Πνεῦμα ἐν ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν τοῦ προφητεῦειν, καὶ λαλεῖν, ὅτε χρεῖα ἦν πράγματα μέγала εἰπεῖν τῷ κόσμῳ. Οὐ γὰρ πάντοτε ἐλάλου, ἀλλ' ὅτι ἠθέλησε τὸ ἐν αὐτοῖς Πνεῦμα· πλὴν ἡ δύναμις πάντοτε συνῇν.

Δ'. Εἰ οὖν εἰς τὴν σκιάν τοσοῦτον ἐξεχύθη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. πόσῳ μᾶλλον εἰς εὐὴν Καὶνὴν Διαθήκην, εἰς τὸν σταυρόν, εἰς τὴν ἑλευσιν τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἐγένετο ἡ ἐκχυσίς καὶ ἡ μέθη τοῦ Πνεύματος; Ἐκχεῶ γὰρ, φησὶ, ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα. Τοῦτό ἐστιν ὃ εἶπεν αὐτὸς ὁ Κύριος, ὅτι: Μεθ' ὁμῶν ἔσομαι ἕως τῆς συντε-

A Iterum locutus est, et apertæ sunt portæ cœlorum, ac descendit pluvia. Similiter quoque Moses ponebat virgam²², et fiebat serpens; et rursus locutus est, et fiebat virga. Et accepit a camino cinerem, et dispersit, et producebantur ulcera²³, et iterum percussit, et fiebant ciniphes et ranæ. Nam hæc natura humana facere potuit? Locutus est mari, et divisum est²⁴: fluvio, et mutatus est in sanguinem. Verum patet, quod cœlestis virtus habitaverit in ejus animo, et per Mosen ediderit hæc signa.

B II. David quo pacto potuit absque armis in bellum congredi cum tali gigante? Et cum projiceret lapidem in alienigenam manu David²⁵, manus Dei dirigebat lapidem, ipsa quoque virtus divina interfecit illum, parans victoriam. Non enim David hoc poterat, qui erat imbecillis corpore. Jesus, filius Nave²⁶, cum venisset Jericho, sedit septem dies, nihil efficere valens sua ipsius natura: at ubi jussit Deus, muri sua sponte corruerunt. Et cum ingrederetur terram promissionis, dicit ei Dominus: *Proficiscere in bellum*; respondit Jesus; *Vivit Dominus! non procedam sine te*²⁷. Et quis est, qui mandavit soli, ut subsisteret duas alias horas in conflictu belli? An sola ipsius natura, an quæ illi assistebat potentia²⁸? Moses quoque, cum manus consereret cum Amalecho, quando extendebat manus in cœlum ad Deum, conculcabat Amalech: quando autem declinaret manus, Amalech superior erat.

C III. Tu vero quando hæc auditu percipis, ne procul a te procedat mens tua; verum quia illa typus erant et umbra verarum rerum, accommoda eadem tibi ipsi. Quandocunque enim extenderis manus animi tui et cogitationes in cœlum, atque volueris agglutinari Domino, inferior cogitationibus tuis fit Satanas. Et quemadmodum Jericho muri corruerunt virtute divina²⁹, sic quoque nunc muri malitiæ impediunt mentem tuam, atque urbes Satanæ et inimici tui perdentur virtute divina. Ad hunc modum in umbra legis virtus divina indesinenter aderat justis, edens manifesta miracula. Atque intus in ipsis habitabat divina gratia. Itidem quoque in prophetis operabatur, atque suppeditabat animis eorum Spiritum prophetandi, et loquendi et dicendi mundo res ingentes, necessitate id poscente. Non enim semper loquebantur, sed quando¹⁵⁷ volebat, qui in ipsis erat, Spiritus: nihilominus facultas semper aderat.

IV. Si igitur in umbram tantopere est effusus Spiritus sanctus, quanto magis in Novum Testamentum, in crucem, in adventum Christi, quando facta est effusio et ebrietas Spiritus? *Effundam enim, inquit, de Spiritu meo super omnem carnem*³⁰. Hoc est quod ipsemet Dominus dixit, nempe: *Vobiscum ero usque ad consummationem sæculi. Omnis enim*

²² Exod. viii, 10. ²³ Ibid., 17. ²⁴ Exod. xiv, 16, 21. ²⁵ I Reg. xviii, 47. ²⁶ Jos. vi, 20
²⁷ Jos. x, 13. ²⁸ Exod. xvii, 11. ²⁹ Jos. vi, 20. ³⁰ Act. ii, 16, 17; Joel. ii, 20.

qui quærit, invenit ³¹. Si etenim, inquit, vos, qui A
estis mali, nostis bona dona dare filiis vestris, quanto
magis Pater vester cælestis dabit Spiritum petentibus
eum cum virtute et summa fidei certitudine ³² secun-
dum Apostolum? Cæterum ista modo, tempore,
labore summo, patientia atque dilectione ejus com-
parantur, dum exercentur organa animæ sensitiva,
ut dictum est, et bono et malo, videlicet, machi-
nis, insidiis et multiplicibus circumstantiis atque
deceptionibus malitiæ: itidem quoque diversis gra-
tiæ donis, variis auxiliis, a virtute et efficacia
Spiritus profectis. Qui enim cognoscit cicatrices
malitiæ, affectionibus inquinantes interiorem ho-
minem; et non perspicit in se auxilium sancti
Spiritus veritatis, corroborantem infirmitatem suam
alque renovantem animam in exultatione cordis, B
ejusmodi qui est, sine discretionem graditur non
perspiciens multiformem dispensationem gratiæ
pacisque divinæ. Et e diverso, qui adjuvatur a
Domino, et affluit lætitia spirituali, ac donis cæ-
lestibus, si existimet se non amplius obnoxium
peccato, decipitur occulte, quippe qui non habeat
facultatem discernendi subtilitatem malitiæ, nec
intelligat paulatim fieri incrementum pueritiæ, at-
que perfectionem in Christo: nam per submi-
nistrationem Spiritus sancti et divini, simul
fides aucta in incrementum tendit, et omne
munimen pravarum cogitationum ex parte de-
struitur usque ad integram eversionem. Scrutari
igitur debet quisque nostrum, si invenerit in fictili
hoc apparatu thesaurum, si induerit purpuram spi-
ritus, si viderit regem, et quieverit proximum illi
factus, si tandem in alienas domos se direxerit.
Nam anima habet partes multas, et altitudinem
magnam, et demum peccatum ingressum possedit
illius universas partes et cordis penetralia. Deinde
inquirente homine, venit gratia ad eum, et occupat
duas animæ partes æqualiter. Qui igitur inscius est,
invitatus a gratia, arbitratur gratiam ingressam
omnes animæ partes obtinere, et peccatum radici-
tus evelli. Major autem pars a peccato possidetur, et
una pars a gratia; et decipitur ille et nescit. Per
plura autem adhuc de his habentes attentioni
vestræ sinceritatis patefacere, per pauca dedimus
vobis principium ut intelligentibus hominibus, ut
exercentes et meditanes sermonum virtutem, intel-
ligentiores fiatis in Domino, et 158 simplicitatem
cordis vestri augeatis in ejus gratia, et virtute veri-
tatis, ut cum omni securitate vestræ saluti incum-
bentes, et liberati ab omni curiositate et fraude
adversarii digni habeamini innoxii et invicti inve-
niri in die judicii Domini nostri Jesu Christi; cui
gloria et potestas cum Patre et vivifico ejus Spiritu

λαίας τοῦ αἰῶνος· πᾶς γὰρ ὁ ζητῶν εὐρίσκει. Εἰ
γὰρ, φησὶν, ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα
ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον
Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος δώσει Πνεῦμα ἅγιον τοῖς
αἰτοῦσιν αὐτόν, δυνάμει καὶ πληροφορίᾳ πολλῇ
κατὰ τὸν Ἀπόστολον; Τὰ οὖν τοιαῦτα καὶ μέτρη,
καὶ πόνω, καὶ κόπῳ πολλῷ, καὶ ὑπομονῇ, καὶ φιλίᾳ
τῇ πρὸς αὐτὸν εὐρίσκεται, γυμναζομένων τῶν αἰσθη-
τηρίων τῆς ψυχῆς, κατὰ τὸ εἰρημένον, διὰ καλοῦ τε
καὶ κακοῦ, δηλαδή διὰ τε τῶν μηχανῶν καὶ ἐπιβου-
λῶν, καὶ πολυτρόπων περιστάσεων, καὶ ἐνεδρῶν τῆς
κακίας· ὁμοίως δὲ καὶ διὰ τῶν διαφορῶν χαρισμάτων
καὶ ποικίλων ἀντιλήψεων τῆς ἐνεργείας καὶ δυνά-
μεως τοῦ Πνεύματος. Ὁ γὰρ γνωρίζων τὴν ἐπουλήν
τῆς κακίας διὰ τῶν παθῶν μιαινουσάν τὸν ἔσω ἄν-
θρωπον, καὶ μὴ ἐπιγινώσκων ἐν αὐτῷ τὴν ἀντίλη-
ψιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος τῆς ἀληθείας ἐνδυναμοῦσιν
αὐτοῦ τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀνανεοῦσιν τὴν ψυχὴν ἐν
ἀγαλλιάσει καρδίας, ὁ τοιοῦτος ἐν ἀδιακρίσιᾳ πο-
ρεύεται, μὴ γνωρίζων γὰρ μὴν τὴν πολύτροπον οἰκο-
νομίαν τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος καὶ εἰρήνης. Καὶ πάλιν
δὲ ὁ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Κυρίου, καὶ εὐρισκόμενος
ἐν εὐφροσύνῃ πνευματικῇ καὶ χαρίσμασι ἐπουρα-
νίοις, ἐὰν νομίσῃ μηκέτι ἀνακεῖσθαι ὑπὸ τῆς ἁμαρ-
τίας, ἀπατάται κλεπτόμενος, μὴ διακρίνων λεπτό-
τητα τῆς κακίας· καὶ μὴ συνιῶν τὴν κατὰ μέρος
γενομένην τῆς νηπιότητος αὔξεισιν καὶ τελειότητι ἐν
Χριστῷ. Διὰ γὰρ τῆς ἐπιχορηγίας τοῦ ἁγίου καὶ θεϊ-
κοῦ Πνεύματος [ὁμοῦ τε καὶ ἡ πίστις αὐξανόμενη εἰς
πρυοκοπήν ἔρχεται, καὶ πᾶν ὀχύρωμα πονηρῶν λογι-
σμῶν κατὰ μέρος χωρεῖ εἰς καθαίρεσιν παντελῇ. C
Ἐρευνᾶν οὖν ὀφείλει ἕκαστος ἑμῶν, εἰ εὗρεν ἐν τῷ
ὀστροκίνῳ τούτῳ σκεύει ¹ τὸν θησαυρὸν, εἰ ἐνεδύσατο
τὴν πορφύραν τοῦ πνεύματος, εἰ εἶδε τὸν βασιλέα,
καὶ ἀνεπαύθη ² ἐγγύτατος αὐτοῦ γενόμενος, εἴτε
ὀκμὴν εἰς τοὺς ἐξωτάτους οἴκους διακινεῖ· ἡ γὰρ
λυχὴ ἔχει μέλη πολλὰ, καὶ βάθος πολὺ, καὶ λοιπὸν ἡ
ἁμαρτία ἐπεισελθοῦσα κατέσχευεν αὐτῆς ὅλα τὰ μέλη
καὶ τὰς νομὰς τῆς καρδίας. Εἴτα ἐπιζητοῦντος τοῦ
ἀνθρώπου ἔρχεται ἡ χάρις πρὸς αὐτόν, καὶ κατέχει
δύο μέλη τῆς ψυχῆς ἰσως. Ὁ οὖν ἄπειρος, παρακα-
λούμενος ὑπὸ τῆς χάριτος, νομίζει, ὅτι ἐλθοῦσα ἡ
χάρις ὅλα τὰ μέλη τῆς ψυχῆς κατέσχευε, καὶ ἐξερί-
ζώθη ³ ἡ ἁμαρτία. Τὸ πλεῖστον δὲ μέρος τῆς ἁμαρ-
τίας κρατεῖται, καὶ ἐν μέρος ὑπὸ τῆς χάριτος· καὶ
D ὑποκλίνεται καὶ οὐκ οἶδε. Διὰ πλείονων δὲ ἔτι περὶ
τούτων ἔχοντες ἐπιστεῖλαι τῇ διαθέσει τῆς ὑμετέρας
εἰλικρινείας, δι' ὀλίγων ἐδώκαμεν ὑμῖν ἀφορμὴν ὡς
συνετοῖς ἀνδράσιν, ἵνα ἐργασάμενοι καὶ ἐξερευνή-
σαντες τὴν τῶν λόγων δύναμιν, συνετώτεροι γένησθε
ἐν Κυρίῳ, καὶ τὴν ἀπλότητα τῆς καρδίας ὑμῶν αὐ-
ξάνητε ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι, καὶ δυνάμει τῆς ἀληθείας,
ἵνα μετὰ πάσης ἀσφαλείας ἀντεχόμενοι τῆς ἑαυτῶν

³¹ Matth. xxviii, 20. ³² Matth. xii, 11.

VARIAE LECTIONES.

¹ Cod. σκεύη. ² ἴσ., ἀνεπάη αὐτὴ ἀνεπαύη. ³ Cod. ἐξερίζωθη.

σωτηρίας, καὶ ῥυσθέντες ἀπὸ πάσης περιεργείας καὶ nunc et semper, et in infinita saecula saecularum.
 δοσιότητος τοῦ ἀντικειμένου καταξιωθῆτε ἀπτωτοι Amen.
 καὶ ἀκαταγώνιστοι, εὐρεθῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς διαγνώσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ᾧ ἡ δόξα
 καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ Πνεύματι αὐτοῦ νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους
 αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.]

S. P. N. MACARII ÆGYPTII OPUSCULA ASCETICA.

(GALLAND. *Biblioth. Patr.* t. VII, p. 161.)

Hæc opuscula sub sancti Macarii Ægyptii nomine primus edidit ex Francisci Turriani Societatis Jesu codice antiquo Petrus Possinus Tolosæ 1683 in-4, exinde a Georgio Pretio inter Macariana opera, Lipsiæ, 1714, in-8, et a Gallandio in *Bibliotheca Veterum Patrum* denuo sunt recusa. Hæc opuscula non esse quidem genuina sancti Macarii opera, sed ex ejusdem homiliis fuisse compilata ex comparatione opusculorum cum homiliis patet et insuper comprobatur fide codicum Græc. Bibliothecæ Cæsareæ Vindobonensi nris CIV, olim CCXL, in-fol.), CXL (olim CLXXIX, in-4), CLXXIX (olim CLVI, in-4), CXCI (olim CCXXXIV in-4). Codex CIV etiam Simeonem Logothetam qui floruit sæculi duodecimi priore parte (1152), opusculorum compilatorem esse diserte prodit. Opuscula enim ibidem ita leguntur inscripta : Κεφάλαια τοῦ ἁγίου Μακαρίου μεταφρασθέντα παρὰ Συμεὼν τοῦ Λογοθέτου (sic) ρν' *Sancti Macarii capita 50 a Simeone Logotheta transcripta.* EDIT.

ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΠΕΡΙ ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΛΟΓΟΣ.

MACARII MAGNI

DE CUSTODIA CORDIS

LIBER.

Α'. Πως δύναται λέγειν ὁ τυχῶν, ὅτι νηστεύων, καὶ ξενιτεύων, καὶ ψωμίφων μου τὰ ὑπάρχοντα ἁγίός εἰμι ; Ἄγιός ἐστιν, οὐ καθαρθεὶς τὸν ἔσω ἄνθρωπον ;

159 Quomodo potest dicere quilibet : Jejunans, peregre degens, divisus dispertitisque bonis meis omnibus, sanctus sum ? An ille sanctus est, qui nondum